

Eesti Teaduste Akadeemia
Eesti Keele Instituut
1997

EESTI MURRETE SÕNARAAMAT

II köide

7. vihik

juure – kabjakene

ISBN 9985-851-57-9

juure¹ `juure R eP(`juurõ Khn; rõhutus asendis ka *juure* ~ *jure*)

I. adv (koos pöördõnaga moodustab sag ühendverbi) **1.** lähedale, ligi, lähikonda *niikui `vuodi `eitasid, ko,e [kass] tuleb `juure Jõe; `trehvasin `juure [maarjasõnajalale], ku õli juba `õilend, jo `marjad `küljes Lüg; Soo on `pehme, kust kaudu `sõnna [küüni] `juure soab Põi; nõue oo ää `umbun, õhk põle `juure saan Aud; lähän `juure ja `vuatan, teeb, mis teeb; lühikese nägemisega inimene, `juure näeb, `kaugele ei näe Kod; `autuga päris `juure ei saa SJn || (millegi) kallale ea `kiinnine kašt, ea `kindel koašt peal, `sõnna `juure ei soa `keegi, ei iir ega arakas Juu || sia `põrsas `maksab pali, ei `jõua `juure `jääda Lüg*

2. ühes, kaasa võta üks suurem riie koa `juure, ehk akkab sadama Muh; `lõika karjasele kanikas `juure Rid; käsn teese vanagu neljää `õhta jälle `tulla, et üksi `tulle, mitte `tõisi `juurõ võttõ enäm Khn; kui ta `lõunel ei käind, siis sai leevakošt `juure `pandud Amb; [heinamaale] `võetši kohe leivad `juure ja pada ja `tehti `süüa ja VMr; leevale pannasse juurekakk juure, et kui säädab uuesti `leiba, siis lähab ruttu apust Äks

3. külge ouemärk igalühel isi `moodi, paneb oma märgi `juure, kut pailu ühtnägu `ašju segamidi Jäm; seal kahe kibi vahel olid inimese kondid, nii abrad, et kui `juure `puutusid, nii purunesid põrmuss Mih; suitsuräimed tahvad lepabu `suitsu, muidu `tõmmab kibeda maigu `juure Hää; lehma inge mekk jääb piimale `juure Kad; viimäte lei nõnna ineto `koltond mao `juure [kaljale] Kod; jahud `tõmmavad seakse koppund aesu `juure SJn

4. lisaks lehm akkab `piima `juure lisamaie Lüg; ku niit on `pienikene, siis `tõmma [kedrates] linu `juure Jõh; `kümnel neli `juure teeb neli `teissend Käi; pane kõiele `jätku `juure Rid; lapsele tuub `aasta `juure, vana inimesel võtab maha Vig; üsna jooniga kasvab rohi, iga päev ulga maad `juure tuln Han; `juure `võtma (tüsenema, kosuma) Tor; me tasume veel `juure, mis `võlga on Juu; kui pääv akas `lõuja minemä, elendus võtšis (hrl võtš) `rohkem `juure (helendus suurenes); `kauplemise juuren `ütled et, jätä maha, ma paan `juure Kod; [pruut] pidi kakste-ist, kolmte-ist `särki jägama, sinna käis `juure sokid, `kindad Ksi || (millegi) kõrvale keedeti koorega kardulesi ja keedeti `räimi `sõnna `juure Mar

II. postp **1.** (kellegi, millegi) lähedale, ligi, (kellegi) seltsi; lähikonda; kuhugi, millenigi isä mäni `sauna `juure Vai; laps äb `julgu `võõra `juure `minna Khk; natsutasse `põrsad toidu `juure Jaa; päässu oo aja vahelt läbi pugend küla lammaste `juure Mär; `käemes akas pulmalesi pruudi `juure vädämä Vig; Andrese pere paštab jaama `juure HMd; `lauba `mindi kiriku `juure lugema ja pühäbä `õöldi esimest `korda maha Juu; Lienu jäi siis kua tuppä teiste `juure Jür; `saole `paandi aod `alla ja `veeti küene `juure Tür; `kondab aga `ringi ühe juurest teise `juure Sim; inimesed läksid `lauba `õhta puadi `juure kokko Kod || oma sõna `juure `jääma Rei; ma ei `oska nende sõnade `juure jääda, mis lehes oo (ei hakka uusi sõnu kasutama) Aud

2. (kellegi) poole (elama, teenima, visiidile, jutule, asjaõindusele jne) Tuli `viia `enne pruut `saksa `juure ja saks `pruukis tämä `enne ärä, kui `poisile `andas Lüg; taarist targa `juure `minna ~ minna, saab `ohtu Jäm; määra viiatse täku `juure paaritama Jaa; lehvad tüdrugate `juure magama Phl; ennevanast ku pisike äda `juhtus loomaga, sis läks kohe maa arsti `juure Vän; `tulli minu `juure jutule Tor; Liiva-Annuse ~ `Peetruse `juure minema (surema) Hää; läksid teise pereme `juure [teenima] HJn; ema suri `seie `tütri `juure ära KuuK; läksin ise sepa `juure adra `sahka teritama VMr; poeg võtšis ühe lese naese. ema läks ka poja `juure Pil

3. (mgi tegevuse, ülesande) kallale *laps käib välja pääl`lambas,`luomide`juure ei usalda viel`saata`Lüg;`enni`tehti tule lõke ülesse, kui`ooste`juure`mindi`Mar;`Me oleme tüü`juure tulnu, aga ei akka viil`pihta`Hää;`estiks läksin karjatseks lammaste ja sigade jure, siis läksin`loomade`juure`Koe;`ma tulin`teile reie (rehe)`juure appi`VJg;`küll olid sial tünnis iad eeringud, ommukute`toodi töö`juure`Lai*

4. a. ühes, kaasa ta läks üsna kuiva leivaga`metsa, ta võttend`miskit`märge eese`juure`Mar b. (millegi) kõrvale, (millegagi) koos toedu`juure, liha`juure süüase [mädarõigast]`Tõs;`parve`juure käis vel keis, keiega ol`kalda`kül`gi kinni`siutud`Vän;`kartula`kõrva ja supi`juure`süüidaks [soolaräimi];`Mis puu nõnda sikke`ol`li,`paanti sia`kartulte`juure`patta`kijma, vinnutadi`Hää

5. (millegi) jaoks, tarvis; (millegi) suhtes *pappi tuukse saabaste töö`juure`VII;`mere liib kibidega segämesi ei`aita`tööstuse`juure`Mar;`kui vesi uhub liiva ära, jäävad pisikesed kruusa kivid järele - - kõige parem ehituse`juure`lubja teha`Sim;`pal`gid ja kivid ehituse`juure`tuleb viädä pääväkõrran (küüdikorras);`õege ualik oma asja`juure`Kod*

Vrd juurde

juure² *juure`Han`Var`kohetis`Lebajuuret`pandi`ikka`apu nõu`sisse`apnema. Juure`läks`rutem`apnema, kui oli`juurekakk`lõimes`Han;`pane`leiva`juure`ära (panen`leiva`hapnema)`Var*

juure|hari *juurtest valmistatud (pesu)hari`juurearjad, kellegä`laudu`pestässe`Kod`Vrd`juurhari*

juure|kakk *juure-`Muh`Noa`Mär`Mih`Tõs`spor`K(juuri-`Ris,`juurde-`HJn`Kad),`I;`juure-`Kuu`Jõh`Kad`kaapekakk`a. leivajuuretis`jätä`leiva`juuri`kakku`koa,`mudu`leevad`ei`lähä`apuks`Ris;`vanasti`on`siin`juure`kakuga`leiba`tehtud,`enam`ei`tehta`Kei;`talve`piab`olema`juurekakk. talve`jääb`kraapekakk`juurekakuks`Ann;`talvel`paama`juurekaku`leevä`sisse,`suvel`kefikib`isegi`Kod;`juurekakk`kaabitasse`leeva`as`tja`põhjast. leevale`pannasse`juurekakk`juure,`et`kui`säädab`uuesti`leiba,`siis`lähab`ruttu`apust`Äks`b. leivanõu`kaabetest`küpsatud`pätsike -`Kod*

Vrd juurkakk

juurekas *juure|kas`g`-ka`Khk`JMd`Trv;`n,`g`juureka`VNg`rohkete`juurtega`sie`one`üv`juureka`puu,`sie`akka`üvast`kasvama`VNg;`on`äga`juurekas`leiges`Khk;`iad`juurekad`kuali`taimed`JMd`Vrd`juurikas²*

juurekene *dem`<`juur¹`ta`oli`päris`kuivand,`põld`juurekestki`all`Mär;`näe`juurek`all`joba`Krk;`nigu`om`mõni`väike`juurekene,`pane`maa`sisse,`vast`lääp`kasuma`Nõo;`ilusa`tsõõriku`kaali,`üüts`juurekene`all`Ote;`ku`mul`muud`süüki`ei`olõ?,`siss`ma`jürä`hainajuurõkõisi`Rõu*

juure|kirves *maa-,`mättakirves`juure`kervega`juuritakse`lepad`üles`Ann`-korv` (kuuse-`või`männi-`juurtest`korv`Juurõkorvi`nuu?`olõ`õs`suurõmba`asa`Rõu`-kraam`juurvili`sial`tehtaks`juure`kraami`maha`Ris;`kui`pal`lu`meil`oli`enne`juure`kraami`tehtud`HMD*

juurel *juurel`kaasas,`ühes`mul`ei`õle`raha`juurel`Kod`Vrd`juures*

juure|leib *juurekakk`juureleib`naa`ümmärgune`kakk,`veeretäd`ää,`ja`paned`lõimesse,`sui`seesä`juureleib`ühti`Vig;`ilma`juurelebata`ei`läänd`apusse [leivatainas];`juureleib`seisis`teese`leba`teoni`lõimes`Mih`-leikaja` (mardikas) ?naksuri`vastne`Juure`leikajad`elasivad`mulla`sies`ja`kartuli`sisse`läksivad`ka`IisR*

juureline juure|line JMd, -lene g -lese Mar Plt KJn, -leine Emm; juurõli|ne g -tse Vas = juurekas ne `kaapsud ja `leiked on nii juurelest, `palju `juuri all Emm; `kartuli pääliss on juurelene, egä siin `kartulid all põle KJn **Vrd** juuriline, juurline

juure|lõige juurdelõige, juurdeantud maatükk minä `käisin `vallamajas `õtsimas `juure `lõiget Lüg; sai `juure leiget vabaniku kohale Pha; talumehed `lõikasad ilma lubata `metsa. mina `lõikasin koa oma `juurelõige pealt Mih -**maa** juurviljamaa `erne ja juuremaa pial sai taguda [mullapanku peeneks] Mär; Juuremaa tahab pailu sõnnikud Han

juuren juuren Kod Võn

I. adv **1.** lähedal, lähikonnas tütar õli mul lähiksen ja juuren, peris käe juuren Kod

2. ühes, kaasas, ligi minul ei õllud raha juuren; eenamul õlid sualaga ubad juuren [söögiks] Kod

3. (välj mingi omaduse olemasolu) küljes; tunda, haista magus lehk juuren [juukseõlist]; üvä ais juuren ku tüid `leibä; südä tuksub, elovaim juuren viij; eloline inimene, kel `tervis juuren ja tüüid teeb Kod

II. postp **1.** (millegi, kellegi) lähedal, ligi, lähikonnas edemält ei õllud `pinkä avvade juuren; kvalituba juuren tehässe jõõlupuud Kod

2. (mingi tegevuse, ülesande) kallal tämä ei õle kvalituse juuren `vaeva nähnud; `juuksin ja itkin karja juuren; toedo tegemise juuren õli egäl õma puu Kod

3. (millegi) jaoks, tarvis õõna juuren nuga kõhe alate vaja Kod

Vrd juures

juure|narmas peenike juur sibulal `võetass juure `narma ärä, siss om ilusa `puhta Nõo

juurene `juure|ne g -se Ris; g juurese Kod; juurõ|nõ g -dsõ Vas

1. rohkete juurtega nisuke `kange `juurene rohi, suured pikad `juured maa sies Ris

2. juur(t)est valmistatud – Vas

Vrd juurine

3. leivajuuretiseega koos [painaja puhul] lüädä `lõuma leevajuurese vitsaga Kod

juure|niit peenike juur kaalil põle sest lugu kui ta veke on. kui tal juureniit ilus on all, siis ta akkab `kasvama Amb -**poolne** juure `puulne leib (vähe hapnenud, mage; mitteküps) Kod -**pull** juurekakk ennemuiste `tehti juurepul'l, et ta (leib) apus lääb. ku sa `leibä tegema akast, siis pannid juurepulli `sisse Var; kui leib oo `tehtud, siis saab juurepul'l kaabitud mis sealt `järke jääb Aud; Juurepul'liga akkab leib rutem `kerkima Hää -**puu** juurpuu üte puu kundsus sai maast. sij pidi juure puu olem(e), mis kundsuss ütelti Krk || adra juurepuu (adervars) Ris -**päts** juurekakk; tükike vana võid võitegemisel lusikatäis `pañti `sinna `kirnu [võitegemisel vana võid], `õeldi et sij on juure päts Kõp; juure `pätsi `võeti anuma põhjast, mis ärä kaabiti; [leival] `pañti juur ja juurepäts ka `sisse, juurepäts `oiti ikki teesest teost teese `teoni Vil -**rohi** sassaparilli juurte leotis `üitsegi `tohtre rohi ei `kiäki ei avitana, aga juurerohi tennä `tervess Nõo

juures juures (rõhutus asendis ka [ju]res ~ jurs) hv S, Khn(juurõs) Hää Saa HaId spor Jä, ViK TaPõ VIPõ; `juures R S L Ha spor Jä Pil KJn

I. adv **1.** lähedal, ligi, lähikonnas meri oli nii `juures, `ukse all Kuu; see (kange õlu) peab peris mehe juures Mus; ma valusi mitu ööd ta `juures Muh; [hapurokk] kipub `põhja `kõrvema, siis alati liigutakse `seita, üks oo kohe kul'biga `juures Mär; üks poiss läin `lahti `võtma, teesed `uatavad `püstü `juurõs Khn; kõrts oli siin kos se vene kerik on. üks ta olnud

juures ju Pal; kui kari karjamaal käis, siis oli karjus juures; `kõrtsis oli mitu `lauda, toolid juures Lai; jututavad siäl, meie rahvas ka siäl juures KJn

2. ühes, kaasas `metsävahil õli pali raha `juures Lüg; kui teitel puhas särk oo `juures, siis tulge koa `sauna Muh; `tasku oli iki `juures, kui eenamaale läksid, siis oli kõbasi sehes Mih; ikke oma töö oli koa `juures siis [karjas käies] Tõs; Kalapüüsi `meitel `juurõs ei olõss Khn; [vikati teritamiseks] `aamber ja alasi on juures einamal JõeK; olin karjas - - tüö oli viel mul juures Amb; mees käis obusega alati `väl`las, toit `juures Ann; igal ühel pidi omal nuga juures olema, kui sa pidule läksid SJn

3. (välj mingi omaduse olemasolu) küljes; tunda, haista vastuakkaja obu, saht ammet juures Jäm; varga ammet `juures VII; tilgastand piim on vedel piim, apu mekk `juures Ann; saksemad moed juures Trm; lõegatul [härjal] ei pia õlema pul`li `aisu juures MMg; teste järelt `võtmise muud `juures KJn; kui suitsu ais juures on, sis uss `kartma sedä Kõp

4. lisaks; rohkem ui sa jut`t, kui mool parae-gu olass seokst `piima olad, ma las pool inimest `juures olnd Mih; vääga ia õlu. piab ike jumalavili ka siäl juures olema Pal

5. (millegi) puhul, (millegagi) seoses ämm pani ikke `mulle tanu pähä ja siis `lueti säl `juures ka ikke Jõh; ihu oo `kaetud, aga `uhkut põle säl juures oln Muh; siis akkas põlle lappimine. sial `juures tegid `nal`la kudas `keegi `oskas Rap; mõni ale jutt, siis nuteti juures kui `loet`i Lai

II. postp 1. (millegi, kellegi) lähedal, ligi, lähikonnas; kuskil (paigas, ruumis) `veski `juures `aetasse [laudadele] `punnid `sisse; `kitsas ruum on, `luomad `päälessutte, külg `külje `juures `kinni Lüg; mõnikord taluperete `juures tihaste `peetaste `palve`tundi Jäm; kuus `inge renni jures äga pää `söömas Khk; ma olli ta surma `juures Muh; jütt on ige juures Rei; tääl oo surm suu `juures, ei tä küll änäm kaua elä Mar; kahandada saab sukka seal kanna juures Aud; nina `põlvede `juures. tema `olle ikka väga `küirus kohe Tür; majakad on esimese ehk viimase võrguangu juures Trm; vanast kedrati pilaku juures Äks; tilgub `käia poe juures ~ vahet Lai; niid karva `pastlad ol`lid juba sedäsi et, põhähält juba kirikus `käiä ja [palve] maja jures `käiä Vil || (ajaliselt) paiku, lähedal, kõrval moonames si oli pääv pääva juures ja tuünd tuñni juures [mõisas töö] Äks; `küindlapääva tuisk oli `küindlapääva juures, kas ta siis oli `enne või pärast Lai

2. (kellegi) pool `pruudi `juures [ehal] käind vai et `ninda `kaua magab Lüg; majuline o see, kes teise `juures `kortlis on Krj; käisin eele `tohtre `juures Kul; oli `linna `sakste `juures kokaks Mär; `vanaste ikke `köidi õpetaja `juures lugemas, pruut paar Tõs; esimene õõ pruut old ärra `juures Nis; ma olen pereme `juures vel leigand sirbiga ja kõik Hag; on sepä `juures õpi poesiks Juu; kui mina ema juures olin (enne abiellumist), ei sõõnd kama Pal; lehm on pul`li juures ära käind Ksi

3. (mingi tegevuse, ülesande) kallal `riihhe `peksämise `juures `kieredä `olgi `üumber Vai; poisid `terve pæeva nõnda `tiitsast töös ~ töö juures; teine [poeg] Talinas ehidustööde juures; olid jooma juures tülise läind Khk; keik mis laeva juures teha on, kutsuda taageldamene Emm; nahkravvad olid `raskemad keima `juures Rid; `kauplemise `juures saab tingitud Mär; pool`kindaid `kañti karduli`võtmise `juures; `vardakot`t oli käe `otsas kui eena juures kõisime Mih; telingid oo ehitustöö `juures Tõs; `estiks käisin anede jures. sain jo viie `aastaseks, siis akkasime sigade lammaste jures `käima Koe; lipsud olid lõngas.

kudumise juures lips läks `trul'li Sim; [hapuroka] `söömise juures oli rõõsk piim Lai; tüü juures `ol'li linased rät'ikud ja viisud ol'lid jalas Vil

4. (välj olukorda või seisundit) [*kas Juhan on `aige viel?*] *ei enämb õle, juo nüüd on `tervise juures `tõine Lüg; ma ole ikka oma `tervise juures olnd Khk; ta on viel täie aru juures VJg; kui inimene täie `mõistuse juures on, ei lähe ta nisukest luule juttu kõnelema Ksi*

5. (kellegi või millegi) kohta, poolest, suhtes; nimel; (millegi) puhul, (millegagi) seoses *vannub ~ `vannub enes_abene juures Khk; mina ole teite juures `võlglane Muh; sia `tapmese juures [õeld], lähme `karva `võtma; opakas ja tore oma juures (enda meelest) PJg; ihnus inime tingib iga aśsa juures Ris; Lagedi vald oli selle juures `kange kuulus, et kõige `rohkem sial tañtsiti Jür; kolmainu jumala juures vannun tõtt VJg; köit oli alati `tarvis vedude juures Lai; õlle raba juures üeldas sedasi, et jahud on peeniksed, lähäb `iuku SJn || (millegagi) koos, (millelegi) lisaks *tal oli kauba juures, et pereme riie Lai**

6. (millegi) jaoks, tarvis ehitukse juures `tarviteda `lupja VNg; `nafta keib massinate juures Khk

Vrd juurdes, juurel, juuren

juurest *juure|st eP(-ss Kod); juurest R*

I. adv lähedalt, lähikonnast *kui õlid säält (pudrukeetmise) juurest `välläs, akkasivvad kõhe paa `põhja, `kõrbenemma `läksiväd Lüg; ma panin kohe sialt juurest minema Amb; kui `kiegi võtaks ta autu `piale kodunt juurest JJn; kohe `kervega `raiund pia otst ää, pand sialt juurest `kargu Kad; õli juures võtta kõhe; minä tulin siält juureski ärä Kod; mina ei ole teda juurest nähnu Äks; mine juurest `kaugemalle KJn || küljest kudas [nõidust] juurest ära ariti Khk*

II. postp 1. (kellegi, millegi) lähedalt, lähikonnast; kuskilt (ruumist) nava juurest jää *`aigest Jõh; musta pugu [veis] o kubede juurest ähk puusa juurest `valge Jaa; sõrme küüned `vastavad, võtab siit küüne juurest suured lihatükid `lahti Mar; igaihele `anti [põllu] jagu oma kodu juurest Kei; minul ja vennal olid kibud, kui teised tulid laada juurest, panid meile `suoja `piima kibudesse HJn; piire lähäb lehmäl udara juures üles, sel'jä piäl Kod; temä ei lasnd siält al'lika juurest inimeisi üless `minnä Pal*

2. (kellegi) poolt, hoole alt; (kellegi) käest *laps läheb `tienimaie, on isä juurest `välläs; läheb vanemite juurest `vällä Lüg; ma tuli so juurest `ühthe `asja aeama Khk; se raamat `löiti ta juurest Emm; kis na salaea läks oma vanemate juurest või, oli joosik Tõs; pois tuli `loomade juurest ää Tor; naene läks tema juurest ära Kos; kiriku juurest jägati jahu HJn; `põrsad tahavad ära võõrutada emmisse juurest Iis; käib ühe juurest teese juure SJn; eha aeg ommuku tulevad poisid tüdrikute juurest Vil*

3. (mgi toiming, ülesande) kallalt; (välj ka mingi tegevuse katkemist, millestki hoidumist) *magamise juurest läheb [karu] juuksu Lüg; ku laps vahel tüü juurest kõrval `oidis Hää; kui muu töö juurest läksid [linu kammima], siis ei old `tähtsust, pal'lu sa kammid Lai*

juure|supp *hapnenud leivatainast keedetud kile, kiisel juuresupp, ilma `sõtkumata `tainast. klopidade `peeneks, `sukrid, võid sega Jäm -tainas leivajuuretis – Mar Juu SJn*

juuretama *juuretama harvendama peedid tahaksid juureta Jaa*

juuretis *juuretis* g -e Khk/-dis/ VII Vig Amb Kad Trm Lai Trv/-ss/; -tes HJn Hel, g -tse Juu, -tese Pee Plt Puh käärimis-, hapnemis- jm protsessi kiirendav alge: leivanõu kaabetest toores tainapätsike, mis jäetakse järgmiseks leivateoks; kuivanud tainas leivanõu küljes vahel pannasse levale juuredist sega, siis kut taa_p lehe muidu `apnema Khk; kui leiva vesi `pañdi, `tehti [`kroape kakk] `kat'ki, siis oli apu juuretes sies HJn; kui `leiba `tehti, jäi tainast `astna `külge, `kuivas `sinna ära. juuretis `anti `loomade kätte. aga mis `värske `taina ära kraabid, sellest teed juure kakku Lai; kui apatass `leibä sis pandas anumade juuretest `alla Puh || tükike vana võid (võitegemisel) `pañdi koore `ulka võid. apu piim `pañdi rõesa `ulka. see on siis juuretese panemine Pee; **Vrd** juur¹, juurets, juuretus, juuritus, juurutus

juurets *juurets* g -i Saa Hls, -e Hls Krk Hel; *juuret's* Kõp juuretis *juurets* `jäetas `mõhke; *juurets on ää pästetuse pääle* Saa; *Rüäjahu `lüüdi keevä `viige `audume* [hapuroka jaoks], *peräst `panti juuretsed manu; leväl vana juuretse maik man* [kui leivanõu hästi ära ei kaabita]; *juuretse päts* Hls; *ku juuretse suur saa, siss võets juuretse kõrvast muist mant ärä ja pannass `ahju, sij om siss kaabe kakk* Krk || fig (raseduse algusest) nõnda ku tõine putuss, nõnda pannass ka uus juurets `sissi Krk

juuretus *juuretu*|s JJn Trm Pal Äks Trv, -ss Trv Hel T, g -se; *juurõtu*|s(s) Ran Nõo, g -sõ Võn Ote V(-ss; g -se Krl Rõu Vas) **a.** juuretis `kaapekakk jäi `astjasse, sellest sai juuretust JJn; *ma pane `täembä levä juurt juuretusega* Trv; *pannid* [leivatainale] *juuretuse `sisse, siss läits ennembide `apneme* Ran; *tüdrukesele `juuretuse `pätsi es tetä, et siss ei saa mehele; võil piab juuretuss olema, muud'u ei lää küür kokku* Nõo; *Juurõtusõlõ `pañti säärest lõüget vett manu ja pit'sitedi tuu juurõtus sinnä_tuu `viiga_segi* Urv; *juurõtuse pätsikene* Plv; *Nuu mõhe`kaapõ? hõörätetässe peo vahel pätsis ja jätetäs `mõhkõ juurõtusõs* Rõp **b.** hapnenud, veel sõtkumata tainas juuretusest `keetsime kislad Äks; *nakass `leibä tegemä, `pandse joba juuretuse ärä* Kam

juure|vili juurvili `juure `viljad, midä `aias `kasvavad, `porgandid ja Lüg; *mool oo koa sii igasugust juure `vil'la maas* Vig; *nüid on `niukest juure `vil'la, ega `ennem seda põld Rap; `kuurma `lehte ei olõ? juurõviläl ei?* Rõp

juur|hari juurtest valmistatud pesuhari – Vig **Vrd** juurehari

juuri-jääri põhjalikult *Tä selit `mulle sen `juuri `jääri ärä. `Kaudin `sormukse, `etsisin küll tua `juuri `jääri läbi, vade igä ei `löödänd* Kuu

juurik *juuri*|k g -ku Kod, -gu Rõu Se

1. käetugi ree seljatoe küljes *kana`korvi tegemä akad, ei õle juurikid, mes eden oo. `puaära täis `pulka ei `panta juuriku `sisse, [pannakse] viis tükki* Kod

2. juurtest valmistatud ese **a.** (kartuli) korv *tuu tuu juurik mullõ kardo`hkit `kaiba? juurik om `keerge ja kõva, lää `äi? ni ruttu `kat'ski* Se **b.** jahumatt – Rõu **Vrd** juurits

juuri|kakk → juurekakk

juurika|kõrv sõim (sõnakuulmatust, tõrkujast) `teie käsõ `pääle ehk lähäb. kui ei lähä siis `ongi nisuke `juurika kõrv Lüg

juurikaline *juurika*|ne g -se Kse JMd juurtega läbikasvanud, juuri täis *juurikaline maa ~ moa* Kse **Vrd** juurikline

juurikane *juurika*|ne g -se Põi Kse Hää Ris Plt; *juurikane Jõh juurikaline õli `ninda `juurikane tie* Jõh; *See aja tagune äär [põllul] on nii juurikane* Põi **Vrd** juurikas², juurikune

juurikas¹ *juuri|kas* g -ka eP(-gas g -ga Jäm Khk Emm) ? Vas; *juuri|kas* (-gas Kuu VNg, -ka VNg, -ko Vai) g -ka (-ga) R; *juuri|k* g -ka Kod Trv ?Hls Lei(-ga), -ku (-gu) VNg Jäm Muh Rid Kod Hls Krk T V

1. (taimel, puul) **a.** (suurem või jämedam) juur; peajuur; juurt meenutav maa-alune vars [suvivilja] *leigeti`sirbiga ja kui oli madal, siis`kitkuti`juurikatega* VNg; *laused kinnidaste selise`kül`ge juurigutega; juurigutest ning`okstest punudaste`korvisid* Jäm; *kui raiutase`kaapsud siss ruujid jäävad`kaapsu`kül`ge ning juurigid jäävad maa`sisse* Khk; *Juurikas lihab* [männil] *otse moa`põhja; Vana lehma liha nii`sitke ja kõva kut juurikas* Pöi; *aprilli lõpul on marja`põõsal juba kõik uued juurikad all, nagu`narmid täis kõik* Tor; *tedre madara juurikas pannakse viina`sisse, teeb viina nii punaseks ja ilusaks* Juu; *minu`aegas`kiskusime kõik`erned juurikatega`kahlu* Tür; *Kange ku juurik (ära külmunud; inimesest ja loomast) Trv; olli suur kolak kabelin - - siis ma jäi kõvass ku juurik* [hirmust]; *ka neil nii`puuduss olli, et kardule juurikit võtave* Krk; *kui puu maha`lõikad, jääb juurik. puu juurik, õts, mes puuss maha jääb* Kod; *arkadral`olli kaits`kurge kuusest, juurikuga`võeti väl`lä* Ran **b.** juurpuu [laeva] *piidad kävivata`poigite üle ühest`puordist`toise. juurikatega olivata`parraspuu küles; kui juba`suuremb alus - - nied on`piimi`juurikad; koverad`piida`juurikad* VNg; *lootsiku kaared tulevad kuusepuu juurikatest: puu saab`väl`la juuritud ja puud jääb ka`otsa, muidu juurikas ei anna`väl`la* Tor; *laeva juurikas ~ kambakas (laeva seina või lae toeks) Hää; juuritud jalas on`kasvand nii, ja kõberus suab juurikast`tehtud* Hag; || alt järsem(ad) kaar(ed) laeva või paadi vööris ja ahtris *pera`juurikas;`keula`juurikas* VNg **Vrd** juurkaar || midagi suurt või jämedat *lõikas ühe juuriku`vorssi mulle* Kod **c.** kapsavars *kabusta`juurigid`jäävad`aida ku`leikad* [pead] *maha* Vai; *kaapsa juurikas pannasse ruuduss kasuma* Vig; *Köver kui kapsajuurikas* Vän; *kapsa juurikas ehk`kapsa tõegus* Juu; [kapsa] *juurikid lapsed seid,`maidad juurikite piäle* Kod; *kapsta juuriku tahva ärä korjata, maa tahap ärä tettä* Nõo; *lehmä`jürävä? aian`kapsta juurikit* Kan **d.** (seene) jalg; seeneniidistik *noaga sai alt seene juurikad ää lõigatud* Mih; *siene juurikad kardavad`külma* JJn; *kui`lõikad [võiseenel] juurika ära, kohe piim tuleb`väl`la juurikast* Pal **e.** juurvili *juurikad ~ juurigid, mis pole kenasti kasund juurvili, peedid ning Jäm; mullatasse juurikid* SJn

2. (elundi) kinnitumisosa; (kehaosa, elundi) kinnitumis- või ühinemiskoht **a.** (hambal) *Amba`juurika`alle õli mädä kogond* Lüg; *Just juurika pealt`murdis* [hamba] ää Pöi; *ammass lagund ää, juurikas, va konts oo veel järele jäend* PJg; *amba juurikad nõnna pakitavad* Kod **b.** *konnassilm jala pial, kõva juurikas sehes* Var; *konnasilma juurikad jäävad`sisse ikke* Vän **c.** (küünel) *kui juurika otsast enam edasi`kasvada ei sua, siis aab maha ja tuleb uus* [küüs] Ksi **d.** *sisekõrv`Kõrva`juurikas on`kõrva sies* Lüg; *nii vali eal et, kõrva juurikast kõib valu läbi* Muh; *kõrva lest, lestast lähäb juurikasse* Var; *kõrva juurikas on kõrva sees, siin tagapool küllas. vanad inimesed`ütlesid, et kõrva juurikas valutab* Plt **e.** *minul tulid`juuksed`keige`täiega ära, mul ei ole`juurikugi pias* VNg

3. millegi alumine (jämedam või kandev) osa; vahetult millegagi liituv osa *akkjalal oo peavihk, see peksetasse`easte otseks ja`siotasse juurikadest`kinni; lehmä sabast`jälle vaadetasse, et kellel saba juurikas tuleb`allapool kantsroo koodi, siis see`olle ea lehm* Mar; *Anna taale (loomale) nina juurika pihta* Han; *saksamoa lammass, suur rammus ilma ännätä lammass, ännä juurikas mud`u* Tõs; *lehm pidi vajuma tümass, saba juurikani oli*

sees; nina juurikas sial `silmade vahel oli Lai; [saarmas] `väikse `jalguge mükerteb edesi, ännä juuriku pääl `toeteb, siis `viskab ike edesi Hls || vastu pead asuv kõrva osa; kõrvatagune lõi kõrva juurika `pihta Tor; nudid `lammad, ilma kõrvata. vähäkene aga juurikid one Kod; kõrva juurikas on vasta piad; kõrva juurikas jäi valusast, kui kõva piaalune Lai; kõrva juurikid `müüdü anni üte `kukrus (andsin ühe hoobi kuklasse) Hls

4. fig peenis piab ia kõva juurikas olema, muidu selkad `lõhkuda ei sua Ksi; om küll ää juurigumis Krk || sehest sile ja `valge, päält kõva ja `kange, põgsin kasvap ja `persen juurik = pähkel Puh

5. fig (kangekaelne, väänik, sõnakuulmatu või laisk inimene) poja `juurika one ikke peris `juurika VNg; Küll on vast `juurikas, ei `kuule sõna; tämäl viel kaks `poisi `juurikat; obone ei lähe tulist, on laisk `juurikas; sie `juurikas ei akkagi tüöd tegemaie Lüg; Oh sa igavene juurikas (kirumine) Pöi; Ta on kõva kui juurikas (kiusu ajavast lapsest) Vän; vanapoisi-juurikas KJn

6. leivajuuretis leva juurikas `jäeti `sisse pisike pullike. kui seda ei old siis `pañdi aput `piima PJg; Jäta juurikast kah Hää

Vrd juur¹

juurikas² juuri|kas g -ka Juu, g -kadsõ Vas juuri täis, rohkete juurtega Vrd juurekas, juurikane

juurika|vili juurvili `kartuled ja porgandid oo juurika vili Hää

juurik|jalas loomuliku kõverusega painutamata reejalas juurikjalass, rii jalase ütten juurege. juurik jalastege regi Krk Vrd juurjalas

juuriklane `juuriklane Lüg; d'ouriklan Lei = juurikline vilets tie midä `tehtud ei õle, `juuriklane ja vesi `aukusi täis Lüg; d'ouriklan maa Lei

juurikline juurik|line g -lise Trm Kod, -lene g -lese Hls; `juurik|line Lüg juurtega läbikasvanud, juuri täis; rohkete juurtega `juurikline kui pali `juuri all on Lüg; metsämua, juurikline ja kiva täis Kod Vrd juurikaline, juuriklane

juurikukene juuriku|kene, -kõnõ fig peenis – Nõo

juuriku|korv juurikuko'rv (männi- või kuuse) juurtest korv – Ans Vrd juurekorv

juurikune juurikune juurikaline `kangest `kandune ja `juurikune `einamaa. sedä ei `jõua juo `kuigi pali `niitada Lüg Vrd juurikane

juuriline juurile|ne Juu, `juurili|ne Lüg Vai, g -se = juurikline Kui `uuel kuul paned, siis `kasvavad kole `juurilised `kartulid Lüg; se puu on `oige `juuriline Vai Vrd juureline, juurline

juurima `juurima, (ma) juuri(n) eP(`juur|mä Mar, -ma KJn; `juurma Kod), (ma) `juurin R(-maie Lüg); `juur|ma, (ma) juuri Krk(-me) Ran Nõo Kam San(-me) Plv(juur-)

1. juurtega üles tõmbama a. (puid, kände jne) juurtega välja võtma Tegi `õksidest alet, `juuris `kändusi üles ja põletas neid; `kresla puud, maast `juuritud kõverikkud puud, ei õle `painatud Lüg; `pitkamissi juuritasse `põldu `juure Khk; `juurisin uut maad. `võt'sin `juurisin üsna `suuri `kaški ja paiosi maha Mär; arksahal olid juuritud otsad Vig; jalast ei kallatud, metsast juuriti, olid `kasvand kohe Nis; olid `metsa `juurind, tahavad vist `põldu lisast teha või Amb; küll on täna `kange tuul. küll see juurib nüid metsas puid pikali maha Lai; väike võsa mes `kasvi, toda es `saagi `juuri, `raoti pääl maha, künneti üless; mättä `kirvega `raoti juured `valla, tyy `oll'i `juurmine Ran; juuritud jalas kõverast puust

väljaraiutud jalas juurit ~ `kasvand jalas Rei; juuritud jalased ise kasuvad `metsas, juurdega tükkis raiutasse üles Mar; juuritud jalased ei saand nii ilusa kõberdusega Vän; kõige vanemal aeal on old juuritud jalased Kei; saarepuust ei `leidnud juuritud jalast; kakskümmend kolmkümmend `aastat tagasi oli juuritud jalastest tehtud regi einavedu tarvis suvel Trm **b.** (otra) õsuma odrad tõmmeti rikkund sirbiga, tõmmeti juurdega üles. `eeti odre `juurida Khk; odra tükk oli pisem, selle pärast et sirbiga juuriti Kär; `ohra olen ma `juurinud postivahe ise. võta `tõmba aina juurina ülesse, pane sideme `piale. talumehed ei `juurind, `leikasivad `sirpidega KuuK **c.** muudest taimedest ega `uusi karduleid nii pia juuritud Kei; `juurisin eina siest rohi, sai kiedetud `tuorest piast rohud ää, vihast piast jõin Jür || `verku `juurima (sügavast merepõhjast vedama) Kuu || fig Juuritud püksid (püksid saabaste peal) Amb

2. uurima Temä kui juurma nakab siss temä ei jäta enne kui täl väl'lä on juuritu ja selgusele jõudnu Nõo; ma_vil juuri `perrä noid vannu `asju, vannu kõnõkit Se

juurine juuri|ne g -se Amb, -tse San; `juuri|ne g -se VNg Lüg; juuri|nõ Urv/g -dsõ/ Krl Se; `juurinõ Har/g juuridsõ/ Plv

1. rohkete juurtega; juurtega läbikasvanud, juuri täis ühed kõverad puud on - - juurised puud, mis on puu ülesse juuritud Amb; meil ta nõdsu kotuss om armõdu `juurinõ Har; nurm õks om juurinõ Se

2. juur(t)est valmistatud `juurine `korvi VNg; Kos_tu juurinõ pürst om, ma_sui ka umma hiust Urv; `juurinõ jalaśs Plv; kerine vakk (laudadest külimit), muni_m juurinõ koet Se

Vrd juurene

juurinesa juurtega `juurinesa kisuda `putked üless Kuu

juuris|maa uudismaa Juuris`maale tihatse `eina maha; Iga `aasta `tehti juurismaid `juure Han

juurits juurits g -a männijuurtest korvi moodi nõu vilja mõõtmiseks – Räp **Vrd** juurik

juuritus `juuritus g -e leivajuuretis Nisust `tehti leib `pärmäga ehk `juuritusega Jõh

juur|jalas juur jalass = juurikjalas – KJn

juurjas `juur|jas g -ja tugevajõuline tämä üvä `juurjas poosike, ta ei õle `niske nõrk, üvä jõud õlevä täl Kod

juur|kaar alt järsem kaar laeva või paadi vööris ja ahtris ies ja taga `otsas `onvatta juur `kaared; `keula juur `kaare; pera juur `kaare VNg **Vrd** juurikas¹ -**kakk** juurekakk leival oli `piske juurkakk, see `apnes Mih -**kraam** juurvili – VMr

juurlik `juurli|k g -ku Khk Nõo, g -gu Rei Puh juuri täis nii `juurlik kare – seda on `raske künda Khk; vana `juurlik maa, `juuri täis kõik; äste `juurlik puu, juure lähvä lak'ka kõik Nõo **Vrd** juurlikane

juurlikane juurlika|nõ Krl Har/g -dsõ/ Plv `juurliga- Se juurikaline `juurlikanõ tii Krl; muidõ `rahval omma na `juurlikadsõ maa`rõipõ?, ta maa om `juurlikanõ Har; `juurliganõ puu Se

juurline `juurline Trm Krk Nõo Kam juurtega läbikasvanud, juuri täis `kandline maa, ja `juurline Nõo; medä kohedamp turvass, tyy parembide palap, äste `mulkline ja `juurline Kam **Vrd** juureline

juurne mua on `juurne (juuri täis) hv JMd

-juurne `juur|ne g -se Jõh Kod, g -tse Jäm lähedane, lähedal asuv Jaagundi `juurtsed einamad Jäm; läksid kodojuuriss eenämud ajama; küüni`juurne põld juba viis `uassad tegemätä; `laute`juursed `põrsad õlid süämätä Kod

juurutama¹ juuru|tama Nõo Urv Har/-tõmmõ/ Rõu

1. uurima, usutama *toho_mi_sa_täst nipa`lu juurutadõ?*; *mul saa jo_villaunik kraasituss, sa iks mugu juurutat õnnõ* Urv **Vrd** juuratama, juurutõllõma

2. kärjekanne kaanetama *mesilise? juurutõsõ? joba `kuplõ* Har

juurutama² juurutama viskama Mis te, lapsed, seal *juurutate* kividega Muh

juurutus juurutu|s VJg, -s Lei juuretis

juurutõllõma juurutõllõ|ma, -da[?] Urv; da-inf *d'ourutlõda* Lei juurdlema *Nyy_juurutõlli jäl?* ja *`uursõ_kõkkõ mu käest, iks kuiss tuu asi om, ja mis olt kuulnu?* Urv

juur|vall juur`valli klouvall, nõõr, tross `ahter `seili juur`valli; `keula `seili juur`valli; vokka `seili juur`valli; topp`seili `temmati üles ning tobi ~ toppi juur`valli `siuti `naageli `kinni VNg **-vili** Tera`vilja `külväti `nuarel kuul ja `kartul `pandi vanal kuul ja juurvili ka vanal kuul Jõh; `leiked, `kaapsud, `naarid, peedid on juurvili; juurvil`ja aid Jäm; juurvil`ja jaoks on väike osa, suurem osa on ikka teravil`ja all JõeK **Vrd** juurevili

juus → juuksed

juus|hain (taim) hiusschain (punaste õitega) Plv; *hiusschain kauss nurmõ pääl, lehe? oma? hal`li?* Röp

juuse- → juukse-

juuska → juska¹

juus|kakk *hiusskakk* (mardikas) – Plv Röp Se **Vrd** juukse-, juuste|kakk **-karv** *juuss-Hel Har Plv, juuksekarv || (teravast riistast) Ta om kui juuskarv Plv -kull* maipõrnikas *juuskullid on pisised `koltсед. mesilase suurused; Juuskullid riud `lähtvad juuste `sisse kui sa `õhta `palja peaga `väljas oled Põi; juuskul`l o kadaga põesaste sehes, vahel laseb linnu parve sekka; leedu tule ees `pärssisid juusskullid nõnna et, `tahtsid `juuste `sisse menna; nagu juusskul`l oleks pea ää sasin Muh **Vrd** juukse-, juuste|kull **-liha** *juussliha* künnap – San **Vrd** juukseliha*

juusnik → juustnik

juus|noot juusnoota vedama teist juustest kiskuma; tülitsema *ega ma enne_p sure, kut ma poea naisega ole ius `noota vädand Khk; ku ilmast `ilma `tõisiga juuss`nuuta viat, kuhut käüt ja `taplõt Har; mõnikõrd jäl? latsõ_vidävä`hiuss`nuuta, tõnõ püüird tõsõl hiussist kiñni?, sõss `kiskva? inne, ni et, `hamba inðsile? Plv; `hiusõ`nuuta kisi?; ütstõist vidävä hiussnoodah, hiussit piteh Se **-oim** (uim) *Isävähjäl on kõhu all laka akatuses juussoemed Vil**

juust juust g juustu u eP, Trv Hel Puh Nõo Krl Har, juusta Kõp Hls Krk Hel, juusti Puh; juust p `juusti Urv; `juust(u) g `juustu R

1. a. u meiereis valmistatav juust *`linnas ikke on `juustu. vahel siin ka pidudes `annetasse `juustu Lüg; kut kõrvitsad sihantsed juustu rattad Khk; juustu kera Emm; kolm `korda `viidi piim Jädibre juustumajasse Vig; küll old juust magus süöm, ei minu suust läind `alla, jusku siebi tükk oli Kad; Vanamis võttis tükki kümme juustukäntsu oma kotist MMg; ega ma ostetud `juustu ei taha Pal; `juustu `aetasse libe kaltsuga kokko; vasika libe kaltsud `võeti ja `tehti `juustu KJn; ussi olliva juustu sehen. juustukerä `õlli õhevili nigu*

üits kummi pal'l Nõo; mi_meier tek'k suurõ juustutsõõri nigu rattatsõõri? Har **b.** kodus valmistatav juust, sõir teeväd rõõsapiimä 'juustu ja apuss piimäss Kod; mina isi olen ka 'juustu tehnuud. `rõõska `piima ja apu `piima segamini panin `keema et ta kokku läks. siis panin õhukse rät'i `sisse. natuke `suula ikke, pressi `alla et `ästi kuevast läks. panin võid `peäle tad'riku ehk pañni `peäle ja `ahju. kui peält oli pruunist läind, siis `võt'sin `väl'lä Pal; paksu piimäst ja kardule pudrust tetäss ka 'juusta – kardule juust; ratass juust; pott juust (tehtud ratassjuustu purust); napp`juusta tetäss paksu piimäst ("kohupiimale pannakse koort hulka, lüüakse klaasiga suured tükid ja kuivatatakse päikeses") Krk

2. toit kanepiteradest No sõss 'juusti tet'ti nii, `võet'i näet kañõpi terä?, `pañti `uhmrõlõ, tambiti är? no sõss `pañti anumalõ, `pañti `siät'i solatõdut väk'e ka_`sisse; [kanepiteradest] tet'ti `juusti ja_`timp. juust ol'l parõmb ku_timp; Oi armas, t_ol'l must ku igävene juust Urv

juusta- → juustu-

juuste|kakje (mardikas) juuste `kakje om must, iistpuult karune, paks perse taga. ta kisk pää ligi ku om pähä lennānu; juuste`kakje om sinine pikä karutse jala Krk **Vrd** juuksekatkujä **-kakk** (mardikas) juustekakk om `sarvege must mardik, `valla ei lase juustest. juustekakul om pikä jala, kait's pikkä `sarve pähän Krk **Vrd** juuskakk **-kube** = juuksekuube Kahel puol õtsa ies on 'juustekube, 'juustekubed Lüg **-kull** maipõrnikas juuste kullid, mustad, karused Jäm; `iuste kullid tikkuvad `iuste kallale Khk; Täna `õhta ette paelu 'juustõ`kul'la `lendüs Khn **Vrd** juuskull **-kurn** krunn Naisel oli juuste kurn `kuklas. Juustekurnist olid nõõlad läbi püstetud Kaa **-neul**, **-nõel** juuksenõel 'juuste niul - - `oiab 'juuksi `kinni Lüg; `iuste nõõlad sedised kahearaligid. ostet asjad Jäm; kellel suured 'juuste niud `ollid, nendel `ollid 'juuste nõelad peas; `peale `poole `keera tehasse siilikule `imped, 'juuste nõela peal tehasse Muh; `enne ei old 'juuste `nõelu, paßs oli taga, tu't oli ots Juu **-salk** juuksesalk 'juuste salk oo peas `püsti Mär **-tukk** `iuste tukk juuksetukk – Khk **-õli** juukseõli iuste õli `aetasse iuste `peele, siis `iused `pilkuvad Khk; kel toda 'juuste eli `ol'li. iki rasvaga tõmmati, `võiga määriti, et karva `püsti es tõse Ran

juustnik 'juustni|k g -ku Jäm Khk Kse Var Tor Trm Kod Plt KJn Trv/g -gu/ Hls Krk; 'juusnik Mar

1. juustumeister piim `viidi `tooriga juustuvabrigu. 'juustnik kes ta `vastu võttas, `valmis tegi Jäm; viimäsel aeal `meile tuli `siia üks 'juustnik Var; vana 'juustnikul nemä teive vigurt Krk

2. punane kartul, mis keemise ajal valgeks muutub – Plt

juustu|meister juustutegija juustu`mõister, tal isi oma ammet, `keetas ning `loulas `peele, tal es ole mõisaga midad tegemist Jäm; `mõisan olli juusta`meister Hel **-pagar** juustupagar juustumeister – Rāp **-tegija** juustu tegijad tulid siis, kui parunid akkasid pailu `lehmi pidama Ann **-vabrik** piim `viidi `tooriga juustuvabrigu Jäm; sii Audru `mõisas oli juustutegija. sii oli juustu vabrik Aud; Kariste `mõisan olli juustavabrik Hls **-vesi** vadak Juustuvesi on sigadele päris ea, kohe silma `nähtavalt kasuvad Põi; `apniku vesi, lage juustu vesi veel, juust oo `väl'la `võetud Var

juut¹ juut (juut') g juudi eP(juud Kaa) eL(pl kom `d'uudidega Lei), 'juudi R(n 'juudi VNg) Ans Khk; n, g 'juudi Jäm

1. juut Õli 'juudi`muodi mies, ei õld `valgenahaga, must Lüg; juudid on konoka ninägä Kod; topsi tiku vai 'juute tiku, `paprest topsi, väävel otsan (juudid käisid müümas) Hls;

vanast olli katus `lõüja juudi, `kenksepa ja `rätsebe juudi Krk; juudi kannive naestele `väarmi ja rohusit Hel; arjukset ja juudid müisivä rõevast `küindrega; kes tumedat verd, mõni üteli juudiss Ran; känksepä ~ `saapa juudi; üüts armeè-nläne `petnä ütessä `juuti ärä ja üüts juut `petnä viis `kreeklasi ärä Nõo; Ennemi täku `lõikaja käesiva `ilmapit`ti nigu `rõiva `müüja juudi vanast Rõn; meil Petsereh om kat`s `juut`i, nä `ostva hobõsõ `handu ja `tsia haräsist Se; Valge juut (tüssaja, pettusega äritseja) Röp || lastehirmutis – Pär Sim Hel Kan juut` tulõ, `võtva? `panva? latse kotti Kan

2. fig sa olid `lotsis nagu `juudi tuop, `tahtsid nii magada Jõe; Otsas nagu seitse seepi juudi habemesse (kasuta kulunud) VNg; `kaupleb nagu juut `viimase vere `tilgani Lüg; Otsin sinu nõnda ku juut vana õbeda otsib Jõh; nenda kut juut – tinnib poole `inda muha Vll; Kaupleb kut juut vassika naha kallal Põi; Maksan su kinni nagu juut vasika naha Kul; sula `eestlane aga must nagu juut Var; kui sügelesed oo, kui ää paranevad, sis nahk `kestab kõik nagu juudi kuub PJg; sa oled ku igavene juut` Hää; Laseb ümber nurga nagu juudi püssist HMD; teab nii pal`lu ku juut sea lihast Kei; sa loodad ta `sisse nagu juut` tühja tõrre `sisse; pale `iilgas piäs nagu juudi toop; huud on nagu juudi abe Juu; Ei usalda, kui juut tagumised rattaid Koe; ajab `piale nagu vana juut` Ksi; Kaval kui juudi hobune (vigurimehest) SJn; Ta tege jala juuti (varastab) Trv; Usmade ku juut Hel; Siäb ja sordib nigu juut loeb oma kasu kopikit; Ehib ennäst nigu juudi jõulupuud; mina ei ole `valgõt `varblast `nännu ei `jyybnut `juuti Nõo; ta om tõte ku juudi kohupiim Ote; `ilkass ku juudi muin Urv; juut` oll `kauplõmma, a_`härä oll `masma Har; Esi värisi ja hüdisi nigu_juut` unigu otsan, a_`tarrõ ka_s tulõ Rõu; Ta om kui juut, söö kübärägä Vas; Tiid niisama pallõ nigu juut tsialihast; [segamini] Ku juudi `puut` Röp; must ku hüdisi, `valgõ ku lumi, ni `täntäs ku juut`? = harak Lut | Ennem saab juudi persest peeru, kui su käest midagi saab Jäm; [kui küsimusele – kellest te rääkisite? ei taheta otseselt vastata, öeld] Juudist ja tema pruudist Amb; Juut sünnib (öeld, kui seltskonnas ootamatu vaikus tekib) Kul; [kui mõni teisele ütleb, et ta valetab või petab, vastab see] Jumala pärast juut ei petta Hls | `sjoost kiräst ei sa juut ka `arvo (segasest kirjast); Habõnidega juut`ke jõvvai? är? seletä? Se; selle töö juut mingi töö tegija, oskaja või tundja, millegagi tegeleja `Suitsu ja `viina pakutakse, sis `ütleb et ei õle sene tüö juut; mina sene tüö juut ei õle elädes õld Lüg; mina üksite selle tüü juut õlen Kod; mina ei õle sii tüü juut, ei tia nime MMg || juudi(1e) palka ~ pearaha ~ rehknut ~ võlga maksma (ekskrementeerimisest) tämä `maksab `juudile piaraha, on oma `asjal Jõh; kus_sa kõisid? – juudi piaraha `maksmas PJg; Lähen juudil `võlga `maksma Hää; Käis juudi piärahaga `masman Trv; ma käve juudilõ massi pää raha ~ `võlga Krl; juuti nuutama ~ peksma ~ pooma id `Este ei õld juo `kemmergu, sai `käiä `lauda taga, `metsas, `juuti `nuutamas Lüg; Kuhu sa lähäd? – Lähän `juuti `peksama Jõh; `Oota ma liha juudi jutule id; Juut võttis kohe jutule (kõht oli korras, sai ruttu toime); Juudiga on jutud aetud (kõht käis läbi) Põi; [peab minema,] juut ei lepi ju muedu Muh || siss jääb juudi `hõlma magama, ku_kangast kodama nakat ja ei kua rõõvast üttele `kõrda `rõiva `võlla `ümbre Har Vrd juutlane

2. lehma nimi Juut` oll iks inäp must: juudi? musta `näoga? Rõu

juut² juut` g juudi Se Lut; juut Hlj kurat oh sa vana juut Hlj; juut, `sjoos jo? suurõmb, juudassõlõ jo? veli Lut Vrd juudas

juut³ juut g `juudi okslikest puudest kolmnurkne alus vilja, heinte jne kuivatamiseks, kärbis `õtrad `pannasse vahel `juudi `ümber ka; `einä `juudid; Sügise kisuti `erned ja `läätsed `kõige `juurikuiega maa seest üles, `siuti pisikese `vihta ja `pandi `juutide `peäle `kuivamaie Lüg **Vrd** juudipuu

juuta- → juuda-

juutas → juudas

juutlane `juutla|ne g -se Kod, -nõ g -sõ Rõu

1. juut – Kod

2. sõim *as_sa* `juutlanõ Rõu **Vrd** juudaline

juutsuma `juutsuma, (ta) *juutsub* läbi hammaste imema *sigä jueb, juutsub läbi ammaste, äp söö kenaste midad Khk Vrd* jutsima, juutsutama

juutsutama *juutsutama* = juutsuma *sigä juutsudab. läbi ammaste imeb vedelad. oo tä `aige või sedassi, akab ikka juutsutama `peele, pole äda midad Khk*

juvei *ju vei!* (märgusõna ankruiivamiseks) – Hää

jõ- → *i-*

jõbe *jõbe* g -da *jube Reagiti kõiksugu jõbedaid juttusid; Õli peris jõbe pil't - - põlesid Tarakvere mõisas `turba sarad Trm*

jõbi *jõbi* Hls Urv

1. tühi jutt, loba *ma_i_taha_külä pääle taad vanna jõpi minnä[?] ajama `õiõ[?] Urv Vrd* jõbin

2. hv lühike pealmine riie – Hls **Vrd** jubí²

jõbin *jõbin* Jõe Phl/jõ-; g -a/ Krk/g -e/ Nõo, *jõpin* Puh/g *jõbina/ Kam San Plv*

1. värin, võbin, judin *jõbined jooksid üle kiha Phl; temäl kävve armastuse jõbine. jõbin `seante värin. esätsse ligi saap sõss tule jõbin Krk; külmä jõpin käü üle kihä San Vrd* jupin

2. lobisemine, nurin, kiusakas jutt; läbisegi rääkimine – Puh Kam Plv **Vrd** jabin, jobin, jõbi

Vrd jõdin

jõbisama *jõbi|sam(m)a, -sta[?]* pomisema, vastu rääkima; torisema *näet esi jõbisat tan, no lät's kõik' `vussi kodamine; Ku midä käset sõss, muidugu jõbisas `vasta inne Urv Vrd* jõbisema

jõbisema *jõbi|sema* Hää Nis Trm Kod Trv Krk Hel/-*seme/ TLä Kam Plv, -sõm(m)a Urv Plv Räp, da-inf -seda* Hää Nis Kod Puh, -*sta* Ran Kam

1. lõdisema, lõgisema, värisema *`ambad jõbisevad suus Hää; nõnda kül'm, et ihu jõbisess sel'län Krk Vrd* jubisema

2. lobisema; vastu rääkima, nurisema *jõbiseb aga `piale, isi tia kedagi Nis; vanana jõbisi ilmass `ilma süägi üle, aga süädä ta sae, nõnna palju kud'a tašt Kod; mis sa jõbisõt taah, [õeld] kui süä täüs lätt Räp Vrd* jõbisama

Vrd jõdisema

jõbistama *jõbis|tama* Mar Kse Trm Trv, -*teme* Krk

1. võbisema, värisema; väristama *senikava mea jõbiste, külmete sää!; [hall] ütelnu mehele: "tule `vällä - - ma taha sut ärä jõbiste!" mijs ei oole tullu, jäänu jõbistemedede; allitõbi - - jõbistess ihu, olli `kange külmavärine Krk*

2. (vastu) rääkima *mis sa jõbistad muedu, ilma`aegu`vasta räägid; jõbistas aga teesele`vasta* Kse; *Oma`keskis jõbistavad riaki* Trm

Vrd jõbisema

jõblak¹ hv *jõblak* kelms, sulis – Röp

jõblak² → jablak

jõbona|jalg → jebonajalg

jõbur *jõbu|r* g -ri söim *jõburijalg vai jõbur`;* sul om iks jõburi tembu siseh Röp **Vrd** jobur

jõburijalg söim = jõbur *jõburijalass ka_ks`ü|l`ti, laisk vai nii* Vas; *tju vana`koerusõ sõna – jõburijalg* Röp

jõdin *jõdin* HljK/g -a/ Kod; *jõtin* Vas

1. värin, võbin, judin *`niske jõdin lähäb üle ihu* Kod; *Kül`mäjõtin* Vas

2. jorin, virin *ku tä akab jõdisemä, siis jõdiseb pääv`õtsa, üks jõdin alate* Kod

Vrd jõbin

jõdisema *jõdi|sema* (-semä), -ssa Kod; *jõdisõma* Vas

1. lõdisema, värisema *es õle kohegi`suuja`männä, kogo üü iho värisi ja jõdisi; nõnna-viisi tämä jõdisess ja manas (kut`sids ja vilissäsids tuult)* Kod; *Tulõ no`tarrõ, misa jõdisõt* Vas **Vrd** judisema

2. jorisema, virisema *`aate (alati) jõdises, meks`kärme_i tij - - ku tä akab jõdisemä, siis jõdiseb pääv`õtsa* Kod

Vrd jõbisema

***jõdistama** *tänä jusko jõmissab ja jõdissab* (müristab) Kod **Vrd** judistama

jõe|aanike pl *jõe aanikse* vesiroos – Krk **-alune?** *jõeäärne juealune`einam* VNg **-angerjas** *jõeangerjad oo pisuksed* Tor **-hani a.** vesiroos *`valged jõe aned* VII; *lapsel oli ia meel jõeanned üle* Lai **b.** vesikupp *kollased jõe aned* **-hein** luhast niidetud hein *jõein one pitk* Kod; *loomad saivad jõe`einu, kui`lüpsma tulid,`piale`poegimist* Lai **-emand** muusträstas *jõe emand üleni must, sitikmust, suurem natuke kui jõe isand, õunaõpude kallal on sügisel`kange mees* VII **-isand** vesipapp *jõe isand`valge kurgualusega, teevad silla`krummide`alla pesad,`talve on neid näha* VII **-jaak** *jõõjaak* kiil – Vas **-kaasik** vesiroos *jõekaasigu (jõõ kaasigõ) häelme? umma? inämb hebevällä* Plv; *jõõ kaasigõ? omma? lõmmu`lehti pääl,`valgõ?* Vas **-kaisel** jue *`kaislad on`pitkäd,`mustad`ümmärgused rohod* Lüg **-kala** *jões elav kala turb on jõekala, meres ega`järves põle teda* Vän **-kalpus** (taim) *Jõõ`kalpustel om kõllatse`äütsme* Hls **-karp** karp *joe karp* Kuu; *jõe`ääres oo koa neid tio`kärpa, ned oo jõe karbid* Mar

jõeke dem < *jõgi se on üks pien`joekaise`aara* Vai; *üks vehe`jõekene einama soost ja rabast läbi* Emm; *jõekse`kaldal* Tor; *mede kuuride taga`veike jõeke* Hää; *veike`jõeke, kuiva suvega`kuivis kohe ära* Äks; *väikõni jõõikõni om siil (siin)* Krl; *väega väikene iukõnõ;`ükkese veereh* Se

jõe|kiil *jõõkiil, natuke on sääsest suurem, sinikad* Mus **-kiri** tekimuster – Nis **-kirjak a.** *”musta-halli kirju lutsu seltsi kala” – Mär b. haug* *Avi on jõekirjak, sii temal`seuke teine nime* Hää **-kolistaja** *”suur, paha, ebaseeldiv inimene (hrl tüdrukust)” kuradi jõe kolistaja; näil`õl`li üüts serände suur`tü`rik, kutsuti jõekolistaja* Kam **-korel** (veeputukas) ? kiil *jõe koreli, õhukse võrgu`taolise siiva, tõisel puul tõine kaits`siiva* Hls **-kupp** hrl vesikupp; hv vesiroos *jõe kuppusi on`kahte`moodi, ühüd on`valge õt`ega, teesed on`koltse õt`ega* Juu;

tema kasvab ete sügavas jões, sialt saime jõekupu õisa Tür; jõekupud üit'i, kanged kollased õied olid Kad **-kusk** jõekiisk – Vas **-kõrend** (veeputukas) kiil jõe kõreñd kurja ei tji; kõrte otsan ta om ja vii pääl ta lendap. jõe kõrend tõi vihma kolmantel päeväl Krk **-kõrgas** kõrkjas jõe kõrgas kasvab jões vee sees, kui ta kasvab, on pruunikas Tür **-luht** jõearne heinamaa; ka seal kasvab hein seda ei söö kellegi loom, see va jõe luht Mär; jõe luht oli, ei old päris rand ein; rand ein on lühikene madal, jõe luht on pikk; jõe luha ein VMr; jõõ perve pääl jõõ luht Rõu **-lutikas** (veeputukas) joe ludikas on jusku toinegi ludikas; vähekäine suuremb, ammusta kippes, on merdo küles Vai **-luts** jõe luts on must Põi; Jõeluts elab kivi all Vig **-mats** musträstas jõe mat's, kollane nokk; jõeõpetaja ehk jõemat's elab jõgede ääres Mus **-murakas** põldmurakas Sinine nagu jõemurakas Plt; jõe murakad kasvavad müüda jõe ka' did KJn **-mutt (loom)** vee sihes koa mutid, jõe mutid Muh **-mõrd** Ljõnakülä ning Ruõtsikülä mehed suavad jõe mõrdõga egä keväde auga Khn; kaks puudust on seal jõe mõrras koa Trm **-mõõk a.** kalmus jões kasvab jõemõõk, sene juurest tied juuva Lüg; **b.** kaisel kaislad on ruki muodi jõemõõgad, pikad laia lehega Kad **-münt** vesimünt jõe müntisid tuusse jõest, sidutasse kokku nigu vihad. meil tüdruk õerub peeniksest kui tuhk, paneb vorsti sisse Lai **-mürk?** jõemünt jõemürk, piparments ehk mehverments Plt **-nukk** pl jõenukud (taim) – Jaa **-nupp** vesikupp; vesiroos üks laps läind püidma neid jõenuppusid, uppund ää Vig; lapsed tegivad jõenuppudest elmeid kaela IisK; jõe nupul on siuke valge õis, laiad lehed nigu kobru lehed ümmargused, suured ja paksud nigu kummipuu lehed Plt; ij nupi lil'li? Har **-näkk** jõenäkk, üks eläjäs tä oo, üks vee loom; jõe näkk on, inimesi tõmmab jõkke Vig; jõenäkk uputab inimeisi ää Plt **-näks** "väike jões elutsev loom" jõõnäk's eläss järveh, pinisuuru? Röp **-hobene** (veeputukas) mõni ütles jõebene, mõni jõepäasukene, mina ta õiget nimme ei tiia Ote **-osi** konnaosi; kõrkjas jõe oşjad kasuvad järve peras, neist tehtse tooli põhjasi Saa; jõe oşs, ega nemad üksikult ole, nemad summas, niida, suur paks kaare jääb kohe, kuivatakse ää ja tehakse eenaks Ann **-paju?** vesipaju jõepajo on anipajo taoline, läikvate lehtegä Kod; jõõ pajul om pikä ja peenikese lehe Puh **-papp** vesipapp jõepapp oo must nagu kuldnokk, tegavad jõe kallaste sisse pesa Var **-pudel** vesikupp; vesiroos kõllane eelitsus one jõepud'elil, jõepud'el ei lähä põhõja, tal one suur lest Kod; jõepudel on jämeda rohelese varrega, õis kollane Lai; jõe pud'ele, neid om valgit ja kõllatsit, neil kasvass pudel pääle, kõrk ka pääl Krk **-pump** vesikupp; vesiroos jõe pumbud, pitkäd, valged õiled, ninda lai sie õile nupp on küll kui sie klaasi pääline; kõllased on ka; jusku jõe pump, ümmärguse näoga Lüg **-päasukene** jõepäasukene kiil – Ote **-püüd** jões kalastamine Narva mehed on änam jõõ püi mehed Pha **-rohi** jue rohod, allid kitsade lehtiga, kitsammad kui kure miegad VNg **-roos** vesiroos – Krk **-rästas** musträstas muist kutsuvad neid jõe matsideks ja jõeräästasteks; tänavu söid jõe rästad kõik marjad ää Mus **-rüsa** jões kevade püiavad tõkete peal jõe rüsadega Trm **-soonik** väike jõeke jõe suonik, vesi juokseb sedä müödä kitsalt, ei õle lai vesi. suonikud juoksevad jõkke Lüg **-suu** j. suu (kiirkõnes ka jõesu Tor Kod; jõõssu Trv) jõesuue Joe suud on paremb kinni panna ku järve suud (väikest auku on lihtsam parandada kui suurt) Kuu; jõe suus pidada mitmet sugu kalad õlema Lüg; Soareküla meistel olid seal jõe suus ikka kevadeti mõrrad sihes Põi; kos veikem jõgi teise jõkke lähäb, seal on jõe suu Vän; pal'gid pantse plot'ti Ömedu jõe suun; mingä jõesuu ustlemä

Kod; *eidä kas õege`vihma tulep,`jõõssu tõusup üless Trv -särg õngega saab`vimma ja ahvenast, jõe`säрге ja`augi Mar; vee lagumise aeg on pisiksed kalad, jõe särjed HMD -tagune jõe tagused einamad Plt -takjas vesikupp – Trm Plv -tidi vihitaja jõe tidid`karjuvad tii tii; kus`õnvad`niisuked`maake ojad sääl jõe tidi tahab asuda Lüg; jõetidi elab jõe`jäärtes, vähä suuremb mustast räästast, valgekas al'l, pesa maas, laulab tiit, tiit IisK -tigu meil oo kaa neid jõe tigusi Tor -tilder kaldapääsuke – Hää -tilgut`pikki jõe lendav väike hall lind, häälitseb tilu-liit, tilu-liit` – Vig -ump jöö ump hüüp – VII -huuk jööuuk hüüp – Pha -veerine jõeäärne jõeveerine einämaa Krk; jõeveeritse luha keväjä ommava viij all Ote -vesi jõe vesi peab ea pesta olema Mar; jöö vesi om`pehme Hls -vingerjas Jõevingerjäs eläb jõgeden Kod -vähk kilgid on nagu joe vähk Jõe -õpetaja musträstas jõeõpetaja ehk jõe mat's elab jõgede ääres Mus -hörn jõe õrn forell – Ksi -äärne a. a jõe`äärne`einama, sääl on üvä rohi Lüg; jõe`äärised`einad. `pilli`ruogu ja Jõh; jõe`äärtset maad Vän; jõe`äärne eenam lage kui laud, see on luht Pil b. s jõeäärne maa jöö`rtset jäävad sj`asta nii vähese einaga Khk; nõmmed ja rabad on`ümmer`ringi, jõe`äärne on`kõrgem Vän*

jõgene jõe|ne g -se jõgine seal on palju`jõesed, see on jõgene maa Ris

jõgev jõe|v g -a kindakiri jõe|va kiri one`kinda kiri; suur jõe|v ja veeke jõe|v Kod

jõgi jõe|g g jõe Lüg Jõh Põi Muh L(g jöö Saa) K I M spor T, Urv Krl Plv, jöö (jõõ) eL; jõi g joe (jue) RLä Vai; jõi g jöö (jõe) Sa Hi; (j)egi g ij Krl Har Se, (j)iu Se Lut Kra

1. jõi jõi juokseb,`jõhved suus = inimene urineerib Jõe; Joed`algavad ojust,`juumine`väiksest`klaasist Kuu; jued ajavata kevadel üle VNg; poiss tuli jõe|t Lüg; mie`läksin`rüssi`katsoma`joele; kas ole pagana`poiga, mäni joe`randa, tegi`uvved`saapad mutta Vai; jõi`puhkes ära -- kevadel kut jõi`lahti pääseb Jäm; järve jõi see jooseb järvest Põi; jõi oo`vangis kui ta õiete ei anna meresse`minna Var;`Vändra mehed käevad all Riida jõe|l`püidmes; enne käisin iga pühäba jõe peal õngitsemes Tor; Ta teeb jõe sinna, kus mitte vii piiska ei ole Saa; mõni jõi on`ästi vuolas;`langus jões jokseb vesi paremine kui laus [jões];`kiire vuoluga ~ joksuga jõi; lau ~ lambi joksuga (~ lamp) j.;`kärklane jõi on madala ja kivise põhjaga; kevade suure`viega jõi luamendab, kõik`kaldad on üle; tamm`pandud ülesse, üks nüid ole jõi paisus; üsku paisus jõi, kui piaseb, siis läheb Kad; lähme jõe|le ujuma Iis; siin on õige õhuke jõi, põhi liivan Krk;`piimäanuma lätsivä kõik`ümbre, kos piim ojoss nigu jõi; ega siss siin serätsit jõkki ei ole Nõo; esä tullu alt jõe`päält Võn; jõe lagunemine [kevadel] Kam; jutt juusk ku jõi Ote; niisama maa all ka jõe? nigu maa`pää|gi Rõu; vana jõi vähese veega endine jõesäng mõrd`panti vana jõkke, vana jõe`otse`sissi pannive,`soine`sissi; uvve jõkke ei saa panna, kiirest jooseb iki Hls; vana jõi Rõu; vana jõi Lut || fig jõe|l käima poegima (loomast) Kas teite tutt oo juba jөө|l keind; Meite tutt ning utt laskvad mõlemad udart, üks saab näha, kumb_s ennem jөө|le läheb Kaa

2. jõeäärne heinamaa, luhahainamaa jõe`jäärist einamaad`õeldi veel jõi, et selle talu jõi; nad`ütlesid, et lähvad`jõe|le, jõe`niitma Lai; Mii`lät'si`alla jõkkõ hainalõ, Keretü süun jõeveeren ol'l meil hainamaa Urv

jõgine jõe|ne Mär Hää Juu JMd Puh, jõi|ne Jäm VII, g -se; jõgine Kuu; jõi|nõ g -dsõ V jõgederikas; vesine`Tolkuse suu juures on maa loemene ja jõgine Hää; meie eenämä on

üks va jõgine mua Juu; niidu omma egidse, ei saa? `ainu är? kuivadõ Krl Vrd eene¹, ekine, jõgene, jõine, jõgilik

jõgi|org jõeorg sügav jogi `orgo Vai

jõhak jõhak g -u hoop, lõök peni sai mõne jõhaku, anni mõne matsu Kam

jõhekara sõim oks sa va jõhekara Tõs

jõhik jõhi|k g -ku hv Kad, T V(-gu Plv) sõim toores, hoolimatu, vastuhakkaja inimene kes `käskü es täedä, sõna es kuule, laisk ja -- kuradi jõhik Kam; Kül_sa olõt üt's jõhik viil ilman, nii sõna `kuulmada ja üleannõtu Urv; jõhik inemine Rõu; kosa jäl? vana jõhik lää't ja joosõt Plv Vrd juhikas, jõhnik

jõhip jõhi|p g -bi isekas Taa Anđu ol' jo_noorõst pääst sääne jõhip Rõu

jõhkadi Jõhkadi jõhkadi jõlulud tuleve Hls

jõhkam `jõhkam g -i Jäm/`jõ-/ Mar Tõs Jür Sim Kod KJn SJn Hel T(jõhkam) V(jõhkam), -e Pst Hls Krk, -a Sim Trv

1. hoop, lõök `antsi `tääle ea `jõhkami Mar; ku ma `talle selle `jõhkama kierutasin, sa paraku, kudas ta sis lidus `nel'a Sim; roosage anna paar' `jõhkamet ärä Krk; anna tälle `ruškuga mõni `jõhkam `säl'gä Nõo Vrd jehkam

2. jõhkard, halb inimene; ka sõim `jõhkam kisub `keiki `asju, jooseb teiste kallale Jäm; oh sa `jõhkam, näe mis nüid teed Tõs; on üks igavene `jõhkam Jür Vrd juhkam

3. suur kogus, seljatäis käänd ää `jõhkami [vikki] `säl'gä, tõi lehmäle ette Ran

4. (seksuaalaktist) sae tüd'riku käess `jõhkamid Kod

jõhkar `jõhkar g -i "koonerdaja" `jõhkar `oidis ennast ja oma rahakot'ti, `tahtis teiste `arvel elada. ei taha kopikud kulutada, aga isi tahab `viina kui kaañ Plt

jõhkard jõhkar|d, jõhkar|t g -di Rei Tõs Aud Vas a. lobiseja, alp (inimene) ta oo seande va jõhkard Aud b. jõhker inimene Kül om toorõs miis, nigu igavene jõhkard Vas Vrd jõhvard, jõkard

jõhkatamma jõhkatam(m)a Võn V

1. hulkuma, ümber aelema mis sa jõhkatat küllä müüüdä, ku koton ei püsi Võn; meil ol' üts hobõnõ, kišk vaja `vällä, üt'te `puhko jõhkat', ael Räp

2. edasi-tagasi liigutama, loksutama, raputama mis sa toolist jõhkatat Urv; `kuurma halva tii pääl jõhkatass är? Plv; ta niikavva jõhkat', kui ratta otsast ai Räp

3. pidevalt sööma jõhkatass üt'te `puhko, tyy ei saa? täüs kunagi Kan; Kül_tii või vil ilman naid ubiniid jõhkatada, ei_nakka tel kõtt ka valutamma Urv

Vrd jõhkerdama

jõhkat's jõhkat's lobiseja oh sa va jõhkart või jõhkat's - - kui keegi räägib midagi `väl'la, ei pea `kinni, mis soole räägitud Aud

jõhke jõhke kartulipuder Teeme õige täna `kartulejõhket, tämmindi on ääd jõhke `kartuled, tahedad Hää

jõhker `jõhk|er g -ra Sa/-õ-/ Muh Hi(-õ-; jõhkr Phl) Lih Kse Var Hää Kos Kad Trm Kod Puh, -ri Han Khn/-õr/ MMg, -re Käi Phl Kse Hel

1. hoolimatu, toores, jäme, metsik `jõhker tegu Jäm; ta on `sõukse `jõhkra olemisega ja jutuga Khk; `jõhkrate kättega inimene; nii `jõhkra `moega tõstab last Krj; se on üks väga `jõhker koer, tuleb kallale Emm; ta `sohkse irmssa `jõhkra olikuga Var; oh sa va `jõhker luum mu `kaapsi `tallanu Hää; [mees] `Neskese `jõhkra näu ja õlekuga nagu timuk peab

õlema Trm; *sij vana* `jõhker, vastaline inimene, mes sa `niiskse `jõhkriga *tijid* MMg || vallatu, üleannetu `jõhker inime, ei sesa paegal, *tijb* `lõõpi tükka Var

2. suur, mürakas *teil_o nii suured* `jõhkrad *peedid* Muh || ülearu kallis `jõhker ind Pöi

jõhkerdama *jõhkerdama* Hi/-õ-/ Mar Han Var Aud Kam, *jõhkõrda-* Khn Ote Vas Räp; *jõhkerdem(e)* Trv Hls Hel

1. jõhkralt käituma; ümber hulkuma *Küll seda last lastatse kauda küla jõhkerdada* Han; *jõhkõrdass kõik' kotussõ^o läbi, ei olõ^o kunagi jõhkõrdamada^o* Räp

2. edasi-tagasi käima või liigutama, sekeldama *jõhkerdab sii edesi tagasi peal* Mar; *Piä_no^o jala paagah, mis sa `jõhkõrdat naade `jalgoga^o* Räp

3. (alatas) sööma *tõid lastele* [vähki], *nüüd jõhkerded esi är* Hls; *üttluku jõhkõrdass* Vas **Vrd** jõhkõndama

4. vastu punnima *oma `kangust pruugid, mes sa jõhkerdad* Käi

5. a. alatas lobisema – Aud Hel b. naerma – Trv

Vrd jõhkatamma

jõhkerdis *jõhkerdis* g -e jõhkard *Poiss kasus igaveses jõhkerdises* Han

jõhkralt → jõhkralt

jõhkrasti adv < jõhker 1. hoolimatult *käib lapsega nii `jõhkrast `üumber* Jäm; [klaasese] *on ellik, läheb `katki, või `jõhkrasti `üumber `keia* Khk

2. kiiresti, suure hooga *obu läks nõnda `jõhkraste* Pöi

3. rohkesti *Ää pane `soola nii `jõhkrast* Khk; *`kõrtsis `joodi `jõhkrasti* Mus; *sii (põõsal) oo `jõhkrast `marju peal* Muh

***jõhkutama** *jõhkuta-* pidevalt närima, alatas sööma *Nigu_tä lavva päält tyy pät'si `saia haard, nii tä tä är_ka_`jõhku*; *Õdagu mugu_`kullõ raadiot ja_`jõhkuda pränikiid* Rõu

jõhkõndama *jõhkõndama* (ära) sööma *Ar jõhkõnd kõik', jätä äs mullõgi õs* Vas **Vrd** jõhkerdama

jõhkõruss *jõhkõru|ss* pl -sõ^o ahnus – Räp

jõhm *jõhm* g *jõhmi* Pöi Muh Lai, *jõhma* Kse; *jõhm* g *jõhmi* Jäm Khk Krj VII(g) *jõhma*) Käi juhm, taipamatu *pole kõik inimesed targad, neid `jõhmisid kaa* Khk; *see oo nõnna jõhmpea* Muh **Vrd** jõhmakas

jõhma-jõhma (lohakast käimisest) *lähäb jõhma-jõhma, ise küüräkille* Kod

jõhmadi-jõhmadi = jõhma-jõhma *mõni inime käib `jõhmadi-`jõhmadi, `vaata kuda jõhmib `minnä* Kod

jõhmak *jõhma|k* g -ka Aud, -ku Plv, -gu Urv hoop, löök *`tõmma ää mõni jõhmak, küll siss paegal seisab* Aud; *Ega_sa muidu sõnna ei_kuulõ^o, ku sa üte jõhmagu är_saat* Urv; *ma `taota sullõ üte jõhmaku* Plv

jõhmakas *jõhma|kas* Muh, Lai/g -ka/, *jõhma-* Sa; *jõhmak* g -u Kod, *jõhmak* Pha

1. juhm, taipamatu *vehe jõhmakas* Khk; *Poisiksepõlvest sandik `sõuke jõhmakas olnd* Pöi; *peast jõhmakas* Muh **Vrd** jõhm

2. tusane, morn, ebasõbralik, hoolimatu *jõhmakas inimene, `konke sõnad `ütleb teisele `vastu* Jaa; *ühedsugused jõhmakud kõik; inimene nagu jõhmak, rohmib tehä* Kod; *meie esimees on ka üks jõhmakas, ei tema sinust kedagi ooli* Lai

jõhmakille *mõni on nagu jõhmak, lähäb jõhmakille, jõhma-jõhma, ise küüräkille* Kod

***jõhmama** ipf (ta) `jõhmas ??uimaseks jääma, juhmistuma ta `jõhmas nõnna ää et, [leili käes], see_p tea midagid Muh **Vrd** jõhmetand

jõhmane jõhma|ne g -se Muh, jõhmane Khk Mus Krj tõntsi olekuga, peast segane on nda jõhmane, kui natuse `joonud on Khk; ta vist vähe jõhmane peest Mus; saa änam missegist aru, pea jõhmane `otsas; see muidu jõhmase pea jutt Krj

jõhmerdama jõhmer|dama Jäm/-õ-/ Mär Tõs Aud Lai Ksi Pil Pst/-teme/; jõhmõrdamma Vas Röp Se

1. jahmerdama mis te jõhmerdate, kui te paegal ei või `olla Ksi; küll om elaja, jõhmerteve pääle, ei näe paigal `kurta Pst

2. norima mis sa akkad jõhmerdama, `tühja lori aad mis_sa jõhmerdad teese kallal Tõs

3. aplalt või pidevalt sööma `ühte `puhku jõhmerdab Lai; ta mutku jõhmõrdass, käänd nigu vändäga Vas; jõhmõrdass, saa ai tävves kaa ai Se

Vrd jõhmõldamma, jõhverdama

jõhmerts jõhme|rts Mar Tõs, -rts Pst püsimate, tüütu inimene või loom jõhmerts oo see, kes paelo `rääkis Mar; `justkui jõhmerts, ei anna rahu Tõs; vana jõhmeerts, seisa `ontigi paigal, ära jõhmerte järest `ringi Pst **Vrd** jõhmerdus

jõhmetand uimane, meelemärkusest a sis ma `joobusi ää, siis ma oli natukse nagu jõhmetand Põi **Vrd** jõhmama

jõhmima `jõhmima, (ta) jõhmib Mar Kul Tõs PJg Koe Ksi KJn, (ma) `jõhmin Lüg; `jõhmima Khk; jõhõm(m)a Kod; jõhmma Vas

1. a. tuimalt üht ja sama tööd tegema sõna ei kõnele, mutku jõhmib `piäle edesi KJn b. otsima, tuuseldama jõhmi ja otsi aga `peäle, aga kedägi ei leiä Tõs

2. lohakalt, iseäralikult käima jõhmib nii ullust `keia, nda_kut kukudaks `keimise `juures Khk; sji muko jõhmib kääädä; jõhmib, lähäb, perse nõnnagu tambib taga, ise lähäb `kärness; ku tämä `kärmemäss akas `käimä, sis tükk jõhõma Kod

3. aplalt või pidevalt sööma mis sa paergal jõhmid, ike sõid alles ja juba tahad `jälle saha Mar; ää tule mu iest pudru ää `jõhmima Koe; obesed, niid jõhmivad `sisse kõik, anna mes tahad kätte Kod; Ma? panni linarabajillõ kausitävve lihaga kapstid lavva pääle, las `jõhmva? kõtu täüs Vas **Vrd** jõhmitsõmma

4. tühja juttu ajama; norima mis sa_nd jõhmid, see põle naa mette; ta_i ole üks tõsine jutt, üks `jõhmimene Tõs

Vrd jõhmerdama

jõhmis `jõhmis segane, uimane mo pea olli nii `jõhmis sii, pea `jõhmis `otsas. ilma valuta `jõhmis Muh

jõhmitsõmma jõhmitsõmma pidevalt sööma alate jõhmitsõss, kunage ei saa? täüs Röp **Vrd** jõhmima

jõhmõldamma jõhmõldamma jahmerdama jõhmõldass alate ei püsü? paagah; jõhmõldass `ümbre, `kohke ei püsü? Röp **Vrd** jõhmerdama

jõhnik jõhnik g -u sõim vana igavene jõhnik, vana igavene kiustupada, mis sa `kiusat Röp **Vrd** jõhik

***jõhnitsõma** (sa) jõhnitsõt = jõhnma – Röp

jõhnma `jõhnma rabelema, mitte paigal püsima mis sa taah jõhnit, püsü? paagahh [lehmale] Röp **Vrd** jõhnitsõma

jõhrama `jõhra|ma, jõhrata[?] Räp, -me Pst ümber hulkuma, aina paremat otsima *mõni elajas* `jõhrab ütte lugu Pst; *saa ess tollõst poisist külh* `opjat, `muutku jõhrass `ümbre õnnõgi Räp

jõhratama jõhratama kulutama Näsä um tsopa suurõss jõhratanu[?] [vikatikannal] Se

jõhritsema jõhritse|ma Hel, -me San aelema, jändama küll jõhritses üleannetu Hel

jõht jõht g jõhi vaimustus, kihk Jõht on `seuke suur õhin, `kihku- `kähku midagi tegema, `õeldaks, ta on `jõhti täis Hää

jõhv jõhv g jõhvi Põi Muh/g jõhve/ spor L(g jõhve LNg Mar Kse Mih Tor; jõhb pl jõhbid PJg, g jõhbe Vig Mih), K Hls Puh Nõo Ote San, jõhvõ Rõu Plv, pl jõhva[?] Kan; jõhv g jõhvi M Krl Rõu Vas, jõhv g jõhvi Sa Hi(johv van); johv g `johve Jõe Kuu Hlj; n, g jõvi Lüg(jõve) Jõh IisR(n `jõhvi), I; n, g jovi VNg(`johvi u) Vai(g jove); jõuh g jõhvõ, jeuh, (j)iuh g jeuha, (j)ehvõ Se; jõuh g jõ(õ)he, jõõhõ Räp; jõuh g jõuhõ Rõu; jehv, ehv g ehvi Krl; ihv g ehvi, ihvi Har Rõu; ihv g ihva Se Lei Lut; jehve g `jehve, ihve g `ihve Lei, (j)iuh, ihv g ihvõ, ihve Lut

1. (hobuse) saba- (või laka)karv kuradi keha, `johved `leikas ära, `palja `tohlu jättis järele, nüid obu inetu Jõe; obuse sava jovist teha `permandu `arju VNg; miul on `siula `oige `pienest jovist `tehtu Vai; obuse jõhvid `pandi ühekorra loulupillile keeleks Jäm; lehmäl ka ännä `otsas jõhvid, pitkad peenikesed karvad Krj; piibu jõhv (jõhviga oli ühendatud piibu lips ja mundstükk) PJg; piibul oo jõhvidess pleititud vahe Kod; `Vähju mõõdeti `sil`mest saba `jõhveni Vi; peenike lõng ku üits jõhv Trv; vanast käesivä `ostja, et kas obese `jõhvi om Nõo || jõhvist õngenõör hobõsõ hanna ehvist tel`äs õngõ `ehvõ Se || jõhvika vars kurõmarjal om ihv manh, säält ta siss kasuss Har; mitte jõhvigi mitte raasugi, üldse mitte mete ka `jõhvi_s ole kalu Khk; vassak [kõrv] äi kuule mette jumala `jõhvi; ta_p usalda `jõhvigid vanamest VII; jõhvi pealt karvapealt, täpselt jovi päälld sai kohe `tehtu VNg; jõhvi peelt `oige Jäm; sepp piab jõhvi päält nii tegeme, kudas tüümijis käsk Hls

2. jõhvuss; ? kaan latsõlõ leivä? käe `sisse eläjä? nigu jõõhe?. keedete makõt `rasva ja siäte moromuna `tolmo `sisse, võiete `paisõ `pääle ja jõõhe kattõva är[?] Räp; Ehve[?] nigu hobõsõ hand viih Se

3. jõhvhein mõned `niidavad suost `pilli `ruogo, ehk suo jõve, sie on `luomide alus kraam, pannasse `luomidelle `alle Lüg; Syy jõuh, tyy `püssü `väega illus kuhahn Rõu; ilveß `valgõ tutt, tyy om jõõhõ kasutaija Räp; vana jõuh jo är_kuionu, kalõ_kui vitsa[?] Se

4. jõhvpuu Jõvikuusk on `äste tibe puu, kõva kasvab suos. `Aasta `rõngad `pienikesed nigu jõvi IisR; jõhv on niesukene pienikene ja `ästi tiheda `süüga [puu]; teene on jõhv ja teene on lüli VMr

5. jõhvikas ihva[?] suuh `samblide siäh Lut

Vrd jõuhk, jühv

jõhv|hain jõhvhein keväjelt tullõv ehvihaina[?] ja tuudika[?] syy pääle, nuid eläje söövä[?] Har; jõuh-hain, vaiha serbä[?] `tuyuga `lõikat `käegi är[?], ku läbi `sõrmi `tõmba õnnõ Se Vrd jõuhkhain

jõhvakas jõhva|kas g -ka vilets, alaväärtuslik (sooheinast) syy ein on jõhvakas, vastune. jõhvakas ein on alam syy ein, sial on mätas `jußi ja tõist `alba `eina, keelelõtkajat ja raud `eina, eks need kõik õle jõhvakad, vastused einad Trm

jõhvanõ *jõhva|nõ (iuha-)* Se; *ihva|nõ g -dsõ* jõhvine, jõhvidest tehtud *tuu tetäss jõhvast, tu_om jõhvanõ, sõgõl jõhvanõ; mõnõl üt'sigu?* karva? *habõnih, ül'däss õt iuhanõ hapõn* Se; *ihvanõ hand; häril, lihmäl ka_mma ihvadsõ?* hanna? Lut

jõhvard *jõhvard* Lüg, *jõhva`rd g -i* Rõu jõhkard *Ei sie jõhvard `uoli kenestki, ei `naisest ei `lapsest* Lüg; *Üt's jõhva`rd õks um* Rõu

jõhv|hein tarnade perekonda kuuluv taim *jovi `einäd on `ümmargused ja `valjud* Vai; *suu jõvi`einä lehem ei süü* Kod; *jõhvein kasvab nigu kännas, `kända `moodi, `ringi ratast* Plt **Vrd** jõhvchain

jõhverd *jõhverd* suure söögiisuga olend – Hel

jõhverdama *jõhver|dama* Hää Saa Sim, *-deme* Hel, *-tem (e)* Pst Krk; *jõhvõrdama* Se

1. pidevalt ja aplalt sööma *suu jõhverdab ikki pääs; sii on üks jõhverdaja Saa; küll sina võid aga alati jõhverdata, suu sie piab sul `liikuma ku värbul* Sim; *lehmä om joba nïj kardule kik'k ärä jõhverden* Hel

2. vahele rääkima *jõhverdaja on, kis teiste jutu vahel räägib; minu vanemad `ütlesid. ära jõhverda `senna vahel* Hää

3. hullama, vallatlema *mis sa iks jõhverdet, ei saisa paegal* Hel

Vrd jõhmerdama

jõhvi [loom] *`aelõss kui vana jõhvi* Räp

jõhvi- → jõhv-

jõhvik|hain = jõhvchain *jõhvikain om pik'k ja ümārik, kalõ ain. ta kasvab suu veerde pääl, kos `kõrgõmbat `kohta. kui parõmbat ei olõ, siss luyum süüb kah sedä jõhvik`aina* Ran **Vrd** jõhvikhein

jõhvikamari a. jõhvikas – R eP Trv *jovige `marjo on suod täis* Vai **b.** sinikas – T V *nuy_jõhvika ma`ra_sääntse_sinidse? omma?, soiõ seen kasusõ?, n_omma suurõ nigu kurõma`ra?, muidu ku kurõma`ra? omma õnnõ verevä?* Urv **Vrd** jõhvikmari

jõhvikas *jõhvi|k(as)* g *-ka* Sa(jõhvi-; *-gas* g *-ga* Khk) Muh(g *-ki*) L(g *-ku* LNg Rid, pl *-gad, -gud* Kir; *jõhikas* Vig, *jõvikas* Kir, *jõhbikas* Vig Mih ? PJg) K(g *-ki* VJg; *jõhvi-* Ris) San Urv Krl ? Rõu *Se/-kass/; jõhvi|k g -ku* M(*-gu* Krk, *jõõvik* Pst) Krl Plv, g *-ke* Ran, g *-kõ* Kan Urv; *jõhvik* u Lüg IisR; *jõhvi|k g -gu (-ga)* Jäm Khk Emm Käi Rei; *jõhvi|gas* g *-ka* Kuu VNg; *jõvi|k(as)* g *-ka (-ke)* Hlj Lüg Jõh IisR(*juvi|kas*), g *-ka (-ki)* I; *jovi|kas* g *-ka (-ga)* Hlj VNg; n, g *jovika* Vai(*jovi|ke* g *-ge*); (*j)ehvi|k* g *-gu* Krl, g *-ka* Har(g *-kä, -gä*), *jeevikass* Se

1. mari **a.** jõhvikas (*Oxycoccus palustris*) *jovigad one appud. jovigud one siis üväd `süia kui inimene one `aige* VNg; *jõvikist `keidetasse `kisse-lli* Lüg; *jõhvikid saab sügise, neid on soode sehes, kibed apud punased marjad* Krj; *Näust punane kut jõhvikas* Põi; *jõhbikad kasubõd ravas, need oo kõege ilisemad marjad* Mih; [pandi] *`kõõmneid ja `soola ja jõhvikaid ja sedavisi rohitseti neid* [kapsaid] Ann; *jõhvikad on kangeste `tõhstsad, kui aga natuke pane vie `ulka, kohe apud kui palju* Kad || (väliskohakäändeis) – eP, (sisekohakäändeis) – R *lāhen jõvike; tämä käis jõvikes; `lāhmä nüüd jõviki* Lüg; *`käisin jõvikes* Jõh; *See läks täna rabase jõhvikale* Põi; *lāhme jõhvikile* Muh; *jõhbikuil sai `kõia küll vihmaga* Mih; *`Pisses soos kõisime enamiste jõhvikul* Tõs; *kāisime jõhvikal* Hää; *ma lähen jõhvikalle ravasse* Ann; *lāhme jõvikille ~ jõvikale; kāisime jõvikul* Iis || fig Laps söõb jõhvikaid (õeld kui laps luksub) Kad **b.** sinikas *ehvikä omma sinekatsõ, nuid ei või pal`lu*

süüä?, siss süa lätt halvass, siss nakat ossõndamma Har **Vrd** johvikas || fig hoop, löök – Khn

2. pl pruunikaspunased pärlid noorigu `ehte olli jōhviku. jämme kijid' ollu kige all, siss peenik kijid', elme ollu ja löigu ja jōhviku Krk

3. a. aruhein jōhvik kõvebe kotuste pääl, kos einämaa kink, kuju põndak. jōhvikul kasvave `valgit nutte. maisemaa jōhvikul ei ole kedägi äidsend Krk b. jōhvhein eks si ole üks lahja ein, ega si kedagi ein ole, suur pikk jōhvikas, õre ja - - lahja looma toit Ksi; niit süu veerest toda jōhviket Ran

4. talvike jōhvikõl omma? jōhva? korjatu `pessä Kan **Vrd** jōhvik-, jōhv|lind

5. ”jōhvnöörüst silmus havi püüdmiseks” talvõl ei saa? jōhvikuga püüdü? Plv

6. ? liivkaer musta kirivese kaara, jōhvikus kutsuts, nij ei ole kellekide kaara. jōhviku om sihane soft, nevä lääve mõne maa pääl sihantses ärä Hls

7. jōhvik (lehmanimi) – Tor Saa Hel

jōhvik|hein a. ? aruhein jōhvikein om `siante kõva, `valge, põnda pääl kasvab Pst; jōhvikein kasvass maise niidu pääl Krk b. jōhvhein va süu jōhvik ein KJn **Vrd** jōhvikhain

jōhvikene jōhv|lind üt's jōhvikene lennaß Ote

jōhvikine jōhvikin(e) jōhvheinane See einämaa om jōhvikine, sedä ei jōvva `kennigi `niitä; vana jōhvikine kandsik Krk **Vrd** jōhvikune

jōhvik|lind jōhv|lind jōhvik lind tege pesä puhmu `sisse Vön **-mari** a. sinikas – San V jōhvikmarja? sinikat `värvi ja kasusõ varrõ otsan Urv; süükikkide seest korssime ehvik `marju Krl b. jōhvikas – Trv **Vrd** johvik-, jōhvik|mari

jōhvikune jōhvikune = jōhvikine jōhvikune einämaa, vikat tirisep, ei lää maha Krk

jōhvine jōhv|ne g -se Khk/jōhvi-/ Juu JMd Trm Plt, g -tse Nõo; jōvine Kod; jovi|ne g -se VNg Vai; jōhvi|nõ g -dsõ V(jōuhine Plv, jōhvõ-, jehvõ-, jōuhi-, ehvi- Se); ehvi|ne g -dse Krl; `ihvi|ne (-nõ) g ehvi|dse (-dsõ) Har

1. jōhvist (tehtud); jōhvidest koosnev jovised `seulad pida üväd olema VNg; jōhviseid `kõisi põle niid enäm `suada Juu; punane pullike, jōhvine lõjake = kuremari Nõo; verrev lihmäkene, `ihvine lõiakõnõ = jōhvikas; `ihvine hari Har; õngõ kõõluss om jōuhinõ Se

2. jōhvheina segune (jōhvitaoline) Nässi all one jōvine rohi Kod; säääl kasuss `väega kõhõn hain, jōuhine, ku vanass lätt, sõss aja käe `lahki Plv; jehvõnõ hain, hopõn süü, a lehm ei süü? Se **Vrd** jiuhkõnõ, jōhvanõ

jōhvi|siug ehvi|siug jōhvuss – Har

jōhvitsema jōhvitsema lobisema; vastu rääkima ää jōhvitseg mu kohe üht; mis inimene niipalju peaks `vastu jōhvitsema, param mingu `tõõle Muh

jōhv|kinnas pl jōhv`kindad ? kalurikinnas – Pha **-kuusk** kõva, tiheda süüga kuusk `ennemb `õtsiti `neskesed õja`päälised `kuused üles, kenest maja `tehti, jōve `kuused Lüg; jōhvkuusk on ia tiheda `süidega puu, süid nagu jōhvid teisel, kui ära `kuivab, eliseb Amb **-lind** talvike Jōhv|lind jah, pisike lind pika ännaga, änd `olli teisel araline jusku pääsukesel. Neid on `kahte `muudi, `al'lisi ja `valgi Hää; jōhvlinnu pesä lõusi, jōhvist `vällä reiut Krk **Vrd** jōhvikas, jōhvikene, jōhviklind, jōhvlinnukene **-linnukene** dem < jōhv|lind jōvilinnuke on al' veeke linnukene, mõnedel one tut't piän Kod; jōhvlinnuke tujb iluse kummige pesä Hls **-madu** jōhvuss jovimado vie sies nii `rengas Vai **-mänd** pikk, lülikas mänd `kõrves `kasvavad jōvi `männid Lüg **-peenike** Jōhv peenike [lõng]; Jōhvisõel oli

pisike õmargune sõel, jõhv peeniksest roadist oli põhi all Põi **-puu** tiheda süüga kõva puu jõve puu ei `kuiva `nõnda `lõhki ku `maltsa puu; jõvi puud `kasvavad `suures `metsäs; `sirged jõvi puu `palgid Lüg; jõhv puu süid on tihedaste kuos, süid ise nagu jõhvid, `piened ja kõvad, siis piab ka mädanemise `vasta Amb; jõhvpuu kasvab pailu ja ühetasasemb, aga lüli sie on alt nagu tünn ja oksikane `kangest VMr; puu vanuse võib ära lugeda `süüdest, a sis se jõhvpuul on nii `tihti, äda vaevalt sa aru saad; jõhvpuu tema ei kasva nii `jõudsast VJg **-riie** üli`kondade ja palitute tegemises lähäb `tarvis jõhvi riidet, pannasse `rinde `kohta, teeb ilusamaks Vlg; jõvi riie one, jõvid `sisse kuditud Kod **-rohi** jõhvhein jõvi rohi õli siin `koplin Kod **-sõel** jõhvist, jõhvpeenest traadist sõel jõhvi söölagaga `tehti oma tuulingul jahu Khk; piima sõelad on kõik jõhvi sõelad, jõhvist põhjad all Juu; jõvisõul o kal`lis Kod **-sõgel** jõhvsõel vanast `ol`li küll jõhv `sõklu Nõo; jõhv sõgõl Plv **-uisk** jõhvuss jõhvuisik eläved jõõn Hls; jõhvuisik `justku obese jõhv, temä om peenike, `lõikap soone puha puruss Krk **-uss** ümarussiline õõsuss jovi `ussi one mudases jue `pohjas VNg; Jõhvuis on meres urgades jusku obuse äna jõhv vii `siis, pius võtad, kerib ennast kokku, `lahiti lased, läheb `sirgu `jälle Hää; jõvuis rönivä iho sissee, `lõikava luuss läbi Kod; mõtsan ka ehvuisi, nuu ollev pikä ja `pijnu² Har **Vrd** jõhv, jõhvsiug, jõhvmadu, jõhvuisik

jõine `jõine jõgine järvine maa ja `jõine Rõu

jõkard jõkard lobiseja vana jõkard, padistab `väl`la kõik Tõs **Vrd** jõhkard

***jõkatama** pr (ta) jõkatass katkendlikult rääkima, kokutama – Se

jõkk → jakk

***jõkkima** (nad) jõkkivad, (ta) jõkib lonkima, hulkuma, käima; ka tantsima `mustlased jõkkivad `peale, lapsed kotiga `kaelas; [enne pulmi käis pruut] ruudi `kõimas, esimene `olli ees, üks mesterahvas, ruut jõkib aga järel Muh

jõks¹ jõks Mar, g jõksi Hls Ote Se luksumine, luks nõksod keivad aga `peale, tulevad ikke jõks ja jõks Mar; lait`s `jõksi lüüb Hls; jõk`si kääva² Se

jõks² jõks p `jõksu Muh, p `jõksi Mar jaks, jõud muul ei ole nii palju `jõksu Muh; katso nüid kui pal`lo sool sedä va `jõksi oo koa Mar

jõksama `jõksama jaksama kes `jõksas `tuua, see tõi; ma tee ikke, kui ma vähe `jõksa Muh

jõksikõnõ jõksikõ|nõ g -sõ Jõksi valla elanik jõksikõisi iks `sõimatass, üldäss et jõksikõsõ`tulõva² Kan

jõksitama jõksitama suguakti teostama akkab seda naist jõksitama KJn

jõksma `jõk`s|ma, (ma) jõksi Hel San/-me/ Urv Se luksuma latse nakasse külmäge `jõksme; kui konn om kurgun, siss inemine jõks San; Latsõlõ tulõva kuiva`püksikese`panda, muidu nakas viil rohkõmb `jõksma Urv

jõksna kobin ko viil ar olõ õs matõt, sis kõgõ ol`l tarõ pääl sääne jõksna niku kiä olõss kaunu² õnnõ Se

jõkutama jõkutama lõngutama, jõnksutama mõni jõkutab kui tansib, mõni tansib vagavast || mõni `joonud mees aagub `peale ühest nurgast `teise, siis `õetse, mis sa sii `peale jõkutad || masinaga, mootoriga õiendama mis ta seal jõkutab Muh

jõlama jõlama Jõh Mar PJg Tor Trm Lai, jõlama Sa

1. a. mõttetult lobisema, vastu rääkima, jonnijama; lärmitsema mis te jõlate `ilma `aigu Jõh; see jõlab, ta nii `purjus Pha; mis sa muidu jõlad VII; mes sa jõlad seal nii kaua,

et sa_p jää vahest vakka mette Mar; jõlas siin `terve pääva Trm **b.** hullama, aega veetma (mängides, vesteldes) nooremad inimesed, need `tahtsid ikke `rohkem jõlada; läksid `teisi talusse, jõlasid sial; jõlasime `õhta kaua üleval Lai

2. rassima, asjata vaeva nägema jõla peal va ahju kallal, ei lähä tõne kütte; selle moa lapiga oo jõlada küll soand Trm

jõlaõllõma jõlaõllõma "õela uudishimuga ringi vahtima" ku timä `kerkoh ka sais, sõss `mut'ku jõlaõllõss inne `ümbre_ `tsõõri Plv

jõlbasnik pej saamatu inimene Suur `poiskõnõ esi? ja nii jõlbasnik' Räp

jõlbend jõlbend g -i Vig Mih PJg sõim va igavene jõlbend, ei saa ta täis egä lähä ta `lõhki Mih

jõlberdama jõlberdama alpima, edvistama, ulakust tegema – Mih

jõlberdis jõlberdis s < jõlberdama kui mõni `seoke al'p inimene oli, siiss `õöti see ette va jõlberdis Mih

jõldun jõldun ulakas – Se

jõle jõle Muh Kul Hel, g -da Lüg L Juu Kos JMd Koe I Plt KJn Ran; jõlõ g -da Khn; jole g -da Hlj VNg Vai, -ja Kuu; n, g jõle Hls, jõle Sa Hi(g -da Rei), jõllõ Kan Plv

1. kole, hirmus, jälk, vastik jälk ja jõle `kuulla Lüg; va jõle inimene Jäm; ta oma sõnades nii jõle Rei; see (mürgitamisega jaht) on koa üks jõle püid Noa; jõle oor sõim Tõs; sa olet üts va jõle inimene, sa ei sünni kellegi inimesege kokku eläme Hel; ta om nii jõllõ poiss, et imä ei saa? kuigi? taga? nakkama Kan || puuduliku mõistusega jole ei old tavaline, oli vähä `noh-nohh `ninda Hlj **Vrd** jäle

2. Pootsi küla elanike pilkenimetus `Puõtsi jõlõdad oln vanajumalal kõegõ viimsed `lõua Khn

3. kurat va jõle Kod

jõledasti adv < jõle – JMd

jõledus jõledus L JMd Koe Plt, jõledus Sa Hi, g -e, joledus Vai jälkus, koledus oh sa joledus ja peledus Vai; `sõukest jõledust pole `enne kuulda olnd, kut need `sakslased `loomadega tegid Khk; koera raebe aab jõleduse pääl Hää; ää tie jõledust JMd

jõlep jõlep g -i Ote; jõlõlp (-p) g -pi (-bi) V(pl -pe? Räp) sõim **a.** (hulkurist, ümberaelejust või kergemeelsest inimesest) ega? sa jõlõp nii ilmast läbi iks ei saa? Kan; vana igävene jõlõp om, käü `ilma `müüdä, tüüd ei_viisi_tetä? Urv; `aeless `ümbre nigu vana jõlõpe? Räp **b.** (sõnakuulmatust inimesest) `assa jõlõp maa pääl, ku sa üttegi_sõnna ei_kuulõ `õiõ?; olõ_õ_ma_sääntside jõlõpidõga ütten elänü ei? Urv **c.** (sõnades valimatust, hooplejust inimesest) ta um üts vana jõlep, tiia ei? esiki mis kõnõlõss Plv **d.** (suurest ja kõhnast loomast) mis suur om ja kõhn, tüüd üteldäss, tüü om ku vana jõlõp Kan **Vrd** jolep, joolep

jõlestama jõlestama; üks irmus asi on tend jõlestanu Hää

jõletu n, g jõletu Kse Plt, g -ma JMd, jõletu g -ma Khk jõle, ropp jõletu oma `suuga Khk; sa oled üks jõletu inimene Kse; kes se nisuke jõletu oli, a_eab nisukest juttu, mis `kuškile ei `kõlba, isi naiste rahvas Plt

jõleville jõleville ärevil õlin kõik selle õõ jõleville Trm **Vrd** elevile

jõlgas jõlgas Jõe Iis, g `jõlka Põi

1. tülgastav, ilge sie asi on nii jõlgas (hrl `ilge) Jõe; jõlgas vadata kõhe Iis

2. ümberhulkuja *jõlgas koer* Pöi **Vrd** jõlgats

jõlgats *jõl'gats* g -i Hää; *jõlga|ts* Hls, -t's Plv vedeleja, ringihulkuja *Jõl'gats on`ulkuja,`lyuder, jõl'gats jõl'gib küla kauda* Hää; *om kül üt's jõlgats* Hls; *ta sääre jõl'gat's um, ta um alati`jõl'kmise pääl, saa ei taad kotost kätte* Plv **Vrd** jõlgas

jõlgetamma *jõlgetamma* halvasti tantsima *mis sa`jõlgetad, õppi`enne ärä* Lüg

jõlgus *jõlgus* (jõ-) g -e Kaa Pöi hulkuja *`sõuke va jõlgus,`jõlkab ühest`teise, kodu äi seisa; mis te jõlgused sii vahite, kasige koju* Pöi

jõlgutama *jõlgutama* Pöi Muh Hää Röp, *jõlgu-* Krj Rei Phl; *jõlgutamma* Lüg; *jõlgu-VNg*

1. ringi hulkuma; mitte püsivalt töötama *Mi_sa jõlgutad, et sa tööd ei tee* Phl; *mis sa jõlgutad säääl oki ijs, tuled ja lähed* Hää || oskamatult tantsima *jõlgutab`tõiste ies* Lüg || kurameerima *sie`poiga`jõlgutab sene`tütrukuga`käia* VNg **Vrd** jõlgutama¹, jõlgetamma

2. sugutama *koer teise`selgas ja`muutki jõlguteb* Krj; *mis sa sii jõlgutad teise`selgas* Muh || kõlutama *Jennä, jennä* (ennäe), *vaada seda kiitsaragad, jõlgudab aga pääle oma`ända; mi_sa sest mo nina all jõlgudad* Rei

3. jõllitama *jõlgutass`sil'mi nigu jälendüs; jõlgut`sil'miga* Röp

jõlgutõlõma *frekv < jõlgutama läävä? jõõsalõ jõlgutõlõma`üüise* Röp

jõlk *jõlk* g *jõlgi* Tõs; *jõl'k* g *jõl'gi* Kod; *jõlk* Hi; *jõl'k* g *jõlgi* Khk Kaa Krj Pöi(*jõl'k*)

1. väike (lühike ja jäme) ese või olevus **a.** väike tükk, lai ja lühike ese *Muidu pisiksed [kõie] jõlgid,`sõuksi`jõlkisi pole`panna`kuskile* Pöi; *seta (sita) jõlk Käi; jõlk paat; puu jõlk* Rei **b.** poisipõngerjas *pisikesed jõlgid,`nioksed poisi`naasklid olime* Tõs **Vrd** jolk, julk¹

2. edev, kergats, lõõpija *üks va jõl'k poisslaps* Khk; *vana inimene nõnnagu jõl'k kisendäb ja larmitsab; jõl'k vanamiis* Kod || lori, lõõp *ajavad`niskess`lol'li ja`jõl'ki, ep taha kuulta* Kod

-jõlkaja *Ls* hundijõlkaja

jõlkam *jõlkam* g -a Muh, *jõlkam* g -a Khk, -i Krj

1. jultunud, sõnakuulmatu, ringihulkuja (inimene või loom) *jõlkamad tüdrugud,`karjuvad`õõsse küla tänakus poiste seltsis* Khk; *see paljas`jõlkam, see_p seisa`kuskis* Krj; *küll aga see üks`jõlkam oo, ei see kuula üht, üle`antu inimene* Muh

2. väga pikk (kõhn) inimene *see on nii`jõlkam, üsna rumal pitk; suur pitk`jõlkam inimist; nii on keik suured`jõlkamad inimised* Khk; *söõb nagu`jõlkam* Muh

jõlkama *jõlka|ma, jõlgata* Pöi Muh Tõs Hää HJn, -me Pst, *jõlka|ma* Khk Mus/-da/ Kaa Krj Pha Emm Käi

1. hulkuma, ringi jooksuma; ulakust tegema *poisigesed`jõlkavad`ühte`jooni küla tänagud`kautu* Khk; *Noored inimesed oo nõnda jõlkand olemisega* Kaa; *Poiss -- juba`jõlkab külas käia* Pha; *lapsed`jõlkavad külavahel, teevad ülandust* Pöi; *jõlkab aga`peale ühest uksest`sisse, teisest`välja* Muh; *teekorra nägi sii õuest läks jõlgates* (nirgist) Tõs; *mis sa`jõlkad`ümmer, ku sa paigal ei seisa* Pst **Vrd** elkama, jõlkuma

2. tüütavalt kordama *tüdruk sai sõna sohe, nüid`jõlkab`peepe; äi tee kui pailu tä`moole seda juba`jõlkand oo* Mus; *jõlkand jutt sündsusetu jutt -- Kaa*

3. suguakti teostama – Emm

jõlkija *Lelo mehed on undi`jõlkijad* (pilkenimetus) Käi **Vrd** jälkaja

jõlkima `jõlkima, (ta) jõlgib Muh, `jõlkima Sa Rei, (ta) jõlgib, `jõlkima, (ma) jõlgin Jür; `jõlk|ma, (ma) jõlgi(n) Hää Kod Krk/-me/ Nõo Urv Plv; e'kmä, (sa) e'git Krl

1. pej jõlkuma mis sa muidu jõlgid seda vahet, äga sa paramad ikka äi saa Khk; mis sa jõlgid mu `järke Krj; Miina läks `jõlkides `möisa `poole Pöi; ta `jõlkis seda vahet iga päe Muh; Jõl'gats jõl'gib küla kauda Hää; mis sa iki jõlgit lävest ütte `puhku Krk; Sa jõlgit ütte `viisi üttest `tõistõ, ei tiiak'i mis kotun om Urv; misa alasi siia? e'git Krl; ta `mutku jõlk õnnõ, ei viisi midägi tetä? Plv

2. lõõpima, ilkuma mis sa ükski sõnu jõlgid muidu Khk; Ää pang tähele, poisid muidu jõlgivad Kaa; sa vana jõlk, mes sa jõlgid; ajavad `niskess `lol'li ja `jõl'ki, ep taha kuulta, mes nad siäl jõlgivad Kod

3. edvistama, alpima mes sa jõlgid ja ud'ritad, jõlk ja edev; ärä jõlgi, ärä õle edev Kod Vrd jõlkama, jõlkuma

jõlkuma `jõlkuma Mar Han MMg KJn Vil Se; `jõlkuma, (ma) jõlgun Jäm Pha Emm Rei, (ma) `jõlgun Kuu(`jõlkuma); `jõlk|ma Saa Trv Rõu Vas(-l-), -me Hls Krk(-l-), (ma) jõlgu(n); (ta) jalk Se pej tihti käima, hulkuma; mitte paigal püsima `mitmel `poissil tuli paar kolm `aestat ühess `klassis `jõlküda Kuu; `Jõlkus sageli `mööda külatänavad Jäm; Poiss jõlkus tüdrugu vahet Emm; jõlgub piäle kõrtsi vahet käia KJn; sij päe `otsa ta jõlk selle usse sel'lan, mitte ei `kulle, paigal ei kurda Hls; Ka_sä egä päe sedä vahet jõlgut Krk; Poiškõisil olõ õi ka_midä muud tetä?, sõs mugu `jõlkva jõõ viirt piten; Tyy kat's `talvõ sai är_jõlgutuss [koolis] Rõu; mis_sä jõlgudõ? jaloh Se Vrd jolkma, jõlkima

jõll `jõll g jõlli Pöi Muh Han Kan(jõll'i), jõll g jõlli Khk Kaa Pöi

1. (inimesest) a. suur, tüse inimene Küll see uus loomaarst on jõll – oort igavene mehe ärg Pöi; küll oo aga tene jõlliks läin; inimese jõll Muh b. pej vihase näoga, jõllitav inimene vahiss ku jõll inne Kan c. joobnud inimene Oli täis nagu jõll; Ei saa sest jõllist `lahti kua Han

2. (paksust, püdelast vedelikust) supp on üsna jõll tänä `õhta – nii paks Khk

jõll² → julla

jõllakas jõll|kas g -ka jõllis, punnis silmadega olend Aab isi silmad `jõll'i pähe, va jõllakas Hää

jõlletama → jõllitama

jõlli `jõll'i (jõlli) Han PJg Hää Kos Plt KJn Hls Ran Nõo, `jõlli Khk

1. pungi(s), punni(s) (silma) aab silmad `jõlli Khk; aas silmad `ästi `jõll'i Plt; silmä `jõlli pähän, `juuben täüs Hls; silmä `jõlli pään, vahib kui kul'l (tigidast inimesest) Ran

2. purju Ants jähi kua `jõlli Han

jõllili jõllili jõlli, pungi vai sa viil kurat `silmi jõllili aat San

jõllilõ jõllilõ (jõlli-) V; (j) e'llile, -lõ, ellile Se

1. jõlli; pungs, pärani avatud (silma) Mi_sä_nii kirmität, silmä ütte `viisi jõllilõ Urv; silmä? jõllilõ jäänü? uma `mõtlõmisega Räp; silmä_mä ellile, jalg tillile, perse? urvakile Se

2. Kõtt jõllilõ täüs Vas

jõllima `jõllima, (ma) jõlli Han, `jõllima Khk; `jõll'ma, da-inf jõll'i? Kan

1. vihase näoga vaatama no mugu jõll inne Kan Vrd jõllitama

2. purjutama, jooma See mees oo `kange `jõllima. Jõllib kere õlut täis Han

3. (paksult) kokku määrima – Khk

jöllin *jöllin* Hls Ran Nõo San jöllis [silmad] *jöllin iki pähän järest* Hls; *aab sil'mä suuress, siss om sil'mä jöllin* Ran; *temä_m nigu kuri pul'l, vahip sil'mä jöllin pään* Nõo

jöllis *jöllis* L Kos Jür Trm Plt KJn, *jöllis* VNg IisR Pöi Muh, *jöllis* Kuu/-ss/ Lüg Jäm Khk Kaa VII Pöi Rei

1. pungis, punnis (silmaDEST) *tigedal 'luomal one 'silmad 'jöllis* VNg; *vahib 'jöllis 'silmadega* Jäm; *Silmad 'jöllis peas kut va peale tulija sõnnil* Pöi; *Pahural inimesel on jöllis silmad. Käib enamast alati jöllis* (pahane) Trm **Vrd** jüllis

2. (suurest, tüsedast inimesest) *Sur 'jöllis mees* Pöi; *see oo nii 'jöllis inimene et* Muh

3. purjus *Mehed olid 'pulmas kõik 'jöllis* Han

Vrd jöllin

4. millegagi (paksult) koos, määritud *kausid koostad on keik nii 'jöllis; pale rasvaga 'jöllis; näät_sa kui 'jöllis sa nüid oled supiga; nina tatiga 'jöllis* Khk

jöllitama *jöllitama* (jöllitama) Mär Vig Han Kos Trm Plt Ran Nõo Kam San/-teme/ Kan Plv/-tamma/ Vas, *jölle-* PJg, *jöllitama* Jäm Pha Pöi Rei(-dama), *jöllitama* VNg; (ta) *jöllitama* Hls; *el'litämä ~ el'tämä, ellitämmä*, (ta) *jell'täss, jell'litäss* Se (silmi) *pungitama*; *vihase näoga vaatama, põrnitama; ?kõõritama mis sa jöllitad 'silmadega* hv Jäm; *Joonud mees jöllitass mool 'otsa; Ärg jöllitass kua inimeste 'piale* Han; *joodik jöllitama* Hls; *pul'l, kae kui nüit jöllitass 'sil'mi, taht 'säl'gä tulla* Kam; *no_m süänd täüs mugu jöllitass inne* Kan; *jell'litäss 'sil'miga?*; *tä* (vihane inimene) *kui el'litäss silmä? ar?*, *ku ar? söösi? inemise* Se **Vrd** jöllima, jöllitellema, jöllitama

***jöllitellema** *Jöllitelles*: Käänd silmi pahepidi Vas

jöllisilm *jöllisilm* 'silmad jöllis *alalde sie one vana 'jöllisilma* VNg; *uu, ta jell'silmiga, ta kau kõõ silmä jell'ile, suu ammulõ* Se **Vrd** jöllisilm

jölveldama *jölveldama* hammustama, napsama (koerast või kassist) *küll on aga, jölveldab või sõrme ära* PJg

jölvend *jölvend* Vig PJg, *jölvend* g -i Sa

1. pej suur, aeglase ja kohmakate liigutustega inimene või loom; pikakasuline, peenikesevõitu mees; suur ja laisk mees *ise kut suur jölvend aga mihe aru pole pæes* Khk; *mis_sa sest koerajölvendist 'seltsis väjad; keis kut jölvend teiste taga, käd rüstati 'perse peel koos* Mus; *kille 'rüided sõdukse jölvendi 'selga lähavad* Krj; *mis 'sõuke va jölvend on, ep viitsi tööd tehja* VII; *poisijölvend* Pöi **Vrd** jölvand

2. ablas sööja, õgard; ahne näljane loom *küll on aga jölvend* (kassist, koerast), *söüb sõrmed ära* PJg

jölvendama *jölvendama* rahulolematust avaldama; rahutult käituma *Jaan tuli jölvendades meile – valla aassad olle segamini; Ärg jölvendage* (keelab ema lapsi) Han

jölvõhtumma *jölvõhtumma* nõrgaks, jõuetuks jääma *taa tüü mano jölvõhtut 'õkva är?*; *sa es süü midägi?*, *sa jölvõhtut är?* Plv

jölpinõ *jölpinõ* Rõu, -ne g -tse Vas **a.** hoolimatu, vastumeelne *tuy miiss ka õks ol'l jölpinõ 'väega* Rõu **b.** sõnakuulmatu, üleannetu *'väega jölpitse latsõ?* Vas

jõma¹ *jõma* KJn, *jõma* Khk Kaa kuuldus, kumu *Mis sa muidu seikest tühja jõma ajad* Kaa; *tehnd ennast tummas. 'rahva sees ol'li 'mingisugune jõma, et räägib 'öösi naesega; kõne jõma* KJn || *jõma ajama* "mõmisema, tõrelema" – Khk

jõma² *jõma* hv umbes 10-aastane laps *ku ma alle jõma olli; poisikse jõma; tüdrugu jõma* Krk **Vrd** jõmm¹

jõma³ *jõma* PJg Saa Hls Krk jämedam ühendus-, liitekoht; muhk, arm; ? oksakoht *vanad pudelid on puha jõmadega; toomingitel on kige `rohkem jõmasid; jõma on `jusku vits munale `pääle `aetud; soolikul ol'li jõma sees Saa; jõma `sisse kasunu, `kinni kasunu, `kõrge veere Hls; jalaluu olli katik, nüüd om jõma sehen Krk **Vrd** jama¹*

jõmahuss *jõmahu*|ss g -sõ Röp Se judin, (külma)värin *kui jõmahusõ[?] ja külma värinä[?] käävä[?] üle iho Röp; külmä jõmahusõ[?] k'üüvä[?] Se*

jõmakas *jõma*|kas g -ka IisR Pöi spor L, Kos Jür JMd JJn Koe Kod Lai VIPö Pst, *jõmakas* Jäm Pha, *jõma*|k Aud, g -ku Saa Kod spor eL(g -ko Röp, -gu Rõu)

1. a. a suur, jäme, tüse, raske *ma tegi nad* (porgandid) *easte `arva, et siis kasuvad ead jõmakad* Aud; *teist nisukest jõmakast miest põlegi kui Iedi JMd; ää jõmak leväpät's* Trv **b.** s (asjast või olendist) *sur igavene koti jõmakas oli kohe Pöi; ta jo suur poisi jõmakas Koe; `niske jäme jõmakas one* (inimesest); *obese jalaalust kasvavad ärä lumega, lähäb sojass siis `viskab selle jõmaku minemä Kod; üks tugev puu jõmakas Lai; suur poiss nagu jõmakas Plt; temä on küll paks, jusku jõmakas, änäm jämem ku pikem Vil || van, hv tomp lõngas – Ran || pej, fig oled ikke üt's jõmak Puh **Vrd** jõmikas, jõmmakas*

2. a. hoop, lõök *sai jõmaka, teist änäm ei `tahtki JMd; lei `seandse jõmaku `selgä* Trv; *änd hää jõmako Röp **b.** pauk, lask suurestükki `lastasse ja kibä lõhutasse, siss jõmakad keivad Mar; püssist keis jõmakas Tor; Ku tu jõmak käve, sõs klaasi_liñtsi iist ku_tírrin Rõu*

jõmaki on *mehed löid suure puu aamertega `pal'ke `kiñni jõmaki ja jõmaki Saa*

jõmama *jõma*|ma Saa Juu Kod KJn, *jõma-* Khk; ipf (ta) *jõmmas* Kam pahandama, tõrelema, käratsema, kaua ühetooniliselt kõnelema *jõmab paigal `võöra perega Khk; ma_i saa muud ku käi jõma lastega Saa; `õhta jõmasid `piäle, ei lasnud magada KJn; eelä õdagu jõmmas minuga: sa kurat ei tule `Tatrala Kam || pææ jõmab `otsas Khk || iätäb jälle nüid paod `kiñni, siis vuniseb ja jõmab Kod **Vrd** jamama²*

jõmaras *jõma*|ras g -ra ebatasasus, muhk; tomp lõngas *jõmarad `viltse lõnga sees PJg*

jõmask *jõma*šk g -i hv poisike, jõmpsikas *poisikse jõmašk* Krk

jõmbakas *jõmba*|kas g -ka lühike ja jäme; muhklik; okslik; tombuline *Töömehe sõrmed oo jõmbakad, `muhkusi täis; Jõmbakud puid oo `raske lõhkuda, oksad ees; See lõng oo nagu jõmbakas, `sõlmi täis Han*

jõmbergas *jõmbergas* poisike, põngerjas *Vend õli `poisi`jõmbergas `alle `kaeksa `aastat ku jõkke kukkus Lüg **Vrd** jõmbrik*

jõmbiline *jõmbili*|ne g -se ebaühtlane, tombuline *Takk tuli kedrates jõmbiline; Seda jõmbilist lõnga sa küll lõimeks ei saa panna Mar*

jõmbrik *jõmbrik* = jõmbergas – Var

jõmbuljalg van, hv väga jämedate jalgadega inimene *lod`javenelased old nigu vanad jõmbujalad. koledad jämedad jalad, nigu pakkude pial käinuvad Lai*

jõmdi `jõmdi Tõs, `jõmdi Pöi int *Sai uksest `välja, käis `vastu `seina `jõmdi Pöi; vasikas üppas `jõmdi tuppa Tõs*

jõmerene *jõmere*|ne g -se sakiline, ebatasane käsi *oo nukide kohast jõmerene, põle tasane. sel'groog oo koa jõmerene, sopilene, sakilene PJg*

jõmerik *jõmerik* g -u kõver, okslik *mis seantse jõmeriku ja kõnäriku puu siin mõtsan* Hls

jõmikas *jõmi|kas* PJg Kad, *jomi|gas* hv Kuu, g -ka; *jomika(s)* VNg **a.** a suur, jäme, raske – Kuu **b.** s suur, jäme, raske asi või olend *oli üks madal mehe jomika; üks piia jomika one siin; oda sie paks puu jomika, saagi katki* VNg; *siegi vana männiori siin, kui maha suagi, kuda sa nisukese jomika lõhki suad* Kad **Vrd** jõmakas, jõmmikas

jõmin *jõmin* g -a Mar Koe TaPõ Plt KJn Trv Nõo; *jõmmiin* Nõo San/g *jõminõ/*; *jõmin* Kaa ebaselge, tume mürin, kõmin, põrin, pommin *küll oo kange jõmin neil taga, neil lenduridel, tegevad jõminad* Mar; *vist müristab, ma nagu jõminad kuulin* Trm; *Liisa jutt lähäb ku jõmin, ei õle siäl kedägi vahet; kuulin et niiske jõmin ja kahin – oudo tuli* Kod; *kõneleva ku t's jõmin* Trv; *pommi omma lähükese väege, lastass ku jõmmiin* San **Vrd** jumin

jõminal adv < jõmin teises tuas *võt'sivad jõminal pool ööd* Lai

jõmisema *jõmi|sema*, -seda Kse Var Kad Kod Plt Nõo, -sõmõ San, -sõmma, -sta? Röp; *jõmisema* Kaa tumedalt kõmisema, kumisema; sumisema; tasa rääkima *karu nuusutab, vääb aisu. siis akkas jõmisema* Var; [painaaja] *iga üösse käind teist tallamas. kui akkas jõmisema, tõmmasin kolm korda teisele* Kad; *kuiv mua jõmised vassa nagu kerik kajab; piä vuhiseb ja jõmised ja jõriseb alate; mesiläsed jõmisedväd õõnapeite ümmer* Kod; *ei kuulõ tämbä ämp põmmõ lastõv, muidu naa päävä lasti ku maa jõmisi* San; *olgu pääle et kuul meistre klassih, sõski om jõmisemist kuulda* Röp **Vrd** jamisema

jõmistama *jõmi|stama* Sim Trm, -ssama Kod kõmistama, tasaselt müristama *kuuled ku jõmistab sial Separa kañdis, varsti on vihm taga ka* Sim; *juba jõmissab müristatä; juba kaugel jõmissab* Kod || (ebaselgelt rääkima) *Mis sa jõmistad seal (ahju peal) nii kui õpetaja kantslis* Trm; *poosid jõmissavad kamrin* Kod

jõmlak *jõml'ak* poisipõnn, jõmpsikas *Ka kos poiskõsõjõml'ak, mitte paigal ei püüsü?* Urv

jõmm¹ *jõmm* Lüg Põi L(g jõmmu Kse) K I San, *jõmm* Vil eL, g jõmmi, jõmmi; *jõmm* g jõmmi Sa; n jõmmi Jõh, jõmmi VNg

1. a. lühike, jäme ja tugev asi või olend *suur ahvena jõmm oli õnge akkand* Mus; [sead] *olid õues nagu jõmmid maas* Mar; *lasti üks vana jõmm (põder) maha, sel oli kaksteist kümmend aara [sarvel]* KuuK; *jõmm mies üstku karu* JMd; *se on üks töö jõmm, se kestab vasta (hobusest)* Trm; *üks puu alg, mes ei lähä lõhki, on jõmm; nõnnagu jõmm seesäb, ei laasu sõnagi* Kod; *taa mõni mõss, ta ku jõmm (paks, lühike)* Plv; *leevä jõmm (suur, paks tükk)* Vas || jõuluajal heintest keerutatud inimesekuju(d), millele pandi pihku soovisedel – PJg **b.** (tüse ja lühike) poiss või tüdruk; jõmpsikas *oli ikke pisikene poja jõmmi* VNg; *paras poisi jõmm; tüdrugujõmm (paks tüdruk)* Khk; *me karjas olime ikke alles noored jõmmid* Aud; *poisi jõmmid olid tammi lammutand* Juu; *ku ma jõmm alle olli, ala kümne aaste olli; karja jõmmi; kooli jõmmi* Krk **Vrd** jõmmike

2. jämedam, paksem koht; paksend, tomp *Vahest kui kurk aige, paisetand on, siis ajab lõua kontide alla sõuksed munad, jõmmid* Põi; *niske õksa jõmm siden puul* Kod; *jõmm sehen - - nigu keedissel (kõidisel) vai võrkel; langal jõmmi sehen* Ran **Vrd** jomm³, jumm

3. a. hoop, lõök, müksak *sai jõmmi pihta* Khk; *ma ainnin talle paar jõmmi kuklasse ja saadin minema* Trm; *sai säärtse jõmmi et, silmist tul tuli vällä* Plv; *tä üte jõmmi and, sis*

o'll maah Se **b.** pauk, lask tõmman me karjamaale ühe jõmmu, va rebane oles ää läin Kse || kuuli käesivä nigu jõmm ja jõmm Võn **Vrd** võmm

4. a. jonn, vimn Kolme-nel'la-`aastased lapsed oo vahel kua `jõmmi täis Han; Vana jõmm sees Hää; nõnna oma `jõmmi täis et lase aga `olla; küll sinu jõmm suab `välja `võetud Kad || endise lainetuse järg vana `laine jõmm on viil sihis, kiigutab ikki nõnda viil Hää || tuha `jõmmi pea täis (peast segane) Kse **b.** jonnakas, kangekaelne olend ega sie vanamejõmm naljalt järele anna; värss on kua nõnna jõmmiks läind, ei `kuula enamb `põrmugi Kad **Vrd** jomm³

jõmm² Ls joru-, purujõmm

jõmma|jüri va jõmmajüri! (poisikesest, kes sageli nutab) Puh; ai sa vana jõmmajüri ("mehine meelitusnimi poisikesele") Nõo

jõmmakas jõmma|kas g -ka Kul Kse Han, jõmma|kas (-gas) g -ka (-ga) Khk Kaa Jaa **a.** a suur, jäme, tüse, raske sur jõmmakas vassik; suure jõmmaka kerega; mõni `sõuke suur jõmmagas tuhlis teiste seas Khk; `Neuksid `suuri jõmmakud jõhvikud põle ma enne näin veel Han **b.** s suur, tüse, tugev, raske asi või olend se irmus suureks jõmmakaks kasund juba Jaa; jalad nagu jõmmakad all (paistetanud) Kul; `väike jõmmakas (väike tüse inimene) Kse **Vrd** jommakas, jõmakas

jõmman `jõmman g -i Saa, `jõmma|n(n) g -n(n)i Mus Kaa poisiklutt, jõmpikas Sei u oo just paras jõmman karjaseks panna; Mis seike jõmmañ ikka oo, paljast koerust tegemas Kaa; mitu `jõmmanit tõmmas õuet `mööda `ringi Saa

jõmmeldama jõmmeldama Ran Nõo Kam, jõmmõldam(m)a Nõo Urv

1. kolkima, trummeldama, peksma `jalguga võid jõmmeldada kohegi `vasta, vai `ruškaga, `pääga kah; `ruškidega jõmmeld usse taga; `iste maha, jala kül`metivä, es avita muud kui jõmmeldi `jalguga `vasta põrmandut Ran; emä jõmmeld ka vahel näid `ruškuga Nõo

2. purjutama lätsivä poodi `taade, `isteva ja jõmmeldiva, olliva jõmmeldamise pääl `õkva väl`län; tu `Pijter `o'lli kah üits suur jõmmeldaja Ran

3. hv paistetama mul om säl`g väegä üless jõmmeldanu; kae üless jõmmeldanuva Kam

4. van nikastama Kae ku maha satat ja jala är jõmmõldat, sõss ei saa kohegi?; Mul om käsi är jõmmõldanu? Urv

jõmmelduma jõmmelduma Ksi van Kam; jõmmõldum(m)a Võn Kan Rõu Plv Se nikastuma, välja väänduma; nikastama `lambal `olli jalg ärä jõmmeldunu, lombass; ka käsi jõmmeldu ärä Kam; ma jõmmõldu iä pääl tan toona[?] uma jala är[?] Kan; sul um käsi ola jakust ärä jõmmõldunnu[?] Plv; jalg om ar[?] jõmmõldunu[?] Se || sattuma Kae et ei jõmmõldu vettevidäjä kätte - - vidä su vette ja uputass är[?]; Tuy lüük' es jõmmõldu, muidu olõs `õkva pähä saanu[?] Rõu

jõmmerkant jõmmerka|nt g -ndi jõmpikas Nij jõmmerkandi om levä ärä jüränu jüsku iire; Ega nij jõmmerkandi mud'u es röögi, `koeruse peräst saive tutiste iki Krk

-jõmmi Ls udujõmmi

jõmmikas jõmmi|kas g -ka Mär Vig Han Tõs Tür(jõmmik)

1. a. a suur, jäme, tugev sel mehel on `ästi jõmmikad eina kuhjad Mär; Maailmatu jõmmikas kepp `oogi pork Han **b.** s suur, jäme asi või olend poesi jõmmikas Tõs; jõmmik (jämedast puust); suur jäme nagu sur jõmmikas Tür **Vrd** jõmmikas

2. a jonnakas, kangekaelne; s jonnakus, kangekaelsus Küll see tüdrik oo jömmikas. Poiss koa jömmikast täis. See jömmikas tuleb `väl'la aada Han **Vrd** jommikas

jömmike dem < jömm¹ ää jömmike joba Trv; `väike poisi jömmik alle; `kümne `aaste ümmer `seante poisi jömmik Krk

jömmima `jömmi|ma, (ma) jömmi(n) Muh Mar Kse Tõs JN Koe Trm Lai, `jömmi- Khk Kaa

1. lööma, peksma, taguma, põmmima on üks sañt laps – paigal jömmib `teissi Khk; `lähtväd tülisse ja `riidu, seal näd jömmivad `ühteteist Mar; reht `jömmima hv Kse; `turbasi `raiusime. pank võta ette ja akka `jömmima suure nuiaga JN; läks `kända jömmima (välja kangutama) Koe **Vrd** jummitama

2. (viletsalt) käima; vantsima `sinna tuleb ulk moad `jömmida Trm; `jömmis `minna `sinna - - viletsad `moodi, nigu vana inimene; ta ikke veel jömmib `käia Lai

jömmis `jömmis Rid Kse Han Hää Jür Kad, `jömmis Mus Kaa VII

1. paks, pungis, suur ja jäme `jömmis `palgega poiss VII; `jömmis, naesterahvas kes on meest saand või Rid; Mu vend oli `jömmis mees; Lapsed oo kõik `jömmis nägudega Han

2. (vihasest, kangekaelsest, jonnakast inimesest) seisab aga `pialegi `jömmis, moka enesel torus; nõnna `jömmis teine minuga et; kellele sa oma `jömmis nägu `näitad Kad

Vrd jommis, jummis¹

3. purjus ta on natuke `jömmis Mus

jömmitama jömmi|tama Ran, -teme San purjutama nõu jömmitava mitu `päivä. söögiss raha ei ole, aga jömmitada saab küll Ran **Vrd** jommitama

jömm|jaht = jömpjaht – Ksi -kara Jömmkara uhkeldaja – Trm

jömm|kärakas 1. (suurest olendist) juba suur jömmkärakäs sij poiss Kod

2. söim (poisiklutile:) või sa jömmkärakas `jälle juba porgandi ronind Mus || saamatu ja lohakas sõdur – Rak **Vrd** jummkärakas

3. pauk, lask Eile keis säält Irase tagant üks igavene jömmkärakas, teeb mis nee säält peaks luhkuma Kaa; Oli see alles jömmkärakas Han

jömm|saba jömmisaba söim (pahurast inimesest) Hlj

jömmu Jömmu-jömmu (selle hüüdega kutsuti tuulamisele tuult lisaks) Puh

jömp¹ jömp Var Hää, g jömbi, jömbu Vig Kse Han(-m-) Saa SJN; jömp g jömbi Jäm, jömp Krk Röp, g jömbi Nõo

1. (lõhkumata) puujupp, -nott suur puu jömp kajosse `aetud Vig; kui jömp `lõhki lüiatse saab kaks `algu Kse; Sae need jämedad ja oksilesed puud `jömpides Han; puu jömp oli maas, `val`mis `saetud puu jömp Var **Vrd** jump

2. jämedam, paksem koht; tomp [lõngas]; sõlm; muhk; oksakoht Aruta see jömp `lahti, siis `argub edasi; Mu jala sääre pial naha all tundetse mõned jömbud olevad Han; [lõngal] jömbud sees, `jömpisi täis SJN || (tee)konarus, auk tij pääl om pallo `jömpõ, sõida no `tassa Röp **Vrd** jomp¹

3. ogar peast jömp; jömp aigus (hullustus) Kse || söim oh sa vana jömp, mis sa siin `mässäd; oh sa igavene must jömp, nüüd läks kat'ti; vanapagana nimi on must jömp, vana jömp, punane jömp Saa

4. coitus poiss ütelnu `tüt`rigule, sa `arvat ei tiia ku suure ää sa tollega ärä oss tennu, ku sa kõrd `jömpi mulle oss `annu Nõo

jõmp² *jõmp* g *jõmbi* Jõh Sim Trm Kod Lai *jope jõmp on jope. sie on lühike meeste`rahva palit* Sim; *jõmbid on miestel põlvist suat palitud* Trm; *jõmp ülem`põlvi, vat`t all, kraed piäl* Kod; *lühikesed olid jõmbid, aga mis pikk õli, see õli poolkasukas* Lai

jõmp³ *jõmp* Kse Krk on üks tuleb jõmp jõmp jõmp Kse; *juurikide sehen pand iki jõmp jõmp, ei saa siin`õita* Krk

jõmpima *jõmpima*, (ma) *jõmbin* lonkima, kondama *Kus sie nüüd`jõmpima läks* || ehal käima *Kus`kaugel sa kah see`laupa`öösel`jõmpisid* IisR

jõmp|jaht (ehalkäimisest) *jõmp`jahtis`keima* Mar; *meie poesid on vist jõmpjahis. on vist jõmp jahile läenuvad* Äks; *jõmpjahed ja` sõnnimas`käimesed kõik said`käitüd* SJn **Vrd** *jamp-*, *jõmm-*, *jõmps|jaht*

jõmplik *jõmplik* SJn Krk ebatasane, tombuline, mügarlik *jõmplik lõng, jõmbud sees* SJn; [heinamaa] *kõva ja`jõmplik, vikadit ei saa ligi maad`litsu* Krk **Vrd** *jomplik*

jõmpline *jõmpli|ne* g *-se* Saa, *jõmpline* Vig ebaühtlane; konarlik *Tee on jõmpline* Vig; *Tii`oll'i nõnda`jõmpline, et soolikud raputas segamini;`jõmplise lõngast es saa ilust rõõvast* Saa

jõmps¹ *jõmps* Muh, g *jõm(p)si* hv Mär, Tõs Har; *jõmps* hv Jäm, Kaa; *jõmps* Var Sim hv Trv Krk, San/g *jõmsi/* Plv Vas; g *jõm(p)su* Aud JJn Kam, pl *jõmbsud* Ran

1. a. suur(em) asi või olevus *ma olin suur jõmps poiss* Mär; *ää jõmps`poissi, joba saa kate`aasten* Krk; *lei suurõ jõmsu, vai vongsu* [heinu laiali] Kam; *jõmps* (suur, paks tükk) Vas || puuhalg – Var b. väike poiss, jõmpsikas *tüdriku`ütlõse iks poisiksõ jõmps* San; *poisijõmps* Har **Vrd** *jemp*s

2. ebatasasus a. kõverus, jõnks *sellel* [hundinuial] *ju jõmps sihes* Muh; [lehmäl] *kahel tissil on jõmsud* (kõvad tükid) *sies; lõngal on ka tenekord jõmsud* sies JJn b. auk (teel); liusk teeroobas [tee on] *lihvak ja sügäväd avvad sehen, jõmbsud sehen* Ran **Vrd** *jumps*, *jõmm*¹, *jõmp*¹

3. pauk; mürts *Jõmbsud keivad. Jõmbsude`järge veis arvata, kus linnuk`lindas* Kaa

jõmps² *jõmps* on *Andi o,ean püisime o,eakotiga*, [vingerjad] *leevä* (lõid) *`siissi jõmps ja jõmps* Ran

jõmpsakas *jõmpsa|kas* Har, *jõmpsa-* VJg, *jõmbsak* Plv, *jõmsa|kas* g *-ka* Muh; p pl *jõmsakit* Kam; *jõmsakas* Jäm, *jõmbsa|kas* g *-ga* Rei

1. jõmpsikas *pisine jõmsakas* Jäm; *poisi`jõmpsakas; ta pueg on ia suur`jõmpsakas juba* VJg; *poisijõmpsakas om aia`kat`skiss`murdõnu* Har

2. lühike, tüse inimene *sõuke* va *jõmsakas inimene* Muh; *lühkene nigu jõmbsak* Plv

3. ? suur tükk, mullapank *kohe mulla maa* [on] *`kergemp arida. aga jõmsakide ja savi man pehme mijs elädä es saa* Kam

4. (katkendlikust, ebaühtlasest helist) *kes es lase`äste ala* [vilja], *siss massin tegi jõu, jõu, jõu, tei jõmsakit* Kam

jõmpsatama *jõm(b)sata|ma* *laits satte maha nigu jõmsatab* Nõo

jõmpsikalt *Jõmpsikalt* (jõmpsikaealisena) *üütakse sii Juhaniid Jukuks* Põi

jõmpsikas *jõm(p)si|kas* g *-ka* Muh Khn L K I Har/g *-ga/ Rõu/-kass/* Vas; *jõm(p)si|k* g *-ka* Juu Amb KJn Hls; *jõmpsikas* Lüg Jõh; *jõm(p)si|kas* (-gas) g *-ka* (-ga) Sa Emm; *jõm(p)si|k* g *-ku* Kse Aud Saa JMd Pai Trm Kod(-ke) M TLä(-ke) Puh) Krl; *jõm(p)si|k* g *-gu* Khk; *jõmpsik* Kuu; *jõmpska* Plv Röp; p *jompsika* VNg

1. väike poiss või tüdruk; teismeline nooruk *noored jõmpsikad olime* Pha; *ise piške jõmpsik alles, läheb külasse juba* Kse; *lapsed olid `veiksed, tulin tagasi, olid juba suured jõmpsikud* Pai; *sihuke paras jõmpsikas, võib `olla kolme `aastane või nel'la* Plt; *no² mi_sa poisijõmpsikas `hulladõ* Har; *poiskõsõ `jõmpska tulõ* Plv; *ta_m vana `jõmpska `poiskõnõ jo², või tüüd tetä küllält ja orata* Röp || lühike, jäme poiss – Vas **Vrd** jempsik, jumpsik, jõmps¹, jõmpsakas

2. saamatu ja lohakas sõdur – Rak

jõmpsike `väike jõmpsike (jõmpsikas) Trv **Vrd** jempsikene

jõmpsima `jõmpsima, (ma) *jõmsin* Juu Jür Tür, `jõmpsima, (ta) *jõmsib* Khk (ebaühtlasest, jõnksuvast liikumisest, käimisest) *akab `jõmpsides minema* (umb. 4-aastasest lapsest); *perse jõmsib taga* (kõigub käies) Khk; *mitte seäl [heina] midägi põle, ei sua vikatit `pühkidä kua – mutku jõmsi `peäle* (vaevalisest niitmisest) Juu; *tema oli pisikene, kui ta `jõmpsis, läks aga põnt põnt `alla* (lapse käimisest) Tür **Vrd** jumpsima

jõmpsjahht pej lõbutsemine *Kui minu tütar noor oli, siis oli sie jõmpsjahht moes* Jür **Vrd** jõmpjahht

jõmpska → jõmpsikas

jõmpskar *Jõmpskar* saamatu ja lohakas sõdur – Rak

jõmpsuma *Ta `katsus miu kukurt kas pästetanud on, `ütles, kaala rahud `kukru lohu kõrvas jõmpsuivad* Saa

jõmsa *jõmsa* deskr *sij ku vana tõmbäk, lähäb jõmsa jõmsa* Kod

jõmsakas → jõmpsakas

jõmu¹ *jõmu* Trv Hls Krk ”hoog” *Tavai jõmu! Sikutege!* Trv; *ärä jätä, anna aga jõmu taga* (kihuta tagant) Hls

jõmu² nooruk *Poisijõmust saab kah varsti tüüpoiss* Nõo

jõnderdama *jõnderdama* Vas, *jõndõrdama, jõnderdõma* Urv, edasi-tagasi käima, vänderdama *jõndõrdõss, käü ütest sainast `tõiste* Urv; *jõnderdama om `käuma edesi tagasi; põsü üi paigal, jõndõrdõs* Vas || jantima, hullama – Urv

jõndrik `jõndrik jõmpsikas – Plt

jõndsatama *jõndsatama* jõnksatama *kui põllul om vagu sehen, lääb masin `rišti üle, siss jõndsatab; vanger kah jõndsatab, ja regi* Ran

jõndsavuss *jõndsavu|ss g -se tume kolksatus, mürtsatus kas te kuulete ka üttegi jõndsavust?* Nõo

jõndsutama *jõndsutama* raputama *`audline tji, ei saa `sõita, iks ütest avvast `sisse, tõesest `väl'lä, koledade jõndsutab* Nõo

jõnga-jängä *jändrikline puu one kasnud jõnga-jängä* (kõveriti) Kod **Vrd** jonka-jänkä, jönka-jänkä

jõngakas *jõnga|kas g -ka* PJg, `jõngakas IisR ”enese ette olev, hoolimatu” *jõngakas inimene* PJg

jõngatama *jõngatama* IisR, *jõngatamma* Kan **a.** hüpates edasi liikuma *kos sa jõngatata* (jalutule inimesele) Kan **b.** lööma, äigama *Jõngatab `sulle `varsi `mööda kukalt kah. `Hoiä - - `vastu `jõngatamast tale* IisR

jõnger → jünger

jõngerjas *jõnger|jas g -ja* jõmpsikas *oo pissid jõngerjad* PJg **Vrd** jõngermann

jõngermann *jõnger|mañ(n)* g -*mañni* (-manni) Saa Juu VJg Iis Trm Plt Krk Ran; *jõngõr-* Räp; *jõõger-* Krk; *jõngerman* g -*i* hv Jõh; *jõnger|mañ* g -*manni* Jäm Khk Pha; *jõñgerman(n)* Põi Rei; *junger|mañ(n)* g -*mañni* (-*man[n]i*) hv Mär Tor/-mann/, Hää Kos Sim Plt, *jungõr-* Krl/-man/ Plv Vas Räp; *juñgerman* pl -*id* VNg; *jünger|mann* g -*manni* Ris(*jüngerman*); *jüñger|mann* g -*manni* Kuu Jõh; pl *jengermannid* JMd, jõmpiskas *pisukesed* *juñgermanid* `tahtuvad kaik `saia VNg; *mis sa poisi jungermañ joossed siin* Mär; *eks sa näe mul jõngermanñisi mis nemad suust väilla ajavad* VJg; *vaade kus jõngermanñ alle, ku ta lõugu laots `vastu* Krk; *ta om jo hää jõngõrmañ* Räp

Vrd jungemann, jöngerjas

jõngilt *jõngilt* adv < jõnk¹ *räägib jõngilt* Rap

jõngilpuu = tarbepuu adervarre tarvis *jõngipuu* kuivas `laudil Jaa -**rohi** rhvl (taim) *nad* `seiväd *jõest jõngi* `rohtu Khn

jõngisti *jõngisti* adv < jõnk¹ *ta `rääkis väga jõngisti* Mär

jõnglane *jõnglane* g -*se* Vig Pst Ran Nõo, -*nõ* g -*sõ* Rõu, `jõng- Khk laps, jõmpiskas; (sõnakuulmatu) poisipõngerjas *sihandust va jõrmagast `poissi `üitasse* `jõnglaseks Khk; *viie `aastane, sij om kah viil poesikse* `jõnglane; *tüt'rigu om kah* `jõnglase; *ma kae mes ni* `jõnglase teevä Ran; *Kui midagi tetäs siss tükivä jõnglase kah sinna manu iks vahtma* Nõo; *Kosna* `jõnglasõ sul juuskva Rõu

jõngline *jõngli|ne* g -*se* "köverik puu" – Plt

***jõngram** *poisid nagu suured* `jõngrama sõnnid (suured mehed) Muh

jõnguline a < jõnk¹ *Jõnguline tee* Jäm; *suur jõnguline* [kanga] *koe, tule läbi mitte* Muh; (lamba) *Rauad pidid olema iasti teravad, mudu jätsid naha jõnguliseks* Kei

jõngu|pael Jaki rinna ees pits, pitsi ääres kollane tagilik pael e *jõngupael* Jäm

jõngutama *jõngu|tama* Trm Kan/-*tamma*/, *jõñgu-* Muh, *jõngu-* Khk Kaa Ris, *jõngudama* Emm ebaühtlaselt liigutama või liikuma; *lõngutama*; *vedrutama*, *hüplema*; *kõigutama*, *kiikuma* *mis sa jõngudad sii louguta – mine magama*; *koer läks jõngutes kodund* *εε* Khk; *siis ta jõñgutab kui adra vannas ühe kivi takka tuleb, teese taha läheb* Muh; *mis sa jõngutad, kui lapsed üks teist `tallavad, üks teise `selges* Ris; *latsõ jõngutasõ `ruudja pääl* Kan

jõni → joni²

***jõnisema** *inisema lehem vašt* (vahtis) *ja alate jõnisi, nagu mõni õlesi tämäle kallale tullud* Kod

jõnitama *jonnima* *ajab oma* `jõñni *ja joru, jõnitab* Rid **Vrd** jõnnitama

jõnk¹ *jõnk* g *jõngi* Muh Mar Mär Vig Rap ?Krk(*jõnk*), g *jõngu* Muh Mar(*jõngo*) Kse Hää Trm Hel; *jõnk* g *jõngi, jõngu* Sa

1. *midagi lühikest, jämedat a. puunott, -jupp on see üks puu, võtad kolm* `jårko *otst ää, jääb veel jõnk järele*; *kütsi nende puu* `jõnkidega *ahu sojaks* Mar || *pilvetükk, -rank sii oo üks jõnk, akkab `aama ülesse ja seal metsä kohal oo teine jõnk* Mar || *põhjasade paks kord pärm* (~ *mustuse*) `jõnki `põhjes Mär **b.** jõmpiskas *til`luk poisi jõnk* Krk

2. *ebatasasus, jämedam koht lõngas või kõies jõnk jõngi* `peale, *lõng võtab* `otsi `peale, *koi oo näd ää sõõnd* Mar; *see oo naa* `jõnka *täis, see kolva* `ühti Kse

3. *äkiline pööre, käänak, köverus* *vaul jõnk sihes* Khk; *tuleraud* `olli `kahte `jõnku, `kahte `jårku; *kårbes aab nõnna* `jõnku, *ülets ja alatsi aab* `peale *käsivarre* *peal* Muh

4. vannasadra adervars *adra jōnk*, kus vannas `otses käib Krj; oasad ja sagarid oo *jōngu sihes* Muh **Vrd** jōnkapuu

5. hoog, hoop *kiigu kah*, *anna jōnku juure* Hää || ?jōnks, nõks löö viil üks *jōnk* Trm || (suguaktist) *koirad keivad jōnki otsimas* Khk; *seal olli ikka sõuke jōnk lahti et kole kohe* Muh

6. tige, järsk, vastutulematu, kalk (inimene) *tige jōnk inimene*; üks va *jōnk*, *jututa ja vihane alati*; *jōngi jutuga*; *jōngi olemisega* Mär

jōnk² *jōnk* g *jōngi* koka abiline perekondlikel pidudel (pulmad, matused, varrud, ka suuremad talgud) Esimene pulmapoiss viis supimoori välja, teine pulmapoiss ta *jōngi* Käi

-**jōnka** Ls *jinka-jōnka*

jōnkadi *kink jōnkadi*, *jōlud tulavad* (laulusõnad) Muh

jōnka-jōnka *deskr akas jōnka jōnka kōndi edasi minema* Kad

jōnkam *lõõtsa jōnkam g -i* (halvast lõõtsamängijast) Mar

jōnkama *jōn|kama, jōn|gata* Mar Krk/*jōngate/* Nõo, *jōn-* Khk

1. lonkima, hulkuma *minga nüid jōngates jälle ühte poole* (sõbralik käsk lastele toast välja minna) Khk; *Mis ta peaks mööda küla jōnkama* Mar

2. suguakti toimetama *poisid ja tüdrikud tahtvad jōngata saha* Mar **Vrd** jōnkämä

3. raputama – Nõo

jōnka|puu *jōnkapuu* Kaa, *jonka-* Krj adervars **Vrd** jōngipuu, jōnk¹, jōnkpuu

jōnker *jōnker* IisR Mih, pl *jōnkred* Aud jōhker, hoolimatu *On see küll üks jōnker kui vana karja sõnn* IisR; *kaiban tede noordel* (nooreidel) *kõik, mehoke jōnker sa karjas oled!* Mih; *kis need jōnkred kinni piab, joosvad* (mullikatest) Aud

jōnkima *jōn|kima*, (ta) *jōn|gib* Muh Rid Mar Kse Han Lai, *jōn-* SaLä Kaa

1. a. edasi-tagasi jooksuma (lastest); poolhüpates ruttu käima; tüütavalt kellegi kannul käima *jōnkis peele mo perse taga* Mus; *mes sa* (laps) *sii jōngid et sa seisa vakka mette*; *jōlud tulevad jōnkides ja näärid tulevad nārکیدes ja kolmekuningad kolkides* hum Mar; *läks sealt jōnkides* (pooljoostes) Kse; *Mart jōngib emal järel. Mari jōnkide jälle isa järel* Han b. (pikemat teed) jalgsi käima, vantsima *vanast võet'i kot't selga, jōngiti jala*; *kui oli pikk tee käia, andis ikke jōnkida* Lai

2. sugutama; vastavaid liigutusi tegema – Khk Kär Muh Mar *koirad jōnkivad üksteise otsas* Khk

jōnklema raputama, põrutama *Tii om väega jōnklime, siss kuurma jōnklep* Nõo

jōnklime *jōnklime* Nõo; *jōnkli|ne g -se* Jäm ebatasane, konarlik; kõver *Jōnklike tee peel on paha sõita* Jäm; *Tii om väega jōnklime* Nõo **Vrd** jōnkiline

jōnk|puu = jōnkapuu *Adra jōnkpu rōngas oli sepa tehtud ümargune raudrōngas, mis keis jōnkpuu otsa ümber* Kaa

jōnks¹ *jōnks* Kod, g *jōnksu* Saa Jür Plt KJn Krk Nõo Rõu, *jōnks g jōnksu* Jäm Khk Põi Rei

1. ebatasasus, konarus, kõverus a. auk (teel), liusk teeroobas *sandi teega jōnksud raputavad sita sihes segamini* Khk; *Kus ikka alles moa on, jōnks öles teine alla* Põi; *suure jōnksu ~ jōõragu tij pääl* Krk b. tomp (lõngas) *kui lõng ei ole korralikult tehtud -- kui korrutad, tulevad jōnksud sisse* Plt c. käänak, kurv *Tuu järgmädse jōnksu man omgi mii?* talu Rõu

2. hoop; järsk tõmme *anna põlvega sideme`kõsta jõnks, siis sido`kiini, siis suab kõva kubo* Kod; *Kuyrem olli raske, obune tõmmas teist jõnksu kaupa* KJn || (suguaktist) *Mari, touse üles, jõnksud keivad juba!* (mees naisele, kui tütar hakkas poisiga samas toas suguühhet toimetama) Khk || sõim *jõnks märt* Khk

Vrd jõnk¹, jõnts¹

jõnks² *jõnks* g *jõnksi* jõmpiskas *t'sura jõnks* Vas

jõnks³ *jõnks* deskr *obene sõedab jõnks jõnks; lehem lähäb jõnks, jõnks* Kod

jõnksa *jõnksa* deskr *lähäb jõnksa, jõnksa* (rutates käimisest) Kod

jõnksahtumma *jõnksahtu|mma, -da*[?] äkki pisut väänduma [temal] *jalga jõnksahtu* Rõu

jõnksahuss *jõnksahu|ss* Plv, *jõnksa,u|ss* Kan, g *-sõ* (äkiline) põrutus, nõksak *tan ol' l üt's t'somp, ratta_teivä_ jõnksa_usõ* Kan; *ratass lät's üle puujuurõ, tegi suurõ jõnksahusõ* Plv

jõnksak *jõnksa|k* g *-ku*

1. kink, väike kõrgendik *mitti ütte jõnksakut ei näe`kunnigil* Krk

2. põrutus, nõksak *ku ta sel jõnksaku lei, sõss tahts seliti minnä* Krk

jõnksatama *jõnksatama* Nõo Rõu/da-inf *jõnksada/ raputama* Sõitsemme ja äkki *jõnksatas, obenegi jääie saisma* Nõo; *Nigu regi tiji pääl veidü jõnksat, nii maal ol'ligi* Rõu

jõnksatuma *jõnksatuma* kohalt ära nihkuma; nikastuma *kävvin näet jalg iks mõnikõrd jõnksatuss; kae kui jalg jõnksatu kottalt är*[?]; *umblõdõ vai, sõss lätt är tu rõõvass säält kottalt. sõss`ütlet et, är jõnksatu* Urv

jõnksline *jõnksline* Saa Krk auklik *tij om`jõnksline`aukline, regi lüüp tõisel poole ja tõisel poole* Krk **Vrd** jõnksulene

jõnksma *jõnksma*; pr (nad) *jõnksva*[?]

1. põruma, kiikuma *ratastõ päl istut, tõrgutass, vot`jõnksminõ; ratta`jõnksva*[?], *janksva*[?] Se **Vrd** janksuma

2. üksikute kärgatustega tugevalt müristama – Se

jõnksna *jõnksna* Vas; *jõnksna* Urv van *”jõnksuv hää!”*; *tume pauk Ei tiia mis sääl kuurin tu`jõnksna om, kas jäl`poiskõsõ`marräse sääl vai?* Urv; *kostki`kuulduss`jõnksnat* Vas **Vrd** enksna

jõnksti *jõnksti* Muh Hää Kos Jür, *jõnksti* Trm Plt/*jõnk-/*, hv San; *jõnkst* Kan Har; *jõnksti* hv Jäm, VII deskr (välj järsku, äkilist, ebaühtlast liikumist) *pea vajus`jõnksti`alla* VII; *adr kõis`jõnksti ja`jõnksti kivi takka teese taha* Muh; *tõmmas`jõnksti ennast`lahti* Kos; *nisuke võimetu loom, teeb aga`jõnksti, jõnksti, ei sua kuškille* Plt; *jõnkst lei üle kausi veere`piimä põrmadullõ* Kan **Vrd** jõnkstik

jõnksulene *jõnksule|ne* Plt; *jõnksuli|ne* Jäm, *jõnksüli|ne* Kuu, g *-se* a. *tombuline*, jomplik (lõng) *kui lõng ei ole korralikult`tehtud, siis tuleb niit`jõnksulene* Plt **Vrd** jõnksline **b.** käänuline *Tee on jõnksuline* Jäm

jõnksuma *jõnksuma* Jür Nõo, *jõnks|ma* Kod, (ma) *jõnksun*, *jõnksuma* Jäm kõikuma, võnkuma *laps läks meie eden alate nõnnagu`jõnksus, vest* (vehkis) *kättegä* Kod; *Sõiten alva tiiga siss vanger jõnksub; Kuurma jõnksub* Nõo

jõnksutama *jõnkstu|tama* Kse Hää Jür Kod(*jõngso-*) KJn Nõo Vas Se, *-teme* Krk, *jõnkstu-* Jõh Põi, *jõnkstu-* Sa Rei/*-dama/ jõnkstukaupa* tõmbama, kõigutama; ebaühtlaselt liikuma, kiikuma *mis te jõnksudate sääl puu otsa_bel – kukute maha* Khk; *kui kivi loid jälle*

murtakse, pannakse suur lank `kangide `peale, siis mehed säl peal `jõnksutavad Pöi; jõnksuta, et pulk seina seest `väl'lä tuleb Kse; mis piäs jõnksutama selle laua sel'läs; Auklisel tiil regi jõnksutab KJn || sörkima obene alate jõnksutas. sij õli tämal õma tiätä `sõitmine -- ei käi, ei sõeda; jõngsotas `tulla obesegä Kod || pej ää tule mu kallale jõnksutama Kse Vrd jonksutama, jõnksutama

jõnksutõllõma jõnksutõllõma jõnksutama Tj̄ ʊm är `mulkliguss `pessünü?, sõss `auto mugu jõnksutõllõsõ `sõitõn Rõu

jõnlane `jõnlane kasvus kängujäänud loom – Kod Vrd jõnn¹

jõnn¹ jõnn g jõnni (jõnni) PJg Kod, jõnn Ans Mus, jõnn g jõnni Rei

1. poisipõnn, jõmpikas siis ma oli `väike poisijõnn, kui neid [rangiroomi] pargiti veel Ans; pisikesed poisi jõnnid PJg

2. kasvus kängujäänud loom – Kod Vrd junn¹, jonn², jõnlane

3. kamakas sii on üks raudkivi jõnn Mus

Jõnn² jõnn g jõnnu Kihnu mehe nimi || kihnlaste pilkenimetus Kihnu jõnnud; jõnn, vaenas kinnitã `roõsi, puhõ tõusõb! jõnn, püerã `ruoli Khn

jõnn³ jõnn g jõnni Muh Vig Han Juu Koe, g jõnni LNg Rid Kul

1. jonn¹, kius Inimestel oo jõnn `sisse `loodud; Lastel tuleb jõnn sihest `väl'la `lüia; Mart oli kua suure jõnniga, ei ann `alla Han; jõnni ajama jonnima aab aga `peale jõnni, ei jäta järele Muh; mõni akkab nisokest `tühja jõnni ajama Kul; Ta oo kange jõnni aama Han; akka see nüid jõnni ajama Juu; laps ajab jõnni Koe; jõnni täis jonnakas kangelik, jõnni täis, vata täma sool järele ei anna Kul

2. jonnakas inimene Üks jõnn on Vig; `Kause küla oli vanaste jõnna täis; `Neukest jõnni väimehes ei taha Han

jõnnakas jõnna|kas Muh Han, g -ka Koe; jõnna|kas g -ka Juu jonnakas, kiuslik meie eit o vähe jõnnakas Muh; jõnnakas muud ei tee kui nägeleb Han; laps läheb jõnnakaks Juu; sie ike `ongi üks jõnnakas inime Koe Vrd junnakas², jõnnakas

jõnnakille jõnnakille = jõnni¹ ku lehmäd lähväd `kaevlemä, siis silmäd `jõnni ~ jõnnakille piän Kod

jõnni¹ jõnni (jõnni) Kod Ran hv Puh jõlli(s), pungi(s), punni(s) vahib silmäd `jõnni piän; aab silmäd `jõnni. `järsku tuleb kõhe kallale Kod Vrd jõnnakille, jõnnin

jõnni² jõnni kängu `põrsad jõnni jäänud ehk `kõnni jäänud Kod Vrd jänni

jõnnikas jõnni|kas Rid(jõni-), jõnni|kas Mar, g -ka jonnakas jõnnikas, aab `eese joru Rid; jõnnikas inimene Mar Vrd jonnikas, junnikas, jõnnikas

jõnnilene jõnnile|ne g -se ebaühtlane (lõngast) `kehrad ni jõnnilese lõnga, mis sellegä tehakse Juu

jõnnima `jõnnima, (sa) jõnnid Muh Kul Han Kse Tür, (ta) jõnnib LNg Juu; jõnima Kod jonnima, kiuslema, oma kangust ajama lapsed jõnnivad vahel Muh; tää selle õhtu jälle jõnnis Kul; Liisu eluaeg jõnnin, põle õiged juttu `rääkingi Han; läksid nüid vana adra kallal jõnnima Juu; laps jõnnib; aka viil jõnima, et sureb kõhe ärã Kod Vrd jonima, junnima, jõnnima¹

jõnnin jõnnin Ran hv Puh jõllis, pungis sil'mäd jõnnin, punnin, äste väl'län Ran; silmä jõnnin piän Puh Vrd jõnni¹

jõnni|punn jonnipunn *Eedi oli `neuke jõnnipuún, et oia alt Han; igavene jõnnipuún* Juv
Vrd junni-, jõnnipunn

jõnnitama jõnni|tama (jõnni-) Puh Urv, -teme Hel jõllitama jõnnit' `silmi ku tõbrass;
indsit' `ambid, silmä² är_jõnnitõdu; vihass elläi om, ka_gu jõnnitõss `sil'mi Urv

jõnnitamma jõnnitamma vanu (tüli)asju meelde tuletama `purjus `päägä akkab
`jõnnitamma Lüg

jõnn|kapetas jonnija *Ta jõnnib nagu üks igavene jõnnkapetas* Han **Vrd** jonnkapetas

jõnn|silm pej jõllsilm jõnnsil'm üteldi alva inimesele, kes vihane `ol'li -- kuradi
jõnnsilm. no ta siss vihatseld vaht kah; mõni om `luudu jõnn `sil'migä Ran

jõnsakas jõnsa|kas g -ka JMd Koe paks, lühike olend *on tene lõhikse jäuga jõnsakas*
põrsas. jäme ja jõnsakas JMd **Vrd** jõntsik, jõntsakas

jõnt¹ jõnt g jõndi jõmpikas üks veke poisijõnt `jooksis `vasta. `võt'sin selle jõndi `sülle;
poisi`jõntsid `õeldasse ka kabajañtsikud Lai **Vrd** jõntsik

jõnt² jõnt deskr jõnsib `minna, nagu vasta `tahtmist, läheb jõnt jõnt. nagu `raske `moodu
käiguga Lai

jõntma jõntma, (sa) jõndit hulkuma – Röp

jõnts¹ äkiline põrutus, nõksatus *kui põllul om vagu sehen, läeb masin `rišti üle, lüüb*
niisugutse jõndsu et, lüüb midägi `kat'ski Ran **Vrd** jõnks¹

jõnts² jõnts deskr `vanker jõnksutab, käib jõnts, jõnts ühest august `teisi Sim

jõnts³ jõnts g jõntsi jõmpikas `jõntse ol'li kik õue täis; jõntsid `joossid nõndakui lumi
tuisas Saa **Vrd** junts

jõntsik jõntsik g -u Saa Lai; pl jõndsikud Ran väike olend **a.** jõmpikas *las jõntsikud*
`silkavad Saa; *lapsejõntsikud joksid õues. tal sial neid vekeseid jõntsikuid küll. üks nad ole*
poisid ja tüdrukud segamine Lai **Vrd** juntsik, jõntsikas **b.** ahuna jõndsikud *nuy om valid,*
nuy tükivä `väl'lä pagõma [võrgust] Ran

jõntsima jõntsima, (ta) jõntsib Mar; `jõntsima, (ta) jõnsib Lai; `jõntsma, (ta) jõntsib
Saa **a.** tasa ja ühetaoliselt jooksuma, sõrkima [lapsed] `joosvad nõnna `tassa, [õeld] *mes_sa*
sii jõntsid Mar **b.** vantsima, (pisut) raskelt kõndima `jõntsib `minna; *nagu mõni koolipoiss*
jõnsib, kas `rasked `saapad, või midagi `kanda Lai

jõntsuma jõntsuma võnkuma; müdisema üitskõrd `olli mitu `päivä tedä otsitu, temä
`olli `põõsan prise-ndi all, lännuva `põõsast `müüdä nigu maa `jõntsusi Puh

jõoti `jõoti Muh, `jõoti Jaa, g -ma jõuetu vanad inimesed *on juba nõnda `jõotimad* Jaa;
ma ole väga `jõoti; ta oo nii `jõotimaks jäen Muh || *töö miss_eb lähe `eetsi mitte oo `jõoti*
töö Muh **Vrd** jõutu

jõperdama jõperdama kiusama – Jõe

jõps¹ jõps g jõpsi suguakt – Vas

jõps² jõps g jõpsi "viinaklaas", ?napsiklaasitais *mis sest jõpsist saa mulle* Hel

jõpsik jõpsik g -u sookask *Suykase jõpsiku. Suy jõpsikil omma `pehme lehe nigu villa*
nigu tatitse Rõn

jõpsma jõpsma, (ma) jõpsi Kan Vas hoorama; suguakti toimetama *tuu on määrne*
poiss, kes nii pal'lo jõps Kan

jõra *jõra* Kod Vas põrin; sumin, (jutu)kõmin, tume müra *kuulin jõrada. esin sua sõnadess`arvo;`vankri jõra kuulusse. ku mito tükki sõedavad, siis one suur sji jõra* Kod; *mul um taad mürrä ja jõrra viländ* Vas

jõrakas *jõraka|s* Trm Plt KJn, -ss Vil Nõo; *jõra|k* Hel, g -ka Pöi, -ku Trm Kod Vil Krk Ran Nõo Kam Urv/-gu/

1. midagi suurt, jämedat; suur, kogukas ese või olend, mürakas *puu jõrak, kes seda jõrakad soab`peale aida* Pöi; *tugev lõng nõnnagu jõrak. tjiid`niskess jämedäd jõrakud* Kod; *ku vihmane ja lige on, [ploomid] nigu jõrakud, nigu`veiksed õõnad* Vil; *ooi jeek,`meantse suure poisi jõrakuss ta om kasunu* Krk; *suur palgijõrak; suur jõrak mijst; kas sa jõvvat toda [kivi] jõrakut`tõsta* Ran; *ta (puutükk) om nigu vana jõrak,`osline ja`vindline, ei saa`kat`ski raguda* Kam; *neli latsõ jõrakut* Urv **Vrd** jõrikas, jõrakas

2. pauk üks suuretüki jõrak käis Kod; üits jõrak käis, ei tiä mes sääl satte Nõo

jõraki *vahin et, et kes sält tulõb, vahin kos suur pää nigu kui kui jõraki, kus suured sil`mäd jä* KodT

jõrama *jõra|ma, -da* hv Hää, Juu Koe Trm Kod Lai M(-me, -de) Puh Kan/da-inf -da?/; pr (ta) *jõrra* Plv, *jerra, eërä* Se; *jõrra|ma, jõrra|ta* Lai Kam Rõu/-da/; -me, -te San; *jõrra|ma* Nõo Võn, ipf (ta) *jõrras* Urv

1. nurisema, mitte rahul olema, torisema; riidlema; lorama *millaski ei kuule tämä suuss üvä sõna, ilma`ilma mugu jõrab ja`riidleb* Kod; *alb peremis jõrab; mõnel mehel ei kõlvand söök, siis`jõrrab`pialegi* Lai; *mis sa iki miu sellän jõrad* Trv; *mis sa`jõrrat – lorit ja võlsit!; ei taha`käskü`täitä,`jõrrap mugu`vasta* Kam; *mis sa tan jõrat, naka? paremb`rõivile`pandma* Kan; *kavvas_sa jerrat jo?, jätä jo`maahha* Se

2. jõrisema lähän jälle [käsi] kivi jõrama Trm; *täl tulõ [langetõbi] pääle, ni satass`maahha, nakass`peslemä ja suust vattu aja`vällä, ilotohe jerra* Se **a.** *nutma, tõinama, virisema kui laits ei ole oma`tahtmist saanu, ikep vai`jõrrap, siss emä tõrelass: ”jätä oma`jõrramisele`järgi, kavva sa iks`jõrrat siin!”* Kam; *lat`s muidõ kui jõrasi ike`terve`üüke läbi, es lasõ? imäl magada egä? tõistõl* Kan **b.** *vinguma siad kah, kui söögi aeg il`jemast jääb, siis`jõrravad* Lai; *tsia joba`jõrrava – tulep süvvä`anda* Kam **c.** *mürama, kåratsema, lærmitsema lapsed, mes te jõrata, kui vagasess etä õle* Kod; *pulmalised jõrasid üü läbi* KJn

Vrd jõrama

3. (aplalt) sööma, jårama jõrab piäle nagu koer kõndi kallal; läksin suurt`saama, jämedäd jõrama, ei saand pikkä peenikestki KJn **Vrd** jõrima

jõratama *jõratama* Kod Nõo; da-inf in *jõraten* Krk on mürtsatama *siis visati vaškraha lavva`piäle ku jõratas; üks asi kukus (hrl`kuksi) maha ku jõratas; läks uksess`sisse ku jõratas; uks jõratas* Kod; *temä`seisnu sedäsi langu nõal, [mürsu lõhkemisel] käinu`vastu`lanku ku jõraten* Krk; *masin läits nigu jõratap* Nõo

jõre|jõmm pej = jõrem tõene tjiib pienikese ilosa lõnga, tõene tjiib jõrejõmmi Kod

jõrem *jõrem* g -i, -e pej jäme lõng jäme ja jorgoline, sji o jõrem; jäme lõng nõnnagu jõrem lastud. mes_sa tjiid`niskess jämedäd jõremid Kod **Vrd** jõrejõmm

jõremi|näpp pej (oskamatust ketrajust) üks jõreminäpp, tjiib jämedäd jõremid; one üks jõreme näpp, laheb nõnnagu võriluud`alla Kod

jõretama *jõretama* jorutama *Jõretab`kõrtsis* Jõh

jõrga *jõrga* lõõtspill, harmoonika *poisi? käve? hulgahna, pill ol' üteh, uma jõrga õks üteh* Rõu **Vrd** jõrgapill, jõrgats

jõrgama *jõrgama* jonni pärast nutma (lapsest) – Vas

jõrgan *jõrgan* poiss *Huju, jõrgan, aja kari ku?* (koju) Har

jõrga|pill *jõrga pill* lõõtspill, harmoonika – Rõu Vas **Vrd** jõrga

jõrgatama *jõrgatama* **a.** (halvasti) lõõtspilli mängima *Jõrgatas pääle ʁma pilliga, `mängi kai_mõista?* Rõu **b.** tülitsema *Mugu_jõrgatas pääle kõik' `täämbäne päiv* Rõu

jõrgats *jõrgat's* g -i = jõrga – Rõu

***jõrgavus** p *jõrgavust* hum suguhimu *no, mehe, nu aava toda jõrgavust takan, et na oma jõrgavust saava ööراتādā* (rahuldada) Kam

jõrgutama *jõrgutama* **a.** paugutama, mürtsutama *ei tiä mes Uhekral jõrgutatse. jõrgutavad pauk paagu järele. nõnnasama kui suured tükid; õege jõrgutavad `uksi* Kod **b.** põrutama *kui sõedad, ei jõrguta kedägi. aga ei sua vahede piäl ratass `õigess oeda, jõrgutab* Kod

***jõri** *jõrri* ajama nutma, virisema *mis_sa iki `jõurat pääle, muud ei oole ku jõrri `aamine* Krk; *ta alati rüük', aasõ nigu `õrdust taad jõrri* Plv; *`väega `jõrvass, aase ikko, aase jõrri nüüd* Rõp **Vrd** jõrv

jõrikas *jõri|kas* g -gu müra *kas ta vana suur jõrikas puutük'k; ma võt'i maast üless üte jõrigu, `tuyga viruti pinile hammastõ vahelõ* Har **Vrd** jõrakas

jõrima *jõrima* Mar Juu; (sa) *jõrid* Jäm

1. *närima, sööma mis sa jõrri nii pal'lo neist toorestest `marjest ja õundest* Mar **Vrd** jõrama

2. hv *”jamajuttu ajama” jätä jõrimine ning jäe magama* Juu

3. urisema – Jäm

Vrd jõrisema

jõrin *jõrin* g -a Muh Han Juu Trm Kod KJn, *jõrrin* g *jõrina* hv Puh, Nõo(*jõrin*) Har/*jõrrin/* Plv Vas, *jõrrina* San; *er'in* p *er'inät* Se

1. *jõrin*, (jutu)kõmin; *põrin*; nutt *mehed tulid jutujõrinaga külast* Juu; *üks jõrin jõrina piale* (vankrisõit) Trm; *tuule jõrin nagu oudoga sõedetasse; jõrin õli, ei suand sõnadess `arvo; tuyun kase`saia, kui sa jõrinad ei jätä* Kod; *voki jõrrin* Puh; [uus kõster] *mõista ei nii nigu mi_vana `keistri [orelit mängida], üt's jõrrin ol' ennedä* Har; *lät's niku? jõrrin* (müraga) Vas **Vrd** jõrinik

2. a. *nurin, torin üks jõrin ühte`puhku* KJn **b.** *toriseja va jõrin inime* KJn

jõrinal *jõrinal* adv < jõrin [ta] *nakap ka `ikma, ikõva mõlõmba jõrinal; Temä ikeb üteltu jõrinal* Nõo

jõrinik *jõrinik* g -u = jõrin *üks jõrinik tuli. kas mõni sõedab `vankriga* Kod

jõrisama *jõri|sama, jõri|sta* Kam Kan Rõu Vas/*-sta?/, -samma, -sta?* Har

1. *nurisema, torisema, mitte rahul olema tirañd om tuy kes iks jõrisass ja irisäss tõsõga* Kan; *Purjun `pääga mugu jõrisass ja `kiusass; Alati üt's jõrisamine ja hammastõ kiristamine* Rõu

2. *müra või häält tegema; mõmisema; urisema pul'l jõrisass, tuy taht `resti ärä `lahku, tegi elüga mäu mäu mäu, siss jõrri* Kam; *mõnikõrd, ku kedä kauõn tulõ, siss jõrisass pini* Har

Vrd jōrisema

jōrisema *jōrise|ma, -da* Lüg/-mma/ Han Juu/-mä/ Kos JMd VJg Sim TaPö KJn/-mä/ TLä(jōrista Nōo) San/-me/; *jōri|sem(m)a, (-sōmma), -sta[?], -stō* Krl Plv Rāp; pr (sa) *jōrised* Ote, *jōrisess* Se; da-inf in *jōristen* Rōu

1. *nurisema, torisema, mitte rahul olema, pahandama alate jōrised, `ükski asi ei `kõlba sulle* Kod; *mis sa tan käüt jōristen* Rōu; *olõss viil esi kah midagi tetä `mõistnu, aga `muutku jōrisess õnnõgi* Rāp

2. *jämedat häält tegema jōriseb `laulada* Lüg; *karu jōriseb* Juu; *kui lehm jōriseb, siss ta on kurb, `justku nutab* Kos; [mardisandiks käies] *Läksime `sisse, nasa-mati jōrisesime ja VJg; tämä jōriseb `itke; [lennuk] jōriseb madalalt; mõni vokk lähäb nõnna tasass `viisi `umber, ei jōrise; ahi küdeb nõnnagu jōriseb; kell jōriseb ku lüüb; rinnad kõik `rasked ja jōriseväd; piä vuhiseb ja jōmiseb ja jōriseb alate* Kod; *Jüsku va käsikivi nukas jōriseb (palju rääkijast) Pal; vahel lassime `sõita, et `vankre jōrisiva käen; jōriseb nigu kuri pul'l* Ran; *mis_sa jōrisõt ku sa suud ei pia; lehmä jōrisese, `tahtva süvvä* Krl; *toropilli[?] jōrisõsõ[?]* Rāp

Vrd jōrima, jōrisama

jōristama *jōri|stama* MMg hv Puh, Nōo Vas, *-stamma* Har Plv, *-ssama* Kod jōrinat tegema *`traktor jōrissas `minnä; ommogo tämä õli varemäss üleväl, akas jōrissama* [vokki]; *kahe `uassane jōrissab `rjüdä (r-häälikut); lennukid jōrissavad* Kod; *mes sest pillist ütteeviisi jōristat* Puh; *egaiüt's võid nii jōrista nuid õrilõid, tyy õks ei `kõlba[?]* Har
Vrd jōristama

jōristõllõmma *jōristõllõ|m(m)a, -da[?]* Har, *jōristõlõma* Vas oskamatul, halvasti mängima *mis sa nakat jōristõllõma nuid õrilõid, mähgi sa_ka ilustõ* Har

jōrka *jōrka* torm – Ran

jōrklema *Ta* (õela inimese) *sil`mad jōrklevad vai käivad kõik urkad läbi, et näha mis sial* [teises majas] *on; Silmad jōrklevad lehe veergusid, mis jälle `koskil pool uut on* Trm

jōrkma *jōrkma, (ta) jōrgub* deskr ?mürtsuma, paukuma *meš_si jōrgub et `niiskesed mürgud käeväd; üks `kiinni nõnna ku jōrgub; püssirohi akanud `jōrkma, siis lagunud ahi ärä; kuuma kivi piäle lahe vett, siis jōrgub ja mürgub; [pada] nõnna kjiib ku jōrgub; kõhib nõnna_gu jōrgub* Kod

jōrksna *jōrksna* mürin, prahvatus *sõa `jōrksna* Vas

jōrlak *jōrlak* g -u pej kangekaelne vanad *jōrlakud suadetud minemä. nuaremad jääväd* Kod

jōrm¹ *jōrm (jōrm)* g *jōrmi* Muh Rid; *jōrm* g *jōrmi* Sa(jōr[r]im Jäm) Emm Käi uimane, segane; *juhm, loll, rumal siis meste peed jōrmid kut joonud on, ära akab `lahkuma; lapsed õõritavad pee jōrmiks, üle kaila maha jälle* Jäm; *sa jäed suitsu kädes piast jōrmiks; jōrmi `peega inimene ep osa ju käsitõöd ka teha mitte* Ans; *leil teeb nii jōrmiks; pee on nõnda jōrm suitsuga* Khk; *pee keib `rinki, suurt valu pole, pee on jōrm* Kär; *see oo üks jōrm ~ `jōrmis inime, üks jurukael, teestega_p soa `õigeks mette* Muh; *lõi jōrmiks ehk peast segaseks* Rid || *temal o jōrm peas* (joobnud) Muh **Vrd** jurm, jürm

jōrm² *jōrm* g *jōrmi* tõinaja laps – Plv

jōrmakas *jōrma|kas* Muh, *jōrma|kas* Jäm Ans Khk Krj, g -ka sõnakuulmatu; pahatahtlik; *lollakas On nee ikka lapsed, olid `seltsis, aga ühed jōrmakad oo* Ans; *See poiss*

pole suurem asi midad, oo natuse jörmakas Khk; *igaihe `vastu jörmakas, alvasti `ütleb* Krj; *`seuke jörmakas loom* Muh **Vrd** jörmagane

jörmama `jörmam(m)a, jörma|ta? (-da?) Kan Urv(-da) Plv **a.** tõinama, valju häälega nutma; *röökima ta halv lat's mugu `jõrmass inne; imä `lasti kirstuga `hauða ja havva veeren saisva? latsõ? muugu? `tõmpsiva? `jõrmamist* Kan; *ta üts kurja `süümega lat's muku `jõrmass tan* Urv **Vrd** jörvama **b.** möögima *`Vaška röibõ mitte ei süü muidugu `jõrmas inne* Urv

jörmane jörma|ne Muh, jörma|ne Khk Mus, g -se uimane, segane *kui teise `pääva joomane olnd, siis pee piab jörmane olema* Khk; *magasi tulise pääva kää, nüid pee jörmane `otsas; sai viñju sehes `istuda, võttas pee naagut jörmaseks* Mus; *ei tea kus ta jörmaseks* (jooobnuks) *jähi* Muh

jörmik jörmik g -u hv jömpsikas; väike pull, (härja)värss *`poiskõsõ jörmik; pullijörmik* Kan

jörmul, jörmun → jermol

jörnrik jörnrik g -u rahulolematu jörnrik ja tige. *`ilman ei õle täl `lahked nägu* Kod

jörnrikille `vaata ku jörnrikille selle silmäd (vihasest pullist) Kod

jörr¹ jörri otsima ehal käima jörri *otsjatele vaja koer piale ajada* Äks; *lähme `jörri `ot'sma* hv Ote

jörr² jörr on lennuk läks jörr-jörr-jörr; *koer jörr-jörr-jörr ukse piäl vassan* Kod

jörra-jörra on *Traktor ol' rikkõn, sõs sõit' õks tñid piten jörra jörra?* Rõu

jörrama → jörama

jörrat jörrat *deskr kivi `veeris jörrat vasta ust* Trm

jörsitama jörsitama hullama, möllama *püsü_i paigal, jörsitas* Vas **Vrd** jörssama, jörssma

jörss jörss g jörsi Jür Ote Kan *deskr nää kui jämedad jörsid* (naelad) *`seia `sisse `tautud Jür; ää suur `põrsajörss* Ote; *ku'avaimu jörss, no_i saa? inämb `kuigi `toimõ sukka?* (lapsele) Kan **Vrd** jörstu, jörstu, jörss

jörssama jörssama, jörsata Röp; pr (sa) jörssat Vas *ümber hulkuma, aelema; hullama sa muud ei taha ku jörsata, kosa jälle `jörssadõ* Röp **Vrd** jörssma

jörssma jörs|ma (jör-s-), (sa) jörsit (jör-sit) hullama; mitte paigal püsima, nihelema *jörsit pääle, käüt, paigal püsü_üi, hõlotat inest; jörss pääle ta piñgigõ; mi_sa jörsit ku sa sñü_i ilosahe; lat's käü jörseh* Vas **Vrd** jörsitama, jörssama

jörstu tyy [põrsas], *juba ää suur `jörstu* Ote **Vrd** jörss

jörstu jörstu "kaunis suur" ta_m hää jömpska *joba ja jörstu. hää suur vai jörstu* Röp **Vrd** jörss

jörts jörts Nis Trv, g jörstu Trm, pl jörtsu Trv

1. on [kratt] *akkas `lasma `allapidi jörts ja jörts, jörts ja jörts* Nis; *üks jörts käis* (rehepeksu mašsinas) [kui suurem viljatükk alla läks] Trm

2. [kartulid] *Suure ku jörtsu* Trv **Vrd** jörss

jörtsutama kõva on sñj luu tal (kanepil) *sel'last ära minema. mutku jörtsutas mašsina all kui aasid* Äks

jörtsutus jörsutus s < jörtsutama Põllud (polnud) kuulda muud ku maatori jörsutus ja Vilgu norskamine MMg

jõru¹ jõru Pöi Juu Puh joru; lärm *Laulu jõru* Pöi; *jõmab`piale oma jõru* (laulu) edasi Juu

jõru² jõru Muh, jõru Hi kangekaelne, vastaline; tige *see oo üks inimese jõru muidu; küll see jõru oo* (loomast) Muh; *Juhanes leheb jõruks, nüüd paneb puruks Käi; Meil oli ühegora üks va jõru ärg; See va jõru pull, seda peab`kartma; Ah see pole kellegi mees, üks va jõru asi on Rei || aab oma jõru* (kangust) `peale Muh; *Kes kangekaelne on, sene kohta ööda, et ajab aga pääle oma jõru* Rei **Vrd** joru, juru

jõru|kael jõrukael tülitseja ja enesele õiguse otsija – Muh **Vrd** jurukael

jõruma jõrukael oo kis oma `tahtmist aab ja jõrub`peale Muh **Vrd** jõruma

jõru|püha Jõru püha külvipüha – Vil **-sarv** (tõinajast või jonnakast lapsest) *taa vana jõrusarv,`mut`ku aasõ taad jõrri* Plv

***jõrv** aase`jõrvi (nutab) Plv **Vrd** jõri

jõrvama jõrvamma Võn, jõrvam(m)a, jõrva|ta[?] V, jõrvamõ Har tõinama, karjuma *Tege`hindälle`haigõt, sõss nakas`jõrvamma* (lapsest) Urv; *latsõ tük`k`jõrvass kõgõ üü, ei lasõ`silmägi kiñni`panda[?]* Plv **Vrd** jõrmama

jõsima jõsima KJn Vil van Nõo, Plv vahetpidamata või ruttu sööma päeväd`otsa suu veereb ja jõsib aga piäle KJn; küll jõsip`sjüümist! Nõo **Vrd** jäsima

jõssõldamma jõssõldamma tuhlama är[?]`naaku tah jõssõldamma. joba jäl[?] jõssõldass, aase kõik tõsõ aša pahepoodi Plv

jõu jõu Krk Kam on süü kama`putru vurtsu`siissi, tji kõtu`valla ku uluss. võtt müräme ku jõu ja jõu Krk; *kes es lase`äste ala [vilja], siss massin tegi jõu, jõu, jõu* Kam

jõuakalt adv < jõuakas sii elasid`rahvad jõuakalt, ega`puudust ei old Vän

jõuakas jõua|kas g -ka Aud PJg Vän Tor jõukas, rikas sii olid jõuakad`rahvad Vän

jõud jõud g jõu Kuu Lüg Jõh IisR L K I(g jõudu Trm; g jõõdu van Kod) M Ran Nõo Ote Rõn San spor, u V, g jõo Muh Tõs Khn, jõvuu T Rõu Plv Röp, evvu Se; jõud g jõu Sa Emm Käi Ris

1. jaks, ramm, suutlikkus, tugevus, võimelisus`kõigelt jõult ~ ramult piad`tõstama Lüg; *äkkiline mägi -- obone viab`täie`jõuga* IisR; *obu tõmmab keigest jõust* Khk; *Oma jõuga ei saa mitte üle õle kõrre* Krj; *nää ei saa kündä, jõud ei akka`peale maa oo`raske* Mar; *Jõudu nagu vabadiku ärjal* Kul; *su jõud on nii`kerge, ega sa seda`tõsta jõua* Mär; *töö tänases, jõud`ompses* Aud; *vardaga on`raskem [lüüa], sa annad ikka jõust* (täie jõuga) PJg; *jõud on nii otses, jõua`käia ega kedagi* Vän; *õeldakse et karul kaheksa mehe jõud ja ühe mehe meel* Hag; *kõik [lapsed] pidid tüöd tegema, kui aga jõud`kañdis* Kos; *ta on ikke oma`jõusse jäänd; tuli kohe`jõuga mu kääst ää`võtma* VMr; *eläjäl oo tugev jõud, tämä õma`jõuga lähäb* Kod; *kui suured ärjad, on jõu poolest tugevamad kui obused;`valge juß --`niita on nii kõva nigu puud lõöd, jõu kaup, nigu raksub kui lõöd* Lai; *katsusid`jõudu`maadlemesega, ja vägi`kaika vidamesega* Plt; *ku vikat`äste säet om, sis muud ku anna`jõudu; sij`kää miul üle jõu* Krk; *kui parõmbat ei olõ, siss luyum`sjüüb kah sedä`jõhvik`aina, aga`jõudu ta ei anna; kui võrk oless`kinni, siss suuremb kala lüüss`jõuga läbi* Ran; *miu nägemise jõud om`otsa`lõpnu;`kerge jõvvuga* (nõrk) Puh; *na võtiva jõvuu täl`väl`lä,`süvvä es`anna; oss ma`näessi, sis ma`viil midägi koperdass`endä`jõvvust* Nõo; *tulõva esi sõss umma`jõudu* (jalgsi, omal jõul) vai Plv; *ta tege`tävve jõvvuga* (hoogsalt) *tüüd nii et,`üst`jõvuu* (üle jõu) *tijt`nii`väega,`tijt`hiñdäle`haigõt* Röp; jõudu andma; j.

vastu võtma töötajad vastava sooviga tervitama; tervitusele kombekohaselt vastama Jüri `ándis `tööle `jõudu, sillategija `vastas: kes teeb, see jõuab Juu; ommiku alles läks siit `müödä, `ándis `mulle viel üle aa `jõudu kua VMr; sinä võta `vassa jõud, ku `jõudu annab `sulle, `üttele: `jõudu tarvis Kod; sööjale ja `sitjale ei anda `jõudu Ran || (töötajaja tervitussõnu ja vastuseid) Jõudu, ja paksu kiudu (tervitus linakitkujale) Kuu; `jõudu ka juttule Lüg; iäd (tüe) `jõudu ~ `jõudu tüe tegijale (vastus) `jõudu tarvis Khn; Tere jõudu (hum vastus) Mis jõudu, vasta lõugu Amb; jõudu ammastelle (hum sööjale) Kad; Jõudu ja luhta (lambaniitjale, et vill kasvaks nagu luht) Trm; Jõudu kudujalle, kirpa kedrajalle; Tere jõudu (vastus) Mina saan ilma sinu jõutagi läbi. Anna oma jõud oma nutja lastele; Tere, jõudu (vastus) Tule ise ja too oma noor jõud. Ära too oma vingruid lapsi Lai; `jõudu ja `valged (pesijale) Plt; `jõudu `kangakudai (kangrulle) Trv; `jõudu tüül (vastus) tere ja `jõudu kah ~ hum mis sääil jõust om, tyy raha Krk;

2. (taimede) kasvu-, eluvõime; tugevus, vastupidavus; tuumakus; (toidu, joogi jne) ramm, vägi, kangus, toitvus; (ettenähtud) toime, mõjuvõime pehastand puul äi ole änam `jõudu põleda Khk; see [vili] oo vähä kõlojas jäänd, mulla rammo jõua talle änam `jõudu anda. tal ei tule täit `tuuma mette Lih; ku ää on kuind, sis ei ole puu `jõudu kedagi Vän; se vihm annab ikke `jõudu, kõik venivad üsna sil`ma `nähjes pikemaks. rohi ja vili ja kardula varred Juu; sie põle jälle ia et toit ää külmetab_s, selle jõud lähäb `väl`la Amb; nüid põletavad lubjaga karva ää, see võtab naha jõu `väl`la, sellepärast ta abras on Pai; liivakas maa tarvitab `rohkem sõnnikud - - ei pia sõnniku `jõudu `kiinni Sim; iva õli vil`ja jõud Trm; ää maa pääl om puul tõne jõud Ote; Söögi vahel om ka ks suur vahe?. tõnõ süük' om, täl olõ määnestegi `jõudu `eie? Urv; haañast kasunu turvass, tuu um kõva `kütmä, tyyul um pal`lo inämb `jõudu ku `samblõ`turbal Plv; tuu [õlu] `ol`le iks kõllane, täl `jõudu ol`l iks `roh Kemp, ol`l iks kesvä linnassist `aetu. egä nüüd õllet `jõudu ei oolõ?, tä humaldõga tetäss Röp

3. jõukas, rikkus, vara(ndus), raha; majanduslik seisukord mul pole niipal`ju `jõudu, et omale uue maja ehitam Mär; kel suured jõud olid, pidasid mitu `pääva `pulmi Kir; kellel oli `jõudu `rohkem, pidas `lammaid üleval, tegi riiet Kos; mõni tyyb puidi `õhta oodusest või kuida kellegi jõud kannab Äks; jõu vanames, `jõukas Plt; tal om kõva jõud, tubli jär`g ihen. kõva `jõuge, tubli elu jär`g Krk; ei miu jõud anna nii häste süvvä Puh; kel jõud, sel võit, kel koit, sel kohuss (rikas saab alati oma tahtmist) Nõo; jõud käeh (rikas) Plv; jõus, jõu sees (~ man); jõusse, jõu sisse (~ manu) 1. (töö)jõuline, tugev, terve; rammus, priske; (töö)jõuliseks, tugevaks; rammusaks, priskeks [hobune] vana olnd ka veel `õite `jõudus mees kut üks meremes ikka Krj; oli nii kehva, nüid `siisked `jälle jõusse saand Käi; Anna aga `süia, küll siis [loomad] lähvad jõu `sisse Han; jõu sees mees Aud; obene täie jõu siden, muko vongob ku lähäb Kod; `täitsä `tervuse man ja jõun [inimene] Ran; no? om mul hopõñ jou manh Har; `häste jõvuh eläjä? Plv; 2. elu-, kasvujõuline (taimedest) vili kasvab üsnä jõu sees, nehuke elus sinine Mar; odra veres, lõõb pia punaseks, kasvab alles, alles jõu sees PJg; oder saab juba jõu `sisse KJn; 3. jõukas, heal jär`jel kie jõu sies inimesed on, nie `piäväd `juotusi pali Lüg; see on jõu sees talu, elab `ästi Aud

4. edenemine, edasimine, edu selle tööl pole midagid `jõudu Khk; [kevadep, kui päevad hakkavad pikinema, öeld:] Päevad hakkavad minema jõule van Rid; jõudu taga ajama kiirustama, ruttama, tõttama ta ei tee ead tööd, ta ajab `jõudu taga Mär; vili aab `jõudu

taga (kasvab jõudsasti, ei valmi) Trm; *ajab jõudo taga, rabab rutto tehä ja ei tji kuda vaja* Kod; jõudu tegema 1. edenema, jõudus olema *mõni asi ei tie jõudu ühte* Lüg; 2. edendama, kiirendama, hoogu lisama *tieme jõudu juure, suame rutem otsa* JMd; *tüele jõudu tegema; ägedad päävad tievad jõudu, vili akkab valgendama kohe silma nähes* VJg; jõudu võtma 1. puhkama, jõudu koguma *võttama vähä jõudu, puhkama* Lüg; *edemält pañti viimäne rükki vihk maha, issuti piäle ja võeti jõudu* (vana komme viljalõikuse lõpetamisel) Kod; *peremees ütles: täna piad jõudu võtma, ei saa muidu jussi kätte* Lai; 2. kosuma, rammusaks või tugevaks muutuma *loom on aige, ei lähä rammusaks, seisab vilets ja kehva, ei võta jõudu* Var; *juba akkavad jõudu võtma, kapsad lähväd kasma* jo Kod; *ma lõ annu tälle kül^o süvvä^o, a jõudu ei võta^o* Kan || fig tuli oo *summund, ennegu jõudu võtab* Kod

5. (kollektiivmõistena) töötajad, tööjõulised inimesed *Mii_puul linnu talgugõ õss kol'gitõ, egä üt's õks tek'k uma jõugõ* Har

6. a. (jumalik) vägevus, vägi, mõjuvõim *nagemata jõud ehk vägevus* Ris; b. energia; liikumapanev või toimiv vägi *kranoa-did on suure purustamise jõuga* Kos; *külm kergitab kiva ka maa seest ülesse, ju siis külmal on ikke nii suur jõud* Lai; *käis ots vaadil ku suidsaten iist ärä, temäl* (vedelikul vaadis) *olli apniku jõud sehen* Hls; *mahkneedi jõuge korsne sätte maha seeni ku laeni* Hel; *ega aena tegu ilma päevä jõuta edesi ei lähä* Ran c. hoog; võimsus tuli *uugas, õige tõmbas, kange jõuge palas* Hls; *kui suur tuul, panõb rattad vurisema, siss [veski] käib tävven jõun* Ran; jõuga, jõul [millegi] (kaas)abil, varal *Enne tehti sõeru änamiste tule jõuga, põletati* Han; *sirbi jõul lõigati ohra* HJn; *kõik oli inimeste jõul tehtud, nüid tieb aur* VMr; *Nigulal ol'li vesi veske, sääil käis [kangavanutamine] vij jõuga; pik'k pal'k viidi meild, tollõ jõul võeti postid üless plok'kõga* Ran

Vrd joud

jõude *jõude* Muh L K Trm Trv Krk Puh/jõodel, *jõõde* Trm Kod(jõõde), *jõode* Jäm Kaa Pha VII, *jõude* Hlj Jõh IisR ?Muh Vän JõeK Iis Pil, *jõude* ?Jäm Khk, *jõute* HJn KuuK, *jõute* RId KuuK

1. tegevuseta, kasutamata; ula, vaba, liigne; seisu *jõute elo. puoled päiväd onvad jõuted* Lüg; *süõdi maa kolm aastat – esimene aasta ärjapäs, tõine timutis, kolmas jõute maa – süõdi maa* Jõh; *kas teite saeg o jõude* Muh; *jõute luomad, mis ei lüpsa ega künna, nisukesed mul'likad ja pul'mul'likad* KuuK; *raha seisab jõude* Koe; *nied kes ei teind tüed, nied olid jõudeleeva süejad* VMr; *mul põle põlda ega kedagi, olen jõude inime* VJg; *meil ein tehtud, nüid jõude mehi küll* Sim; *jõude aeg* (tööde vaheaeg); *se maa tükk on mul paergu jõude; puu kasvab siin jõude* (asjata) Trm; *jõõtemua, aritud, aga ei õle piäle panna kedägi* Kod

2. jõudsasti, ruttu, kiiresti *küll see aga kasvab jõude* Muh; *küll see vihma pilb tõuseb jõude* Mar; *ta üsna pikk vilakas poiss juba, na jõude suureks kasund* Mär; *seda jõude tuli õhtu [tormi ajal] vesi tuli vankri piäle kallale. silm nähtavalt tuli, üsna jõude* Kse; *selle käes lähäb töö nii jõude* PJg; [puud] *nii jõude kasvašt* Pil || ? jõudus, kiire *Vaike oo jõude kasuga* Muh

3. kiitleja, suurustaja *jõude inime. küll temä ikki jõuab. egas ta nõnnapaelu ei tee* KJn; *sij om `seante jõude jutt - - jõudets pähle; kes ennast kitt ja teise pääle `kaibass, ah sij om üt's va jõude inimen(e); sij om jõude, `kerklei, sij `muutku jõvvap* Krk

Vrd joude, jõuti

jõude|jaak kiitleja, suurustaja *oh sa vana jõude joak jõuad oma jutuga pailu* Koe; *Jõude-Juak* Trm **Vrd** joudejaak **-jaan** = jõudejaak vana jõõdejuan one - - kiidab ennäss Kod **-kuu** *Jõude kuu* van detsember – Koe

jõudes *jõudes* Var, g *jõutsa* Tõs Aud PJg; *jõudis* Kaa, *jõudis* g *jõutsa* Khk *jõudus* *jõutsa joosuga obu* Khk; *Oomiku kastega oo niidutöö eesti jõudis* Kaa; *ärgega oln jõudes kündä küll* Var; *töö oo naa jõudes* Tõs; *neil oo jõudes teha kaa `praegu [tööd]* Aud

jõudeteme *jõudeteme* hooplema, suurustama va kituperse, *jõudets pähle; mis sa iki jõudedet, ega sa ninda tark ei oole; ken ennast jõudetess, see om vana jõude. jõudets mud'u* Krk

jõudik *jõudi|k* HJn Pee Koe ViK, *jõõdi|k* VMr I, g *-ku*, Krk, g *-gu*; *jõudik* g *-u* Hlj Kad Lüg Jõh IisR

1. **a.** noorloom, härjavärss *noored mis vasikast `väl'las, on jõudikud, `aastased ja nisuksed* Pee; *ärja jõudiku `jät'sin `kasvama* VMr; *jõõdik lehem* Kod; *jõõdikutele ei `antud `sul'pi, neile `anti `juua* Lai **Vrd** jõudsik **b.** tööta, tegevuseta inimene; laiskvorst *vana Juri sie on igä päiv `jõudik, mis `metsäs sie enämb käib* Lüg; *Mina olen niisa-mma jõudik siin; jõudikud lapsed on, kes ei `jäksa, ei tie viel tüed* Kad; *jõõdik ei tiäni kedägi* Kod **c.** vaba, üleliigne *kolm part laus, üks viel oli jõudik, sie sai lükata alt ää, kui teist `laugu sai `panna* VMr

2. hv suurustaja *temä va jõudik iki om, temä jõvvap iki `rohkep ku ta om* Krk

jõudjas *jõud|jas* g *-ja* suutlik; jõudus *jõudjas tüdruk; jõudja käiguga* Juu

jõudlik *jõudlik* g *-u* Plt Krl u tugev, suutlik *obune sõi suvel metses, läks `jõudlikuks ja rammusaks* Plt **Vrd** joudlik, jõudline

jõudline *jõudli|ne* g *-se* = jõudlik – Kse

jõudma *jõudma*, (ei) *jõva* Põi(*jõua*) Khn, (ta) *jõuab, jõvab* Muh, (ma) *jõua(n)* L (*jõva* van Tõs, *jõvvan* Hää Saa) K(*jõvva* Äks), I (*jõõdan* Kod, *jõvva* Pal), (ma) *jõvva* eL (*jõudme* M San Krl; [ei] *jõua*? Röp, *jevva* Se; *d'õudma*, [ei] *d'õua*? Lei); *jõud(a)ma*, (ma) *jõua* (*jõva, jõõva*) Sa Emm Käi; *jõudama*, (ei) *jõua* u Lüg Jõh

1. jaksama, suutma, toime tulema, võimeline olema **a.** (füüsiliselt) *kui to'rm on, tulavad lõhed jõge, mette ep jõva `vasta võttada* Mus; *sa ikke ei jõua mu `vastu `eina niidetud* Mar; *temal abi ei ole, aga isi ei jõua `leiba `menna `tooma* Han; *kes inimeste suid jõuab `kiñni `panna; ma olen nii väsind, ei jõua kätt ega `jalga liigutata* VMr; *kisendäs mes jõus; kes si jõõdab üüid ärä magada* Kod; *ei vôi `rasked `ašja `siia, ei jõua ära `seedida* Ksi; *ei jõvva `tüüle `vastu* Trv; *na saeva `viina, nigu juvva `jõudseva* Ran; *kes näid nüguli päeväkeisi jõvvap üless arvata!* Kam; *küll ta jõud ilman pal'lu pahvõrdada; kat's obõst ollu iin ja, nuu ei olõ `jõudnu tuud koolut provvat vidädä* Urv; *ega suvõ käve karah niikavva kui `jõudma `naksi* Röp; *kõrdmago sääne, pal'lo kõrdu, keä `juudnu timä nii `hüästele puhastada* Lut || (loomadest, viljast, mullast) *see [vili] oo vähä kõlojas jäänd, mulla rammo jõua talle änam `jõudu anda* Lih; *üks kasuja loom, ta oo `väetimasse jäend, ei ole jõund oma kasu täis kasuda* Mih; [õunapuul] *kruun on suuress kasund, tüve ei jõuva järele* Vil **b.** (vaimselt,

moraalselt) kärsima, maldama *see_b* jõva midagid oma *ihje* peel pidada, räägib keik `välja Khk; *ma_i* jõvva üleommentset ärä `uuta Krk; *ai* igävetse pikä joru -- es jõvva enämb ärä kullelda; *toda* ei jõvva ärä imestädä, et serände tark mijs ja nii `ullu tükki tñb Nõo; *mina* naarin, et ooh, mina jõvvan nüt sedä pidäda, mis teie siin nüt mulle `ütleda TMr c. (majanduslikult, rahaliselt) *oma* osa sai kätte. vend `kõrraga ei jõudand `maksa. `pitka `pääle `maksas Lüg; *kakskümmend* kopiked sai `pääva, mis sa selle eest jõutsid `tuua Pha; *tüdar* ei jõua mul paelu anda Hää; `riided lõppevad seilast ää, `uusi ei jõua muretseta VMr; *kaks* obsess ike jõõdab pidädä Kod; *kudass* ma jõvva üle talve pidäde, nij `ulka `luume Krk; *egäl* talul es ole aena `küini, kes jõus, tu tegi Ran; *mõisnigu* iks lassiva `juuri, ega talumehe ess jõvvava Kam; *kes* jõuse, `laske liinah `värmi jah Plv d. (ajaliselt) *Kui* jõuata `enne `koitu kõik ahed maha Lüg; *natuse* ajaga jõudasid niipalju teha Khk; *enne* lõunat *ma_b* jõva üht `tulla Pha; jõutsi `valgevarul `tõõga vastale Põi; millal siis jõvad, kui sedasi `aegamööda noogid Muh; *tä* jõuab oome küll `minna Kse; *nii* äkiline surm old, ei jõund `vuodissegi VMr; *maa* on plünk, ei ole veel jõud `kuivada Sim; *tänä* ei jõõda ärä tehä, jäeb `omsess Kod; *kel* vähämb `tüülisi, ess jõvvagi tetä suu `aina Ran; *me* es jõvvame rügä ärä lõpetada, tõsesess päeväss `jäie kah Nõo; *näid* es jõudaki üte talvõga är^o arri^o Urv; *Õtak* tulll pääle, *haud* ol'l `kaivmata^o, *nimä*^o es jõvvava^o uma `tüüga ja pidivä^o `matmise `jätmä tõsõst pääväst Röp

2. tulema, saabuma a. (ajaliselt) *en* jõudand `sinne senest ajast. *jäin* `kauvast Lüg; *magamise* aeg jõvab käde Khk; *jääd* sa sõnniks siia, *kunni* ma jõua `õhtaks tagatsi Jaa; *öö* jõudis kätte juba Mar; *ma* jõuan küll rongi ajaks `jaama Mär; jõutkem, jõutkem jõulukesed, `nähkem, `nähkem näälikesed Hää; *pühad* jõuavad juba nii ligi, tulevad `varsti kätte Juu; jõutsid üst koju, *kui* `vihma tuli nagu uavarrest JMd; *kella* kümnest peab Iisaku jõudma Iis; *vanad* `laulsid et, jõuaks jõuaks jõuluke Lai; `õhta jõuab Plt; *ma* pia jälle `astma, *muidu* ei jõvva õdaguss peräle; *aig* jõvnap kätte, nüid om vaest `varsti lehmäl poig Nõo; *päiv* nakas `lõunahe jõudma Plv || *surm* ei jõua `tulla Jäm; *lõuna_p* jõva millalgi `tulla, võtame kannatist ka Mus; *ruki* jõvab `peale [heinatõõle] Muh; *pääv* ei jõua `otsa `saada Ris b. (kuhugi, ka järele, järgi, päräle jne) *akkama* juo `einä `tüõga järele jõudama Lüg; *kiri* jõudis mo kätte, siis oli illa juba Mar; `valge varul jõudis isa koju Mih; *Ärg* jõuab `sinnasamasse, kus jänes – pidulaua pääl saavad mõlemad kokku Hää; *Juak* oma agude tegemise järjegä üsnä `kaugele jõudnud Juu; `tehti ja `tehti, aga lõpule põle ikke jõutud Amb; *Aadu* läind puest `väl'la ja jõud kuhe `uhke kõrtsu ette; ta oli tubli `leikaja, ei teised jõund järele VMr; *jõusin* asjaga tilale Iis; `õigele `otsusele ma ei ole viil jõudan Hel; *ei* tassa `kõnden `kaugele jõvva Puh; *masin* jõus järjega joba Räesajagule Nõo; *joba* `mõtsa jõuden lät's vanaimä meist `harpu Kan; *ol'l* lubanu kirjja `saata, ku tagasi jõud Vas || *selle* lagund `vankriga sa `kuskisse minnä ei jõua Mar; `kiislaga ei jõvva^o *kaugõmallõ* *kui* üle katusõ kaeda^o Röp || *ulatuma* pole see `uudis münuni mette jõudend Käi

3. a. edenema; tagajärjekalt midagi tegema *Edasi* ei jõua piast ei `persest; *Ei* jõua ei edasi ei tagasi IisR; *Kes* teeb, *see* jõuab, *tee* `käija pidagu lõuad Jäm; *kaksiti* külmisega jõudas küll *änam*, äga *see* pidi nii vaga ilm olema Khk; *kui* sa_p tee, siis ep jõva koa Muh; *laisk* ei jõua `tõõga Mär; *esiti* mul oli `toitu nii vähe, nüid on mul `kõike küll, olen edasi jõund Kos; *tee* on `tuhkjas ja `raske, vähe jõuad edasi Lai; *kos* ta käe `kül'ge panep, *sij* tñj

jõvvap edesi Krk; *tüüga edesi ei jõvva, tüü jääp kõik ripakeli* Nõo || *edesi jõudai* (töökas) Hel **b.** (kellestki) mööda minema, kiirem olema, (kedagi) ennetama *minä jõudasin tämäst`einaga ette* Lüg; *siis sa just jõudsid eest ää`menna* Muh; *sij jõud ette oma`käimisege* Krk; *ma jõosi enne tedä, ta jäi`veedike`kaugess* Nõo; *kelle siirp si ette jõvvap, selle peigmis müüsi ostap* rhvl TMr || (kellast) *kell käib ette, jõuvab`rohkeemb kui`õigus* Lüg; *mis kellu näidab -- kui pailu ta juba`jõudand on?* Khk || fig (enne pulmi lapse sünnist) *Noortel oo ka nee asjad ede jõudand* Kaa; *Poeg jõudis pulmadest ede* Põi **c.** fig liialdamisest, luiskamisest *Ants oo seike mees, kes eese jutuga jõvab pailu* Kaa; *Sõuksi kuulu`asju_p tea midagi, rahvas jõuab pailu* Põi; *inimesed jõuavad paelu, ega maksa`kõiki tähele`panna* JMd; *muko`kuula kuda võl`sib ehk jõõdab;`tüüred`latravad ja pal`ju jõõdavad* (on kergete elukommetega) Kod; *jõuab oma jutuga* KJn; *inimeste jutu jõvvava pal`lu, ega sij kõik`õige ei ole, mes kõneldass* Nõo **Vrd** jõudeteme

jõudne jõud|ne g -se hv Kse, jõudne Khk võimeline, suuteline; jõudne *Kastega on jõudne niita* Khk; *töö`jõudne* Kse **Vrd** jõudne

jõudsasti jõutsa|sti (jõudsa-) Kad Kos JMd, -ste Rid Tõs Tor Juu HJn JMd JJn Kad Nõo, jõut|sasti Khk(-sest[i]) VII, jõut|sast (jõud-) Lüg Jõh Muh JõeK JMd VJg Sim Trm Kod/-sast/ Lai Ráp, -sest Hls Krk kiiresti, ruttu, tagajärjekalt *see töö läheb nõnna`jõudsast`eetsi; nüüd paraneb üsna`jõutsast* Muh; *tee edeness`jõutsaste* Tor; *soe`selga aed läheb`jõudsaste* HJn; [rukkiõikusel] *läksid kõik rindu, siis nägid kohe, kui`jõudsaste`kiegi`leikas* JJn; *pois` tuleb nõnna`jõutsass ja kukub kõhe`auku* Kod; *ta kasvass periss silmä`nätän, ninda`jõutsest* Krk **Vrd** jõutsalõ, jõutsast, jõutsade, jõutsahe, jõutsalt

jõudsik jõudsik jõudik *meie kari on viis`lehma ja kaks jõudsikud* koa Lai

jõudu Ris Hls jõudsasti *töö lähäb üsna`jõudu edasi* Ris; *teeb`jõudu tööd* Hls

jõuduma jõudu|ma Kuu Lüg Jõh Muh Trm Lai Nõo Plv/-mma/; *pr ei (j)õvvu?*, jõudu Se; (ta) jõudo Ráp

1. edenema, laabuma *sie tüö ei`jõudu kuhugi* Lüg; *ühe kääs töö`jõudub, teise kääs ei`jõudu* Lai; *sij`keträmine ei`jõudu mitte sugugi* Nõo; *villanõ kangas`jõudo`rohkeõp kudamist, linanõ võtt`aigo* Ráp; *tä tege, tege -- ku kana pakaldõ siseh, ei`pässe?, ei`argnõ?, ei`jõudu kohegi* Se

2. siia jõudus küll kive kokku aada Muh

Vrd jõuduma

jõudu|mööda 1. vastavalt jõule või võimetele *jõudu`mööda tehasse, kuidass jõvab* Muh; *eks ma tee`jõudu`mööda* Plt || jõukohane *tõstmise tööd ei ole igakord`jõudumööda* Kos

2. vastavalt majanduslikele võimalustele *kui tuleb`vaine`siia siis`annan`talle`jõudu`mööda* Lüg; *söödab`loomi`jõudu`mööda* Mär

Vrd jõudumööda

jõudus jõudus Lüg IisR Rid KuuK ViK I Lai VIPõ, jõudus Mär Tor Kos Jür Jä, g jõutsa (jõudsa); jõutuss g jõutsa Trv; (?jõudus) g jõutse Khk; g jõuts|e Muh(g -a) Krk; n, g jõudsa Puh, jõutsa Nõo Kam Plv Ráp, n jõutsõ Lei; jõudus g -a Lüg Jõh IisR

1. nobe, kärmas, kiire *vili oo`jõutsa kasuga* Muh; *mõnel oo`üsna`jõudus`käimatoeng;* *eks se raktur on`üs`jõudus`tõõriist`küll* Rid; *küll sie on`jõutsa`jalaga, lähäb kohe`kiireste* VMr; *õled`jõudus`keträjä* Kod; *pikä`jõutse`sammu* [hobusel] Krk || (paljurääkimisest või

valetamisest) *Jõudsa* juttuga – luiskama (valestama) Hlj; *kie pali`räägib ja kõik maa`ilma`asjad tiab,`üöllä: sie on aga`jõutsa juttuga* Lüg || (ebasobivast käitumisest) *El`li lät`s`väega`jõutsass uma olõkiga, ai suust`vällä, mis arvass, ega tüütegemisega es olõ` inämb tekogi* Plv

2. (kiiresti, tagajärjekalt) tehtav, edenev, laabuv *käbalid, iad`jõutsad olid korjata küll Tõs; vikatiga oli`jõutsam`niita kui sirbiga Vän; [här]g astub pikemad sammud kui obune,`jõudsam oli`ärjaga`künda Koe; kui suured`kartulid, siis on`jõudus võtta Lai;`ketruse tüüid mea ei taha, kudamin o`jõutsep* Krk; *jämme lang um`jõutsa kedrädä`* Plv

Vrd jõudus, jõudes

jõuelik *jõuelik* g -u rikas *need oo jõuelikud inimesed, kõik nii tipp-toppp* Aud

jõuetu *jõue|tu* g -tu(ma) eP(-ö- Sa, Rei); n, g *jõvve|tu* Kod(jõõdetu) M(-du Krk) T Krl, *jõvvõ|tu* Nõo Rõn Kan, -du(?) g -du Rõu Plv, -do? Se; pl *jõuetummad* Lüg, *jõuetu* g -ma Hää

1. ilma jõuta, nõrk, väeti, võimetu; vilets, kehv *üks kasuja loom, ei ole jõund oma kasu täis kasuda, jõuetu, kehva* Mih; *panid ühe jõuetu lapse`tõõle, kes ei jõua veel tööd teha* Lai; *obene jõvvetu ehen* Trv; *ta om nõnda jõvvetuss ärä`jäänu, jala kävve`risti all, kõiguss`jalge pääl; jõvvetu kešu, muist kasvass, muist jääss lühepess* Krk; *Leena jäi peräotsa pääl periss jõvvetuss* Ran; [ahtmisel] *üt`s olli`sisse (~ ette)`kanja, kui jõvvõtu, siss kat`s`kanjat* Kam; *üt`s om vana ja jõvvõtu, tõnõ om nõu`r ja mallõtu* Kan; *sääl [pääsukesepesas] ol`säantsit jõvvõtuisi`poigõ kah* Plv **Vrd** jouetu

2. aegaviitev, mittejõudus, väheedenev [mustikad] *on väga`jõuetummad`kõrjada* Lüg; *tõesel on`jõudus tüü, tõesel jõvvetu* Kod; *tee on`tuhkjäs ja`raske - - jõuetu on`käia, ja vähe jõuad edasi* Lai

jõuetus s < jõuetu *oh seda jõuetust küll, ei saa enam midagi teha* Mär; *nõdrus ja jõuetus tulevad vana inimesele`piale* JMd **Vrd** jouëtus

jõugama *jõugama* hv korisema, valutama *süüdä on paha ja siest`jõugab* Lüg

jõugane *jõugane* Rid Lai; *jõõga|ne* Trm Kod/g -se/ sodine, sogane; mudane, limane *jõugane meri* Rid; *leem on`jõõgane* (tummile keenud supil) Trm; *järv on`jõõgane, ajab`iuka`väl`jä* Kod; *jõugane kali* Lai **Vrd** juugane

jõuhk *jõuhk* g *jõuhõ* Rõu, *jõhve, jõhvõ* Vas, p pl *jõuhe* Röp

1. jõhv *hobõsõ`jõuhk lätt no viihn elämä* (muutub jõhvussiks) Rõu; *hobõsõl om`jõuhk, lehmäl vihv* Vas || *jõhvõ päält otsekohe* – Vas

2. jõhvuss *jõuhk vii sisehn nigu traat`, nõu jõhvõ` umma` kiä jala`sisse lätt* Rõu; *suu viitstõga hautadas`jõuhe`väl`lä, ku eläjä` oma` käe siseh* Röp

Vrd jõhv, jõhv

jõuhk|hain = jõhvchain *jõuhk hain* Vas -uss = jõhvuss *jõuhk huús* Vas

jõuk¹ *jõuk* Sim, g *jõuga* Rid Trm Lai, *jõõga* Trm Kod, *jõugu* Hlj, p *jõuku* VMr põhjavajunud sade; soga, sodi, kõnts, muda, lima, jäänus, pära; poolpaks sogane vedelik *sauve jõuk, kui [mere] põhja sau ja vesi segamisi`kange tuule ajal* Rid; *kui vesi seisab kaua, siis kogub`sinna`sisse nagu muda ja siis`üeldasse, et`sinna kogund`jõuku juba* VMr; *kui kali kaua seisab sis`korjab jõuk`põhja* Sim; *venne põhjan on palju`jõuka; suvel [järv] ajab`jõuka`väl`jä, võrgud`jõuka täis* Kod; *jõugal, -e sodine, sogane; poolpaks, tum-*

mine; tummiseks *meri`üsna jôugal tänä* Rid; *supp jôôgale kiend; leem o jôôgal* Trm
Vrd jouk¹, juuk¹, jôök¹

jôuk² *jôuk* Rid Kad, g *jôugu* Kos Kod/g *jôgu*/ Nôo, *jôogu* Kam; *jouk* g *jougu* Kuu Hlj
VNg Lüg(*jouko* g *jougo*) Jôh, *jouk(u)* g *jouku* VNg; *jauk* p *jauku* Lüg

1. (suur) salk, hulk, kamp, trobikond *jouguna`läksid* Hlj; *suur`jouku inimesi* VNg;
säält külä jouk ôli kuos;`rahvast ôli`jouko kokko tuld; säält mattussel ôli seda`jauku kuos,
seda`rahvast pali Lüg; *laste jouk* Jôh; *`rôövli jôuk;`varga jôugud* Kos || pej (poisist)
poesikese jôuk = vurlak Kod

2. a. teat kogus, hulk midagi (ka ajast) *Jougu aja peräst;`Oige`jougu`saimme kohe*
sibulu tänä`uon; Sie [poiss] olis old igä`jôugu etemb ku`nüüdine Kuu; *`eina`jouku oli*
einamaal;`mullu`aasta oli üvä suur`karduli`jouku`pellu pääl VNg b. ülesticku pandud
hangutäied vilja parsilt laeni *kui ateti,`pañti edimäne viglatäis parte`pääle, tõnô`otsa,*
seeniss kui`laeni, siss sai tu jôuk valmis,`pañti kõrvale tõnô Kam

jôukade *jôukade* Nôo Kam = *jôukalt kos maa pind ää, säält eläp rahvass`jôukade*
Kam

jôu|kaigas ?"kõievedu" *jôukaegass mängäväd. jôu`kaika vedämine* Kod

jôukalt *jôu|kalt* Muh/*jôo-*/ Aud Koe Krk Nôo Räp, *jôu-* Phl, *jôödu-* Kod

1. rikkalt, majanduslikult hästi *nad elasid`ästi`jôukalt ja siis ehitasid mai`lma suure*
toreda maea Koe; *elävä`väegast`jôukalt* Nôo **Vrd** jôuakalt

2. kiiresti, jõudsasti *tõine om`känni kokku jäänu, tõine lää kasuge`jôukalt edesi* Krk
Vrd jôukade, jôukasti

jôukamast *Ja akkanud uuest jälle koguma ja elanud veel`jôukamast kui enne* Trm

jôu|kannikas Kasukanikas kasvatab, rammukanikas teeb paksuks, *jôukanikas* (kolmas
viil) annab jõudu Rap **-karu** tugev inimene *Ega see nali põle neskest`jôukaru minna*
keelama Trm

jôukas *jôu|kas* Lüg Jôh Pöi Muh/*jôo-*/ L(g *jôoka* Tõs) K I(*jôödu|kas* Kod), *-kas(s)*
Trv Krk T Krl Har/g *-katsõ/ Rõu* Plv Räp, *jôu|kas* Sa Käi, *jôvvu|kas(s)* Nôo Räp, g *-ka*

1. rikas, varakas *kie ôlid`jôukamad, tegid ôlut ka`jôulust* Lüg; *jôokas koht* Muh;
jôukade lapsed said vanast`εε koolidud Käi; *ega`jôukatesse peredesse taht`kiegi ia*
mielega`tienima`minna VMr; *jôukad inimesed* Plt; *mis ned`jôukamad juudid`ol`lid, niid*
käisid peris obosega kohe KJn; *nüid om vähä`jôukapess saanu, nüid ta akkass nõna*
 tõstme Krk; *talve`olli`jôukambil mestel rebäsenahast mütsi* Nôo || rikkalik, rohke *kõhn*
 lõikuss, ei ole`jôukass,`saaki vähä Kam; *jôukembeh ja rikkembeh taloh ol`liva?`nää*
(kahvlid) *küll jo ammu? olõmah* Räp **Vrd** jôuakas

2. tugev, jõuline *meda`rohkem inimene saab`söödud, seda`jôukam on inimene* Kär;
ma`mõtsi (mõtlesin), kudas talu naised nii tublid ja`jôukad on Pöi; *õle vai kui jôödukas,*
aga ike õled väsinud Kod; *kui ta ikka oli`jôukam ja`tervem* Lai || jõudu andev kaara *jahu*
om jôvvukamb Nôo

Vrd joukas, jôulik¹

3. rammus; hästi kasvav *emä ise rammusa ehk`jôuka muaduga* Kod; *jôukass kõrrõ vili*
lokass Kam || viljakas *teie puul omma iks`jôukamba maa, säält saava paarkümmend*
seement Kam

4. jõudus, (kiiresti) edenev *tõisel latsel om täie`jõuka kasume, mõnel neid (täisid) ei oole* Krk; *`jõukass tüü Har; `jõutsa tüü lätt edese, om `jõutsa ja jõvvukass Röp*

jõukasti `jõuka|sti JMd, `jõokast Muh

1. majanduslikult hästi *elavad`jõukasti JMd Vrd* joukaste

2. jõudsasti *nõdr laps`jõokast kasvab, aab kasu takka* Muh

jõu|kaupa kõigest jõust, (täie) jõuga *kõva ein, lüü jõu`kaupa. kui kava sa jõu`kaupa`niita jõvvat* Krk; || üle jõu jõu`kaupa tüü KJn Vrd joukaupa

jõuks jõuks deskr (luksumisest) *üit`s kõneless miut, ku jõuks ja jõuks`tõmbass* Krk

jõuksti `jõuksti deskr *mõni lasep sedä rõhatust küll tassapidi, mõni lask ku`jõuksti* Krk

jõukus `jõuku|s g -se IisR spor eP(`jõoku|s Tõs), -s(s) Trv Nõo San, `jõuku|s Khk VII

1. rikkus, küllus *neil on pal`ju`jõukust – nad on`jõukad inimesed* Mär; *kust ta selle`jõukuse majalt on suand kui isält ärvi ja päranduse tiel* JMd; *`jõukust küll, mis viga elädä* KJn Vrd joukus¹

2. jõud, ramm *Kamps on jõud ehk`jõukus* Hää

jõul jõul Lüg Mär Tõs Aud Tor Hää Ris VMr Kod Krk Nõo San Röp; g *jõulu* Põi Muh L(*jõolu* Mih Tõs, *jõõlu* Vig Kir) spor K(*jõõlu* Äks VIPõ), I(*jõõlu*) M T(*jõolu*; pl *jõõlud* TMr) spor, u V(*jõulo* Röp); *jõulu* VNg Lüg Jõh Mar Mär Kse Tõs Khn K; *jõul* VII, g *jõulu* Sa, *jõulu* Mus Krj Käi Phl Ris; sag pl

1. jõulupühad (peam 25.–27. dets) *`jõulu esimine pühä;`jõulu`keskmine pühä;`jõulu`viimine pühä* Lüg; *Puhas leib õli`jõulul* Jõh; See ma tunne ää et selle märjal on jõulud sehes (kangest õllest); *Seike lõbus kena olemine just kut oleks jõulud; Äi, äi, jääga seiksed asjad ikka jõuluks* (asjast ei tule midagi välja) Kaa; *jõulute emapäe ~ nuudipäe* Krj; *Jõuluemapäe see oli ikka veel nõnda pool pühä, inimesed olid kodu,`sõõdi veel pühade`toitusi* Põi; *jõulu annepäe* (3. jõulupühä järgmine päev) Muh; *toomas toores mees toob`jõulud, andrus aus mees annab`jõulud, nuut hiiva polk viib`jõulud* Phl; *jõulud tulevad`jõnkides ja`näärid tulevad`närkides, ja kolmekuningad`kolkides; tööd ei ole, mool oo juudijõulud* Mar; *mardist kuus`jõulu. jõulust kuus`küinla`pääbä* Vig; *mul on seitsekümmend`seitse`jõulu ära`peetud* Hää; Nüüd on õige jõulud (kui miskis asjas on küllus) Koe; *kui`enne`jõuluid lund sadas, siis`üeldi`rukkid ja odre, rukkid ja odre. kui jälle`piale`jõuluid lund sadas, sii`üeldi`põhku ja aganaid,`põhku ja aganaid* VJg; *juan ja jõul käeväd vassakuta* Kod; *`jõuluks olid einad ja nääriks olid õled* [toas] Pil; *vaat ku jõul`müüädä, sõss lüü kül`m tagasi* Krk; *kül`mä jõulu ja ää`aasta om velle, sula jõulu – tühjä salve; kui jõulu om rohilese, siss lihavõte om`valge; kui jõulu om`niiske ja vihmaste, jääve`keldre ja salve tühjässe* Hel; *Tu om nigu joora pol`la jõulu, pandas kaits pirdu üte asemele palama ja üteldäs viil, kui om jõulu siss olgu kõrralik* Nõo; *enne`jõulu sonnun om, siss`näitap`lämmind edesi. pält jõulu, siss`näitap`kül`mä, kui sonnun om* Kam; *jõulo²`kõhva?, mõnikõrd om`rijde edimäne pühä, mõnikõrd`ijõõspäiv edimäne pühä* Röp; jõulu jõuluajal mõned tegavad õlut`jõulu Khk; *see`õlli tunamullu jõulu* Muh; *`jõulu`pañdi ikke siapia puolikud kerikselle* HljK; *`jõulu on meil vorstid* VJg; jõulus id mineva`jõulus oli paelu lund Tõs; *`enne`õel`di sedasi: param olen joani päe ilma piimata kui`jõulus ilma naeseta* Rap; *ta käis`jõulus ikka alati kodu* Ann; vanad jõulud 1. jõulud (25.–27. dets) vanad jõulud õlivad`detsembri kuu sies Lüg; 2. jõuluäeg vana kalendri järgi vanad jõulud oo kaks nädälid pärast ku uued jõulud Mar; uued ~ vastsed jõulud 1. uusaasta`uued

`jõulud õlivad `uue `aasta Lüg; 2. jõuluaeg uue kalendri järgi (25.–27. det) `vastne jõul om enne kaits nädalit, siss tulep vana jõul Nõo || kolmekuningapäev (6. jaan) `kolmekuninga jõul Lüg; kolme jõõlud van Trm || küünlapäev `küündla päiv õli `viimine jõul (viimane jõulupüha) Lüg || Seajala jõulud (vastlad) Plt || fig näärid läind jõulu ede (mõrsja enne laulatamist rase) Khk

2. jõuludega seotud või ühenduses (jõulupõhk, -heinad, -õlu, -puu jne) *toome jõulud täna tuba ka. muidu lastel pole jõulusid kui pole* [õlgi põrandal] Khk; *Jõulusi ~ jõulu taari ~ teist märga tegema (õlletööst); Maitse meite jõulusi ka (õeld jõuluõlut pakkudes) Kaa; `Teitel õsna jõulud moas; Sool ikka jõulu lõpetust veel (õlut) Põi; vanaste jõulud olid maas - - einad olid maas hv Kul; jõulud (jõulupõhk) Khn; || kui jõulud käisid, `meitel oli `sõuke moed et - - üks oli ikke pillimees ning sis käisid `tantsisid õöd `otsa ja ühest perest `teise - - tüdrukud-poisid kõik olid `seltsis Põi*

Vrd joul

jõulik¹ `jõuli|k hv Puh, Rõu, g -ku Nõo

1. jõuline, tugev *mia käesi ka iki `turgu, ku ma iki `jõulik inime olli Nõo*

2. jõukas, rikas `jõulik, kas `rikkusõ poolõst vai et tal `puudust midägi ei olõ Rõu

Vrd joulik, jõuelik

jõulik² Peremees üüdis: tere ommikust, tere ommikust, *jõulikud!* ja andis siis luomadelle süia [jõululaupäeva õhtul] VMr

Jõulik `jõulik Kuu, jõulik Saa jõuluajal sündinud vasika (lehma) nimi

jõuline `jõu|line g -lise Kuu Lüg Khn/`jõo-/ Hää Kos JMd Iis u Kod, Äks Lai Plt Hls Krk T Rõu Rär; -lene g -lese Kul Var Mih Tor JMd Koe Plt KJn; jõõduli|ne g -se Kod; jõvvuli|ne Ran Nõo Plv/-nõ/, `jõuline Khk Kaa

1. tugev, jõudu täis seal pidid üsna `jõulesed inimesed olema, kellel ikke `jõudu oli Mih; tugev ja jõõduline mijs Kod; kui sa `jõuline inimene oled, võim käes, ei olegi töö `raske Plt; purik om suure jõvvuline, `kange `lahkma, läbi `lõüümä [kalest] Ran; kes om jõvvuline anipoig, tuj tuj koore `katski Nõo **Vrd** jõulik¹ || (millegi) tugevune, (nii ja nii) tugev meil oli ikke `viie obuse `jõuline masin sies (traalidel) Kuu; ema oli vana inimene ning ma üksi oli tääve `jõuline Khk; Lappaja [paat] on ka `mootoriga, kümne `jõuline mootor sehe Hää; kaheobose `jõulene; täie `jõulene mijs KJn

2. lihav, rammus; lopsakas, elujõuline, hästi kasvav `astrad `lammad suured ja jõõdulised Kod; mõni elläi om äste `jõuline – kes rammun om, illus; säääl tsia kõik jõulise Kam; `jõulise[?] eläjä[?] umma[?] liha täüs Rõu; jõvvulinõ orass Plv; Ku `värskelt rammutõdu maa pääle kesõv külvete, sõss külvete inne kuu täüs `saamist, ku vana `jõulise maa pääle, sõss külvete täüs kuuga[?] Rär

3. jõukas, rikas `jõulene mees, kel varandust kogutud Plt **Vrd** jõulik¹

4. (millekski) võimeline, suuteline *tä ikka selle `jõuline oli* [et võlga tasuda jõudis] Khk; kes olid kiriku `jõulised (so jõudsid kirikusse minna) Kaa; massu `jõuline, ken `massa jõvvab Hls

jõulu|aeg nüüd on `kallis `jõulu aig, sedä piäb ka pühitsemä Lüg; vanal aal `toodi einad tuppä jõulu aal HJn; kui puud one jõõlu-aeg ärmän, tuleb vil`jä-uassa Kod; jõõlu aeg pidi sij müyd õlema et lemmleevad õlid laual Pal; jõulu aig tetti kuyts`kulli. sij olli ringimäng Pst; vanast jõulu `aigu olli `sel`ge leib Hel; vanast `olli jõõluaig kalliss aig Ran

jõulud → jõul

jõulu|hani 1. haneks maskeeritud inimene, kes jõuluajal nalja teeb `jõulu ani keis lastel, obuse loogast oli nokk kasugu `käisest läbi. [kasukas] pahupidi `selgas, ani ju karune, ehmetega Mus; jõulu ane `tehti `saunas. kui lapsed `saunas olid, siis tuli jälle jõuluani, kiiga kaaga kaaga, kiiga kaaga kaaga, sur kiri tekk ehk midad oli `ümber `võetud ja, viitsad peos ning `lapsi `peksma `sauna. jõulu ane lapsed `kartsid ikke Pöi || vaene inimene, kes käis enne jõulu perest peresse kerjamas jõulu aned kõisid `köimas, `vaesed kõisid kauda küla suurde pühade ajal Lih

2. muistse kombe kohaselt lastele jõulusaunas antav(ad) laks(ud) `ánti ike jõulu anesid kua. läksime jõuluks `vihtlema, `toodi anesid kua kui sa juba alasti olid. siis `ánti ikke sopp sopp, sopp sopp sohh Nis

3. seamaost tehtud jõuluvorst Jõuluani – see es ole muud üht, kut seamaugu sai jõululaupa oomiku -- vorstiputru täis pandud ning siis reheahjus küpsetatud ning toodi jõulu esimise püha õhta perele söömarenni peele Kaa

jõulu|armus jõõloarmussed karjasele jõuluks antav söögikraam – Kir **-hein** pl jõulu einad jõuluks tuppa toodavad heinad – Pöi **-ilm** `Vaata kus akkas lund tulema, eht `jõuluilm IisR; kui jõuluilm om tuisune, siss lehma annave pal'lu `piimä Hel; kui nakass külm tulõma, ja lumõ, joba nii lahedambat ja kuivõmbat, siss `ütlivä, jõulu ilmad om; jõulu ilm pidi olema ilus, vagane, serände ilm nigu jõulu `aigu Ran **-jalg** fig jõuluajal joodav õlu (või viin) kas `jõulu`jalga on kua JMd; jõulu`jalga `võtma KJn; jõulujalg vaja `sisse alustõ [viinaga või õllega] Krl **Vrd** jõulujalg **-jänes** jõulujänes ”tehakse õlgedest keerutatud kapladest; seda pillutakse eemalt kübara või rätikuga” – Pst **Vrd** jõulujänes **-karu** karuks maskeeritud inimene, kes jõuluajal nalja teeb `jõulu `õhtul olid jõulukarud pahupidi kasukad `selgas. nuudiga `aetakse `järgi, tehakse jõulukaru Mus

jõulukene dem < jõul `jõutkem, `jõutkem jõulukesed, `nähkem, `nähkem näälikesed, siis saab ul'a `ossi `süia, oma `käega `vorsti võtta Hää; vanad `laulsid et, jõuaks jõuaks jõuluke, siis saavad lapsed `saia `süia, oma `kääga `ossi võtta Lai

jõulu|kiiss kingsepp (jõulumäng) lapsed tegid `jõulu kiisi. palistadi õled kokku, nupp `otsa. siis panid otsad kokku ja teina `torkas `puuga. sai kiisi pikale, siis kiiss jähi pimegs Phl **-kink** ja jõulu kingiks sai suure rätiku Juu; no kui ta (paruniproua) selle `jõulukingi meile kätte `andis, siis `andis ühe pliiatsi Kos **-kook** jõuluks tehtud pannkook jõulukooigid `tehti meil ikke üle pañni. kui `toodi laua `piale, siis isa `leikas lindid Lai **-kräss** Jõulu kräss jõuluagne laekaunistus (tuletiku otsa pistetud kartulisse on torgatud mõnikümmend õlekõrt, mille külge on aetud kirjust paberist ristikesed) – Phl **-kukk** Jõululaupäeval käis perest peresse jõulukukk – VMr **-kulp** seamaost tehtud jõuluvorst jõulu kul'p oli -- jõulu üül lauva pääl Äks **-kuu** detsember `jõulukuust õli ikke lumi jo maas Lüg; pööripäe on jõulukuu Pöi; siis one jõõlud, kui tuleb jõõlu kuu Kod; kui jõulukuu pehme, ei ole `luuta `kül'mä `talve; jõulukuu om küll kül'm, aga üits jalg `lumpäb Hel **Vrd** jõulukuu **-kuusk** jõulupuujõõlukuuse `kompekid oo kullatet Kod; nii `kaugele, kui mia mälete, tetti meil jõulukuu Hel; ma näi unõl, et jõulukuu ol' mi `tarõn ja häidseäs Krl; jõulukuu sai `väl'lä `viidüäs Plv **Vrd** jõulukuu **-laat** `jõulu luat `enne `jõulut, se `üiti lina luat Pai; siss ol' mårdilaat jah ja?, `kat'relaat ja, ja jõululaadu? Vas **-laupäev** 24. dets Jõulu `laupa saunas katsuti, kes kõige rutem `valmis oli, see oli suvel kõige `jõukam Mus; Jõululaupa oo keigil

ikka ühtheaegu ("ole virk ehk laisk, lõpp on ikka üks ja sama") Kaa; jõulu `laupa `tehti kuhjaga leib `valmis, `oiti `näärribäni Krj; jõulu `laupa ollid makid Muh; jõulu `loupa `õhta toit oli liha ja kooritud kardulid, vorst Var; jõulu `lauba `õhtu `toodi eenad tupp Nis; lapsed lõivad `paási jõulu `lauba `õhtal HJn; jõõlu `lauba veid prahi kilimituga `väl`jä Kod; jõulu `lauba `tehti kõik `aeksast `val`mis, `toodi kuusk tupp Lai; jõulu `lauba `üüssi `piirgu ei süüdatud KJn **Vrd** joululaupäev, jõulupoolpäev **-leib** jõuluks rukkipeelikut või nisu- ja rukkijahust tehtud (sag eri kujuga) leib; puhas rukkileib jõulute ees `tehti jõulu `leiba. üks `tehti suure kuhjaga see `seisis `jõulud rennil Krj; jõulu leivad need tehakse jõuluks, magus apu leib, tehakse ruki püulist Vig; `enne vanal ajal oli `tehtud ikke `jõulu leevad, sörmustega `tehti kirjad peal Ris **Vrd** jõuluorikas, -poiss, -pull **-makk** jõuluvorst On `teite jõulu makid valmis juba Põi **-mauk** jõuluvorst, tehtud hrl jämesoollest või maost jõulu `mauki söödi jõululauba `õhta. sji oli mau `sisse `tehtud vorst Äks; jõulumauk olli serändene vorst, mes olli tettu uimbot`soolikust vai maost Puh; `jõolu `mauku `süüdi perämätse `jõolu pühä, siss `olli pühädel lõpp Nõo **Vrd** joulumauk, jõulukulp

jõulu|mees 1. jõuluvana Sander pand eesele takust valtsabena ede ning keind sedati koolilastel jõulumeheks Kaa; Tema mäletades käinud ikka jõulumees lapsi hirmutamas Käi

2. teisel jõulupühal perest peresse käivad mehed Teise püha siis akkasid jõulumehed `käima. Jõulumestel `anti õlut, `pähkliid ja mõni `andis süia koa Põi || fig Sa õsna seda nägu just kut jõulumees (purjus inimesest) Põi **Vrd** jõulupoiss

jõulu|märg jõuluõlu Tule sa, õuemees, meki meite jõulumärga ka Kaa; Ju `teite jõulu märg `otsas on Põi; anna jõõlu `märga ka natuke; kas sa jõõlu `märga ka tegid Äks **Vrd** joulumärg

jõulune jõulu|ne Muh Mar Kse Tõs(pl -tsed) Tor Juu JMd Koe Iis KJn San/g -tse/, `jõulu|ne Mär Ris Kei Kos Ann, jõõlu|ne Trm Kod KJn, jõulu|ne Khk VII Põi, g -se; jõulu|nõ g -dsõ Krl; jõolunõ Khn jõuluäegne, jõuludega seotud `Kurdla mehed `õöti ikka jõuluse õllega sui veel vikatid `käiand Põi; see oo jõulune vassikas Muh; jõulune laps Tõs; siin veel jõulust sepiked Ris; se oli sis `peerges, siis sai sepiku leivaga `süia, se oli `jõulune toit Ann **Vrd** jõulune

jõulu|ommuk esimese jõulupüha hommik tuuline jõuluommuk tähendeb kari`luumele `albu `aigu Hel **Vrd** jouluoomiku **-ommukult** jõuluhommikul mõnikõrd olli `pernasel [küünal] `sahvren kävvä, jõulu ommokult `süüki vaats või nõnda Hls

jõulu|orikas 1. seakujuline jõululeib jõulu orikas `tehti jõulu, päris sea mudel `olli; ristid `tehti levale `peale, see `olli jõulu orikas, see `peeti jõulute `aegas lava peal Muh; jõuluorikas, seda `tehti koa, sia `moodi sil`mad pähe, saba taha Kei **Vrd** jouluorikas

2. suur vorst, mille külge jäeti väike soolikas – Ann

3. mänguasi jõuluorikas oo mängiasi riide `ilpudest Mar

jõulu|pass jõuluõlgedest või -heintest keerutatud köidik, tuust keerutati `eintest ja `õl`gest jõulu paás Var; `õl`gest tetti pikk kabel, sellege laksutide `müüdü `kintse – sji olli jõulu paás Krk **Vrd** joulupass

jõulu|poiss 1. esimese jõulupüha hommikul perest peresse käiv noor poiss, kellele anti kingitusi, õlut, pähkliid jm – Mus Kaa Kse Tor || söim oled va jõulupoiss Kei

2. jõuluõlgedest tehtav nukk `jõulu poiss – nie on ne titted, midä `poisid tegiväd `õlgidest, kolm `jalga all, ja siis panivad `sõisamaie, pia ka Lüg

3. a. eriliselt kaunistatud jõululeib mõni tegi sarved `kül'ge, neli `sarve `ol'li `ümmer `ringi. mõni `ütles tedä `jõulu pul'lis, mõni `ütles `jõulu poesis KJn b. hum õlu mõned tegavad õlut `jõuluks `valmis, [ütlevad] jõulu poiss jo `valmis Khk Vrd joulupoiss

jõulu|pool|päev jõululaupäev jõulu puul'be `tuudi udsi `sisse Krk; jõulu `puulbä `tuudi olõ? `sisse kääneti `kursti ja `naati üt'stõsõlõ `lüümä Plv; Jõulu puul'päiv õtak ol' kõgõ suurõmb pühä Rāp Vrd joulupoolpäev **-pukk** jõulusokk `jõulopukk oli ise inimene. `õlgest sarved `tehti pehe ja vana kasok ehk medaged `õmber. neljatõllale tuli `sesse. oboselook `pandi `jalge vaheld läbi, teina ots tuli ede ja teina jähi tagand `püsti, see oli saba Käi Vrd joulupukk **-pull** eriliselt kaunistatud jõululeib – KJn **-puu** Just kut jõulupuu murkas (ebasoovitavast külalisest) Kaa; Lastele `tehti jõulupuu, pisike kuusk `toodi ää, jalg `tehti `alla, `küinlad `pandi peale, mõni pani `õuni koa kessel oli Põi; ärra pani `teenijad `jõulu `lauba `õhta `jõulupuu all `tañtsima Hag; kvalituba juuren tehässe jõõlupuud. lapsed panevad kirjud lilled `piäle. `küinlad põlevad Kod; peremees `suat'is `mulle obuse järele, kõige lastega `veedi jõulu`puule. lapsed `laulsid jõulupuu juures; ära `ehtind `enda nõnna ku jõulupuu Lai; viimätsse otsan paludide jõulupuud Krk; ku mia `kašvi, siss `jõolupuud ess tetä; Ehib ennäst nigu juudi jõulupuud Nõo; `küinle pandass jõulupuu `otsa San Vrd joulupuu, jõulukuuks **-põhk** jõulupõhud paranda pääl, vorstid `ahjus; siss `tehtas jõulupõhudest kolme jalaga kengissepp Hää Vrd joulupõhk **-põrsas** Kissi laps jõululaupa peksa saab, sji saab jõulupõrsad omal (jõulukingid) Hää **-püha** sag pl jõul(ud) `jõulu pühädest ikke sai teha `vorstisi ja `saia ja õlut; tämä `kolmandal `jõulu pühäl käis siin Lüg; jõulu pühad nied olid kõige suuremad pühad VMr; jõulu pühade ajal `anti vabadus, et siis võib iga üks oma `kääga võtta [toitu] Lai; lumesadu edimisel jõulupühäl tähendeb ääd tõu `vil'lä Hel Vrd joulupüha **-sokk** sokuks maskeeritud inimene, kes jõulu ajal mööda peresid käib nüid `paergust käivad meil koa ikka sokud vel, jõulu sokud Põi Vrd joulusokk, jõulupukk

jõulute jõulute ”jõuluajal” see `olli jõulute Muh

jõulu|toomas 1. toomapäev jõulu toomas on peε (päev) enne jõulu, mehed akkavad peresid kotta `keima Khk; Jõulu Toomas müllab (tormidest talvise pööripäeva paiku) Han

2. lastehirmutis – Mär

3. hum jõuluõlu Katsu `meite jõulu toomast koa Põi

jõulu|täht 1. taevatäht – Käi LNg VJg

2. jõuluehe jõulubu peal oo suured tähed. nehoksed kulla `karba tähed, need oo jõulutähed; üks jõulutäht `jälle tehässe sedäsi, et tehässe karduli `sesse auk, ja topitse kõrred `sesse, ja kõrde `otsa pannasse `pissed paberi kihod - - need paberi kihod seal jõulu tähe `külgis liperdavad na eloste kui puhud Mar

jõulu|tõnk maskeeritud inimene, kes jõulu ajal käis perest peresse – Põi; Jõulutõnk (“käidi ümmer, puutükkidest oli tehtud nokk nagu linalõuguti, sellega plagistati”) Khn **-vana** vanameheks maskeeritud mees, kes annab headele lastele kingitusi ja halbadele vitsa jõõlu aeg oo jõõluvana, edemält sedä `muudu ei õllud. jõõluvana annab lapsile kingitusi Kod Vrd jouluvana **-vorst** jõulu vorstid ol'li kige parem söök, kui kereselt `võeti Saa; `jõulu vorstid `praeti kua keriksel VMr; ku jõulu `vorste tetti, siss umbsoolik ka teti vorstiss, siss t_`olli nigu leevä pät's Nõo; pühi`puul'bä iks noid jõulu`vorstõ valõtass Rõu **-õdak** = jõuluõhta Harilikuss jõulu õdago söögiss ol': ahoh küdsetõ? jämme jõulu

vorsti? vägevä t'sialihaga? ja sakõ_kapsta ahoh keedetõ_poripotiga? Räp -õhta jõululaupäeva õhtu jõulu`lauba siis on jõulu`õhta. inimised `käivad siis kerikus Lüg; oh seda `rõemu, kui jõulu `õhta tuli, oh seda ilusad `asja, jõulud olid tuas Amb; egä jõõlu õhta põletatse jõõlupuud kodo Kod -õlg hrl pl jõuluks tuppa toodavad õled poisid `pahnasid jõulu `õl'gede sihes Khk Vrd jouluõlg -häll pilliroost (või õlgedest) laeilustus, näärrikroon iilu äilud `pandi üles jõulu, `nearibe ja, kolme kuningabe. lapsed `üidsid iilu äilusid jõulu älliks Muh -õõ a. jõululaupäeva õõ jõulu kul'p oli jõulu üül lauva pääl Äks; ilus `sel'ge jõulu-üü tähendeb ääd vil'lä`saak'i. kui jõulu-üü om tormine ja `saone, siss om `uuta `näl'gä ja äädä; kui jõulu-üül müristeb, siss võib õige `kül'ma `talve `uuta Hel b. jõuludeaegne õõ jõulu õõdega `pandi `aknad `kinni, et tuli es paista `välja, et see kõrvedab põllud ää Khk

jõu|mees 1. tugev inimene; vägimees jõumehedel oo tugevad `muskled Tor; uass-`uassalt kadub jõud. minev`uassa õlin `rohkem jõõdumijis Kod; jõumehed käisivad `sirkustes, ehk `maadlustel Lai; suur tukev mijis `olli, kutsutigi jõvvumehess Nõo; timä um kõva jõuga nigu jõumijis Plv

2. rikas, jõukas inimene õlin ikke perega ühes `süõmises, ku õlin jõumies ja pidasin sulase ja `tütriku Lüg; ega siis `määratud `inda õld, jõumees `maksis `rohke ja Kad; nii jõu mees et `laasid uue `mööble teha Plt; sij om iki jõu mijis, kel oma varandust küll kähen om Krk || poja olliva täl jõvvumehe, üits aenuke lol'l poig `olli täl Nõo

Vrd joumees

jõu|puu "kang, hoob" jõu`puudega ajasime suurestükid ära Mus

jõuram jauraja Ei `naine tohi `seele jõuramile midagi `lausuda. Parem ole vait, las jõurab kuni väisib IisR

jõurama jõura|ma IisR Trm Ksi Krk(-me) Võn(-mma) Ote Vas Räp, da-inf jõurata Kse HJn JMd Kod(jõõrata) Lai KJn Trv T(jõõrata), jõura|da Rõu, -dõ Urv; jõurama Põi Rei, jõurata Khk, jõura|ta Iis, -da Mus

1. valju või hirmsat häält tegema, (suure häälega) nutma; mõirgama, mõrisema (pullist); vinguma (seast) sõnnid lähvad jõurates `metsa; poisid jõuravad laulda tänakus; jõurab paigulist peresid `kautu `juua täis Khk; juba suur poesike, aga jõuramiss ei jätä vijl maha; siga jõurab, tahab süädä; koer jõurab; mes sa nüid nõnna jõurad ja `müüräd (tuulest, rajust) Kod; purjus inime ikki jõurab KJn; ei tiidä, mis tol `poisksel viga piäss olema, et jõurap säääl? Kam; mi_sa jõurat (nutad) Vas || halvustavalt rääkima, sõimlema – Kod

2. möllama, mürgeldama; hullama, vallatlema sii näd jõurasid ja `kambri puhas pahupidi `keertsid Mus

Vrd jaurama, jourama, jõõrama

jõu|soon jõusoon lihas, muskel – Plt

jõutama jõutama Nis Räp a. jõudu või energiat andma auru `veškis jõutab aur. teeses kohas jõutab vesi. tuul jõutab koa; motoo-r `veški, sial motoo-r jõutab Nis b. jõudu võtma, kosuma pärast haigust ku sööse joba, siiss jõut' joba; nakaás jõutama Räp

Vrd joutama

jõute → jõude

jõuti jõuti jõude jõuti ei taha ka `istuda Hlj

jõu|toit u jõusööt; kõrge kalorsusega toit vanal ajal `enne `poegimist ei `antud lehmale jõu `toitu JõeK; uba ja ernes one `kanged jõutoedod Kod; anname tõstel `lõssi `juua ja siss jõu `toite Võn

jõutsade `jõutsa|de Ran Nõo Kam Har/-dõ/ jõudsasti tuu peremiis rühjap `endä `tüügä `õige `jõutsade Kam; lina lätt mul timahalt `jõutsadõ edesi Har **Vrd** joutsadõ

jõutsahe `jõutsahe Rõu Plv jõudsasti **Vrd** joutsahe, jovvutsahe

jõutsalt `jõutsa|lt IisR VJg Nõo(-ld) jõudsasti maltspuu -- tema kasvab täielikult `jõutsalt VJg; nüid läits mul ka sij aig `jõutsalt `müüdä Nõo

jõutsam `jõut|sam Tor, `jõut- Ris jõudsamini mida `pehmem puu, seda `jõutsam kasvab Tor; kahegesi tüö lähäb `jõutsam edeja Ris **Vrd** joutsapa

jõutsamast `jõutsamast Jõh TaPõ jõudsamini lobe puu, mis `jõutsamast kasnud Trm; ulgakeisi lähäb see töö kua `jõutsamast MMg **Vrd** joutsabast, jõutsepest

jõutsambide `jõutsambide Ran Nõo jõudsamini mõni sort [loomi] võtab parõmbide viird, kasvab `jõutsambide, tõene kasvab kehvembide Ran; Kõnnime jõutsambide Nõo

jõutsameni `jõutsameni kiiremini, rutemini, nobedamalt Oiniktalled kasuvad `alguses `jõutsameni kui utektalled Han **Vrd** joudusammine, jõutsam, jõutsamast, jõutsambide

jõutsepest `jõutsepest jõudsamini mõni lait's kasvass `jõutsepest Krk

jõutu `jõutu Mär Jür JJn Pai VMr VJg Trm Lai, g -ma Lüg Ris JMd Koe, g `jõutu Kse; `jõotu Muh, g -ma Tõs; `jõuvutu Lüg Jõh; `jõutu (jõutu) g -ma Khk Pha VII

1. jõuetu, nõrk, väeti, vilets; kidur, kängunud; lahja, kehv `jõuvutu maa, `lahja. põhi sant ja `vaene Lüg; tal oo üsna surma `aigus, ta oo nii `otsas ja `jõutu Mär

2. aegaviitev, mittejõudus; aeglane kole `jõuvutu `niitada; `jõutu tüö Lüg; [rukkilõikus oli] väga `jõutu tüe ja `raske tüe JJn; päris rihaga sai tõmmatud kohe [heinakaar ümber], varrega see töö on `jõutu Pai; mida suurem `kartul, seda `jõutum võtta Lai

Vrd joatu, joutu, jõuetu

jõu|viilukas teine leivaviil esimene `leikamine leva pæld on kasu kannik, seeld alt leigad jõu viiluga Khk; kasukannikas `õlli pial `otsas [leival], jõu viilukas `õlli `järgmene Tor -**võimuline** tugev, jõuline kui ma ikka jõu võimulene olin, siis ma käisin marjul kõvasti Ann; kui obune iast on `süia saand, ta on jõu võimuline; jõu võimuline inimene, se on tugev inimene, jõuab tüöd teha Sim

jõuõldõmmõ `jõuõldõmmõ (hammastest, kui juuakse nt palava vee peale külma vett) või? ku `amba? jõuõldõsõ? Har

jõuõs- da-inf in `jõuõs- joogi- `jõuõsruus, `jõuõsvesi Khn

jõva `jõva vallatu tütarlaps mes_te jõvad `tõmmata! jõva on koer tüd'rikukene, piä laiali juakseb Kod

jõve-, jõvi- → jõhvi-

jõvvuline → jõuline

jõõ → j

jõõbakas `jõõba|k g -ku TLä, `jõõba|kas Sa(g -ga Mus)

1. püsimatu, vallatu luum kah, serände jõõbak vai kooserdaja Ran; igävene jõõbak inimene, pane süük lavva päle, joosep `väl'lä, ma_i taha Puh **Vrd** jõõbik

2. logard, laiskleja Ta_p vaada oma poiste järge --, sellepärast oo sõuksed jõõbagas Khk; oli `sõuke jõõbakas `valmis, üt `kengid äs taha teist tõhe võttada änd Mus

3. jõhker ta räägib jöobakid sõnu Kär Vrd joobakas

jööbeldama *jööbel|dama, (jööbõl-)* = jööberdama ei tiiä, kas lehm ess lase `lüpsä vai muedu jööbeld, a `väega kurjaste ta pahand küll Nõo

jööberdama *jööberdama* Saa Ran Puh, jööber- Khk

1. kärsitult ümber kolama, siia-sinna tikkuma; hullama, mässama *Tuli ikka kuidad jööberdes koju* Khk; *mes te jööberdade `ümbre, `mülläde, joosete `ümbre `ringi; lehm vai siga, tõene om rahulik, tõene jööberdab `ümbre* Ran; *kae ku latse `müllävä, siss üteldäss mis te jööberdade* Puh Vrd jooberdama, jööbeldama, jööblema

2. tagasihoidlikkust teesklema, eputama *mis sa jööberdad ku_sä söömä ei tule* Saa Vrd jööbitama

jööbik *jööbi|k g -ku (-gu)* M, jööbik Saa edev, eputaja; peps, pirtsakas *om see üt's imelik jööbik inimene; jööbik om sij, ken põlep* (põlgab) *kikke `asja, ei juu, ei süü egät `asja* Hls; *om `seante `vastu paneje, jööbik, ei tule `süümä* Krk; *sij om üt's va jööbik inimene, kes kõneless käänuti ja väänuti* Hel Vrd jööbakas

jööbisteme *jööbisteme* = jööbitama söönu kõtt täüs, mis sa jööbistet Krk

jööbistus *s < jööbisteme puhass `ende edevuss ja jööbistuss* Krk

jööbitama *jööbi|tama* Saa, -teme M edvistama, eputama, pirtsutama, [toitu] valima *mis sa jööbited ku sa ei süü* Pst; *jööbitep sääl man, midägi ei taha tetä* Hls; *jööbites, ei taha sedä ega tõist, mia ei süü pääliha, mia ei taha `kopsu* Krk; *ta om edev ja `kerglane, jööbitess kigege* Hel Vrd jööberdama, jööbisteme, jööpme

jööblema *jööble|ma* Puh Nõo(*jööblõ-*) van rahutult siia-sinna liikuma, vallatu või üleannetu olema *mugu `jööbleb, ei püsi `koskil paegal; mia ole elu aig ollu `väega viletsän päevän, iki `kurba `ellu elänu, es ole sääl `jööblemist* Puh; *ega ma nüid enämb ei `jööblõ, vanast latsen ma jööbelsi; mugu `jööbleb, ei püsü pütin, ei saesa kotin* Nõo Vrd jööberdama

jööde → jöude

jööduline → jöuline

jöögane → jöugane

jööger¹ *jööger g -i* Puh; *jöög|õr g -ri* Khn, *jöögõr* Se

1. jõhker ta om üits jööger inimene Puh; *jöögõr, kõva inemine, s_anna? `perrä* Se

2. väga vallatu, ulakas *Panad nagu `jöögri pari* (rahututest lehmdest) Khn

jööger² → jääger

***jöögerdama** *jööger-* Muh Kam; *jöögerdama* Emm

1. *Liivale ta läks küll jöögerdes* (jala käies) Muh; *Mesa ühtepuhku jöögerdad* Emm

2. [poiss] *käip ega õdagu kotust ärä – jöögerdaman - - oma "vibupüssiga"* [tüdrukute juures] hv Kam

jöögermann → jöngermann

jöök¹ *jöök* Pöi, *jöök p `jööki* Khk põhjavajunud soga; poolvedel pori või savi *midad `jööki oli kiha `põhjas* Khk; *Tee on paljas jöök; Saue jöök jookseb rataste alla* Pöi Vrd juuk¹, jöuk¹

jöök² → jeeke

jööna *p `jööna* Muh, *jööna g jööna* Khk Kaa, *p `jööna* Jäm karjumine; nutt; pahandus *kaua sa sii `õilad, kas sa jäta oma jööna järele* Khk; *Naised teevad seikest jööna, et*

puretab kõrvad ää; Asi läheb veel seikseks jöönaks (tüliks) ei oitku; See läheb juba jöönaks (tüütavaks) Kaa; jöõna ajama 1. jonnima, kangekaelne olema Miina ajab muidu tühja jöõna Kaa; see aab aga nõnna oma jöõna et ei anna sõnast järele Muh; 2. karjuma, valju häälega laulma kanged jöena ajad Jäm

jöönama jöönama, jöönata Jäm Khk Kaa, jöönada Krj; (ära) jöena Mus; jöenamaine Pöi

1. kisama, karjuma; valjusti laulma juua täis – jöönavad ühte puhku laulda; jöönab jälle karjuda; vassigud jöönavad ambuda Khk; taal käis painasjalg peal, kange jöenamaine oli ööse Pöi Vrd jöönama

2. lällama (joobnust) ta p saa õiged sõna suust, muidu jöönab Krj

3. jändama, kiusama, mitte rahu andma ärand jöena, ära jända Mus; Peeter akkas eile poe juures jommis peega Sandri kallal jöönama Kaa

jöönikas jöönikas mürakas, suur asi igavene jöönikas suur puu, või kivi või inimene Tõs

jöõplik jöõplik (inimene) edev, kergats; vastutulematu, ebasõbralik – Trv

jöõpme jöõpme, (ma) jöõbi = jöõbitama Nä nüid jöõbip jüsku ei oless enne putru nännu ega söönu Krk

jöõr¹ jöõr Vig Var hv Tor, g jöõri Khn, jöõru Hää Hls Krk, jöõra Hls Krk Hel, p jöõra Muh

1. suguiha, kiimalus, tiirasus sõukest jöõratäis poissi es taha keegid oma juure võtta mitte Muh; mis jöõrud sul pääl käivad, et sa neid tüdrikusi sii krabistad Hää; aab oma jöõru taga, kül ta jöõrab Hls; nij om seantse jöõru sehen; Kasse jöõraaig om ju eige pikk; karva kasumise aig on sij jöõru aig; jöõruaig olli meil ku me katsmetõisku ollime Krk; [tüdrukul] kange jöõr poisi järgi; tal om kange jöõr tat kätte saia Hel || kõlvatu inimene; hooraja jöõr inime oo üle kätte läin; jöõr oo lõõp, al p Var; vana jöõr jöõras ööd läbi Tor

2. himu, iha, tahtmine nüt tal kange jöõr siit ää minnä Khn; nüid om sul kange jöõr kuuli minnä Hel

jöõr² jöõr g jöõra äkiline kallak – Hel Vrd jöõrak

jöõrahamma jöõrahamma pöörduma – Rõu

jöõrahuma jöõrah(h)uma Rõu Vas libisema, viitama pal k jöõrahu Rõu

jöõrak jöõra|k g -ku (-gu) M Ran viidas, viltune, kallak (koht talveteel) jöõrak tii Trv; tii om õige jöõrakin, et ei saa mõtsa minnäki täampe Hls; suure jöõragu tii pääl; jöõrakun tii om, saan läep ümmer; tii om jöõrak, tõine puul om kõverik, siss vajoss regi sedäsi Krk; [teel] pal lu jöõrakit sehen - - lume jöõraku vai avva. kääneb rij perset pidi sisse jöõrakude; jöõraku lõövä rij kirjdu Ran Vrd eerak, jöõr², jöõrakine, jöõrakline, jöõrakune, jöõrass, jöõre, jöõrdlik

jöõrakine jöõraki|ne g -se = jöõrak tii olli aukline ja jöõrakine Krk

jöõrakline jöõrakli|ne g -se M Ran = jöõrak jöõrakline tii om ära õõrut, regi ei seisa tii pääl Pst; jöõrakline tii lüüb katsipidi. tõesõlõ poolõ ja tõesõlõ poolõ Ran

jöõrakune jöõrakune = jöõrak tii õige jöõrakune Krk

jöõram jöõram g -i Kod (jöõram) hv MMg, jöõram Khk Rei, jöõram Käi

1. purjutaja, „joobnult arukaotav inimene” sii üks jöõram, üks jooma poiss, rallam on. teeb seoksid ännatumid tegusid Khk; Joomase peaga niisune jöõram Rei

2. nuriseja, toriseja, teistega sobimatu inimene *meil kut'sid`üste miÿss`jõõram, tämä alate urises ja jõrises tõessegä* Kod || söim vastuhakkaja *oh sa vana jõõram; sa vana igavene jõõram* MMg

jõõrama `jõõra|ma, jõõra|ta Pöi Tor Hää Krk/-me, -te/, `jõõrama, jõõrada Rõu; `jõõrama Tõs Pil SJn M(-me) Ote San/-mõ/; `jõõrama Hi, da-inf `jõõrada Mus, jõõrata Rei

1. kisama, lärmitsema *joonud mihed`jõõravad* Khk || mürgeldama *Äi see säoti vaim ooli aust äga äbist, mutkut jõõrab äga edetsi* Pöi || nutma *Ka_gu_pañd`jõõrama* Rõu

2. hulkuma, kolama; ehal käima *Mihel pole muistust muudkut jõõrab ringi* Emm; *poisid`jõõravad külä`müüjä`lõhkvad`aknumi* Tõs; *läksid`jõõrama möda küla* Pil; *ommen pühapäiv, siss sa mu* (muudkui) `jõõrat õnnõ San

3. tuigerdama; lengerdama *lae liijerdab* [kui] *ep osa otse`roori pidada. `jõõrab`kaksiti* Khk; *Ketid panta ristati ahtrist välja, siis laev äi saa tuulese ilmaga külqipidi jõõrama akata* [silla ääres] Emm; *joonud inimesed`jõõravad* Phl **Vrd** jõõrima

4. a. hullama (poistest-tüdrukutest) *aga kes nee olid, kes`Möldri`talgus`jõõrasid* Mus; *sij om vallatu, sij`jõõrass. tüdruku`üttese poisile, mi_sa`jõõrat, sa rahu ei anna mulle* Hel; *mis sa`jõõrat mu tütärde sällän* San b. hoorama *vana jõõr`jõõras ööd läbi* Tor; *jõõras pääl, ütege sääl, tõisege tääl, sii om kül üits kihelkonna kuñt* Krk

Vrd jõõrama

jõõrand → jõõrund²

jõõrass *jõõrass* = jõõrak *tij om`liuhka`~jõõrass* Hel **Vrd** eeräss

jõõrastama *jõõras|tama* M(-teme) T, -tamma Vas teelt kõrvale libisema, viltu kiskuma (hrl reest), viitama *jõõrašt tii pääl`kõrva* Trv; *ega lumega regi ei jõõrasta, `sände`iäne tij, kos regi jõõrastab; ja om ka mõni`sände regi, kes jõõrastap pal`lu* Nõo; *regi jõõrasts sula`rijiga* Ote **Vrd** eerastama, jõõrastumma, jõõratama¹, jõõratumma, jõõrdma

jõõrastumma *jõõrastumma* Võn = jõõrastama *regi jõõrastuss* Võn **Vrd** jõõrõstuma

jõõratama¹ *jõõratamma* Räp; (ta) *jõõratap* Kam = jõõrastama *regi jõõratap, lätt`kraavi* Kam

jõõratama² *jõõratama, jõõrata* kiusama, tüli otsima *Mõni inemine saa õi_muidu läbi, ku_piät ega päiv jõõratama; Taa Viire mugu_jõõratas lauda man, taad taha õi_siin nätäki* Rõu

jõõratumma *jõõratumma* van = jõõrastama *Ku no veidükene jõõratus, sõss om`kuurma* kraavin Urv

jõõrd *jõõrd* g *jõõru*² ebatasasus teel *Tij ollu`väega`t'sompe ja`jõõrdõ* täüs Urv

***jõõrdene** *jõõrdõnnõ* Se = jõõrdlik *jõõrdõnnõ tij talvõl* Se

jõõrdligunõ *jõõrdligunõ* = jõõrdlik *tij om`väega`jõõrdligunõ, regi pess`jõõrdit* Räp

jõõrdlik *jõõrdli|k* (*jõõrdli|k*) g -ku, -gu Rõu Plv Vas libe ja kallak, jõõrdeid täis, viitaline *jõõrdlik tii* Plv || "edasi-tagasi veerev" *jõõrdlik purrõ*² Rõu **Vrd** iirdlik, jõõrak, jõõrdene, jõõrdligunõ, jõõrdlikane, jõõrdline

jõõrdlikane *jõõrdlika|ne* g -tse Kam, *jõõrdlika|ne* Nõo, -nõ g -tsõ (-dsõ) Kan Urv(-ganõ) Räp Se = jõõrdlik *küll om`jõõrdlikane tij, obene sammu lähäp siss regi jõõrastab* Nõo; *jõõrdlikast tijd piti om väega alb`sõita* Kam; *tij`jõõrdlikatsõss`pesnü`rijiga* Räp

jõõrdline `jõõrdli|ne Ote, g -se Ran Nõo Kam, `jõõrdline Vas = jõõrdlik ja alva `tjiga kah visass `ümbre, nigu `talvõ `jõõrdlise `tjiga; `tjij om `jõõrdline, `jõõrdit vai jõõrakit täis Ran **Vrd** eerdlene

jõõrdlõma `jõõrdlõma, jõõrdõlda[?] Kan; `jõõrdlõmma Rāp frekv < jõõrdma puu `talloga rjij[?] tükkevā `rohkõmp `jõõrdlõmma ku `raudõga rjij[?] Rāp

jõõrdma `jõõrd|ma, -da, (ta) jõõrab Ran; `jõõrd|ma (`jõõrd-), jõõrda[?] V(`jõõrd-, `jõõrt-Plv); `jõõrdaminõ, (nad) `jõõrdasõ Har = jõõrastama kui om `iilge jää, jõõrab `kujurma `ümbre Ran; ku rat`til om tõnõ juhlt lühemb, sõss ratta_ `jõõrdva[?] Kan; ku_sääre `iäne om vai, sääre `nilbõ, sõss jõõrd regi, sõss lätt perse ette Urv; suusa_kah `lätvä[?] iä pääl `nühkü – `jõõrdva[?]; regi jõõrd, taht `ümbre minnä[?]; rat`tit kah `ül'ti, kui `kohkihn `kaldõ pääl `naksi[?] `jõõrdma, `tahtsõ[?] `ümbre minnä[?] Rõu; `vankri `jõõrtva[?] vai regi kah, siss `lävä[?] ratta[?] `risti, ei joosõ[?] `tjij piti Plv **Vrd** eerdama¹, jõõrduma

jõõrduma `jõõrdu|ma Hel-/me/ Ran Kam, `jõõrdum(m)a Urv Rõu Vas refl < jõõrdma kui `tjij om `jõõrdline, siss regi `jõõrdup – `viskap nigu üless vai külititi, taht `ümbre `minnä Kam; Regi `jõõrdu `tjij pält kõrvalõ, pia `aigu olõss `kraavi lännü[?] Urv

jõõre jõõre (jõõrõ) g `jõõrde Ran Kam, jõõrõ[?] g `jõõrdõ V(jõõrdõh Vas Se) viltune, kallakas koht (talveteel); laiad libedaks hõõrdunud reejäljed ärä lase obest `jõõrdede Kam; jõõrõ[?] om sääne lağa rjijoosu jäl'g, mis sääne kõvass tõmmanu[?] ja `nilbõ. ku tuisu vahe[?] om sõss om pal'lo sääntsit `jõõrdit Kan; `tjij om `jõõrdõhe `aetu Urv **Vrd** jõõrak, jõõrass

jõõretama 1. jõõrdene, jõõrdeid täis olema regi lätt `nühkü, kui `tjij jõõrõtass, um `kaldõnõ Rõu

2. deskri jõõretasin vähäkene kedrätä Kod

jõõrikas "obadus" saab `jälle jõõrikud. ühõst jõõrikast saa kedägi üht Mar

jõõrima `jõõrima, (ta) jõõrib Kse Han; part jõõritud Rid ahnelt sööma, õgima; kiiresti ja põhjalikult närima kammel', seda oo saand `sisse jõõritud küll Rid; jõõrib `sisse `piale Kse; Lehmad `jõõrin ärjabä pial kõhud `täise; Küll poiss neid porgandisi `jõõris Han **Vrd** jõõrtima, jõõrutamma

jõõritama¹ `jõõritama Vig Nõo, jõõri- Jäm "vihaselt, poolviltu otsa vahtima" Tuli vastu, mitte üks sõna, ainult jõõritas Vig; Mes sä jõõritat, kas sa `nännu ei ole viil Nõo

jõõritama² `jõõritama "võlliga linu ajama" Mia jõõriti linu pehmess võlle vahel, linaluu lätsiv raginal katik Pst

jõõrma¹ `jõõrma, (ma) jõõrin raskesti, vaevaga (midagi) tegema jõõri `minnä, `tjij kole viidak, obene `raasi alate eden; küll jõõrivad `rjijga kivide piäl; siäl ta jõõrib `künda; jõõrd kõik selle mua ülesi, nüid ei õle kohegi obsess `laska; siäl ta jõõrib tehä, ei tiä mes ta `tjij. `ütled ku tõene `tjij kedägi selg sinu puale Kod || linu kolkima `jõõrmine käib lina ajamise `kõsta. mijs jõõrib reheall linu Kod

jõõrma² → jõõrdma

jõõrtima `jõõrtima, (ta) jõõrdib ahnelt sööma, närima (lastest) mis sa neist `marjest ää jõõrdid; mis sa nii `kangest `eese `sesse jõõrdid Mar **Vrd** jõõrima

jõõrund¹ `jõõrund miiu jõõrundi `vinkli Kan **Vrd** eerung

jõõrund² `jõõruünd, jõõraünd g -i sõim vana jõõruünd vahiss taah lavva otsah; la'sile üteldess jõõraünd, suurõ[?] vahi ei nii Rāp

jõõrutama *jõõrutama* ”enne sugutamist lamba kõrval kaapima” *oinas jõõrutab lammast Saa*

jõõrutamma *jõõrutamma* van nārīma *ta jõõrutass`hernit; hopõn tsäl`k`kaarū – kah jõõrutass; hiire? jõõrutasõ?, miä kätte saava? Rõu Vrd jõõrima*

jõõrõstuma *jõõrõstuma* = jõõrastumma *jalg jõõrõstu Vas*

jõõsa, -l, -lõ *jõõsa* peal, peale, pealt T V; *jõõsa|l* Plv Rāp(-lõ) ehal, ehale, ehalt *pühäbä ommuku tulliva jõõsa pääl Ran; poisi? läävä jõõsa`pääle`tüit`rekke mano vai muido`hulkma Plv; pühäpääväl poisi? löövä?`kampa ja läävä? jõõsa pääle; läävä? jõõsalõ jõlgutõlõma`üüse Rāp*

jõõsa|märt *vai mul jõõsamärt siin, tulõ`sisse`karglõma* (õeld kassile) Plv

jõõsand *jõõsand* g -i jõhker inimene – Vas Rāp

jõõsandine *jõõsand|ne* (-nõ) paigalpüsimatu, sõnakuulmatu *jõõsandine tüitärlat`s; tyy pul`likõnõ om sääne jõõsandinõ, tyyd ess jõvva`kiäki`kiñni`pitä? Vas*

jõõsa|pill *jõõsapil`l* harmoonika – Rāp

jõõsatama *jõõsatama* Ote Kan Rõu **a.** küla mööda hulkuma; ehal käima *nüid om ta jõõsatamine maha jäänu Ote; tyy lät`s jälp` jõõsatama hum, pej Kan Vrd jõõserdama, jõõskama, jõõsõldama b.* tülitsema, tüli norima *Mi_sa_tan jõõsatat; Taal Nel`lil um ka üt`s jõõsatamine ilmast`ilma Rõu*

jõõsatamma *jõõsatamma* sööma, nārīma *jõõsatass pääle; elläi kah jõõsatass. kõik jõõsatasõ?, kiä söövä? Rõu*

jõõserdama *jõõserdama* Ote; *jõõsõrdam(m)a* Kan Plv = jõõsatama *sis om ää jõõserdama minnä, ei ole`karja minekid Ote; läävä? jõõsa`pääle, jõõsõrdasõ?`ümbre; mi_sa? iks jõõsõrdat kül`li pite. püüsü_vahel koton kah Kan*

jõõskama *jõõskama, jõõsa|ta? Kan, -da* Rõu küla mööda hulkuma *lät`s jälp` külä pääle`jõõskama; kes lat`sil ni pal`lo jõõsata lašk Kan || pej, hv flirtima kae_kas tääst vijl är?`võt`jat saa. nii`saatõ`jõõskass`tütrikuga`ümbre? Kan Vrd jõõsatama*

jõõsõldama *jõõsõldam(m)a* Urv Rāp **a.** ringi hulkuma *Poiskõsõtük`k jõõsõldas`ilma`müüdä, midägi_tetä ei_taha?; Näet vana inemise tük`k mugu_jõõsõldas`ilma`müüdä Urv ||`tüdrukuid taga ajama` Taal naanõ vijl`el`li, ku nakas jõõsõldamma jo? Urv b.* edasi-tagasi jooksmata *poiskõsõ jõõsõldasõ?, ütest ussõst`sisse, tõõsõst`vällä. jõõsõldasõ? edese tagase Rāp Vrd jõõsatama, jõõserdama*

jõõt *jõõt* g *jõõdi* hoop, lõök *malgaga and üte ää jõõdi lehmäle; mul karass eng täis, ma kihuti tälle üte jõõdi Ran*

jõõte → jõude

jõõvik → jõhvikas

jä- → ja-

jää- → jada-

jäbardama *jäbardama.* Vanal tudil oli jalg natuke jäbardand, muku pikali maas PJg Vrd jäbardama

jäbitämä *jäbitämä,* (ma) *jäbidän* ”kõigest jõust mõnda rasket asja kandma” Sidä jahu kotti saad oige *jäbitädä* kanda; Ma *jäbidin* kogu päivä neid kandada Kuu || pressima (roojamisel kui kõht kinni) *Kaua sa siel`piesa taga jäbidäd Kuu*

jäblakas → jablak

jäblama *jäblama* (*jablama*) segama, lobisema – Phl
jäblamisi *adv* < jäblama *läks jäblamisi nende kätte* Phl
jäbur *jäbur* g -a suur, raske (ese) *See (kivi) on pailu jäbur, `voatame öhe pisema; Kes `söukest jäburad jövab `tösta; On ikka jäburad puud küll Pöi*
jäde [hülgel] *on need loevad või jädemed jusku inimese käed Hää*
jädikas *jädikas* võrukael *Ise kuradi jädikas Mus*
jädima¹ *jädi|ma* Kaa, -mä Kuu **a.** ”sitke asja küljest tükki ära närima, rebima” *Vana `luoma liha on `ninda `sitke ja `vinske, et `andab jädida, kui `raasukase `lahti saad Kuu*
b. *tükeldama; katki tegema Kõis oo nõnda ää jäditud, et paljast jupid veel järges; Kes see pitka laava sedati tükkideks jädis Kaa*
jädima² *jädima* Sa Muh, -mä Kuu *vaidlema, sõnelema, tülitsema mis jädimine see on sii üksteše `vastu Khk; jädisime ulga `aega, `kengid äs taha `järge andada Mus; jädivad selle `katkise `lambarava pärast Krj; `purjus `peaga jädivad Pha; Jädisid peale ja viimaks läksidkiid riidu Pöi; seal olli teste vahel moapärast `söuke jädimine `lahti oln Muh*
Vrd *judima*¹
jädin *jädin* g -a Khk Kaa Pöi *sõnelemine; vaidlus nendel igavene jädin sääl `lahti Khk; Ma käksi jädina `peele `öue; Naistel oli lambakorra tegemise pärast eile igavene jädin lahti Kaa; Poe `juures oli nii vali jädin Pöi* **Vrd** *jägin*
jädis → *jätis*
jädrona- → *jedrona-*
jädös, jädüs → *jätis*
jäedetama *jäedetama* *jäätama, jäitega kattuma vesi oo jäedetan; puud oo jäedetan Tõs*
jäenakas → *jäänakas*
jägerik *jägari|k, jägeri|k* g -ku Lai; *jägäri|k* g -ku Jõh Kod Hls **a.** *kidura kasvuga, jändrik (puu); haraline, laialihoiduv (puu, põõsas, oks) jägärik [puu on madal], õksad ligi muad, `õksa täis Kod; aava oksad on jägarikud; paju `põesad on jägarikud, alt nigu vänt kõver; soo pial mõni männi jägerik - - ja kased ka nigu jägarikud Lai; `seantse va suu jägäriku, vana `puukse aga ei kasva Hls* **Vrd** *jägär* **b.** *väike inimene (tav mees) üks veke jägarik on, ise vana mees. mõni inimene on väga veke, nigu jägarik. mis `jõudu sel jägarikul ikke on Lai || ”kokkusurutud, väikeseks tõmbunud” `varvad jägärikun `suapa siden; kui minä sinu ette uult ei kannä, jäed `seie jägärikku Kod* **Vrd** *jagarik*
jägatama *jagama* *õhta siis akati `andid jägatama Jaa*
jägeldus → *jagõldus*
jägerik → *jägerik*
jägi → *jää*
jägidi *jägidi* *deskr Kass paneb oma pea `viltu ja jägib ja jägib, siis keerab pea teist pidi ja jälle jägib: jägidi-jägidi, jägidi Rei*
jägima *jägima* Jäm Rei *järama; (suus) näsutama Küll ta jägis ja jägis seda `sitked liha, aga ammas pole sellele mitte `pääle akkand; Krõmpsluud meil näridi küll, aga künnapuud kidagid äi akkand jägima Rei*
jägimine *jägimine* *sõnelus – Khk*
jägin *s* < *jägistama lapsed jägistavad oma `keskis, suur jägin oli Jür* **Vrd** *jädin*

jägistama jägis|tama Nis Juu(-täma) Jür lobisema; sädistama; näaklema mis te jägistate ja lobate siin Nis; `varblased jägistäväd. egä sis mud'u sua vahendud kui ei jägistä Juu

jäguldelema jägul|lema Han(jägut-) Kse jagelema mis te jägutlete `ühte `inge Han

jägä → jää

jägär jägär g -e kidura kasvuga puu seantsit `väiksit puu jägärit sehen, mis ei kasva Hls
Vrd jägarik

jäh, jähakene, jäheke jäh Plt; jäheke Aud PJg; jähakene hv Tõs int ui jäheke Aud
Vrd jeheke

jähik jähik üleannetu `vaata kus jähikud Äks

jähitama → jähütämä

jähkam `jähkam poisiklutt, kehva välimusega poisike on üks igavene `jähkam Jür

jähm `jähm hirmuvärin `seande jähm tull üle ihu. ku `pel'gät midägi, `ütlet jähm tule üle ihu Hel **Vrd** jahm¹

jähmakas `jähmakas Krj Emm kangekaelne; juhm üks va jähmakas inimene, `möllab ja teeb puhas oma `moodi, teistest äi ooli midaid Krj; See aa ikka vehe jähmakas Emm

jähmane `jähma|ne g -se Jäm Krj Jaa Põi Emm uimane, segane; haiglane `purjus täis, pea jähmane `otsas Krj; ma täna nõnda jähmane. pole ead `lahked olekud üht Jaa; jähmase `peega on vehe tolgus; Silmade ees läks keik jähmaseks Emm

jähmehtümä `jähme|htümä Vas, `jähmä- Plv = jähmätämä Poiskõnõ `jähmähtü ja kai ümbre tsõõri – no es näe kedägi koh Plv; ma jähmehtü Vas **Vrd** jahmatuma

jähmerd- → jähmerd-

***jähmähämä** (ta) `jähmähäs = jähmätämä – Vas

jähmähtümä → jähmehtümä

jähmätämä `jähmä|tämä Hel/jähma-/ Ran Puh Urv(jähmatama) Plv/-tämmä/ Vas jahmatama ma jähmati tollest, et mis lugu sij om Hel; ma nigu jähmäti, kui ma toda äk'ki näi Ran; kae_ku är_jähmäti Urv **Vrd** jähmehtümä, jähmähämä

***jähmätümä** (ma) `jähmätü Urv Plv ehmatama Eha lät's `müüdä, ma_jähmätü Urv; ma² jähmätü rit'sikit Plv **Vrd** jahmatuma

jähmätüs `jähmätüs g -e Vas Se/-ss/ ehmatatus **Vrd** jahmatatus, jähmäüs

***jähmäüs** g `jähmäüse = jähmätüs pahuss üteldi vanast ku üte jähmäüse pääle, `haigusõ `ümbre kaala ai Räp **Vrd** jahmahus

jähnäma `jähnäma nuruma; peale käima `Jähnäb `toisele `auku pähä `rääkidä; `Jähnäs nii `kaua kui `lainasin `tääle `rupla; No `kauaks sa `jähnäd `toisde `kallal sidä ühtsama ajaess Kuu || (viletsa saega) saagima Küll ans `jähnädä `enne kui puu `otsast jubi maha sain Kuu

jähütämä → jahtuma

jähüdüs `jähüdü|s tr -kseks jahutus Sel oli `korge palavik, panimme jähüdükseks `külmävie rädi `ümbär pää Kuu

jähütämä `jähü|tämä Kuu, -tämmä, -dämmä Vai, jähitama Jõe jahutama `külma vie lapid nie vähä jähitavad; meid jähitab sie `Suome lahe vesi Jõe; Saun o nii äge, `täüdü `mennä `oue vahe pääl jähütämä, eks siis vihu `jälle edesi, ku jähütämäst ärä tuled Kuu; jähüdäd `ahju `vällä; siu pää `tahto jähütä; jähüdä lient Vai

jäide jäide Vig Tõs/jäede/ Nõo/jääd'e/ Ote, jäide^o San Kan Urv, g `jäite; jäede g `jäide Nõo; n, g jäide hv Kse, Hää; g jäide Muh; n iäde Khn, jääde Aud õhuke jääkord (maapinnal, puudel jne); lumesegune vihm, mis maas jäätub `jäite kord oo maa piäl Vig; Vihm läks jäideks; Sadab jäidet Hää; tulep jääd'et maha, siss om kõik lumi `nilbe Nõo; kõik' mõts om `jäitede lännu, jäidet aja maha Ote; jäide^o om sääne peenikene udsu `taoline. külmäss puio `kül'ge ja kos tä maha satass Kan || ebakindel jää lae jähi jäide `sisse `kinni Muh

jäidene jäide|ne g -se jäitega kaetud Kõik tji ja maa jäidene, katsu sis jäidest purret `müüda `minna Hää

jäidik jäidi|k g -gu Khk Rei; jäidi|k in -kas Kse jäide jäidigud sajab; puud on jäidikus Khk; puud o jäidikas Kse

jäidis jäidis Khk, `jäidis Mus, g -e jäide keik puu oksad jäidist täis Khk; `jäidisega o keik teed ka nii libed kut jää; puud `jäidises Mus

jäidus jäidus g -e jäide Jäidus aeb telefoni traadid katki Emm

jäigas¹ jäigas g -e kauasest seismisest riknenud jäigas oli kõlvatu, `aises juba, toiduaine või. `kapsa supp või `kartulid, liha, piim kui ukka läks, need kõik olid jäigased. ei taha jäigast `piima Sim

jäigas² jäigas g `jäika julm, kalk, süd ametu Lapsed oo koa `jäika süd ametega, piinavad loomi ja akkavad emale `vasta Han

jäine jäi|ne g -se p jäist, jäiset Jäm Khk VII Põi Mar Mär Kse Han Hää Hag Tür Pst Hls Krk/p jäiset ~ jäinet/, g -tse Trv; `jäi|ne g -se p jäist Kuu VNg Hi(p jäised Rei) hv Ris

1. jääga kaetud või koos, jäätunud; külmunud, kõva `jäine `riie Kuu; maa one juo `jäine, ei siit saa `karduli enamb käde VNg; jäine vesi - - kui veel `kildusid sihes on; on nii jäine tee – obu piab vahe olema Khk; vesi on ära külmetan, `ämmer üsna `jäine Ris; kui kebadel või talvel tied na jäised, siis regi `viitab Hag; tji om libeve, jäine, ei kurda jala all Krk

2. (väga) külm jäine tuul puhub Khk; jäine ilm Trv; sji om nõnda jäine juuvva; igävess jäise `viige juut eläjit Krk

Vrd jääne

jäisi `jäisi Jäm Hi(jäisi Rei) jääd mööda kuidas ta seeld üle sai, ta läks `jäisi Emm; läks `jäisi Saaremaale Rei

jäitama `jäitama Mar Nis, `jäitama, `jäita VNg, part `jäitäned Lüg jäätama `eiga `ambri `maksä `oue jättä `jäita VNg; puud oo üsna `jäitand Mar; tee on siis viidas, on libe, `jäitand ehk lihitud siledaks Nis

jäitis `jäitis Khk VII Põi Mär, `jäites Mar Ris Kei, g -e a. jäide `jäitist sajab Khk; umiku vara on lumel `jäites peal Ris; `jäites see o `jäätand vihm, uduvihm mis ära `jäätab Kei b. jää, jäätus nii kõva `jäitis juba, miks sellega_p sua `menna VII Vrd jäituss

jäitse `jäitse pl `jäitsed munand võtan su `jäitsed tagant ää, suab ilus kaas Kad

jäitsetis `jäitse|tis g -tise Kaa, -dis Khk Mus härmatis, külmunud udu puud oo `ärmes. jää mis seel küljes oo jäitsedis; jäitsedis, seda sajab puude küljest maha. oomiku puol `pehme ilmaga Khk

jäitsik `jäitsi|k g -gu = jäitsetis jäitsik on see kui nda_kut `alla sajab – paneb jää `valgeks; Puud on jäitsikus Khk

jäituss `jäitu|ss g -se = jäitis om kül'm, tulep `jäitust ja eläjä kisuva `küütsä Ran

***jäkeldama** koht oli ära jækeldud (mitmeks tükiks tehtud) Kul

jäkerd `jäkerd g -i hum täku suguliige rihma ots püksiaugu peel kut täku jäkerd Mus

jäkسا `jäkسا jagus soo leib om `jäkسا Se **Vrd** jaksa

jäksutama `jäksutama Jäm Khk **a.** (midagi sitket) närima `jäksudab `sitked liha Khk
b. jaotama `jäksuta see levapät's viieks tükiks Jäm || `jäksudab linu louguta Khk

jäku `jäku Hi van naiste või meeste händadega pikk-kuue tüüpi pealistrõivas `jäku – rõnnad olid `lahti, seda `moodi `külgede peel siilud, eest oli `lahti, vöö paal käis peel. see oli vanade meestel, vask nõöbid olid eere peel Emm; `jäkud `olled jäme ja paksu `riidest, padrakud külje pääl Phl; `käiseto `jäku naiste suvine käisteta lambamust ülerõivas – Emm; suur `jäku poolde säärede ulatuv pikk-kuub, kanti talvel; vähe `jäku lõikelt eelmisega sarnanev lühem suvine ülerõivas – Hi **Vrd** `jäkukuub

jäku|kuub = `jäku `jäkukuub oli ilusaks tehtot; `jäku kuuel oli korraüle vooder all ja palju uhkuse nõöpise peel Käi

jäle `jäle Jõe Muh Emm Khn Saa Krk, g -da (-dä) spor L K I; `jäl'e g -dä T; n, g `jäle hv Sa, Rei Trv Hls; n, g `jälle Hel San V(`jäl'le Rõu Röp, g `jäl'edä Krl, `jäl'le g `jäle[h]ä Lut; g `jälehe Vas; transl `jäleheess Har; p `jäle,et Plv; p `jälehet Se)

1. vastik, võigas, ilge; hirmus, kole, põlastusväärne; nurjatu tänavad olid vere `loikusid täis, mul oli nii `jäle, ma mitu üöd ei magand koe Jõe; see_o üks `jäle töö see `tuhli mullutamine, sõrmed kuluvad `viimaks εε Khk; oh sa `jäle oma söömaga Tõs; va `jäle luom (pej ka inimesest) Koe; `jäleda `südamega, kõva `südamega inimene; `jäleda tegudega Lai; mes_sä seräst juttu aad, si_m `jäl'e `kuulda; kui üd'se `lõibenu om, siss na_i aa nii `jäl'edüt `karmu Nõo; `jälle ilm San; No `mürräs ja `kiasas, nigu `jälle kullõlda? Vana `jälle inemisetük'k Urv; pallapoolõ_ja `ammõjaku?, nuu_küll ol'li_`jälle?, ku ihu `kül'ge lät's, tuu ol'l ku kraäs õnnõ Krl; tuu ol'l kuradi `jälle, tuu `sõrmi pääle_`pesmine Rõu; marupini_m `väegä `jälle; `jälle hais; tu nõörä `kaalapandmine om kõkõ `jälehep [poomisel]; määne sa `jälle ineminõ, sa olõ õi hüä Se || halb, kuri umma_`säantse? `tihkõ?, `jälehhä hobõsõ?, juuva_i_ `kiinni võtta?; `jälle tsiga lätt `kurja, lätt `bul'bidi, `kešvi, `kaar_u `sisse Lut || s `jalestus mul tul'li `jäle `pääle, kui `ussi nägin Saa **Vrd** `jõle

2. (intensiteedisõnana): **a.** a tohutu suur, kallis jne see oli `jäle `tapmine, merest `lasti suuretükkidest; Eeriksaare mehed said `jälled kalad merest Khk; võttas `jälled `inda VII; neid ei `saaki `valla pedädä, nemä teevä `jäl'edä kurja, söövä kõik aiast ärä Nõo **b.** adv üpris, väga, erakordselt unit on `jäle suure avara `suuga Khk; toonikurel om `jäl'e `kõrged jalad Ran; täl `olli `jäl'e kahju, tol vanainimesel Puh; `kärbläisi `olli nii `jäl'e pal'lu, et irmuss `olli `kaeda; `jäl'e `ulka maad latsel `kävvä Nõo; nigu ~ kui ~ nii et `jäle üpris, väga (tugevasti, palju jne) `Pijter `ol'li kah üits igävene lobamokk, ai toda `solki suust `väl'lä nigu `jäle Ran; liha ku `jäl'e (väga palju); kadajass pane palama, pragiseb nigu `jäl'e Nõo; `juubunu täüs nigu `jälle Har; kas om kašs pinne käh olnu?, karv är `täkeldänü kui `jälle Röp

Vrd `jåletu, `jälk

jälede `jäle|de Nõo/`jäl'e-/ Ote San Urv adv < `jäle rahvas ess taha suguki noid sagsa kaalaesändit, `tapliva `jäl'ede Nõo; küll obene `lahkse `jälede Ote; tel om `jälede ää miil; oi taa `jälede võl'ss; sääil om ka `jälede pal'lu `palvõmaiu; nuu kõnõlõsive `jälede kinastõ `jälede võõrast küilt San; Tuu ol'l iks `jälede hää rohi eläjäile ja hobõsile Urv **Vrd** `jälädäde

jäledus *jäledu|s* g -se Emm Mär hv Kse, Tõs Hää Trm Hls Krk Puh(-ss); *jäl'edu|ss* g -se Nõo; *jäledü|s* g -se Krl Rõu/-s/

1. jälestus *`tuutsin suurt jäledust, kui seda `asja nägin Mär; jäledüsega[?] kai sedä Rõu*

2. kole, hirmus olend, asi, nähtus *igävene jäl'eduss om, tüip serätsit jäl'edit tük'ke; suur must peni `saissõ nigu mai-lma jäl'eduss sääl Nõo || (kirumissõna) ossa jäledus! ossa vanatoht, küll olli jäledus (madu "kõndinud" sahvrts piimanõude vahel) Krk Vrd* jälähüs, jälendüs

jäledäde *jäl'edäde* Puh Nõo adv < *jäle kit'se tahva jäl'edäde püim`ainu; naesel olna ka `viskri, `süitnävä jäl'edäde; küll nemä mässässivä jäl'edäde, enne ku_{na} minemä lätsivä* Nõo Vrd jälēde, jälēhe, jälēhede, jälēhehe, jälēhäle

jälēhe *jälēhe* Rõu, *jälēhe* Räp adv < *jäle marupini häütsätäss jälēhe Rõu; Ei tiia mis tuu pini nii jälēhe undass Räp Vrd* jälēdäde

jälēhede *jälēhede* adv < *jäle Naa `sõimssi minnu jälēhede Har Vrd* jälēdäde

jälēhehe *jälēhehe* Vas Se(*jälēhehe*); *jälē,ehe* Urv adv < *jäle sõrme[?] lõigutõsõ jälē,ehe* Urv; *tännitäs jälēhehe* Vas; *jälēhehe sattõ kõvastõ Se Vrd* jälēdäde

jälēhhäppä *jälēhhäppä* hirmsamini *üt's ikk iibä jälēhhäle, tõnõ vil jälēhhäppä* Lut

jälēhäle *jälēhäle* Rõu; *jälēhhäle* Lut; *jälē,el(l)e* Urv adv < *jäle abi `süük'i nigu t'siga, mi_{sa} nii jälē,elle abit; võhliitsõss jälē,elle, ei püüsi sukugi `paigal Urv; laisk hopõn lää_i, jälēhhäle vaia `pessä* Lut Vrd jälēdäde

jälēhüs *jälēhüs|s* g -se Har, -ss Se

1. jälestus *jälēhüs tulõ pääle, ku näet, et `rõipõ vedeläse[?] Har*

2. kole, hirmus olend *oi mul ol' jälle tulla[?], ma näi jälēhüist Se*

Vrd jäledus

jälendüs *jälendü|s(s)* g -se Har VId(-ss Plv Räp) (sag kirumissõna) jälē inimene või loom, peletis, koletis, kuriloom *ossa va[?] jälendüs Rõu; Luisõ ol'l `hindä är_l `määrnü nigu jälendüss; õõ jälendüse[?], kasigõ[?] minemä (öeld kanadele); vana igävene jälendüss, ei kuulõ_{sõnna}; `assa jälendüsekihä Plv; jämme miüss kui jälendüüss Räp; üü, sa jälendüss, sa olõ õi hüä ineminõ Se Vrd* jäledus

jälēstama *jälēs|tama* hv Khk, Hää Saa Juu/*-tämä/* hv Kos, Jür Kad Krk/*-teme/*

1. jäledust, vastikust tundma; jäledaks pidama või tegema *Vingerja mägedel olnu poonu miis, jälēstama aanu Hää; paneb jälēstämä see töö Juu; tüdrugu akasiv söögi man jälēstem; poiss olli nõnda jälē, tüdrugu jälēstiv, es tule `süümä* Krk Vrd jälēstama

2. (hammastest) ärä *juu `külmä vett, `ambad akavad jälēstama; `ambad jälēstavad siis ku aput `asja süüb Saa*

jälēstus *jälēstus* hv, u Kuu Muh Rei Mär Tõs Vän Trm Trv Krk/*-ss/*, g -e Khk Juu Kos Jür Koe; *jälēstos* Mar Vig, -üs Khn Urv Krl/*jäl'es-/*, g -e vastikus, jubedus *päris jälēstos vaadata Mar; jälēstüs käüs üle liha Khn; jälēstuss tükiss `pääle* Krk; *Jalg nii `hirmsallõ mädäsi, `õkva jälēstüs tul'l pääle_{ku} `kaiõ* Urv Vrd jäledus, jälēstus

jälēts *jälēt's* g -i Rõu, g -ä Se(*jälts* pl *`jältsä[?]*)

1. (kala) teib – Se

2. kana või hane rinnakont esä *`andnu `poelõ kätte jälēt'si ja `lasknu tõmmada. tüü poig kellele jälētsist suurõmb puul sai, toolõ jäi vana talu ja ussaid Rõu*

jäletu *jäle|tu* Kse Tõs/g -tuma/ Khn hv Puh, Nõo(jäl'e-); *jäle|dü* Krl Har(-du, jäl'e-) Se(jäl'e-)

1. kole, vastik, õudne *jäletu* töö, *mis see mõrtsukas oo seal tein* Tõs

2. (intenseedisõnana) väga, üpris, tohutu *jäl'etu suur maja`olli* Nõo; *tuỳ om jäledu hull', tuỳ aja naid`hullõ jut'õ; et ta nii jäledü kaua käü* Har; *jäl'edü`korgõ* Se

Vrd *jäle*

jäletüde *jäletüde* väga, hirmsasti *timä taht jäletüde teedä_saiä?*; *ta no õks tsoᅅg ilmjäletüde, käänd kõgõ pahepäidi* Har **Vrd** *jäletühe*

jäletühe *jäle|tühe* Se, -*tõhe* Urv = *jäletüde`τίαςõ?* rüä *śeeh vai lina śeeh ku är kuivasõ, siss jäletühe`tsuskas* Se

jäletüss *jäletü|ss* g -*se* kole olend *röögip ku jäletüss* Võn

jälgi¹ *jäl'g* (jäl'g) g *jäl'je* (jäl'je) S spor L, I, *jäl'je* u Jõe, Hlj VNg Lüg, *jäl'le* Kaa L(jäl'le Mar PJg) K(pl *jälled* Ris, *jäl'lid* Tür, *jäiled* JnViK) M(jäl'le) Ran Puh, *jäle* R(n *jäl'ge* VNg, *jälgi* Vai) Phl HaLo HJn ?Hls San V, *jäl'e* Nõo Võn Kam San Har Lei(*d'al'g* g *d'al'e*) Lut

1. (millegi) jäljend, uure, süvend **a.** jala, sõiduki ratta või jalase jne jäljend maapinnal, lumes jne *lapsena vahest kibedast kohe siest`aigetas, siis vanad inimesed`ütlesivad,`tiemma karu`jälgi`vatsa päle* VNg; *ratta jäl'jed* (rattarööpad) Ans; *koirad ajavad jänese`jälgi; sai`jälgede`pæele, mette_s jäta`jälgi`järge* Khk; *kuer ei pidand`jäl'gi,`kaotas kääst ää Mär; loomad kõevad naa ridamisi`ükstese`jäl'ge* Aud; *Nägu pääs ku kitse`jäl'g* (kõhn, kitsas) Hää; *Tema jäl'jed on siis jahtund* (ta on surnud) Ris; *Jäl'jed kasvavad rohtu* (harv külastus) Jür; *ree`jäl'lid* Tür; *lähäd`vuatama, põle kedagi, mitte`jäl'gegi* Kad; [kivi peal] *old katku`jäl'led. `varba`jäl'ga ei old, mutku`kandadega käind* Sim; *siit on lästod* (mindud), *jäl'jed lähväd; suured`suapa`jäl'jed* Kod; *ütlevad, et õled mets`al'ja`jäl'jede`piale soand. sii eksitab ära. issameie lugeda ära, siis soad`jäl'jede`pialt`lahti* Pal; *regi jooseb nurgeti,`viitas`jäl'lest`väl'la* Pil; *obone piäb`jäl'gi* [talveteel] KJn; *umbine`ti, mitte`iire`jäl'ge ei oole ehen* Krk; *oolika põllumehe`jäl'led`väetävä`maad* Ran; *mõtsa`vargust`võeti`jo`pal'lu`jälgi`müüdä`kinni* Nõo; *Tulõ ja lätt, a`jälgi ei olõ kongi`= tuul; võl'sil omma`lühikese`jäl'e?* Krl; *mõni`hopõn`hoit`jäl'gi, mõni ei hoia?; ala`ka,otu sa`jäl'gi`vällä?`eih, hoia õks na`jäl'e`käen* Har; *pini aase`jäl'gi, sai`jäl'gi`pääle* Plv; *pagõjal omma`jäl'e?, a`vasta`võt'jal`veri* Se; *jälgi`korjama`nõiduskomme`koguda`jaaniõöl`võdra`lehma`jälgedest`mulda`jm, millega`loodetakse`tema`piimaand`oma`lehmale`üle`kanda`luoma`jäl'jed ei tia`kuda`korjasivad, et sis`saivad`rohkem`võid* IisR; (kellegi) *jälgedes`~`jälgede`sees`~`jälgi`mööda`käima`fig* (kellegi) *eeskuju`järgima`kui`on`pahad`vanemad`ja`laps`vanemate`jäl'gedes`käib* (õeld) *kudaśś`känd, nõnda`võsu* JõeK; *lapsed`käväd`vanemate`jäl'ge`siden* Kod; *ta`käü`vanõmbõidõ`jäl'gi`müüdä* Har || *fig`ta`on`veel`lapse`jäl'gedes* (lapseeas) Khk; (pikki) *jälgi`~`(pikad)`jäl'jed`tegema`ära`minema`või`saatma;`jooksma;`põgenema`Sellele`tehti`pikad`jäl'jed`(`saadeti`Siberisse)* Kuu; *Teeks`jäl'jed`siit`(`läheks`ära)* Ans; *tuleb`akada`jäl'gi`tegemä`(`minema);`poiśś`tegi`nõnna`pitkäd`jäl'jed,`viskas`(`jooksis)`luamadele`vassa* Kod **b.** (teat märgi või tähisena, sag koos verbiga ajama) *noore`lume`aegus`-`mene`ae`jäl'jed`śesse* Emm; [külvamisel] *mina`käisin`ies`ja`tegin`jäl'ga, et`jäeks`kül'vi`vahe* VMr; *enne`leikasime`vil'ja`mõisas, siis`said`jäiled`śisse`aetud* VJg; *aad`jäl'jed`eenäle`śisse. õigelt`lähäd`kupitsa`piäle, siis`näed`einä`ajada* Kod; *mine`aja?`jäl'e?`ette* [lumest läbi] Krl **c.** hamba, sõrme, küüne jne jäljend, märk,

kramm, vajutusjälg `amba `jäljed `jäävad taha kui `ammustad `leibä ehk liha ehk midä `tahte Lüg; *On ta (lumi) ikka nüid sügav küll, just `arki, kui poleks `püksisi `jalgas, voata et sõra (vulva) jäljed lume peal* Pöi; *neli `jäl'ge oli [uss] ammustand* Amb; [kääkkidele] pitsititse sõrme jäle `pääle Hls; *kihva jälle käe pääl, koera kihva jälle* Krk; *om näo küstega kõik `katski kisnu, näopäl kõik küüd'se jäl'e; kudass mia tõese aogatut süü, ammaste jäl'e pääl* Nõo; *Et hiire_`leibä ei `süüssevä? tuuperäst tet'te leevä pät'si pääle inne `ahjo `panmist `lamba seere `luuga jäle_pääle, `lamba seere `luuga tettõ? jäl'g jäi `perrä nigu kassi käpä jäl'g* Röp || *tie `seie `persejäl'g (istu siia) Hlj; jäl'jeta jäl'jetult, teadmata, sootuks, täiesti kadus `jäl'jetä, tänä `päiväni ei õle lagele tuld ega `kuulund* Lüg; *poeg läks sõjasse, on jäl'leta kadund* Pee; *jäl'lete kadumu, `suutumess ärä kadunu* Krk

2. millestki järele, üle jäänu; millegi varasem asupaik, ase (millest säilinud riismed, pudemed, jäänused jne); fig järelkaja, -mõju Üks *akkas `anguma, `kolmas akkas `saadu vedama ja `neljas `jälgi `kõrjama* Jõh; *varas jätab jälled; `varga `jäl'gi `aetasse* Mar; *`saadi kurjategija jälile* Trm; *vikati jälil lehem jätab piima maha, sirbi jälil läegitab `juure* Kod; *otsitess `varga `jäl'gi; `vargile `saadi `jäl'ge `pääle, nüid saa kätte ike; ku lehmä vikati `jäl'gil käive, siis üits nisä jääss ärä, ku sirbi `jäl'gil, siis jääss `valla* Krk; *`jäl'gi pidi mindäss takast `perra `ot'sma, kohe varas lännu* Puh; *ta jät't uma halva jäle_`perrä, esi lät's ja uma halva te_o jät't siia `perrä; vihm tasu põuajäle_kiinni? a põud ei tasu vehma `jäl'gi; põua jäle? õks paranõsõ, ega vehma jäle? ei paranõ* Har; *ta om üt's halv inemine, koh käüse, sääl jäle? `haisasõ? takah; nagla jäle? Se*

3. end pikkusmõõt: jalg (0,30 cm) *ku vari kous (~ kuus) `d'al'ge, sõss `ol'lõ kari kodõ pulõ `aamin* Lei

4. van kartulivagu *vanast olli kardule jälle pääl; ma pane selle jälle ärä* Hls; *aa üt's viis kuus `jäl'ge kardult üless; ar'kadrage `aeti jäl'le. kellel kasinast sõnnikut olli, sii laots jäl'le `siissi* Krk

jälg² → jalg

jäl'gas *jäl'gas* Trm, g *`jälka* Lai; *jäl'gäs g `jälkä* Kod *jälk jäl'gas inimene* Trm; *obese liha oo jäl'gäs; kuuskümmend tükki `tapnud ärä [madusid], akas jäl'gäs; jäl'gäs kõhe vaadata, ku süüb peki liha* Kod; *jäl'gas tegu* Lai

***jäl'gendama** *jäl'gendäss, p'ett; sa_kui petät `huyupi, sa ai kõnõlõ `huyupi, sa jäl'gendät* Se

-jälgi Ls üksijälgi

jäl'gile *jäl'gile* Kos, *`jäl'gile* Nõo *jäl'ile, jälgedele sain `jäl'gile, kus jänes oli* Kos; *`Elvän `saadu siss `jäl'gile, et ta om varastanu* Nõo

jälgi|maa *jäl'gimaa* teerada – Lei

***jäl'gine** pl *jäl'gitsed* loomajälgi ülesleidev ja neid hästi pidav [koer]. *Kuer tuogu uusi kutsikaida, nie olgu üäd ülge kuerad, jäl'gitsed jänekse kuerad* rhvl; *`Jäl'gitsed `kuerad olid vanast `metsä `vahdiell alade aviks* Kuu

jäl'gmed pl *jäl'g|med* (jäl'k-), g sg *`jäl'g|me* mahakukkunud linavarred; "linaseemnete peksmisel pikemad linad" *ku linu ma'ssindad ja `kolkmid t'iid taren, siis jäeb `jäl'gmid, nüid lükkäd kõrvale, ku linad `õtsa suavad, siis `jäl'gmid suab viil ratta täis* Kod

jäli *jäli* KJn Nõo; *-jäli* Muh JMd Kod Ran San Har Vas Se *jälgi mööda* *Ma tul'lin jäli järele* rhvl KJn; *jäli lätsi `perrä, sai latse kätte; `värsket lume `olli sadanu, selle ma sai jäli `perrä minnä; jäl'e om maha jäänu, mugu mine jäli `perrä* Nõo

jälil, **-e jälil** Rei Trm KJn Nõo; **-e R LNg Mar JMd JIn VJg Iis Plt KJn Nõo** (hrl koos verbidega saama, tulema, olema) avalikuks, jälgedel(e) küll me sene `asja jälile `saama; üks jutt. juo sie akkab jälile tulemaie, juo `kõlgub juo `rahva suus ja `kuulub Lüg; `endised `asjad tulevad kaik jälile Vai; jälil joba, saame vist ike oma asja kätte; mul `olli `õnne, ma sai `õkva jälile [vargusele] ku `võeti Nõo; o m a j ä l i l (e) enese teada oma jälile (tallele) panin sene; raha õli oma jälil Lüg **Vrd** jälgile

jälistama jälistama vastikust tundma; värisema Mis sa jälistad; [viin] Nenda vettis pead jälistama et Rei **Vrd** jälestama

jälistus jälistus g **-e** Rei Kse Han Tõs jälestus Mool käis jälistus läbi, kui ma seda nägi Rei; Noored mehed joovad na pailu, et aab ühna jälistuse `piale Han

jäljeke dem < jälg põl'vist saadik `pahma lumes. `ühtki jäl'lekest ies ei ole VMr; pale ku kitsi jälleke Hel; siin omava lehmä jäl'ekese kodu poole lännuva Kam; jäness `hülpäss, jäl'ekese[?] jäävä[?] `järgi Se

jäljelpidu paers jäljepidu (värskel lumel jäljed näha) Khk

***jäljes** jäless järel, taga `Tullipaat soit nüüd `meie jäless, `ansid `merki `paukujega `meie `peatumiseks Kuu

***jäljest** jäl'lest, jälest Kuu järelt, tagant `laevue jälest üle `saamisega ei `oldki `suuremba pula Kuu; need samad mis nad söameeste jäl'lest said, kui üks `surma sai Pha

jäljetult jäl'je|tult Trm, jälje- Põi, jäl'le- Koe Pst, jäile- JIn sootuks, täiesti, päris jäljetult jäi kaduma Trm **Vrd** jäljetumaks, jäljetumalt

jäljetumaks jäl'je|tumaks (jälje-) Khk, jäljetumas Tõs jäljetult on tema jäl'jetumaks kadunud, pole kuulda kohegid Khk; sial oli saun ka ta `kõrvas, see oli veel mo `aegas, nüüd oo jäljetumas kadund Tõs

jäljetumalt jäljetumalt jäljetult Rahakott on `jäljetumalt kadund Jõh

jälk jäl'k (jälk) g jäl'gi (jälgi) spor eP, Hls Nõo Võn Krl; jälk g `jälgi R jäle jälk `vahtida kui inimine `kõnnib vanad nakkid `seljäs Lüg; [ussid] koledad jälgid loomad Var; sial on vesi, aga nii jäl'k, et ei taha mitte `juuagi, aiseb ja jäl'k; jäl'gid teud Lai; palajass `olli vere plek'ke täis, mul `olli nii jäl'k `kaeda; vana igävene jäl'k mesterahvass Nõo **Vrd** jälgas

jälkaja pl `jälkajad Lelu küla elanike hüüdnimi (vanast ajanud nad hunte taga) – Käi **Vrd** jõlkija

jälkmed → jälgmed

jälkus `jäl'kus spor eP, Nõo(-ss) Võn; `jälkus Kuu Mar/`jälkos/ Trm Kod, g **-se** a. vastikus-, iiveldustunne see asi on nii kole, et aab `jäl'kuse `peale Mär; `jälkus tuli `piäle, südä läks alvass Kod; Mul tull' jälkus pääle, südä nakas äl'kma Võn **b.** vastik olend või ese; vastik tegu ei taha seda `jäl'kust pialt voadata Kos; serände `jäl'kuss, et ei taha `pääle `kaedagi Nõo

jälle¹ `jälle R eP lausefoneetiliselt ka jälle (`jäl'le Khn, jäle Rid, jäl KJn); jälle M(jäle Trv) T (rõhulises positsioonis spor `jälle, jäl) spor V(jäl'le[?] Rõu, jäle Plv); jäl[?] San V(jälh Har, jal[?] Rõu Vas Se Lut)

1. (teat aja järel) uuesti, taas, uut puhku Eks ühä `kõrra `jälle pere `rahvas läks `einamale ja üks vanames jäi siis kodu Jõh; akkab `pilve ajama jälle Mär; said need lademed `löödud ja puestatud, `pañdi uus `jälle maha Juu; olid põllud ja nüüd kasvab `jälle mets `piale Pal; tuled mutku `jälle ja `jälle KJn; s; (vili) olli säääl üte üü üleven ja tõine üü `võeti maha `jälle

Hls; `tüt'rigu, mes te jäll teede sääl Nõo; `jälle mina joosõ ja jälle `rehk'se [ussi] ärä Võn; tõistõ `pernainõ om jäl^p rasõ,õit Kan; lääme no `vesperile `veetkesest, sõs tulõme jäl^p `keträmmä Röp; `naakõ jal^p `tüühü Se **Vrd** jällegi, jällekina

2. (hrl lauserõhutus positsioonis, mõnikord ka ilma kindla tähenduseta) seevastu, hoopis; omakorda; siis; aga nisudest tieb `veski `jälle `kolme `seltsi nisu `püüli Lüg; mo kõru pole ka väga `selge, vana inimese `kuulmine jääb vähemaks `jälle Mus; meitel oerdi, `Aeskas jälle üterdes (oherdi nimetus) Rid; aga mõnel `jälle kebäde ussi `sõõmese järele ruki `jälle `kangeste `võrdub Mar; vana perenaene, ta `jälle murd `jälle `lammaid Nis; ja ussi kuningas on `jälle Juu; mina enam argiga [sõnnikut] lahutada ei saand siis jälle `tõstsin `piale Pee; obused ies vedasid, naised `jälle taga lahutašt [sõnnikut] Rak; mis peenema `pakla, neist kedrati peenemat `lõnga. `koeti jälle peenemase kot'esse Trv; valu võt' ärä nigu `peoga jälle Nõo; nii illuss tasane tii nigu laud jälle Rõn; tu om jal^p Vil'o vald, a mi^p olõ Petsere vald Se

jälle² `jälle Sa Muh(jälle) Emm Rid ?Mar Kse Khn(`jäl'le, jäl'le) PJg (koos verbidega jätma, jääma)

1. (välj säilitamist või säilitamist) alles, üle, alale, järele, maha `sakslane põletas majad ära, saun jähi üksi `jälle Ans; kõik `muistesed asjad jähid `mõisate `sesse `jälle Põi; jäta iijne auk jälle [põrsakastile], et ta (põrsas) iijgata saab Muh; kuiõ lapsõga emä jäi `jälle Khn; kahe `aastase poja jättis `jälle [kui suri] PJg

2. (välj tegevuse lõppemist, lakkamist, poolelijätmist või -jäämist; loobumist; ilmajätmist) jättas nõu `jälle; kiri (kirju lehm) jähi `umbest `enne joulut `jälle (kinni, lakkas lõpsmast); jo si kaup sedakord `jälle jääb; jätab viina `joomise `jälle Khk; ju ta (moos) keemast `jälle jääb, kui tuluke `otsa soab VII; lapsed võerutatse ää kui inemisest `jälle jäävad; laps `jäeti `jälle (ei antud enam emarinda) Muh; Jäta `jälle! Ära `kõrtsi mine Emm

Vrd järele

jällegi `jällegi Kad VJg Ran; jällegid Mih; jälleki T Krl Har Plv Vas; `jälki, `jäl'ki Võn V(-ke Röp Se), `jalki Lut; (j)el(le)ki Lei taas, uuesti, jälle õhõl omingul lähäme jällegid `senna allikade `juure Mih; puu tõrred olid tal'li sies, `sinna `tehti sis `jälle aganatest sul'p ja `jällegi sie praak `piale VJg; jälleki visass `väl'ki Kam; nigu suu är ammutõt jälleki aik aigu takan Krl; no^p jälleki sul sõõgihädä, ammu_sa sei Har; [hauakaevamisel] visatas [kolp] `vällä havvast ja `jälke tagase `hauda Se; saarisspää tulõ, satass är^p, `jalki lät är^p Lut **Vrd** jällekina

jällekina jälleki|na Nõo, -ne Ote San; `jälki|na Rõu(-nä^p) Vas/-na^p, `jäl'kinä^p Se jällegi aga kui sa ütsindä ei saa `juundõ, siss jällekine sõsaraga katõkõisi Ote; lätsi jällekine kodu suure ikuga San; `Jälkina tõrgütä hobõssõga `mõtsa, tiia äi^p kuna kodu saat Rõu; tõõsõl õdagul `jälki sai niisama. tsile lät's `jälkina^p Vas

jälle|nägemine (hüvastiätusõna) Hää `jälle nägemist ja `kuuldamist Kuu; `jääma `jällenägemiseni Lüg; vahest `eetase `jälle nägemist Khk

jälts → jälets

jältä `jältä a. mähk nüüd olid taas lebä `jältä närind; puu `kuore all on `jältä – tämä on lippe `justku natta `valge Vai b. kaabe `kaabi `miule `kaaliga päält `jältä Vai

jältäne `jältä|ne g -se mähine mogad on `jältäsed Vai

jämbistüksiss, -e `jämbistüksis|s(s), -sse (külmast) kohmetanud, kange *Olimme* `eile mereld `tulles kohe kaik `külmä `jämbistüksiss; *Küll seel `hülge püüs sai `külmitädä, `sormed olid kohe `jämbistüksis Kuu Vrd jämbüksis*

jämbüks, -s `jämbüks, -s kohmetanud; kange *Külmä `jämbüks; Riietega `jämbüks; Jäin `märgije `riietega `külmä `jämbüks, omal enamb `joudu `liikuda ei old; Pakkasega oli `jämbüksis tua `nurgas Kuu Vrd jämbistüksiss*

jäme *jäme* g -da (-dä) R(*jämme* Vai, g -jä Kuu) L(*jämme* Rid, `jämme, pl `jämmed Saa) K(? n *jämme* Kad, ? g *jämeda* VMr, `jämme Kõp Vil, *jämme*, pl *jämed* Vil) I Trv TLä TMr; n, g *jäme* S(? n *jämme* Ans) HMd; *jämme* g *jämedä* T (komp *jäm[m]emb* Puh, *jämmemb* Ran; n `jämme van TLä, Ote Rõn; *jämme* Kam; pl *jämme*, komp *jämemp* Ote; pl `jämme Ran Puh Võn Kam; p `jämmet Rõn; transl *jämmes* Puh); n, g *jämme* M(*jäme* g `jämme; el *jämebest* Trv; n `jämme Krk; komp *jämem* Pst; p *jämet* Trv Pst Hel) Võn San(komp *jämembest*) V(g *jämehe* Vas; pl *jämehe*? Plv, el *jämehest* Rõu; komp *jäme[h]e-V*; *jämme* g *jäme[h]ä* Lut; el pl *jäme,ist* Kan Plv, *jämist* Se); *jämme* g `jämme M Rõn San Plv; *d'ämme* g `d'ämme Lei

1. suhteliselt suure ümber- või läbimõõduga, paks, kehakas jne *Jäme* nagu laeva köis (lõngast) VNg; *Jäme* nagu tünn ~ aam; `Suure `piaga, seda `kutsuti jämepeä Jõh; *jumsakas tüdruk* – *jäme* `persega Khk; riis o jämeest nõõrist, arva silmaga võrk Mus; *Jäme* ku tarna labu Põi; see vesi aid oo õte jäme kalasiga kojotud Muh; siäl oo jämedi ja peenikesi `naasklesi Tõs; Keskelt jäme kui völl (rasedast) Vän; *Jäme* nagu paku ots HMd; *Jäme* kui juurikas Kei; *jäme* jüst nagu õlekubu Juu; ku jäme lina, kiud one kore ja jäme; vaja kahed `vardad `õssa, tõesed jämedämäd, tõesed piänemäd; siga jäme nõnnagu parkalai Kod; *jäme* kael nigu võlv Lai; *jäme* nõel Plt; *Jäme* kui ratta rumm Pil; *Jäme* ku ahi ~ uhmer ~ härg (mehest); `mitmat `muudu `lõnga kedräti, *jämet* ja *peenikest* ja Trv; `jämmid sooliksidi tetti `vorstess Pst; suur *jämme* jurak mjist; *jämme* ku tõrriike Hls; *jämme* ku üt's vurak (lõngast); kabel lää kana `sel'gä, ku tõine kiil' peenep, tõine *jämmep* Krk; *jämedä* seere marja nigu paku; *jäme* kui jõrak Ran; mõni om `jämme ku pal'k; nii suur ku tu paañatuse mulk `olli, nii jämedäss tetti kõdara pää Nõo; na palgi omma jämedä nigu orja Ote; `värdli pääle `panmise jaoss niit' piät olõma kõgõ jämehep Kan; pudsaja? omma? jämehep? kui udsusulõ?; *jämme* niu vana mühüss Urv; sa nakat ka jo jämeheß minemä, mia vanõmbass, tuu jämehepäss Har; *Jämehepä_kabla* ja nõõri_tet'ti jäl_kañõpist vai linust Rõu; *Jämme* nigu lihoni Räp; muni inemine lätt jämehest ku taro pakk Se; `ümbre kaala um hiireliha ni `ümbre suolikidi jämehhidi ka um Lut || rase kui Liisu jäme oli olnd Khk; ta kehast üsna jäme inimene, ta kukub `varssi `nurka Mar; näikse juba jämedaks akkavad minema Ris || fig (ahnest inimesest) Läksi suurt `saama ja jämejä jäsima Kuu; Suurt `saama ja jämedad jägama Han; lähäb jämedad jägama Sim; lähäb suurt `suama ja jämedäd järämä Kod; läksin suurt `saama jämedäd jõrama, ei saand pikka peenikestki KJn; mine nüit suurd `saama ja jämmet järämä, `kaotat käest `sellegi, mes sul om Ran; jäme ots võim Ära sa jämeda `otsa oma käest `anna; Minia võttas jämeda otsa oma kätte IisR; Aaras varsti jäme otsa oma käde Emm; *Jäme* ots naese peos Mär; *Jäme* ots on ikka alles mino peos Tõs || parem pitk ja pienike nälg kui jäme ja lühike Kod; pik'k peenik näl'g o iki parep ku lühik *jämme* näl'g Krk

2. suhteliselt suure läbimõõduga osadest koosnev *siin oli suur jäme leppik, ajalati jämedused olid küll* [lepad] Hlj; *suur jäme pal'gimets* Tor; *Ku jämme mõts ol'l, sõss kangutõdi kannu_ka_`vällä* Rõu **a.** (vihmast, jahust, liivast jne) *ei ole jäme vihm, udu sadab* Lüg; *jäme liiv on, mis võib saue sega panna, selle järel tuleb sömer liiv* Khk; *jämed purud jäid sarja `sisse* VII; *jäme `suhkur oo see pead ja need nel'änurgelesed* [tükid] Mar; *nii jäme vihm oln, `justku kapaga kallotan katosel* Ris; *liht jahu `üitakse koa jäme jahu ehk leiva jahu* Kei; *Jäme nagu käsikivi leib (leivast, mis tehtud veskis jämedaks jäetud jahust)* Rap; *tänavu annab rukis pal'lu `väl'la, jämedad terad* Amb; *jämedast rukki jahust `tehtu `leiba, kutsutasse kah jäme leib. anna mulle jämedat `leiba* Äks; *sadass jämet rahet* Trv; *sij `suhkur om jämme ja karrep, ei ole nõnda peenike; vasiku päädiku tetäs peenikeses süldis, jämme sül't tetäs lihast* Hls; *siin om ää arakmarja, nij om jämme* Krk; *jämet `vihma tuleb kui uavarrest; `algusen `olli pal'land jämme süül. võid tetti kah `jämme soolage* Hel; *kui jäme käi, siss peenikse tahuga lehviti üle* [höövliraud]. *jäme võtab jutid `sisse; kõgerik maa, kõgerit täis, tükiline, ei ole peenike, jäme alb maa* Ran; *ku om `häste jahvõt, omma jahu `pijnü?, a ku halvastõ – jämme?* Se **b.** (riie, kude, toim jne) *`särgi alene siis õli jämedammast `riidest kui ülemine õts* Lüg; *`peenem oli linune särk. `takne särk oli jäme; marli riie on jämme kut ploer* Jäm; *riidid olid jämedad `riided, jämeda lõngast `tehtud* Tõs; [särgi] *piht `tehti peeniksest `riidest ja jätk `tehti jämedast `riidest* Pil; *jäme toim* Trv; *jakk `olli `paklatsest langast, `olli `jämme nigu nõu ko't Nõo; nii `jämme `reiva `olli, ega es ole liina `reivit* Kam; *see om jämme rõivass, seest saava hää vil'läkot'i?* Har **c.** (trükikiri) *seo om üt's ää jämme trükigõ raamat, seod iks näet* San **d.** suurte vahedega, harv jämedate süüedega puud on *`pehmed* Tor; *peenike ja jäme ari (linahari) alati on õhö laua `kül'gis* Juu; *jämeda `süiline* VJg; *ot'sk`paklõ_kutsuti nõu_mis enne `suit'i, jämembest arjast* San **e.** (tormisest, suure lainetusega merest) *`kange tuulega ta teeb mere nii jämeks, `lained on `suuruti kut nee talu majad* Pha; *Kui ühest küljest koua tormab, vetab mere jämeks* Emm; *meri oli üsna jäme kõva meri oli* Rid **f.** (paberrahast, suuremast rahaühikust) *`enni olid nee rublased ja viierublased ikke jäme raha; `enni vahetadi peenikest raha, mis `pandi keriku kotti, kes se jämedad pani* Mar; *jäme raha vaja pienikesess `laska vahetata* Kod

3. madal, sügav (häälest) *`lehma `ammu jämeda `äänega* VNg; *jäme mihe ääl, killegil emasel pole sihandust* Khk; *Jäme ja tõre hää* Vil; *sul om hää jämme pa'ssi helü* Har; *torrõ helü sääne jämme helü* Lut

4. fig **a.** hoolimatu, jõhker; ebaviisakas, ropp *oh, ta on üks va jäme inimene. rumalad on ta teod* Mär; *on oma sõnadega jäme* Lai; *jämme jutuga inemine* Röp **b.** lihtne, tavaline, mittepeen *nüid on tekid ja linad, `enne olid sõbad ja palakad. nii jäme nimi, ta oli ju jäimest `tehtud* VII; *nemä sedäsi ei kõnele jämme kijlt ku mea kõnele* Krk || *See reha oo ka üsna jäimest kääst (rohmakalt) tehtud* Kaa **c.** (hüüdnimede või sõimusõnade komponendina) *Kole jäme pää mehel, akketigi `kutsuma jäme pää `Antun* Lüg; *latse - sõemassiva üitsütte ku südä täis, iks et suursüdä, jämmejalg, kakukikass, veriammass* Nõo; *A_ku? süä lätt kel täis, siss `üt'less, vot om jämme mago; Ü'l'däss õt oh sa jämme iho, ku? tahetass tõist pahanda?* Se

jämedalt *jäme|dalt* Hää Lai, *-dält* Kod Nõo *adv < jäme jämedält javatet kaara jahu* Kod; *Laalab jämedält nigu tõrikese põhjast* Nõo || fig *Jämedalt ei `öeldu* Hää; *magab nagu lehm. see oli alvast või jämedalt `ütlemine* Lai **Vrd** *jämelt*

jämedamini *jämedamini* madalamalt, madalama häälega *sigä nutab, kui tä süüä tahab, vana jämedamini, `väike peenemini* Vig **Vrd** jämemini

jämedasti *jämeda|sti* JMd, *-ste* Mar Mär, *-st* Lüg Vai Ann Kad Pal

1. suurelt, palju korraga, suurte tilkadena (vihmast) *mürina vihm on jäme vihm, jämedast sadab ja `valjust* Lüg; Jäsas ikka *jämedaste*, juba nüüd piinike peos (raiskajast) Mär; *sest on ia, et ta jämedast ei saja* Ann; *järjest ei sada, tuleb jämedast* Pal

2. madalalt, madala häälega *kül sa reagid aga jämedasti* JMd; *üdid akkasid soo pial `ulguma, mõned jämedast, mõned `peenest* Ann

3. fig **a.** rumalasti, sobimatult *küll tama `rääki jämedast ja `suuri sanoga* Vai **b.** jämedalt; paksult; viimistlemata *ärä `ninda jämedäst `kiera vai `eiesta et ei lähä vokki `silmast `alle* Lüg

Vrd jämedalt, jämedäde, jämehehe, jämesti

jämeda|võima *jämedavõitu jämeda `võima niit; ehk puu midä `raiutasse, jämeda `võima, tahab `pienemäst* tehä Lüg

jämedis *jämedis* jämedus *küdi ußs `olle sõrme jämedis ja `pitkis* Muh

jämedune *jämedu|ne* g *-se* R Jäm VII Muh Rei L(*-do-* LNg Mar) K(?*jämme-* Kad) I Puh Nõo teat jämedusega, nii ja nii jäme *`Liide one `justku käsikeppi jämedune* VNg; *Kaigas oli käsivarre jämedune* Jäm; *minu jämedune mees* Mär; *ega kõik ühe jämedused ole* PJg; [heinakorvil] *rehavarre jämedused pulgad* Sim; *serände peenike roosavarre jämedune kepp `olli* Nõo **Vrd** jämejune

jämedus *jämedu|s* Lüg Jõh hv Vai, Muh Emm Rei L(*-o-* Mih) spor K, I Hel, *-ss* Puh Nõo San; g *-se -dü|s(s)* Ote Har, ? *-ss* g *-se* Rõu; *jämedü|ss* g *-se* Rõu

1. **a.** s paksus, tusedus *võrgu kalasil ja nooda kalasil oo igaihel oma jämedus* Muh; *palgi jämedus* Var; *sess jämedoses ümmargone puu* Mih; *pußsid `pañdi `sisse `sinna (ratta rummu sisse) oma jämeduse järele* KuuK; *tal on ika pikkust ja jämedust `kõiki* JMd; *jämeduse ja kõvaduse järele `vuatad riiet, mes ike `tihke ja kõva* Kod; *kost mia temä jämedust tiia* Nõo **b.** a paksune, teat paksusega *`korvi `sañña jämedus puu* Lüg; *sel mehel õli `niisike `sõrmejämedus kepp* Jõh; *kal'l on parre jämedus puu* Saa; *`võeti üks sehake aesa jämedus kaßk* Vil; *nigu üits `vehmri jämedüss tu [pusi] puu `ol'li, terävä otsaga* Ote **Vrd** jämedis, jämehhüs, jämejus, jämis, jämtüss, jämus¹

2. ebaviisakus, roppus, sobimatu sõna *ütles teisele jämedusi* Koe

jämedutte *jämedutte* jämeduselt, jämeduse poolest *kuidas õled jämedutte koa oo* Muh **Vrd** jämuti

jämedäde *jämedäde*

1. suurelt; hõredalt *ma äste jämedäde kirjuti, et sis ta näeb lugeda; ma kirjuta sedäsi jämedäde nigu varess lääp pori `müüdä* Nõo

2. madalalt, madala häälega *siss lasnu toda `laulu jämedäde ku jõmiseb; parm tulep panep sek'kä lell lell lell võu võu. tuu paap jämedäde* Nõo **Vrd** jämedalt

jämehede *jämehede*

1. madalalt, madala häälega *mõni laul nii jämehede nigu `saapa seerest aja hellü `ussõ* Har

2. ebaviisakalt, sobimatult *mis sa nii jämehede kõnõlat, ajat enne suust `ussõ mia sülg `suuhvõ vedä* Har

Vrd jämehehe

jämehehe *jämehehe* jämedasti *rasõhõhe ütles, jämehehe* Se **Vrd** jämehehe

jämeheppä *jämeh(h)eppä* Har Se komp < jämehehe *Mõni pini hauk' jämeheppä, mõni kileheppä* Har; fig *vanast ülti jämeheppä* – [vöö] `päate? Se

jämehhüs *jämeh(h)üs* g -e jämedus – Vas

jämehtümmä *jämeh|htümmä* Plv Vas(-mä) Se(jämä-), *jämä|htümmä, -htöm(m)ä, jämehtömä* Räp jahmatuma, ehmuma *jämehtü nii, et värrin juusk üle iho* Plv; *Su? pärast piät kõgõ jämehtümmä* Vas; *pimmega kahvatat `kahvtlik olõt, nigu jämähtüt; nigu? kuum veri lät's üle iho, nii jämehtö är? Räp; ar? jämehtü? kõgõ* Se

jämejune *jämeju|ne* g -se, p pl *jämejüsi, pl jämeüsed* jämedune *Kaḡḡas tuleb `paitlik, `laḡḡad ei ole ühe jämeüsed ~ jämejused; `Etsi laps `mulle `harvergu kivi, niisugusi `paari `sorme jämejüsi* Kuu **Vrd** jāmune

jämejus *jämeju|s* g -kse, *jäme(j)üse* jämedus *no niisugused `kuuse ladiid `tuodi, migä süs jämejüseld sen `aerulaba `laiuse `välja `ansid; `pilpa naul, sie oli jämeüseld kohe just paras; puu pikkus aga `pilliruo jämejus = puu süda* Kuu

jämekas *jäme|kas* Hlj JMd Trm Lai, g -ka Khk Kod/-käs g -käl/ Plt; -gäs g -gä hv Vai; *jämme|kas* g -ka Krk Võn jämedavõitu *jämekas puu; päris jämekas magu ees* Khk; *jämekas lõng kõhe* Kod; *jahu om jämmeka* Võn

jämeldane *jäme|dane* Jäm Kaa Trm, -däne Puh *jämekas jämeldane* puu Trm

jämelik *jäme|lik* Krl Rõu Se, *jämme-* Lut *jämekas lang om pal'lu jämelik* Krl; *jämelik paiu vits `käänti ratta `muudu hõõrikuss* Rõu; *jämelik pois* Se; *säne jämmelik baaba* Lut

jämelt *jämelt* Pst, *jämmelt* Krk, *jämmelt* Saa

1. suurte tilkadena (vihmast) *iki `aeti miu `mõtsa lina `kakma. ku õige jämelt sat'te, siss `minti ärä kodu* Pst

2. madalalt, madala häälega *jämmelt laulap* Krk

Vrd jämedalt

jämemini *jämemini* jämedamini *Kas teete jämemini koa* Muh

jämelnokk *Jämenokk* euf vares – Trv

jämerek *jämerek* g -gu jämedune – Hel

jämesti *jäme|st* S(-ste Muh, -sti Khk Rei); *jämmest* Hls, *jämmeste* Plv Se

1. palju korraga; suurte tilkadena (vihmast) *nii jämest sadas* Jäm; *ta saab (sajab) nõnna jämeste* Muh; *vihem sadas jämesti* Rei

2. madalalt, madala häälega *rõme ääl nõnda kut sii jämesti räägid* Khk; *ää `reakig nõnna jämest mette* Muh; *ta `rääkis ikka sedasi jämest* Rei; *jämmeste `ütless* Plv

3. fig **a.** rumalasti, sobimatult *mõni jäll - -, jämmeste ka `ütless künnel'* (küünlast) Se

b. lihtsalt (töödeldud), peene viimistluseta *enne olid sõbad ja palakad. nii jäme nimi, ta oli ju jämest `tehtud* VII; *Linapeo suiuti `jämmest ära, siss tullive ots`pakla* Hls

Vrd jämedasti

jämi *Üks va jämi* (inimesest, kel töö ei edene) Emm

jämis *jämis* jämedus – Põi **Vrd** jāmüs

jämitätmä *jämitätmä* punnitama, pressima (roojamisel) *Kuer jämüt `suure `unnigu `aia `ääre* Kuu

jämmeline *jämmeli*|*n(e)* g -se jämekas iki `rohkep jämmelise puu olliv maha `murdunu; `seante jämmelin lõng olli; jämmelin jahu Krk

jämmelt → jämelt

***jämmerdama** (nikastamisesõnad) *nikõrdunu*?, *nisõldunu*?, *jämmerdänü*?, *jakõrdanu*?, *pühä* `maarast tugi tulkõ Lut

jämmima *jämmima*, (ma) *jämmi*(*n*) lsk sööma, nämmima – Kse

jämmiss → emis

jämmu → jämmü

jämmune *jämmu*|*ne* g -se Pöi, -tse Hls TLä San, *jämmü*|*ne* g -tse Hls Krk San Urv, -dse Krl Plv Röp Se; *jämmu*|*ne* Vai Ran, g -se Hää Saa Kõp, -tse Kõp Trv, -dse Rõu, `jämmüne Har(g *jämmüdse*; pl *jämüdse*) Rõu jämedune kahe `sorme `jämmune Vai; Suur jäme vars sõrme jämmune Pöi; `pastla paela `jämmune nõör Hää; `roekud pidid kärbiste pääl õhe `jämmused olema Saa; rehe parre `jämmune puu Ran; käevarre jämmune puu `olli Puh; Muu puu `piunõ, pilliruu jämmüne = puusüda Urv; haripuu?, *nyu* olli ilusa? kaia, `saiba jämmüdse? puu? Har; *nyu* [rukki] viho? üte jämmüdse vai suurusõ? Plv **Vrd** jämmune

jämmus *jämmus* g -e Kär Kaa Krj Pha Pöi Rei Phl; *jämmu*|*s* ? Mus Kse Saa Vil, g -se Hää Trv Krk, -tse San, -ss g -se Puh Nõo; *jämmü*|*ss* g -se Krk VLä Plv, p `jämmust a. paksus, tüsedus sääre jämmus Kär; Jämmuselt annab möödu täis, aga pidusest jääb veel puudu Kaa; [mardid-kadrid] `Vaatasid lõhja jämmust ja `kiitsid kedrajaid Pöi; `Poistel oli pikut ja tütar del jämmut Rei; tüi `jämmus ja ladva `jämmus peab täada olema Kse; miu `jämmusege iki om, ta pia `aigu miu `argu iki om Krk; õlekõrre `jämmuss om parass Nõo; vanast vol'diti uñdriku_kihä `jämmüse `järgi är? Kan; tukõv müss, ol' `jämmust ja pikkust Plv || (rasedast) Sellele on jämmust juure pandud Krj b. paksune, teat paksusega kõrk `olli lüütsi `jämmus Vil

jämmuti = jämuti *Kudas nee puud jämmuti olid*; *Seda naist annab jämmuti üsna ümber vetta* Kaa

jämmü *jämmu* Nõo; *jämmü*(?) Kan Rõu Vas; *jämmü* Ote(-u), *jämmü*(?) Võn Kan Har Plv Röp Lei; *jämu* Ran; *jämmü*? Se jämedune kinnituse puu `olli `jalga kolm pikk, paari sõrmõ jämu Ran; sõrme jämmune ~ `jämmu Nõo; `raoti `vehmre jämmü noore kuuse maha Ote; *pusipuu ol' hõõrik puu, käevarrõ* `jämmü Kan; *sul om ta kapudavarrass napukõrrõjämmü?* Har; *üte jämmü?* Vas; *üt's jämmüde ~ jämmü?* Lei

jämmüde → jämmütä

jämmüte → jämmütä

jämmütä *jämmü*|*tä* Har, -te Krl, -de Lei jämeduselt, jämeduse poolest jämmüte jämeb kui pikute (~ `piute) pikemb Krl; *jämmütä võit sa niisama jämme olla ku makkina* Har; *üt's jämmüde* Lei **Vrd** jämuti

jämpmä *jämpmä*, *jämpi* suud maigutama, mugima – Lut

jämpsus *jämpsus* hädas *Ma siasta* (see aasta) nõnda `jämpsus `toitudega Khk

jämtüss *jämtüss* jämedus käevarrõ `jämtüss jo om (puust); *üts jämtüss* Se

jämu¹ *jämu* = jama¹ nuoda ja rüsa¹ omblus `kohti `üüta jämuks; [võrgud] *tuleb jämuda*, *jämu viisi ajada*, *nii üle ääre* Jõe

jämu² → jämmü

jämune jämu|ne Hää Juu, g -se Sa Muh Käi Jür, g -tse Trv Ran Nõo jämedune öle kõrre jämunne Jäm; teeb (kes teab) on see mo jämunegid Khk; `kõikide puude pikkune, iire äнна jämunne = puu süda Mus; Naa, auk tuleb parase jämunne oherdiga oherdada, et puud luhki äi löö Kaa; noor kašk, tolli jämunne Krj; Otsad ühe jämunne Käi; `põidla jämunne nõor Hää; vahe pulgad om saenal, nii tolli jämunne Ran Vrd jämunne

jämur jämur jamaja, tüütav üks va jämur inimene Lai

jämus¹ jämus g -e Sa Hi jämedus kes ta jämunne `mõõtas Jäm; annaks jumal pitkut, küll külapoiss annab jämut Khk; [seelikud] tehti nii laiad ikka kut inimese jämus oli Kär; kus tämal see jämus tuli VII; Sennel postil oo jämut küll Käi; Taal jämut küll, näe kiigatool nägu nõrguks all Rei || teat jämedusega See toigas, millega ta moole äigas, oli kae jämus Rei Vrd jämis

jämus² jämus a jäme tagantpoolt ta (merihärg) põle `kuigi jämus Hää

jämutama → jamotamma

jämuti jämuti Jäm Khk jämeduselt Pa'k oli jämuti 12 tolli ning pitkuti 3 sülda Jäm; kolm `jalga jämuti ning viis `sülda pitkuti Khk Vrd jämmuti

jämähüss ehmatas mul lät's kui jämähüss üle iho, `naksi `pel'gämä Röp Vrd jahmahus, jähmäüs

jämähümmä → jämehtümmä

jämükene jämükene Lut, jämmükene Vas jämedune muu puu `piukõnõ, kistavarrõ jämükene = puu süda Lut

jämükäne päkä jämükäne (jämedune) Se

-jända Ls junda-jända

jändakune jändakused puud MMg

jändama `jändama, `jännata S L K(`jändämä, `jännäta Kõp, ? `jändama VMr) Trm u Vas, `jändada VII/part `jännatud/ Emm R(`jändämä,-dä, part `jännätüd, da-inf `jännata Kuu, part `jännatud Jõh); `jändäme, `jännäte Krk; `jändeme, `jännäde Krl

1. (midagi) kaua, oskamatult või tagajärjetult tegema, millegi kallal vaeva nägema, vusserdama Midäss seel senn venegä joo `mitmal `päivil `aeva `jändäd, et ei saa toist jo ühe `kerra `täüde `risti Kuu; üks `purjes mies on, `jändab ja papperdab `käiä Lüg; Nämäd muidu `jändavad selle looma kallal, see_b akka ikka nendel vagusi ajama Põi; Misa sesuse asjaga `jändad ja ilma asjata oma `aega viidad Rei; [härja kündmaõpetamisel] läks esimene pääv - - nisukese `jändamisega KuuK; `jändasin selle kohaga ulk `aega `enne kui jutti sain Kad; Seni na `jännäsive masinege kui saivegi `käimä Krk || rändama, käima tama `jändä kaik kohad läbi Vai

2. a. hullama, möllama; vigurdama kui `jälle üles `tousite siis, siis oli `jälle `nendega (lastega) `jännata Kuu; `ullas ehk `jändas `tõisega Lüg; mõned poisid `jändavad ja `müllavad Hää; laps vahest `jändab trambib ja trambib, ei lase magada VJg; Jändab nagu mustlase hobene külamehe kaara põllu pääl Vil; Nakka sa? mul jäll jändama Vas b. amelema, kurameerima mis sa `jändad nii paelu selle tüdrukuga Kos; poiss `jändäss tüdrukuga Krl Vrd jantma

3. a. palju rääkima; segast juttu ajama midä sa `jändad nii `paljo Vai; kui kellegil oo suur palavik, siis ta jampsib või `jändab Aud; mis sa jändad alate seda üht juttu Ris

b. vaidlema; riidu norima Küll sa oled igä `kange igä `asjaga `jäändämä, eks pea iga järel `andama ka Kuu; mina en `tahtund `kuulla, nie `jäändävätä siel VNg

Vrd jandama

jändergas kase jändergas (jändrik) VNg

jänderik jänderik Vän Krk; `jänderi|k g -kku Lüg jändrik `jänderikkud suo kased; `ninda `jänderikkust `kasvand mänd Lüg; jänderik om `mitmest kõver, temä om kjjirt [puu] Krk

jändermik `jändermi|k pl -kkud jändrik `soise maa pääl `kasvavad `vaide kanermikkud ja `jändermikkud; suo `jändermik – suo `männid viletsa `kasvuga Lüg

jändlema `jändlema, `jändlema ~ `jännelda "vähestviisi jändama" küll ta `jändles seal teistega Kse **Vrd** jandlõmma

jändrakas `jändra|kas Lüg/`jändrä-/ IisR, pl `jännräkud Kod jändrik Va `männa `jändrakas IisR; syu piäl kasvavad `jännräkud puud Kod || poiss on `põnni jäänd lühike ja `jännräkas Lüg **Vrd** jöndräkas

jändrik `jändri|k (`jändri|k) g -ku spor R, Jäm Krj Pöi(`jännri|k) spor L, K(?jändrik Koe) I Krk T(g -gu Puh Nõo) V(g -ko Röp); n `jändreka VNg kidur, vilets, väike, lühike **a.** (puust, selle osadest või puidust) visa ja `jändreka puu; `kuida neid `jändrekku `katki saab VNg; Seal pole `metsa `ollagi, pisiksed kase `jännrikud ja männi kässid Pöi; üks va puu `jändrik, ei ta lähe kuidagi `lõhki Mär; `üeldakse nisukese madala oksiku puu `kohta, et on üks oksa `jändrik Amb; [soomänd] `jändrikuss `jäänü, ei ole õgvass kasunu Ote **Vrd** jandrik, jantlik, jantrik, jänderik, jäntrik **b.** (inimesest) on üks jäme `jändrik inime JõeK

jändrikjäs `jändrikjäs jändrik `niske kõver ja jändrikjäs Kod

jändriklik `jändriklik jändrik Maa oli tüma jändriklik ja juurikaid täis IisR

jändrikline `jändrikli|ne g -se jändrik `jändriklisess puuss ei sua `tarbepuud Kod

jänduv → jandav

jäne|kakk torikuline `jänekakk, `valge, `pehme, mäda kase küljes kasvab, `sitke; `jänekakuga saab `talve jää alt meri `ärgi püida Khk; `kašk kasvatab `jänekaku `külge, `karba `külge, seest on `puhta `valge Mus; Lapsed `teevad omale `jänekakust mängi `asju. Esiti sai `jänekakust `tehtud ka pudeli topid, esiti pole `korki olnd Kaa **Vrd** `jänekäkk, `jänesekäsn

jänekse- → `jänese-

jäne|käkk = `jänekakk Poisid tegid `jänekäkist `pallisi, olid kummipalli asemel Ans

Vrd `jänesekäsn

jänene → `jänes

jäne|nääk pl `jänenäägud = `jänekakk – Kaa **Vrd** `jänesekäsn, -nääk

jänerik `jänerik (puu) jändrik – Lüg

jänes `jäne|s Kuu Jõh IisR spor, u S, L(jene|s Noa) K(-ss Plt KJn) Kod Hls Krk, -ss Lüg Muh I M(-ss Hel) T(jäne|ss) V(-ss), `jäni|s R(-ss Lüg Jõh; `jäni|s Vai), `jäne|ne Sa, `jän(n)e|n, `dän(n)e|n, `dene|n Lei, g -se S L HaLä Jä Plt Pil Krk V(-si Se), -sse RId hv Khk, Muh spor Lä, Tõs Hää Rap Sim I TaPõ Plt KJn M T Kan Krl Röp Se, -sa (-sä) Saa Kõp Vil Hls, -ssa Hää Vil Trv Pst, -kse R ? Pöi Kse Hald Amb JMd JJn ViK; (liitsõnades ka) `jäne- SaLä; pl `jäned Lih

1. jänēs (Lepus) käi juduga `siia ja `sinna, `jusku jänis `eksita `jälgi VNg; `arga nagu jänis Vai; ergu unega -- magab nõnda et jänene `lahtiste `silmadega Khk; kodused jänessed oo teist `moodi [kui metsjänēsed] Muh; kui jänēs põegiti üle tee jooseb, sis see ei pea jälle ead tähendama Vän; jänēksed süevad uavabu kuort. vahest `talve on uava oksad kõik jänēstest näritud JMd; väriseb iga aśsa ees kui jänēse saba TÜR; [inimene] nii elgas kui jänēs, kui säde kohe Sim; minä isegi olen jänēssid ajaman käenud Kod; jänēss löi `aaki tagasi; vihistab maad pidi lund nagu jänēss jookseb Lai; `pel`gäb nagu argpüks jänēs Krk; jänēss istu maha, pane piip palame (hüütakse jänēst nähes) Hel; ilma `kaskada, kügel nigu jänēss; jänēst es tohi järve pääl nimitäda, ega järvele miñnen; latsel `lahkine moka nigu jänēssel Ran; jänēsse `nahka müt's Nõo; sa `lõt herävellä nigu jänēss kadaje pohma alh, üt's sil'm kinni?, tõnõ vallalõ; mul om sääräne elu nigu jänēssel, eka kõsahust ka piät `pel`gämmä Har; jänēssit um `val`git ja `hahku Rõu; jänēss istuss iä pääl, lavvakõnõ pää pääl = mõsu pink Räp; sa heidüt nigu jänēss, sul om jänēse veri; kas jänēss om `sisse lännü?. sina püvvät jänēssit (öeld irvitades sellele, kes kala ei saanud); pal`lo `pulumõ sa `lähkoh, ku jänēse käävä `kiuhhuh; sa olt kui tutt `kõrvoga jänēss! (arg) Se; glupp ku `märteba d`annen Lei; ku jänēse? huhutasõ? [tuleb] halv suvi Lut; h a h k ~ h a l l j ä n e s (Lepus europaeus) all jänēss, sedä `üöldi kivejänēkseks `ennemält Kuu; `välja jänis ~ `alli jänis Lüg; teine on suur on all`jänēs Hag; veked allid jänēksed talvel Kad; all`jänēss ja kirjukass, `musta ja `alli Hel; suvõl omma haha jänēse `õigõ rammun; haha jänēse omma süun ja kadajusõn, `valgõ jänēse omma mõtsan Har; v a l g e j. (Lepus timidus) `metsäs on `valge jänis ehk `kõrve jänis Lüg; `valge jänēne o litu Mus; `valge jänēs nagu villad pial Mih; `valge jänēs, talve on ta lume `karva `valge. tema ei saa nii `kähku joosta kui si all`jänēs Vän; `valgõ jänēse nahast saava `vä, ega `valgõ kübäre? Har; ku `valgõt jänēst näit – sõss tul`l lummõ Plv || fig Pabeleb nagu jänēs `keskmisel `julgal (kartlikult siia-sinna vaatajast) Jõh; Sinuga vaielda või jänēsega võidu jooksta on ükspuha LNg; Tõsine nagu jänēs kolmanda julga peal Kul; Suab enne valmis kui jänēs kolm korda aevastab Plt; Nigu jänēsel peräregi takah (linnainimesele talutõõ) Se | Ehmatand nagu jänēs titevoodis (öeld tühise asja üle ehmatanile) VNg; Just kui jänēs titevoodis (sellele, kes alati haigust kaebab) Plt; Lahe ja mahe vastus nagu jänēs tite vuodis (vana naise lahkusest) Vil || Akkad `kahte jänēst `püüdma, ei saa `ühtegi IisR; Kahejalgne jänēs heinad kohjast ära söönud (vargad käinud) Saa; Kas nägid jänēst tee ääres kõndimas (küsitakse vastutulijalt, kes ei tereta) Kad; Soovin sulle sääserammu ja jänēse julgust Rak; jänēss on kõrdist läbi lähnud (kört on vedel) Trm; Temäle näidäti jänēst (karvustati); Näe! sii joba jänēssa nahan ~ Jänēs kargab sell puhun joba (külmetajast) Trv; [lapsele öeld] mis jänēse `liimi sa `tõmbat nõnage, ka sa maha ei või nuusade Krk; jänēstega leib segi (väriseb külmast) Se | egä tüõ jänis õle et `juoksu lähäb (pole kiiret) Lüg; ega töö jänēss pole, et eest ära jookseb Lai | (ekskrementeerimisest) jänēst `laskma Kuu; jänēst `küütima Jõh; jänēst küt`tima Mär; Kükk jänēst Amb | (arast inimesest) tegin jänēst, `viskasin maha, ma oli `maantee `varjus VII; Jänēsse süda sihen Tõs; Oh sa va jänēsse süda Hls; Küll õli jänēssenahk, `pelgäb Kod; j ä n e s p õ u e s ~ p ü k s i s Mihel oli jänēs püksis Emm; Jänēs poolēst saadik põuen Krk; j ä n e s e k ä p p ~ j ä n e s e n a h k p õ u e s ~ p ü k s i s, ~ s e l j a s ~ p i h a s käib `eide `selja taga jänēkse nahk `poues Hlj; Ära pea jänēse nahka põues Ris; Ise mees aga jänēsenahk põues TÜR; jänēssenahk püksin, väriseb ja tudiseb Kod; aral on jänēse nahk

põues Lai; kurat, nail mihil om õks jänesenahk pihan van ~ põuõn u; mi_poisil ol' ka jänese nahk püksten et noo om mul ka minek' [nekrutiks] Har; j ä n e s e p o o d ~ k o o l (mets, võsa) Jänese poest raudrahaga obuse-erkust ostma (võsast noaga vitsa löikama) Hää; piab jänekse`puodi minema, jäneksepuest `tuoma urva`plaastert [lapsele] JIn; Ostasin jänekse puest (tõin metsast) Rak; Poiss läheb lepikusse jänesse kooli Trm; ku`juhtub, et`vällä lääb ja`piitsa ei ole, siis saab jänesepoest`osta Krk Vrd jaaniss

2. fig a. osaline (jõuluaegees) osavusmängus, kes püüab kahe mängija poolt lahti hoitavast nõörsilmusest läbi hüpata *kui need kaks`jõutsid kõie aasa`kinni tõmmata, siis`poodi jänene üles`parde`jalgu poolt otsast Kaa; jänéssit`püüd`mä;`hoitkõ ti silmust, ma olõ jänéssést Se || õlgedest v rätist tehtud kuju – Phl Pst **b.** arg inimene`vaata kus jänés, ei`julge ära`rääkida Plt; Ole pois! Ära ole jänés! Hel; oled sa üits jänéss küll Ran **c.** piletitä reisija – Emm **d.** väike linapeo, mis pärast leotamist maha istutatakse *lina jänéssed issutatse maha. vanass`testi suured pihud, nüid tieväd`veiksed jänéssed Kod e.* vahune lainehari v lainetus *meri tieb jäniksi: `lained ei olegi`suured, aga vahotavad. `arja on`valge ja`murrab Vai; juba jänéssed meres Hää; küll on`kange tuul, meri kõik jänésses JõeK **f.** (leeme) aur *las jänéss`vällä joosta supi seest Krk **g.** trääs küll ma`näitan sulle vene jänést – evoo· Ksi***

jänés|hain härghein härähain, sääne pik'k ja`pehmekene hain (~ här'ghaina?) muni kuts jänésshain Se

jänése|haak pettemanööver *Mis jänése aake sa tegid Pha -hagijas`kuerad, jänése agijad õlid ja tämä (koerapoiss)`süütäs neid ja`kõrjas kokko, kui jahile`läksiväd Lüg -haigus jänése mokk kui ainult üksibeni mokk on`lõhki, siis on jänése`aigus JIn -hapik jänése kapsas jänése apik Emm; Kui olime`metsas`eksis, söime jänéseapiguid, poola`marju ja`pähklikid; Umigu uude maas, iga sa neid jänéseapiguid`praegu löiagid Rei -hapu jänése kapsas sihantsed aralikud rohud pöösaste all, nee`üitasse jänése apuks. kolme aralised lehed Khk -hapukas a. ? jänése kapsas – Krj **b.** (põllupeenra ääres kasvav) taim – Ris -hapu|oblikas pl jänése apuobliku jänése kapsas – Krk -hapu|rohi jänése kapsas õlema edemält kiädetud suppi jänése apurohoss. kas või ehk lihaga; jänése apurohi kasvab metsän nagu`riškein Kod -haugas jänésehuuk jänése`haukal on suur`pää, niu_suur mihe pää, ku`jänest näge, siss om jänéssel sällän Har -auk pl jänése augud lumehange kaevatud augud jäneste püüdmiseks – Nõo -jaht Egä sie`jänekse jaht ole, üellä neille, kes hädälised ruttajad on Kuu; Tõnu läks metsa jänése jahele PJg; sai neid (linde)`lasta, talvel jänése`jahti`peetud ja Äks -jooksu|kiri jänésejoosukiri kindamuster – Mar -juust = jänése käsn – LNg Rid Ris -kaar, -kaarakõnõ (taim) jänése kaara?, peenü?,`niit`ä piteh; sääne haañakõnõ kasuss, jänésekaarakõsõ? Lut*

jänése|kakk 1. = jänése käsn jänése kakk, mõni`kasvab`kangest suur mädade`puude`külges VII; Jänése kakk kuivatati nahkaks ehk taalaks Phl Vrd jäné kakk, -kakk

2. jänésesitt, -pabul jänése kakk – jänése sita nuñnid VJg

jänése|kannikas Kui väljast tööst tulles leibä üle jäi, siis anti see lastele – jänésekanikas Tõs -kapsas (taim: Oxalis acetosella) `kuusigos`kasvavad jänikse kabustad Vai; meil sii karjamal`kõmpa pial kasvavad jänése`kapsad – kolm`lehte ja`pissed`valged õied kua Tõs; jänése`kapsad on jänuga iad`süia JMd; jänése`kapsaid söime`toorelt, ja tegime suppi Lai; mõtsal kasusõ? jänése`kapsta? Krl; jänése`kapstest keedetäss kisselet. lehe?

nõristadassõ? `väl`lä Röp **Vrd** jäneskapsas **-kesv** → jäneskesv **-koer** jänisse kuer van hagijas – Lüg **-korvik** ree seljatagune, korup ree jänesekorvik JMd Plt **-kull** (lind) jänesekull on ia suur kukke `suurune kull. sel on `suured `siived ja `pitkad `küüned, jänese`kulli `siived on sama `karva nagu kanalgi on Lüg; Silmad pärani pääs ku jänesekul`lil Hää; jänese kull on `valkjas al`l IisK; kui tõvuu nakassiva `valmima, siss nakassiva jänesse kulli `lendämä Nõo || kassikakk jänekse kull ehk jänekse üüp Jõe; jänesse kull on suure ümmarguse `peega Khk || kanakull jänese kul`l – kana kul`l on se sama, noored jäneseid pidi ää `sööma ja Juu **-kurk** hundikurk, suulaelõhe [ema] oli `ehmätünd, nähnd jänest, nää `lapsel nüüd oli kurk `lohki, jänekse kurk Kuu **-käpake** kassikäpp d`änesekäpake, kasvasõ `särtse verevaksõ Lei **-käsn** torikuline kase kül`jes siled pruunid jänesekäsnad Jäm; jänesekäsn kasvab kasepuu `kül`ges taela `juures, nisukse tüma sisuga, tael `jälle on kõba sisuga Kei; kase käсна nimi `ongi jänekse käsn. tema on `valgem kui teised käsnad, ja alt `pehme, sellepärast temast `saabki `taela teha Amb; jänese käsn kasvab aava puu kül`les temast `tehti kah `taela Äks **-lill** villpea – Mar Kir Trm Trv Krk Puh Vas **Vrd** jänese lill **-lina** (taim) tule asemel kasvavad jänekse linad VJg **-luht** põldosi jänese luht kasvass põllu pääl, mis alva, kül`mä põhjage maa Krk **-magu** hum (riidest maa)tanu tanno kutsuti jänesse mago. mehe? sõimassiva jänesse maoss Kan **-mökk** kaasasündinud huulelõhe – Kuu Lüg Jäm Krj Mar Hää Jür JN Sim Hls Ran Vas Se || huulelõhega inimene müss võt`tolle jänessesmoka ärä Ran **-munn** pl jänese munnid ”keralilled” – Pil **-nahkne** jänese nahast mina tegin siis sene jänikse`nahkase `vesti `selle `ärrale VNg; Argipe töö `juures oli jänese `nahkne müts Põi **Vrd** jänese nahkne **-nutt** = jänese lill ma tei `endel padja, undi `nuiest, ja jänese nut`test Krk **-nääk** = jänese käsn Kui lapsed olime, siis mänksime jänese `näakudega; Jänese nääk see ajas ennast ikka sügise mädade puude sihest `välja Krj **Vrd** jänese nääk **-oblikas** jänese kapsas Jänese oblikad on iad appud IisR; jänese oblikad nigu `pissed ristikeina lehed olid Tõs; jänesse hublik. kolmõ nulgalitse? lehe? Plv **-oukjas** jänese `oukjas = jänese huuk – Jäm **-pess** jänese-, jänese- = jänese käsn jänese pussuga ei ole midagi tetä, tuusama `valge om jänese puss Ote **-pill** jänese pil`l (lõhki lõigatud putkest) Vas **-põll** (taim) Jänese põll oo seike pisike madal - - ümmarguse laia lehega rohutaimes Kaa **-püks** argpüks ah mis`sa `pel`gät, ega sa jänesse pük`s ei oole Krk || (hirmust, kartusest) sul omma ka õks jänese püksi? jalan, ku medä kõsahust kuulõd, ni`panõd `lindamma Har **Vrd** jänese püks **-pütsik** jänese pütsik einämaa pääl, `valge `äitsne (kasvab ka aias, laiad lehed, valged angervaksa moodi õied) Krk **-pütt** suureõieline kellukas (Campanula rotundifolia) jänese pütid, tumesinised `kongis `öitsed Jäm **-püüdmine** (jõuluaegne) osavusmäng, milles kaks mängijat hoiavad silmust lahti, kuna kolmas, ”jänese”, püüab sellest läbi hüpata – Kaa Rei **-saba** = jänese lill jänessesabad on `jälle, `valged tutud otsas, nagu poomvilla topid otsas Äks **-sai** = jänese käsn jänesse sai kasub vana mäda kase `kül`ges Muh; jänese aiad on `pehmed. nad `kartvad `külma Rei; jänese sai on `pehme, `valge teene, obuse kabja `moodi Nis **Vrd** jänese sai **-seen** = jänese käsn jänese seenes Phl **-silml** kõõrdsilm Jänese sil`mä?, `minkil sil`mäterä? `kaesõ? taadõ Se **-silma|kiri** (kinda- muster) – Har **-sülg** kõõrsülg jänese sülg kõrre `ümber `niske `valge, jusku süle `muudu Kod **-tagel** = jänese käsn jänese tagel kasvab õige `pehme ja `valge. jänese tagla `otsa ei saa tuld `raiu Krk **-takk** = jänese lill eenämä siden kasvab jänesse takku. ta `kõrge kõha piäl ei kasva, `suude kõhade piäl; jänese takk one nagu puumvill; ennevanass korjasid,

tegid `patju jänesse takuss Kod **-tubakas** üheksavägine Jänese tubak. `Audund `kohtade `pääle `panti selle `lehti Rei **-täkk** On üks jänekse täkk (alpijast) Kuu; `silmad ajab `punkti kui on vihane, justkui jänisse täkk Lüg; Silmad punnis nagu jänese takul Kul; Silmad `pullis ~ `pungis nagu jänese takul piast Han; Silmad peas kui jänese takul Amb **Vrd** jänestäkk **-huik** vile jänessauik tetäss võililli varrest, lõigatass pragu `sissi ja prao pääl puhatass Pst **-uit** jänesse-uit = jäneselill – KJn **-huuk** (lind) kakuline; kassikakk; lumekakk jäneseuugil o teravad küüned ja suured ümmargused kollased silmad. `kargab jänese `selga Krj; jänese uuk äi nää `pääva lenda mette Pöi; Vahib just kut jänese uuk Emm; See kiri tiivil kana sääil ukse lappes örrel ilmalt-maalt nägu jäneseuuk Rei; jänesehuugid `ihkuvad `öössel Phl; jänese uuk karjob uhuhuhuu, uhuhuhuu, kui ta sado või `vihma näeb Mar **Vrd** jäneshuuk **-viga** jänese moka jäneseviga. kui [ema] `kannese `aegas oo jänest naernd, sel [lapsel] oo nisa-masugune `lõhkine moka kui jänesel Mar **-vill** = jäneselill jänesevillast pad'jad on lastel ääd `pehmed Saa; jänekse vill nõnnagu timu ja vill sial otsas VMr; jänesse vill, ümmarguse varrega ja `valged `pehmed tut'id `otsas, nagu puu vill Plt; Jänesevill matab elajal inge `kiini, loomad seda ei süü SJn **-hüüp** = jänesehuuk jänekse kull ehk jänekse üüp, kui jänest näeb siis karjub üüp, üüp, üüp Jõe

jänēs|kapsas jänese kapsas metsa all `kasvasid apud jäness `kapsad, pisiksed rohelised, neist tegime ka suppi Lai; latse söövä jäness `kapstid, vana inimese keedävä jäness `kapstid suppi Nõo **-kesv** jänēs(s)- Vas Se(jänese-) (taim) suu pääl külät jänēs `kesvi; jänēskesv pik'k hain Vas; jänēss kesiv tu kasuss vil'ä šeeh ni mõtsah. söövä? tyyd [loomad]. tu kasuss suurõst, õks no poolõ vil'ä pittuist Se **-lill** = jäneselill einämaa pääl kasvass jänēs `lille, temä taht liket Hel; sij kutsutass `meie puul jänēssil'l, sij kasvap vesitse kuha pääl Nõo **-lind** jänēs vanass küsiti kõhe, kas jänēss `lindu one, kui tulid metsäss Kod **-nahk** jänēs `nahka müt's; oli sedine jänēsnaha müt's Jäm **-nahkne** jänēs `nahkne karune müt's Jäm **Vrd** jänēsenahkne **-ninn** pl jänēsninni? = jäneselill – Krl **-pess** → jänēsepess **-püks** argpüks `niisukene jänēs `püksi mies; mida `niisukese jänēs `püksiga tied Hlj; jänēsspök's lääb ärä, ta `pel'gäb Ran **Vrd** jänēsepüks

jänēssa- → jänēse-

jänēs|sai = jänēsesai jänēssaiast kuivadede niiskes Käi

jänēssil jänēsejahil koer käis aga jänēssil metsän Kod

jänēs|tuulis|pea (taim) jänēssuulisspää `äitsnese? San **-täkk** `Silmäd `lähteväd polema `nindagu jänēstägül Kuu; `Silmad nagu jänēstäkkul (erksad) Jõh **Vrd** jänēsetäkk **-huuk** = jänēsehuuk jänēsuuk on natuke suurem kud kana uuk Rei

-jänga Ls jinga-jänga

jänglema pr (ta) `jängleb jamama – Lih

jängoline jängoline ebaühtlane (näit kõie keere) jängoline ei õle ilosass punotud Kod **Vrd** jänkline

jängu → jänku

jängutama `jängutama Hlj; `jängütämä Kuu kogelega Sie `rääkis nii `jängütäjes, ei ma saand `arvu mes tä üteli; `Tiie `miñnest neil üks laps `jängütäjäks jäi Kuu || tüli norima – Hlj

-jängä Ls jonga-, jõnga-jängä

jänikse-, jänisse- → jänēse-

jänk¹ *jänk* g *jänki* Emm, g *jänki* Ris kaua-aegne meremees *vana mere jänk* Emm
Vrd *jänki*

jänk² *jänk* g *jänga* kääänd, kõverus; krussis koht, aas, keerd *lõnga jängad*; *Jänk on üks kõver käänu koht, puu oksa sijs või*; *Syykras on ta (lõng) siś, ku nii pailu kirjrdus on, et jängad sisse lüüb* Hää || fig *Asjal jänk sihis, ku mõni viperus ette tuleb või äpardust midagi* Hää

jänk³ *jänk* pl *jängud* **a.** lühike ots, jupp *pal'gi jängud*; *riidel jäid lõhiksed jängud järele* Jür **b.** lühike inimene – Jür

jänk⁴ → *jänku*

jänk^{as} *jänk^{as}* hv vimmas, vihavaenus – Hlj

jänki *jänki* pl *jänkid* Khk Mus Emm; n, g *jenki* Khn Hää (kaugsõidu) meremees, madrus *poisid mõlemad laeva jänkiks*; *mere jänkid* Mus; *Isä oli vana meremies, vana purjulaeva jenki* Khn; *läks jenki poisiks, jenkiks* Hää **Vrd** *jänk¹*

jänkima *jänkima* nuputama, meisterdama – Jäm

jänk^{lema} *jänk^{lema}* Jõe JõeK Kad/da-inf *jänkleta/* vaidlema, sõnelema *mis nad jänklevad seal* Jõe; *Küll nemad vast jänklesivad, ei tuld lõppu ega tultki* Kad
Vrd *jänk^{lema}*

jänk^{line} *jänk^{line}*, *-lene* g *-se* kõver, järskude kääändudega *Männal on jänklesed oksad*; *Kõver puu või, jänk^{line} puu* Hää **Vrd** *jängoline*

jänku *jänku* Khk(*jänk*) Trm Kod KJn Krk; *jänku* HMd JJn Pai Tür Võn; *jänku* IisR Pöi Muh ? Hag Kos Hel; *jängu* Khk, p pl *jängusid* Kod; *jängu* Kam; *jänku* Rõu; *änku* Emm Istk jänes *jängud põngerdavad põllal* Khk; *jäness jänku, kellad känku* Muh; *jänkud oo jänesse pojad* Kod; *jänku jänku õigats taga järgi* [jänest]; *tõne kijil (kee) om jänku villa, tõne lamba villa. jänku villa ei ole vaja kaasti* Hel; *jänku juś* (isajänes); *jänku liisi* (emajänes) Rõu || fig *Jänkud tegema* Istk kakama – Trm **Vrd** *jänn⁴, jännu, jänts,*

-jänk^{uline} Ls pinku-jänkuline

-jänk^{kä} Ls jonka-, jönkä-jänkä

jänk^{kämä} *jänkämä* vaidlema *Alade sa jänkäd igäle käsüle vasta* Kuu

jänn¹ *jänn* g *jänni* (*jänni*) spor eP eL; *jänn* g *jänni* hv R; *jänn* g *jänni* (*jänni*) Ans Khk Kod Võn Urv Krl Har

1. a. vilets, kidur, kõver ja okslik puu või põõsas *syy jänn ~ kase jänn* Trv; *syy kase jänn niidu pääl*; *pedäje sakikse periss puuss ei kasvaki, niij kutsuts syu jänni*; *pedäje jänni* Krk; *jänn om ladvast peenike, tüvest jäme*; [puu] *om jänniss jäänu, ei olõ sirge*; *ossõlised kuusõ jännid* Ran || *kaali jünni ja jänni, mis kasvun kinni* Krk **b.** *mustlased on puha jännid. sij on seake jänni sojt* Saa; *mehe jänn* Trv **Vrd** *jänner, jännik, jänt*

2. häda, kimbatu, kitsikus *Ole ikka jännist juba välja saand* Kaa; *Pailus ole puudu, et õhtaks jännist välja saime* Pöi; *oh sedä hätä, mis mul ol'l, üttest jännist päässi, tõsõn jälle sisen* Har

3. a. kaotusseis kaardimängus *jänn, võit ja viimane* Mär; *sul oo kakskümmend õhesa sil'ma, jäid jänni* Aud; *jännist vääl'äs ~ jänn prii* HJn; *trump, võit ja jänn* JMd; *sa ei õle jännisski väl'jä suanud* Kod; *kolme kümne katega om jänn, kolme kümne kolmega om jännist väl'län* Ran || fig (vanusest) *varsi õlen jänniss väl'jän, kolmkümmend kolm uassad*

Kod **b.** kaotaja kaardimängus *jähi jänniks* Jäm; *kui tä ike ühõ* [silma] *saab, egä tä siis jänn põle; saa ühtainokest, jääb jänniks* Mar

jänn² *jänn* RId(g `jänni Lüg); *jänn* VJg kõnepuue *Jänn* oli keeles lapsel. Justkui niit oli [keele all], sai leikada. Pidas keelt kinni VNg; `kiele `õtsas on jänn, mökketäb. *kui jänn on `kies, siis ei saa `üellä `erri. lüöb `jusku `jänni `kiele `alle; sul `ninda kiel `jännis, segasi juttusi `räägib* Lüg; *meie lapsel on jänn kienes* VJg

jänn³ *jänn* g *jänni* kolmejalgne pealt kitsam kaanega puunõu *mis ümmargune ja kaañ `piale käib, need meil kutsutasse kõik jännid; jännid käivad liha jaust ja kal'ja jaust; kal'ja jänn* Trm

jänn⁴ *jänn* g *jänni* (jänni) Nis Hag Koe Plt Krk Hel 1stk jänes *lapsed `ütlevad ikka jänn, jänn; jänn jooseb* Nis; *ega meie ein tänavu enne `val'mis ei saa kui jänn `valgeks läheb* Hag; *Jänessel ütelt: "jänn kük'k kük'k, muin pal'las". sis jänes jääs istme* Krk **Vrd** *jännike*², *jännu*

jännakas *jännakas* jändrik – Jõe **Vrd** *jänn*¹

jänner *jänner* kõva puu lüli *puu, ei lää `lõhki, kõva, `jänner* KJn

jänni *jänni* R S spor L, Ris M Nõo; *jänni* Pä spor K, I Puh; *janni* Ans Khk San Urv; *jañni* Krl Har

1. kimpu, hätta, kimbatusse, pankrotti *jäi oma `tüöga `jänni* VNg; *ma jähi üsna `janni oma `pähke `otsimisega* Khk; *võrgud jähid `jänni* (tühjaks) Rid; *tänä jääsime üsä `jänni, ühe pissikse latika saemõ* Khn; *ta jäi enese jutuga `jänni, põld änam midagid üelda* Hag; *mia avita enda latse kõrra `pääle, mia neid `jänni ei jätä* Nõo; *jäi oma asjaga `jänni, es saa edesi ei tagasi* Puh; *ta jäi uma `tüüge jañni* Har

2. kängu, kiduraks, kasvus kinni *ta on näl'last `jänni jäänu, vili, ku ta `jänni jäänu, madal, lühike* Hää; *suo mua on pailu külmem, kuušk ei sua nii `ästi `kasvada, jäeb `jänni* Amb; *jänni jäänd loom, kasu `kinni jäänd* Plt; *stiga om `jänni jäänu, ei lähä edesi* Nõo

3. purju *jänni jääma ~ kukkuma* Juu

jännik *jännik* g -u kõver või okslik puu (eriti kuusk) *kuusõ jännikut om kõvõrigu. palgiss ei `kõlba, tulõ puuss lähäb* Ran **Vrd** *jänn*¹

jännike¹ *jänni|ke* Hls, pl -kse Trv Hls Krk kidura kasvuga puu *`siantse va suu jännikse* Trv; *pedäje jännikse ja kuuse jännikse, ega niij suuress ei kasva, niij om `äste tõrvatse* Krk **Vrd** *jänn*¹

jännike² dem < *jänn*⁴ *latse `ütleve ninda ellalt: jännike, jännike* Krk

jännima *jännima* jonnima – Kse

jännin *jännin* Krk Hel San, *jännin* Kod; *jañnin* Võn Har

1. kimpus, hädas *ta om ka uma eluga jañnin, `tsiplõs nigu `kärbläne tõrva sisen* Har

2. kängus, kasvus kinni *kängun ja jännin puu* Krk

Vrd *jännis*

jännis *jännis* (`jänni|s) Kuu/-ss/ Lüg Jõh Jäm Khk/`jannis/ Kaa Põi Rei spor L K, Trm; *jännis* Hää

1. kimpus, hädas, kimbatuses *ei saa tüöd `tehtust siis on `jännis oma `asjaga* Lüg; *üks segane `jännis ning `jantis jutt* Jäm; *jännis* (tühjad) *võrgud* Rid; *nää, ma ole jännis, ei saa änam sõna ütelda* Hää; *oled `jännis oma taluga* KJn

2. kängus, kasvus kinni *lehm oli põntsis ja jännis* Tõs; *Sabarik on jännis või kagaras, ta_i lähe edesi ega tagasi, kidur ja kõhna* Hää

3. purjus – Juu

Vrd jännin

jännitama *jänni|tama* Kse Plt/*jänni-/*

1. ”tühja rääkima” – Kse

2. ”jonni ajama, kiusama” – Plt

jännu *jännu* Nõo Ote lstk jänes **Vrd** jänku, jänn⁴

jäno *jäno* Rõu, *jano* Se = jännu

jänokanõ *jänokanõ, janokõnõ* lstk, dem < jäno – Se **Vrd** jänku, jännu

jänsitama *jänsitama* **a.** kõikumata, nõtkuma (käimisel) *jänsidab`keia, ndakut nõtkudaks ise keies* Khk **b.** halvasti tantsima *kis ullust tansib, selle`kohta`eetasse: muidu jänsidab* Khk

jänt *jänt* g **jändi** Lüg, *jänt* g **jändi** Saa **a.** puine, kängujäänud (kaalikas jm) *puine, siest viletsä`kasvuga`kaalika`jändid; niisugused`jändid`annama`luomidele* Lüg **b.** liitekoht; kõverik puus *kõrendid ol`lid ilma oksata kuuse puust, es tohi`kõnti ega`jänti ega`oksa sees`olla; jalal ka`jänt* Saa **Vrd** jant², jänn¹

jäntima → jantma

jäntis *jäntis* Jäm Põi üks *segane`jännis ning`jäntis jutt* Jäm || purjus *Vana oli täna`jälle nii puru`jäntis* Põi

jäntrik *jäntri|k* g *-ku* LNg Mar Tõs PJg Tor Ris JJn Krk Nõo(*jäntrik*), g *-gu* Trv *jändrik need o`jäntrikud puud* Mar; *sookased`üitakse`jäntrikud* Tõs; *jäntriku puu sees oo käsnad* Tor; *väiksed kase`jäntrikud ka sial`kasvasid* Ris; *eks nad ole`jäänd`jäntrikuks, nied saared ja tammed* JJn; *jäntrik ja`kõntrik, sij om kigi pidi kõverik* Krk; *temä`ol`li kõik paremba alu`väl`lä korjanu,`mulle mõne`jäntriku`jätnu* Nõo **Vrd** jäntrik

jänts *jänts* lstk jänes – Hel

jäntsakas *jäntsakas* hv Jäm, *jänsa|kas* g *-ka* Sim, *jäntsak* Hel, pl *jäntsakad* Vän; *jänts|ges* g *-ge* Phl **a.** ”madala kasvuga” *jäntsakas määnd* Jäm; *jäntsaka kadaje* Hel **Vrd** jantsak **b.** tüse lüheldane inimene – Sim **c.** *poisijäntsakad* (12–13-aastased poisid) Vän

jäntsik *raiesma mets* - - *niid mõni kadagupöösas ning kuuse jäntsik* Jäm

jänts *jänts* (lühike, jäme) *inimene* hv Jäm

jänulemä *jänulemä, (sa) jänulõt* janunema – Lut

jäotu *jäme`jäotu ein, ei löö ette`ühti* Nis

-järaja Ls kivijäraja

järakas *järakas* Var, pl *järakad* Lüg; *järä|k* g *-ku, pl -gu* Krl

1. okslik, jändrik puu(tüvi) *vanad`paksud`laid`õksadega`männijärakad`onvad`õnnad* Lüg; *säändse? va perädu? puujärägu?* Krl **Vrd** jarak

2. suur, kogukas (ese) *suur järakas muna, ma viisin kodu`keetsin ärä* Var

järakute *järakute* JMd Koe VJg üksteise järel, järjestikku *enne oli`sakstel obused järakute ies* JMd; *lapsed läksid järakute`vüälale* Koe; *meie põllud on kohe järakute* VJg **Vrd** järakutä

järama¹ *jära|ma, -da* Hää Lai Hls Hel, *järä|mä, -dä* Kod T, *da-inf järä?* V([ta] järä Se, [ta]järä, d`ära Lei)

1. närima, purema *ise järä apu`silku, munad vedä`linna Kod; luu`kohti järämä; ernit järämä Võn; obene järä rišt`ainu nigu prauht ja prauht Kam; hiire? omma kõik` rõiva vällä? järäni; tima ei`tahtav õi puid nakada järämä (ei taha treialiks õppida) Har; üt`skõrd järivä?`mehtse? puuri pilu suurõst, lasiva? imä`väl`lä Röp || hammustama järät suure puñn suutävve [õuna], siss peräst nätsität peenikesess Nõo; hambaid ~ hammast järäma hambaid kiristama; fig viha kandma lammass järä`ambit Ote; `Pjitre tükke mi Mehkaga`taplõmma, ma tõi Mehka vällä?, `Pjitre jäi sinna`hambõid järämä Har; tsiga mõnikõrd järä`hambet kui nakass är`lõpma Röp; (suurt saama ja) jämedat järäma (ahnitsemisest) mine nüt suurd`saama ja jämmet järämä, `kaotat käest`sellegi, mes sul om Ran; Ah ta läts suur saama ja jämmet järämä, nüüd jäi kõgõst ilma Võn; Lätt suur sүүmä ja jämmed järämä Krl || Suurõ_sõövä?, jämme_järävä?, pik`ä_kaala_njildvä? Rõu Vrd jurama², jõrama*

2. fig vähehaaval pidevalt valutama mul`naksi enne`süäme alh nii järämä, `mõl`li et jäät`haigõss Har; süä`väega häll`k, nigu järä, nigu valutass Röp

3. fig näägutama Lienil ei õllud elo, vana Miina järäs tämäädä Kod; Sa järäd üht sõna, nagu koer konti järäb Hel; järä ja närrä jovva_i kullõlda tujud järinat ja närinät Se

järäma² järäma Jäm Khk **a.** valjusti riidlema, käsutama`ühte`jõoni järäb perega Khk **b.** vastu kajama kui sa väga kisad`vaikse ilmaga, siis mets jääb taa järäma; keik kuhad järäsüd kää Khk Vrd jarama, karama

järänik järänik g -u jõekäär järänik on jõe kõverus, kus jõgi käänu tieb VMr

järastiku järastiku järjestikku siab tesed kõik järastiku ja süeb siis ää JMd

järdas järdas g`järta suur veeloik järdas oo suur lage, madal vee maa, just nagu meri laenetab, kebadist vett täis; just`järta maa ääre peal maja; järdas seisab kaua vett täis, ku vihmane sui, seisab sui läbi Mär

järe järe Trv Pst, järre Har; n, g järre Ote Urv(transl järress ~ järe_ess ~ järejess) Krl Vas(g järehe), g järeje Plv jäme **a.** suhteliselt suure läbi- või ümbermõõduga Vana järre lang, taa ei`kõlba muialõ ku kapuda kota?; puu? olt (oled) järejess jättünü; säärtse järreperälidse`ol`li; järre_puu? palase kavvõmb Urv **b.** (riidest) järre rõivas Vas **c.** (sõre) Na_mma_sääntse_järre_jahu?, naist saa hää pudõr Urv; rüä tujure? omma?, siss saa järre jahu Plv

järe- → järje-

järeh → jären

järekas järekas jõukas eläv periss järekat elu, neil ei oole`puuduss kedägi Krk

järel järel spor R, Khk VII Muh Emm L K I Krk Puh Nõo

I. adv (koos pöördõnaga moodustab hrl ühendverbi) **1. a.** (ruumiliselt) taga, tagapool; taha; kannul(e); kaasa(s), ühes jne`kuera`kutsikas on`kange järel`käämä Lüg; rattad jugavad nõnna järel et Muh; otsi`peale järel, kus pool ta (mees) on Rei; ikke vahid oo tääl (vangil) järel Mar; ilp ees ja talokas järel Mär; igas`kohta vädas mind järel Mih; Mart jõngib emal järel Han; umikad järel [laeval] Ris; siis nägi nõelale järel`panna`niiti Amb; iga üks läks oma`eega edasi,`parma rida oli järel Ann; viab teist`puusa järel Koe;`vieti sõnnikut, siis`pañdi paar naist`jälle järel lahutama Rak; üksvahe käis ristiniimi ees ja perekonnanimi järel MMg; koer akkas järel`litsuma säiatsile Pil; suured puu lusikad ol`d ja pikad varred järel Kõp **b.** (välj järgnevust) kui on`kuivand viht, pane`kuuma vette_s on

kohe `kollane vesi järel VNg; siis ku lei, siis iga kõrd veri õli järel Jõh; Kui aga vehegid midagid aa, kukkuvad [tüdrukud] üks ees teised järel kikitsema Emm; kui kivi märjaks lähäb siis on vihm järel ka PJg; niikui si kähväkäs käis, `ol'li ka müristämene järel KJn; `niitjad läksid üks iis, tene järel kõik ühetese `poole Kõp

2. (ajaliselt) taga, mahajäänud kell on järel Kuu; arst `ütles, et tema on viis `aastad teistest järel VMr

3. alles, säilinud; elus kui luud on ära kulund, siis on paljas tung viel järel Jõe; `järke es ole järel, pidid `mõisad `orjama; `rõuge armid o järel Muh; tohi mette suppi järel jätta Käi; maja on ära põlend, ahjo var'ss on järel Kul; loomi rasvad sulatakse ära, kõrnad või närud on need, mis järel jäävad Hää; tõnispää siis piab pool looma `toitu järel olema Ris; vend on `ammugi jo surnd jo ja mutku ma üksi päine olen veel järel Kad; seal põle muud järel jäänd – kivivared ja rusud Plt

4. (ühendverbide komponendina verbi tähendust modifitseerivalt ja süvendavalt) a. küsüme sen `leske `naise kääst järel, kas tämä `andab `selle koha ärä Kuu; kes sind sial järel torgutab Phl; ma taha järel küsta Kse; `kulle järel Saa; järel `proomima Plt b. (välj millegi lõppemist, lakkamist, poolelijätmist jne) peaks ta ometi sadamese järel `jätma Käi; tuul on järel Rei; `Kärda minek jeeb kohe ~ järel Phl; jähi järel, ei tule `vihma Rid; pidi korra järel `jätma (jätma minemata) Lih c. (välj jäljendamist, järgimist, nõustumist jne) Poiss alpis teisi järel Emm; laps akkab järel tegema Kse; ma `kiitsin seda nõu järel Hää; ta kordab mu sõnu järel Ris d. (välj nõrgenemist, lõdvakslaskmist, möönduste tegemist jne) `anna sield [nööri, köit jne] järel Kuu; loomad on `iirid, kui need saab pigistud, siis need `anvad järel; ta süda oli järel ann; ku lähäb `tööle, ega sialt (sõjaväkke minekust) järel saa Ris

II. postp (genitiiviga) 1. a. (ruumiliselt) taga, tagapool(e), taha, kannul(e); kaasa(s), ühes jne va koer käib mo järel, saa mette `sammu `astuda Emm; tema järel piab alati koristama Rei; mina olin `vahva `niitja elu `aeges, läksin `keies vikati järel, kui vähegi vikati oli Rid; `Saada `väätsse loha obuse järel Han; `oidja see nagu karjane käib nende [laste] järel Pee || fig Sa oled `jüsgü loll kohe sen `poissi järel `juoksemas Kuu; midä sa `juoksed tämä järel, egä tämä sinuda ei võtta Lüg Vrd järes b. (välj teat järjestust, järgnevust) jäme liiv on, mis võib saue sega panna, selle järel tuleb sömer liiv Khk; uñdi kari läks riidu, nagu lattorni tulega oleks `keegi läind üksteise järel Ann; tõene tõese järel lähväd, nagu kured Kod

2. (ajaliselt) a. (millelegi järgnev) taal oli seitse last, kõik riborada üksteise järel LNg; pühad on üks teise järel Trm || (välj korduvust) Eitliku ilmaga pagi tuleb pagi järel Emm; `Aet'i `laaram `laarami järel seda va oma `koetut (viina); Üks raap teise `pääle, õnnetus õnnetuse järel Hää b. hiljem, pärast ilm pehmeneb pakase järel kohe Kuu; `tuhkapäiv oli kohe `vastla `pääva järel VNg; kirskala tuleb kõhe jää (jääde) järel Lüg; see ja see naine on lapse järel `kaplis (pärast lapsesündi esimest korda kirikus) Rei; sõjade järel tulevad katkud, `aigused ja tõbed Kse; vihmaka'ss karjob, siis selle järel tuleb `vihma Mih; sauna järel õlut põle `ültse ia Ris; sõja järel ei oln riidet võtta HMd; `äästamise järel ja küñni järel käisime ärjabete `põldude peal kiba `korjamas Rap; pil'l ikke pika ilu järel Tür

3. a. vastavalt, kohaselt, (millestki) lähtudes `Mendi peräst `jälle `kumbasime järel `kursi pedäjes edesi Kuu; `rasva ja `suola ja `siebikivi, sie piab `kaalu järel panema VNg; tie oma nägemise järel Lüg; igä üks otta oma `märgi järel `merrad üles Vai; sene aro järel

on nii ja nii `paljo töötégijaid taris Emm; need [talunimed] on mehe nime järel `saadud Noa; Ei `keegi saa immu järel elada Han; `Akna `laasi lõigataks otse seinti `meetre järel `väl`la Hää; `praegu ei saja küll minu silmade järel HMd; kalasi peal kujuti, korra järel kujuti Kei; kui ma oma vanuduse järel akkan `arvama Kos; nied kaks meest olid minu mälestuse järel alles viel HJn; mina ei `tiagi lugu järel pal`ju neid (härgi) sial mõisas oli KuuK; kuulu järel piab sie koha ää `müüma JMd; kuude järel (kas noorel või vanal kuul) jah ikke piab leigatama [puid] Ann; vana [kalendri] järel nel`lateist `kümne mail TÜR; vanal aal `üüi`i `lehma värvi järel VMr; loed `paasmid, siis on `asvli järel `tiada, mitu küinart tuleb [kangast käärda] Lai **b.** sobiv, kohane, vastav see tanu o pea järel `tehtud Muh; saabas on jala järel Rei; terne põle mo `tahtmese järel `ühti Vig; sii on sil`makas [võrk], `sõuke paras räime nina järel Hää || käsi ei `paindud kirja järel sugugi, siis tegin varese `jäl`ga Ann; ei minu kiel selle järel `paendu (ei saa välja öelda) Koe

4. ära tooma(s) sind on ka paras surma järele `saata (öeldi aeglasele inimesele), et kes kaua surma järel käis, siis oli `aega veel elada Lai

5. (välj administratiivset alluvust või kuuluvust) `Ül`gasi mõisa järel on sie nukk Jõe; egä siss need kõik ühõ mõisa järel ei ole Mar; te ajate naa Vigala järel [kohanimesid] Vig; `Leetse küla järel olime HMd; kõrts on teese `mõisa järel KJn

6. järele **a.** (välj suhtumist kellessegi, millessegi) ta oli justkui imeja laps mu järel Muh; mis immu sul senne järel on Emm; küll sa oled koa kommide järel maias Ris; ma ei ole nende (porgandite) järel, ei ma tänavu `teindgi Ann; lehm jäi `ammuma mu järel [kui ära tulin] Pee **b.** nemad on kodunt ära. nende järel ei `maksa `uatada Hlj; `valvab `toise järel VNg; `aidnik `oatab aa järel Muh; küll see (mees) aga naiste järel lipitseb Mar; ma ole iga päe õpetaja järel küsinu, tend põle aga viil tulnu; ma `vaata ju sii laste järel Hää **c.** (lõhnast) `aises viina järel Rei

Vrd jären, järges, järgi¹

järel|andlik → järeleandlik

järeld → järeldä

järeldus järeldu|s Var JJn, pl -sed PJg Kad

1. päramised, järelsünnitus järeldused `piavad `väl`la tulema, kui ei tule, minnasse `tohtri `juure PJg; [lehm] koe (kohe) `niisugused käbid emakoja sees, lähäb järeldusega `sel`tsis minema JJn

2. (millestki) järelejäänü `õõgab tule järeldus veel Var

järeldä järe|ldä Har(-lde) Se(-ldä?, -ldä)

1. kohe; õigeaegselt, varakult ku järeldede keedäde [on maitsev], ku sais lätt mõruvass Har; midä määne haigus om vai sis ül`däs min no järeldä arsti mano; nigu lehm nakkas jal `ot`sma `härgä, sis ül`däs saa as ar, naašs järeldä jal `ot`sma Se

2. pärast, hiljem järeldä (pärast külvi) nigu vihm saa Se

3. üksteise järel, järjestikku mul ol`l kuus tüüärd, kõik` kuus ol`l järeldä?; lõppi kol hobõst järeldä? Se

järele järe|le R(-lle) VNg, järä- Jõh) eP(järälä VJg; järäle Mär Vig)

I. adv (koos pöördõnaga moodustab hrl ühendverbi) **1.** (ruumiliselt) taga, tagapool; taha; kannul(e); kaasa(s), ühes; ka fig `uotan, et ta tuleb järele, `lähmä ühes; kuer `õtsib jänisse `jälgi ajab `jälgi `müödä järele Lüg; `jõudis järele `tääle Mar; minge `peale ees, ma

saan järele küll Mär; peiu poisid tuld puari `kaupa järele Juu; tulekera old ies ja teene järele VMr; `võtsid ühe silmanduse `lõnga, panid nõelale järele Sim; veab `jalgu järele Iis; kedä `surnu igätsemä, sji minemä ruttu järele Kod; kas viisin ise [toidu] järele ehk `saat`sin lapsega Pal; tüdrukud piavad poestele tegema karva kakku, et siss piavad poesid järele `käima Äks; tuli tegi `puhta töö, ja `koergi ei `aukund järele Plt

2. (ajaliselt) **a.** taga, taha, maas, maha `kuida ne (kellad) järele `jääväd Kuu; kell on järele ~ järel TÜR; kell jäeb järele KJn || ettenähtust hiljem teeb näid kruamu`päävi järele Kod **b.** lisaks, lõpetuseks siis ol`li kaks `päeva `pulma `peetud. siis kolmas päe `peeti järele SJn

3. alles, säilinud; elus mittu ja mittu `aastad on [pojalt] kiri tulemata, ma ei `tiagi kas on järele või on `otsas Hlj; isa suri `vällä, tämä jäi kahe ja `puole `aastane järele VNg; jättab oma varanduse järele `tõiste `riielda ja tappelda Lüg; `Leivapala ei `tõhtind järele jättäda, siis jättid oma ramu järele Jõh; arm o järele jään Muh; `Kerssalu jäi koa järele (so ei purustatud sõjas) HMD; [mõisnik] jät`tis ta `seia `Aabrama koha `peale järele HJn; ema suri nel`la kümne `seitsme `aastaselt, ma jäin järele kaheteist`kümne `aastaseks Ann; siin Kõnnu mõisagi taga oli `enne tiik ja eks ta ole `paergagi järele; kaks tükki `surnuajas ja viis last on järele Kad; `pand`i uks `kiinni, siis jäi `syyja järele Pal; koht võerad saavad seda mis testest järele jääb Ksi **Vrd** järile

4. (ühendverbi komponendina verbi tähendust modifitseerivalt ja süvendavalt) **a.** ma `arvan sedä `asja viel järele ja küsin ja `kuulan inimiste kääst Lüg; [naine] `vahti järele – laps oli `surrud Vai; ma ole järele `passin kohe Muh; mene `kuula `enni järele, kudas se asi oo Mar; rehe papp `vaatas järele et ei varastatud, et tööd `tehti oolega Lih; ma `mõtlesin selle a`ssa järele, see tuleb nõnna teha neh Kei; pruovi järele kas käib, ära `enne maksa JMd; pärast ikke akkasin `arvama järele, et kaks ja puol `naela on kilu JJn; küsisin seda `asja era `mahti järele, `üeldi` t suab küll; läksin siis lähämalle ja `vuatasin targu järele, kuda sie asi üst oli Kad; me `võime seda järele `kaaluda Ksi; metsavaht pidi `metsa `vaatama järele, et `vargust ei ole Lai **b.** (koos verbidega jätmä, jäämä välj millegi lõppemist, lakkamist, poolelijätmist jne) vihm jääb järele Rid; tä `eese sõnast järele ei jätä Mar; `tõmmavad kõbera rauaga suust verd `väl`la, ku kirmid on, sis `aigus jääb järele Vän; kas valu `andis koa järele Juu; pärast mõisa ärra viha `laskis järele HJn; valud jäid järele Trm; tämä jätäb pruudid kõik järele, ei võta `üstegi Kod; Ma`i taha kiusata, ma jätan järele MMg; kui külmale järele jätab, siis ka ilmad paranevad Lai **c.** (välj jäljendamist, kordamist, eeskuju järgimist, heakskiitmist, nõustumist jne) Kui sa sõna üdled, ta `undab seda mütu `korda järele Emm; küla tädid näävad seda ja räägivad külas järele, et sa sedasi teed Rei; akkab teise sõnu järele `rääkima, osadlema PJg; isi omast peast ei osand `ühti, mis ma `eeli `ütlesin, siis `kiitis seda järele Juu; mis üks lol`l ees tjiib, seda tjiib teene järele Trm **d.** (välj mõõnduste tegemist, vastupanust loobumist, nõrgenemist, lõdvemaks laskmist jne) kova `ilmaga `ankuri akkas järele `triivima VNg; tuul on `andand nüid pali järele ja `ilma on `pehmest mend Vai; mehe sõl`m peab olema, mis järele ei joose Rid; ole sa targem, anna järele ometi; kangast, kui tätta kujotasse, siis `lastasse tätta lasipuuga sealt poomi pealt järele Mar; side `liiga kõbaste, `päästa natuke järele Mär; lase köit järele Trm; nõnna `kange on sji miis, mitte järele ei `painu MMg || vahelene leib, `pandi seokst peenikest aganad, siis `andis `rohkem järele Var **e.** `saadab `lapsega `käsko järele

`einamalle; `Olgal on sinu vaja, `saadab `poisi järele Lüg; tä tuli `moole järele, eks ma ikke pea minema Mar; teesel pääväl tuleb käsk järele, et tule `mõisa Juu

II. postp (genitiiviga) **1. a.** (ruumiliselt) taga, tagapool(e), taha, kannul(e); kaasa(s), ühes ei me `eeste `tööga küll teiste järele saa ega jõua; [koer] nii `kangeste inimese järele õppind `joosma Mar; mis sa ot'sid mu järele Aud; läksivad `järgi müeda üksteise järele nagu aned rias Kad; võt'tis poisil jalast `kinni ja lohistas kui `suatu oma järele VJg; niidavad üks teese järele Pal; käib üksi jäl'gi mu järele Plt || ise täis mies juakseb lipaka järele VJg **b.** (välj teat järjestust) ärrä õli peris ärrä, `okmañ õli tämä järele Kod

2. (ajaliselt) **a.** (järgnev või korduv) tie üht tüöd `teise järele Lüg; päe läheb päeva järele ja meie aeg_sab `otsa Muh; sui kõib talbe järele Mih; üks aevastus tuli teese järele Juu **b.** [millestki] hiljem, pärast `tuhradi. sene järele sie jäse akkas `likumaie Lüg; `iire näkk - - `õilede järele ajavad `mustad `kaunad Jõh; järäimes, suured nagu kapused jää järele Jäm; rukki järele sai `tehtud odra Pai; `äikese järele oo külm alate Kod

3. a. vastavalt, kohaselt, (millestki) lähtudes `kumbasi ~ `päiva ~ `tähtede järele `seilama; `laiva `luovi `tuule järele VNg; lähäd `silma järele kõhe, võid `õtse kõhe `käia, et `kierä kuhugi `puole Lüg; loo järele on neid `seitse tükki Emm; ikke `loomi tunneb kirja ja karva järele Mar; esimene ja teene katku aeg vana juttude järele HMd; läksin juhatusse järele Juu; `vilja sai ostetud ja `müüdud ikke `tündre ja vaka aru järele Kos; linad `aeduvad selle järele kuda linad `liotud on Koe; pere tañsib ema pil'li järele VMr; mina vestan [puunõu] lavvad silma järele, mõni aga vestab lavvad põhja järele Trm; `kartuli kuhi õli ümargune, õled `pañdi korra järele `piale Trm; `numri järele one vikati teräd; `iirtel terve kilimitu täis `ermid õma piä järele (oma teada) `pantud Kod; kuulu järele olema nõnna `viisi Ksi; nõdu on meie keele järele omasem, nõgu on `võeram Lai; tii minu sõna järele KJn **b.** sobiv, kohane; vastav(alt) isäle õli mies `miele järele Lüg; kääd teeväd südäme järele, `eigä südä tie kässi järele Vai; `amba järele ~ moka järele (maitseb hästi) Emm; [saabas] `ühnä jala järele, põle se suur egä; `kangeste elos kehä järele jüst nao valatud Mar; ega see vägisi olnd, see oli ikke `tahtmese järele Mär; kuolitasin ta oma kää järele `väl'la VMr; siare `ümber oli kalts, põlvest jala kõverduseni. õmmeldi kokku siare järele, alt `kitsam Lai; sialt [poolikojast] oli `poolisi `õlpus võtta, kää järele Plt || ega tema teeste järele `painu, tñjib nagu ise tahab MMg

4. midagi ära tooma või viima `paras `surma järele `saata (laisast) Lüg; `lõuna `aeges tuli nooriku järele sõit Vig; Uadu tuli oma `oena järele Juu

5. (välj administratiivset alluvust või kuuluvust) `Maitli `mõisi järele õlema `meie Lüg; `Kaarma Suurevalla järele. säält me tulime `Ilbla `mõisa. see on Piha järele VII; kelle `kontori (valla) järele sa oled Trm; ta on Åksi kihelkonna järele Pal; Kalmuväl'ja oli `Leedi `mõisa järele Lai

6. (välj suhtumist kellessegi, millessegi, vahekorda kellegagi, millegagi) **a.** `kange imu `viina järele Hlj; ta oo maias viina järele Muh; kanad oo naa `nalgäs prussakate järele Mar; mina olin koa imus ruki keevavee leba järele Mih; igav lapse järele Iis; vili armastab seda maad, on selle maa järele Trm; nõnna iso marjade järele Kod; vars igatseb ema järele, ei süü MMg **b.** ma põle teite järele oodan mette Muh; `vaata tä järele, et tä ei kuku vee`auko Mar; `oota ja nori so järele `peale, kaua ma `ootan Mär; ta `valvab teese järele,

kus ta selle ehk selle asja paneb Juu; milla temal oli `aega viel meie järele `vahtida VMr; `mõtle selle järele sie on just tõsi VJg

järele|andja 1. järeleandlik *oled üks üvä järele`andaja inimene Vai*

2. saagikas *järele `andaja ruki oo küll Muh*

järele|andlik leplik, kergesti nõustuv *küll sie vana Madi oli `kannatliku järele`andaliku inimene VNg; sij on järele `andlik, mässä vai `ümber sõrme MMg*

järelik *järeli|k g -ku (-gu) Trv Urv Krl Rõu Plv jäme, jämedavõitu järelik lõng, rõõvass Trv; Ku `suurmiid tetäs, sis `suurma kandsu_ ja sääne järelik praht lastass eräle; Järelik jahu, tast saa hää pudõr Urv Vrd järe, järeline, järetlane*

järeline *järeli|ne g -se = järelik ma `keträ seast järelist `lõnga lina `süämidest; `seante jämme, ää järeline jahu Krk*

järel|laat *Luada teist päeva nimetati järel luat. Järel luada päeval - - on vahel kõige parem õlnud õstusid teha Trm -pulm (mõni aeg) pärast pulmi toimuv koosviibimine peigmehe või pruudi kodus Mõnes kohas `käidi veel teine pühabe koos. See oli järelpulm Kei; järelpulm nädala või kahe pärast. viidi kingitusi Kad -päev `küüntla`pääva järel `pääval on `klaasmuse pääv. ühe`korra `menned `klaasmuse järel `pääval siit `sinne merele üks mies ja `naine Jõe -pärija järelpärija (varanduse) pärija - Trm -sõda see ilmasõda - - no see `tuuris ka midagid kolm `aastad või `rohkem veel. siis tulid suured järelsõjad pärast veel Ans*

järelt¹ *järelt Muh Emm Rid Mar Mär Vig Kir PJg Kos Amb JMd Tür Sim Iis Trm Äks KJn Vil Trv Nõo; järeld Emm Rei Nõo*

1. adv (ruumiliselt) tagant *Kui tuul rohkem järelt keerab, siis peab sooti seerima Emm; teine inimene võttis [niidetud vilja] järelt ää ja `korjas `vihku Rid; tuul on järelt KJn || neväd es saa sedä raha änäm `maksa ja `võlga `tehti järelt `pääle `ühtelugu Vil*

2. postp (genitiiviga; ruumiliselt) tagant *ta oli seda ise vetnd, se `leiti ta järeld Emm; talled `älbivad vana järelt ää Mar; võt`tis salaja isa järelt raha Mär; `riisus `koorma järelt `einu Kos; karduleid `võt`sin masina järelt Amb; lüeb perenaese järelt liha ja kanamune üle JMd; ull poiss, minu järelt `väl`la `nuukind Sim; vars `võetasse vana järelt ära; varastab teste järelt Trm*

järelt² → *järelt järjest Ku_sa järelt är_käänät, sõss rügä ei_kuiu_nii, ei_pudõnõ maha[?] Urv*

-järelt Ls järg-järelt

järelt|tulija *Ta arvas, et nende selts vai tema järeltulijad jäevad igavesti koolikoha piale Trm -tuul pärituul järeltuul oo ikka järelt või päri Rid; Igakord ei saa luhvata, siis piab `hallama, järeltuult minema Hää*

jären *jären Pst Hls Krk Nõo Rõn San Krl Har, järren Hls, järeh Vas Se, järõh Lut*

1. adv **1.** (ruumiliselt) taga, kannul *käinu oma auduge jären Krk; tä_s saa midägi kõnelda, täl (vangil) olliva vahi jären, kes tälle `perrä `vahtsiva; meie kaäs käip mul jären Nõo; no kas ma sul ei olõ jo `jälki jären, no[?] om mul kolmass kõrd sul `järgi saia[?] Har; meil ahd kümme `lehmä `piimä, `põrsa_sei_kõik järeh är[?] Vas; niitmisega[?] olli järeh, kundsä pääl Se; lääm järõh Lut*

2. (ajaliselt) **a.** (millelegi järgnev) `järgmäne lat's – `aastak `aigu ni jälki, väega järeh tõdsõl Se **b.** taga, mahajäänud || [kell] om jären Hls; *nemä om `tüüge jären u ~ perän van tõstest* Krk

3. korras, joores, [tööga] lõpukorral, mitte mahajäänud *tüü om jären ~ järe pääl* Krk; *ma_Le nüit `tüüga jären Nõo; no olõ `tüüga järeh* Se || *otsas piim om jären* Har

Vrd järele, järjes

II. postp **1.** (ruumiliselt) järjestikku, (üksteise) järele *üt's-tõdsõ takah ~ üt's tõdsõ järeh läävä* Se || fig *Sij vana lits om siu ärä kaheten, ega sa mud'u temä jären ei joosess* Krk

2. (millestki) hiljem, pärast *sõa järren käüve `rüüvle salga ja kormi `aaja* Hls

järes *järes* järele *akasin kardule kot'ti oma järes `keldres lohistama, `tõsta es jõua* Saa

järest, järjeste → järjest, järjeste

järestigu *järestigu* Rei Puh Nõo San Krl (ruumiliselt või ajaliselt) üksteise järele; reas(tikku) *keik tulid järestigu tagasi* Rei; *na saesava järestigu* Puh; *mitu `päivä om järestigu sadanu* Nõo; *kaits tükki järestigu* San; *ani `lendase järestigu* Krl **Vrd** järjestikku

järetlane *järetlane* jämedavõitu *seante järetlane, järeline lõng olli, periss peenike es ole* Krk **Vrd** järelik

järetsellä *järetsellä* **a.** järjest(ikku) *kat's `aastakka käve järetsellä? ka'rah* Se **b.** aegsasti *üte sil`mägä jäi jah. ko no järetsellä_lännü arsti mano ne_õks vaest midä `olno-gess* Se

järetsi → järjetsi

järetside *järetside* Krk Ran järjestikku *puha olliv järetside ~ järestiku, üt's ütest, tõine tõisest kübene ehen* Krk

järetsik(ku) *järetsikku* Plv; *järetsiku* Võn järjest, järjestikku *kolm `aastat olli toda pidänü järetsiku* Võn; *`sõitva? järetsikku* Plv

järetsimmi *järetsimmi* järjestikku *järetsimmi käü kümme kord vällän* Krl

järetämmä *järetämmä* Plv; pr (ta) *järet`äs* Se katkuma, katkema *mul hiust järetäss – tulõ tükkä otsast `maahha* Plv; *seest selet`äs, päält järet`äs, eläs ku Kalõva poig = sibul* Se

järg¹ *järg (jārg)* g *järje (jārje)* eP(g *järre* PJg; kom *jārīga* Ris); *jārg* Plv, g *jārje (jārje)* TLä Krl Har Rõu; g *järe* Vil M(*jārg* Hls) San, in *jären* Nõo Krl; *`jārg(i)* g *`jārje* Kuu(g *järe*) VNg Lüg Vai

1. järjekord, kord *minu järg on `mennä* Kuu; *Nüüd järg Poola kääs (sõjast)* Põi; *Juhanes ku jütujärje oma käde sai, eiedas seda õhtu otsa* Emm; *lähäb `veskesse tä `ootab kas kolm `pääba `järke* Mar; *mine viel järjegä (loe arve edasi)* Khn; *siis kui selle `viimse järje sinised läksid, ta oli sinise paási mees, ta läks sõtta* Nis; *sügise obuse `rautamise aal oli sepapajas suur `ootamise järg* Kos; *nüit tule jārḡ miu kätte (pean varsti surema); ku ta (nakkushaigus) järege siin om, siss võtt ta läbi puha* Krk; *masin jõus järjega joba Räesajagule; nüid om jārḡ miu käen, ärä tüki vahele* Nõo; *ma es jõvva `järke vällä `uuta* San; *järke, järjes* üksteise järele(e), järjestikku, järjest; reas; ritta *`vaslabe, `tuhkabe, `matsabe oo ühes `jārges kõik* Muh; *`aetasse puhas `ühte `järke* Mar; *vahest oli ikka suured pulmad, mõni kakskümmend obust ühüs `jārges kõik* Lih

2. **a.** algus, hakatus *mine tee poisile `kännise järg põllal üles; lapsel on luu järg kää* (saab lugemisega hakkama) Khk; *kui soja järje `sisse soab, siis ta (pliit) akkab vädama* VII; *juba akkab `kohmama, lume järg akkab tulema* Muh; *`keegi tegi järje üles, siis akkast jutustama* Rid; *tääl nüid järg käe, sai järje kätte egä nüid põle lõpetost `enni kui ots käe;*

järg (viljakasvu algus) `näitab küll elos Mar; *seda* `viisi ma sai obuse järje `piale (sain endale hobuse) Kse; *ilm akkas kahutama, kül'ma järg juba sies* Kos; *ku juba järe kätte saab, küll sel küined on, kis võtta tahab* Vil; *noh järg* (töö algus) *om käen, `astke `platsi!* Nõo || (taipamiset, arusaamisest) *ma sai jutul järe `pääle, ma tää, kudass ta olli* Krk
b. tegevusjärg; koht, töörinne, kus miski pooleli jäänud, kus parajasti ollakse *koes see järg jähi* Khk; `Sitmeadraga *veeda põllu pæele pisigene vagu, kül'ija næeb siss küli* `järke Emm; *käi oli `metsas järje peal, siis sai `jälle käiatud kui ta* (vikat) *nüriks läks* Rid; *kus eile järg jähi sealt akatse `peale `jälle teise pääbä; sööb sii ja söömäjärg oo lauale jään tesel* Mar; *Järg jääri persses ja ots oina kõhu all* (tööjärg kadunud) Kul; *Kus ma täna järje jätan, sealt ma omme otsa leian* (poolelijäävast tööst) Mär; `kaugel te oma niidujärgjega *olete jo* Juu; *sialt lõppes töö järg ära* Kos; *jutujärg jäi kolmandõ päätükü manu?* Har **c.** teat aeg, ajajärg, arenemisjärg, periood *mul oo vanaduse järg käe* Muh; *vat kui vaaks jäi elm, ilus vehma järg* (vihmajärgne aeg) Rid; *sügisene järg; `paergo ike alles suine järg* Mar; *ligi `õhtu vai `õhtu järege ma lää talliteme* Hel

3. a. pidevus, järjekestvus *miä pean sedä `ammeti ikke `kinni, siis on järg kääs* Vai; *Ahnerjad viidi järjega Berliini ära* Khk; *nimi ike `ampsest ajast, vanast järjest* Vig; *tuul on vesigarees läin. se vesigarees saab järjiga* Ris; *tal on viel `aiguse järg sies* Kos; *lapse järg tal on, et võib `kohta pidada; tal on loomade järg ia* Trm; *nüid om vihma järg, nüid tule `vihma `varsti jälle; temä* (siga) *ei oole viil `järke* (harjumust) *saanu, ku ta järe saa, siss käi kardultess; ei tää kedägi, temäl om jo `poige järg, ei tää, ka tüdärt tule* Krk; *viis `aastat `tjijnse üte järege* Hel; *mul käib nüid ubina `kuurmine ütte `järke müüdä, mõni ütsik päiv jääb vahet* Nõo || *ikka sii Saaremaal on olnd se elamise järg mul* Krj; *minu järg* (elukord) *on siin* Trm; *ma piä sedä `järke* (tööd, elukutset) *ike käen* Puh || *ahervare, ase teu majad, nende järjed oo `paergu nähä seal* Vig **b.** varu, tagavara *kellel vanad vigadi `järke on, see saab `niita; piab vilja `järke ede `oidma* Khk; *`järke es ole järe, pidid `mõisad `orjama* Muh; *vana järg seisäb alles ees. ikke vana `järke saab alles `süia* Mar; *eks teil ole ike alati se* (silgu) *järg* Juu; *õenas tapetud ärä, arvata et si liha järg one `veeke* Kod; *söögi järg, sij piab oleme; ku vili är külveti, kudas tera järg olli, ku jäi üle, sis sai tetä kama* Hls; *`oiti tulejärg tuha sehen* Krk; *mul om viil vana järg iijn, mul ei ole ädä midägi; nüid om ubinajärg iijn* (küllaldaselt kooritud õunu), *nüid om `aiga* Nõo; *vana vil'lä `järke om iks viil* Krl

4. olukord, seisukord, seisund (iseäranis majanduslikust olukorrast) *tüö on üvä järje pääl* Lüg; *tüdär ka on taas `vaise `järje pääl* Vai; *oras on kasumise järje pæel* Jäm; *ma vaada kuidas selle `aige järjed on* Khk; [ta] *pole seda võin näha mitte, et ta öde nii viletsas `järges* Krj; [moos] *paers keema järje peal* VII; *küll oo vilets järg igast asjast* Muh; *nad seal nii palju `teenist, et nad elamise järjega läbi said* Rei; *see järg tääl käe ikke et tä `poegima akkab* Mar; *tal `praegu päris ea järg kääs; ta elab `ästi eal järjel* Mär; *seda `muodi järg* (rase) Ris; *kuda ta järg on, kas on `jõukas koa* Kos; *paraegu on meil iki rahujärg* KJn; *mede koloos olli edimelt ää järe seen* Pst; *lehmäl om tõise järe* (hakkab poegima) Krk; *kuiss selle `tjüüge sul järg om* Hel; *temäl olna ka nüid lahedamb järg elädä* Nõo; *mul ol'l küll elu `vä,ega kitsass, no? om jo elu vana järje pääl tagasi* Har || *vara, jõukus meil oli seda `järke* Aud; *Vanemate järje pääl on `kergem elama akata* Hää; *kel vähä suurep järg olli, sulasel, `aeti talu pidäme; ää järege* (jõukas) *tüdruk* Krk; *sääl vana*

järg iin, mes säl viga elädä Nõo; järje peal(e) 1. (heast majanduslikust olukorrast) sai nõnda järje `peele, `ostis omale `autu Kaa; `aitas tä järje `peale `eese vara ja kraamiga Mär; olli mitu `poiga, aga kikk saive järe `pääle Pst; talu om ää järje pääl Krl 2. korras, joones; korda, joonde (tööst) kangass on järre peale `säetud, muutku kuju PJg; ken `tüüge järe pääl olli, sel olli iki enne `jaani sõnnik veet Krk Vrd jären, järjes; oma~teise järje peal rase ta oo vist teese järje peal juba, jalad paestetavad Mär; oma järje pial `jälle; oo järje `piale saand PJg || fig *Adalesel pole eed `järke (liigne kiirustamine ei ole hea) Emm*

5. (asu)koht, asend (millegi suhtes) *põhjamaa peab pigem olema külma järje pool ikka Jäm; Ikka tera teisem, ta metsa `ääres järg, sool ikka koht kus sa looma lased Põi; seal ju silla `earne järg* (talus asub tee ääres), *seal kõivad `ühte `inge inimesed Muh*

6. muid tähendusi *peaks sellest tööst ka ühekorra `järke saama Khk; siss tä sai täst `järke (võitu) Mär; neil o kateksi järg, na om üittõstege sõbra; ega sijj naaruasi ei oole, sijj om tõe järg; na püünive `endel mesilinnu järe `kinni Krk; järge andma välja andma rugi `andas se `aasta eieti `järke; nelja tahalik oder, nee `andvad änam `järke kut kahetahalised Khk; Saab niid ulluks ää näha, kas tuhliseeme annab nii pailu järge (piisab), et maa täis saab Kaa*

järg² *järg* (järg) g *järi* Hald Amb JMd JN ViK I Plt Puh Lei(n, g *järü; d'ärg* g *d'äri, d'ärü, d'ärge; d'ärd*), g *järje* Kei van Koe, pl *järjed* Lai; *järg(i)* g *järi* R(*järgü* Vai; g *järü* Kuu Vai); n, g *järi* Jõh IisR Khk Trm Plt, g *järje* van Saa iste; alus, tugi **a.** väike 3–4 jalaga pink, (ühe inimese) iste; ka jalapink *`tuuli järg* (viljatuulamise sarja juures) VNg; *järist `üöldi `neskest `pink. `kolme jalaga. kaks õli taga, üks õli ies. `kasvand `neske puu. `selja taga õli puu, `selja tuest; `ennevanast õli neid `järgisi kaht `seltsi, ühed õlid va kurg`atra `sahkabust `tehtod, kolm `jalga all Lüg; järg on lõhike madala `jalgega piink, neli `jalga all; vanad inimesed `ütlesid järg, nooremad ikka: istu `istme `piale Kos; lehmälüpsi järg HJn; `istusivad `lauda `süömagi, eks iga ühel old siis järg all Amb; iga `päävased järid, neil õlid lienid samate sel'ja taga ja, sakiliste sõrvadega Kad; lüpsi järil o saba taga. `ismise järil ei õle saba Kod; järg oli vanast, nüüd on piingi nime all Pal; `kartulid `koorida olid `veksed järid Lai || esemete osana Keri`laua järg Kuu; `vergo ~ rüsä kudumise `argi `järgü Vai; vitsa `vestmise järg; tõine kõrd kui on vähämb [vits], siis vestab `nuaga põlve pial, aga suuremb vestab järi vahel; äksli raiumise järi Trm; käia järg Kod || tool d'ärg om kon istume, d'ärü päl istume laua munu Lei **b.** auguga pink, kus laps püsti seisma ja kõndima õpib kui mittu last on, siis on mittu `järgi ka Lüg; lastel oli aoguga järg. laps `pañdi järi `sisse ja `ümmer`ringi `pañdi `kañnisi. laps oli rinnast `soati järi sies ja `mängis `kañnidega Kos; lapse järg õli ümmärgune ja auk õli kua ümmärgune; laps järi aagun seesäb, järi aagun õpib `seismä Kod **c.** haraline känd või kahe jalaga poolpink paadi püstitoidmiseks *`paadi järg on kolme `jalgne känd, mis `paadi all käib Jõe; Paat `tosteti `järgüje vahele `püstü; Ku paat `maale `saadi, oli `tarvis järüd `vasta `panna kahele `puole, et paat `otsikohe `seisus Kuu; vene `järgi `panna vene küle `alla VNg; paadile panna järg `alla siis seisab kohe. kännust saab ka `raiuda paadi järi JõeK **d.** madal laudalus (neli jalga all, auk keskel), kuhu pannakse tulelt võetav pada *paja järg, et pada `sinna `sisse läks Kad***

järg³ *järg* g *järe* malk, puutükk *ma järega `viissi, miä jupp sul käen ol'l vai puu halg Har Vrd jark¹, järk³*

järgamesi `järgamesi järjestikku kolm tulid `järgamesi Koe **Vrd** järgmisi
järga|mööda järgemööda `kanga lett see tuleb sedamodi `väl'la kui poes need keerutat
saiad on, et ta segamine ei lähä, et ta iluste `järgamöda tuli Tõs

järke¹ `järke Sa Muh Emm Mar Mär Kse Var Khn PäLo Ris KJn Röp Se; `järke Kos
Krl järele

I. adv (koos pöörsõnaga moodustab hrl ühendverbi) **1.** (ruumiliselt) taga, tagapool;
kannul(e) fig *sa elbid nii ruttu `keia – ma_b jöva `järke Khk; vää `terve eluaa seda `lontrust
`järke VII; Sest oli iä, et tuul oli `järke, saemõ `muulõ vahõlõ `sisse Khn; noorik `sõitis siis
`peimega ees ja tesed pulmalist `järke Aud; ma sai sullõ `järke Krl; tulõ `järke, är `jäägu
`maaha Röp*

2. (ajaliselt) tagantjärele, hiljem *nutab `surnud taga. kurvastab seda nii pailu `järke
Jäm; kaua sa täda `järke ikka `leinad Khk*

3. alles, üle *suri ise eε ning jättas võlad `järke puhas Khk; `Leiba jähi oomikuks `järke;
Paljalt märg paik veel jääb järke Kaa; `kolne `narlane jätab `valged villid `järke Pha;
`tuhlid nõnda ää mädanend, paljas juuk `järke veel Pöi*

4. (ühendverbi komponendina verbi tähendust modifitseerivalt ja süvendavalt) **a.** küll
*ma kuula `järke Jäm; enne `mõtle `järke, kui sa midad teed Khk; vaadate Saaremaa külad
`järke Kaa; passitas `järke kas koer on ullus läind PJg; `kullõ `häste `järke, taa jutt ei olõ
jo nii Se **b.** (koos verbidega jätma, jääma välj lõppemist, lakkamist, poolelijäämist,
loobumist jne) `linnaminik jähi `järke `jälle, jähi nõuks; `aigus akab `järke `jääma; sai
`jälgede `pæele. mette_s jäta `jälgi `järke Khk; sadu om `järke `jäänü? Krl **c.** (välj
jäljendamist, kordamist, heakskiitmist, nõustumist jne) *laps teeb vanamale `järke Jäm; kui
sa oma sõna oled `itlend, siis mets `itleb selle `järke, siis kajab Khk; Peeter oo kange
lindude ning loomade ääli järke tegema; See oo üks järgetehtud pilt Kaa **d.** (välj
möönduste tegemist, vastupanust loobumist, nõrgenemist, lõdvemaks laskmist või
muutumist jne) *lae riivib `järke, kui `ankur `järke jooseb; obu annab `järke – äb vä_a teise
`kõrva; ilm akab külmale `järke `anma; süda on täis küll, aga jo see `järke ka annab Khk;
Kuub on lühike, peab alt püsut `järke `andma; Küll Sander akab järke andma; Inimene
peab teisele ikka järke andma ka Kaa; Jõnn jumalast `loodud, kes see tahab `järke anda
Pöi; `luhva `sooti `järke Khn **e.** `saatavad raha, neljasse tuli kutse `järke Khk***

II. postp (genitiiviga) **1.** (ruumiliselt) taga, taha; kannul(e) *tule niid nobemidi, sa_p joua
mo `järke Jäm; keib paigal mo `järke kut koer jooseb `järke; tule mo `järke, küll ma `näita
Khk; kõis jääb vahest lohisema rataste `järke VII; Ma lähe täna ise adra `järke Pöi; ragi
lohistatse puadi `järke Muh; meto tükki ühõtse `järke Mar; üksteise `järke, kannul PJg*

2. (ajaliselt) **a.** (millelegi järgnev) *midu sidu püha ükstese `järke Khk **b.** pärast pika
vahega [lehm], siis vassigu `järke lüpsab natuse; kevadine püi aeg see on jüribe `järke,
`ristabe `aega Khk; kut ma kahe `järke (pärast kella kaht) tuli `siia Mus; vihma `järke `jälle
`kange tuul Pöi; `niide panemise `järke saab kangas `soase `pandud Aud*

3. a. vastavalt, kohaselt, (millestki) lähtudes *uiema moe `järke `tahtvad `käia Jäm; üks
rohi kasu ikka `rohkem maa `eεduse `järke; laev triivib tuule `järke; poiss on nii Anne
`järke (sarnane) Khk; ma tee ise oma `tahtmise `järke, minu aru `järke piab ta olema;
`Määruse `järke pidi kõigil lokulaud õlal olema; Tuulingud kutsuti sii pere nime `järke Pöi;
`päeva `järke vaadati `aega Kse; mu lugõmise `järke pidi nii olõma Röp **b.** sobiv, kohane*

see jõkk on nii mo ihu `järke; jala `järke kiõnad Khk; Jahupuder oo vanainimese amba `järke asi Kaa; See õsna vana inimese `amba `järke (maitsev) Põi

4. (midagi või kedagi) tooma või viima `oome minnasse massina `järke Khk; mene arsti `järke Kär; Seda paras surma `järke saata, siis aigel aega patust pöördä (laisast) Kaa; ma tuli nüüd või `järke Tõs

5. (välj administratiivset alluvust või kuuluvust) kõrts on selle küla `järke Jäm; Indu küla on Ansiküla kihelkonna `järke Ans; see Eeringsaar -- oli `Loona `mõisa `järke Khk; `Vatla oli `Virtsu `järke Var

6. (välj suhtumist kellesegi, millesegi, vahekorda kellegagi, millegagi) a. ta igatseb oma lapse `järke Jäm; menel tüdrugul perse kipitseb paigulist isaste `järke Khk; kanad on nii `kangest kanepi seemeste `järke Kaa; [veised] oo `maiad leva `järke VII b. ta peab mo `järke `ootma Jäm; vaada lapse `järke Khk; Äi tee kes su titu `järke peab vaatama, ise paneb aga kodunt laksutes minema Kaa

III. partikkel (täenduslikke seoseid sõnaga järg¹) a. korda, puhku ma söö omingust `järke alles Muh; olen ika veel umigust `järke `voodis Emm b. (millestki) peale, alates `õhtist `järke pee `aige veel Khk c. (ajaliselt) poole, -poolne, -poolik see oli ühnä omingost `järke (hommiku poole) alles Mar; kevadest `järke (kevade poole) Mär; siis piab minema omikust `järke `poodi Ris; `paerga on ommikust `järke aeg Kos; sii `juhtus nii sügisest `järke KJn

Vrd järgi¹

järke² `järke Emm Mar Vig Koe poolne, ohtu, võitu vana `järke inimene Emm; tä lapse `järke alles; `toore `järke puud Mar; Ta alles nuore `järke inime Koe Vrd järgi²

järke|andlik järeleandlik `järke `andlik inimine. `järke `andliku meelega Khk

järgemini tee aga nõnna kenast `järgemini Muh

järgemise `järgemise järgemööda siis kirjutage kõik `järgemise ülesse HJn Vrd järgemisi

järgemisi `järgemi(i)si järgemööda, järjest taal tulõ kat's `päivä `järgemisi karah olla?; mitu `aastakku `järgemiisi ol'i põvva? Vas Vrd järgemise

järke|mööda 1. a. (ruumiliselt või ajaliselt) üksteise järel; reas(tikku) kaik `järke `müöde riass Kuu; kaks oomigud `järke `mööda Ans; nee akkavad `järke mööda `joosma Mar; kolm pühaba siis `öoti [pruutpaar] kirikus maha, `järke `mööda, esimest, teist ja kolmat `korda Lih b. teatud korra järgi, järjekorras korvist said [kraasilised] `järgemüöda `võetud -- ja kehratud KuuK Vrd järgamööda

2. pidevalt, järjest `terve nõdali olid `järke `mööda `ül'ge jääil Mus; kolm `päeva `järke `möödä sai [kaljaastja põhja] `pandud Mar; mea aasin kuusteisskümmē `päevä ükskord `järgemööda linu KJn

Vrd järgimööda

järke|pite järgemööda kat's õdagot käve `järke pite siin Röp

järges `jürges Sa Muh L HMd

I. adv 1. (ruumiliselt) a. järel, taga, tagapool vee juga oli `jürges kut ta loigust läbi `joosis; pal'jas kabja ligin oli `jürges Khk; kubjas oli sul `jürges Kär; vidajad `olla küll, suured tulejuad `jürges Mus; teod ehk nilvakad, nilv on neil `jürges VII; toond lehm lüpsab, taal o vassikas `jürges Jaa; üks läks `põesa, ät paljas kabin oli `jürges Põi b. (üksteise)

kõrval, ligistikku *näd eläväd sii ligi`järges jo Mar c.* (välj teat järjestust) *ma lassin vahest kaks tükki`järges maha* [jäneseid] Noa **d.** teat korra järgi, järjest [laulu sõnu] *ei ole jo`järges enam midagi`mieles, mõned`üksikud sanad Jõe; kui`toimne kangas oo ja ei ole`järges tallatud, siiss oo`kartsad sees Mih; akkasid`järges* [heinu kokku] *`tõmmama. järk järgult VJg*

2. (ajaliselt) **a.** järgemööda, järjest *kaks`korda`järges käi küla üle* [postivedamisel] Pha; *kolm nädalid`järges pesin iga`lauba ühü surnu ää Mih; kui teene püha veel`järges oo, siis saab natike puhata Aud b.* pidevalt, järjest *tä köib`järges`linnas Tõs*

3. alles; elus *Kui sa ikka seikse laksu saad, siis sust pole ka muud kut paljas märg paik`järges Kaa; nüüd põle meitist`rohkem`järges mitte, kolm on veel`järges, teesed on kõik surnd Põi*

4. (kedagi, midagi) toomas *ma käisi mütu`korda ennem`järges kui ta käde`andis VII*

5. (välj suhtumist kellessegi, millessegi) *meite loomad keik merest vett joovad. `kangest`järges Põi;*

II. postp **1.** (ruumiliselt) **a.** järel, taga, tagapool; kannul *koer tuli mo`järges Jäm; vat kui sii põllal`künta[kse], sis on nad* (kajakad) *`parves vao`järges VII; obuse`järges olid adrad; Kui päeval* (päikesel) *oli sapp ees, tuli`kurja`ilma, kui sapp oli juba päeva`järges, siis oli`mööda läind Põi b.* (välj paiknemist, asukohta) [millegi] kõrval, läheduses, järel *kaela`järges oo turja koht Mär; Valuste* [küla] *see* [siitpoolt minnes] *Sipa`järges kohe Lih; silma`ammad oo puri ammaste`järges, eespool PJg; kaasi pliida on selle`järges Ris;`enne oli seal üks pood, selle`järges HMd*

2. (ajaliselt) hiljem, vahetult (millegi) järel *`tuhkabä on ju --`vastlabä`järges Jäm; [kangad] pi(di)d`enne suurt kevadest tööd ää kojutud keik olema. see oli laisk kes kangaspuud[e]`järges läks põllal`künna Pha || ma oli kõege noorem ja vend oli siis mu`järges Aud*

3. (välj suhtumist kellessegi, millessegi) *Ta on nõnda selle [asja] kui kass rõõsa piima`järges Kaa; esiti olid nad nii`kangest usu`järges; mõni [siga] on nii`kangest inimese`järges VII*

Vrd järgis

järgesti *jäрге|sti* Kuu, *-ste* Vai Mär Kse Ksi, *-st* Vai Muh Khn

1. pidevalt, kogu aeg *järgesti`käüb`aiva siel Kuu;`teitel läheks`järgest üles kirjuta Muh; ikka`lähtväd`järgest targõmas, ikka`järgest Khn*

2. järgemööda, üksteise järel *loe`järgeste üks, kaks, kolm Mär; viis, kuus`korda`järgeste Ksi*

3. äkki *järgest tuli uni`pääle Vai*

järgestikku *järgestikku* u järjestikku – Kuu

järgi¹ *järgi* Jõe hv Kuu, Jõh Mus Pha Emm Phl L spor Ha, Amb JMd JN Tür VMr VJg spor TaPõ VIPõ, eL; *järgi* Tor Vil spor T V järel, järele, järke¹

I. adv (koos pöörsõnaga moodustab hrl ühendverbi) **1.** (ruumiliselt) taga, tagapool; tagant(järele); kannul(e); kaasa(s), ühes jne; ka fig *Mõök puust lai ja ümmargune pea ka`järgi Tõs; ja siss nad`juussid parsil üless, ja mina`järgi Hää; vahest`toodi kottu sis`lõuneks`meile kedagi`järgi, ükskõik mis`aassa,`sooja` süia Tür; käsi`tükk ette,`sij tule kudamise aal`järgi kasvate tõeselt`puuld Trv; aga ku [päikesel]`järgi om`seante sapp,*

sadu om `müüdä joba; tuul `perrä van ~ tuul `järgi u; ma lää ehen `lõune ärä, lõuna tuvvas `järgi mudiki Krk; niidäb ilusa kaari, meie ei saa `järgigi Ran; niida sa ka mullõ `järgi, kas sa ei joua vai; latsõlõ piät häste süüä? `andma, konas ta kasumisega tõistõlõ `järgi saa Har; joosõ ruttu `järgi tu pakõ ijh Se

2. (ajaliselt) **a.** taga, maas, mahajäänud miul om veeränd `ütsme pääl, om jären, ma jätä [kella] viis minutit `järgi Hls; kell om `järgi jäänu Hel **b.** tagantjärele, hiljem ta ei lase meelest äräki tedä minnä, temä ikk tedä `järgi Trv; saat `täämpese jao ka `järgi, mis `täempe ilma jäät Krk; nüit om pottsepp `surnu ja puu `meister, aga ma `ütte `järgi, et na olli tubli mihe Hel **c.** (välj teatud aja lähenemist, saabumist) mis sa sii `aega võtad, `õhtu varub `järgi Pha

3. alles, üle, alal(e), maha; paigale; säilinud, olemas nii `palju on siis `sellest `Järve külast viel `järgi vanu majasi Jõh; mijs jäen `järgi kahe lapsega Tõs; jäi naapaelu `järgi, et sai pad'ja pöörid teha veel sest `jälle `riidest Aud; nüid ei ole `rohkem `järgi jäänu kui mina üksipäeni Äks; no siss `jätseve `järgi koha `pääle, es ajave tedä ärä Hel; kui `mõtsa maha võtad, jääb kannistik `järgi Ran; `järgi jäänu süüp kaß, `perrä jäänu süüp peni Nõo; jäness `hülpäss, `jälekesep `jäävä? `järgi Se

4. (ühendverbi komponendina verbi tähendust modifitseerivalt ja süvendavalt) **a.** arst `kuulas toroga `järgi Vig; Katsutaks `järgi, kudas leib on; siss nad rehkendanu asja `järgi, ku põle muud kedagi, ku unidid aanu karu taga Hää; om vaja `järgi `ruyvi; `kaeti `järgi ka lugede mõistad Hls; akasi `järgi `arvame, olli viiskümmend kopikut `puuduss; me lastel vaadets kõvast `järgi, ei lasta minnä ul'akut tegeme Krk; ajate `järgi, mis vanast olli Hel **b.** (koos verbidega jätma, jääma välj lõppemist, lakkamist, poolelijätmist; loobumist, hülgamist jne) siis jäeb `jälle see asi (valu) `järgi Aud; Mis sa nõndapailu krimad, jäta `järgi ka vahel Hää; [kana] akkab `krääksuma ja kluksub, jätab munemise `järgi HMD; Mär't ei jätä `järgi ja `ütleb, sa pead `täädma Vil; vihm `vaibub, jätäb saost `järgi Ran **c.** (välj jäljendamist, kordamist, eeskuju järgimist, heakskiitmist, nõustumist jne) Üks võetud sõna, `kiigi on kord iis `ütleni ja teised akkasid `järgi `ütlemä Hää; mis_sa ees teed, teeb kihelkond `järgi Ksi; õpitemine om, `ümmer kõne ku, tõist `järgi augutetse Pst; aevas kitab `järgi, sij mis_sa `mõtlit om tõsi Hls; ta ahvip `järgi puha mis ta näep või kuulep Krk **d.** (välj möönduste tegemist, vastupanust loobumist, nõrgenemist, lõdvemaks laskmist või muutumist jne) siis nad `andsite `nüörist `järgi ja pärast `temmasite `jälle tagasi Jõe; Tend klani änam ku änam, tema `järgi ei `nõrku Hää; ree jalas ei `painu `järgi Hls; sij om `seante, ei nõrgu mitti. viimäte nõrks iki `järgi (andis järele); villan kangass veñuss `järgi, ku kammer lämi oo Krk; ta om rahulik, lepib `järgi, ei `vaidle `vasta Ran; ku `ommegi `ütlemist, tõene jätäp `järgi, ei `vaidle enämb; jäl'e suur valu `olli, võti `rohtu, vaßt nakap `järgi `anma Nõo; nõrgup `järgi Rõn **e.** tea mis äkilene asi see on, et `miule põllu `piaale `järgi `tul'lid Vän

II. postp (genitiiviga) **1.** (ruumiliselt) taga, taha; kannul vedasime oma `järgi Äks; niit' oli nõela `järgi Plt; obused `pañti [rehepeksu ajal vilja] `piaale sõkkuma üheteise `järgi Sjn || jooseb raha `järgi kas vai kápakil maas Hää; temä juusk tüdruku `järgi Hel

2. (ajaliselt) **a.** millelegi järgnev päeva `kaova üits üte `järgi Nõo; no_tulõ kolm `päivä pühä üt'stõsõ `järgi Har || (välj korduvust) pillub nigu `varblasi rük'kä, pit's pitsi `järgi (viina juues) Ran **b.** hiljem, pärast kui maru ehk tõrm akkab kõue `järgi, siis kestab kolm

`päeva Rid; `ternes piim oo värsk poegimise `järgi keedetud piim Aud; mõne `aiguse `järgi nahk akab `kestama PJg; `ahvenate `järgi akkab tindi püik Trm; raudratta tulliv puurataste `järgi Krk; `rüütuse tuleva mõne söögi `järgi, mes ei ole ää Ran; vana elumaja rappu selle `pik'ne käräku `järgi Kam

3. a. vastavalt, kohaselt, (millestki) lähtudes kuus külimittu oli vakkas vana`seäduse `järgi, uie `järgi oli viis külimittu Mus; sai silma näu `järgi jäud `valmis `tehtud, siis sai liisunud [noodapüügil kala] Pha; ise`meelne inimene, teeb kõik oma `tahtmise `järgi Tõs; `üüsi arvati `aega kuke laulu `järgi, talve arvati omikust `aega koidu `aokese `järgi; `Kärnama, sji on vana `rahva `järgi sõna Hää; `päikese `järgi `vaatasivad et kui võru oli `ümber `päikese et nüid tuleb `vihma ja tuult Amb; ennitse `amme es ole küll midägi asja, `nüidese amete `järgi (uueaegsete naistesärkidega võrreldes) Trv; `koeti esi oma pää `järgi või tõise kirjä `järgi; kuulu `järgi nõnda om, ma `õigest ei tää; lääbägu jala `järgi ärä `painunu Krk; timmandiga lõegati `akna ruudid mõõdu `järgi `väl'lä ; tyy (peamalk) annab ennäst siss paenutada kuhja pää `järgi Ran; sa_lõt iks pää peremijss, mi_pia iks su_ `järgi olõmõ San; näo `järgi ei tunnõ² Krl; sualaat' `säetäs sua suuruse `järgi Rääp

b. sobiv, kohane; (millegagi) kooskõlas kuub oo keha `järgi `tehtud Tõs; Elan, kudas `tasku lubab, `tasku `järgi Hää; kaboti kuuel olid `krooked, kroogetega tõmmatakse riie piha `järgi Hag; rüi sji o'li kaala `järgi sedäsi ärä lõegatud Vil; ku vähe `tahtmise `järgi ei ole, siis om täis ku püssipauk; mea säe ta oma käe `järgi ärä; ää tehe soolane süük' olli, ninda `süäme `järgi; sji seemel' om selle maa `järgi, kasvass `äste Krk; küll om jala `järgi `saabass Nõo

4. (midagi) tooma ta vaja surma `järgi `saata (laisast) Hel

5. (välj administratiivset alluvust või kuuluvust) `Kople küla on ta ise `eesest (küla ametlik nimetus on Kopli), aga `Kärbla küla ta on ikka mõisa `järgi (kuulus Kärbla mõisale) LNg; Meeri vald om Nõo kihelkonna `järgi Nõo

6. (välj suhtumist kellessegi, millessegi, vahekorda kellegagi, millegagi) **a.** iketi `surnu `järgi, omakse `iksive; ei oole üttegi ken miu `järgi ikk Krk; ta igatsess kodu `järgi; temä imu käi selle tüdruku `järgi Hel **b.** mea pia kodu `järgi `vaateme Krk

III. partikkel **a.** (millest) peale, alates ne asjad jäid põllale sügisest `järgi Emm **b.** (ajaliselt) poole, -poolne, -poolik, (teat) ajal omingust `järgi JMd; ma tule ommen ommukust `järgi kohe tagasi; ku ommukut `järgi ütelts, sji om enne ruu`kosti (enne kella 8 hommikul) Krk; välu `ol'li iki sügise `järgi, kui järv es ole vjil üleni `kinni kül'mänu Ran

Vrd järge¹

järgi² `järgi Vig Tõs Ris HMD JMd Trm Kod Plt KJn poolne, ohtu, võitu noore `järgi inimene käis Vig; üks oo päris kutsika `järgi alles Tõs; uue `järgi look, see tõmmas `õigeks [niiskuse käes] HMD; õleva `niskene laesa `järgi, `kergemäd tüüid `tastva Kod; ta on ikki viil noore `järgi KJn || fig (rasedast) nüid pidi tite `järgi olema Ris **Vrd** järge², järku²

järgijätlik järelandlik `järgi `jätlik inimene Hel

järgimiisi järgimööda Tuu (tüdruk) `pühke kol^P `päivä `järgimiisi põrmatud Se

järgimööda **1. a.** (ruumiliselt või ajaliselt) üksteise järel; reas(tikku) läksivad `järgi müeda üksteise järele nagu aned rias Kad; katsume nüid `järgi`mööda kõik söögid läbi Trm; ma käisi kait's pühäbet `järgi`müüdä kirikun Krk **b.** teat kindla korra järgi, järjekorras järisti `pañdi katusele `õl'ga `piale, `järgi mööda käis Vän **Vrd** järgamööda

2. pidevalt, järjest *tõine suvi sadab mitu nädalit`järgi`müüdü* Hls

Vrd järgemööda

järgipite järgimööda *Ol' iks mitu`päivä peris`järgipite kõrdsi man Urv; Võta kartokit järgipite, mis sa? joosõd* Se

järgis `järgis Noa Tõs PJg Ris Hag

I. adv 1. kõrval, lähedal *eks need`koped sial`järgis akkavad, nii et see (tal) nimi on sellest jäänd* Ris || *sis oli`tuhtapää ja, ja`vastlapää. need olid sis koa kaks`pääva`jälle`järgis* Noa

2. **a.** järjest, pidevalt, tihti *ennem oli ju (roosihaigust)`järgis`piale* Tõs; *ega ma`oska`järgis kedagi`rääkida* Ris **b.** korrapäraselt, järjekorras *Mis seal vahet jätta, küli põld järgis täis* PJg

II. postp millegi kõrval, läheduses, järel *suka lakk siin mis kann`järgis on* Hag

Vrd järges

järg-järelt = järg-järjelt *tulep iki`järgjärelt, rügä ärä saap, tulep lina jälle* Krk

järg-järjelt kindla korra järgi, järjekorras *`napra`tehti`-`pandi`vihkusid ikka järg-järjelt`pee* Khk; *Seda tuleb järg-järjelt edasi võtta, muidu`selgeks äi saa* Rei **Vrd** järg-järelt, järk-järjelt

järg-järjest järk-järgult *järg-järjest läheb soojemaks* Rei || *Lapsed tulevad`kuolist järg`järjest, ei tule kuos, kuda`lahti saavad* Lüg

järglane `järglane järeltulija (ametis) *`riakis seda oma`järglaselle kutsarille* Plt

järgmine `järg|mine (-mene) g -mise (-mese) Jõe Kuu VNg u Lüg, Vai spor eP(`järg-JõeK Ann Koe Plt), M TMr hv San, Krl(`järgme|ne g -dse) Har(`järgmi|ne g -tse) Ráp/g -medse/ Se(g -medse)

1. vahetult järgnev, lähim *kolmekuninga`järgmine päev on iivaknuut* Jõe; *sie on minu`järgmine mies [veskijärjekorras]; Öel`naine on kuradi`järgmine* Lüg; *minu`järgmine ja`nuoremb vend`läksivad Amerika* Vai; *taherberi oli ölle`järgmine, mis ölle`sisse ep`aita`panna* Mus; *põpped on alamad kui kõlud. kõlud on ibade`järgmesed* Kul; *aga`järgmisel`uastal oli ia vili* JMd; *`järgmise küla kõrtsi ees`kääskis kutsarid obusid`kiinni pidada* Plt; *`sääntse koore`järgmise piimä`sisse om tett kama käki* Hls; *`opmañn olli ärrä`järgmine* Hel || järeltulija (ametis) *kis sedä võib teada kis tä`järgmine o* Mar **Vrd** järgmäne

2. (pulma ametmees) **a.** pl pruuttüdrukud ja peiupoisid *pruudi`järgmised olid tüdruhud ning poisid* Khk **b.** teine pruuttüdruk *naene o ruudil ees, see oo esimene, tüdrik oo taga, see oo`järgmine; kui poisimees peimehe vennaks`olli, siis see pidi`järgmise`juures magama`pulmas* Muh

järgmisi `järgmisi Kse San järjestikku, üksteise järel [reas] **Vrd** järgimesi, järgimiisi

järgmäne `järgmäne (järg-) Puh/g -mätse/ Nõo/g -mätse/ Kam VIId(g -mädse Rõu, -mätse Vas); *`järkmä|ne (järgmä-,`järgima-) g -se* Kuu *järgmine kui olid joba`õhjed meress, siis`järgmäsel`kerral`ueti`toised`õhjed`kaasa`kastiga; Hagati`toises tabuss`vinnama. `Kolmanes tabuss`vinnati`järgimaseks* Kuu; *miu`järgmätsele vellel ka olliva`nõstme* Nõo; *`järgmäne lat's -`aastak`aigu ni jälki, väega`järgmäne* Se || *tüpak -`kää`järgmäne,`tuuga hää visata? vai lüvvä? eläjäle* Ráp

-järgne Ls noore-, uueljärgne

järgukas järgo|kas (järgu-) g -ka jämedavõitu, ebaühtlane järgoka niidigä `õmleb; üks tükk kangass õli nagu järgukas Kod

järguline järgu|line (-lene) g -lise (-lese) spor eP(järgo- Mar Tõs Kod, `järgu- ?hv Khk, `järgo- Ris), hv T, Ráp/järgo-!; järguline Khn; `järgu-, `järgo|line g -lise R(`järgü- Kuu, `järku- VNg Lüg Jõh) ebaühtlane (pikkuselt, jämeduselt jne); järgukaupa tehtud; mitmest järgust või osast koosnev kui sukkad õlid `tehtod `mitmest `lõhjust, õlid `mitme `järgulised Lüg; se on ühe `järguline `langa. se `langa on kahe `järguline (korrutatud) Vai; kahe kolme `järguline küli sai kevade Khk; linnu rada o järgulene Muh; [kangas] nehoke `tüklene ja järgolene Mar; kolme ja `seitsme järgulesed `rehnungid Tor; sie vili on järguline. siin on madalam sial on `kõrgem; järgulised `juuksed VJg; prants sai on nisuke järgulene Äks; `mitme kraandilene pilv, servad `mitme järgulesed Plt; trepp ol' `mitme järgoline, periss rasse ol' üles ronni? Ráp Vrd järguline

-järgult Ls järk-järgult

järgulpäraline jämedavõitu jahu omma nigu järgo perälise Võn

järgutama järgutama järguti ühendama järgutati kõik ühüteese `otsa need noodavõrgud Var || Orud künnan oinastega, järgutasin jääradega rhvl Hlj

järgute `järgute kohati `järgute one üvä, `järgute `alba, `kaigega pida rahul olema VNg Vrd järguti

järguti järguti Khk Juu JMd Koe Trm Plt

1. osa-, jaokaupa; hooкупа järguti tegime katust – es ole ühe korraga nii pailu `õlgi Khk; mõne aja eest tuli järguti `vihmä Juu; vili `tõusis järguti, oli `esteks väga kuiv JMd; kõik tulevad täna järguti süöma Koe; me ei saa teda (tööd) kõrraga ette võtta, piame järguti tegema Trm

2. kohati, tükati järguti on ilus, järguti ei ole Plt Vrd järgute

järi → järg²

-järi Ls üksi-, ütsiljäri

järi|auk järg², auguga pink, kus laps püsti seisma ja kõndima õpib Auguga järg vai järiauk Trm; vata lapsed `pañdi järi `auku. `riidega kõik oli ära `aetud, se serv et ta `pehme oli Lai **-jalg** fig **a.** (lapsest) `lapsi tuba täis ku järi `jalgu Lüg; `Ninda kui `paari `mendi `ninda akkasivad järjalad tulema Jõh; Mina olin siis veel nisuke järjälä sugune plikake Amb **b.** (lühikesest inimesest, eriti mehest) pisike ku järi jalg Lüg; üks `jändrik inime on järjalg Kad; Lühike kui järjalg Trm **c.** (Ranna valla elaniku pilkenimetuse) Ranna järjalad, `veiksed mehed, näsä `jalgsed Kod

järik jär|k g -gu "oksajuppidega puujupp" – Vas

järile järile Var Tõs järele

1. adv alles, üle tänä o jõulu pühä annepäev, köidetse viil küläs ja juudetse mis järile oo jäen Var; mina jäi järile Tõs

2. postp taha aa viiul (niks) lõnga järile Var

järin järin g -a Jäm Se irin; mürin Läks `kange järinaga Jäm; järra ja närrä, jovva_i kullõlda tuud järinat ja närinät Se

järi|pannu jär|pannu järjepannu kas nad jär|pannu pannasse KJn

Järise: järise kiutu 1. (vöökiri) *iga lõng ise `karva, see [vöö] oo järise `kiutu; 2. (tants, mäng) `ümbert majade `köidi läbi, üheteise `vastu, üks aas `ühte takka, teine teist. see `olli järise `kiutu Muh*

järisema *järisema Jäm Se mürisema; irisema, nurisema `Traktur järises poole `ööni põllu pael Jäm; järisess (pole rahul); jätä no ta järiseminõ jo `maahha, kavva sa järiset Se*

järisligu *järisligu järjestikku hobused on järisligu ees Phl*

järissitte *järissitte = järissute kolm võerast tullid järissitte üheteise järel Muh*

järissute *järissu|te (-tte) järjestikku obused `ollid järissute ees, kui `posti `väeti Muh Vrd järissitte*

järissämä *järissämä järama, närima koer akas luid järissämä Kod*

järisti *järisti Kaa Vän a. järgemööda järisti `paandi katusele `õl'ga `piale Vän b. järjest, vahetpidamata Niid juba kolm päeva järisti oo vihma virutand Kaa*

järistikku *järisti|kku VII Pöi Emm Ris, -ku Rei Ris järjestikku `niitvad einamal järjestikku, üksteise `järke VII; obused olid järjestiku ees Rei; kolm `korda loe üle need sanad järjestiku Ris*

järistusi *järistusi järjestikku Mõned [vankrid] olid nii `kitsad, kaks inimest pole kõruti `istuma `mahtund, `istusid järistusi üks teise selja taga Pöi Vrd järjestusi*

järistusse *järistusse järjestikku obused on järistusse ees Jäm*

järitsi *järi|tsi Kaa San(-t'si) van järgemööda, üksteise järel kait's `päivä iks järit'si munõssõ võidu?; nüüd mitu `päivä järitsi ei olõ mitte üt's vihma rüüm San Vrd järitside*

järitside = järitsi *tol kõtt valutanu. tyy `võtnu kolm supi luska täit `suula järitside ja saanu `tervess Ran*

järje *Ls üksijärje*

järje|kannuga *järje `kannuga kõik järjest, üksteise järel `lõikavad `metsa maha, kus on paks mets, `õige `tihti puid; võttab kõhe `järsku maha, võttab kõhe `järje `kannuga Lüg Vrd järjepannu*

järjekene *elujärg, (hea) majanduslik olukord tal om periss ää järjekõne San; sul ol'l elujärjekene külh Har*

järje|kord 1. järjestus või rida; kord oli sahatõrjus, siis ikke järjekord oli, `ilma järje `korrata ei saand Hlj; ma `ootasi ulk `aega ennem kut järjekord mu käde tuli VII; järjekorras kordamööda; järjest järje `kordas keivad pere perelt vahi `kordas Mar; kärje põhi kus akatakse `kannu tegema, akkab sialt järjekorras tegema Var

2. elujärg, majanduslik seisund taal om järjekõrd käen, siss eläss ta häste; ma_käve `ka_eman uma velle `poiga, kas timä hoit ka õks uma talu järjekõrran Har

-järjel *Ls tagajärjel*

-järjelt *Ls järg-, järk-järjelt*

järjepainu *järjepannu Lained tulad järjepainu randa ja sinna nad järjepainu ka surad Emm -panni järjepannu `võeti `loomi järjepanni Kul*

järjelpan(n)u *järjelpanu hv Hlj, Mär Vig(-panno) Han hv PJg, Tür, -pannu Mär PJg Juu(-`pannu); järjepanu Trv*

1. pidevalt, järjest, järgemööda vahel sajab päeva või kaks järjepannu üsna lausi `vihma Mär; ükskord ma panin nädäl `otsa järje `pannu kardulaid; kui `seitsmevennaste pää sajab, siis sadada seitse nädälid järje `pannu Juu; Järepanu mutku aga käis [tulistamine] Trv

2. kindla korra järgi, järjekorras `easte järje`pannu, võta terad ää moast, et mette kedagi maha_i jää Juu; ei tule järjepanu `vaotada TÜR

Vrd järipannu, järjepainu, -panni

järje|pärast järjekorras, teat korra järgi *Õhjekast on änamast raadist põhaga, kor'k on sihes, õhjed järjepärast ninad pidi korgi sihes Põi; pered `võeti järjepärast läbi Lih*

järjes järjes Rei Plt korras, joones töö on järjes Rei **Vrd** jären

järjessutte järjessutte Muh; `järjessutte Lüg järjestikku kaks `espät `järjessutte Lüg; sa `pannid järjessutte, sa oleks pidan lõhha takka panema Muh

järjest järjest spor S L Ha, Amb JMd Koe I(järjess Kod) Äks KJn Kõp Ran Nõo TMr Ote; `järjest u Lüg; järest Tor Hää JMd(järest) JNn Trm KJn Vil M spor T, Krl Se

I. 1. alati, ühtelugu; üha leheb järjest `kõrgemale Khk; peenikest `leiba, no see `tehti `ainult pühade aaks ja `arba, aga seda põle järjest `tehtud mette Põi; teeme mud'u, tuhnati, saa järjest seal kallal `olla Mär; `nõidu oli `enne järjest, sii riagiti mjõttut Khn; ala järjest iga `õösse käib seal Juu; varastab järjest, ei tema küll parane JMd; iki jääp järest kõhnepess, kõhnepess; salaksi kõnelts ütte järest Krk; järest tulliva nuu ädä ja õnnetuse Nõo; sadu lät's järest kõvõmbõss Krl

2. a. üksteise järel, järgemööda Tulevad kolm tükki järjest `kuurijad `lained Hää; kõik kümme `kitse lähväd järjess Kod; kait's tükki sõidiv järest; nüid surm tege tühjäss selle maja, võtt mitu järest Krk; `Pjiter `ol'li kah üits suur jõmmeldaja, mitu `päivä järjest Ran
b. teat kindla korra järgi, korrapäraselt; järjekorras [veskikivi] teritab iseennast. ta põrub just järjest sealt pealt, et ta ikka terav on Põi; teeme järest iki ärä, lõpetame einä ärä ja sõss lääme rügä `lõikame; me tüü om järe päl, kik'k järest tett Krk; [õlgkatuse tegemisel] enne `panti üless arja poolõ, siss järest `allapoolõ, siss olliva kuud järest võtta; tõene lašk `võrku, et kokku es jää, lašk järjest minemä Ran

Vrd järjeste, järjesti

II. postp tagant, järelt varas lööb su järjest ühe asja üle Khk; `älbivad ära ühetese järjest Mus; Kesse järjest sa niid nee ää virutasid Kaa

-järjest Ls järg-järjest

järjeste järjeste LNg Mar Tor SJn(järeste), `järjeste Jõe

1. alati, ühtelugu järjeste on nehokest `asja kuulda olnd Mar; üsa lõkib järjeste, aga okse_i tule Tor; `istus sial nurga ääres, `pañni järeste piiru põlema SJn

2. järjekorras järjeste peredes oli [lugemistund], akati küla otsast `peale LNg

Vrd järjest, järjesti

järjesti järjesti Kaa Rei Vän HMd SJn; `järjesti Kuu; järest Plt

1. alati, ühtelugu, pidevalt Vanasti sai sügiseti nädalite viiti järjesti rehtedel keia Kaa; Traktor uriseb järjesti sääil Rei; järjesti on tal raha `otses, käib `lainames; `rooste vesi sõõb `varva vahed `kat'ki, ku jalad järjesti märjad on Vän; ta teeb seda järest Plt; kui ma järjesti naeran, siis `ütled, mis sa eblitad SJn

2. üksteise järel, järgemööda küdä ahi ärä, pane kolm tegu `järjesti [leiba ahju] Kuu; Sajab veel kolm päeva järjesti Kaa; mitu tükki tulevad järjesti kohe (autodest) HMd

Vrd järjest, järjeste

järjestikku järjesti|kku hv Jäm, Khk VII hv Emm, Rei Mar/järjestekko/ Kse Tõs Tor Juu Kos Sim Trm Ksi; -ku Mär Vän; järesti|kku VNg Lüg Vai/-kko, --ko/ Pha Kod(järeessi-) Plt; -ku Ris Koe KJn Hls Krk Nõo San Krl Vas; järrestikku PJg

1. (ruumiliselt või ajalisel) üksteise järel; reas(tikku) üht järjestikku tulevad kas `pulma ehk mattusse Lüg; mei `läksimo üks `toise järele – järjestikko Vai; järjestikku obussi `üiti meitel `pitsis obusteks Khk; kured `lendavad järjestikku Mär; leevad pannakse järjestikku `ahju Kos; lase puud järjestikku maha Koe; kaks `pääva järjestikku sadab Trm; `küidi `käigid liig järjestiku KJn Vrd järastiku, järjestigu, järgestikku, järistikku

2. ma oli kümme `aastad ühe peremehe `juures järjestikku Pha

järjestusi järjestusi järjestikku Vanadel muttidel olid kotused all, mütu kivi järjestusi Põi Vrd järistusi

-järjeti Ls üksijärjeti

järjetsi järje|tsi Kaa, järe'tsi Urv üksteise järel, järgemööda Vetke niid kenasti järjetsi üksteise selja taa; Keik äi ruumi ühekorraga uksest läbi, minge ikka järjetsi Kaa; Kõrrast järe'tsi tulõ võtta', sõss ei sõku jalgu ala? (oapõimamisest) Urv

järk¹ järk g järg|u (-o) eP T Har Röp, g `järgu Kuu/järgü/ Hlj VNg Lüg(pl `järgod) IisR; järk g järgi Khk ?Pha Jaa

1. a. (piiratud) osa, lõik, jagu, hulk, tükk; periood kui vili õli `mitmel `järgul `tehtud siis õli `järguline Lüg; võrgu järk. nii mütu `järku kokku `pandud Pha; veame selle järgi täis [sõnnikut] Jaa; `kahte `järku `pandi üles [reht ahtes] Muh; teine järk [mehi] `võetasse `jälle `varsti koa Mar; `tüüka järgud (tükeldatud puutüve osad) Kse; `kolme `järku `tehti [maja]. `esti `tehti kammer, siis `tehti tuba ja pärast `tehti rehalne kua Tõs; `Kolme `järku on sii sõna. Esimene järk on `kruutima, sis `kroussima ja nüid on `vol'tima Hää; `mitmest järgust ma raiun selle puu VJg; võtan `kartulid järgu `viisi, kui pikad vaud Trm; üks [lõnga] järk tugev, tõene piänike Kod; karjamaa oli kahes järgus, üks oli obuste koppel, teine oli päris karjamaa; `aeti kolm `järku kõrvu kokku, kui oli kitsas riie Lai; [kaevu] nakati pääl kajoma järk järgu `viisi Ran; `apnit `kurke ei saa kätte, ma `mitman järgun panni, pääl om magedamba, all om `apnamba Nõo; ise järku ~ järgus eraldi, lahku, lahus nee villad pannasse ise `järku Muh; ise `järko lõi ja akkas ise `leibä Mar; tarad olid isi `järgus, isi oone Kse b. (heina)virn einad pannasse talveks elu_päle `järki. pool `järki juba ee söödetud. pahn pannasse ka `järki; vili on nii `kergeli `järki `pandud, mis sedavisi mahub Khk; me `ollime eena järgu peal Muh c. kord, puhk `kolmat `järku `käisin siel Lüg; kui esimest `järku siin tüel olin JIn

2. a. liik, sort, kategooria, klass sie on `tõise `järgu tie; esimese `järgu tie Lüg; seda (õli) on kahes `järgus ka – `peenimad ning paksemad Khk; tekid `ollid `kahte `järku Muh; esimese järgu peksu said neli meest Vlg; üks järk inimesi on jalad `rangis Var; emandad ja isandad, see oli jälle alam järk ärradest ja prouadest Aud; teese järgu invalii-t PJg; piatera jääb tuulesarja `alla. teine järk on alused Trm; ega nad `kolme `järku panegi [takku], ike `otsmised ja `keškmised Lai; Ilma sõa aigu võeti minu velle üits edimätse järgu ratnikun ja tõene tõese järgu ratnikun Nõo b. põlv(kond) elasivad `ammu siin, aga kas nad olivad vanast järgust (põlised inimesed), ma ei ole kuulud JIn; noorem järk inimesi oli lieris VMr; nüid kaduvad kõik [vanad asjad] ära, noorem järk ei `tiagi, mis sari on Lai; sij järgu

rahvass `ütless egäl puul lakk. vanarahvass ütäl elomaja kottal tarõ`päälnä Räp
|| `mul`klane, vanemate järk on mul`gid (Mulgimaalt pärit) Var **Vrd** jarg

järk² `jark(u) RId(`järg(o) g `jargo Vai); järk JJn Plt

1. koht, kus on miski pooleli jäänud, kus parajasti ollakse *kuhu sie judu `järku jäi; siin on meie tüö `järku, akkama siit `pääle* VNg; *kuhu ma jäin oma kõnejärguga* Plt

2. tagavara, varu *mul on vana järk ies; leivä järk; mul jäi vana `järku jäi järele* Lüg; *kudas seda seebi `järku on* (kas jätkub) JJn

3. olukord, seisund *kuda tämä järk on ka* Lüg

Vrd järg¹

järk³ `jark g `järg|u (-o) Jõe Hää Kei Koe I(komp järjem Trm) KJn T; jerk Ris

1. (suhteliselt suure läbi- või ümbermõõduga) paks, tüse, suur *Järgud lõngad jusku tou Hää; erned juba kaanis järgud* KJn; *võrgu silmä `koeti `ümbre lipitse. kui järgemb niit, sis tiiid suuremba silmä; säääl `olli õnge ahuna `taolisi, iki järgembä kui kiisa* Ran; *`kampsuni ja suka ja teki, nõu tahva kõik `järku [lõnga]* Nõo; *võti mõne järgembä puu* Kam

2. (suhteliselt suure läbimõõduga osakestest koosnev) **a.** (jahust) *jahud on järguks jäänd Jõe; jerk jeme jahu* Ris; *`tangu ka olema `tehtud nii`viisti et sõela piäl. mutku oli järgust `kat`ki `lastud* Pal; *kui sa `järkest jahudest pudru `keedad ehk käksi tiiid, om paremb ku peenikestest* Nõo **b.** (riie, kude jne) järk (paks) riie; *`kangal on järk kude* Kod

Vrd jark²

järk⁴ `jark g `järgu Ris Nis Kei; järk Aud

1. järsult katkestatud; tugeva kallakuga *jões on järk* (kärestikuline) koht. *järgu koha pial on madal vesi, aga ruttu jooseb; jöel on järgud `kaldad* Nis; *õle pundar oli otsast järk, otsast sai järguks `tehtud* Kei

2. hele järk päev, ei või `vastu `pääva vaadata Aud

järkama `jarka|ma, -da tükeldama Kes tuleb puid `jarkama Jõh

järk|aed rõhtaed – Rap

järkima `jarkima, (ma) järgi(n) Khk Põi Muh Han Var Jür järkama järgi ta (puujuur) ära. *kat`ti järgin, poolese* Var **Vrd** järkuma

järkjass `jark|jass g -ja Urv; `jark|jäss g -jä Hel jämedavõitu mõne `veske pääl tetti `liiga `jarkjit jahusit Hel

järk-järgult 1. aegamööda, vähehaaval; pidevalt (ka lühemate vaheaegadega) *sedasi ta* (kalapüük) järk `järguld `ühte `puhku `suurenes Hlj; *tuulik teeb järk järgult jahu* Khk; järk järgult obune sõedab ike tasemini Tor; *kudumine läks järk-järgult paramaks* Kos; *sõda tuli järk-järgult ligemalle* Lai

2. järjekorras, teat korra järgi; jao-, osakaupa *`lapsed keik lugesimma järk-`järgult* [koolis] VNg; *akatasse `kundamendi pialt panema järk `järguld* Lüg; *Turralt võetakse järk järgult ikka sügavamase* Põi; *paneme kenaste järk järgult* Muh; *akkasid `järges* [heinu kokku] `tõmmama. järk järgult PJg; *piimapüt`id olid jah `vuasade pial. järk järgult `võet`i* VMr; [turbalõikaja] *siit alt `torkas läbi ja `viskas `kaldalle ikke järk järgult sedasi niikaua kui sai selle pingi sinna `alla `põhja* Rak; *kui kodu suur küin, pannasse* [hein] *katukse arjani, järk järgult* Sim; [linnud] *lähväd järk-järgult. üks parv on ärä lähnud, tõene järele* Kod

Vrd järk-järgust

järk-järgust järkjärgust järk-järgult, järjest *no temä siss nõglaga toit noid sõsarit ja velli`mitmit`aastit, seenigu na suurembass saeva ja järkjärgust`tijnmä* Puh

järk-järjelt järk`järjelt järk-järgult hv järk`järjelt lähäb`ullemast Lüg **Vrd** järg-järjelt

järklene järklene (järguline, ebaühtlane) lõng Saa

järku¹ järku Var HaLo järsku

1. järsult üles või alla`Arku mää päält lähäd`järku`alla; tee`keerab seal`järku teise`ääre Ris; aja päis`tehti`järku ülesse, ei`tehtud edasi mette; puu ots`saetakse`järku; mägi on järk, tõuseb`järku ülesse Nis

2. äkki, ootamatult; kohe, silmapilkselt *sea liha on üsna`järku alvemaks* (odavamaks) läin; järku ei tule`miele Ris; järku lööb silmad`lahti HMD; kui`külmand kääd`järku`sooja paned, siis akkavad`küisema Nis; tuule ül tuleb`järku, lööb kohe`pauhti Kei || (intensiiteedisõnana) *kaevu põhjast`võtsi`järku`külma vett* Var

järku² järku VNg Lüg Rei Mih JJn VMr Trm Ksi Lai, järkü Kuu **a.** poolne, võitu, (millegi) taoline *Tä oli sis viell nuort`järkü mies* Kuu;`vaalikurikas ja`kaikad on -- viel siin vana`järku`alles VNg; see oli vanad`järku (põline),`metme põlbe inimene Mih; sa vel nuoremad`järku inime JJn; suo`järku [maa] VMr; oli keskmist`järku (kasvu) mjijs hv Trm; liha närtsub`amba all, siis on toore`järku Ksi; unsaku`järku inimesed; kes olivad ärra`järku ja koolitud niid`kaandsivad sihukesi [lipse] ja; maksa pruuñ, see on tumedamad`järku värv Lai **Vrd** järgi² **b.** (ajaliselt) poole, -poolne turule`viidi -- kevadest`järku vasikaid ja; no oli ikke nõnna omikust`järku, siis päris omik oli juba üle Lai

järkuma järkuma, (ma) järgu(n) Kse Kei; järkoma, imps järgoti Mar; järkama järgoti puid`metsas Mar; järgu (haki) see liha`peeness Kse; Suur pikk vorukas veeretakse -- järgutakse käki pikkuseks Kei **Vrd** järkuma, järkima

järkuss järku|ss g -se van jämedus järgu jahu om`lüumele paremba, egass`lüumele ei tähendä tu järkuss Nõo

järme → iärmess

järne → hernes

järoma järoma "lobisema, jamama, jaurama" – Mar

järrestikku → järjestikku

järsak järsak Vän Plt, järssak Tor, g -u Kui kõrge maa läheb`järsku madalamase, sis sial on järssak Tor; järsak on nisuke järsk mägi, kus piad ronima üless, kus järsk koht Plt

järsik(äss) järsi|k g -ku; -käss g -kä vilets, kidur, kõver ja okslik puu või põõsas kui järsikut kasvava nu lepä võsud, ja pajod, tünapuud; kõvõr järsikäss, mes serände järsikäss puu, tyy palgiss ei`kõlba Ran **Vrd** järss

järsk järsk g järsu S L(g järssu Kse Han, järso Mar Tõs; pl järskud Mär) Juu Kos/g järsku/ JMd Koe Kad hv Iis, Lai KJn Krk TLä; järsk(u) g`järsu Jõe Vai(-o); järsku R Jäm Khk Rei Jür Amb JMd VMr Kad VJg Sim I VIPõ Puh Nõo; komp järsem Põi Mar Tõs Lai, järskum VMr Sim Plt, järskum Ann, järssom Kul

1. püstsunas tõusev või langev, tugeva kallakuga; terav, suure nurga all käänduv`järsku jue`kallas VNg; järsud repid Khk; järsk tee, kui määst pailu üles läheb Krj; Kõiguste alt tulnd [mehed]`moale, seal on järsk sügav meri, soab oort`ääre Põi; ja nagu ujupilved on ja järskud nigu tornid löövad ülesse Mär; järsk mägi Mih; Murdlaine, järsk

suur laine tuleb `randa ku `pauhti Hää; mis `järskum, oli `jälle luoga painepakki VMr; järsk katuss KJn Vrd järssuline

2. ootamatu; kiiresti toimuv jõhkrad loomad, mis sure järsu `tõmbamisega oo; jutt oli ühna järsu otsaga Pöi; lemm järsk `aigus `ööti oln Muh; järsk tuuletükk, kõege `rohkem järsud `käivad kõue pilvetega; see räägib nõnna `moodi läbi `kookude, otsekohest `järskud `asja tema kääst midagid ei saa Rid; ma `mõtlesin, et `püssi `lastasse, nii järsk pauk oli Mih; tegi järsu lõpu `piale selle olemisele Lai || muhulasel oo `sõuke järsk jutt; muhu keel ja järsud sõnad või rutakad Muh; uiem keel oo järsem Tõs

3. äge, kergesti vihastuv; ebasõbralik, hoolimatu, karm, range `järsku sanaga inimene sie `ütte `oigust `silmi VNg; üks järsu meelega inimene kes saab kurjaks tühja asja peele Khk; kes järsu vihaga see `leikab [juukseid], siis `juused kasvavad pikaks ning kenaks Pha; ää ole na järsk, ää lõõ obust Muh; Ta o järsk nagu tuli; Järsk nagu püssi pauk Mar; Järsk nagu Rakvere kohus: kärts ja põmm Kul; kohe põrutab `peale, järsk Kir; ei räägi `lahkest ega `pehmet ega, `järsku sõnaga Amb; [kõneleb] järsu tooniga; ja mõni on `ültse järsu olemisega; `järsku iseloomuga Lai; järsu süd`ämega, ruttu saab ägedäss Ran; to_m `järsku sõnaga inimene, to_i kannata midägi; ta_m serände järsk obene, ei saa pääleki `istu ja `ohje võtta, joba panep minemä Nõo

Vrd järskune

4. tugeva toimega, tugevalt toimiv a. palav, kuum ahi oli pailu järsk – põletas levad ee Khk; see põln naa järsk ahe, ei küpsetän Tõs b. `sõuke `imbimini sadu oo ikka param kut järsk vihm Muh; suur järsk (suure leegiga põlev) tuli on, lõhinal `lõõgab Var; järsk meri, kui `sioke järsk tuul tuleb ja suured `lained tulevad Tõs c. (intensiivsedisõnana) See järsk külm vesi nagu allikas Krj; juurekakuga sai ea leib, järsk apu leib Mih

Vrd jarsk

*järsklema (sa) `järskled riidlema kes one nurjatu inimene ja `järskleb tõessegä; mes_sa `järskled, [õeld] vahel ku joñnib tõene Kod

järsku `järsk|u (-o) R(-ü Kuu) eP Puh Nõo

1. püstsunaas järsult üles või alla; tugeva kallakuga ringas lihab vahest `järsku `kõrgemaks Jäm; tee pöörab `järsku Pha; Sellepärast see sadamgi sõnna Tirbi `otsa `tehti, et sealt järsku sügavaks lihab Pöi; mägi lähäb üless `järsku Hää; `võet'i teine ots `järsku maha Kad; kui [kuhjal] `liiga suur magu ja `järsku tõmmatasse kokku, siis akkab ruttu vett `sisse `võtma Sim; kallas `langeb `järsku `alla Kod; vanast kuevatadi vili rõõgus ärä, kaks angutäit kõrvu ja `järsku servad üless Pal; tyy om pikäline mägi, ei ole `järsku `alla minnä Nõo

2. äkki, äkitselt; kohe `järsku lüüb `aigus, ravandus; südame ravandusse surevad inimesed `järsku Jõe; `kaua ta õli siin? – `järsko meni (läks ruttu ärä) Lüg; kis sedavisi `järsku vihastab keige asja pärast, see on kähvakas Khk; Kui sa `järsku `otsa `voatad siis ikka püsut ema jume Pöi; tuleb `järsku nagu püssi suust Muh; mo `meele tule `järsku mette mis nende nimed olid Kir; `järsku näen: üks täht sedasi `langeb Mih; räeme püik lõpeb ühikorruga `järsku ää Tõs; ta tuli nõnda `järsku kui kivi pähä Saa; `pistsin käe `auku, suur vähk võt'tis `järsku käest `kiñni Amb; akas kõhe `järsku (harjutamata) tüäle, nuarelt Kod; teeb `mõnda tööd, `järsku jätab `kat'ki, ja akkab `mõnda teist `tööd tegema; `järsku `pööras `ringi, kannata pialt Lai; ärä nii `järsku tij toda `asja, kannata ka veedikene onde Nõo

3. lühidalt, hoolimatult, karmilt, ebasõbralikult Ku `kennegi `oite lühüvelt ja `järskü `toisega `uhkutasa `rääki Kuu; kut koer augub, nõnda `järsku ja kongist ne sõnad käivad Jäm; üks järsk inimene, ei ooli. `itleb `järsku, teeb `järsku Khk; `Järsku, `raskelt midagi `ütleb juskü ammustab vihaselt Hää; mõni riagib järsult, `kääskija moodiga, `ütleb `järsku ära Lai; Temä ütleb egäle õkva järsku suu sissä Nõo Vrd järsult

4. päris(elt), täiesti, hoopis sie maja on `ninda `järsko `vildakille Hlj; `järsku uus enämb ei õle, puolpidune [riie]; näväd on kõhe `järsku `näljäs Lüg; mees oli muidu `aigete arst, naine oli `järsku silma arst Krj; üks pere põles `järsku maeni Muh; sõrm`kindad õlid ikke üht `karva, kas õli siis al'l lõng ehk must ehk `järsku `valge lõng Kad; võt'in suutäie liha, tõese `sül'täsin `järsku lavva `alla; `enne ei jätä `juumiss järele, kui `järsku kot't tühi Kod || otse tie lähäb `järsku edasi Trm; tuul õli mulle `järsku `vasta Kod; lähäb `põiki, ei lähä `järsku `rišti läbi KJn

5. järjest, pidevalt, ühtelugu, kogu aeg; ilma vaheta Tuba `lehkas `järsko kana `sõnniku `aisust; `tienis `seitse `aasta `järsku `arsti `juures Lüg; `sil kud `muoname kot'tist ei `saantki kaduma, `järsku elavad sies IisR; miä tien sene tüö kül `järsko läbi Vai; käisime sis vaest sügisete kolm `pääva `järsku jänesseid ja `kit'si ja mes nad lasivad VJg; `järsku töö kallal; laps on koa nägo üks `takjas `järsku savas tõne; moonamees õli kes `mõisas `järsku elas; teeme `järsku ära ja asi tahe Trm; `järsku käi seda laada vahet, nii et lühemast jää Lai

6. järjekorras, kindla korra järgi, järgemööda `järsku must, `järsku `valge (lõngavihi värvimisel jäid kinniseotud kohad valgeks) VMr; siin põle kedagi valitseda, võta kohe `järsku Lai

Vrd jarsku

järskune `järsku|ne g -se Jõe Kuu(`järskü-) Hlj Lüg JJn Kad Trm

1. peaaegu püstsüunas järsult tõusev või langev, tugeva kallakuga; suure nurga all käänduv siin on merepohi `järskune, `muudab `järsku Jõe; `järsküene `kallas Kuu; küürmol'd oli nagu pesukünagi, aga `järskuste otstega Kad; pada on `ümmärguse `põhjaga, pottil on `järskune põhi Lüg; Kellel järskused silma laud on, see on äge vihasama Trm

2. äkiline, ootamatu siis `juhtus `jälle üks `ülge tulema `üsna lähädale `meile, tegi ü,e `järsküese `solpsu Jõe; `järsküesed `tuule puhangud; Nüüd `meier tegi `järsküese hüppe Kuu; kuku vigaseks selle ronimisega, kui oleks `järsküene `surmgü JJn

3. äkiline, karm, range, vali se oli ju niisuke kuri õppetaja. nisukene `järsküene mies `ästi Hlj; vanaisa oli ka `järsküese sõnaga, ega ta pal'lu ei `rääkind JJn

järsküesest `järsküesest järsku ei `muista `säälisest `rääkidä mutku vade `järsküesest `põnki. mes sa `põngid, `räägi inimise `muodi Kuu

järss `järss g `järsi Krk Ran vilets, kidur, kõver ja okslik puu või põõsas suu juñn ~ suu `järss Krk; osseline, tüvest jäme kui `järss jälle Ran Vrd järsik(äss), järts

*`järsmä `järsku_i? – nii_pal'lo kõnõlgu_i? Se

järssuline `järssuli|ne g -se järsk järssuline tee Kse

järsult `järsult järsku mõni riagib järsult, `kääskija moodiga Lai Vrd järsust

järsust `järsust järsult sellel o nii nupakad sõnad, `uhkest `moodi ja `järsust reagib Muh

*`järts pl `järdsu? (lühikesest ja jämedast puust) siihn ei olõ meil `miaki mõts, siihn omma na `väega tümikädse puu `järdsu? Har Vrd järss

järv järv (järv) g järve L(järb, järb, g järbe Vig PJg) K I eL(g järve Lut; pl järve Nõo; d'ärv pl d'ärve? Lei), g järve R(n järve); järi g järve S Kse Var Tõs Hää Hls veekogu, järv (sag kas Peipsi või Võrtsjärv); kinnikasvanud (soostunud) järve koht `umne järi Jäm; aavijääl keisid. järves keisime, nui kääs, `löödi jää `pihta Mus; sii järves kasvab ka kamariku tükkide peal jõhvikid Kse; ummjärv ja `lahtine järv, kus vesi merese tuleb Var; jõe osjad kasuvad järve peras Saa; kala püüdjad on järvel Trm; `käimä järve `turja, kesk järve; ku pitku järve tuul ja suarte tuul, siis järv `müirab Kod; läks järvele pesema Lai; vesi on nii õredasti, järv lähäb õhukselt, õhuke vesi KJn; järveperä, sij `ol'li nii, et oja akas siit `juuskma ja järv lõppis Vil; ah, temä juttu ei massa kullelde ta pane järve palame (kiitlejast); Järv käib ku pada (lainetab) Trv; jahvatse järv (veskijärv); järve änd (kitsas sopp) Krk; kui `löune järv kohiseb, siss tuleb `vihma, kui põhja järv kohiseb, siss lääb kuivale (Võrtsjärvest); siss om järve loputuss, kui `väikset `lainõt käevä `vijrde, vähäläse tuulõga Ran; `kinni kasunu järv, siss mõnest paegast `engäss Kam; meil kooless `väike järv üle `aasta. tõnõ kõrd kooless kõik järv (kalad surevad järves), kui paks lumi tule `pääle ja kui sulale lätt Ote; järve suut' kos mõni järv om kokku kasunu Krl; järve `pääle ei tohi? `kipra `vennega minnä?, viskass `ümbre pia; järv `äit'sess – klaar vett, must kõrd vij pääl; rištjärve tuul tulõ hummogu ja põha vahõlt Röp; tah om peräldä (põhjatü sügav) järv; järve perve pääl sanna ni talo?; üle järvekaala (laht, kuhu suubub jõgi) k'äudass Se; järve püüdma kala püüdma tämä elu pääväd järve `püidnud, ja selless elänud Kod; esä püis järve, siss järve pääl elätivä `endit Ran || (suurtest jääpragudest merel) meri on järves; jää peal suured järved sees Ris || fig järv `olli katta, naariva vahel -- `vörkõ `olli `sisse pannu, siss kativa järve Ran || Järve karanu (naisest sünnitamise eel); Üle järve sõudma nakama (lapse sünnimisest) Trv

Vrd jarv

järvakas järva|kas g -ka hv VII, Rei/-gas g -ga/ hv Mär, Kos Jä Lai Plt; järvakas Jõh; järvä|käs g -kä KJn Järvamaa elanik **Vrd** jarvagas, järvekas, järvemaalane, järvlane

järve|andre järve `andre kiil – Vas **-hani** vesiroos järveani `kasvab kõige sügavamas vees kus raba maa on VII; Järve ani. Neid oli `raske käde `saaja, olid nii sügavas Põi

järvedene järvedene (järverikas) moa Kos

järve|jaak kiil järvejaagu umma? väläh, mesiläse? nakase? süllemit `laskma; Ku suurõ järvejaagu juuskva, sis tulõ vihma Rõu **-jaan** järve-jaan kiil – Lut **-kala** järves elav kala linask on küll järvekala, a siin jões on ka mõni vähäkest ike Vän; se oli üks turss – järvekala Tor; kiisk on ka järve kala Hää; Järv om meil küll lähiksen, aga poodin järve `kallu müvvä ei ole Rõn

järve|kana 1. järvekana valge vesiroos – Põi Rei

2. vesikana mustad järve kanad `üeldakse. nied olid viel niisukesed, et kõigis `varba vahel `lesta ei olnudgi. tema on nagu vana vares, kõva ja tuima lihaga KuuK

järvekas pl järvekad järvakas – Vai

järve|kaur ? järvekaur järvekaurid `jälle, suured al'id on, kole suured, mahvat mahvat `lendavad Äks **-kõld** veetaimede jäänus(ed), Peipsi kaldale uhtud rämps järve `kõlda kogovad uiniku, keväde ajab `randa, sij one si talve muss, mes keväde puhassab `väl'jä; järve `kõlda vedäväd põllu `piäle, rammutab `põldu Kod **-luht** (taim) ?luga järve `lohtest tetti tooli `põhju Krk **-maalane** järve `maalanõ järvakas – Har **-mees** kalamees, kalur sina

püüäd kala, aga kala püüüb sino, nõnna one järvehegä lugo Kod; `oarmiguss nimetivä järvemehed neid `pakse kotussit (lumehangi järvel) Ran; *pienemäd `ütleväd kalamehed, meil ike järvemehed* KodT

järvene järve|ne g -se järvine – Plt

järve|nupp järve nupp vesiroos – Vas **-nõu** pl kalapüügiriistad *vanass õlid kañneped* (kanepid), järve `nõude `piäle kañneped `tehti Kod **-hobene** järve obesed õlid ärä `arjunud, kes egä `päävi järvel kääsid [talvisel noodapüügil] KodT **-püük** järvepüük kalapüük (Peipsil) – Kod **-rüüpaja** hüüp ku järve `rüüpäjä um järveh, siss olli hüüä[?] ao[?], vilä[?] odava[?] Vas **-sikk** vähk – Urv

järves|pea `järvespä ”sooauk” `ärge te `menga `järvespä `servale Vai

järve|tuul 1. Peipsilt puhuv tuul, idatuul juba järve kallas lobiseb, vist akkab järve tuul Trm; *mua tuul ja järve tuul kääväd vassakuta; mua tuulegä üvä uhelda `kangid, aga järve tuul ajab `kõlda `väl`jä, järve tuulegä ei lästägi* [Peipsile] Kod

2. Võrtsjärvelt puhuv tuul **a.** läänetuul *õdagu tuul ~ järve tuul* Ran **b.** kagutuul *keskommiku tuul ~ järve tuul* Vil

järve|töö kalapüük (Peipsil või Võrtsjärvel) järvetüü käis ütsilugu Trv **-hüübri** (lind) *Mitu kõrd järvehüübri hüüpäs, setu ruublit mass tõsõ ajastaga rüävakk* Vas

järvine järvi|ne (järvi-) g -tse, -dse Ote San Krl Har Rõu Plv Vas; `järvi|ne, -se Lüg järvedest rikas järvine maa ja `jõine Rõu **Vrd** järvene

järvitüss järvitü|ss g -se väike järv *Haabsaarõ suu pääl oma järvitüse[?], kolm `järve. järvitüste man kauss* (kasvab) *murahket* Röp

järvlane `järvlane järvakas – Tor **Vrd** jarvlane

järähtömmä järähtömmä hapraks, auke täis minema villanõ lang järähtöss ar[?] ko kavva sais kõvastõ keräh; rõivaás ka järähtöss `pal`knah ar[?] Se

järäkutä järäkutä järjestikku tähed oo järäkutä; *kuut one nagu `kuutki on, tähed järäkutä, vaás oo pitk joro* Kod **Vrd** järakute

***järästämä** Puu pürästi, maa järästi, obo `jalga nikkastas (nikastussõnade algus) Lüg

järäümä järä,üm(m)ä aeglaselt põlema vana[?] kannu tük`ü[?] järä,üse[?]; *Taa* (pooleldi põlenud tukk) *muidugu järä,üs üt`sindä[?], ei pala iks ei kistu är kah* Urv

jäsajas jäsajas (lühike, kuid sitke) *poiss* Trm **Vrd** jäsjas

jäsam jäsam g -u liige, lüli *äkkekut`sikatel on kaks jäsamud; ket`il on jäsamud; inimesel on kah jäsamud või `liikmed* SJn **Vrd** jäsamus, jäse

jäsama jäsama Hlj Mär Han Kse Jür Koe Trm

1. lõõma, peksma, virutama; raputama *Ta oli undile otse pähe saan jäsada* Han; *ma jäsasin kukele `vankre kodaraga* Jür || *Jäsas* ikka jämedaste, juba nüüd piinike peos (raiskajast) Mär

2. (kinni) haarama *pidin kukkuma aga sain vil `kinni jäsada* Trm

3. ”liigutama, sikutama” – hv Hlj

Vrd äsama

jäsarik jäsari|k (jäsäri|k) g -ku Lüg Jõh TaPõ Võn, g -gu Ran Kam jändrik **a.** (puust) *muarjakašk kasvab suu piäl. üks jäsarik seesäb alate, `ilman ei kasva* Kod; *võib ka ia `puude ulgas mõni jäsarikust `kasvand `olla, kui ta viga on saand; soo pial on männi jäsarikkusi* Lai; *serätse `väikse jäsäriku puu, kas kuuse jäsäriku vai pedäjä jäsäriku, vai*

kadaja jäsäriku Kam **b.** (inimesest) jäsärik oli veke `rangis `jalgadega mees; `mõnda veikest inimest ööldasse ka jäsärikust Lai **Vrd** jäserik

jäse jäse g -me R Mar

1. liiges `sorme jäsemed one `aiget saand; kere one juo kaik jäsemi täüs VNg; siis ei `liikund parema puolt `küllest mitte üks jäse. `tuhрати. sene järele sie jäse akkas `liikumaie; `sõrme jäse; `varba jäse; ega `muidu ei `saagi `tohtri paberid kätte kui `laudib kõik inimise `kondid kokko jäse jäsemelt Lüg || küll sel okil oo aga paelu jäsemid Mar **Vrd** jasamus, jäde, jäsam, jäsemb

2. **a.** kont, luu tugevate jäsemetega Kad **b.** käsi või jalg – VNg

jäselema jäse|lemä, -ledä Kod, -lämä, -ldä Rõu purelema, kisklema vahel veikesed `põrsad jäseleväd. vanu `üeldässe, et pureleväd Kod; No_naa_latsõ_saa õi joht üt`stõõsõga läbi, naa jäseläse? ütte alati Rõu

jäsemb jäse|mb g -ma jäse – Lut

jäserik jäseri|k Kuu/g -gu; pl -güd/ Khk/pl -kud/ VMr jändrik **a.** (puust) Nee puud, migä mere `ääress `kasvavad, on `oite jäserigüd; jäserigud `männüd Kuu; puu jäserikud Khk **b.** sie [inimene] nagu veke jäserik ehk järjalg VMr **Vrd** jäsarik

jäsima jäsi|ma Kuu/-mä/ Jäm Hi Rid närima, näsima Vasik jäs is nouri (naeri) kallal Emm; Mis sa seal jäs id Rei; koer ei saand teda jäsida Rid || fig (ahnitsemisest) läks suurt `saama ja jämejä jäsima Kuu **Vrd** jösima

jäsjas `jäs|jas g -ja jäs sakas **a.** (puust) soode `ääri kattu on `jäsjad kased, `küinkude pael on suured pitkad kased Khk **b.** kängujäänud kasvuga (inimene) `jäsjas mees; nii irm `jäsja kasuga Khk **Vrd** jäsajjas

jäska¹ jäska Jäm Vig Sim lühike inimene jäska inime, lühige jäme mees Jäm; oli väike `jäs sis mees, jäska Vig; üks veke jäska ike on Sim

jäska² jäska vurrkann – Pee **Vrd** jäss²

jäslik `jäslik Jäm Trv kõver ja okslik (puu) oksa `jäslik puu; oksa `jäslik koht puu loua sihes Jäm; `näslük ja `jäslik puu Trv

jäss¹ jäss g jäs si (jäs si) Jäm/jäss/ Khk Kaa VII Põi Emm/jäss/ Mär Var Tõs Vän Saa Ris Amb JMd Tür Trm Lai Plt KJn Vil Hls/jäss/ Krk Ran Võn; `jäss(i) g `jäs si R(-s isR, -ä Vai) vilets, kidur, väike või lühike (asi või olend) **a.** (puust) sedä `jäs si ei saa `kirvegä `lõhki Lüg; pisine lepajäss Jäm; Küll on aga siin koa nee kased viletsaks jäänud, muud põle kui puha jäs sid Mär; kõege narumad puud jäid `järgi, metsa jäs sid Vän; on üks va jäss, ega ta ia puu põle JMd; mõned sookased, pisikesed jäs sid, õksad olid karedad, karmid ja teravad Lai; `väikse kuuse jäs si Krk **b.** (inimesest) midä sie vana mehe jäss nüüd enämb `metsä lähäb Lüg; see va jäss mees VII; eks nää mul poisi `jäs si Mär; mis nisuke veke jäss on ka, aga ise püiab ennast kõrgendada Ris; on üks va mehe jäss KJn; poesi jäss Ran || *Vot minu ema nüüd `rääkis seda lugu ja mina õlin jua siis ka `kaunis vana jäss Jõh || fig küll sie one jäss, ei sie oma `kangust jäädä VNg; oh sina vana `jässä* (tuimast inimesest) Vai **Vrd** jöss² c. väike, vilets, pabul (õunast) õõnad ku jäs sid Vil; õuna om seantse jäs si Hls **Vrd** jäss²

jäss² jäss g jäs si Trm Lai(jäss g jäs si)

1. vurr; vurrkann jäss on ümmargune ratas, pannasse terava otsaga pulk läbi, siis käib kui võrin põranda pial Lai **Vrd** jäska²

2. seajala-kont *sia jala luu, sääre luu, seda kutsuti jäss; jässist`tehti vuuriluu* Lai

jäss³ → jaas

jäss⁴ *jäss* lstk oinas – Ris

jässakalt adv < jässakas *mis viletsalt`kasvand, jässakalt või, sie on kõige tugevam puu* JJn

jässakas *jässa|kas* g -ka Jäm Khk(-gas g -ga) VII Mar Han Tõs Saa Juu Kos Amb Koe Trm Lai Plt KJn; *jässa|kas* g -ka Jäm Kaa Kse Mih Tor Hää Amb JMd; *jässak* Vän; *jässäk* g -ä Juu, -u Juu Kod Krk Hel Nõo, *jässä|käs* g -kä Lüg Jõh kidur, vilets, väike või lühike (asi või olend) **a.** (puust) *suo`männi`jässäkäs* Lüg; *jässagas puu, mette ep saa`kervega`luhki* Khk; *piised karused`jässakad, raba sehes kasu`õiged puud`ühti* Mih; *Aga suu`pääl`vaata mis`jässakad [puud], perse maa kül`les`kiñni* Hää; *meil oli pal`lu karjamaad, tümad, männi`jässakad`kasvasivad pial* Lai; *kõvere jässaku,`oksliku puu* Krk **Vrd** *jassak* **b.** (inimesest, hv loomast) *jässakas inimene, loom* Jäm; *Jässakad poisid oo`kanged tööd`lõhkma* Han; *Ei olnu pikk [mees],`seuke`väike`jässakas`ol`li* Hää; *vekene jässaka kasuga mies tene* JMd; *mõnel oli jäme kael, jässakas* Lai

Vrd *jassak, jätsakas*

jässi, -s *jäss* (jäss) hv Lüg, Khk Var Tõs Saa KJn; *jässis* (jässis) hv Lüg, Jäm Khk Vig Var Aud VJg Trm KJn *kängu(s), kidur(aks)* *jässi`kasvaned`männid* Lüg; *karune`jässis`jässakas puu, pole mitte midagid pitk* Jäm; *jässis mees* Khk; *soo kased,`pissed`jässis puud* Var; *jässi`jäen poiss* Tõs; *vanal kuul`raiutud metsä võsad`jäävad`jässi`poisid ikke`ütlevad et meie olime täna kohe iast`jässis* u VJg

jässima *jässima* tegelema, vaeva nägema *Äi tahaks nende`noorde`ärgega mitte`jässima akata. Las nooremad`jässivad ja õpedavad neid* Emm

jäss|kael *igavene jäss kael mees* Khk

jästi → easti

jäsu pl *jäsu* (okastradi) okas – Hel

jäsärigu *jäsärigu* *kängu ta om`jäsärigu`jäänu (nigu põrss`trälli om`jäänu)* Kam

jäti → jätt¹

jätik¹ *jät`ik* g -u JJn VMr Rak *jäätmaa, sööt`jät`ik on põldudest`jäätud maa* JJn; *niisuke`jät`ik maa, sie ei kasvata`vil`ja, siis ärra`jät`tis tema``süöti;`jät`ik sie on nisukene vana karja`mua,`enne olid kõik`väilatagused`jät`ikud* VMr

jätik² *jät`ik* g -u rumal *sa oled nigu vana`jät`ik* Võn

jäti|kakk *jäti kakku tegema* (last emarinnast võõrutama) Muh

jätis *jät`is* (jätis) g -se IisR S L(-ss Noa Aud) Juu Jür JJn Koe Kod/g -sse/ Plt SJn, g -kse Kos KuuK JMd VJg; *jätiss* g -e Hää Trm Lai KJn T Krl Har(g -se); *jätti|s, (jät`tis)* spor R(-ss Lüg) Ris Lai; *jädü|s* Kuu, *jädi|s, jädös* Vai, g -kse; *jätü|s* g -se Hls Krk/-ss/; pl *jätüsse?* Röp, *jäd`ise?* Urv

1. *jäänus, ülejääk; kõlbmatu või väärtusetu asi, jäätmed egä siin midägi [süüa]`õle,`pühäde`jättiss on viel`järel,`võttame`sedä* Lüg; *``süöväd`toise`jädöksedki`vällä* Vai; *siis`jäävad nad (vanad riided)`jätiseks`jälle [kui kanda ei kõlba]* Jäm; *keis`pöllalt`jätissi (mahajäänud kartuleid)`otsimas* Khk; *Mis siis veel`vähegi moa oli, seal oli talu koht`peal ja siis`nee viimased`jätised olid siis selle`vabaniku`käte`Pöi;`vadakas,`piima`jätis* Rid; *tänakund oo`paelu`loomi`surnd. kõik kohad oo`neid va`looma`jätisid`täis* Mar; *``ründed oo`sohksed*

jätised; sööma jätised Tõs; rasva jät'iss jääb sea rasva loomidest Aud; need on veel vanad ahuarre jättised mis siin näikse Ris; toedu jät'is lähäb `amma vahele Juu; `eisted on ühed nihuksed taku jät'ised Jür; puupiiritus on ise, piirituse jät'is või; sie [vaip] on jät'istest `tehtud JJn; kas ma pian teeste jätissid koristama, mis teestest üle jäävad Trm; agana olliva nu jätisse, mis tuulutamisest jäänü Kam; mia söögist jät'ise üle jäänü, tyy visatass tsol'gi `pañgi Har Vrd jätme || jäänuk, jääne; igandlik vanad jät'iksed viel, vanapõlve tüöd; vanapõlve jät'iksed muodid KuuK; niid [vanad sõnad] o viimäsed jät'issed, vana aja jät'issed Kod; kui kuhi valmiss, `aeti vüü `pääle. tyy olli vana `aigne jätisse muud Kam

2. pej, sõim üks `laiska one vana jättis; vana `kassi jättis VNg; sinä igävene jättis, kas `juomisega vai `muidu üle `eitand Lüg; va vanad paganad ja nõiad va jätised Mar; mis_sa `tühja poisi jät'ist kiidad Mär; kuradi mooname jätiss Trm; oh sa jätüs, `kunnig siut ämp vaja ei lää, mis siug ilman veel tetäs! Hls

3. kurat vana jätis Rei; jät'ist `luetakse vanapaganaks JMd; om üt's vana jätüss. jätüss om vana toht Krk

jätistama jätistama Khk Rei **a.** kartulimaad üle noppima – Khk **b.** (toitu) solkima, rikkuma Kass jätistas inimeste toidu ära; Söö vastald kõik `kardlitükid ää ja `sülti jätista äi tohi Rei

jätk jätk g jätk|u (-o) eP; `jätk(u) g `jätk|u (-o) Hlj VNg Lüg Jõh IisR; `jätk|ö (-o) Vai; jäck g jäku Vän KJn SJn Krk Lut

1. lisa; pikendus **a.** see, millega jätkatakse või pikendatakse; kulunu asemele pandav uus tükk `ennevanast `pieti ikke `jätkuga `sieligud VNg; `jätkuga sukkad. `onvad `sääred kõvad. tehässe `uued lavad (labad) Lüg; Kala-nski jätk (elamu alumiste palkide jätkamisviis); Kalasaba jätk (palgiseotis) Jõh; `mastil on nied `jätköd ka viel – `stengid Vai; kasujätkud (patsidesse pandud valejuuksed) Käi; mine too `mulle kõie `jätku Mär; sul ju nii lühike ümrik, pane kohe mitu `jätku alla Ris; `jätkasin ohelikule jätku `otsa Kad; nagu jutu jätkest ööldud Trm; Lamab kui rooma jätk Pal || fig prillid `eetasse silmale jätkuks olad Khk; Kui keegi teisele midagi kätte ulatab, siis oli teine talle jalajätkuks, ehk ka käe jätkuks Mär **b.** endisaegse naistesärgi takusest riidest alaosa piht oli linane ja altpoolt oli takune, se oli se jätkuga särk Tür; aan pihale vüil jätku `alla, siis `ongi särk `val'mis Lai; särgi jätk tuli `alla ajada, piht `tehti peeniksest `riidest ja jätk `tehti jämedast `riidest Pil; särgi jätkul särgiväel juba ommogo vara võt't särgi jätkul `einä ajada Kod; siis vata tuleb nii soe et kõnnite kõik särgi jätkul Lai Vrd jakus **c.** lisand, mis teeb toidu, joogi jne jagusamaks `kartulid on `leiväle `jätkost Lüg; ma pani `villadele omast kääst `jätku `juuregid veel; pahnast saab eina `jätku Khk; vesi pikkä piimä `jätku, aganas oo lebä `jätku; piimäle `pañdi ike vett jätkus `juure, kui eenamaale `miñdi Vig; aganad ikke leevä jätk, umalad õlle jätk Juu; tie `kuaki, siis sie on jälle leiva jätk VJg; vesi viina jätk ja vesi piima jätk Trm

2. a. liikumist võimaldav ühenduskoht, liiges sõrme `liikmede jätkod Kul; kaela koht `kat'ki, jätkest `lahti Lai || fig (kangekaelsest või tugeva tahtejõuga inimesest) ajab oma `õigust taga, ei `anna `jätkost järele; `enne ei `anna järele, `jätkost järele kui piab `saama `tehtod Lüg; Teeb tüöd, kas jätkest lahti (väga palju, kõvasti) Ris; mõni inime on, ta järele ei anna, kas jätkest `lahti kohe Juu **b.** (sõrme, selgroo jne) lüli Kõmp on `peidla jätk, kõmbaga mõõdeti ka Hää **c.** (kõrrelise) sõlm; hv sõlmevahe vilja jätkud on `valmis kasund

juba – akab pæed tegema Khk; *Roog* (pilliroog) *on`neukstest`jätküdest koos,`sõlmedega`kinni* Han || fig (jutu sisukusest, tuumakusest) *ei ole jutul jätku egä sõnal`sõlme* Krk

3. (piiratud) osa, jagu, hulk; järk *sie kõüs one`mitmest`jätküst kogu`pandu* VNg; *maja`õtsa tegin`jätkü* Lüg; *siis ehtasid`senna* [majale] *`jätkü`otsa* Amb; *kööied on`mitme`jätküliised, mitu`jätkü pannakse otsastikku* JMd

4. piisavus, jagusus; tulu, kasu, edu *ta teeb oma tööd ka, aga äi temal sest`jätkü äi ole* Emm; *ju ses`jätkü pärast`pandi* [aganaid leiva sisse] Muh; [kratt] *tõi`vil`la, pani`jätkü piale* Nis; *jumal annab`talle tulu ja`jätkü* VJg

5. (tervitus, soov sööjale või töötajale, vastus sellele soovile) *Jätkü ~ jätkaku* jumal rooga (vastus) *Jätkü* on hea ~ *jätkü* tarvis Jõe; *`jätkü`villa`niitajalle;* [pesupesijale öeldi] *Jätkü* valgele Jõh; *`jätkü toidule* Khk; *Tere ja`jätkü* Krj; *mõni teeb`jälle`nal`la ja`ütleb:* *tere`jätkü tööle* Mar; *leba`jätkü* Kse; *jätkü`leiba* Mih; *jumal pangu leival`jätkü peal* Ris; *jätkü leivale* üld, *jätkü leiba* spor, üld (sagedamini Eesti idaosas, ?vanem); *jätkü (leivale ~ leiba)* andma *jätkü* soovima, sööjaid tervitama *tere`jätkü`leiba ~ leivale* (vastus) *tere,`jätkü tarvis; mõni ulakas`ütleb: `kelle täkk sie läks teiba* Lüg; *kui sööma ajal`teisse`kohta minnasse, siis`antasse`jätkü: `jätkü levale* Khk; *Jätkü leivale* (vastus) *Jätkü* taevast Phl; *`jätkü`antasse ikke leivale, egä sa sia`viisi tupp ei lähe* Mar; *`jätkü jummal teie leivale* Kos; *Jätkü teie leivale ~ hum* Täkud teie reial (vastus) *Jätkü* tarvis ~ hum Täkud tallis Jür; *`jätkü leivale* (vastus) *jumal`jätkü* Kad; *`jätkü jumal`leiba* (vastus) *`jätkü tarvis ~`jätkü taeva isale* Trm

Vrd *jatk*

jätkü *jätkü*, *jätkü* eP(*jäkkama*, part *jäkatud* Vän); *`jätkü|ama (-ämä)* RID; *`jätkü|ma, -da* VII Rei Ris; ? *jäkkame* Krk

1. *jätkü*(na) lisama; **a.** *jätkü* v tükki otsa panema; (vana asemele) uut otsa panema v tegema; (kaht otsa) ühendama *maja aam`palgid`jätkü* *katasse`englis tappiga kõvast kokko* Lüg; *sukka`jätkü* *katasse ka – huupüksist saadik kojutasse uued tallad;* *`jätkü riha va`rss kogu, siis`aitab veel* Khk; *mool koa vel üks`jätkü* *tud särk, alt`jämedäm* Vig; *minu isa`jätkü* *puust la`ssi vitsad* Vän; *`pal`ki`ammaga`jätkü* *kama; kalasaba`moodi`jätkü* *amene* [palgil] Nis; *nõör oli lõhike, seda tuli`jätkü* *kata* Kos; *kerves tahab`jätkü* *kata* JMd; *kui kangas`kat`ki läks, et`jätkü* *kata ei suand, siis`võeti`jätkü* *lõng* Trm; *kiiluge`jäkkamine* Krk || fig rehavart *jätkü* *kama* oskamatult riisuma *Sulle ia pikka`varrega reha, saad ilma`jätkü* *kamiseta läbi* IisR; *Lauri noorik oo linnalaps, näha oort,`jätkü* *rehavart* Kaa || *ei sie enämb`jalgu`jätkü` – enämb ei`pääsi sest`aigussest, ei saa`lahti* Lüg **b.** *pookima`pookimine on ounapuude`jätkü* *amene* Emm || *`kaura one juo`jätkü* *kand,`ripse akka tulema. sie tule siis`üõlla kui`kuiva suve one* VNg **c.** (millegi lisamisega) jagusamaks tegema *`jätkü* *leiba`tuhlidega* Rei; *jätkü* *kati`piima* (lisati vett) Trm

2. (soovides, tervitustes sööjale, töötajale) *`sööma akates mõni`ütleb: `eesuke`jätkü`toitu* hv VII; *`jätkü`taeva`issa`toitu* Muh; *`jätkü`jumal`leibä* Rid; *kui`õetse`jätkü`leiba, siis mõned nal`latavad. ei saa enam`jätkü* *kata, mis lõegatud oo* Aud; *ku`leibä kassad, tuleb mõni võõras,`ütleb;`jätkü`jumal leeväle* Kod

3. (poolelijäänut) edasi tegema *akkame`õige juttu`jätkü* *kama* Jõh; *jätkü* *kati tüäd edasi* Iis; *jutt`jää pooleli,`jätkü* *kame seda nüid edasi* Lai

4. jätkuma, piisama *senest ei jätkä`meile, sedä on vist vähä; kas sedä tüöd`jätkä miu jaost ka Vai*

Vrd jätkama

jätk-jätkult *jätk-jätkult* Juu **Vrd** jätk-jätkult

jätku|kangas takune labane kangas, millest tehti naistesärgi alumine osa. Naistesärg on kolmest kangast: "pihakangas", "käiksekangas" ja "jätkukangas" – MMg **Vrd** jätkukangas **-koht** liite-, ühenduskoht *jätku kõht. `tiliskived`panna. vahe kõha`pääle`panna`tõine kivi, kui`ahju tehässe Lüg; rihma jätku koht Khk; Jätku (hum vastus) Jätku kuhast läheb katki Krj; Jätku kohale`pandi sammel vahele ja`löödi`kinni; Nii east`pandud, et mitte pole jätku`kohta nähagi Pöi **Vrd** jätkukoht*

jätkul → jätk

jätkuline *jätkuli|ne* Jäm Khk Pöi Mär Kse Kos Trm, *-lene* Rei Tor Plt; *jätkuli|ne* VNg Lüg Vai (*jätko-*), JMd(*-lene*), g *-se a.* mitmest jätkust või osast koosnev; lüüline *jätkoline`kleiti: `mitmest`jätköst`tehtu Vai; `mitme jätkuline rihm Khk; se nõör on väga jätkuline Mär; kõied on`mitme`jätkulised, mitu`jätku pannakse otsastikku JMd b.* ebaühtlane, tombuline *jätkuline lõng,`tompilane* Lüg **Vrd** jakuline, jätlik

-jätkult Ls jätk-jätkult

jätku|lõng kangakäärimisest järelejäänud lõng; jätkamislõng *Soki jätkulõng tuleb eesti (hästi) jäme lasta, et ka vastu peab Kaa;`kangal, kui keäritud soab, jääb jätkulõnga järele Juu; kerast`võeti paranduse`lõnga,`üeldi jätkulõng. sõlmati kokku Trm **Vrd** jätkulõng*

jätkuma *jätku|ma* VNg Lüg IisR Vai/*jätko-* Jäm Khk Pöi Muh Emm(*jätko-*) Rei Mar(*jätko-*) Mär Kse Tõs Tor Ris/(ta) *jätkub/* Juu JõeK JMd Pai Koe VJg Iis Trm Kod Plt; *jäkkuma* Se, part *jäkkund* Hää jaguma, piisama, küllalt olema, üle jääma *kas`jätkuks`mulle ka`laina* VNg; *jätku`leiba; mõni`ütleb`jälle [vastuseks] kui`jät kub, siis jätan`sulle ka, kui ei`jätku, süön kõik ära Lüg; Sul`aidad vara täis,`jät kub isa iast ja poja`päevist IisR; jo`jät kub`ruumi`teite jäuks ko Jäm; sest`piisab juba küll,`jät kob juba Emm; marja`metsa ei ole`aega jäkkund Hää; ega siga suand`enne karduleid, teda ei`jät kund nii pailu Pai; nüid`jät kub, ei õle enam vaja Kod; ega kuhjal ei old`mõetu, kuhi`tehti kudas`eina`jät kus Plt || see töö`jät kub mul veel`mitmeks päevaks ette Ris || (soovis, tervituses sõõjatele) *Jätku jumal rooga Jõe; Jätku jumal toitu Jäm;`jätkuma leiba (vastus) jumal ia mies van Kad **Vrd** jätkuma**

jätkutama *jätku|tama* Khk Rei(*-dama*) Mar Juu JMd Plt, *jätkutama* Jõh **a.** (ajaliselt v ruumiliselt) pikendama; jätku- või osakaupa tegema *vahest ei soand kevade karjast`ühti, siis jätkutasid iga üks seda karja`korda, siis`käidi igast perest`kordas Juu; jätkutan`aeda`juurde viel, tien pikemaks JMd b.* kokku hoidma, vähesega läbi ajama; pikema aja peale jaotama, jagusamaks tegema, jätkuma panema *Liha on`tarvis`jätkutada`uue`aastani Jõh; kui`pahna on, siis saab`einu jätkuta; tuhlistega saab`leiba jätkuta Khk; Sai ikka kuidagid kevadeni jätkudat [heina] Rei; mis sa jätkutat, mis sa`külla kiidad kui näl`g ahju otsast`alla vahib Plt **Vrd** jakutama*

jätkä *jätkä* Kuu Vai kaabakas, hulgus *Enne oli`laevuje pääl, pärast old sadamas`jätkäks; sattusid`jätkägä`kimpu; vanames`siunas`jälle et, nää igä migä kohe`jätkä se`jätkä kohe, et nää ei kohe elä`naisega ega,`tembab`jälle`toistega Kuu*

jätlik `jätlik g -u Khk Kaa ebaühtlane; kõver(ik) nii `jätlik luua varss; `jätlik aņņu varss
äp seisa püus Khk; `Värvides olid lõņņad `jätlikuks jäänd Kaa

-jätlik Ls järgijätlik

jätma `jätma(-mä), (ma) jät(a)n (-ä-) eP eL(`jätmä Vas Se Lut, [ma] jät'ä Se, part
jättünü(?) Urv Har[jättünü], d'ättanu Lei); jättama, jätta(da), (ta) jätab Khk Mus Kaa;
jättämä (-ma, jättama) -dä (-da) R(-mäie Lüg, `jätmä, -ma Lüg Jõh IisR), (ma) jädan Kuu
VNg Vai, jättän Lüg Jõh IisR;imps jää- spor R, Sa Emm (jεε-) Lä Tor K Puh; jäe- VNg
Lüg IisR Vai Khk VII Muh Lih Kir spor Pä, K TaPõ KJn M T Urv Har Plv Vas Lut; jätte-
Vai(jäde-) Hi Trm San V(jät'e- Vas Se; d'äte- Lei) (tähendusrühmade piirid on väga
tinglikud)

1. (edasi) olla laskma a. mingis olukorras või seisundis `Istuvalla `täüdüb `tuhli
`kuorida, siis ei jäda `selgä `haigeks Kuu; jättas `akna `aagita; ei `õska `künda üväst,
jättab vao `tervest ja `tõise `künnäb, jättäb `vüütillisest Lüg; mineva sügise `jääti keik
`lambad eluse; ma `jääsi pesu veel `kuivama Khk; ega `aava_p või lõgaseks jätta Krj; kui
ein nap̄ oo, siis `jätse kulusse, `niitmata Muh; Aes lõngavihi segamisti ja jättis poole
kerimesega Emm; söad `jätvad naised leseks; sandid lapsed jätedaks söömast `ilma Käi;
kuib oo üsna kõloks jättend selle vella (vilja); jätä mend rahole Mar; ei viisi `einä `niitä.
mutku jätäb `kaari `võlga Vig; Mõni koolilaps jätab õppimise `loisku ja hooletuses Hää;
`jääti ikke `inge see viie `tei-skme `aastane pueg Pee; nied on `seeki `jätud aisad, neid põle
vaja VJg; ei tõhi kodo üks jättä Kod; ku vikadi rahu `jääti, `panti iki kaari ala Krk; vanast
`jääti vašk siss kasume kui ta ää lehmä poig olli; ma jätä ka ta (lehma) `kinne, ei nüssä
enämp Hel; ku_sa midägi `ot'sma lätsit, ta_s jätä su konagi ilma Nõo; ka_sa ussõ
kiñni_pañnitõ, vai jät'it vallalõ San; lät's är[?], jät't mul `vañkri `puuldõ `vinna Urv; suurõ
valu ja ädäge `jätse kõik' unõtustõ KrI; kõnõla neile, et `jätke minnu rahu, na omma
mõtsalisõ, ei jätä na[?] Har; Ann jät't hobõsõ `saisma ja `vahtõ Rõu; Ku ahi tühäst jätete,
sõss tull' leeväst vahe[?], lõppe leib rutto `otsa Röp; ku ar l'at sugu suurõst, maha ai (ei
mahu) inäp `tallo, võt (eks) sis tulõ ar jättä muni `võõrast (loobuda sugulaseks pidamast)
Se; maa jätet `süüdüst Lut b. (koos ma-inf abessiiviga; lause sisult eitav) jättis `linna
minemata Mih; ta on edev, ega ta ei jätä seda `rääkimata Ris; `jääti söömata ka lõuna, kui
ei osand `kosta Ann; mia jäti kah `täämbe tuapõrmandu `mõskmade Hel; kes tu toda jätäp
tõstele kõnõlõmada Ran; ta jät't `terveni arimada miu rüämaa Puh; `väega alb ja
üle`kohtune inimene, ega `jummal seräst `nuhklemada ei jätä Nõo; oh `jätke `täämbe
`kapsta `aida lõikmada Ote; ta om jättünü `värjä `haaki `pandmalda Har; ma võinu tuy
raha jättä `masmada kah Rõu; mõts jäteti `külmädä[?] Plv; timä jät't tegemälä[?] Se
c. kuskil, mingis kohas ema `ketras, jättas vokkile `värtnad `pääle; Süäd `jääti `liede Jõh;
miä jädin tama kodo `joude `istuma Vai; ema jättas lapse maha, es võta `kaasa Mus; ää
jätä tanu mehe külje `alla Muh; Meil `viitaks löödid `õhta `merre ja `jätaks senna `paika,
püitavad isi Hää; ää jätä kätt vahele VMr; on jätt nisu maha (sirbiga lõikamisel osa kõrsi
kasvama) Sim; kos_sa rikass võid jättä kõrvale, piäd ike `kutsma; tõese raha jät't `sisse,
peremehe kätte Kod; müristemine jät's vihma maha, nüid akkass vihm sadame, nüid änäp
üle ei lää kunagi (sajust, mis algas äikesega) Krk; täl si asi süd'äme pääl, tahab iki ärä
kõnelda, süd'äme `pääle ei taha jättä Ran; egass maha ei jätä `ainu, kaste tulep `pääle,
piap rukka panema Nõo; surnu lätt maa päl alvass, `aisamõ, maa pääle ei saa jättä tidä

San; sa `tul'li ärä? ja jät'i latsõ ni kauõdõ Har; `Varga - - jätivä raha kõik' sinnä? `paika; Ta ei jätä palavahe pattagi Röp; kartohkmuld vaja äestä, siinna om `kaibjil pal'lo kartohkit `maahha jät'et Se || fig Jättas `kuoli kus seda ja teist IisR; kui `aksid `võitu ajama, siis `jätsi möne `ända (endast tahapoo) Kär; jättis kopsud `kraavi (sai rindel kaevikus tuberkuloosi) Rid; kate sil'mä vahele `jäetu (jäetud tähele panemata) Ran; ma paremb jätä ammaste `taade (ütlemata) tolle sõna Puh; tõne tõist ei jätä puu `taade (inimesed hoiavad teineteist) Rõn; ma hiidä iks vana? `rõivapulga kohe `varjo, noid jätä äi_silmä nätä? Rõu; võta või ~ ehk jäta võta või jäta, üks kut üks, nõnda `ühte nägu Khk; võta ehk jäta, aga see oo ikke see küll Mar; see on – võta ehk jäta – tema JMd; võta või jäta, täiesti `ühte nägu Plt; Võta_vai jätä?, taa lat's um `õkva imä suust sadanu Rõu

2. (midagi) tekitama või tegema kui `niie silm on `katki, siis jättap [kanga] tiba Jõh; `kolne `narlane jätab `valged villid `järke Pha; varas jätäb jälled, siis `varga `jälgi `aetasse Mar; jäta vahe vahele Kse; tõkked tehete jõkke, keskele `jäetse auk ja `sinna pannetse mõrd ette Aud; jätab tombud lõngale `sisse, ei `oska kehrata HJn; kõik `rõuged ei pia `jätma `armisi VMr; este `jäetasse üks pääv vahele, siis kaks `pääva, siis tõmmatasse veel viimast ja siis jääb [lehm] `kiinni Lai; kes ei `oska äste `niitä, jätäb külleluud, jätäb kumõrad joned aena kaari `pääle kasuma Ran; `rõõndiku `jätvä [kangale] `sisse, kui alandikku `laskva? Röp

3. a. säilitama, alal hoidma (ka jälle, järel[e], järgi, manu, perra, üle jätma.) tuluke põletas `vällä, ei jättand `ilpugi `mulle `rohkemb kui `selgä; te `tõite `mulle `vaarikaid. `puoled jättasin `omsest Lüg; `Leivapala ei `tõhtind järele jättäda, siis jättid oma ramu järele Jõh; ää söög `keiki ää, jäta pire üle ka Khk; ma `jätsi oma levaosa ikka vehese ööl (õele) Käi; emisepõrsas saab ostetud ja siis saab see elo emiseks `jäätod; `määllestuseks siss ikke `jäätasse Mar; vikatil on `liiga suur suu, jätäb `rohto vahele Juu; kui siga tapeti, `jäät'i sia pia kohe jõulust VMr; vanass `jäet'i esimäsed pojad isäle abiss Kod; `luyumi `jät'sid üle talve niipal'lu kui sa arvasid Pal; `sirge pikä õle, mis sidemidess jäets Krk; aga ehg jätä `alla; no siss `jätseve `järgi koha `pääle, es ajave tedä ärä Hel; võib olla ei oless [kallaletungija] midägi `tennu, oless elu vast manu `jätnu Nõo; `massa `aiguss ei jättev, tollele ei saavet kudagi abi Rõn; ega ma `tastki_ei_saa kõkõ neile kõrragõ `anda, tast piat tõsõss kõrrass ka `jätmä San; jätä? alalõ Krl; Koikkülä puul om mõni kotuss talusist nii lakõ et ütte maia ei olõ sõda pääle jättünü? Har; sa süüt [supil] sao alt `väl'lä, jätat nõrga `perrä; varass jätt vaja `saina, a tuli ei jätä_midägi? Rõu; minnoge ilmatoest jätetä ei Röp; tõsõ vasigõ jät'i elo pääle Se; härgvasigakõnõ jätetäss suu pääle, suu (sugu) tõbrass Lut b. (pärast surma või lahkumist) alles või pärandiks jääda laskma jättab oma varanduse järele `tõiste `riielda ja tappelda Lüg; `kuoli ja jättäs `naine ja `lapsed järele Vai; suri ise ee ning jättas võlad `järke puhas Khk; tä on tõstamendi järele jätnd Mar; ku ärä koolep, piab kõik maha `jätmä Nõo; jät't pal'lu `võlga maha Krl; timä `võ,et'i ärä ja ma jätetä `perrä; esi lät's ja uma halva teo jät't siia `perrä Har

4. ära või üle andma, loovutama; hülgama, mitte kaasa võtma `meie lähema `vällä kodont, jättäma kõik `teie `uoolest Lüg; sene `raamado jädän `siule Vai; läks ise ee, jättas lapsed `saatuse ooleks Khk; `lapsi ei jäteda nüüd sedasi ilma jäuks Rei; teise `kraesse jät'tis selle tegemise Lai; ta jätt alasi uma tüü tõsõ `kaala; kae ku laisk ta om, ta jätt uma tüü tõsõ kätte tetä?; no ei jäedä inemiisile piimä `hämme Har; vana riistkhaina jät'i kara ala Se

|| lahkumissõnu ütlemata, soovima *jättasima jumalaga ja tulima tulema* Lüg; *juma- laga* `jätmise aeg on kää Vll; *jätame ead* `aega Muh; *siis akkas jumalaga* `jätmene ja *kojo minemene* Juu; *sügise ku linnud ärä* `lendäväd, *käeväd jumalaga* `jätmän, *nagu tänäväd inimes* Kod; *jätävä jumalaga ja annava suud tõene tõesele* Nõo; *jätivä?* `tervest ja *lätsivä?* tarõst `vällä Se || fig *Kui tämale kedagi* `annad `pruukida, *siis jätta kuhe jumalaga. Ei sie enamb tagasi* `anna IisR

5. (hrl ühendverbina) **a.** lakkama, lõpetama; (ajutiselt) katkestama; (millestki või millegi tegemisest) loobuma, taganema (jälle, järel[e], järgi, katki, kohe, maha, perra, välja, ära, üle jätma) *Eks pea merel* `käämise järel *jättämä ja* `heinäle *hakkama* Kuu; *minu* `lehmad *jättasivata puha* `piima `vällä VNg; *jättas* `lapse ja `naise *maha* Lüg; *see jättas* `ammeti *maha* Jõh; *jädämo se nou* `katki Vai; *lind jätab* `kergesti *pesa üle kut inime see lövab* Jäm; *jättas nõu* `jälle; *ajab oma* `kiusu *alati, äga ta oma* `kiusu_b *jäta*; `piame *töö käsile* `jätma Khk; *lammas jättis talle üle, imeta mette* Krj; *sa pead oma sõnast ka järele* `jätma, *mes sa oma* `jõnni *üksi aed* Emm; *see põle lesk olnd, see jättis oma mehe kohe* Rei; [ilma prillita] *ei näin kojoda, ei näin* `lõnga *üles võtta ega maha jätta koa* Ris; *me* `jät`sime *korra selle nõu valeks (~ kat'ti) ja nüid oleme mitu* `korda *kahatsend* Juu; *jät'tis kauba* `kat'ki Sim; *jätke järele, mis te* `ullate; *ei jäta* `joomist Trm; *joer suab viimäte magu, enam ei jätä* `jäl'gi *kuhegi; tämä jätab pruudid kõik järele, ei võta* `üstegi; *mahajäetud taluase; ei jätä õma* `võitu, *tahab aga* `minnä. *kiälä või ärä kiälä* Kod; *kui külmale järele jätab, siis ka ilmad paranevad* Lai; *mina oma sõna ei jätä* KJn; *jätäv piibu maha, ei* `tõmba `piipu; *me jätim einäteo poolikul* Krk; *vihm* `vaibub, *jätäv saost* `jät'gi Ran; *jätäme nüid* `perrä, *teeme ommen ommuku* Nõo; *Ega must ei jätä* `müüdu Urv; *mu poig om ka jumala maha* `jättünü Har; *palka ma_i jätä?*, *mis ma* `tjinnü *olõ* Röp; *täl om* `süämehe *lännü?*, *tä jovva_i inäp* `maalõ *jättä?* (poisist ja tüdrukust) Se || mitte harima; *söödis, kesas olla laskma põld on maha* `jätatud Kär; *jätt maa on ikke viletsam maa, ega teda muidu maha ei* `jätatud Sim; *peremijs ja perenaine* `aava *ütsinti talun läbi ja jätäve põllu maha* Pst; *maha jäet maa* Hls; *maa puha maha jäet* söödüss Krk; *kaara kõrs* `jäeti *maha, jäi kesäss, kos tõnõ* `aasta *rügä te'ti* Kam; *kõlbmada?* *maa, mis um jätedu maha* Rõu || *vihastuma kui* `jälle *miäle ära jätäv, ei* `kõlba *kohegi* Kod **b.** vähendama, alandama (alla, maha, tagasi j.) *ma jädän vähä ala* [hinda] Kuu; *jätä sugu maha* (odavamaks), *siis ma võta* εε Khk; *irmus tugeb* `kõrge *reñt. ei jätä* `reñti *maha* Mär; *lehm jätab piim vähämal* Ris; *lehm jätab jo piima tagasi* JMd; *kui sa võtta tahad. ma jätän* `sulle `alla *viis* `señti Kod; *perremiiss jät't* `reñti *maha; mul om üt's lat's jala* `juuskja, *tüü jät't mul mitu* `sammu *tagasi* Har || vähem tegema *kas vana oo* `jätanud *mõness nuaress vihu tagasi või pihu tagasi* Kod **c.** (selleks päevaks) tööd katkestama, (õhtusele) puhkusele jääma *jättama* `õhtale *juo vai?* `omme *on ka päiv* Lüg; *jätke ju* (`lauba) `õhtale Lai; *jätäme* `õhtul *kui pee* (päike) `viirma *nakkap* Vil; *jätke pääl* `õhtu *jo, minge är magame; nüid* `jätke `õhtuss; *ma oss ammu* `õhtut *jätten, ma tahass är lõpete; me olem* *puul'pe* `õhtu *iki pääväge jätten* Krk; *tähe om joba* `taivan, *jätäme joba* `õdagule Nõo; *mis ti_ni kaua olt, jätke*_jo *õdagullõ* Rõu

6. (ajaliselt) edasi lükkama, pikema aja jooksul tegema; (millegagi) venitama, viivitama *jädän sene tüö* `ommest VNg; *jättama nüid selle tüö edespidi; jättäv kõik* `asjad `liiga `piikäle Lüg; *jätab see edasi teiseks päevaks* Khk; *jätäme selle jutu kat'ti, jätäme teiseks korra* Juu; *jätäme* `kapsaistutamise `omseks JMd; *ühest päävast* `teise *jätma* VJg; *ei õle*

üvä ku `kaugess jätäd; jätä edesi, mul ei öle `aega tänä `tulla Kod; jätä ommeness sij minek Krk; mis_{sa} jätät nii pikäle tegemäldä?; ma jätä `kanga pikembä ao pääle kota? Har; mis_{sa} ta aša nii pikkä jätät, tii? iks rutombide är?; Nimä? es jõvvava? uma `tüüga ja pidivä? `matmise `jätmä tõõsõst pääväst Rāp

7. a. mööndusi, järeleandmisi tegema (ala, järgi, perra, perile j.) *ei sie oma `kangust jäädä VNg; ku `ommegi `ütlemist, tõene jätäp `järgi, ei `vaidle enämb Nõo; Tüü inemine t'ä om, a_{sõ}nna sullõ t'ä `perrä ei jätä? Urv; tuj om hää inemine, tuj jätt `perrä Har; ku mu `õiguski om, mina jätä ala; siss ristessä es taha? minnä, a toolõ ka perile es jätetä? Se **b.** rahulduma, andestama; (mitte) kätte tasuma `laimab send, kas sa seda jätad Kir; ega seda ei `jääta ka Kei; ega ta sellega jätt; ega ma `talle seda ei jäta VMr; andeks jätma andeks andma vana eljä ta meil om, jätämi `andiss tal Hel; esä jät't vahelgi `andiss, a sina ei jätä konagi Nõo; see kõrd jät't esä `andiss, ku tõnõkõrd viil tii, siss andass haku hanna ala? Har; jätä? mullõ `andiss Plv*

jätme kogumise `jätme koristada ärä [pärast vilja kokkupanekut] Kam **Vrd** jätis

jätmäädä `jät'mädä väga, tohutu(It) `kapsta libliko? saava? `kapsta vaglost, näid um `jät'mädä pal'lo; tuj vasik ol' `jät'mädä suur' Rõu

jäts → jaatis

jätsakas jätsa|kas g -ka **a.** ? jässakas ta olli kasu poolest siuke jätsakas Hää **b.** Jätsakas, sij on ulakas, kaltsakas või kalbakas, `kaltsab, tii ulakusi Hää

jätsima `jätsima, (ta) jätsib näsima, nārīma hv jätsib `süia Khk

jätsutama jätsudama nārīma Mis `asja see kass ometi jätsudab Rei

jätt¹ jät't (jät'i) g jät'i jätma jät'ile ajasin luomad, jät'ikule ehk jät'ile, sie jät't pidi ikka üks lage plat's olema, mida ei `küntud; `Veltmañni jät'i ääres oli alati maasikaid. `vainu äär või jät'i äär JJn

jätt² jätt g jätu oja naštenõksed - - neid kasab lodu maas, jätu jääres Sim **Vrd** ett

jättel jättel g -i, `jätli Jõe Kuu, pl `jätlid, `jät'lid Ris noodavanem, noodameeskonna juht (eriti jäänooda sisselaskmisel) `nuota jättel juhīb `teisi; jättel on oppind vana `nuoda mies, keik `peavad `kuulma `jätli `käsku; jättel oli pera `otsas ja `kromsik oli `keula `juures Jõe; `Jätliks `pieti igä moni vanemb mies, kes hüäst `nuoda `püüdü tuns Kuu || noodamehed, (jää)nooda vettelaskjad `jät'lid lasevad nooda `sisse Ris

jätä jät'ä hv (vana)kurat No om vana jät'ä jäl_sällän, no mürräs ja `kiasas nigu jälle kullõlda Urv

jätüs → jätis

jäugitsema jäugitsema vaidlema; riidlema Omavahel jäugitsesid Khk

jäuks jäuks on Koer tegi korra jäuks kui autoratta alla jähi Kaa

jäuksima jäuksima norima, pahatahtlikult rääkima; haukuma Naised jäuksivad päävad läbi mu kallal; Sa ää jäuksi sii sedati üht; Mis see koer seal jäuksib Kaa

***jäun** p `jäuna jonn, jonnijutt ta aab muidu oma `jäuna Muh

jäurama `jäurama Lih Jür, da-inf `jäurata Vll/part `jäuratud, da-inf `jäurada/ Pöi Mär Kos Koe jaurama poisid külavahel `jäuramas Pöi; `jäurab `piale nagu ullu`meelne Mär; küll ta võib `jäurata Kos; `juomise `peaga `jäuras `ringi Jür; `jäurasid teised meil kõikse üö Koe

jävelema jävele|ma, -da nägelema; sõnelema; (vastu) vaidlema; kisklema koirad jävelevad; mine_{nd} sellega jävelema; Laps jäveles emale vastu Khk

jävetsema jävetsema aeglaselt sööma Mes sen `toidu `kallal `ninda `kaua jävetseid, pane `ambad `tüöle; Süö `ammastega, ärä jävetse jänekse `muoti Kuu

jää jää S(jäe, jee, jee) L(jäe; jea Kse, Aud) K(jeä VMr Kad SJn) I M(jäe Hls) T; ea, eä, ia, iä Muh L K I T(jeä van San) V(ijä, jeä Kra); jägä g jää Lut; jägi van Mus Muh, g jää VMr, g jäe van Hls; d'igä, g'igä, id'ä, d'id'ä Lei; ill jähä, jähe VNg Vai SaLä külmunud vesi; veekogude jääkate; (hrl pl) jäätükk, -pank `kindel jää oli `Suomeni; jää akkas `triivima, ma jäin `käiva `jäässe Jõe; tuul ajab jäid, `jäädel `ninda `kiire; nuor jää, ei `kanna pääl Lüg; kuiv jää, vesi alt ära kahanend Jäm; meri oli `jääga `ühmas; `lahtist jääd toi, akab `ülgid `saama Khk; lae jähi jäide `sisse `kinni Muh; `ulkuja jee (ajujää); Uppund jee (kevadine porine jää) Emm; jää akkab `keima Mar; [põld] Ötsub kohe all nagu sügisene jäe Han; jää alles algas, ei kanna veel `ühti Var; Iäd `sõudma (kevadadel liikuvate jäätükkide vahel paadiga püüdma); ikka Riia meres ulgub iä Khn; ku jää lähäb (~ jääd lähvad), sis on purika tõusu aeg Vän; jää aeg (jäämineku ajal) neid `räimi `püütaks Hää; `talve murravad `eäsi, viivad `lenna `keldretesse Juu; jägede vahel `vañnidega oli piim, et ta kül'm oli VMr; eade mineki aeg Trm; käed õlid nagu iä (külmad); riie one kõva pidädä nagu iä; iä all, iä piäl, libe kala keskpaegan = kanga mõessatus Kod; ujuje ~ vallaline jää; olli iluse ots `pakle, lõng tulli tasane ja iluse ku jää; süä läits kül'mäss ku jää, akasi `pel'gäme Krk; jää om supan ~ sopane (pehme, pude); jää läits pulgele ~ pulgess, lak'ka (lagunevast jääst) Ran; mes ta sitast kasupojass võt'it, ei saa puust `poiga, ei iäst taret Nõo; `vintske iä om sügise, `kerge iä om keväde Kam; noore iä `aigu ommava lutsu Ote; pini nõna um alasi kül'm ku iä Rõu; iä lagonemise aig Rär; jääs külmunud, jäätunud; jäässe [minema] kül'muma, jäätuma, (kinni) külmetama, jääga kattuma kül'm pani `veski jähä VNg; tuli kül'm, pani maa jää ja võttas `kartulid vaguje Lüg; meri `õürä siis kovast ku jähä lähäb; treppu on tänä jääs Vai; keha `külmas jähe (veenõu jäätas ära); `aknad olid `paksus jääs Khk; `jäidis võtab puud jähä Mus; meri jäi `jääse VII; kui külmetab ja `jäässe läheb, sie rikub ära [rukkiorase] VMr; õvv oli `selges jääs Äks; talvel on puu jääs, `raskem lõigata Lai; luht om nii uilen jään, `õkva nigu klaas Puh; tii um iäh Vas || jäide, rahe nigu `iätuss tulep, iä satap Kam; sääne räüss ol'l et `õkva tuvimuna `suuruisi eid tul'l `alla Vas; `iäga ar² lüü [vilja] Se || fig Jaanipäevatse jää pääl ära külmetanu ~ liugu lasemas käinu (köhib või nohistab suveajal) Hää; Jäi jaani pääva ajal `jääle (sai tüdrukupõlves lapse) Hlj Rak; Naine jaani päeva jää pääle jäänu ~ ära lagunu (naine on lapse saanud) Trv Vrd egä, iba, jäide, jäätus

jää² → jaa¹

jää|haak pl jää `aagid (hobuseraua all libisemise vältimiseks) – VNg -ajaja linavästriks – Trv -alune Sidä `täüdüis igä `itse alade `arvada, `milla paras aig on ja jää paras kova, et vois `mennä jääalust `püüdämä Kuu; `talvel oli jääaluse püük. jääalune püük oli ikka `räimipüük Hlj; iäalodsõ haué, tyy ka kudõnõss `varra Se

jää|alus- jääalune jääalus kala – jää ald `verkujega `püüetud; `talvenuot, sie jääalus nuot; `palju `suuremb tüö oli igä jääalus `püügä, siis `täüdüis `augud jää `sise `raiuda ja; Jääalus püüd `räimi ja kilu `verkujega kävi `talvel, kui mere jää juba `kandama akkas ja vois `jääle `mennä. Jääalus `vergu ribi `pieti alade 5–6 `verkune Kuu

jää|haug jäämineku järel püütud haug jää *augid tulevad`varsti ku jää läheb* Ris; *omma iähavvõ?, ni toomõ havvõ?* Se **-auk** *peri on sie jää auk, kus`lasta verk voi nuot`sisse* Jõe; *kukkus jää`auku* Lai; *aa korejed iäaguss`väljä* Kod

jääbima `jääbima Krj Jaa Pöi Mar, `jääbü|me Krk, -mmä Plv

1. jahtuma, seistes külmaks minema **a.** (leemest, supist) *supp on`jääbin* Krj; *Laseme leeme jääbida* Pöi; *ma vii selle leeme`jääbima* Mar **b.** (ahjust, toast jne) *Lasti ennem pireke`aega jääbida, siis`pandi levad`sisse* Pöi; *las [ahi] natokse`jääbida, tohi sepikud`sesse`panna mette* Mar; *kammer igävest külmäss lännu ja ärä`jääbüne* Krk; *ahi um är?* `jääbünnü? Plv

2. vaibuma, leevenduma, järele andma (valust) *suur valu on`jääbind* Jaa

Vrd jääbuma

jääbuma `jääbu|ma Jaa Saa Trv Hls/-me/ Ran; `jäeboma Vig jahtuma, seistes külmaks minema **a.** (ahjust, saunast) *ahi ol'li ärä`jääbunt puha;`sauna ka lastass`jääbuda, sis lähäb see ving ärä* Saa; *nüid piab pel't`kinni paneme, muidu`jääbub ahi õige ärä* Hls || liisuma, halvaks minema *leem`jäebob ää* Vig **b.** kustuma (sütest, tulest) *enne es või sauna`ahju`kiinni panna, kui söed ol'lid`jääbunud. lase veel`jääbuda,`jääbumata sütest tuleb`vingu`sauna. kui söed`jääbuvad, siss`õõguvad väha ja kustuvad ärä* Saa; *tuki viij alle, ei ole är`jääbunu* Hls; *kui tahad ilusit üd'si, siss pane ummusside, siss`jääbub iluste ärä; tuli`jääbusi ärä ahjun* Ran **Vrd** jääbima, jäädume

jääbur jääbur g -i van paha; riiakas; hoolimatu (peam meestest) – Tõs **Vrd** jeebur

jääbutem jääbutem jahutama jääbutem vähä`ahju ka, muidu kõrvetep levä ärä; *ma pia`ahju jääbutem* Hls **Vrd** jäädutama, jäävitama¹

jäädav `jäädav (jäädäv) g -a, -ä (-e Krk) R eP(jædav Emm, `jää|däv Mar, -dab Mih, -dev Kod) Ran Nõo Rõn VLä; n, g `jäädvä Ran V, pl `jäädvä Puh

1. püsiv, alaline, põline `jäädav varandus Khk; `ongid`jäädav vesi kaos Pöi; `enne on piimaammas, siis tulevad`jäädavad`ammad Juu; *kiviaed one`jäädev kõhe* Kod; *mia tedä tagasi ei taha, tuu jääp sulle`jäädväss* Nõo; *ta õi olõ?* `jäädvä kotuss Krl; `jälke lätt umma tiiid, ta olõ ei meil`jäädvä Räp

2. igavene ei`siie ole`jäädvä ükski, `olgu rigas vai`kehva VNg; *mei_n (meie ei) ole`jäädvääd siin`ilma pääl* Vai; *keški ei õle jäädav siin maa pial* Iis; *sij ilm ei ole`jäädvä,* nii asja`kaova kõik ärä Nõo

jäädavalt < adv jäädav sünnimärk, see jääb`jäädavalt, seda ohatlemesega`arstida ei saa Rid; *siss kui`lõokese alliss lävä, siss om lumi`jäädvält lännü* Ote

jäädavaselt jäädavaselt päriselt *nie on jah turunuiad, jäädavaselt kohe nemad* Kad

jääde → jäide

jäädikas jäädi|kas (eadi-) g -ka jäide – Kse **Vrd** jäidik, äädikas

jäädis → jäätis

jäädume `jäädume Hls Krk jahtuma *ma lase vähä`jäädude. ahi`jäädup ärä, leib tahap`ahju panna* Hls; *ahi ärä`jäädumu, ei küdsede`leibä änäp* Krk **Vrd** jääbuma

***jäädutama** da-inf jäädute jahtuda laskma *ahi tahap jäädute; sann tahap jäädute, muidu om õige vingune* Hls **Vrd** jääbutem

jäädüs → jäätis

jääger `jääg|er R eP(`eag|er Muh) M Puh; `jeeg|er Hää Kod; `jöög|er Tõs Võn; jääg|er Tor Krk, g -ri R(`jääkri Kuu) S spor L, I M Puh Krl, -re L K

1. kütt, jahimees `saksad kui `käisivad jaht pidämas, neid `üöldi `jäägrid Lüg; vanasti `eeti ikka `jääger, niid on jahimees Jäm; niid oo `varksi `viisi need `jäägrid veel Mar; mõisa `jäägrid Iis || mõisa koerapoiss (kes ka jahil käis) – Kuu Trm

2. fig sõim a. naistekütt – Mär b. jooksik loom sij lehem - - `multse suve õli `niiskene `jeeger, `juuksi `müüdü tõsesse Kod

jäägerdama `jäägerdama Mar Kos jahti pidama `jäägrid keivad `metsas jäägerdamas Mar; ta jäägerdab `lindusi van Kos

jäägutlema `jäägutlema sõimlema – Kse

***jäähtüma** jahtuma siis `lassa `nindä `jäähtüdü ~ `jäähtü just ku `suoja `piimä Vai

jää|jaan külmakartlik inimene `jääjaen kes `külma kardab; sa eite `jääjaen Khk -**jum(m)ikas** jääpurikas jää jum(m)ikad; lapsed `tahtvad neid jää jummikud näridä Mar -**järgmine** jääjärgne, otse pärast jääminekut kolm-neli `järku tuleb sii. keige esimesed, jää `järgmised `räimed, nee suured nee kutsutakse kapukad Pha

jääk jääk g jäägi üld, jee Emm (järele)jäänud osa (peam liitsõnades) pal`juss `jääki üle jäi Võn

jää|kaagas hrl pl, fig iä `kaakas kevadel väike üksik jäätükk, mis näib kajakana – Khn -**kahle** (jää)kirme `piima pani tänä jää `kahle VNg; vie pääl on juo jää `kahle, akkab `külmetamma Lüg; maa on `justku jää `kahles Vai -**kahme** jääkahme (jää)kirme – Ran -**kahv**¹ kahv jäätükkide väljatõstmiseks jääaugust (noodapüügil) jää kahvaga tõsteti jää tükk'e emämulgust `väl`lä Ran -**kahv**² jäätükk, -pank; jääpankade kuhjatis Jää `kahvu on `oite `palju `rannas, `milla ne ärä sulavad Kuu; tuul ajab merest jää kahvasi üheteise `kaela `kalda `peepe Mus; kus jee kahvad hunigus on, seeld saab `selku Phl -**kahvas** = jääkahv² jää `kahved `ääres mis meri peksab `randa; jää `kahvad, mis tuul ning meri jää kogu risund on Khk; jää `kahvad merel Rei -**kajajas** jää kajajas kalakajakas – Kuu -**kajastus** jääkajastus heledam taevas mere kohal, mida põhjustab silmapiiri taga alles sulamata jääkate – Kuu -**kala** jääräim esimine, sie on jää kala, esimine, mis kudele tuleb Jõh; kui akab jääkalu `saama, siis nõnda kut naha tükid, lahjad Mus; jää kala otsib jääd, `rohkem soomust ku rohu kalal Ris -**kambakas** jäätükk, -pank meri a, eas suured jee kambagad `randa Khk; suured jää kambakad saabaste all, kudagi `muudu ei saa `käia Hää -**kamp** jäätükk, -pank meri `olli `suuri jäe `kampu täis Muh; ku kevädi jõgi lahti läheb, siis jää kambad oevad mere poole Saa; kud'a selle [tüdruku] `juurde saab `minna, ta kül'm kui ia kamp Ksi -**kampal** jäätükk jää `kamplad PJg; jää `kamplad kebade lähvad minema Tor -**kard** (jää)kirme iä kard jo pääl Plv; Täambä om lumi iäkarrah Se

jää|karu 1. polaaraladel elav karu jää karu on `külmäs vies, jää tükkide vael Vai; iä karu õlema `valge Kod

2. fig (aeglasest laisast inimesest) pane `niisike jääkaru `tüöle siis on `tehtud Lüg

jääkas `jääkas sinikaelpart `jääkad `keerus sabadega Noa

jää|kebe (jää)kirme juba kohmetab ja kohomab, iä kebe juba vede servän; iivä paks iäkebe vedel piäl Kod -**kelder** `mõisas õlivad `viina `keldrid ja jää `keldrid Lüg; Tuba külm kut va jää `kelder Pöi; meierei-s on jää `kelder; sui pannakse jää piima `sisse Juu; lihonikil

om iä`keldre? Se **-kelk** ridva otsas ümber posti ringiaetav kelk `vastla `õhta `tehti seda jää `kelku VMr **-kelts** ea `keltsi viel mullas Trm; lumi ärä kadunu, vähä jää `kõltsu om tñj pääl Krk; jää kelts om viil tiil all Hel; maal jää kels viil pääl Puh; iä kelss sulass Ote **-kepp** terava raudotsaga kepp jäääl käimiseks jää kepp, millel nael `otsas on, et ep libise Khk || uisukepp, abivahend luu-uisudega sõitmiseks – Phl **-kihu** jäätumise algstaadium, merepõhjas tekkiv jää, mis hiljem üles kerkib jää kihu, tuuluse ajaga teeb `põhja, kolme-nelja jala vede, `vaikse ilmaga teeb `peele Jäm **-kild** väike jäätükk `kange külm vesi, jääkellod üsna kõlisevad sees Mar; teravad rauad olid all, `sõitis nii valuga, et jää killud `lõikasid Juu; peris ia `kildusi sattab `taevast maha KJn **-kile** (jää)kirme tämä lohuh jääkile `vällä VNg; üle mere on ohukene jää kile kord JõeK **-kiletus** jää kiletus (jää)kirme – Hel **-kilikas** jääkild sajab jää kilikaid Hlj; vesiauk on jääkilikaid täis VNg **-kilt** jääkild jää kildu `lendäv obese `jalge alt üless Krk; üits jää kilt karaás mulle `silmä kui ma jääd `raisi Hel; jääkilda? Plv **-king** metallteravikuga varustatud nahktald, mis siledal jääl libisemise vältimiseks kinnitatakse rihmadega tavalise jalanõu alla – Jõe Kuu HMd **-kird** jääkirme jääkird tuleb esimeste `külmadega jõe `peale Mus **-kirm** jääkirme Ojal oli `ainult `äärtel `kaldatel jää `kirma `tõmmanud vede `pääle IisR; Vähä om kahuten, nä viil om joba jääkirm pääl Krk; ärä sa mine järve `pääle, õhuke jääkirm om viil pääl, satat `sisse Nõo **-kirmatis** jääkirme õhuke jää kirmatis, mis ei kanna viel VMr **-kirme(s)** õhuke jääkord Täna oomiku oli veel pisike jää kirmes peel Kaa; jää kirme vee pial PJg; ilm läeb külmemast, juba jää `kirme `piale võtt; täna omiku oli vee `toovril jää kirme pial Lai; om kahutanu sugu, jää kirme om viil pääl Ran; õhuke iäkirme om lombil pääl Nõo **-kirmetis** jääkirme Isegi juba `ämbris oleval veel oli jää `kirmetis pääl IisR; oli natuke jää kirmetest pial Kei; jäe kirmetis lüend `viele `piale Kad; natuke oli jää kirmetist pial Lai **-kirmetus** jääkirme ommiku oligi jäe kirmetus viel pial Kad **-kirmike** dem < jääkirm vähä jää kirmik olli pääl; jää kirmike olli lätte pangil pääl Krk **-kirmitis** jääkirme see oo muidu üks jäe kirmitis Muh; piimal on kuore kirmites pial, viel jää kirmites Koe; `jät sin `ämbrü `õue, jää kirmitis jo pial VMr **-kirmits** jääkirme võttis jääkirmitsa `peale; täna oo juba ea kirmits vee pial Mär; jää kirmits `tõmmas vie peal Ris **-kirre** jääkirme jääkire ei `kanna viel Vai; veel on jääkirre peel Mus; [talvel] `veised niristasid jää kirre läbi, kut nad jõid [kaevul vett] Rei; mua oli kohmetand ia kirre oli väljas augu pial Juu

jää|kirs 1. kelts, jää, mis kevadel mullas püsib – R VJg

2. (jää)kirme jää kirss vee peel Ans; jäe kirs tuleb esideks pääle, siis tuleb jäe Rei; ma `astusi eä kirje `peäle, ei kand `ühti, jalg sai märjäss Vig; esimene jää tuleb `veele `peale, jääkirs veel peal Han; jää kirts lüüb peal juba Ris

jääkirse jääkirme jää kirse joba viil pääl Ran; Viil ol'le iä kirtsõ pääl; es kanna, es murra Võn; iäkirdsõ? um jõõ pääl Plv **-kirseke** dem < jääkirse õhuke jää kirseke pääl, viil `seante kirss tule `pääle Trv; `väike jää `kirsõkõnõ viil pääl Ran

jääklema `jääklema, jäägelda hv Jäm, Kse hv Puh nääklema mis te `jääte `jääklema Jäm

jää|klomp suur jäätükk a,eab jää lombid rüsideks `ääre Jäm; Jää `lompisi `müüda `lõisime `pastlatallade pääl Hää **-kohr** üleskerkinud jää, mille alt vesi on ära jooksnud õhuke jää kohr, kui vesi alt ää alaneb Mär; õrn jää, `piale ei või `astuda. põle kedagi, mud'u üks jää kohr Nis **-kola** jäähunnik jää aeab lasusi, siis `üitakse jää kolad Pha

jää|kolakas 1. jäätükk, -pank jääkolakad akkavad menema VNg; seal oli neid va jää kolakaid nõnna et jõgi kõik täis `teisa Juu; jää kolakad on vie pial JMd; suured iä kolakud Kod

2. jäätus, kelts jää kolaka on tie pääl vel Vai; teede peal mõnes `kohtas jää kolakast veel olemas PJg; eks `tiega sua viel mõne nädala edasi, pialt on küll sula ja sitane, aga all on iki viel tubli jääkolakas Sim; jää kolaku, ku lumi om ärä `minnu Trv

jää|koldak jäätükk jää koldagud tulad `ääre Jäm -**koli** jäätus, kelts jää koli; jää `kol'lu oo veel, sealt `mööda saab läbi Tõs

jää|koljakas 1. jäätus, kelts, paiguti veel sulamata jää kevadisel teel jääkol'lakast kaada sõedame Tõs; ei ole jää kol'lakut pääl, regi ei püsi tji pääl Trv; tji pääl om viil iä kol'lakut Kam

2. (jää)kohr iä kol'ak, taa om `korgõhe jäänü, vesi alt ärä joosnu Kan -**kolsak** = jääkolts `vastse `suvva olliva jalan ja jääkolsakut kah `ol'li -- miä esi pikäli maan Nõo -**kolss** = jääkolts mõne kuha pääl om viil jää `kolssu Ran; ei ole viil seräst lämmit `vihma sadanu, et jääkolsu alt ärä võtap Puh; keväde nigu jo sulama nakass, siss `ljiüdi `katski tu jääkolss, üits kõik kas `kirvega vai raud tuuraga Rõn -**kolt** jäätükk jää koldad tulad `ääre Jäm -**kolts** jääkord, jääkoorik, sulava jää jäänused, kelts jää kolts om siante sõkut maa pääle jäänu kõrd, ku lumi ära om sulanu Pst; tji om kõle, lume tji pääl ei ole, pal'last jää kolts; sai iki viil üle, jää kolts om viil tji pääl Hel

jää|kolu 1. alt veest tühjaks tõmbunud jää kui vesi alt ee `jooskend on, siis jäävad suured jää kolud üles, alt tühjad Khk; iä kolu om pääle jäänu, vesi om ärä kadunu Ote

2. jääkelts; jäätükk iäkol'u lätt `pihmess lagunõss nigu egägi ärä [kevadel] Har; vana iäkol'o jäi `perrä, saat är `nühke tjuud pite (saad sõita jääkoljut pidi) Se

jää|kombal jääpank suured jää `komplad Ris -**komm** jäälahmakas, -kuhjatis jäämurrud ja jää kommut, igävene jää pank, mis on `ühte lasuse kokku surun Var -**komp** jala alla jääv sula lume kamakas – Pst -**kont** pl jääkondid luu-uisud – van Phl, Rid Ris -**kontsakas** jäätükk iä konsakad Khn -**koorik** õhuke jääkord lumel iäkuariku võtab piäle lumele Kod -**koorike** jääkoorik `Õösi kül'metas õhukse jääkoorikse `veele `peale SJn -**kooruke** jääkoorik keväde `poole on eä kooruke peäl [lumel], nõnna et käi üle kohe Juu -**koostakas** lõrts, jää ja lume jäänused, poolsulanud jää meri põle veel üsna `lahti üht, jää koostaka tükid oo veel meres Mar -**kord** tuul `kõrjab jääd kokko, jää `kõrra `tõmmab vie `pääle Lüg; `tõmmas kül'maga jää korra `peale Kei; saeab `jää't'ist, puie kül'les on kõik `neske jää kord VMr; `üüsi oli `tjuubrese `viile jääkõrra `pääle tõmmanu Hel; ku kül'm kõva um, sõss um tjuu iäkõrd iks hüä paks Rõu -**kore** jääkohr kõik iä korejid läpe täis, kost ma suan vett kätte; iä korejed lähväd `alla ku eliseb, kui vesi oo alt ärä ja -- `veikse oedo piäl, kui assud jalaga Kod; iä korrõ, tühi iä -- vesi alt är `lännü? Se -**korge** jää, millel vesi alt ära kadunud kui vesi alt ää kuivab, siis jääb iä korge maha Khn -**koristus** (jää)kohr – Hää -**kosel** jääkoskel jää kosel, sie on `ruosa, sügisel kui jääd akab tegema, siis on ele `ruosa, kevadeks lähäb `valgeks Jõe -**koskel** veelind (Mergus merganser) – Kuu -**koslas** jääkoskel – Phl -**kossal** jääkoskel Iä `koslad mõnõd munõvad üsä iljä; Iä `koslad munevad kongidesse Khn -**krunn** jäämurd Kus `talvel on meres jää `krunnid, sielt saab keväjäl kalakudu Kuu; kevadel on `rannas `suured jää `runnid Hlj; suured jääkrunnid ajab tuul talvel ranna `äärde ja meremadalikule JõeK

jääku `jεku jänku – Käi

jää|kuhi *suured ea kuhjad ja labud `ollid, `justkui elumajad Muh; `jalge iist lõi jää `lõhki, `vaatasime tagasi, aenult jää kuhad ülal Hää -kuum jääkuma üsä `kaugel iä kuum paestab viel Khn -kõltsak kelts tiel jääkõlsakud küll viel, päris kõva kõlsak viel all Sim -kõntsulav jää teedel – Võn San -kõrgatus jääkohr iä kõrgatuss Urv -kõorm jääkirme Jääkõorm om joba viil `pääle külmene Krk -kõrrõstik jääkirme iä kõrrõstik Vas -külm külm nagu jää Vesi o jääkülm, ei `sengä `targe `riide lobutada Kuu; teda (odraleiba) `paandi kohe jääkülma `veesse jahud Ann; selle `surnu `ümber õli jäekülm vesi, aga mõjal õli sue mere vesi Kad; iäkülm vesi Plv*

jää|laev 1. jääpurjekas (kalapüügiks) Jää`laevaga saab jää| `kilvuda Kuu; jäälaivaks kutsudaste, paadi `moodi, roud tallad all Jäm; sel oo purju peal ja jalaksed all, jäälaev lähäb ku luhiga Rid

2. jäälõhkuja jäälaevad viivad suure jäämurru puruse Var

jää|lagi jää alumine, veepoolne külg Juminda mies üöld et, vatta kilud `nühkiväd oma kohu alused `vasta jäälage nüriks; Nuot jäi jäälage `kinni. Lasemme `pullud pikkemälle, siis ei käü nii jäälaes Kuu; kui [võrgud] kuivald `sisse aad, sis jääb mõni jäälakke; jäälaest ei saa muidu kätte, tuleb `väl`lä raguda; kos õhemb vesi, sääl võis jäiä jäälakke Ran -lahe jäämurdja, jäämineku ajaks silla kaitseks pandavad puud iälahe tetäss selle et keväjelt `kangõ iämineki `aigu murd [too] iä `kat`ski; iä `lahkmõ tetäss mäepoolõ `silda Har -laigas (suur) jäätükk, -pank `suured jää `laikad lähäväd jões `alle Lüg -lais suur jäätükk vabas vees `Külläp nie jää`laisid veid `meie kubu `verkujeld ärä Kuu -laiskar suur jää`laiskar Kuu -lamakas suur jäätükk suur jää lamaka Vai -lang? siidlõng `karhõ sugumanõ, nigu `nilbõ, `ül`ti iä lang Har -langane? siidlõngast valmistatud härmäkunõ rät`t kaalan, `valgõ heegeldet iä langadsõ?, `karhõ sugumanõ Har

jää|liit jäätükk, -pank laev läks jääliidu `otsa Jäm -lobjakas jää lobjakass (sulav vesine jää) Puh -lombakas jää lombakas jäätükk, -pank – Var -lomm jäätükk, -pank `talve suured jäälommid meres; suured jää lommid a,eab `ääre Khk; iä lommi piäl soab `sõita Tõs -luup purjedega saan jää| sõitmiseks jääluup on saani `muodi Jõe; poiss jähi uie `aasta `ööse ea luubi `alla Muh

jää|lõhkuja 1. `laivudel on merel jää`lõhkuja ies Lüg; suure jää `lõhkujaga tulid Pha

2. fig lind Lina västriku üidnimi on jää`lõhkuja Lüg; lõevokesed üheldässe iä `lõhkjad õlema Kod

jääm jääm g -a Khk Põi jäämine see asi jääma jäuks Khk; `sõitis juba teist `jääma (teist puhku, teist korda) arsti `järge Põi

jääma `jääma (-mä) üld (jεε- Khk Hi, `jäe- Hlj Lüg Põi Muh spor L, Khn HJn Ann Pai Kad Kod KJn Hls, -me Krk, `d`äämä Lei); da-inf `jääda (-dä) R Kär Käi Rei L K I Ran Nõo Kam, -de Hel Krl, jääda Sa Muh LNg Vig Lih Han Tor Juu JMd, -dä TLä, `jääja(jää-) Sa, `jähä LNg Rid Mar, `jähhä Vai, `jäia SJn, `jäiä KJn Kõp Hls, `jäiä Vil M(jävvä Krk Hel) T, `jäiä? Võn V, ipf `jähi- S Lä Ha Tür (tähendusrühmade piirid väga tinglikud)

1. a. mingis olukorras või seisundis, senises tegevuses või olekus (ka seisukohal, arvamusel) püsima; kuskil püsivalt olema, paiknema; mingisse olukorda või seisundisse sattuma, minema; mingisse tegevusse asuma; kellekski, millekski, mingisuguseks saama,

muutuma (ja sellisena püsima) kui sie neu jääb `pietavast, siis `tiema nind, `kuida neu pidasima; minu ään jäi `teiste `varju VNg; jäin magama, en `kuuldki kui tulita; jääb senega, et tulen siis; jäi `kuulematomast, `kuulemine jäi vähesest; õli rikkas, aga jäi `vaesest; siit on juo `kümme `aastat kui jäin lesest; `kaardi`mängus `tõine jääb ikke turakast; `kamber jääb `kitsast, pali `lapsi ja pere suur Lüg; jäi äbi sise; `leiväd `jääväd `taiginaisest; `lehma jäi `ahtrast; `ninda müö `jäimö `rüsst `ilma Vai; ta jähi `sööma; sadu läks üle, jähi taheks; mis sa osatled sedasi [teise sõnu], suu jääb `kiiva; värav on aagi peelt ära jäänd Jäm; jääb ruttu `joonuks; põllud lahjaks jäänd; jähi nenda mõttese; on näd (hülgepojad) vanamaks jäänd, siis `lähtevad kirjuks; kalad jeid `talve jee ala ummuse; siis jähi see vene keele õppemine sellekssammuks (jäi katki) Khk; ennem kutsuti lutsukala inpuks, viimaks jähi lutsuks Mus; Jääga siis peele sedati, et sa tuled oomiku meitelt läbi; Pole see veel nõnda jäänd; Me keik jähime selle asjaga siis nõua; Jähi Noti `Peetri teretamiseks (jäi tegemata) Kaa; nad olid enne ead sõbrad, aga jähid üksteisele `vöeraks VII; kui loomal sihest `kinni jääb, siis loom jääb keelika Jaa; kui meri moas, siis abajad jäävad kuivaks Pöi; laps jähi rubise; `löiked oo rohu `sisse jäen Muh; mena jee ika oma sõna `juure; `jægo se `teiste arvata, münol pole senega `asja; esimest jähid `viimsegs ja `viimsed said esimesegs; vilja kasu jeeb `kinni Emm; silmad jäid `kenni noks ja noks Rei; mool jähi hing `ründos `kinne Phl; jää vakka Rid; nehoke asi ei jää mette varjole; kas tä siis jähi `inge või suri maha; tääl jähi `mooga `võlgu; silmäd üsnä `auku jäänd Mar; laps oo tud`ule jäänd Mär; vili jääb `kängu; ta jäi oma karjatsega rahule Tõs; sina piad `seukse jäema; Tiitsu [talu] jäi tühas Aud; `põrssad jäid pasale PJg; vanamees jäi `aigeks ja ehetused jäid `seisku Vän; Päält tuule selitab, jääb ilmal (ilm muutub ilusaks) Hää; [tulekahjuga] jäin puuks `pal`laks; `kapsad jäävad `tohlu Ris; kui `õhta jäi videvikuks, siis naesed akkasid `jälle `kroasima Kei; ma akkan juba uniseks `jääma; see on nii unarusse jäänd, ää unustud Juu; terad jäid `otsa, masin ei peksnd `iasti `villa Kos; ega minagi `ilma`sambaks jää JõeK; `tõotas eaks lapseks jääda JMd; kui sa ike natuk `tõõtat, saad ikke, ega sa ilma ei jää Pee; näust `alla jäänd Koe; põld jääb kesasse; vanad `riided jäevad `sieki Kad; läbi olen ikke saand, `nälga ei ole jäänd Rak; toba sa oled, tobast jääd; kaks `kal`limad jäi maha, kolmandelle läksin Sim; ta jäi viil ülesse [kui ma magama läksin]; jäi oma kõhaga `pangrotti Trm; tõene suand `surma, tõene jäänd `ello; `konked ja `kombed oo põlisess jäänud; ma jäen tänä `kimpu oma `tüügä; kui `Peipsi jääb `kiinni, tuleb kõhe lumi maha Kod; kes `söömisega viimasest jäi, see jäi turakust, pidi laua ära koristama Lai; `kutsar jäi siis selle `tiadmesele Plt; muld om `panka jäänu; vana ja kokku jäänu ku rõnks Trv; jääp oma sõna manu `kindlass; tulli lumi maha ja `jäi,igi talvess Krk; põhja tuulõga [külvatud hened] jäänävä [keetes] kõvass; riistluud om valusass jäänuva; `ol`li `otsa jäänu nigu vana roeduss; mesperäst sa nii kurvass jäid Ran; kae kas kell käib vai jäi `saisma; jäi kõik ni pik`kä ku `laia; villa es jää pükki Nõo; Kõrv lukku jäänu Võn; põse om `lohku jäänu Ote; `mõtlet küll, et ma tii, aga tõnõ tulõp oma ädäga, nii jääp ja `jääpegi Rõn; ma pia `aiksast mineme, muidu jää pimme pääle San; kud`ä [tõõ] `puuldõ `vinna jääss, sistä jääss (jääbki tegemata) Urv; ma `opsõ kül?, a mul es jää_ni_pia `sel`gess Krl; perremiisss jät`t `reñti maha ja siss `jäie `reñtnik tagasi; no? omma ne_`saapa jälle `väikesess `jäänü? Har; eläjä? jääse pikile päävile, `lõunõss inämp kodo ei tulõ?; karuss es saa appi tänitä, hää! jäi

kinni?; ma jäi `hirmu `väega? Rõu; vil`ä kasu um kinni? jäänü?; taa um jäänü nigu koñks Plv; silmä? jöllilõ jäänü? uma `mõtlõmisega Röp; ar taht jäiä? vanast `tüt`rikust; purju jääss; mij katõgese kõnõli ja siiä tä jäägu Se **b.** (koos ma-inf abessiiviga; lause sisult eitav) ei tuld `ühtä tüttärt, jäi tulemata Lüg; minust jähi ta käimata; koer nii `näl`gas, vist söömata jäänud Tür; meil jäägü tüy kõnõlõmalda; ta `jäie timä sõna pääle minemäldä? Har; `üt`ski kana ei jää `haudmalla?; silmä? jäävät ei üteli põdõmalla? Vas; tulõ? sä innembä, ärä sä tulõmada jäägu? Röp; maha ~ maale jääma 1. (ülesharimata, sööti jäetud põllust, maast) raadik o mahajäänud maa Mar; põllud on maha jäen ja `metsa kasun Tõs; kui [maa] kavvõmbass maha jääb, kasvab võsu `pääle kah Ran; 2. voodihaigeks jääma; sünnitama `raske`jälgne naine on maha `jäämas Rei; kevade sai kaks `aastad jo kui pikali maha jäi VMr; emä jäi siss maha, jäi `aigess Puh; muidõ? Leenu ol`l ka maha jäänü?, ol`l poja toonu?; tüy naistõras ol`l maalõ `jäämisel; `tütrele tull`l maha `jäämine Har; perra j. kõhnuma, otsa lõppema Perräjäänü ku vana tsuug Röp; ärä j. [kuskilt] puuduma paja kaen oo pealt ää jäänud Mar; jääb nii kauaks kodust ää Juu; `kahju oli ää `jääda Kos; 2. kõhnuma, haigestuma inimene jääse ninda omast näost ärä, kuivas kõllatses Trv; ärä jäänü ku luu ja nahk; ei jää `jalgust ärä Krk; 3. rasestuma sij tüdruk om ärä jäänü Krk; naese ku ärä jäävä, siss rõõgitseva Nõo; täis jääma purju j. ta jäi ike nii täis, et es tiä maad ega `ilma Nõo; ennastvasta ~ last ~ paksuks ~ poega ~ rammaks ~ raskeks j. rasedaks ~ tiineks jääma pidi `jääma `lapsesse kohe Kuu; eks Milde `jäändki ennast vasta Kad; jäeb `jälle last, enel kolm neli juba; tõese lehmägä õlema käenud pul`lil, aga ei jäänud `poega; tüd`rik jäänud paksuss sulasega Kod; ega abielus kedagi ole, kui naine jääb paksuss Ksi; laste `tüt`rik tennu nii `kavva valitsejaga `sehvti, ku ennast`vasta olli jäänü; pulli man `käidu küll, aga lehm ei ole jäänü rammass Nõo; ku ma jo rassõss `jäie, umma kätt tiä mu pääle ess pane? Krl; nimä? `el`li tüy mehega?, siss jäi `tüt`rik last Rõu; kuldil ~ pulli juurde j. tiinestuma Ei tia, kas siga jäi kul`di `juure; Lehm jäi seekõrd pul`li `juure, enäm ei rüügi Kod **c.** (hüvastijätusõnades) `jääma jumalaga Lüg; `jäämo üväst Vai; jääge jumalaga!; jääge tervist! Jäm; paneme siis `jeema (`jätame jumalaga) Phl; jääge `tervest! VJg; `jääme siss jumalege Krk; jääge `terhvess Har; jää hüäst!; jää `tervest!; jääge jumalaga?! Se; (tänuõnades) aitäh omast `ilma `jäämast HMd; jäägu jumala tasso?, ma`i taha `kopkatki taast kapist Rõu

2. (kuhugi) sattuma, kuhugi panduna, sattununa seal püsima, asuma, olema, viibima `Jäägü sie tükk `sulle `kurku `kinni Kuu; laps jäi `massina `alle; laiv jäi `liiva `kinni; `silmad `jäiväd `õuve, tuas ei nää `estest iast Lüg; `lampi `kustu `vällä, `jäämö `pimme tuppä Vai; kamm jähi moost kummudi `pee; see jutt jääga sii nelja seina vahele, seda pole taarist `välja `rääkida Khk; Kuulukse, et jääne sõnnapaika see lubamine Kaa; ader jähi põllale Krj; vanaema jähi üksi koju Muh; `varba ots jäeb `kinni õhe asja taha, kukod Käi; rot`t jähi `lõkso Mar; sai metu `pauku, enne kui maha jähi Mär; ma räägi sii ja, `siia `paika tä jäeb ja (hiljem keegi ei mäleta seda) Tõs; nad ei `saagi `õhtaks `Riiga, jäävad `üüsi `merre Hää; [tulekahju ajal] oli siga `sisse jään Ris; Sõndi pere jäi [raudtee ehitamisel] ette HMd; tüdruk akand eenamast tulema, peremes jäänud ike küüni juure maha Nis; kaßsi raibe jääb koa ala `jalgu Tür; sõna jääb `kurku `kinni Koe; Ega see sisse kinni jäe (õeld toidu valijale); `kästi mind kua `jäeda `sinna, aga mul põld `aega Kad; ku õter vanass läks, jäe pali päid maha; kari jäeb `lauta sügise; me esimä lähä `surnud `vaatama, et jäeb `silmi

Kod; `tahten üümajal jävvü Krk; *ei ole esi minnä, ei ole esi jää* Ran; *üits igävene paegatu lagunu üündrik jäi `mulle `ümbrele; kõik ei mahu marjamaale, muist piab `jäämä karjamaale kah Nõo; adra kaal jääs mullaga `kinni, juure ja mättä jäävä `kinni Ote; hopõn `tahtsõ `sisse `jää `sinna `nõtsku; timä lauluhelü jäi mullõ ennedä `kõrvu Har; illuss, nigu silmä? jääse_pääle?; tu [aganaleib] jäi küll `kaala, es lähä kaalast `alla Rõu; räppu satass, `rõiva `külge jääse Röp; kassi pää jäi ussõ sagara `vaihõlõ; ma? jää `veitkesest `tarrõ; timahhava jäi `varra kari kinni, tiia_i, kuis söödäga jovva läbi tulla? Se; tuul vii är aganakõsõ?, a teräkene jää `paika Lut; juurde j. rasedaks j. Mannile nähikse jälle juurde jäänd olavat Kaa; kinni j. 1. meelde jääma, taipama, selgeks saama *pehme pää, ei jää midäge `kinne Hel; 2. koolis pärast tunde järele istuma kooli lapsed olid nii pailu ülantust teind, olid `õhta `kinni jäänd Khk; külap tal ei old õpitud, ega ta muidu `kinni jäänd VMr; sji olli rumal, siss jäi `kinni Krk; vahele j. sisse kukkuma, süüteolt tabatud saama Jäi vahele ning kukkus kinni Pha; Jähi omadega vahele Rei; Niikaua ta mässas kuni vahele jäi Mar; varasta, aga ära vahele jää Nõo; aedikusse ~ aeda ~ hända ~ hanna peale ~ kurge j. oma tööega teistest maha jääma `minga perast sina `leikumaal `kurge jäid VNg; `niitasid vahe `sisse, nüid jään `aida -- `pärtli`päiväst `nuuma `päälä Lüg; sa jääd muidu `ända `jälle, ole natuke nobem Jaa; olid laisk, jäid `kurge VJg; teised tulid `sulle ette, siis sa jäid aadikusse Lai; ku rügä lõigats, siss ka jääss `ändä Krk; kes laisk `põimja `olli, tuu jäi tõstele `anda Nõo; noh, koessa tah nii hanna pääle jäi? Se; jaanipäeva (ajal) jääle j. vallaslast saama Jäi jaani päeva ajal jääle Hlj; Naine jaani päeva jää pääle jäänu Trv | Mees jäänd jaanibe libele (jää pääle) Käi; kahe silma (~ silmapaari) vahele ~ silmade vahekohta j. märkamatuks, tähelepanuta jääma *sie on jäänd kahe `silma vahele Hlj; mõned on jäänd kahe silmapaari vahele Khk; see jäi `sil`made vahe`kohta Kei; sil`mpaari vahele jäi, ei leind üles teist Juu; minä korjasin õma tiätä kõik ärä, aga näed kahe silmä vahele jäe sji kala; jäe vist `sil`me vahele, et ei nähnud Kod; tuu om jo katõ_silmä vahelõ jäänü?, tuud enämb kätte ei saa Har; kelgu ~ ree alla j. rasedusest rii ~ kelgu `alla jäänu Hää; kuivale j. jänni jääma Jähi viimaks omaga tükkis kuivale Kaa; kuuse ~ taeva alla j. peavarjuta jääma *lage `taeva ala ep või ikka jääda, piaks ma ikka `kuskis ula-ala `saama Khk; kui tal kedagi ei ole, jääb kuuse `alla; ma jäin nii tuule `taeva `alla ~ lageda `taeva `alla, põle mul maja ega kedagi Juu; jäime tuule `taeva kätte Iis; tämä `arvab et, naene jäeb ku `taeva `alla Kod; kõrva taha j. tähelepanematuses mitte kuulma *jo see mo kõrva taa jäänd on – ma pole seda mette `kuuland Khk; lageda peale j. 1. peavarjuta jääma neli viisteisend peret kes lage `peele jäid Khk; siis jähi nõnna lageda `peale, maja põles ää Muh; vahel jääss lage pääl Krk; 2. ilma jääma; nõutuks jääma lakõ pääle `jääma Plv; jäi lakõ pääle Vas; kelku ~ loiku j. (tööga) jänni jääma *jain asjaga `uopis `kelku, pidin ikke vara `laube `õhtulle `suama, kedagi; jäid jutuga `kelku, vale tuli `väl`ja Kad; `loige inimene jääb oma `tüüdega `loiku, jääb tõstest maha; kalal veri juusk `väl`lä, noh ta jäi jo `loiku `väega Puh; meelde ~ pähe j. ei jäänd `miele midägi Lüg; tal äi taha pehe jääda Khk; see nimi äi taha `meele `jääja Põi; ma tegi paberi peale [mustri] üles, et muidu jääb meelest ää Muh; küll oo kõba `peaga, et tää so pähä ei jää Mar; ega `moole änam kedagi `meele jää Mär; ilus laul oli, jäi ruttu pähe Kei; või kõik asjad sul `meelde jäävad TÜR; tal om kõva pää, kassa tal õppe vai õppemede, tal pähä ei jää Hel; tuu******

jäi nigu `aamen `miilde Ran; täl `ol'li `miilde jäänu, kudass vanast pulman kaasitedi, aga `mulle es jää `miilde; sina opi nigu sa ulluss lääd, `sulle pähä ta_i jää Nõo; tyy lauluviis jäi mullõ umõta `miilde Har; papal ol'l tyy hopõn jäänü meele `sisse, muud es kõnõlagi, ku tyyd hobõst Vas; kas ta sul `miil'te jääse Röp; `kerge pää, täl jää äi `päähä Se; nelja silma alla ~ nelja seina vahele j. saladust hoidma olga omaks jutuks, jääga oma nelja silma ala; see jutt jääga sii nelja seina vahele, seda pole taarist `välja `rääki Khk; nina kohale j. unustama ku üt's inimene üte tyy tegemede `jätnu, ta om nõna kottale jäänu Hel; `võite s u v e r e k k e `j ä d a, poolest päävast `keerand tuule merele ja akkand `vihma sadama Vän; (vana) talla peale j. vanaviisi jääma sie one vana `talla `pääle `jäänu VNg; talla j. kõngu jääma lat's om `talla jäänü?, ei kasu?, `väikene kui pät't Röp

3. (millegi tagajärjel) tekkima, sugenema (ja sellisena püsima) tie nüüd ia kuhi, et jääb ka üva magu, et võib `vihma`varju `menna; `amba `jäljed `jäävad taha kui `ammustad `leibä Lüg; siis `jääje `vaanale sõhuke `läike kord `peale Jaa; `riidele `ollid `valged laegud `sisse jään Muh; `pahkrad jäävad põllu `sisse, kui põld kuin Lih; kus aga nutab `leske naenõ, `sjõnna jäänud jõekene rlv Khn; kõva maa pial `jäl'ge ei jää Sim; tombi `jäässi obesele ala sula ilmaga Ote; lätt nigu rada jääss takka Rõu; [rõugeil] jääse mulgu `taadõ ~ `perrä Plv; õt `rõiva `sisse rabandikka jääsi es, siss tulõ sualat'iga kõvebehe lüvvä? Se || `kangal oo kaksikud sees, üks niis oo jään vahele Aud; neli `korda paned üksipidi seda `niide ja siis teisipidi jälle neli `korda, siis jääb triibuline [kudumisel] VMr; kui `kangal om jäänü mõni pinnuvahe, siss üteldäss, et vahi, suur rada om sehen Puh

4. säilima, püsima, (alles) olema (ka alale, alle, alles, jälle, järele, järgi, maha, perra, sisse, taade, tagasi, taha, üle jääma) kui aga ing sisse jääb Jõe; Sureb hobune, `jäävad `riistad, sureb inimene, jääb nimi Kuu; `jäätma on sie mis põllust on jäänd ja on `rohtu `kasvand; sarv tuleb ära, tohl jäeb maha Hlj; sõda kui tuleb `ninda jääb `rahvast vähe; [toitu] piab `ennemast järele `jääma kui `puudust tuleb Lüg; `sakslane põletas majad ära, saun jähi üksi `jälle Ans; Tal jääna einu järge Kaa; lase süsikkonnad `jääda (jätta õunasüdamed söömata); see pireke linu jäeb järele Muh; kas `sauna jähi `leili veel Käi; mitu penikoormad jääb veel `minna Mär; vanemi ei ole `järgi jäen Tõs; ma ole surmast üle jään (väga vana) Aud; `Kennegi (pro `kijgi) – sij vanadest inimestest nõnda `sisse jäänu üks sõna Hää; sij jäeb elo`lammass, tõese tapama ärä; täl jäe isäss obene järele Kod; mis lõunaeg üle jäi, seda `võt'sivad `õhta `uutest Pal; `uuned ää lõhutse, jäävad ahju varemed maha KJn; uisk aab uvve naha, aga kihti ammas jäeb alle Hls; leib jääb aenaaeass Ran; täl jääb `piimä `järgi Nõo; kõrval maja jäi alalõ, kost tuli alost Võn; mijs `kuuli mul ruttu ärä, poig ja tütar jäivä maha Ote; mis nu_`kat'ski lännü_munakoorõ_jäiväve, ma_vei nuu_kannulõ San; sinna jäi küländ viil kõgõsugust `kraami, ku_pal'lus ma tedä `osta jõusõ Har; imätet jüväst `jääse raba Plv; `haigõ om, tiia_i, kas jääss alalõ vai jää äi? Se; Ma jesält jäi veikene Kra

5. (kellegi) osaks, omaks, valdusesse, võimusesse, pärandiks saama, langema, olema (ka külge, kätte j.) majad `jäävad `lastele Vai; jägajal jäävad `viimaks küined; varid jäävad laeva peremehel; tuul aeab sind kuiva `pæele, jæed valamate käde Khk; ta jäänd liiso `alla (liisk langes temale); ta jähi külma kätte, külm võttis ta ää Mar; tänä jääsime üsä vähägä, kiedu kalu saemõ Khn; tahn täda ära tappa, aga oli isi kätte jään Aud; `jääte viimaks väga

pimedasse Tūr; se nimi jäi `talle nigu pigiga `külge Lai; kaup jäi meile kätte (ei saanud müüa) KJn; mõne inimese `külge ei jää muret ja `raskust, tõne om nii õrn, et kik'k jääse `külge Trv; vedel võip koertel jäää Krk; pääasi ku moa kätte jääb, raha kaob raha `viisi Puh; jagajale jäävä näpu Nõo; kual `lehti jääss kät'te, tuu om turak [kaardimängus]; täüs kuu `aigu jääss kuu päävä kät'te; lina^o jääse^o k'ul lumõ kät'te Se

6. a. (hrl ühendverbina) lakkama, lõppema, kaduma; katkema; (mingit tegevust) lõpetama; vaibuma, vähenema, nõrgenema (alla, jälle, järele, järgi, kinni, maha, perra, tagasi, ära, üle jne j.) sadu jäi üle; lehm jäi `piimast ärä Kuu; nüüd on kõik nue mued maha `jääned; kaup jäi `katki; `kanga `luomine jäi `eile kese Lüg; lehm jääb `jälle (jätab piimaandmise maha, jääb kinni); ta on arust ära jäänd Jäm; millal se kisa ühekorra `järke jääb Khk; [kägu] akkab `varsti kukkumast `jälle `jääma, kukkumine jääb maha Kaa; tuul akkab `väiksemaks `jäema Põi; se mure jähi küll münust maha; külm jeeb tagasi Emm; `kuulmine jäi ära Rei; pilli mäng oo järele jäänd; juba [tuul] akkab `alla `jääma; `enni oli `lendosi pal'lo, aga nüüd jääväd vähäks Mar; pada jäi keemast ää Mär; lehm akab kinni `jäemä, piim jääb vähemäss Vig; kui sealt `mõisast järele jäi [lõpetas töötamise] Tõs; `kuulmine jääb tagasi Juu; nüüd akkab maha `jääma sie nuoriku nimi JõeK; asi jäi seekord puolikule Koe; vilja saak jäi meneva `aastasest pal'ju tagasi Iis; tänävade jõõlun jäe minu jõud ärä; `ketrus juba jääb maha; tämä teäb, kohe tüü [pooleli] jäe Kod; nüüd om valu jäänu vähämalle Äks; nüüd om sji jutt rahu jäänu Krk; ega sji vihm nõnda ruttu `järgi ei jää Hel; joba tagasi jääb kül'mäst, lääb pehmess; kui sao ja tuule nakava `perrä `jäemä, siss ilma joba paraneva Ran; kõiv jääss kiñni^o, `rahka aja joba Urv; jala jääse joba tagasi jo^o joba `paistuss jääss nigu vähämbess Krl; halu `jäie maha^o; tuul jääss rahu; piim jääss `veitüle. kas jääss lihm kiñni^o vai om süük^o nii kõhn; Liinal jääss ka uma mihele minek' kat'ski Har; sõss jäi tu `orjuss `maaha Vas; ku mahla `juuskmine maha jääse, tulõ nigu vatt `vällä Röp; k'ulm om kinni jäänu^o Se || süä om kinni jäänu (süda valutab) Se **b.** [millekski] valmistuma, [teat ajaks] tööd katkestama me akkame `õhtale `jääma Jaa; nõnna vara ei või `õstale `jääda Kod; tingi töö, si oli jao töö, kui `tehtud sai, võisid `õhtule `jääda Ksi; täämbä jäeme `aigsadõ õdagulõ Ran; `Ennuri rahvass jäevä ka õdagulõ Nõo

7. (ajaliselt) edasi lükkuma; viibima, hilinema Kui `mõisa `juhtusid `iljast `jäema, siis õli `teada kõhe, et nahk on `õhta puul Lüg; rugi jääb si_asta iljaks; äi es jõva `loogu üles mette, muist jei `oompseks Khk; jähid teised kauaks merele Mus; eks ta jää edasspidise `peale, kül_sa siis maksad Mär; `omse piale jääb, meil isegi pail'u tüöd JMd; küll te õleta il'jakuss jäänud õma kartuli`võtmisega; rükkid jäed il'ja `piäle tehä Kod; eeña tüü jääb pikäle KJn; kes `ilass jääb, tüü ilma jääb Nõo; rehepeés jääss ommeness Ote; ma pidi nii pakistõ minemä, aga ma jäi `kaugõss Krl; `niitke seeni maani, see kotuss las jäiä^o edesi Har; külm kevä^o, sõss suvi jääse `ildast; tüü asi jääss pikäle `väega, jääss `väega pikkä Röp; `kauguss jäi, saa as ao päle õs; kõõ viil hõhvah, nelädä ajastaga pääle jo jäi [mullikaks] Se

8. kaduma (minema), kadunud, puudu olema, (kuskil) peatuma, varjul olema kui sa `sõnna [hülge] juhu `pihta pootsaagiga oled pand, koes tä siis jääb (kuhu ta siis pääseb) Khk; jääga esimese naise laps kus tahes Pha; mett_üks mees äi tea, kus ta jähi `jälle, nii kadus ära Krj; kui sa ää unutat teretamise, küsitakse, kus tere oomingust jähi Vll; külap se mõte süül ikka jääb (kaob) Muh; mool jähi kaks `poega sõtta Rid; toñdid on kadun, tea kus

nad on jään, kas koa surevad või Ris; kus mu piibu noõs on jäänd Pil; jäigi kadunuss sij asi, katti ärä ja jäigi kaotsiss Krk; mul olliva ilusa pik'ä pleti - - kos na nüid om jäänuva Ran; kotun mõtliva et ei tiia, kos me oleme jäänume; tuu jäi kaotside jah, toda kätte es saa Nõo; Olga ot's, et ei tiia, kohe Juuli om jäänü?; kohe sa pal'lastõ kässiga lähät, kinda omma sul maha jäänü?; see nimi om raamatust väl'lä jäänü? Har; arost jäämä (vananema) Vas

9. (ühendverbina) **a.** (kellegagi, millegagi võrreldes midagi) olema, (kellestki, millestki) nõrgem, viletsam, resp parem, tugevam jne olema (ka ala, alla, järele, kõrva, maha, peale, perra, taha jääma) *mina jään ikke alle. tämäl on tüö jõud suuremb Lüg; ajast maha jäänd Khk; aeab nasamma kasu taga, ei jää teesest järele ühti Vig; nad o oma tööga üsna taha jäänd Kse; kes siis nii vaesed ja viletsad olid, et testest tahtsid maha jääda Mih; sie pul'l jääb teesest paelu alla JMd; minu õigus jäi piale VJg; mina tõesess alla ei jää, õlen alate eden õma tüügä Kod; oli käre tüdruk, tema sõna pidi ikke piale jääma Plt; temä jäi kõrva (süüdlaseks), mea sai õiguse; kumbass kõrva jääp, sij massap väl'lä [kohtukulud] Krk; kuiss sa? nii uma lina kakmisega tõisist maha jäät Har; tulõ järge, ar jäägu maaha Röp || (kellast) ons kellu täna taa jäänd Khk; kell taab siätä, jäeb taha Kod; kell käib küll, aga tükip perrä jäämä Nõo; ta kell jääss uma käümisega perrä Har; Mis hää kellä man tuu tähendas ku tä ka päävä paari maaha jääss Röp **b.** [millestki] vähem olema, puudu tulema (ka alla, maha, puudu, vajaka jne j.) *kaks päivä jäi puudu VNg; aast jähi vajak Phl; kahessa arsinat läks üli konda, jäi siis ivake üle ehk alla Trm; [käärpuud] ulatavad ligi laeni, natukene jääb laest puudu Plt; abielu säng ol' häste lağa, üt's jalg jäi sülest maha? Rõu**

10. (millekski, kellekski) osutama; (kellenagi) näima; olema [küpsikuteks võeti] *räimi ja kilu. kilust jäi paremb; külmä kümme viistoist kraadi, siis jääb ige nahk kinnas juba külmäks Kuu; jäi ninda kartlikuks Hlj; jääd valelikkost, lubasid tulla ja et tuld ühtä Lüg; se asi jähi valeks jälle, pole see mette tõsi olnd Khk; tal pole süid mette medaged olnd, jähi ilma süita Emm; tämä jähi alamaks, mena sain ike tast võidu Mar; siis rehepapp jähi nii ausass mehess Kul; se jäi valeks neh, reäksid, reäksid ja sest ei tuld kedägi Juu; temä jäi õigess, mõisteti õigess Krk; mia ole vaene, miä jää ics süidi, temä om rikass, temä m õige; (mängust) kedä sa kätte saad, sis tuu jääb pimedäss sikass Nõo; kolm tükkü jäi [kohtus] süüdlässess, nelläs jäi ilma süüldä? Har; mu sõna sai õigõ, a tuu jäi võl'ssi Se*

11. (millegi suhtes) asetsema, paiknema, osetuma, hoiduma *sie (kivi) no vähä jäi juomi korva, juomi reie kohta Kuu; Obosekivi jääb siie sama meie kõhta jõe ääres kõhe Lüg; jää miust iemalle paremb Vai; [külamaade jaotamisel] kus maja jähi, sealt said rundi Muh; jääb teest kõrvale Rei; Loja küla jeeb siit seda koosi Phl; sie jääb tie kõrva HMd; kui luu kat'ki läks ja kiud iemalle jäi, siis tuñtsime, et ta (lina) oli paras [leost väl]ja võtta] Amb; sii külä jäeb Palamuse puule Pal; mägi jäeb siit minnes pahemad kätt KJn; mine mäe alt kurra kätt tuud tüd müüdä, siss jääss mägi kõrvalõ, ei olõ? makke üless minekit Har*

jääma|viga mingist asjast jäänud viga, puudus, defekt *mõnel on sedasi mõni jääma viga kül'gis, ei tea millest se on jäänd Juu*

jää|meri `põhjanaba on `kaugel jäämeres Lüg; muakerä on `püürdinud iä`merde, `Uurali mägede taha (ilmad on külmad) Kod; mõni ütleb, jäämeri peegeldama (virmalistest) Ksi; jäämeri peegeldab (virmalised vehklevad) Lai **-minek** jää lagunemine vetel to`rm `mül`lab, jää minik tuleb, jää laguneb Aud; kevade on jää mineku aeg Lai; tulussel `käimene on jäämineki `järgi KJn; jää mineki `aigu saab vahel äste latikit Ran **-mulk** auk jääs võt`t võrgu otsa üless, läbi jäämulgu sis kullel [kas võrgus kalu on] Ran; säält ol`l iä vallalõ, seto sattõ kõgõ `riikesege iä `mulku Rõu

jää|murd 1. jääpankade kuhjatis ea murrud o mere `eares, suured pangad Muh; siis `lõuna `paiku `tõusis äkki suur tuul, ja jää akkas kokku `juusma, ja meie sää`l jää murrude sias Hää; iä murrud sulavad pualeni suveni `kalda piäl Kod; kui mulgi tuul `ol`li, taand jää `randa `väl`lä, ai jää murru kokku Ran

2. jää murdumine jääminekul Täna `üösel hakkand jäämurd, praud ja `riegud on üleni merel sise ottand Kuu

jää|murdja jäälõhkuja parajasti akkasimme `nuota ala `laskema ja siis tuli üks suur jää`murdaja, läks `Loksale sise Kuu; jäe `murdaja laev Tor **-mägi** iäkarud `piämä põhja iämägiden õlema Kod; [tuul] ai jää murru kokku, `kõrge jää mäe Ran; virmapoesi vehivä – jäämägedest paestap `valguss; päiv paestap jäämägeden ja siia lüüp `valguse Kam **-naal** jäänael. Kui [hobuse] raua näkid olid kulunud ja pidi mindama libedale jääle, siis löödi alla terava pääga jeenaalad Käi; `uudess ei aka `rautama, iä `naalu tahan ette lüädä Kod **-nael** hrI pl haak, erilise peaga nael hobuseraua all libisemise vältimiseks `Talve olid veel jää nailad all, siis äi libisend Põi; kui tääl (hobusel) põle jää`raudu all või jää`naelu, siis tä nagu suur lehm jääb lohakile Mar; kui rauad oostel nüridaks lähvad, siis lüiakse jää `naelu `sisse ette `varbasse Mär; Jäänael löödi kabja ette `otsa, teine nael teinepool `kapja Jür **-nagel** jäänael `talve tei sepp iä `naklu. iä `nakluga ravva lei obesele `alla Nõo

jäänakas jäena|kas g -ka Põi; jäänakas Mus

1. okslik kõver puu See jäenakas siia nuki `alla just paras `panna; Paneb neid `kuivi jäenakid `alla, nee ajavad `keema küll Põi

2. fig vallatu (inimene) Küll nee pisiksed poisid on ise jäenakad, siis nämad pannud vana Miina kotti suure kivi; `sõukse jäenaka `moega laps Põi || (laisast inimesest) See va igavene jäänakas, ei tee mette muud kui `laiskleb Mus **Vrd** jäänikas

jää|naul jäänael jää `naulal lähäp viel sie pia õts teräväst, siis ei libise Lüg

jääne `jää`ne g -se Vai Khk Rei Var Kos Amb Kõp Hls Krk, g -tse T Kan/jääne/; `ea|ne g -se Kse Plt; `iä`ne g -tse, -dse Nõo San(iäne) V(ia|ne g -dsõ Lei); ekäne ~ ek`äne g iädse Har

1. jäätunud, jääkorraga kattunud `riided `onvad `jääsed, kuluks `tuua tuba sulama Vai; `toori kül`jed oo `jääsed Khk; regi õõritab, kui kõle `jääne tee oo Var; iäne tji San; trepp om iäne Krl; `karhõ om tii ku om külmänu vai ekäne Har; `iäne lumi Plv; sulaga? om `võtnu? lumõ iätsest; `iädse? kala? iät`ük`ü `seeh müvväss `iät`sit kallo Se

2. jääkül, jäätükidega segi `eane vesi Plt; ega iäst `piimä ei või juvva, `aigess jääd Nõo

3. fig libe nii iäne ja kisk (heast pirrupuust) Krl

Vrd jääne

jäänikas jääni|kas Sa(jääni|k Khk), jeeni|kas Emm, g -ka

1. vits, roosk, matar, kepp *sa oled irm suure jäänika koira pärast võttand; ärja jäänikas* (pikk vits härgade ajamiseks) Khk

2. midagi suurt, rasket *igavesed jäänikad* (kivimürakad) `tötsid üles; *mai-lma suur kivi jäänikas* Krj; *peedid, ne `irmsaks jäänikaks kasund* Jaa

3. ulakas, ülekatte läinud, sõnakuulmatu inimene *Selle jäänika üle tuli kohut `möista* Kaa; *poiss läks `seukseks jäänikaks* VII; *Poiss oli igavene jäänikas* Emm

jäänik|maa sööti jäänud põllumaa *See on üks tükk va jäänikmoad, ta_b kasvata `rohtu koa änam* Pöi

jääni|liha liigliha *obuse jalg oli `aige, ei saa `terbes, akkasime `vaatama – jääniliha. riputasime sis `maarja `tuhka `peäle, see `kaotas jäänileha ää* Vig

***jää|ninn** *d`ääniin `külmäss poja_bäle* Lei **-nolk** jääpurikas *ia nolgid `reastas* Muh **-noot** noot talviseks jääaluseks kalapüügiks *`talvel olimme merel, jää `nuodal kävin* Kuu; *`Loona mehed `püitsid sii Kiirassare rannas jee alt jee `noota, said `siigu küll* Khk; *jää `noota tõmmetse ka ikka maa `poole üles võttamise `auku kogu* Mus; *`talve sai jää `noota `veetud; jää noot keib ristati, põlipuu on risti sees* Pha; *`talve `köidi eanoodal* Muh; *ennemä `suadi iä nuõdalt küll kalu* Khn

jäänud part < jääma 1. sööti kasvanud, mahajäänud (põld, maa) *orjaohakas, jäänd `põldude pääl, `kangest kibed* VII; *`saime jäänma(a) pealt `eina* Kir; *jäend maad, mis seesab võsa all, `enne on põlluks olnd* Vän; *igale `puale mõedeti välla, jäi tükk üle, siis sie oli jäändmua* VJg; *jäänu maa om mitu aastat juba mahan* Pst; *jäänu maa om enne põllun ollu ja maha `jäetu* Ran; *süüt ahd `aina, jäänü maa es anna midägi* Kam || *sõim sina siatigo, sinä jäänud eenäm, et alb eenäm, jäetasse tegematä* Kod

2. (eelnenud söömaajast) järele jäänud (toit) *Söö seda jään leent, eile keedeti, põle veel apus läin; Sii oo veel `teisi jään `toitusi, võta pudru kua* Han

-jäänune Ls maha-, üle|jäänune

jäänus *jäänu|s* Pöi VII u Rei, hv Mär, Kse(`jäänus) Koe Nõo, g *-se, -kse* Kad; *jäänuss g -e* Trm KJn hv Puh, San, p pl *`jäänüksi* Kuu, *`jäänusseid* Lüg

1. ülejääk, jäätmed *toidu jäänused* Koe; *kui [kütis] ärä põles, `aeti muld laiali ja korjati rehaga põlemisjäänused ära* Kad; *koira jäänusse?* San

2. (ülekatte läinud inimesest) *`mõisas on pal`ju poisi jäänusid* Mär

jää|näks puu-uisk, terava otsaga raud puutüki sees, seoti nõõriga jala alla *Sügise noore jää peal `tehti nua `püüdu, jää näksid all ja pekseti `augi* Pöi **-paak** suur jäätükk, *-pank – Trv Kan -paat* *meitel oli sii luup, saani tallad mõlemal pool all, jää paat* Krj **-pank** suur jäätükk *suured jäe pangad `ollid Lalli all, nagu suured elud maad* (majad) Muh; *jää pangad rususse aand ülesse; jää kruunid, kus `oige palju jää `panku mere `ääres kuos* JõeK; *suured iä pangad lõhutasse kangedegä* Kod **-part** sinikaelpart *pillpart pisem ja jee part suurem* Phl; *sinikael, jääpart, see on suur part, isal on väga ilus `kiiskav kullakarvaline sinine kael* Mär; *Jäpart tulõb vara nagu iäkossal* Khn || *jääpart oo `väiksem kui teine part, kevadi vara munevad* Var **-peenar** pl iä *`piendrad* pikad kinnikülmunud murdjää kuhjatiseid – Khn **-peks** primitiivne kalapüügiviis sügisel noore jää ajal: a) kalad põrutatakse läbi jää uimaseks ja võetakse samast välja; b) võrgupüük: kalad kohutatakse niuiga vastu jääd põrutades võrku *jääpeks on sügise `aegu, kui ääred üksi jääs on, meri alles sula on; `niidsel ajal ep saa jääpeksuga midagid, äärkalad on kadund* Pha; *Raiuti jää*

`sisse soon, ae mut't `lasti `sisse suurde `nuiadega põrutati jää pealt, aavid läksid siis mutti. see oli siis jää peks Pöi -piik 1,5–2-meetrise puust varrega raudteravikuga kepp jääl käimiseks Oda igä jääpiik `kaasa, jää viel nork, saad ede `katsuda Kuu -piim `talvest `korjati `piima. jää `piima `pandi vie `ulka ja siis akkasima `putru `süöma senega VNg -plaak jäätükk, -pank iä plaagi `juuskõva ekõ `mijüdü `alla; iä plaagi nakasõ minemä [kevadel jäälagunemise ajal]; häniläse? `lahki iä `plaake Har -plahmakas jäälahmakas siis `otsisimme, kus `saime nisukese `suure jääplahmaka, `millega sai üle [jääprao] `menna Jõe -plõks = jääpeks Jääplõksul käimine; Jääplõksu nui Noa -pragi jäätükid; peenikesed jääküllid kõik kohad [merel] jää pragi täis Tõs; tah moro pääl um iä prak'i; peenkene iä pragi Plv -pulk jääpurikas kui kül'm om, siss om jääpulga `kaarte kül'len Ote -puost jäätükk jää `poustad tulevad sügisel `suure `tuulega Jõe

jää|pura 1. jääpurikas jääpurad on `räästas Hää; Ilm lähäb vist sulale, näe jääpurad kukuvad `räästast `alla SJn

2. jäätükk, -pank meiereis `viidi jääpurasi Hää

jää|purakas 1. jääpurikas lapsed imevad jääpuragid Khk; jää purakad `kõlkuvad katuse `kül'ges PJg

2. jäätükk, -kild siis olid nesukesed rahe terad suured jää purakad VMr

jää|purass kirves, tuur, millega jässe auku raiutakse mine_tuu_tuu iäpurass, ma_taha iä `sisse läpü `mulku raku? Har -purdlane linavästriik – Trv -purikas Kõlmäd `nindagu jääpurikad Kuu; `lapsed `süöväd `pieni jääpuriko Vai; kala võtab lund `kül'ge, oo nagu iäpurikas Tõs; jääpurikad `tilkuvad Ris; lapse jalad kül'mad kui ia purikad KJn; om enne maarja `päevä jääpuriku `rästä kül'len, saab suvel äid linu; kui keväde pal'lu jääpurikid `rästä kül'len om, siss kasvab ää vili Hel -purk jääpurikas Jääpurgid rippuvad `räästas Jäm -putka ajutine elamu talvepüügi ajal Joesuu mehed olivad nädälä `päiväd merel [kalapüügil], neil oli jää `putkad, pien raudahi sies Vai -põks = jääpeks jää põksu aeg LNg; talve kõisid jää põksul Kir; Jääpõksu lööma Han -põrutaja linavästriik äniline sij om jää põrutei Trv; jääpõrutaja, ku põrutaja vällän om, siss jää lätt Ote -põtk jääpõtk, -põkk Khk, -põtkes Ans linavästriik mened `üidvad jääpõtkuks, ma ole ikka `itlend: joo see ühe tüki täda (jääd) sõtkub oma jämede säärdega Khk -päev folkl Iäpäiv om keväjä pääle lihavõõtõ pühi. Iäpäivä tetä äs vanast hobõstõga tüüd nurmõ pääl, sis ülti iäga lüü ar^o põllu Se; jääpäiv (kolmapäev pärast lihavõttepühi) Lut -põkk, -põtkes → jääpõtk -püük talvine jääalune kalapüük nüüd ei ole enam nii suurt jää `püüki, nüüd ei ole `nuotasi ega Kuu; jää `püüki Vai

jäär¹ jäär eP(jäer Krj Kad, jiar Trm, ear Muh Var Nis Plt, iar Tõs) g jäära (jäärä, eara) spor S L K M, jääri Kul Mär Vig Hää Nis Hag Kod, jääru L(jääro, ääru Tõs, earu Var; n jäärus Tor) Ann Tür Pee; jäär(a) g `jäära (jäärä) R; n, g jäära Pha VII Jaa Pöi Nis HJn; jääras g `jäära S(earass; g jäära Muh; jearas g `jeara Hi) Noa Han Kse Var Kei Jür JõeK, g jäärase Pöi Kse; `jääras Jõe Jõh

1. (kohitsemata) isaslammas; oinas jääras `tautase või ruunatase εε, siis on ta oinas Khk; jearas präkudab `uhtesid Emm; `jäärud `leikama Rei; `mõisas olid enni suured sarvilised jäärid Mär; enni oli ike `oinud koa, nüüd oo jäärid puhas, ei lõegata änam mune ää Vig; `keerdus nagu jäära sarb Nis; oinas ehk jäär, kudas `keegi kutsub Tür; jäär on

`piiblis, meil on ikke oinas Kad; jäärom vana kirjade sehen; me inimese `ütlev tat oinass Krk; jääriil (indlevast lambast) lammas on jääriil Khk

2. fig a. (sõim mehest, poisist) vana `jäärä `üöldi `ennemb ikke paha `puole, kas õli `neske `aigane vai, ei tie ruttu `miski vai; vana `jäärä jo (ütleb tüdruk täiskasvanud poisist) Lüg; Oo see (mees) igavene jääras emasid inimesi kargutamas Kaa; kaks tükki olid meest, üks oli äbarik jäärom (õelnud isa tütre kosilastest) VII b. (mängudes kasutatav nimetus) jääras puks, sõrmed sedasi puseriti, üks sõrm teise peel, lapsed tegad (ühe käe sõrmed väänatud üksteise peale, väike sõrm kõige peal) Jäm; Öhtul kui villad juba kraasitud olid, siis tulnud ka poisid jäärideks; `talgu `jääre oli koa ike. nad olid `akna taga, `vaatasid `esteks, pärast tulid tupa `taantsima Vig c. kangekaelne, isemeelne `naaburi poiss on üks `jäärä poiss, üttel ühe kõrra, et ei lähägi enämb `kuoli ega `mendki; `jäärä `lastega on pali tegemist, evad nied `kuule `kieldu ega `käskmist Lüg; Jääras on `söuke mees, akkab `vastu kui sa ajad Pöi; Justkut türu jæeras Emm

3. tähtkuju Kui taeva jääras jäära sõelas olla, siis tulla külm kevade ja vilets heinasaak, aga rukis tulla raske teraline Kei

4. kangapoom No jääras on see, mille peele kannas jookseb Khk

Vrd jaar¹

jäär² jäärom g jääre järg², iste – PJg

jää|radi tükiline, tuulest aetav jääriba tõi niisugust jää radi `sieie Hlj; jääradi käib `müöda `randa edasi, sial on `suured ja `väiksed tükid segamini JõeK

jäärak jäärom g -u Lai Nõo järsk kallas (kraavil, ojal, jõel) `kõrge kraavi kallas oli nisuke jäärom, ei saand läbi Lai || äkiline käänak Selle jääromaku pääl võid kõigega uppi minnä Nõo

jäärakas pl jääromakad Kse, g jääromaga, pl jääromägäd Saa Jäärja valla elanik; teiselt poolt Pärnut pärit inimene, mulk sealpool `Pärnu ja `Pärnu `kõrbes oo jääromakad; mulgid ja jääromakad oo ühed Kse

jäärak|tall jääromakall jääromtall – Hag

jäärama `jäärom|ma Pöi, `jæera- Phl liiderdama On see siis kellegi mehe aru, omal naine kodu, sa `jäärad küla kauda Pöi Vrd jaarama, jääromima

jää|rambas jäärompank iä `rampad suured matsud kõhe Kod; järve veeren om suure jää `rampa Trv

jäärom|nahk `jäärom nahast kasugas Khk; Jäärannahk on ikka `talve kõige soem Pöi

jää|rank (suur) jääromtükk suured jää rangad Mär; jõgi on jää `rankasi täis Nis

jäärom|oinas jäärom¹ jäärom oinas on pukk VJg Vrd jääromoinas -päss jäärom¹ `sarvedega jäärom pässud Jür

jääromas → jäärom

jäärom|sarveline (vöökiri) – Tõs

jääromas|tall jääromtall jääromastaldest tuleb jäärom; jääromastaldest on teestest suuremad Kos

jääromas|sõit `Tehti ka jääromasõitu (karusselli) oidu pial Trm -tall jäärom tall isane lambatall, oinastall – LNg Mar Vrd jääromak-, jääromas-, jääromat-, jääromik|tall, jääromtalleke

jääromatama Jääromasõidust vai jääromatamisest üeldasse seda [karusselli tegemist jäärom] Trm

jäärom|ratas jääromkelk – VII

jäärat|tall jäärtall *täna`õosse oli kaks jäärat`alle`sündind VII; jäärattall o isane, se akkab sigitama Jaa; earattall Plt*

jää|raud hrl pl **1.** uisud *poisid panavad saabaste ala jääraavad, `söitvad nendega Khk; iäraavad, nooremad lasevad nendega`liugu Juu; jääravvage lastas`lingu Hls*

2. vahend libisemise vältimiseks jää *jæe rovad`panta`alla, `käida noodal ja, kolme`kantlekod Emm; jæeraud on teravate nõsadega Käi; jæerauvad on haagid, `leikavad jæe`sisse Phl*

3. hobuse talverauad *jääraudad oo obosel talve; teised otsad taotassee teräväks ja neil oo aagid`otsas Mar; jo ikke obusele pannase talve iäraudad`alla; tehäse raua`otsa ja ette vahedad aagid Tõs*

jää|reined pl *jæe`reined`"kookudega aisad, mille peal jääkängud merest välja veeti"* – Käi

-jääri Ls juuri-jääri

jää|riie hrl pl *Paat [hülgejahil] pidi olema`valgeks`värvitud ja`miestel ka`valged jää`riided üle. `Valged jää`riided pidid alade`seljäss olema, et`ülged sinu`liikumist ei tähäle pane Kuu*

jäärrik|tall *jæerik-* Emm, *jäärrik-* Mär Ris jäärtall *jæerik tall ja utiktall Emm;`lammal olid jäärikud talled Ris*

jäärima *jäärima amelema see akkas teiste naistega`peale`jäärima VII Vrd jäärama*

jääring → heeringas

jääritama paaritama *see`olle kassi ää`jääritänd Mar Vrd jäärutama*

jääritsema *jää`ritsema Khk, ea-* Muh sugutama (lammastest) *jäärad taarist ää tappa, muidu jääritsevad ennast ää (lahjaks) Khk; ear earitseb emalammast;`pärtmise`päevas akkavad`lambad earitsema Muh Vrd jäärutama*

jäärittall jäärtall *Nendel üks jäärittall on Põi*

jää|riuhk peenike jääprügi *vesi`tormeb jää`riuhkes Phl*

jäärjä *jäärjä Vig Pär linasort Linasordid olid: neljas oli jäärja Pär*

jäärmark → jaarmark

jäärmekene → iärmekene

jäär|oinas jää; oinas *`lõikamata jää`oinad MMg Vrd jääraoinas*

jää|roos jäälill *Kuda nied`jæe`ruosid igal`aknal nii ise`muodi on IisR*

jäärt *jäärt Põi Khn; jäärd pl`jäärdid Hää(jäärt) Ris; jæerd pl`jæerdid,`jæerdid Hi, pl`jäärdid Mus JõeK hrl pl*

1. purje kahvli küljest kummagi reelingu külge ulatuvad nõõrid purje keeramiseks *kui tuul ting,`væetakse`jäärtidega`kahvel`piale Põi;`kahvle`jæerdid on`kahvle`ülemeses`otsas Emm; Jäärt paelu lekk, vää`kangõmalõ Khn; iga`kahvel on kaks`jäärdi, teine teinepõl`purju;`jäärdid on et saab`purju tuule pääl`veetud Hää;`jäärdid on`kahvli küljes, tulevad tekile JõeK*

2. puust võrud, mille külge kinnitatakse vandi ja parduuni otsad laevas *õmarosed puust võrud on`jæerdid, vandi otsad pannagse`nendega`kinni Phl*

jäär|talleke jäärtall *teine ute, teine oinass ehk ka jäärtalleke MMg*

jääruke dem < jää *jääruke tall Kse;`jäärüksed talled Tõs*

jää|runn → jääkrunn **-rusu** pl suured jääpangad meres, jäämurd *jäärusud* *ajab tuul merele kokku* JõeK

jäärutama *jääru|tama* L(ääru- Tõs) Ris Jür sugutama, paaritama (lammastest) *egä`jäari või talbess jättä, mõni kuri ja -- jäärutab emä`lammad vägä ruttu ää koa Vig; toovad`lambu ääru`juure äärutama Tõs; oenas jäärutas lammast Tor; Minu`lammad on mõlemad jäärutatud Jür Vrd jääritama, jääritsema*

jäärut|tall *jäärtall* *Pisike jääruttall oo eieti ragi õuet kaudu kõpsu lööma* Kaa

jää|rõhk (peened) jäätükid, -killud *kui jääd raiotasse, siis tulid nehoksed vähiksed tükid, nagu karduli kellod. see jähi`aukode`peale, sedä`üiti va jää rõhk* Mar **-rõhve** (tuulega kokkuaietud) nõrk, peenike jää; jääservad meres *meres juba ea rõhve sihes* Muh **Vrd** jäärõhves **-rõuk** jäämurd *jää rõuk;`ülge tuleb jää`rõukude vahele`poiginem(m)a* Lüg **-räim** jäämineku järel püütud lahja ja suur räim *jääräimes, külma vee räimes* Jäm; *jää`räimi`püiti noodadega Hää; jää`räimed tulevad kevadi esimesed, musta selladega* Ris **-rõhves** = jäärõhve *jee`rõhved Käi; jee`rõhves Phl* **-rüga** jääpuru, hunnikusse aetud jäätükid meres või rannal *jääriuga, peenegesed jäätükid`randas või merel* Mus; *suured jäe rügad aas üles* Muh **-rünk** jääpank *suured jäe rüngad aab`kaldale* Muh; *iärüngad olid kebadi jõgedes; ennemuiste`võeti jää`rünkasi`väl`la ja`pandi`sakstel`keldre`sisse* Juu **-rüsi** jäämurd *jää rüsid, kuhjad ajand üles, jää rüsi ajand`maale üles* Jäm; *jää rüsid on kivide`peele üles ajand* Khk; *jää`sutru, jää rüsi rannas, ei saa läbi* JõeK **-rüsinge** pl *jää`rüsinged* jäämurd – Lüg **-saabas** *Jääsaapad`”puust padinad, tarvitatakse talvel noodapüügi ajal”* – Muh **-silm** sõrasilm – Lüg Jõh **-sodru** jääsupp *jää`sotru on`pehme, et ei`kanna`lindugi,`vaevalt`jõuab`paadiga läbi* Jõe **Vrd** jää|sutru, -sõtrü **-solp** jääsupp *meri oli jääd täis,`niisukene jää solp, üks tükk vett,`toine jääd* Hlj **-sool** kivisool *vanast`tuudi Riiäst suurõn`tükün`suula, kutsuti iäsuul;`anti`lambõilõ lakku? ja`paanti söögi`sisse kah* **-sopp** jääsupp *meri on jee`soppa teis* Ris **-sops** jääsupp *jääsops on siuke, mis on pehme ja ei`kanna enam* Hää **Vrd** jääsups **-souhka** jääsupp *jää`souhka one jues* VNg **-supp** vesi meres jääsodi ja lumelobjakaga *segamini`Külmäl ajal meri`tuultega tegi`ranna`pääle`paksu jääsuppu* Kuu; *meri oli`jääga`ühmas -- seda jää suppu oli palju peel, et es saa läbi jää supust* Khk; *jäe supp o kevade meres* Muh; *küll oo aga jää suppi kõik kohad täis, jää oo lagond,`neoke suur supp nagu parts* Mar **-sups** jääsupp *jää sups, mis ei ole jääd lasuse a,ean, aga vesi kõik täis jää`supsu* Var **Vrd** jääsops **-sutru** jääsupp *jää`sutru, jää rüsi rannas* JõeK **Vrd** jää|sodru, -sõtrü **-särg** (Leuciscus) *iäsärg iäga üteh kääse. kui iä pääl viil om järve pääl, sis nä jo kudõnõsõ?; iäsärg om`val`gide`sil`miga;`kahrõ`suumõga iäsärg* Se **-sõtrü** jääsupp *Küll olimme`lülläs siel jää`sõtrü sies, ei`kuidagi saa läbi* Kuu **Vrd** jää|sodru, -sutru **-tallaja** *Iätallaja* linavästriik (uskumuse järgi ennustab linnu kohalolek peatselt jääminekut) – Khn

jäätama *jäätama* (-ämä) Hlj RIId(-amma, -ämmä;`jäe- IisR) S()jεε- Emm,`jääd- Rei) L K Iis Pal Lai Trv Hel TLä Kam;`eatama (`ia-) hv, van Kse, Var Tõs Khn/`eä-/ PJg Kad Trm Lai Plt KJn;`iätämä Kod van T, V(-eme Krl;`ämmä Har Plv Vas) jääkorraga kattuma; (kinni) külmuma, külmetama (sag imps) *siis ma`käisin merele kuni akkas`jäätama* Hlj;`üösse vist akkab`jäätamma, on`ninda külm;`kui`jäätanelt päilt paned pada [keema], siis võib [külmavõetud]`kartuli süä küll Lüg;`külm`jäätab`aknad`kinni Khk;`jäätab laeva ääre ää,`kui külmaga vett`tuiskab Mus;`põld ond eätet Khn;`jäätist saeab, kõik`jäätab ära

PJg; talve on meri `jäätanu, kaan pääl Hää; `jäätes see o `jäätantand vihm Kei; jõgi `jäätas `kinni Koe; ädä egä pidi, milla kärts kärnän, milla mua iätet; maja on nii külme, et `järsku kõhe `iätäb su ärä Kod; maa sügavalt `jäätanud Pal; pääval sulatas, `õhta eeli `jälle akkas `jäätama; `jäätantand `marju on korjatud, kure `marju Lai; `akne om ärä `jäätet Hel; kui viit midägi `väl`lä kül`mägä, om `varsti `iätedu Kam; tii om nii ärä `iätet, et ei saa raualda hobõsaga kohegina Har Vrd jaatama, jäitama

jää|teli jäätükk, -pank ise olime jää teli pääl; [tuul] ajab `suured jäätelide `ulgad `randa Jõe; jää lagus jüst ärä ja oli `üksikü jää telisi oli viel siin vies `lullimass Kuu **-tila** jääpurikas Jäätilad äi tohi sohe `püsta Kaa; Jee tilad rippuvad katuse reestas justkut suured aviambad Emm; iä tiläsid kõik rässäs täis Kod **-tilk** jääpurikas miul om jala külme ku jää tilga Krk; võtit katusse kül`lest iä `tilku, lud`susit noid ilma tõste nägemädä Nõo; nigu sula om, katusõ küleh iä tilga? siss tuul `aiga `külbä lina, siss kasuss hüä lina Se **-tilp** jääpurikas keväde tuleva serätse iä tilba `kaarde `kül`ge; iä tilba om nigu pulga jämedä Nõo

jäätis `jäätis Mus Pöi Mär Kir Var PJg Kei Rap Amb VMr Sim Iis Ksi/`jää-/ Lai u Nõo; `eatis Var PJg Rõu, `iatis PJg Vän Kos Ksi, g -e; `jäätes HMd Tür Koe(`jää-) Ksi Plt Hls, -ss Puh(jäätes), `eates PJg Lai Plt(eates) SJn, `iates Tor Trm Ksi Lai(iates) Plt KJn SJn, `iätes Juu(`eates g -e, `eätsi) KJn; `jäätüss, `jeätüss, `jeädüss Lut; `iätüss VLä; `jäädis hv Krk, `jäädü|s g -kse Kuu

1. jää; jääkate, jäätükk (ka pl) `korkis `eätes; `toobriole oli `iätes `piäle `külmänd; jalarauad, - - nendega sõedetakse `eätese peal nõnna_t Juu; kevade kui oli kiilas `jäätes luha pial Koe; Peipsil `iatus ju lähnud Trm; minu vennad tritsutasid kus siuke kiilas `jäätis oli Ksi; `eates on koretse SJn

2. jääde, jääne vihm, sade, mis jäätub `jäädüst sadab Kuu; `jäädist sa, eab, tä ei ole vihm ega lumi, kõik `jäätab ära PJg; puude oksad on ripakil `jäätises Kei; saeab `jäädist VMr; `iätüst aja maha?, no `iätäss puu_kõik` är? Kan

3. u jäätis `linnas müiakse `iatist Kos; tuu om `iätüss, midä kummaga liinan ostõtass Har Vrd jääts(e), jäätus

jää|t|maa sööt, mahajäetud põllumaa see oo mud`u üks põllu `jäätma, `seoke maha jäend raak maa Mih; mõni koht on mulla poolt kehv, sõnnikud `anda ei taha, siss jääb jäätmoaks Kos; vii lehm jäät`moale süöma Koe; `jäätma nisuke padrik, vili sial enamb ei kasva, põllust enamb ei ole `võetud Kad; `jäätma on sie, mis põllust on jäänd ja on `rohtu `kasvand HlJK; `mülkaid võib igas kohas `olla - - karjamaal, `jäätmaal, metsas Lai

jäätmel [võrgu] kor`k oo vee `jäätmel (veepinnal) Aud

jää|toosel jäätulusel (teat kalapüügiviis) kui jää `toosel keiakse, siis `toose raavaga Kär **-trikas** jääpurikas – Lüg **-trits** uisk Kallu lask `suude pääl jää `tritsega Puh

jääts(e) jääts g `jäätse Hls; n, g `jäätse Krk; eats, iats Pär PJg Vän(`eatse) Tor SJn(eatse), g `eatse (iatse `iatse), g `eatsi Vän, n, g eatsi Tor

1. jää; jääkate, jäätükk (ka pl) [kalamehed] aerasid `võrka [hudjaga] `eatse `alla Pär; jõel iats peal; `iatsed on `sulgus (ühes hunnikus koos); `iatse `kamplad `toodi kellerde `sisse PJg; kebad ku `eatsed läind ollid, sis ol` parvetamene, `suurve `aegu; `eatsed lõhuvad tammid ära Vän; `iatse kirmits; jäätse soga läheb mööda jõge, kui jäätse `kamplad `veega

segamine oo Tor; kui teist `ilma näeb, siss vesi on põhani `ühma täis, seandest eatse soga; eatse kirmetes; lapsed läksid `iatse `piaie `liugu `laskma SJn

2. jäide, jääne vihm, sade, mis jäätub `jäätsset satap nõnda et `karda `tõmmap Krk;

Vrd jäätis, jäätus

jää|silk jääpurikas kui vahel sulatap ja jälle kül`metäp, siss omava iä tsilga säl `kaarde kül`len Kam

jäätumma `jäätumma jääks muutuma vesi akkab `jäätumma Lüg **Vrd** jaahuma, jäätama

jäätus `jäätu|s Lüg Jõh Vai Juu JJn VJg Trm Äks Ksi Lai ?Kõp, -ss Trv Hel TLä TMR; `eatu|s, `iatu|s Trm(-ss) Ksi Lai; `iätu|s Kod(iätu|s) MMg, -ss Kam, g -se

1. jää; jääkate, jäätükk (ka pl) `vastlapäval `lasti `jäätuse peal jala `liugu Juu; nüid one `iätus siin servän, `enne juani`päevä ei tule `suuja; juba akab `iätuss tegemä (jäätama), kõik nõud ärä kohmanud: kruus `tõmmas `iätuisi Kod; tänava `aasta oli kõva `jäätus orasse väl`lal Äks; kilgas `iätus Lai; `iates paugub järve piäl [kül`maga]; suured `iatse pangad KJn

2. jäide, jääne vihm, sade, mis jäätub küll om kül`m ilm, `jäätust satap Nõo

Vrd jäätis, jääts(e)

jäätuse|kirme õhuke jääkord `iatuse kirme on vee pial Lai **-kord** jäite-, jääkord `iätuss one sadanud, `iätuse kõrd seente kül`jen ja egäl puul Kod **-härm** `iätuse ärm õhuke jääkord, härmatis – Kod

jää|tükk `jüstku jää tügid rahe terad Jõe; saa veel `püidma `menna end, jee tükid veel arviguld sees [meres] Emm; jää tükid oo veel kebäde meres, räägitasse, meri põle veel üsna `lahti üht Mar; kõiud on suuremad jää tükid Khn; vesi o eatükkidega segamini Aud; `äste valus, ei või kud`agi `olla, ma oli nagu jäetükkide ja klaaside vahel Kad; iä tükü? nakassõ `murduma Vas; iät`ükü `seeh müvväss `iät`sit kallo Se **-vall** `servä ajab suured iä val`lid Kod **-vangi, -s** `juhtus ka, et jäi [hül`gepüügil] jää`vangi kaks kuud ja `rohkem; mina olen kaks korda jää`vangis old, molemi `korra `pohjalahes Jõe

jäävitama¹ Laseme leeme jääbida, me jäävitame (jahutame) Põi **Vrd** jääbutem, jäädutama

jäävitama² → jaavitama

jäävänd jäävändi peält aab vett üless, `üeldi et jäävändi ~ jäävändü `peälne. Kuimets on `siuke jäävändi `peälne, aas vett täis vägä Juu

jää|õhm jäähüüve, -kahutus viil om jääõhm pääl, kui vähä `angunu, aga kirme om joba klaasistanu Ran **-härm** (jää)kirme vedel on iä ärm piäl, kos `tuurev ehk künä kaevu jäären Kod; `väike jää`ärm olli vii pääl Krk **-höüd** jääkirme vii pääl ol`l iä `öödü veidükse Urv

jäänämä → jaunama

jö → jö-

jöbima jöbima Jäm Kaa vastumeelselt midagi tegema Peremees jöbib sii söömaga; Mis te niid jöbite sii, seiske natike aega vagusi ka Kaa || coire – Jäm

jöbur jöbur g -a jabur jöbura `piaga tehet Rei **Vrd** jöbur

jödur jödur g -a Põi Phl

1. suur, raske Irm^{psa} jödurad `kuurmad koa; `Söukse kuhja jödura soand `sõnna pisikse lapaka `päele; Nii suurt puu jödurad poleks siia taris olnd, vähemast oleks küll soand; On ikka jödurad kivid küll Põi

2. kangekaelne, vastuhakkaja *Kui `söuke jõdur [pull] `juhtub `lahti `pääsma siis on kõik kohad segamine Pöi; vana jõdur loom, äi hooli inimesest Phl*

jödurasti *adv < jõdur mes sa nii jõdurasti temmad Phl*

jögilik *jögilik g -u jõgine jögilik maa, jõgesid täis; jögilikud einamad Khk*

jögla *jögla puder sõõge `kartuli jögla Phl*

jögra *jögra = jögla `tuhli jögra `paargus laudu peal Phl Vrd jügra*

jöhkralt *adv < jöhker – Sa se tehti nõnda tasasest natuk_aavalt ikka, kui nõnda `jöhkralt lööd, siis lööb `lohki Kaa; Laskis naise jöhkralt üsna kõrgelt kukkuda Pha*

jöhmam *jöhmam* peast segane inimene *Äi see jöhmam osand midagist ütelda Jäm Vrd jöhman*

jöhman *jöhman = jöhmam – Jäm*

jöhmerdus *jöhmerdus g -e Mus VII hullusehoog; minestus, peapööritus jöhmerdus tuli `pæele, risus εε Khk; jöhmerduse kord tuli `peelee, `silmade ees võttas mustaks Mus; jöhmerdus tuli `peale, kut `ullusid tükkisid teed VII Vrd jöhmerts*

jöhmilt *jöhmilt juhmit Ta es saa aru midagid, `vaatas `moole jöhmilt otsa Jäm*

jöhmus *jöhmus juhmi, rumalavõitu Isa oli ise `söuke jöhmus, missest nee lapsed paramad on Pöi*

jökk → jakk

jökkis *jökkis Jaa Pöi deskr kohevil (naiste riitusest) `vaata kui jökkis ta on Jaa; Vaata kui kena jökkis jakiga Miini tuleb Pöi*

jöks *jöks g jöksu Khk, g jöksi Emm a. tükk, jupp õsume ühe jöksu veel edasi; tõmma üks jöks veel Khk b. lühikesekasvuline poiss vehene jöks; Lühist jämed poisid üüta jöksiks Emm*

jöksima *`jöksima, (ma) jöksi toksima `Mätlik maa, saa sii öieti `niita, muudku jöksi aga `pääle Rei*

jölakas *jölakas Khk Mus kangekaelne; ulakas `Söuke poisijölakas, äi viitsind vett tuua Khk; va jölakas pois Mus*

jölgerdama *jölgerda- Pöi Rei vallatlema; imelikult käima mis sa sial jölgerdad Rei*

jölgerdis *püsimatu, vallatleja [laps, koer] Mine suur jölgerdis jalust ää; Kus sa jölgerdis tuled Pöi*

jölgitama *jölgitama lõõpima tä muidu jölgitas, se pole tõsine jutt Khk Vrd jölkima*

jölisema *jölisema mölisema kaua sa teistega ikka jölised Khk*

jöllam *`jöllam (purjus mehest) üks `jöllam, üks joobakas, on vahel juua täis, pole üks `öige mees üht Khk*

jöllitama *`jöllitama, (sa) -dad VNg, -tad Lüg, -tämä Kuu, -däd Vai jöllitama mida sa alalde `jöllidat `silmi VNg; midä siä `jöllidäd neist `silmist Vai*

jöll|silm = jöllsilm *midä sie jöllsilm siin käis Lüg*

jöllutama *jöllutama molutama kaua sa sedasi jöllutad Jäm*

jöltsima *jöltsima jölkuma Ma jöltsisi nõnda sama linna kaudu `keia; Sei jöltsib ju selle Maie ändas Kaa*

jölvand *jölvand g -i Mus Pöi pej a. suur ja laisk mees see oo üks igavene jölvand; igavene pikk jölvand on; sa kuradi jölvand Mus b. ulakas poiss üks va poisijölvand lakku täis Mus Vrd jölvend*

jömm *Vist on sellel kiigus rebasenahk külje all olnud, et nii punapealiseks rebasejõmmiks kasvanud (punajuukselisest inimesest) IisR*

jömm-jömm *deskr koer`jooksis jömm-jömm-jömm Mus*

jõmps|jökk *jõmps jökk van üle istmiku ulatuv sabaga naistekuub – Khk*

jõmsitama *jõmsitama = jõmpsima laps jõmsidab`keia natuse juba Khk*

jõndriklane *`niskesed jõndriklased ja`õkslased [puud], kes näid suab`raidu,`pänti rehe ahaju Kod*

jõndräkas *kidur mänd`Männä`jõndräkas`kasvab suos.`männä`jõndräka tüvi kõver Lüg Vrd jändrakas*

-jõnga *Ls jenga-jõnga*

jõngam *jõngam jõmpsikas koes ne`jõngamid`jähid (pahaselt hüütud) Khk*

jõngütämä *jõngütämä kokutama Mes sa sidä`viisi`jõngüädä ku`räägid, eks`räägi ilusast Kuu Vrd hängütämä*

***jõnima** *venima, aeglaselt tulema`viimaks`jõnis`tulla siis Kuu*

jõnisema *jõnisema nutma Laps`jõniseb`peal Jõh*

jõnjäs *jõnjäs priske; jäme ja lühike`minä ise kua`niske`jõnjäs,`priske; [mees]`one`niske`jäme ja`jõnjäs;`jämedäd`jõnjäd`puud Kod*

jõnkiline *jõnkiline = jõnkline Tie on`ninda`jõnkiline,`vankri`pääl`olless`porutab`suoled`segamine Kuu*

jõnk-jõnk *jõnk-jõnk deskr sõrkides [poiss]`juoksi`jõnk-jõnk`emale`kaebama IisR*

jõnklik *jõnklik g`-u`Jäm Khk Kaa kõver, jõnklik`adral on nii`jõnklik`kure Khk;`Sehike`jõnklik`kaigas`äi ep`kolva`katusemalgaks`üht;`Miks`see`aid`peelt`seike`jõnklik`tehtud`oo`Kaa*

jõnksama *jõnksama`jõnksutama – Kaa*

jõnksamisi *adv < jõnksama`Katsume`sedati`jõnksamisi`tõmmata; [must ruun]`Vääb`nii`jõnksamisi`Kaa*

jõnkstik *jõnkstik Khk Kaa deskr`jõnksti`jõnkstik`leheb`repist`maha;`ratas`leheb`jõnkstik``auku;`jõnkstik`kukkus`põlvili Khk*

jõnksutama *jõnksutama`Kad`Sim,`jõnksütämä`Kuu`jõnksutama`Kovass`laines`jõnksütänned [suured alused]`oite`tiu`muodu;`Mes`sa`jõnksüädä`aeva`kondies`lähteb`riistast`kohe`hulk`piimä`maha`Kuu;`äe`jõnksuta`seda`ohelikku,`tuleb`töötsti`kat'ki;`jõnksutame,`ehk`siis`annab`järele`Kad;`vanker`jõnksutab,`käib`jõnts`jõnts`ühest`august`teisi`Sim*

***jõnksütelema** *raputama`Sidä`paati`nie`huomigu`laskue`mihed`hüüsid`hüppü`härjaks,`sendä`et`sie`va`raskas`kere`o`ninda`laines`hüppind`ja`jõnksütelend`ku`seilas`Kuu`Vrd`jõnksutõllõma*

jõnkä-jänkä *vinta-vänta`tehnud [vao]`nõnna`jõnkä-jänkä`Kod`Vrd`jonka-jänkä,`jõnga-jängä*

***jõnkämä** *deskr`naiste`rahval`alumine`õts`kihuv`tahab`sügeldädä`saada,`ehk`jälle`mõni`ütleb`jõngätä`Lüg`Vrd`jõnkama*

jõnn¹ *jõnn g`jõnni`Ris`Rap`Juu`Tür`spor`ViK,`Kod,`jõnni`Sa`Vig`Kse`VJg;`jõnn g`jõnni`Hi,`jõnni`R(n`jõnni`VNg)*

1. jonn, *kangekaelsus`Jõnn on`jumalast`luodud;`Tänä`olen`ninda`kohe`haiguse`jõnniss,`ei`tiie`mes`se`samate`on;`Nää`ku`kanal`o`suled`kohe`põhügällä,`sie`hakkab`jälle*

jo `haudumise `jõnnisse sättimä Kuu; mida sa `jõnnid üht`puhku, jäda oma `jõnni järele VNg; sellel on `jõnni küll sihes Khk; `jõnni ning `punni täis Mus; Jõnn aa vanam kut iidlene ise Emm; lapse `jõnne peab vahest tagasi ka `võtma, laps peab `kuulama ka Phl; ma oma `jõnni ei jäta VMr; Küll sie laps vast tahaks `suada malakad, küll siis jõnni jätkaks Kad; jõnnvihaga inime Kod; j õ n n i a j a m a jonnima tämä aja üht`puhku oma `jõnni VNg; Räägi taale küll mis sa räägid, ta ajab ikka oma jõnni Pha; mes sa oma `tühja `jõnni aed Emm; küll seal ka seda jõnni ajamist oo Kse; raud oli `pehme ku ta kuum oli, siis raud ei aand oma `jõnni VMr || siis oleme nüüd üht jõnni olnud (ühesugused) Kad

2. a jonnakas Tõist `niisikest `jõnni meest annab ikke `õtsida Jõh

Vrd junn⁴, jõnn³

jõnn² jõnn heinahunnik einad suavad `panna `rõuku ja `jõnni ja kõkki Kad Vrd junn¹

jõnn³ jõnn onn sie on `veikene `palkidest ehitettu jõnn Lüg Vrd jünn

jõnn⁴ (murdekõnest) mis vanemad Kaberneme inimesed `räägivad on `ikke nisukene jõnn on taga siel (sõnal). kohe saab aru kohe, et on Kaberneme inimene Kuu

jõnnakas jõnna|kas Kaa VII Põi HMD Amb Sim, jõnna|kas Sa(-gas Khk) Hi(-gas Rei) PJg Ris; g -ka jonnakas jõnnakas `junni `aebija inimeseloom Jäm; kui ärg oli jõnnakas, `pandi ohi `pæele ka, aideti pöördä ka Mus; ta nii jõnnakas, kui ema koju tuleb, on kärin taga VII; Va jõnnakas inimeseloom Emm; nii ermus `jõnnis, nii jõnnakas oli HMD; jõnnakas, jõnnib, ei `kuula sõna ega anna järele `kuškilt puolt Amb Vrd junnakas², jõnnakas, jõnnikas

jõnnikas jõnni|kas g -ka Khk, `jõnnikas Jõh jonnakas jõnnika lapsega on `püsti `ristis Khk Vrd jonnikas, junnikas, jõnnikas

jõnnima¹ `jõnnima, (ta) jõnnib Emm Mär HMD Kei Jn VMr VJg Sim Trm; jõnnima, (ma) jõnnin Koe; `jõnni|ma, (ta) jõnnib S PJg Ris, (ma) `jõnnin Kuu(-mä) VNg Lüg jonnima `niisust `kiskumist ega `riidu ei old `palju, vahest moni `jõnnis VNg; `kuoliõppetaja akkas `jõnnima `meiega Lüg; laps jõnnib paigal Khk; ära sa `tühja jõnni medaged Emm; Jõnnib ja järgi ei jäta PJg; mis sa jõnnid peal mu `kaelas siin Ris; akkate `jälle `jõnnima, kui te ei jää magama Jn; ei tohi last nõnna `lassa `jõnnida VMr; ta jõnnib nii kaua kui piab `suama mis ta tahab VJg Vrd jonima, junnima, jõnnima, jõnnitama

jõnnima² deskr ta üteld [hundile]: mis sa va peletes siin möda tied nüüd jõnnid, et sa soa `metsa Hag

jõnni|punn jonnipunn `jõnni punn ehk `kiuste punn Lüg; jõnnipuún Jäm Vrd jünni-, jõnnipunn

jõnnis `jõnnis adv sirgu Lehm jookseb saba `jõnnis Jõh

jõnnitama jõnnitama = jõnnima¹ sinu jõnnitamine olgu aga alati; mis sa jõnnitad, pühi sil`mad kuivast Sim Vrd jonnitama, jõnitama, jõnnitamma

jõnn-jõnn on üks vana [hunt] tuld ta `vasta, aand ise jõnn jõnn, nutt sure aleda ialega Hag

jõnn|viha jõnnvihaga inime ei `kõlba kohegi Kod

jõnt-jõnt deskr juokseb jõnt jõnt (aeglaselt) HlJK

jõnts karrukse kala, jäme jõnts kala VJg

jõntsakas jõntsa|kas Phl/-gas g -ga/ VJg Iis; `jõntsa|kas Jõh Kei; `jõntsä|gäs Kuu, -kas Lüg, g -ka; jõntsak Rei; jõndsäk g -u Ote a. madal, jässakas, jäme ja lühike `jõntsakas

inimene on nisike jäme ja lühike Jõh; tüiakas ehk jöntsakas [inimene] Kei; niisugune jöntsakas ja lontis kõrvadega, sest suab ia siga; jöntsakas plika VJg b. väike poiss – Rei Vrd juntsakas, jönsakas, jöntsikas, jüntsakas

jöntsikas jöntsikas Kos; jöndsik g -u MMg

1. a jöntsakas ma siin korra võt'sin ühe [põrsa], see oli niisugune jöntsikas, see läks ruttu rammu Kos

2. s (kulunud luuast) jöndsikuga pühid teräd koa minemä MMg

jöntsõtama jöntsõtama Kui vokkinüör mõnest kõhast jäme, sis akkas jöntsõtama, sis jöntsõtatas, raske tallada Lüg

jönäk jönäk paks asi, olevus paks jönäk (paksust inimesest); paks jönäk, sij tahab jo õhukesess särmitsätä (peergudeks lõigata) Kod

jöpsima katsu uksest välja jöpsida. läks jöpsides Pöi

jöpsti jöpsti deskr nüri sirp oli, vetsid natukse [otra] püuse, siis akkasid sedasi jöpsti, jöpsti, odr tuli juurega, kui sa riivitsesid Jaa

jöpstik → jupstik²

jörakas jöra|kas g -ka Kse Ksi jurakas tuhli jörakas; poisi jörakas Kse; keerutas köie jöraka keerdu Ksi Vrd jürakas

jörama jörama Mus Kaa Krj Käi Rei JMd Kad lobisema poisid jähid tüdrugatega jörama jälle Mus; jörab peele oma ammedist Krj || mürama mis sa jörad Käi || jonna ajama küll ta võib aga jörada, ei jäta ega jäta järele Kad Vrd jorama, jörama

jörbakas poisi jörbakas (poisinolk) Mus

jörgeldama jörgeldama deskr jooksmata jörgeldas sul alati sabas, ei see jäänd kuhugi IisR

jörgetus jörgetus g -e "viletsalt käija" Oli jörgetus, käis pahast, ristluist õli rumal (kange) Lüg

jörguline jörgu|line Sim, pl -lesed Juu ebaühtlane nüid on [kruubid] jörgulesed, põle ilusad ümmärgused mitte Juu; lõime lõng ei tohi olla lipsuline ega jörguline, piab ühetasane olema Sim Vrd jorguline, jörgäline

jörgäline jörgäli|ne g -se = jörguline vähäne jäme, vähäne pien, sie on jörgäline; jörgäline langa Vai

jörgötama jörgötama viletsalt käima [Ta] jörgötab, ristluist ei anna liikuma, käib nõksudega Lüg Vt jörgetus

jörin jörin g -a Jõh IisR Khk Mär JMd Koe Sim Iis, -ä Kuu; n, g jörina VNg, jörinä Vai jorin Kui te oma jörina maha ei jättä, siis mina tuan teile tetre leiba mekki Jõh; midä siä ajad oma ilge jörinä alalde Vai; seal oli väikest jutu jörinad kuulda; oli kuulda nutu jörinad Mär; selle kõnemehe jutt oli nii igav, mud'u üks jörin Sim

jörisema jörisema R(-mä Kuu, -mma Vai) Khk Emm Rei Mär Ris Amb JMd Koe VMr jörisema aige elliku inimene jörise üht puhku VNg; jöriseb laulada Lüg; midä sa siin jörised nii kaua Vai; mis sa jörised et millegagi rahul ei ole Koe || sumisema sie jöriseb, mesilane VMr Vrd jorisema

jöristama jöristama – Khk

jöristi jöristi (tüütu, jonnija) inimene Kad

jörk jörk g jörgi lsk jooksmine mis jörk see oo ühte lugu Kse

jörkama `jörkama tögama `Jörkamiseks saa ütelda veel: *tambilasn* Mus

jörkima `jörkima, (ma) `jörgi(n) lstk (edasi-tagasi) jooksma *mis_sa jörgid sealt uksest*
Kse Vt jörk

jörm → jörm¹

jörmagane `jörmaga|ne g -se sõnakuulmatu; hoolimatu *sihandust va jörmagast* `poissi
`üütasse `jönglaseks Khk Vrd jörmakas

jörmama `jörmama, `jörmata SaLä Kär Kaa

1. segaseks tegema, uimastama *piab kala ennem* εε `jörmama – *muidu* `kargab kääst εε;
pime `jörmas mind εε – *ma_s* osa kojupid tulla änam; *ta ülearu soe, tahab* εε `jörmata Khk
|| ?minestama [päev oli palav] *ma pidin ära* `jörmama. *pea lääb sandiks ja kukud maha* Kär

2. jõhkralt, hoolimatult mürama *on üks juhmine laps – paigal* `jörmab `peeie Khk

jörmastama `jörmastama Khk Mus Krj uimastama *ma* `vötsi `umbest piisa *seda ölut*
ning see jörmastas mind nõnda εε; *aesai piibu põhja suhe, see jörmastab* εε Khk; *teine*
andis nii suure oobi, et jörmastas ära Mus

jörmastus `jörmastus g -e Jäm Khk Kaa uimas(t)us `jörmastus tuli `peeie, *ep* osa änam
minna Jäm; *leheb jörmastus üle, siis jälle* `kange valu Khk; *Teinekord tuleb seike*
jörmastuse keerd pehe, et segab keik ää Kaa Vrd jörmastus

jörmikas ?jõmprikas *poisi* `jörmikas VNg Vrd jorm

***jörrima** *nutma mes siin* `jörrid Kuu

jörriständ part `jörriständ jäserik, kidur `niisugune `metsä näso, *lühike ja* `jörriständ;
`jörriständ *kask* Lüg

jörräne `jörräne tuim, haiglase olekuga (loomast) `Mullik oli `jörräne, `aimme `viina
sise; Meie porsas `aeva nii `jörräne, *mene* `tiie *kas sest ka elu* `looma saab Kuu

***jörsjäs** `niske `jörsjä *jutoga, nagu läbi ammasse vägise kõneleb ja* `tastmata Kod

jörss `jörss g `jörssi okslik puujupp – Jõe

jörsötama `jörsötama halvasti töötama `jörsötab, *tieb pahasti tüöd* Lüg

jörtsutama `jörtsutama ?kolistama *mis sa jörtsutad oma* `istmega Ris Vrd jürtsutama

jöru n, g `jöru Kuu Jäm Khk Käi Juu JõeK KuuK; `jörö Vai

1. madal pidev ühetooniline hääliitsus, heli; *pej laul meite vana - - teeb isi midad näpu*
vahel, üks jöru ikka suus Jäm; *jöru ikka ajab, omaede laulu nuru* Khk; *ta aas* `ullu *keelt*
jüstku pul'li jöru aas kohe Juu; *poiss akkab jah jöru* `aama KuuK || (kõnemeloodiast) *ka on*
niukese jöru on taga neil (Rammu saare elanikel) - - *oli ikke teist* `muodi *jutt* Kuu

2. tüütu, sisutu *jutt, loba; torin, kius alalde üks jörö, kas oled* `juua *täis vai* Vai; *kes üks*
va `kange *inimeine oma jöru aeb, se on* `jöhker Käi

3. rida, rivi *neid oli* `oige *pikk jöru* JõeK

Vrd joru

jöruma `jöruma Jäm Khk Kaa Phl jörisema `jörub *sedasi kut midad teeb, isi oma ede*
jörub; ärg jörub Jäm; *sönnid jöruvad* `metsas; *mis sa jörud laulda, laula kenasti* Khk; *mes*
sa jörud, äi seel pole `viisi *äga medaged* Phl Vrd jöruma

jörüdü `jörüdü|s pl -ksed Kuu; `jörödus Vai Kuu pikaldane inimene *Ega nie jörüdüksed*
joua `mingegigä `valmis; *Sa oled* `niisugune *jörüdü, et ei sinu* `joua `kenegi `uotama
oma `seltssisse Kuu Vrd jorutis, jorutus

jörütämmä jörö|tämmä, (ma) -dän Vai, jörü- Kuu **a.** jõrisema oh sina vana jörötäjä Vai **b.** aega viitma Nämäd jörütäväd `tundie `viisi `laua taga Kuu; midä tämä jörötä kui ei tie tüöd Vai

Vrd jorutama

jöss¹ aga täl se kihu ja jöss”(suur) tahtmine ja (pealesunnitud) himu” – Khk

jöss² jöss g jössi Rei, `jössi Lüg deskr väike ja jässakas `õige `veikesed `kaalikad mis ei `kasva `suuremast on `kaalika `jössid Lüg; üks pisigene poisi jöss on kavalam kui `kaapsa uss Rei **Vrd** jäss¹

jöudis → jöudes

***jöuduma** part `jödudund halvaks minema see kala on vähe `jödudund Jäm

jöunama (ta) `jönunab kisama, tänitama `jönunab `peele Jäm **Vrd** jaunama, jounama, jöönama

jööbik → jööbik

jöögut jöögut deskr See tee on jo nii vooriline, muud kui lase aga jöögut ja jöögut Käi

jööper `jööp|er g -ri Jäm Rei s, a jõhkard; jõhker Sina `jööper oja meidest `kougemale; Tema on siis nii `jööper küll, et pole `täädagid; se va `jööper mees - - oma `kangut täis mees Rei

jöörakas jöörakas paks See on nii jäme jöörakas nõndand Mus

jöörima jöörima (kursist) kõrvale kalduma (laevast) Mõni laev mis easti rooli kuuleb jöörib vehe, teina aga jöörib tagand tuulega keikse aeg; Ourulaevad nee jöörivad ikka olgu tuul kusspoold tahab; Laev kukkus jöörima Emm **Vrd** jeerima, jöõrama

jü → ju

jüdin jüdin g -a Emm Rei, g -ä Kuu judin; värin jüdin käüb kehast läbi; müristämese jüdin `kuulub `kaugeld; `külmäjüdinäd Kuu; Aes ermujüdinad peele Emm; Mool tulevad jüdinad `pääle Rei

jüdisema jüdis|mä Kuu KuuK, -mõ Hel judisema; värisema suur tükk jüdises Kuu

jüdistama jüdis|tama Käi Rei, -tämä Kuu judistama Kui ei `külma `küündelilla, küll siis `maksab marialla, kui ei `maksa marialla, küll siis `jürgidä jüdistab, kui ei `jürgidä jüdistä, küll siis `valburi vabistab rhv| Kuu; värin käib läbi, siis jüdistab Käi; Kui inimene jüdistab vahest arvasti, siis [õeld] et surm nuusutas Rei

-jüga Ls õunajüga **Vrd** jügra

jügra jügra Hi õuna jügra (kartulipuder) Rei **Vrd** juger, jögra

jühv jühv g jühvi Jäm Ris jöhv anna (saba) jühvid ja kaela lakad Jäm; obose saba `karvad on ika jühvid Ris

jühvikas jühvi|kas g -ka jöhvikas seal oli tänavu palju jühvikad Ris

jük jük int Al`lrähn karjub jük, vahest kui `kohkub siis kikiki Pöi

jüksimä `jüksimä, (ma) `jüksin hv müksima – Kuu

jüksütämä `jüksü|tämä tuikama (valust) `Künne ala läks pind, nüüd `jüksütäb; `Miele `kohtist `jüksütäb, hakkas vist ving pähä Kuu **Vrd** juksutama

jülkima `jülkima tampima, trampima – Hi

jüllis Kenel `silmaid `jüllis, `kutsutasse `jüllis `silmaid Lüg **Vrd** jöllis

jüllis|silm pungsilm – Lüg

jüllitama `jüllitama jöllitama `jüllitab `silmi ku tige ärg Lüg

jüma n, g *jüma*, p *jümmä* viljalõikuse lõpp `täambä um *jüma* Lut

jünderdama *jünderdama* raputama *Sandi tee peel vetab jünderdama* Emm

jündrik jändrik *kase jündrikud* Mär

jünger `jüng|er Vai Khk Pöi Hi L(g `jüngri Kse) K I Trv Nõo; `jõng|er Muh Han Mar; `jõng|er, van `jung|er Pöi, g -ri Sa Muh Rei Lä Ris(-re) JMd I, g -re Emm Tõs Tor Kos KJn Trv; *jünger, jünger* g `jüngri Rei; *jungõr* g `jungri Krl, g `jungrõ Har; n, g `jungri Rõu Vas; `juikri el `junkrest Se

1. piibl õpilane, pooldaja, järelkäija *Eesuksel olid `jõngrid, kaksteistkümmend `jõngrid* Mar; *mõni `ütleb, et oava leht väriseb sellepärast, et see `jünger ää poos* Juu; *`suadanel one kua `jüngrid* Kod; *`jüngrite kujud on, `ümber `kantsli seesavad* Pal; *Jeesus valit's kat'stei'sskümme `jüngrit hennelle tuunistajass* Har

2. hum laps, poisiklutt *Vat kus kurati `jünger on* Pöi; *lapse `jõnger* Muh; *Kui `jõngrite kari koos oo, siis tahetse mõne suure poisi `moodi `olla* Han; *poisi `jünger* Trm; *Suuremb [laps] oma `jüngritega tiib vallatusi* Nõo

3. usk, meelelaad; ühiskonnakiht, klass *taa om kõgõni tõõsõst `junkrest* Se

jüngermann → jõngermann

jünkama `jünkama `reageerima lähäb `müöda ei `jünkagi mite, `justku vihane `teine, ei `lausu sanagi Jõe

jünker → junkur

jünkäline `jünkäline ebatasane, jonksuline *Elsä `luiskab oma `luisu ikke `jünkälisest* Lüg

jünn *jünn* g *jünni* Ris Kei(1s), *jünn* g `jünni Lüg

1. junn; lühike ja jäme asi *jäme jünn* Lüg; *on ka üks pisike jünn, ei kasva `ühti* Ris

2. onn *sie on `veikene `palkidest ehidetu jünn; kuberik maja on `nõnda jünn, `veikene ja lagund* Lüg

jünt-jünt *deskr jooseb jünt-jünt* Ris **Vrd** junt-junt

jüntrik `jüntrik okslik – Har

jüntsakas *jüntsaka|kas* Emm, *jüntsaka|k* Rei, g -ka; *jüntsakas* Kse väike poiss (vm olend või asi) *vääksed jüntsakad, poisi jüntsakad olid seel* Emm **Vrd** jüntsakas, jöntsakas

jüntsel `jünts|el g -li hoop, lõök `andis `jüntsli `silmda vahele Rei

jüntsima `jüntsima hüplema *mees `jüntsisi `sikli peal, kivine tee `olli* Muh **Vrd** jüntsima

jünäkäs *jünä|käs* g -kä lühike, tõntsakas *sie on pisikene jünäkäs, `tõised on kõik `suuremad; `Tiidu `poisid on puha jünäkäd, `Ruubur `üksi on pitk mies* Lüg **Vrd** juna, junak

jürakas *jüra|kas* g -ka Emm Käi Rei(n -k; -gas g -ga) Lih Var Aud PJg Ris HMD Kei jurakas; suur, kogukas *se on nii petk jürakas; Koslapardil aa igavest jürakad munad* Emm; *obusipelgas, üleni must suur jürakas* Var; *preksid - - suur lai kala, lesta `moodi, jürakam* Aud; *maailma jürakas jäme [rästik] oli* HMD; *raud tapid - - olid ilmatuma jürakad* Kei

jüraki *deskr [Jäär] `andis [tüdrukule] jüraki põlve õndlasse* Kei

jürama¹ *jürama* Jäm Emm Rei Mär Kse Aud Nis, *jürädä* Mar **a.** *mürama; trallitama* Kut *`pulmi `peeti, siis jürati mitu `peeva* Jäm; *Naki (koer) tahab jürädä, lähäb teisele `selgä* Mar; *mis sa mud'u siin jürad, ää jüra `ühti* Nis **b.** *virisema mes sa seel jürad* Emm **c.** *müristama `traktoristid paegal jüravad, kui pikem päe oo* Aud **Vrd** jurama¹

jürama² → jürämä

jürg → jüri

jürgiin → jorjen

jürgi|mees naistekütt *jürgimjīs* Krk Vt jurk

Jüri: 1. *liiva`jurgi tule, sie one`surma`jurgi; nie one puha podurad, puha`surma jurid VNg; neid (Tarumaa küla esivanemaid)`üiti suur Jurk ja pien Jurk; Jurisi ja Marisi,`kõrbi obosi ja kõveri`kaski on`ilmas`kõikse`roh Kemp Lüg; Pudrjuri (segaselt kõnelejast) Han; ma olen tänä nagu katkend külä jüri, panin va niru`sel`ga Juu; pulma-jüri; Jüri Jürna, ärja põrna ("vana lori") Plt; Jürist vend Pil; mia lätsi ärä, aga Jürit-Marit jäevä kodu Puh; p u h a j ü r i jüripäaval paneb puha jüri`üntidelle`päitsed pähe ja`mihklepäaval võtab peast ää Plt; pühä-jüri (vagatsejast) KJn; pühä jüri kaits`kõikõ inäp jo hobõssit ni pääle jo`tõisi tõbrast Lut; p u h a j ü r i k u t s i k a s õled just kui pühä-jüri kut`sikas Iis; pühä jüri kut`sikas oo undi poeg ehk karu Kod; oh sa pühä jüri kutsik, üteldi kelletaht loomale Hel; oh sa pühä jüri kut`sik, kiä sullõ ka`tarkusõ oss pähä`pandanu?, et sinust ka inemine oss saanu? Har; üü, ti kui pühä-jüri kut`sigõ?! tud naarat kül latsilõ (kui lapsed väljas müravad) Se*

2. *hum tungraud kõige suurem ja kõige`raskem tunkraud on vana juri Hää*

3. *sõim merihärg – Mus*

jüri n, g *jüri* Lüg Jõh Ans Kod Urv VId, n *juri* Mus Muh Hää Se; il`jürgi Kuu(p`jürgi,`jürgidä; el`jürist) Hlj Nõo; al *juflõ* Se jüripäev`maarjast neli`jürgi,`jürist ühiksa`jaani; Müristämine`enne`jürgi toob`külmä Kuu; Jüri on obose`nulgija (põllutõõ väsitab hobust) Lüg; Jüri tuab kesk`ommiku,`pärtel vieb kesk`ommiku Jõh; äks`suilised tule`jürist tühe Ans;`muarjass neli`jürisse,`jüriss üheksä`juani Kod; jüri`panvat`soelõ`päitse pähä? ja`mihkli`võivat iks soel`päitse ärh Urv; jüri ao`läütäss, jaan ao`kistutass Plv; *Juri* sildas, Mikkul naklas Se || *jüripäevapidu lääva kõik* [Värskasse] *juflõ* Se

jüriin → jorjen

jüri|jalg (putukas) *Jürijalal on pikad jalad, kere on ümarik nagu pähes* Mus

jürik *jüri|k g -gu* jorjen verevä`jürigu ja`valgõ`jürigu?; *istuda jürikit* Se

jüri|kann *jürikaan* ülane – Juu **Vrd** *jürilill*

***jürike** pl *jüriksed* (taim) *kõba moa ein, se oli`söödav looma rohi,`kasvas`kaanisi seal sees,`jürikseid ja jaanikseid,`jüriksed niuksed`valged õied`otses* Rap **Vrd** *jürilill*

jüri|kull (lind) *Jürikul'l, sie pidi`õikama: Jüri ja Mari, tule kodu-u IisR -kuu* aprill`karja`laskemise päiv on`jürikuus Lüg; *Jürikuus sai ikka juba põllutõõdega pihta aketud Kaa; jürikuus akkab juba kevadeks minema Põi; jürikuu sies tuli uue koha`otsimine* JõeK; *vihmatse jürikuu`järgi om kuju jaanikuu; kui jürikuu tuleb`võige, siss lehekuu tuleb einäge* Hel **-laat** aprillikuus jüripäeval peetav laat`enne esimest maid oli laat, *juri laat* Tõs; *oriksigu`viidi juri laadale* Aud **-lill** ülane *külma õlased on jüri lilled* Khk; *jürililled kõege änam jüripäeva`ümmer`õitsevad,`seoksed`valged õied* Aud; *jaani ja jürililledest tegime`pürgi* Tor **Vrd** *jürikann, jürike -lind* kägu *Jürilind laulab ka, aga näha pole old* Mus; *jürilind, et jüripäeva`aegas akkab kukkuma* Aud

jürin on *mürin ja jürin* Phl

jürine *jüri|ne g -tse* Jüri-nimeline *Jürine lell käis kepiga* Nõo

jüri|poostel pühak Georgiose pilt jüri`puusli `ümbre hobõstõ `viidi, papp üh, pühane takah (kombekohane toimetus jüripäeva hommikul) Se

jüri|päev kalendritähtpäev, 23. aprill *Kui jüripäivil `pohja `tuulega sadab, siis tuleb vilets rukki `leikus; `Enne jüri`päivä ei voi `tuua kivi tuba, siis ei saa suvel void; `Enne jüri`päivä `tehtud vela `maksab luom, peräst `jürgi `tehtud vela peld Kuu; juripäiv pidid `krundi päält `vällä `lahkuma kui rent õli tasumatta; juri `päivil `naised `käisiväd `lüpsikuid turutammäs `kõrtsis; juri`päivä `ommiku akkas vana `karjane `kõrda `käimä; kui juriba on esimine `kaste maas, siis `jaagu`päivil on `lõikus kääs Lüg; pastu`moarjabest neli [nädalat] juribäse, juribäst ühükša jaanibäse Pöi; kui juribe [esimeseks külaliseks] emane inime kõis, siis sead ollid [suvel] pahurad Muh; Juripää annab lammas kuue, `mihkclipää kasuka (jüripäeva aegu lammast põetakse, mihkclipäevaks tapetakse) Han; juripäe oli `seuke pere vahetamese aeg Aud; `enne `käidi `iides jüribä `õhtu Ris; jüripäevast jüripäevani oli kaup [aastapalgalisel] JõeK; enam `piale üri`päivä ei `tohtind tuld tuppa võtta, et pidi oraksed ära `võtma JJn; kui `enne jüri`päeva müristab, siis tuleb kahjulik suvi ja äike teeb palju kahju; jüribä ei `tohtind kanjastki kududa, siis pidi müristama väga valjust tua pial VMr; jüripääv one talve ja suve vahe, jüripääväss akavad kül`vinädäläd; tä juripäävä aeg on künnipääv, vanass jüripääväl ürjati `kündi ja `lasti karjad `väljä; jüripääval `pesti karjalapse `silmi, et uniseks ei jäe Kod; kui `enne jüri`päivä ujutasse, siis ei tule kärnad `külge Plt; kui jüripäevan vilu ilma om, saab leib `valge; udu enne jüri`päivä tähendeb `kül`mä suve; tilguve enne jüri`päivä `rästä, saab `saatki õlut juvva Hel; mõni käib `usse `ot`smän enne jüri`päivä `loomele, kae siss ei rikutana eläjät vai `luuma, ku ta toda saab Puh; mina tei `aasta kaoba, `tjinsi jüripäväst jüri`päivä; ku enne kägu ei kuku, siss jüripävä ommugu puu `õõse sehen kukup Nõo; Illus verrev taeväs jüripävä `omgul kuulut hääd lina ja `tat`rigu `kasvu Rõn; jüripääst jakapäivä ei lõpõ? agu aost Urv; `ümbre jüri`päivi (paiku) Har; juripäiv `naatass `künmä Räp; jüripävä lat`si? õut`si Lut || kolimis- või vallandamispäev kui `keegi nägi `koskil kraami vedu, siis `õöldi, et sel on jüripääv Lai; Täl om juripäiv Räp || fig jüri`päivä tegemä (kohalt vallandama) Plv **-päevane** jüripäevaaegne `enne juribäne uss pidi olema, `paändi suveks `loomade jooma künasse [kaitseks haiguste vastu] LNg*

jürisema jürise|ma Mär, -mä Rõu nurisema, urisema mis sa sõge jürised; jüriseb nagu tige koer Mär; olõ? rahul, ärä jürise? Rõu Vrd jurisema, jõrisema

jüristama jüristama mürisema nüid autu akkab jüristama HMd

jüris|tuli jürituli Pastapaki mägi, jüristuld sai `tehtud peal Ris

jüri|tuli jüripäeva eelõhtul süüdatav lõke Siin ülevahe tegid jüri tuld koa Kei; siin kuusikus `tehti jüri tuld Lai **-vint** (lind) käosulane – Kuu **-õõ** jüripäevale eelnev õõ `tehti jürituld, `peet`i jüriõõd Lai; jüri üü ol`l, mehe tek`i välähn tuld, võt`ti jüri `vasta Rõu

jürjen, jürken → jorjen

jürk-jürk on (katkevast, ebaühtlasest helist) kui masina `ammad õlid `viltu, jürsutas jürk jürk jürk Kod

jürkima¹ jürkima on tuule lind jürgib, ta tähendab vilud `aega Jäm

jürkima² jürkima Ksi, `jürk|ma Saa, -me Pst; `jürk|mä Kod Trv, -me Krk, (ta) jürgib; `jürkminõ, (sa) jürgit Se

1. sugutama mis sa kuradi roeane topus siin sel'läs ikki jürgid Saa; kas sina, vanapoiss, et taha enäm jürki Kod; mis sa ike jürgit selle emätse sel'län Krk; tõõsõl säläh jürkegi, t'sura tüt'riguga Se || hullama, teisi tülitama mis sa jürgid oma `kül'ma mu'niga `öelti, kui mõni mees möllas `kangesti Saa **Vrd** jurkima

2. torkima Mõni om ärä `jürkin [raadio] Trv; üt's om uuri ärä `jürkin, ei käi ämp `õigest Krk

3. valetama, petma sä jürgit pääle; tõõsõ päle jürgide `huupi Se

jürm jürm g jürmi kangekaelne sa oled eige vana jürm; sa oled jürm mees; Jürmi inimesega elada pole kinegi elu; Jürm inimene ooli teise inimesest märki Emm **Vrd** jurm, jörm¹

jürnä|puu `jürnäpuu hv – Kuu

jürre jürre jäme jürre jahu; jürre lang Har

jürts jürts g jürtsu Emm Rei Trv desk

1. äkiline tugev tõuge oli sehane kõva jürts Emm; sai ää jürtsu Trv

2. jõnks, nõks tuli jürtsaaval; Obu tegi jürtsu, ma pidi eina`koorma otsast maha kukkuma Rei

Vrd jurts¹

jürtsagane hum jüri jürtsagane, naine närtsagane Khk

jürtsutama jürtsu|tama Kse, -dama Emm Rei; jürsu- Kod on, desk **a.** paugutama, paukuvat heli tekitama se jürtsudas nii et, kõvad pougud olid Emm; kui [lina] masina `ammad õlid `viltu, jürsutas jürk, jürk, jürk Kod **b.** põrutama, raputama Outu jürtsudas teepæl `erpsesti Emm **Vrd** jurtsutama, jörtsutama

jüru¹ n, g jüru joru mis jüru sa ajad Rei

jürvits jürvi|ts g -dsä "kibuvitsataoline nõelaja põõsas roosade õitega" – Vas

jürähütmä jürä|hütmä Rõu(jüräh-) Se närivalt valutama talvõl ol'l pää mul `haigõ, timä nigu jürähüt Rõu || hambaid kiristama jürähüt' noit `hambit nigu `hamba `paukva² Se

jüräjä Ls kivi-, luuljüräjä

jürämä jürä|mä, -dä Nõo Võn Ote Rõn, -me, -de M, da-inf jürrä² V(jürrä² Se); jürama Saa

1. närima, jürama iired on levapät'si `ümmert puha ära jüranud Saa; Siul om ää `amba, jüräd päl neid `ernid Hls; koer jüräss `kohti Krk; peni jürä `luuda Hel; lehmä_jürävä² aian `kapsta juurikit Kan; `ül'ti, et `hamba_piät kõva² olõma, `minka `soldan sohkari jürä Rõu; ritk om mõrro, `kaali jürät, a `ritka saa ai² jürrä² Vas; jürä hil'lokõidsi, jovva ai kõvastõ süvvä² (vanast inimesest) Se || valutama `Rindu all kõgõ jürä Vas; h a m b a i d ~ h a m a s t j ü r a m a 1. hambaid kiristama jürä `ambid, siss ta kriitsutab Ote; Ann mugu_jüri `hambiid ja² ai `ku'ja hel'lü Rõu; misa `üüse `hambit jürät Se 2. fig vihane olema `hambit jürä õnnõ nii vihass um Plv; timä jüri hammast mu pääle Vas; nii lät's süänt täüs – `hambit jüri Se; vihaness är ni `hambit jürä Lut

2. taga rääkima Mi_sa must jüräd, mis ma sul tennu ole Hls; mis_sa tast jürät ümmer, ta ei oole midägi siul `alba tennu Krk; Mes sä onte jüräd tõisi inimesi Nõo; taa jürä sinnu alati, nigu üt's pini luud Kan; Ilmast `ilma tää `tõisi jürä, nigu² esi_paremb olnu² Rõu

Vrd jurama², jürama¹

jürätümä *jürätümä*; *Jousid `vaide viel – perämihele `kärjätädä et nüid sie [paat] `varsi jürätü kivele Kuu*

***jürätüs** *jüri and jürätüst Lut*

jürü *jürü* toit (leib, hein jm) *Jüri and jürü* (jüripäevast hakkab hein kasvama ja loomad saavad väljast süüa) Lut

jüsku → justkui

jüts: fig väike poiss *`Kuidas jüts, `nõnda müts Lüg; poisi jüt's Ris Vrd juts²*

jütsakas *jütsakas* rammus, priske *obonäkk, suur tüma jütsakas jäme kala, lühike Ris*

jüttima *jüttima*, (ta) *jütib* sikutama, tugevasti tõmbama *vähiksed laevad, kül nad jüttisid, aga äi ole saand `lahti Krj*

***jüvitsämä** tera looma (viljast) *rüäkese² jo jüvitsäse², jo kolmass osa teräkeist um Lut*

jüvä *jüvä* Vön V(*üvä* Krl Har[h-] Röp Se[g *üvä*]; *d'üvä* Lei); *üva* (*üvä*) Jõe VNg Vai Jäm Ans Khk Käi Rid Mär Pär Vän Tor ?MMg Pil Vön Kam Ote Rön San/ *h-*; *öva* Hi; *üba* Emm Noa LNg(*üvä*) Rid Mar/g *üä*/ Lih Kul Kir Ris Pil; n, g *öa* (*öä, üä*) Kuu/*üä*/ Phl Mih Vig Tös Aud, *üa* Khk Mus Muh Käi Rid PJg

I. viljatera, vili; teradest valmistatud toit; rokk **1. a.** teravilja seeme, (vilja)tera *üvät karisot `maahha* Vai; *ruki küpse, üad ühna kõvad; pime kana `leidis koa üa* Muh; *uppe üba; `erne üba* Rid; *rukil juba üad sees. nüid nooremäd `ütleväd et ruki teräd* Mar; *looma tahtva üvvä kah* Ote; *rügä um joba jüvän Rõu b.* (tera) *tuum rot't lõssetas terä ärä, üvä süüb ärä, siss jäävä lösta `järgi* Ote; *no² nakas terä kasumadõ, üvä om jo sisen* Har; *`Pähkne umma hää² küll – jüvvä täüs Rõu; rüä teräl üvä jo seeh* Se; *`pähmel um ilma makuss jüvä* Lut

2. tera, viljaollus *`kapstit keedeti ilma `suurmideda kah, kutsuti ilma üvätä `kapsta* Ote; *ilma üvätä puder `ol'li `kartuli puder* Rön; *Meil `sia_söövä_puhast jüvvä, selle niä omma_ni rammun* Urv; *vanast es anna_`keški `tsiale jüvä `kraami* Plv; *taal hobõsõl om üvä läbi k'aunu²* (on hästi toidetud), *`pel`gä_i tüüd* Se

3. jahurokk **a.** leivakõrvane, jook hapendatud (rukki)kõrdist, veest (ja piimast) *rüä jahust tet'i üvä. mõhen ta läits `apnema, siss `pañti `piimä `pääle ku ta külmäss `saistu* Kam; *rabandleib ja jüvä ol'l teol üten* Urv; *vanast ol'l piimä iist jüvä* Plv; *jüvä tetti rüä jahust kuuma vii `sisse ja sõss `panti hapu `piimä mano ja `võeti haina mano üteh, tarvitedi söögiss ja ku vette `panti sis `juudi; teol `käädi üväga Röp b. rokk (loomatoiduna) *`vaškillõ klopitass rüä jüvvä* Urv; *and tseolõ jüvvä* Vas*

4. jahujoogi pära, põhjapaks *Jahujoogi vai söögile saistus üvä põhja²* Vön; *taar päält `sel`ge, üvä `põhja vajonu* Kam; [õlle tegemisel] *last läbi `rõiva ar², tu üvä jääss `rõiva pääle, a liim lätt läbi* Se

5. toit; kerge eine, oode, paluke, linnupete *ma võti kolm suutäit `üvvä ärä, siss ei petä mu `lõoke ega kägu* Kam; *kuiss sa iks läät ilma jüväldä majast `vällä, ilma et olõsi² jüvvä `maitssu²* Kan; *`täämbä es saa² viil üvä kibõnat `suuhtõ, midäge ei olõ söönü²* Röp; *otsani üväldä viil olõ* (söömata); *läki² `võtkõ `veitkese üvvä* Se; *kol² `päivä `maanu bez d'üvädä* Lei

II. Muid tähendusi **1.** midagi väga väikest; tera, raas, kübe *`lamba sita üba* Emm; *sii o pal'lo üväsid* Mar; *kaks üba piius, mul mustikad piius* Ris

2. natuke, pisut; (eitavas lauses) mitte sugugi, mitte midagi, mitte raasugi, põrmugi, üldse mitte *mitte jumale üvä ei ole suus käind* VNg; *Ma pole täna veel öva amba alla*

saandki Käi; Pole sii änam öva röömigid Rei; anna ai[?] `sullõ jüvvägi (mitte midagi); kolm nädälit inne `surma es võta timä jüvä `tolmu `suuhhõ Vas; saa as üvvä `hamba ala Se; t'äl olõ_i-[?] kodoma sieh küt'sü jüvvä; küdsü jüvvä olõ õi kodoh majah Lut

3. terav ots, teravik **a.** (oherdi, vindla) lõiketera uherdi üva Jõe; puuril on leigu üva, pisigeine vahe ots Jäm; vanast olid `üaga uherdid Vig; see, mis kul'bi `moodi oherdi ots oo, oo oherdi üva Tor **b.** hanguharu ots vigla üa VJg **c.** kisk ahingul, õngel vms ahinga üvad; käksi üvad Jäm; `õngedel on ka üvad Khk; pine pulga üa; `üaga tõmmetse pine läbi selise; porga üa; `ülge rava üa. üad `keeravad ikka änam `ülge `sisse; `pootsaki üa Mus; unna õhjed o jämemaad ja jämemaad üad koa Muh

Vrd iva

jüvähhämä jüvähhämä Vas Lut/da-inf jüvädä[?]/; üvä(h)hämä, üvädä Se = jüvämä no tulõ naada[?] üvähhämä. `lõunast ol' riih `arki üvät; `kesvi üvähhämä; ol' üvähhäminõ kui riiht `pesti Se; jüvätäss selle et kesväl umma[?] `ohitja peräh, jüvätäss kooni saa ei[?] `handu Lut

jüvä|jook jahurokk (loomatoiduna) `vaškile `añti üvä `jjuuki Rõn **Vrd** ivajook

jüväkene dem < jüvä

1. (väike) viljatera, terake mitte `üakest põle enam Muh; `posle `võeti tuulutamise mant, üväkest ka sisen Kam; `tõhjä `vil'läpää, sääil is olõ ütegi üväköist sisehn Har; üväkäne om jo šeeh vil'al Se; `pähkme[?] murdass `kat'ski ni jüväkene süvväss är[?] Lut **Vrd** ivakene, üvikene

2. viljaollus supil om veidu üväköist Krl

3. toit, söök is võta üttegi üväkeist Har

jüvä|leem jook hapendatud (rukki)kõrdist, veest (ja piimast) vanul `rahvil ol'l tõnn sääil oman tarõn ussõ takan, sääil ol'l imatõdu üvälijim sisen, tops ol'l man Ote **Vrd** ivaleem

jüvämä jüvämä V(d'üvämä Lei); üvä|mä VNg/-ma/ Vai Võn(üva-) Kam Ote Urv Har(h-) Röp Se/üva-/; üväme San; übama Pil; `üä- Vig; `öa|ma Aud

1. ivama läks jo üväma `oustega `pahmast, nie üvävatta `präiga `pahmast et saab `permand `puhtast VNg; `otra `vil'la üväti, `toised `vil'lad nied ei taha üvämist Vai; siis tuli odra `üämene Vig; otert sai `öada või obustega pahmata Aud; übati odre Pil; kui ärä olli üväti, `pañti sarja `pääle, `lasti tuulest läbi Kam; pedäjä pirru mühiga, tollega siss üväti neid (kesvi) Ote; no[?] jüvätäss hobõsõ `jalguga, vanast jüväti `kuutõga Vas; Lina `sijmne `tahtsõva kõgõ `rohkõp jüvämiist, ilma jüvämatä es läävä[?] lina `sijmne kuku_purus Röp

2. (hommiku)oodet võtma, kergelt einestama ma olõ õks hüvänä külh, tsirguhüvä olõ ma ärä `maitసుnu Har; hommogu varra veed'ükese jüväsi Rõu

Vrd ivama, jüvähhämä, jüvätämä

jüväne jüvä|ne g -dse (-tse) Urv Vas Se; üväne San/g -tse/ Se; üvväne Har jahune, tummine; rammus, toitev; tuumakas; toidune, toiduga koos tji `äste üväne, är[?] `laia teku San; Misa taast `tsiasõögist ni jüvätsest tji, panõ_`hainu `rohkõmb Urv; keväjelt põllutüü`aigu, siss om hobõsõl rassõ tüü, siss om hobõsõ rokk üvväne Har; jüväne jjuuk Vas; üväne olu[?], pal'lo üvvä om pant; ku jüväne terä, siss saa `leibki hüä Se **Vrd** ivane

***jüvä|poolik** üäpooligad sõõlutase ee, nee on jämmed jahud Khk

jüvätämä jüvätämä Lei; üvätämä San Urv Krl/-emme/ jüvämä inne `sarjamist üvatedi Urv; tapa `raotass `umbre [rehadega], obõsõ? pääle, obõsõ üvatese? Krl; k'esva? jüvatedase? `kuutege un pou `lapduga daužitass Lei **Vrd** ivatama

K

k kaa VNg (p `kaad[a]) Jaa Trm Pal, kee Tõs, kie Khn, kii Pal KJn, kij Kod Krl kirjatäht; k-tähe nimetus ei saand `rääkida sie vanamor ikke `kaada VNg; Kirikus ma olen esimene mees, kõrtsis ma seisas ukse ees, suka ja särgi viimane, kübara ja `käise esimene ja `jeesusest ma ep tea midagi = täht k Jäm; kahara peag_kaa Jaa; `kirvõ `muõdi kie (k), kirja `muõdi kie (g) Khn; Palamuses õli kii, Tõrmas õppavad `lapsi lugema kaa, ell Pal; kaks `essu ja kaks kiid KJn; imä opašs `tähti kij, lij, mij, rij Krl

ka¹ ka üld (koa, kua spor eP; ka? San V; ko Jäm, spor L) (assimileerub kergesti eelneva või järgneva sõnaga; tähendus sag asendatav liitega -gi, -ki)

1. samuti; ühtlasi; koos siis `panna `malgad `piale `kuhjale. viis `pandi ja kaheksa ka `pandi VNg; üvä `õhtat! (vastus:) `teile ka; tämä ka [ise] ei näht, aga tämäle ka juo emä `rääkis Lüg; kui sa raha ei taha aga kas sa siis `leiba ka ei taha vai Jõh; `ilma on mogomaine `tuuline ja `tormine ja lund sadas ka viel Vai; Tuled sa ko kui ma kirgule liha Jäm; nüid o lüpsi aeg koa `varsti kää Jaa; makile soab liha koa `sisse `pandud; `Oota ma tule koa Põi; mis ma tea, seda ma räägi koa Muh; kui tere `tehtaks, siis `antaks kätt ka ikka Käi; põial on ka sõrm, aga tal on ise oma nimi Rei; pere nime järel `üiti karjama ka Noa; kui ta (varss) oo `aastane, siis oo juba säl'g, kahene koa veel säl'g Kul; `enne ei ond jalgrattaid koa mette ja masinaid koa ei ond Kir; ku_ma_i joo, siis ma_i saa `süia ko mette Mih; mine sa koa tääga Tõs; tulõ_nd sia miuga kua Khn; mõned ikke `pursust eesti keelt ka Aud; võid tagapool `süia koa PJg; sõõruta ikka koa Vän; künnapast saab ka `laudi `saagidaTor; eks kangas ole küll koa riie Juu; aga sie oli koa viel iesti valitsuse aeg alles HJn; ja oma maksud olid ka omal aal pial Pee; ot ma kua `rüüpan korra ühe lonksu Kad; meie annama mängumiässele kua õlut Kod; ah ike tahate ka Äks; minul ka kääd tikuvad värisema Pil; `talve oli kaits tüdrukut ja suve oli suve tüdruk ka viij kolmass Trv; mia pel'läsi ka nooren Krk; säääl ka_kki (ikka) mueduki käesite Puh; nemä ei tunneki miu, et mia ka sugulane olen Nõo; susi tullu_pajast ka_penile `järgi San; mis eesti keeli omma?, nuid loe ma_ka? `sel'gele Krl; Ol'l hari ka_ks olõman Har; nissu ka võit kääntä? `vihko Se

2. isegi, koguni aga kolm `kruoni ka `maksas `ostaja [lõhe eest]Vai; vahest jähid [heinad] tegemata koa kui vesine aeg oli Kär; libauht joosn puu `otsa koa Tõs; täo `kärmsi ka vähä Saa; koer kua vihmaga ei süü Kod; seeni om lõun [saunast] ärä ka kadunu Ran; ku elu `päivi om, ma kua `kanga ka viij ärä Puh; ei ole mul meelen ka TMr; iilä käve `pik'ne ka? Har

3. ikka, siiski, ometi ulk inimisi oli [talgul] ja pidi ka `süia olema ja pidi ka `viina olema VNg; neil õli sugu vähäkene süüd ka Lüg; `viemõ `oige rüsäd `arvast `maale ka `kuivama; no siis `tarvis ikke ruttada kui saad ka `päiva `luojast kodo Vai; kääd oo nõdrad ka, nendega ep saa eite midad [tehtud]; sel iga pæel ka, üle nelja `kümne Khk; ta (kampsun) oli

ise leigatud siis ka nenda_t siit oli kõvasti `ümber Pha; Pea ete vahest eese moka moas koa (ole vait) Pöi; Sa mõtle koa, mis sa teed Mar; taal oo raha `pankas koa ikke, ega ta ilma ole Mär; üks juut' `tahtnd mäe ää `osta - -, aga pole koa `lastud mette; se peab ika kadagas koa olema (suur); teda (marju) on koa `otsida (leidub harva) Mih; ju ka paelo mõnd siäl irvitäväd Khn; ari oma nina koa Ris; kui inimene on ike kõik maa pial läbi eland siis tiab tema ka, kus ia on ehk kus sañt on; ei tiand mina seda noorest piast et mõni töö ka parem oli Pee; `liapasime selle `tiega kua `seie Kad; no viiskümmend ikki `ütlem kohe, kui ka `rohkem ei ole KJn; milless sa tei? ka nii Se || ja `ütle `mulle ei ehk ka, kas sa teed seda `asja või ei tee Juu

4. sugugi, hoopiski [lennuk] ei mend `kõrgelt ka, madalalt läks Lüg; `eiga tädä_s ka nda `paljo ka old, et viel `naisile `anneti Vai; sind ep taha pulgaga ko `sokida Jäm; ma p kannada teda silma all ka; pole kaas `tundmist taal ka natustkid Khk; see `polle koa Aadu jagu mette Kir; ma põle and ega koguni luband kua Lih; nüid põle ko `kohta, kus `sisse ei saa Mih; tää ei tahn siis sii änam tööd teha koa mette Aud; nüid tal põle `aega koa Ris; mitu `päävä, ma ei mäleta, aga kaks-kolm ta ka ei old JJn; peris lol'l ta_i olnd, aga peris tark ta ka ei olnd KJn; lõug lõbisess, ei saa kõnelte ka mitti Krk; aga tu kivi ol'l nii teräv, -- `sinnä_ss saa ka `pääle eedätä TMr

5. leksikaalse tähenduseta, tugevdab eelnevat või järgnevat sõna või lauseosa a. (küsimustes või muudes kõnetlustes) said sa seelt pari ka Khk; kas ta oo koa kaela `kandaja veel või oo ta vana Muh; kas saite ka tänäbu koa küene täis Vig; mis nüid vanad vanamed ko `rääkisid Pal; kas miu emäd om ka siin Nõo; kas sa_ka liinahn käve Rõu; milless sa tei? ka ni; kas sul om ka häpe, mi_sa tüt Se || (tervitustes) tere ko Jäm; Terekest kua Trm; vanast `ühti tere_ka? kui `tarrõ `tulti; [keskhommikuse söögi ajal] tereka süümaost Se b. (ebamäärase, kahtleva jaatuse või nõustumise puhul) [kas seal oli `marju koa?] oli ikke koa Mar; [kas pul'l on `kasvand?] pul'l on ka loomakene juba küll; ja sie oli ise ia rohi kua JJn; meil siin ikke on `iiri koa Tür; eks ta õle alb kua Kod c. (tugevdab etteheidet, pahameelt, põlastust jne) sa oled üks lämmkäpp koa, anna so käde siis midad; `seike `ungam koa midagid tiab Pöi; Tä kua kedagi tiab Han; mis sa koa oled! Kos; oled koa va tõl'psaba Jür; ei sa kua sua üksi `toime JMd; ei soa koa ühekorra sinu `tahtmene täis Koe; põle sest kõnest koa `asja Ksi; pal'lass türä `jalgu vahel ja temä ka mjis Ran d. (muudel juhtudel) ommete ka olivad rahvas. ei `kaaluda `oskand Vai; anna käppa ko Jäm; nad `kutsusid mind `seltsi ka Kär; lääberdab koa edatsi natuke Jaa; küll oodeti ikka koa, ometi ta tuli `viimaks `koose; Ma tee siis natukse `toari koa Pöi; see on aga ka ete kina Emm; need jalad kõi koa änam Vig; mina tea koa kui kaua Ris; pienikene `õmblus - - pidi `jälle akkama `õeruma kua ja KuuK; no sie `ändis aga `nühkida koa `enne kui sa said [kangaga] lõpule VMr; tuli Liänä minuda kua `vaatama Kod; `peigme emäle `anti nisa-mmata ka - - tekk ja särk KJn

Vrd kaas¹, kah

ka² ka(a) Hel T V (ka²) imp < kaema (liitub sag järgneva sõnaga, moodustades ühendeid) ennäe, vaata, vaat ka ku mütt käänd üless Hel; vahi ka temä `olli nüid minevä nädäli vellede puul Puh; ka_sandi `ollive nii isatsõ; kagoss `lätsi vihma?, kõki pooli San; säärtse_kidura? ka_määntse_kõokagara? Urv; ku kurõ [sügisel] är `essünü - ka ku nä `lauglõsõ üleven `taiva all Har; ka mitte inäp meeeln ei_püsü? Rõu; hummõn saa illoõ ilm,

ka päiv kaes `perrä; ka kurivaim jo kisk kõrd'si poolõ; kaa ku lätt; ka säält tulõ `vihma, pilv jo kasuss; ka om `õnnõ nigu kotiga säläh Se; nu ka tan am taa (noh näe, siin on see); ka ka (vaat) Lei; pikä kaalaga hopõn olõ_j hüä hopõn, ka kui ku'g Lut Vrd kada⁶, kadah, kadäh, kagah, kagiä, kagoh, kagos, kagost, kagu, kakohe, kakui, kanoo, kasah, kasako, kasih, kasäkoh

ka³ ka M kas

1. küsisõna **a.** otsese küsimuse (resp iseseisva lause) algul *ka `saapa om `parra; ka ma mõista nõnda olla sääil kui na tahave Trv; ka teil taari raba om Pst; ka te mõtsavahi sugulise olede või Hls; ka ta kadu näge ku ta `seantsit tegusit tege Krk* **b.** kaudses küsimuses kõrvallause algul *'kaemen (~ `katsel) käüsimä kuul`meistri ehen egä kuu kõrra - - `kaeti `järgi ka lugede mõistad Hls; tekku jumal mis tege, ka ta ärä võtt või `pääle jätt; supil kaets `süula, kaets ka ta parass om Krk*

2. tundetoonilistes või retoorilistes küsimustes **a.** käsku väljendavalt *ka sa `vällä saat, kasi `vällä; ka sa saat lina `kakme; mis te kisentede, ka te kurdade vait Krk* **b.** imestades, üllatunult *ka sa näet, mis ta tege Krk*

3. alternatiivselt, mitmest võimalusest valides *ka ma katessa või `kümne `aastane `olli Pst; k a s - - v õ i mõnel `rõõval om üitskikk, ka tetäs üäpidi või kurapidi Hls; ka sa väsiinu olet võh, või olet sa `aige; sedä ei tää, ka ta tule või ei Krk*

kaa kaa Vai Khk Har on **a.** (linnu häälitlus) *varõsõ[?] ja haki[?] kaa-kaa-kaa* Har **b.** (laste laulmisest) *`lapsed `laulavad kii kaa, kii kaa* Vai Vrd kii

kaab → kaap

kaaba *püimme kaaba* "tegelane mängust *tsuuri ajama*" – Se

***kaabahtama** = kaabatama *Jänes hullu `pääga kaabaht kuus tukatit `kulda `vällä Rõu*

kaabahutma *kaabah(h)utma, kaabah(h)uta[?] mom < kaabatama ma_kaabahuta* (tõmban märja käega) *umma `nako kah, mul um `nago must; `Osval't pand kardoka `maaha ar[?], siss kaabahut idu pääle maa Rõu*

kaabajalg kodukäija *innembiidi `pelksivä[?] inemise[?] kaaba `jalgo* Kan Vrd kaabasjalg

kaabak¹ *kaabak* Krk, g -a VII tükk, kamakas *suure jää kaabakaga `viskas läbi `akne VII; sääil olli obese kabja alt `seante mua* (muda) *kaabak maha jäänu* Krk Vrd kaap³

kaabak² → kabak

kaabakas *kaaba|kas* VII Põi/-oa-/ Muh L spor K(-oa-, -ua-), I, g -ka, -g|as g -a Khk Rei; *'kaaba|kas* spor R(n -ka Vai); *kaaba|k* Emm Vig, g -ga Jäm Khk, -ku Var Hää Saa MMg M TLä San Krl Plv Se, -gu Har Rõu

1. hulgas, kelm, varas; kakleja, norija *mina `neie `kaabakuiega ei taha `käiä* Lüg; *kaabak `eetasse selle `kohta, kis joob ning prallib, p_teeni ning äp tee tööd `kuskil* Khk; *Poiss akkab koabaka tegusi tegema - - suitsetab, joob, varastama akkab koa; Teab kust `sõuke koabakas `lahti `lastud on, riiet pole `selgas, tööd teha äi taha Põi; nüid lapsed o `metsäs kaabakus* (üleannetuse pärast ära peitnud) Var; *tohegi magama `eita, tulad `jälle mõned kaabakad* Mih; *see o kaabakas, ta_j viitsi [tööd] teha, ta ulgob `ringi, kost ta saab kätte, sealt `tõmmab* Ris; *käib nagu va kuabakas, kuub luabakille* Kad; *mõni `säante kel'm, mis `kelmi tege ja varasteb om kaabak* Hls; *va `mustlase rojo, tuleb siia oma `pouslakin obest vaheteme, kas mõni neid kaabakid ei tiia* Hel; *tyy `olli kah üits pä't ja kaabak, jõi ja*

laaberd, varast ja Ran || sõim Ma so kurati koabakale `näita siit (koerast) Pöi; mis sa² kuradi kaabak, kas sa² mõni inemeni Krl; kus om vast kaabak, rüük (lehmast) Har

2. endisaegne sõjaväejooksik seitse kaabakast tulnd `siia, `kirvega ehitand maja üles Vig; inime(ne) kes ennäst ää `peitis, kui `numri `võtmene oli, see oli kaabakas Tõs; `Nurtu maa pial oo kaabakad eland, kes soldati irmu eest on saand ära põgeneda, oind ennast `metsas PJg; kaabakas jooseb `metsa ja tahab salaja ära `olla Tor

3. tont, mardus – Kuu

4. kaabaklus tege kaabakut `ilma `müüdä Krk

Vrd kaabask, kaavakas

kaaban pankas einä om latakuss lännu, `kaapa kokku - - nij om kaaban kogusehen, `puistke `äste lahess Krk

kaabardi deskr läeb kiibardi kaabardi, ei saa `kõndi Puh

kaabasjalg `kaabasjalg tont – Kuu Vrd kaabajalg

kaabask kaabašk kaabakas mõni joodik, lätt kui vana igävene kaabašk Rāp

kaabatama kaabatam(m)a Plv Vas Se kaabitsema, kraapima kana kaabatanu²; pini² `vällä kaabatanuva²; latsõ², `ot'ske pääd kaabatagõ väitsega² Plv; Pini nakass kaabatamma Vas; kartohkit kaabatedass kraabiga²; pini kaabat' suyrõ augu Se Vrd kaabahtama, kapatama

kaabe kaabe g `kaape eP(-oa-, -ua-) M TLä, g kaabe Käi Rei Var Iis, `kaabe Sa(-oa-Pöi); `kaabe g `kaape Kuu Lüg Jõh; n, g `kaabe Vai; kaabõ g `kaapõ Vön Kam Ote San/n kaabõ²/ V(n kaabõ² Urv Krl Rõu Plv Vas, kaabõh Se); kaabes g `kaabe Mus, pl `kaabed, g pl kaabeste Khk

1. riive, kraabe; puru `Enne ei õld `lapse`puudri, sis `pandi linase`riide `kaabet `ellitund `kõhtadele `reievahedele, `kaindla `alle Lüg; viili `kaabed; raava kül`lest tulad `kaabed `lahti Khk; `Tuhli koabet pannakse põlend `aige peale Pöi; ma kaabitse soole kaabet `lõike küljest Muh; kaali kaabe sie oli ise ia `süia, põld närimist Amb; latse tahava `kartuli kaabet - - kui `kartule puder om vähä `põhja kõrvenu Ran; mõhe `kaapest es tetä tüürlatsele `pätsi, üteldi, et siss ei saa mehele Nõo; keväjätse villa, talvõ villa omma lühikese kui `kaapõ Kam; `kartuli `kaapõst tetäss `tärglüst Rõu; vanast mis paa `põhja kõrvõss, noid kutsuti paa `kaapõ² Plv || fig see nii laha tõbine inimene, see oo üks inimese kaabe Mar; sij `ol'li viimäne vana `Piitre `perse kaabe, viimäne laits Ran Vrd kaap, kaave, kõõbe

2. õhuke kiht mingit ainet, materjali a. noor kartulikoort ku kartulid on nuared, kuabe `lahti (lahti), siis ei kuari, siis kuabima Kod; tõmmati väidsege kaabe päält maha Krk; nüüd om vallaline kaabõ², tulõ `äste päält är² San b. üksikud lumehelbed; õhuke lumekord `kaabed keivad, ei ole suurt sadu mette Khk; vähä ju lume kaabed maas Rei; tänä `üüsi oo tuln lume kaabet, kaabe kord oo moas Var

3. tööriist a. kaabits, linaraats jne kaabe, karrast `tehtud, täkked sihes, sellega riivitse `tuhlid Muh; kaabega `kaapisime lõeme ääred `puhtaks, siis sai juure `pul'li Hää; lina kaabe (kopardamiseks) HJn; künä koabe Juu b. kangahui kui teki ehk paranda riiet kujotasse, siis oli nehoke aralene, sõnna `aeti jäme lõng `peale, otsad oo aralesed nagu sarbed peas - - `enni olid ikke need `kaaped Mar

kaabelkakk 1. kaapekakk; juuretis *ku leiväd`ahju pannasse, sis kaabitasse tainas lusikaga leivä`tańga`ümbert ää, ja siss saab sest nehuke kamalusugune leib, see oo siss see kaabekakk Mar; see kaabitasse lebä`löime kül`lest ja pannasse tagasi`löimesse, et`järgmisel korral taenas rutem apus lähäb, see oo siss kaabe kakk ehk juure leib Vig;`võerale küpsetan ikke siis selle kaabekaku ja oma poeale ikke siis päris leväst`jälle ikke`väikse pätsi, mis laps sööb sellest, vanad räemed ja kaabekakk [öelnud perenaine] Tõs; kaabekakk`tehti karjatselle Saa; [taigen] Kruabiti siis puu lusikaga astna küllest ära, sellest tehti kuabe kakk Trm; apu leevä juurt ehk kuabekakku`pantse kua mussale uavale Kod*

2. fig viimane laps perekonnas *Ta on nii nääpsuke sellepärast, et ta Mihkli rahva kaabekakk Mar; viimäne laps one kuabekakk, nal`jatab nõnna Kod*

kaabelkukkel kaapekakk siis`tehti suur tägo`leibä, aga kõige viimäne oli vähikene kaabelkukkel Mar

kaabel `kaabel on kover, senega`kaabida vana`terva`vällä vene`küllest; peäb`kaabliga`kaapima Vai

kaabelleib kaapekakk akkan levälõimet`ruopima lusikaga, siis tijn`sohke ümmarguse kaabelevä`valmis, sji jääb`löime`sisse Var **Vrd** kaapeleib

kaabelkaan → kaabelkarn

kaabelkaat kaabel|kaat g -kaadi Hää(-kaat) JõeK, -gat g -gadi Emm, kaabõl|kaat g -kaadi, -kat` g -kat`i Khn panipaik (purje)laeva võöris Kaabelgatis oita trossisi, pootsmantoolisi ja plokkisi Emm; Kaabõlkat`i luuk taris jõlusast piäle`panna Khn; Üks sats [purjesid] on laeva kaabelkaatis; ku sa ekki`eksinu oled, virutadaks sind kaabelkaati mõneks aeaks ja sji on kõik Hää; mine tuo mulle - - seda`asja kaabelkaadist, seal on keik riistad JõeK **Vrd** kaabelkoi, kaabliruum

kaabelkarn `kaabel|karn Rei Ris, kaabel- Emm; kaabel|kaan Hää, kaaber- JõeK trossikeere kõie säiget üita meremieste kielel kaaberkaan JõeK

kaabelkatt → kaabelkaat

***kaabelkoi** kaabõl|koi Khn, kaaber- Mus, kabel- Rei = kaabelkaat *Panõ kaabõlkoi luuk`piäle, iest akkab üle`andma; Süestä sie ots kaabõl`koiõ iest ää; Ies`otsas oli kaabõlkois`siokõ salv tehtüd, kus`kardulid siss olid Khn*

kaabeltou kaabeltou kaabeltross`jáme kõis, mida kasutatakse laevas varpimisel`kaabeltou on`laevas kõige jämedam kõis Hää -**tross** laevatross – Kuu Rei

kaabelpull 1. kaapekakk; juuretis *Lastõl kuabõpul`l igänes suur asi, teesed uõli sest kedägid Khn; kaabepul`l`jäeti leva juures, kui teine kord`leiba`tehti, sis`võeti sealt nat`ike Aud; teinekord jäi kaabepul`l, teinekord ei jäänd ka kaabe`pul`li üle, see küpsetati ahju rinna peal PJg; kaabe pul`l väherdati jahuga ära, siis ta`apnes Hää*

2. fig viimane laps perekonnas *Esimene on`katsekakk, viimane kaabepul`l Hää*

Vrd kaapepull

kaabelpäts juuretis *kaabepät`s tetäss sellest [tainast], juuretse pät`s pannass tõisess kõrrass`apnema Krk -pätsik kaabe pätsik kaapekakk – Krk **Vrd** kaapepätsik*

kaaber¹ `kaab|er g -re, -ri murakas`kaabrid oo jämedad punased marjad, kobara`moodi,`ešti oo punane, kui`val`mis, siss oo päris kollane PJg **Vrd** kaarlad

kaaber² → kaaper¹

kaaberkaan → kaabelkarn

kaabelraud kaabits *otsi kaaberaud* `väl`lä, *mõhk taht är* `kaapi Hel **Vrd** kaaperaud

kaaberdama *kaaber|dama* spor S(-oa-Pöi), Mär Kse Han Tõs Hää Saa Ris Juu(-oa-) Pee Koe Kad Iis Trm(-tama) Plt(-ua-) KJn Trv TLä, -teme Hls(-deme) Krk; `kaaberdama VNg Jõh IisR; *kaabõrda|mma* Urv Rõu/-ma/

1. jõude hulkuma, lohakalt ja laisalt ringi kõndima; laaberdama *'Teised* `tiavad tüöd, *täma* `kaaberdab *ei tia kus* IisR; *mis sa kaaberdad kaksipidi, seisa natune paigal* Khk; *mis sa kaaberdad* `ringi, *kui sa tööd ei näe teha* Mär; *mis `asja te peaks koaberdama järjest ja paha tegema* (laste müramisest) Juu; *mis sa kaaberdad, kui sa siin* `vaiksem *ei ole* (lapsele) Pee; *kaaberdab* `ringi, *varastab, katsub kust saab võtta* Plt; *tuleb kaaberdes* KJn; *ta käis ja kaaberts talusit* `müüdü; *joodikul tjj kitsass, temä kaaberts kah* Krk; *toda lake* `krantsi *ma näi poodi man, kaaberd ja lärmäss nigu mõtsaline* Ran; *joodik kaaberdap nigu luujakkest* `valla *oless* Nõo; *Kaabõrdas tan tjuinemistel jalun* Urv || *jala är kaabertet, puha pori ja* `viige - - *ukan* Krk **Vrd** kaperdama

2. toimetama, askeldama; rahmeldama; otsima, kohmitsema *ma kaaberdasi, niimoodi* *otsid üht* `asja, *kaaberdasi kõik kohad läbi* Pha; *Ise surmaga kopikas* `võlgu, - - *mis sa änam koaberdad* Pöi; *ma peä akkama kaaberdama* `peäle (loomi söötma) Tõs; *Teil ei ole sääl midagi kaaberdada riiale pääl, sääl on miu asjad* Saa || *kokku kraapima, ahnitsema* Nuujah, *'kaaper kaaberdab, kisub igalt puult, mis sil'm näeb ja süda imustab* Hää

kaaberdus *kaaberdus* VJg, `kaaberdus IisR, g -e s < kaaberdama *Lasi* `poisil `ninda `kauva `üumber `kaaberdatta, *kui* `kaaberdusest `kasvaski IisR; *nied poisid igavesed kaaberdused ja juadikud* VJg **Vrd** kaabert, kaaberts, kaagerdus

kaabergi → kaaberkee

kaaber|kaan → kaabelkarn

kaaberkee *kaaber|kee* Jäm Khk, *kaabergi* Khk Pha, *kabergi* JõeK köie, *trossi keere kaabergid on tõrvasest rossist lammudud keed* Khk; *kaabergiga sai päti tallad nõölutud* Pha; *trossi siest* `tomba *üks säige* `välja *ja sie* `ongi *ea kabergiks* JõeK **Vrd** kaabelkarn, kabelkee

kaaberkoi → kaabelkoi

kaaber|põll `seoke *'kaaber põll või* `piske *moe põll* `pañdi *siis ette* [pulmas pruudile, *kui teda ehiti*]; *'kaaber põll oli* `seoke *'kangeste kirjjust* `riidest *põll, - -* `piske *lühike riba oli ees, siidi riibudega* Aud

kaabert *kaabert* g -i Hls Krk

1. = kaaberdus *kaabert om* `üit's *ul'aje ja varass* Krk **Vrd** kaaberts

2. *jala är kaabertet, puha pori ja* `viige - - *ukan, jala ku kaaberti all* Krk

kaaberts *kaaberts* = kaaberdus *'Nüitsel aal on kikk koht kaabertsid täis, kis tešte* `asju *kaaberdavad; Kaaberts, kaaberdab* ööd ja päevad *kokku, ei seisa kusagil paigal* Saa

kaabes → kaabe

kaabidis *kaabidis* g -e kaabe *'tuhli kaabidis. kaabidasse tuhlist ning pannasse aava ~ kärna* `peele; *porgandi kaabidised* Khk

kaabik *kaabik* g -u Urv, `kaabi|k g -gu Lei *kaapekakk* *Ma tei mõhe kaabikust* `hindälle *'kuklökösõ, pañni* `ahju *küdsämä* Urv

kaabima *'kaabima, (ma)* `kaabin *ronima* `kaabis *ahju pääl* Saa

kaabits *kaabits* g -a IisR Trm/*kua-*, *kuapits/* Lai Lei kaapimisvahend *Kõõbitse* [kingatald] *kaabitsaga hästi siledaks*IisR; *Puki peal litsuti* [pargitav nahk] *veel kuabitsaga üle, et vesi ästi välja tuleb. See kuapits oli vanast vikatist tehtud* Trm; *kaabits oli kraape raud, kellega puu lusikat tehti, ja kulpi* Lai

kaabitsama *kaabitsa*|*ma* Kod/*kua-*/ Trv, da-inf *kaabida?* Vas Se, *kaabiida?* Lut, -*mma*, da-inf *kaabi*|*tsa?*, -*da?* Rõu *kaabitsema kuabitsasin ühess kõhass õrass; mes sa kuabitsad, sa õled täiän vai mes sul on* Kod; *kaabitsap kartulit* Trv; *Noorõmba?* *inemise võti kumaruisi* [kartuleid], *vanõmba kaabidsi jäl põlvilõ?*; *võta sa ka luits, kaabidsa taat kaapu; paa külge um palanu?*, *taa tulõ är kaabida?* Rõu; *hopõn kaabitsass ja väherdeless, hõörütäss hinnäst; ka koh hinnäst kaabitsass; kaabitsass kui kana, sa ai kohegi* (aeglasest inimesest) Se

kaabitsema *kaabi*|*tsema* Sa(-*oa-* Põi) Muh Rei L Nõo Har, -*tsem(e)* M, -*tsõ*|*ma* Khn(*kuabi-*) Rõu(-*mma*) Räp Se Lei, -*tsõ*|*mõ* San(-*me*) Krl(-*mmõ*) vähehaaval kaapima, (maha, siledaks, ära) hõõruma; voolima; siblima; sügama *kanad kaabitsevad lautas sõnnigu sihes* Khk; *Ma koabitse selle (varre) vähe laasiga õle koa, siis vähe silem* Põi; *ahvenaid sai, mine sa kaabitse teda (puhasta)* Var; *ku nõud tetäss, kaabitsets sjiist ool mege libeves* Hls; *vanast olli kardulit kasinest, vanast es saa kuuri, vanast kaabitside; pää valuts, lasi pääd kaapi, kaabitse pääd, siss läit's vähä lahepess* Krk; *ma kaabitsõsi väidsegõ ubinõ är?*, *muidu es saa kuigi neid salva, ambid ei olõ?* San; *kaabitsõt kardokit, tu om kaabõ?* Se || fig sugutama *kui ma kodund ää oli, mis sa s kaabitse ka teistega pöösaste alutsi* Mus **Vrd** *kaabitsama, kiibitsema*

kaabi|**väits** *lusikanuga kaabi väidsega lõigutass luit'sid* Rõu; *kaabiväädsega sääd luhidsa?* Lut

kaab|**kübar** → kaapkübar

kaabli → kabli¹

kaabli|**ruum** *kaabli ruum(i)* panipaik laevas *kaabli ruumis oieta nuarad ja vaierid ja rossid* VNg **Vrd** *kaabelkaat*

kaabliliud *kaabliud* "(pärnapuust) kaabutaoline laiaservaline kauss" – Vas

kaabri → käämer

kaabu n, g *kaa*|*bu* spor eP(-*bo* Kul Ris; -*oa-* Ha, *kua-* Kod Plt), M TLä San V(-*bo* Plv; -*bu?* Se); *kaa*|*bu* R(-*bo* Vai) [meeste] pehme (vilt)kübar; veekindlast riidest vihmamüts *ennemast õlid kõrged kaabud, üieti pistong ja toro kübar* Jõh; [vihma] *kaabu ojab kaela vahe kuevaks* Muh; *sui kaabud* Tor; *Juhanil olid vana moodi kintspüksid jalgas ja kändiline laia laega koabu pias* Kos; *enne olid mustad kaabud, suured kõrged nagu kernud* JMd; *kaabupesa, kaabu põhi* VJg; *ma lassi kodada õlitse (õlgedest) kaabu, suvel om õline kaabu ää* Nõo; *kaabusit teivä? esi, paksu? olli?, villa? är paksuss vanutõt, musta? olli? inämbest kõik, nüür ol' pääl, et muido vinüss lak'ka* Kan; *kaabu?, korgõ peräga?, sääntse kändilise?, veere laja?* Se || sõim *kaabu sa olt, muud midägi* (saamatust inimesest) Urv || fig kaba, puu langetamisel tüüka külge jäänud kild *Kellele sa kaabu jätsid, sae maha* Tür **Vrd** *kaap*¹

kaabu|**hõörja** "viltkaabu valmistaja" *kaabu hõörja? ol'liva Haanamehe?, suurõn neläpäävän Rápina kerko man möievä* Räp -**kübar** *kaabu mõnel ol'li al' kaabuküpär ja*

must liht `ümbre Nõo; *tuy* [kalkuni] loht om sääne suur, suurõmb ku meeste kaabu küpär
Kan Vrd kaap-, kao|kübar -müts kaabu – Jür

kaabut → kapott

kaadama `kaadama Kuu Hlj VNg ümber minema; kummutama *Mes sest`piimä püdüst`ümber`kaadasid Kuu; nemad`juhtusid`sinna vie`kierise`sisse ja nemad`kaadasid, keik`jäid`merde; tuul`kaadas nemad (jahtlaeva) ümber Hlj;`laine`kaada vene`kummu VNg Vrd kaaduma, kaatama¹*

kaadar- → kaader|värk

kaaded pl `kaaded, `kaadjad (alus)püksid *alumaised on`kaaded ja`päälmäised on`pöksüd;`naised`pessod`kaadesi Vai*

kaadekeskmine, kaadekeskmus → katekismus

kaader|pant van (suka)pael küll *Mari loob -- loob uue ruuduleise kaader`pante, kaader`pante kandileise rhvl Phl*

kaader|silm `kaadersilm ”palgiparve tegemisel palgi otsa raiutav auk” `palgiparv, `raiuti `kaader`silma `augud `sisse ja `pandi igepuu läbi, siis kui vie pääl `juoksi ja läks `vasta kive ehk kuhugi, siis ei õld `karta `katki `mennä Lüg Vrd kaarnasilm

kaader|värk *kaa|der-* Khk Kaa VII Rei L(-dõr- Khn) K(-oa- Kos Jür, *kuo-* Kad, *kaadar-* VJg) I Trv Krk Nõo San; `kaader- R; *kaa|de-* Jäm Khk Põi/-oa-/ Kod; *kader-* Jäm(kade-) Rei Trv Hls, *kater-* VNg Kod, *kuuder-* Sim Iis(vuder-), *koder-* Hlj Muh(*kooder-*), *kaadre-* Plv

1. ehituse toestik, tellingud; (pooleliolev või kerge, ebakindel, vilets, inetu) ehitus *`kaader`värki ei õld all, lumi rõhus kattusse`sisse; sarikad ei`kanna`üksi`päine üles, siis`tehässe tuonvärk`alle, vanad`rahvas`ütlid`kaadervärk sie käib lae pääl Lüg; kui maea juba`val`mis oli, seinad ja sarikad`pial, katuse lat`id koa pial, siis`õöldi, maea kaadervärk jo`val`mis, võib akata katust tegema Nis; puolik maja on`ümber`ringi kuoder`värkisid täis`tehtud Kad; kaadervärk, pošti`peale`tehtud kallerei (pöördveski alus), kelle`peale`veški on ehitatud VJg; sinu maja on ku_ks kuudervärk, vanast`tehti majad pal`lu kenamast Sim; kui tehässe sara, `laudu ei õle ümmer, üks kaadervärk Kod || tuuligu kaadevärk = tuuligu korv (väike aed tuuliku ukse ees) Jäm; `kirkus`alteri`ümber on kaade värk; `alter on kaade värgiga`sisse`piirtud; kaade värk tuuligul ees Khk || vankri või ree osadest – `vankri korvi puuvärk on kua kaadervärk Kod; ree kaadervärk (ree pealmine osa) Ksi*

2. kraam, varandus; koli, materjal; (sõidukitest, (põllu)tööriistaedest, masinatest ja nende osadest) *Mis ilmatu suur koadevärk seal`raktori`järges nüid oli (äkkest); Korista oma suured koadevärgid (tööriistad) siit jalust äe Põi; peenike kodervärk oo elu peal (kangaspuude osadest) Muh; kas se kaadervärk kõik käe oo (ehitusmaterjalist) Tõs; tagumene kaadervärk (vankri kere) on nagu tõllal, mis üles tõmmatse Saa; voki kaadervärk (voki süda) Juu; ei tia mis kuoder`värkisid ta omal seljas kannab, on nisukesed`kõrged asjad Kad; mis kaadervärgid`seie on`tehtud, [õeld] kui`kolkariid iess on VJg; tal on ikke seda kaader`värki (varandust) Plt; ku [õlletõrikesel] raba vahele läits, siss olli kimbun, tõsta raba ja õle puha`vällä, kadervärk`vällä puha Hls; mis kaader`värki sa siia`tijt nüid, [kui] mõni`risti`rästi puid ette sääd Krk; kaadervärk, *tuy om üits siande`puu`meisteri riist San || inimese või looma suguosa`varja oma kaader`verki ka, mis`sa oma kaadervergist`näitad Jõe Vrd hader-, kander|värk**

kaadjad → kaaded

kaadra `kaadra järvekaur (Gavia arctica) `kaadra, nigu `uigab, `pardi `muodi, pikka nokkaga, vähe `suuremb kui part, `mustakas, alt `kirju, kõhualune `valge Jõh

kaaduma `kaaduma refl < kaadama Paat `kaadus `toisele külile; `Kaadusin kive pääl `juomi Kuu

kaaga kaaga Jäm VII Muh Käi Kse Han Aud Hää Saa Juu Jür VJg Hls Röp 1stk (lindudest ja loomadest) *lapsed `üidvad varest va kaaga Käi; kaagasi (hanesid) me ei pea, vett iki oo, aga `rohto pole Aud; kaaga kutsutass küli kurg, ku `vil'la maha `tehtass, siss akkavad kaagad tulema Hää; `kuule kaaga kruoksub, `vaata kaaga üölbib (lapsel konnast) VJg*

-kaaga Ls kiiga-kaaga

kaagahtamma kaagahtamma, kaagahta, pr (ta) kaagahtass (? -hass) kaagatama kana kaagahit väläh Se

kaagahutma kaagahutma kaagatama kana nigu kaagahut' Se

kaagalind 1stk (lindudest) kaaga linnud (kured) lähvad ridas Hää; kui päid-`jalgu kiedeti ja kopsud-maksad, et täna suab kaagalinnu (hane) `kielesi Koe

kaagand kaagand g -i kajakas kaagand haarsõ suurõ kala ja linnaś umma tjjd Kan

kaaganema kaaganema on (lindude häälightsustest) – Hää

-kaagari Ls kiigari-kaagari

kaagas kaagas VII Jaa Pöi(-oa-) Muh Rid LNg LäEd Ris JMd, `kaa|kas Khn, g `kaaka kajakas kaagastega nii `kimpus iga päe, `korsna `otsas; mere ääres neid `kaaku `musta `kuiva VII; Kaakad kisuvad, tuleb `tormi; Suu lahti nagu kaakapojal (väsimusest); Vahib kut kaagas silma kohas (üksisilmi vaatamisest); Sa just kut va õhe soolega kaagas (kiirest seedimisest); Sa noagu pasal koagas, lõrts ja lõrts (inimesest, kes palju peeretab) Pöi; mina [andsin] kala `kaakale, kaagas `moole `sulgu; justkui kaagas karjub; nagu `kaakad kallal; `viska rapid kaagaste kätte, kui kalu `keoti Muh; `kaakuid on künni järel vist üks obuse koorm kohe põllal LNg; kui `kaakad `karjuvad, tuleb `vihma Var; kui `kaakad akkavad `linduma, sis tuleb pa'lu tuult Ris || fig (pealetükkivast inimesest) Need lapsed oo nagu `kaakad, ei anna rahu. Äks neid `kaakud oli `ilmas küll. Kaagastega ei taha kaagutada, `tüitab ää Han

kaagastama kaa|gastama Khk Kaa Pöi/-oa-/, `kaa- Kuu

1. läkastama; valjusti kõnelema Mes sa `kaagastad, aid midägi `hihje `kurku vai Kuu; kis tagakurgu kisab `rääkida, selle `kohta `eetasse, mis sa kaagastad Khk

2. aplalt sööma või jooma Vana Juhan oo ennast jälle täis kaagastand (purjus); Söö kenasti, mis sa sedati kaagastad Kaa; Oh sa ee, kui kukkus koagastama (sööma) Pöi || ära rikkuma, lagastama Poisisurad oo meite buss'i `ooteruumi ää kaagastand Kaa

kaagataja tgn < kaagatama Kaagataija on must lind kes järve pääl vee all käib Rõu; Järve ääres korjati kaagataja mune Vas

kaagatama kaaga|tama Khk Tõs Juu Kos/-oa-/ Jür Iis Kod/-ua-/ Nõo San/-tõmõ/ V(-tamma Rõu Plv Se, -tõmõ Krl), `kaagata|ma Lüg, -mma Vai; tgn kaagataija Rõu

1. on (kana ja hane häälightsusest) Ega kana igakõrd mune, et `kaagatab Lüg; anid kaagatavad nõnda oues täna Khk; Isaani - - kaagatab küll Jür; kõik ussaid om kaagatamist

täis, küll kaagatava Nõo; ku kana lätt munõle siss ta kaagatõss San; ku kana muna `lõumise hädäh om, sõs ta kaagatass Se

2. fig rääkima, lobisema midä sa `kaagatad Vai; mis `asja sa kaagatad Iis; ku naese jutu paneva minemä, siss kaagatava nigu anise; naestel om toda juttu ja kaagatamist Nõo

Vrd kaagutama, kaakatama, kagatama, kakatama

kaagatlema kaaga|tlema Nõo, -tõllõma Rõu frekv < kaagatama kana kaagatlep pähle, aga ega ta_i mune Nõo; Öiõ kaagatõllõs ka_vahel ku_kana Rõu

kaagatus `kaagatus Vai, kaagatuss Nõo San Krl Vas

1. on (linnu häälotsusest) kana kaagatuss Krl **Vrd** kagatus

2. fig tüütu jutt, loba saab jo küll siu `kaagatusest Vai; kes tiiüp mes tu Aenu sääl kõnel, aga sääl kaagatuss `ol'li küll Nõo

kaaga|tuss kaagatuss söim (hanest) – Kse

kaagerdus laaberdis küll sie on üks kaagerdus, nuarmies, lakku täis teine alati VJg **Vrd** kaaberdis

kaagi|kohus kaagiga karistamine `enni oli kaagi kohos, siis tõmmati obosevargad `võllasse Mar **-lits** lapsetapja, kes on kaagis peksa saanud – Kuu **-post** kaak¹ kaagipostid olnd vanast kerigo ukste juures, kos inimest `pantod `külge `kenni ja pekset Käi; sii Põhelepa kerigu juures olle kaagi post, kaks meest `peksid Phl **-samm** kaak¹ sur peksisamm oli olnd sääl ülal [kiriku ees], kaagi samm oli `üitud Kaa; [varguse eest] `antud kaagi `sambas `peksa Põi

-kaaguri Ls kiiguri-kaaguri

kaagutama kaagu|tama eP(koagu- Põi Kos, kuagu- Kod, kaago- Mih Ris, -dama Emm Rei) Trv Puh Nõo Ote V(-tamma Rõu; -tõmõ Krl), -teme M San; `kaagu|tama R(`kaago-Vai, -tamma Jõh Vai)

1. on (kanade, hanede häälotsusest) Mene valada kas kana munis jo, nää `kuulub `kaagutama `kuuris Kuu; Ju kukk kulli nägi et ta nõnda kaagutab Põi; aned tulevad ja kaagutavad ukse taga Muh; kanad kõõrutavad ja kuagutavad Kod; kui kana munelt tuleb, siis ta kaagutab Lai; kana kaagutap, om ärä munenu Trv; kana kaagutap, tahap munele `minna Puh; inne munõmist kana kaagutass, perähn kakatass Rõu

2. fig valjusti rääkima, torisema; lobisema; laulma sie vaid `kaaguta, ei sie `oska `laula VNg; `Naine õli tämal `kaagutaja, `enne ku midage sai `õsta, sada `kõrda `rääkis Lüg; Äe kaagutama akka `jälle mitte sii teiste sias; Vana `Vassel pani äkist põllal koagutama ennast Põi; Me_sa (mis sa) muidu kaagudad kui äi mune (kiitlejast) Emm; Anna kaagutas `õues sulasega Kir; Kaagutab nagu kana peale munemist Rap; ei saand rahu `seista, et oleks oma asjast vagane old [siis öeldi:] nigu kana kaagutab, kui munelt tuleb Lai; naise kaagutave vastatsikku Trv; poig ike irisess, et temäl vähä varantust, poig ike kaagutess Krk

Vrd kaagatama, kaakatama

kaagutes kaagutes Plt KJn lobiseja on ike üks vana kaagutes, mis sa niipal'lu kaagutad Plt

kaaguti n, g kaaguti kaagutaja seda `liiki kanad oo igavesed kaagutid Khk

kaagutus kaagu|tus Rei/-dus/ Tõs Tor Kos/koagu-/ VJg Iis Trm Hls, -tus|s Nõo Krl; `kaagutus VNg IisR, `kaagodus Vai, g -e

1. kaagutamine *kana kaagutused* VNg; *kikka kaagutust ol' üüise kuulda?* Krl || hum (munast) *se on üks kana kaagutus* Trm

2. jutt, loba *oh sinu kaagutus on kõik tühine* Iis

kaagvereke Kaagvere elanik *'kaagvereke* om *'Kaagvere vallast* peri Ote

-kaajam Ls luipakaajam

kaak¹ *kaak g kaagi* Jäm VII Muh/*koak/* Hi Rid Mar Kir Kse Vän Juu/*kuak/* Kos/*koak/* TÜR Koe Kad VJg Trm, g *-u* Pee, g *'kaagi* Kuu häbi- või peksupost; võllas *kiriku 'kaakis 'pekstud* Rid; *'kaakide all piināti inimesi; 'vargad said 'ermus suurt 'trahvi, 'poodi kaagi 'otsas* ää Mar; *koagi 'otsa tõmmati kurjategijad* Kos; *Kaak olnud ühe 'sambaga nagu 'puoleks leigatud* võll Kad

kaak² *kaak g kaagi* spor eP(-oa-, -ua-; g *-u* Hää, g *kuage* Kad), g *'kaagi* Kuu Lüg Jöh, *-k' g kaagi* Han PJg Saa Krk Rõu Röp Se üleannetu, ulakas (laps); kaabakas; ulakus *'kääväd 'vargal, peris 'kaagid* Kuu; *'poisikese kaak;* [enne tuli lastest] *tüö tegijad. egä neist 'kaagi tegijaid ei tuld, aga nüüd 'onvad 'rohkemb 'kaagi tegemise pääl kui tüös ehk 'milleski muus Lüg; teevad igavest 'kaaki* Mär; *Kuke Mati oli igavene kaak', tä ei lasn kedagi rahu mööda minna* Han; *sii 'seoksi 'kaake sias piab [õpetaja] ea kuri olema* Tõs; *külä koak on üleannetu, kis joob enese 'purju, teeb külä vahel pahandust ja norib 'riidu* Juu; *sij ei õle kedägi mijs, üks al'p on ja puul 'kaaki* Kod; *sij om 'täitsa kaak', juup, 'kaklep ja varastep* Krk || *Näe kus kaak, kade ja ihne* Hää || *politsei ei tea, millal sul koagid 'kaelas* (kui viina ajad) Noa || *Kahkva kaak* söim Kahkva valla elanikest – Röp

kaak³ *kaak* Lüg Khk VII Rei, *koak* Põi Kse on (lindude, putukate häälotsusest) *siis akkab emä 'laulama kaak, kaak* (mesilastest pereheimisel) Lüg; *vares karjub kaak, kaak* Khk; *kaak kaak kall* (auli häälotsus) VII; *Koak koak, ta* (isahani) *üksi, teine 'audumas* Põi

-kaakadi Ls kiik-kaakadi

kaakam *'kaakam g -e* ”suur seljatäis” ää suur *'kaakam sellän* Hel

***kaakatama** ipf (ta) *kaakatas* Kod, pr (ta) *kaakatass* Se kaagatama *kukk kaakatas* aga *kaa-kaa* Kod; *hani? kaakatasõ?*; [kana] *lätt munna 'luuma – kaakatass* Se

kaak|aul *kaak|aul, -oul* merelind, aul *kaak|aul* *sedine allirebu. pole suur, varesest natuse suurem; pois*s *'laskand mere äärest kaakoulid* maha Jäm

kaake *'kaake* k-tähe kujuline pilutikand – Krk

kaakel *'kaak|el g -li*

1. kahe õngega tursapüügiriist – Mus

2. vankri teljepaku küljes olev puu – Mus

kaakima *'kaakima* Vai, (ma) *kaagi(n)* Khk VII Mär Vig Han

1. norima; pilkama; ulakusi tegema *nad 'kaakivad ning jädivad ega kord kui kogu saavad* VII; *Arnu 'kaakis Elli kallal nii kaua, et Elli 'nutma akkas* Han **Vrd** kaaklema

2. näppama, varastama *lähän 'kaakima, kust midä saab* Vai

kaak|jalg 1. norija, tülitseja *'kuolis mõni pois ka õli juo ku kaak|jalg, 'torkis 'tõisi* Lüg

2. söim *kaak|jalga* Vai; *Kaak|jalg* või *lääp|jalg - - [kui] inimene 'jalgu taga viab; vat kus mul kaak|jalg; igavene k. Hää* **Vrd** kaapjalg

kaak|kull kajakas; fig van näägutaja – Khn **Vrd** kajakkull

kaaklema `kaakle|ma RId(-maie Lüg) Jäm Khk VII Hi L(-lõ- Khn) Ha(-oa-, -ua-) Amb Koe Lai, da-inf -da Jõh Jäm VII Mär Hää Ris Juu Koe, kaagelda Khk Mar Kse Tor Hää Juu Kos

1. kãratsema, nããklema `kaaklevad ning `andvad sõnu ùkstesele `kaela Khk; Akkest seal kaaklema ja viimeks oli peks lahte; ta on kaaklemise loomuga Kãi; teine aab eese `õigust, teine aab eese `õigust, mis te mudu `kaaklete Mar; akkavad `vastamisi `kaaklema, tievad suurt kisa Ris; kaak igal pool `kaakles, `riidles ja lãrmitstes Lai **Vrd** kaakima

2. rüselema `kaaklevad, `tõukavad siis üht tõist, ise vihased ei õle; `ãrgã `kaaklega Jõh; `purjus mehed lähvad ise `keskis `kaaklema, kãsitsi koos Rid; sii nad juõnud piãdega `kaaklõvad küll, `kjõskvad karupidi Khn; kuked `tahtsid kaagelda Juu; kui kaks `juunud inimest karupidi `kaaklevad, teene kukub, teene tõuseb Amb

3. kahevahel olema, kahtlema paneb `kaaklema, ep tãe mis tiha Jãm; `kaakleb kaksipidi, teha või mette teha Khk; `kaaklen, kas ma ostan selle ära või ei osta Tor

4. värisema, võbisema `Kaltsin tale `roondatãve `külma vett üle. vettis tese üsna `kaaklema Emm

Vrd kaklema

kaakma `kaak|ma Hel/-me/ Rõn San Krl Lei, pr kaagu- Hel Rõn kaagutama Kana kaaguva, `keski om näid vist irmutanu Rõn; kana `kaakive^o Krl; kana kaak, ku alg luvva munna Lei

kaaksuma `kaaksuma, (ta) kaaksub räuskama kui sai südant täis, `kaaksus laeva teki peel Khk

kaakсутama descr karu kõndimist matkima `kaakсутas karu `muodi, tegi karu `jãlgi, ise pomises, `nõidus Lüg

kaal¹ kaal g kaalu eP(-oa-, -ua-, g -o Kãi) eL, g `kaalu R

1. (asja, eseme, keha) raskus Perenase kããst `saadi linad vai takkud kaha `ketrada, siis `kaalu `jãrgi `valmis niit jagati, mõlemad said ühevõrd `niiti; Tahid kaks ehk kolm `naula midagi, aga ei õld täis sie naul, sis `üõldi et kaal on vähã `alle; õli üle `naela, sis [õeldi] et kaal on vähã üle Lüg; see nii `kerge, see p anna `kaalu täis (ei küüni teatud raskuseni) Khk; `ãndis selle kaalu täis, ei jäänd vajaka; vamm võtab `kaalu, kui ta `raskemast lähãb, kui vesi sies on VJg; siga sõõb `ãsti, küll ta võtab `kaalu Plt; kaal ei ole tãüis vjil, ma pia manu vjil roobitsem Krk; tõesel kotil jãi kaalust `puudu, aga tõene `olli tãiskaaluline kot', tãvvelik kaal; ta nãeb suur `vãllã, aga kaalult ta `rasse ei ole Nõo; `kaalu kaotass, ar_kuiosõ mant Se || vajutis, raskus `kaalu õli `nõõri `õtsas [ploki küljes], `nüõrist rõhus `ukse `kinni Lüg; lina `aamise masinal `panti `kaalu `pããle, redeli pããl olliva kivi ja tuu preßs `pããlmesi `trul'le `pããle Ote || arvestamisest sa piãd ike egãle aßjale `kaalu panema Kod

2. a. kaalumisseade `kaalu nui on jo `kaalu `küljes, `kaalu `pannasse jo `nuiast edesi; `kaalu `taldrikud Lüg; `viska nal'a pãrast kaalu `peele Khk; Koalud olid rauast, suured malmi pommid olid, naelad peal, pãrast `tehti `pommidele kilud peale Põi; nüid mõedetasse suure kilo `kaaludega Mar; õpetaea proual on kaal, `numre laud ülevãl `otses, seieritega puha Hää; kualuga vuagitakse, ei eloaal põld muud `kualusi mutku puust margabu oli Juu; koalukausi `sisse pannakse pommid Kos; meil õlid iad ja `õiged kaalud Iis; vanass õlid puuss kaalud, kualulaud ja kualupuu, kõik õli puuss Kod; `kaeru `ãnti ikke [hobusele], kui

töö kõvem, siis tugevamast, sil'm oli ikke kaal, salvest `võt'sid Lai; kaal `vaie maha, nüid om kaal `õige; kaalu kausi nõndagu kuld `läükleve Krk; poolakaal (kümnendkaal) Har; kaubakaalu², `väikäist `asja `kaalu² Se; k a a l u s loodis Vesilood' `näitab, kas müür oo `kaalus ja seinaga `risti Han; üt's laud ala², tõnõ pääle² ja sõss kivi õigõ_pääle², et sõss sais tä (sõir) kaalun Urv **b.** fig (k a h e) k a a l u p e a l otsustamisel, kahevahel sie asi on `kaalu pääl, kas saan tämäst `asja vai en saa Lüg; `aidade jägamine on veel kaalu peel, p_tee kuidas ta leheb Khk; ilm oo kate kaalu pääl, ka ta kuivale lää või Krk; ta om `alla viijl kate kaalu pääl, `õigele `otsusele ma ei ole viijl `jõudan Hel; ta jäi nii kate kaalu `pääle, es tiia esigi, kas saab `minnä vai Ran; k a a l u (p e a l e) p a n e m a ~ p e a l o l e m a ohtu seadma, ohus olema pani oma elu surma ning elu `peale `kaalu Pha; panni oma elu kaalu `pääle Trv; Elu olle kaalu pääl, läits viil nigu üle väetse terä, et ellu jäid Nõo; täl om viil elu kaalu pääl Kr1

3. kaaluühik **a.** linade kaaluühik (10 puuda) lõna kaal oo kümme `puuda Rid; linad `ol'lid `indas, kolmkümmend nelikümmend rubla sai kaalust Vän; lina leesik kuulub kakskümmend `naala, kakskümmend leesiked aga one kualun Kod; oli vakamaa linu mahan, sai kaal linu Trv; nelisada `nakla olli, mis terve kaal olli; ku linu viisit, siis küsiti, ka sul suure kaaluge või puuda kaaluge Krk; jõoluss `olli mul kaits `kaalu `linnu käsitsi ärä tettu Puh; rabasi kaalu linna Se **b.** üks kaal `leiba VNg; paar' vai kol' `kaalu `tuydi Riias `suula aasta jagu, kaalun om ka'skümmend `punda Har

kaal² kaal g kaalu Sa Rid kala mõõtühik müümisel (30 lesta; 100 kilu või räime) lesta kaal; kaal pütingid Jäm; kolmkümmend `lesta üks kaal, kolm `lesta korraga, räimil ning kilul on sada; sada `räimesid ähk kaal `lesti `antasse toobi õlle `vastu; mere mestel o küll lesta sõnad, loeb, `viskab kolm `lesta korraga, üks sõna. saab kümme `korda visata siis oo kaal täis Khk; vat ku `kalliks kevade pütinglesta kaal läheb Mus; pailu lesta kaal `maksis turul Krj || k a a l u k a t s u m a ~ v i s k a m a lutsu viskama; lutsuviskamisega kalakaalude arvu ennustama `kaalusid `katsuvad, kivi lueb miduks `kaalusid on; `viskasid kivi ning see löi `kaalu: lups-lups-lups, se on kaalu `viskamene Khk; poisid `vinnivad `laiade kividega mere `ääres, `viskavad `kaalu; mitu `korda vett mööda edasi läks [kivi], niimitu `kaalu sai `lesti; katsume mitu `kaalu `lesti saame Mus

kaal³ kaal g kaalu Muh Kod(kual) Vön V, g `kaali Jõh **a.** hoob, kang `kaaliga lõhuti [kive] Jõh; kui kivid o `kangidega `lahti põrutet, siis kaalutse `kaaludega `välja; kaalud o puust ja kanjnid o ravast Muh; [veski teisel korrusel olev] kaal, kaalutass silmälaud üless Har || kaaluga kellä üleväh Se **Vrd** kaaluspoom, kaalupuu **b.** kaevuvinn `kaaluga kaiv, kel kaal `sisse käi; tuy pik'k puu om kao kaal, sij mia vett `vällä võtt, om kaalu or's; kaalutulp Har; kao kaal ol' tulba otsah Plv **Vrd** kaalutulp **c.** niievarb, niisi tõstvad hoovad kangaspuudel kaalu² omma² pulga² minga² `nitse² `trammi hoietass Kan **d.** "pulgake "linnasõidu" mängus" õlid kualud, kas `kuksid kuare pualed `piäle, õli sinu `võitu, kui `kuksid `valged pualed, õli `jälle sinu `võitu Kod

kaal⁴ kaal g kaal|u Var Tõs Aud, -e Mih Aud Pär kae kui koera silmäl kaal piäl oo, siis puhutse peenikest `suhkrut läbi ruu `piäle, et siis kaob ää Var; `silmele oo kaalud peal, ei näe kedagi Tõs; kaaled kasund silmade `peale, al'lid korrad Aud

kaal⁵ kaal g kaala Hi Saa Juu KuuK Kod Kõp Vil eL

1. a. kehaosa, kael nii petka kaalaga inimene et Emm; kaala sooned `aiged Käi; suured vollid löövad `sisse, siis pügalad kaala peel Phl; pañnin sal'li `kaala, mud'u on kaalale kül'm Saa; võtab kaala ümmer `kiñni ja annab suud Kod; rüi, sijj ol'li kaala `järgi sedäsi ärä lõegatud; pikk kaal nagu kurel Vil; obesal kaal ärä õõrut, taossa `kitsa Trv; künnap om lehmäl kaala pääl Pst; kaal `ringi, pää sellän (hobusel) Krk; kaal jäi `kangess; kaal kui ratta rumm Ran; `linna kakuti ku `vihma sätte, siss ollit esi ka kaalani likke Puh; Kena kaal keträjäle, kerge perse kudajale (tervitus töötavale naisele külla minnes); mul `olli ka vanast rammun kaal ja paks Nõo; pañnin vikati talle (ussile) kaala varre pääle, `naksin tedä `preśmä KodT; tsial `atla, `paistass kaal ärä Ote; mihel om kaalal lips; taosse om obõsiil kaalal Krl; tä mu'rd är^o uma kaala (kaelaluu) Rõu; Kaal must ku rattanaba Röp; üü, sa olt nii `kangõ kaalaga kui susi, painu ui kohegi tu kaal; ni väega murt `kaala (kael valutab) Se; pikä kaalaga hopõn olõ_i hiä hopõn, ka kui ku'g Lut; k a a l a k a n d m a ~ t a l u m a 1. pead püsti hoidma kahe `kuune `kanva `kaala, viie `kuune `tunva `vitsa Kod; kate kuine kand `kaala, viie kuine võtt vitsa `piuu Krk; ei kannä_`kaala, pää juñks otsah Se 2. töövõimeline, tööks suuteline olema kes vähäkese akab `kaala `kanma, lapsed, `pantse `tjijnma Kod; ma nakassi maast madalast võõrast `orjama, nigu ma nakassi `kaala `kanma Ran; Nigu kaala nakab kanma, nii õkva orja ohja kaala Nõo; Kavva naist lat'sist no_silmä `rõõmu um vai, nigu_`kaala nakkasõ_`kandma, nii kotust `kaosõ Rõu; k a a l a m u r d m a ~ k a a l a g a v e d a m a jõuproovimise mäng: nõõr või rihm seotakse mängijate kaela ümber ja tõmmatakse vastasmängijat kaelaga enda poole kaalaga vedämine on üks mäng. lähmä kaalaga vedämä, rihim kaalan ja vedäd Kod; ku naa `kaala `murdva, siss `laskva kápüle, `pandva kabla `kaala ja `kiskva niku^o vereväst läävä^o Se || turi katsiratsi kaala pääl (kukil) Trv; katesekümmen om kaala pääl (80 a. vana) Krk || kurk, kõri lips one kaala all Kod; egä neil [vammus] es oole kaala alt `kiñni, kikk ijst ol'li `lahti Vil; suutäis läüts kaalast `alla nigu `jõnksti Nõo; `niildse suurõ `kartolitükü `kaala, no neeliskless San; `serbä_`piimä pääle^o, muidu jäät kaalast kiñni^o (toit jääb kurku kinni); `kaolõ lätt kesvä uhak `kaala, sõss inäp ei kuugu^o Urv; ei lää^o kaalast `alla Krl; Süük karas kaala (toit sattus hingekurku) Har; miä kajoh tu kaalah (ei ole midagi süüa) Vas; kui om kaala `haiguśś, võta^o mett `suuhtõ, määri^o kaala `pääle, saasõ kaal `tervest Röp || vähilakk vähäl süvväss kaal ja kaits `kintsu Krk; vähjä sõrg ja kaal San; vähä kaal Rõu || fig joba külmä kaal om käänet, lääp tagasi vähä; nüid om külmä kaal murt (ilm hakkab soojemaks minema) Krk b. fig küll si inimene kiidäb kas kaal `kat'ki Kod; suu ehen sula sõber, taga sel'lä `lõikass `kaala Krk; suu ijñ om libe ja ää, sällätaga `lõikab `kaala tõesel Ran; suu iih, siss tüküśś `persehe, a sääl takah `lõikass kaala `maaha Se | kuda käsi tjjb, nõnna kaal kannab Kod; mia uma käsi käänd, tuu uma kaal kand Har | ega nali `kaala ei `lõika Nõo; lihane kijl `lõikap `luutse kaala `õkva läbi Kam | murra kas kaal Kod; tjjüd om kas murra vai kaal otsast ärä Hel; Ku_vijl pal'lo kñõlat, sõs ma_käänä sul kaala katõkõrra Rõu | eidab kaala `peele, äi tee tööd Emm | Üle kaala sadanu (rasedast) Trv | ei_tiiä kas jäi no_kaala pääle (jäi kuhugi kinni); nii kñõl' taa, et sa kohe kaala pääle `jäie (sai otsa) Har | `Õigõ mijss joht `hindele säänest naist `kaala `määri `lasknu õs; Kagu_pañd nuur inemine uma kaala paku pääle (sooritas kuriteo) Rõu | Hiñg nõõriga kaalan, a_`tõisi um virk nägemä Rõu; nii `ütlesski sullõ tuu sõna nigu `kaala `kargass (vihastab) Se; k a a l a p e a l (e), p e a l t 1. tülinaks, mureks; tülinast, murest Jähi vanamate kaala peele Emm; nee (tööd) olid pohas

inimeste kaala peal Rei; *sij inime one rißsiss, käib su kaala `piäle alate* Kod; *mis rōdm sääl saa olla vjil, ku mure kaala pääl* Trv; *sis olli sõda kaala pääl, `püssek lasive ku raginen* Hls; *nüid om kik'k kaala_päl, rügä om valmiss, einä kähen alle, linal om tuli sehen* Krk; *eläb tõese kaala pääl* (teise kulul) Puh; *mia toda `endä kaala pääle ei võta* Nõo; *um tõsõl kaala `pääle ku väits* Plv; *näl'g kiputass kaala pääle, sel jo `tjühüge lätt* Se **Vrd** kaalan, *kaelas 2. lähedal sij on `nuhtlus sii puud' siin kaala pääl* Vil; *üle pää ja kaala hooletult, lohakalt sij om üle pää ja kaala tettu nigu ossenduss* Ran **Vt** ülepeakaala

2. ülekanutult teat kehaosade, esemete, tööriistade jms kitsamast, peenemast osast **a.** kehaosadest *kolli* (härjakara) *kaal* Phl; *põie kaal* Hls; *õlekõrs tsusati sääld kusima kaalast `sisse ja mõni `erneterä kah, siss `aeti kussim `õngu täis. siss kõideti nõoriga `kinni tjuu kusima kaal, et õng `väl'lä ei tulõ* Ote; *mao kaal* Krl; *kusõmakaal om lühükene lõigat* Har **b.** tööriistadest ja muudest esemetest *Akikerves on laia õhuse tera ja pitka kaalaga* Emm; *käiä vändä kaal; kuadi* (ladva) *kaal; lina piho kaal. kaal on kupode puul. kaalass õled sidonud* Kod; *rahtspal'k `vällä keilit partsikaalan* Krk; *`saapa kaal* (kitsam koht pahkluu kohal). *saabass om siit `valla kaala kottelt. siit kaalast olli `kitsa; kirvess om kaalast ärä käänat. tõisipidi lüüp `lihku ja tõisipidi lüüp sügäväss puu `siissi; nüid änäp `tiiru ümmer ei kua, nüid võta `kaala. tõise silmäst `tõmba tõise läbi. sij om `kaala `võtmin* (sukasilmade kokkuvõtmine suka lõpetamise puhul) Krk; *`vankri ratass kaalast är `käändünü* Har; *`kitsa kaalaga?* (kraega) Se; *a d r a k a a l adra kaal – adra terä mant seniss ku `tjislēni. turbast ai adra kaala ette* Krk; *adra kaala alune om siiva ja väedse vahel. `kunnisega ummistab vahel kaala alt ärä* Ran; *adra kaal jääss mullaga `kinni* Ote; *p u d e l i k a a l pudeli kaal oo `kitsam* Kod; *koer poiss, pessäp pudõldõl kaala pääl ärä* Puh; *mõnel pudõlil om `kolde ja kollete otsan om tjuu pudõli kaal* Nõo; *ma `aie kõrgi podõlikaala `sisse, et ei päse luhvt vällä* Har; *Peräst `puuldõ `naati `võtma pudela `kaalõ vorstivalamise jaoss* Rõu; *putel' kaalaga; klaasi kaal* Se; *v i i u l i k a a l viiuli kaalal pannas keeled `pääle* Saa; *viuli kaal, kost `kägege `kinni võtat* Krk; *viuli kaal om kos keele pääl omava* Nõo; *v o k i ~ l ü h i k a a l voki kurk; k a a l a h e i t m a, j o o k s m a, p i l d u m a, v i s k a m a ok'k om sitt, ei saa kedrāde, `viskass `kaala* (heidab lõnga lühi ja pooli vahele); *`kaala `viskass, `kaala pild, lühiravva ümmer, sõss om kaalan lõng; kudamise man lõng juusk `kaala* (kulub kangakudumisel karvaseks ja katkeb), *om sitast kedrät, om ümmer pant* Krk; *voki kaalast `lasti `alla kui kedrāti; lang läits `kaala, ammaste küllest tulli ärä, juusk sinna vahete `pääle, `värtne ja siivulise vahe `pääle* Ran; *miu tüütär - - mugu `sõkse vok'ki valiste ja lašk voki kaalast tjuud `langa `alla* Nõo; *kui lang aagi päält ärä lätt, siss lätt `kaala, siss `ketrāss `kaala* Kam; *ei olõ `langa ratta kaalast `alla `laskunu?* (ei ole kedranud); *no_hiidi_sa mul `kaala* (lõng läks kedrates üle pooli otsa); *rõibõ?* (vokk) *pill `kaala* Har **c.** kõrsviljadest jm taimedest *Oder kasus naat keer kaala peel* Emm; *`leike kaal – ümarik ring `leike päl, kust lehed `kasvavad* Rei; *nävād* (odrapead) *on õrnad kaala juurest murravad maha kui vanemast lähāb* Kod; *kesu kišk kaala `rõnksi, pää mahan; kesväl kõrre kaalast lääp nõrgass, pää är lokisten. kesvä pää kaalast lääve nõrgass* Krk **d.** ehitiste jms osadest *truubi kaal* (kivilõõr truubi ja korstna vahel); [veski] *päävõlli kaalal om raud võrud `ümbre. all om maa kivi, kos kaala ase `siisse `raotu, `kaala määrätäss tavo-tiga ehk eliga* Ran; *pilli kaal* (puust toru alumise veskikivi keskel); *mine*

võta riihhetarõst kurukaala päält tuu lambikõnõ; kuru kaala pääl om ahu veerekse pääl Har

3. kitsas maa- või veeriba; maa- või merekitsus üks kaal [heinamaal] lähb metsäde vahele Kod; `kitsa kaala kottelt käip [jõest] tii läbi; [järve] `kitsa kaala kottel om liivane põhi Krk; aenama kaal; järve kaala pääl püüsimä kala. me pannime kuuritse järve kaala ette, kos vesi juusk Nõo; nuu olliva aena kasuja kaala, kos keväjä vesi üle lät's; `põlde vahel üt's väikene vahekene, tuu om kaal; ubaleht -- `kašvi `kaalu pääl Kam; tuu aenamaa kaal juusk `alla sinnä suhu; pane obene sinnä `süümä, sinnä niidu kaala `pääle Ote; võrõndiku kaal om ahtõmb ja õhukõnõ, siss lät äkki sükkä. võrõndiku `kaalu pääl `ollivõ_suurõ_kala? San; tan om üt's ahtakõnõ niidukaal Kan; suu `kaalu pääl umma? londsaku? Plv; järve kaala otsakõnõ olõ õi lajakõnõ; om säidse `versta suu kaal Se

kaal⁶ kaal| g kaali T(-l TLä) V, -l Pal van mitmesuguseks otstarbeks kasutatav (linane) rätik või riie a. surilina; kirstulina [ta] taap `endäle sjiidist `kaali, keest surnu läbi ei pašta Nõo; ku_ `kirstu pandass, siss pandass kutsuts kooli kaal, üt's laid pandass ala ja, tõnõ pääle, `säändene `peenkene linanõ, `valgõ kui San; `kuuljal kaal; kaali rõivass (valge pitsrätik) Plv; ko_ `kuulja jo kirstuh ol'l, siss `pañte kaal `pääle Se b. laudlina kaal, tuu um laudlina, tuu ummõl'di `keskest koend`viiri piten kinni? ja otsa_palistõdi är?; pulma`aigu `lүүdi kaali_saana pääle; `Käüse `rõivas kedrati kõgõ peenembä_langa? -- säält lõigati kaasikilõ linigu? ja_säält tet'ti kaal Rõu c. mõrsjalinik ku kerigu mant, `tul'ti laulatamast, sõss `viidi pruut` kākūssille kaali ala?, kaali all, ol'l mõni viis kuus `tütrikku -- sõss peigmüiss võt't kaali alt uma `mõrsa sõss, lät'si_ `lauda Urv; kaal` kaalah `mõrsal ol'l, siih `olgõ pääl sääne joonilinõ koet; ol' kaal, tu_ol' `mõrsil, ku mehele lät's, `säлга `pañti ku lät's tu `mõrsa, `pañti pää kaali `sisse [pulmalauas]; võt't tu meheimä ar_tu kaali pääst [lõplikult] Se d. linane naiste pea- või õlarätt kaali? võeti ütekõrra pääle, linanõ rõivass ol' hää paks, talvõl külmäga `pañti `ümbre kaala, kõüdeti iks `taadõ; kaal, rät'i müudu `kolmõ nukka kokko, pää pääl kui külm ol' ja sattõ, tul'l vihmasado, sõs `võeti kaal` pääle; kaal` suvõl iks ol', talvõl es kүүdä? kaaliga? Kan; kaali pääl `ol'ge suur `solkanõ rät't Se **Vrd** kaalik

kaal⁷ kaal L K I eL (-l'; -oa-, -ua- K I), g kaal|i Pär Vän Hää Saa K I eL, -e L(n kaale Var, p kaalt Kul Tõs); koäl', kuäl' g koali Khn kaalikas Pia oo pal'las nagu kaal Han; olid need `kaapsad või kaaled, kõik `tehti tuli`mulda Mih; koorib suurt kaalt Tõs; kupatamõ `kuastu ning `õuni ning panõmõ kuäl'a segä kua Khn; nagu suured kaaled olid (kartulitest) Aud; emä läks `kual'a `keskuma Juu; koal' on kevade siest tohletand Jür; `puised koalid HJn; oli ilusaid kaal'a, suured nagu suured leevad Ann; see kaali supp on keige parem Lai; küpsekaal' oli parem kui keedetud Plt; `kaale keedets kardule man, lõigats pooles Hls; mihklipäävä `үүse kasuvet kaal' viil nõnda pal'lu et aavet villase lõnga katik Krk; meil kasvava alati suure sõõriku kaali Puh; no küll olliva ilusa kaali, suure nigu ratta jälle; temäl `kasviva na (sibulad) ime ilusa, suure nigu kaali jälle Nõo; mine kaku üless na kaalijuraga?, ilm lät't kül'mäss Har; tema ravitsõs `kaaliga tsiku Lei **Vrd** kaaliss, kaalits

kaal⁸ → kaali¹

kaal⁹ → kail

kaala `kaala Hi Saa Kod eL

1. kaela ümber, külge rangid `panta obuse `kaala Emm; `rahmed `pañti ärjäle `kaala, ku `künmä `lähti Saa; pero obene, taganeb, ei taha `ranga `kaala võtta Kod; mul ei ole `kijide `kaala panna Krk; imu viab ijst, `tahtmine `tõukap takast, rõõm kisup `rõiva `kaala, arm aab aru `lak'ka (suguelust) Nõo; ta võt't henele nigu `taosõ_ `kaala, siss ku_ta naasõ võt't Har; panõ_kabõl' kuradilõ `kaala, `tõmba_ `puuhtõ üless Rõu; ei `mõista inämb midägi `pääle `naata? panõ vai nüür `kaala Plv || fig [puunõu] vitsad `lehtvad peeld `kaala Emm; [ta] pañd `hamballõ niidi `kaala, tõmmaß esi `hamba `ussõ nigu nõksati enne Har; k a a l a (k i n n i) k a r g a m a, p ö ö r a m a kaelustama, kaela ümbert kinni võtma Ta kargas mo `kaala kinni Rei; Miina esi `ol'li tälle `endä `kaala `püürnu Nõo || kallale kul'l `kargab kanale `kaala Kod

2. adv peale, otsa vana maea korušk on `kaala kukkumas Saa; pani tämale kaasitäie suppi `kaala; lina pihõ side, vägä `kaala õled tõmmanud sideme Kod; `uune om lagunü, vajuv `kaala, om `kaala vajumen Hls; sijj akkass laguneme, tule `varsti `kaala (vanast hoonest) Krk; t_om nigu anile `viska vett `kaala, sopotap ärä ja om kuju jälle Nõo; nii visassiva üleväst meile vijj `kaala Ote || no om vanaduss `kaala tulnu? Har

3. fig süüks; tülinaks; ülesandeks, mureks, hooleks Vetsid kumpkid süü oma kaala; Tõmmas omal pagi kaala (enda süü pärast kannatas); Äi sihantsed veta mette omal risdigs kaala Emm; tämä `kaala jääväd `kostokulud; kes jäe viimäses `lõikama rükiss, selle `kaala jäe põld Kod; ta jät's miu `kaala [tõõ] Krk; esi tei, aga ai iki tõese `kaala Ran; mulle kai kolm last `kaala ja esi läits minemä; lähäp `sinnä tõese `kaala `süümä Nõo; nüid om `indäle katku `kaala `võtnu (hakkas paha inimesega koos elama) Kam; tiä peräst tulõ mullõ suur' murõ? `kaala Krl; ta jätt alasi uma tüjü tõsõ `kaala Har; Ei no_naaßõ_säänäst `orjust hinele `kaala võta? Rõu

Vrd kaela, kakla

kaala|haigus kaelahaigus kikk latse olli är surenu kaala `aigusess Krk; kaala `aiguss om, ku kaal om üless `aanu, katsipoolitse üless om `aanu Nõo; kel kaalaklappõ man vil'li?, tüyl om kaala `haigus Har; kui om kaala `haiguß, võta? mett `suuhtõ Räp

kaala|alune 1. kurgualune kaalaalune obesel ärä määdanud Kod; esä `varblane, must kaalaalune Hel; lasnitsal om `valge kaalaalune Ote || vähi lakaalune vähk - - kaalaalunõ `marja täüs Rõu || varbaalune õõnsus, varba kurk mul `ol'li toona `varba kaalaaludsõ? veidükese `kat'ski Har

2. rinnaesine, manisk – Kod Krl Se kagah üt's miiss tulõ `valgõ kaala alunõ nigu? krantsil Krl **Vrd** kaalaalune

Vrd kaalaalus, kaelaalune

kaala|alus kaalaaluss = kaalaalune – Har **-auk** kaelaauk kaalaauk oo egäl `riidel, jakil ja särgil Kod; peldsil olli kaala auk; `amme kaalaauk; kaalaauk oo ümärik, pääauk om `piklik Krk

kaaladsi pl kaaladsi? kaelahted helme? ja lehe? ja t'saposka? ja sanga? ja `püürtü? ja rahadsõ? ja uuriket'i? ja ristikõrd, nu omma kõik' kaaladsi? Se

kaala|esänd kaelaisand, sundija näitse mul veli kaalaesändät, kedä mia pia `pel'gämä; tõesele naesele `ol'li ta kaalaesänd, pahand et mes naene ei saa `süüki `õigess aass `lavva pääle Nõo **Vrd** kaalaisand, kaalesänd

-kaalah Ls kanakaalah

kaala|hiired kaelanäärmete paistetus seal ja hobusel *tsial omma kaalahiire?*, *nuid om vaia lõigada, ku veri `ussõ tulõ, siss nakass paranemma* Har; *hobõsal omma?* kaalahiire?, *kaalarahu?* *ül'däss kah Rõu -isand* kaelaisand, sundija *Pole mool sihantsed kaalaisandad taris* Emm **Vrd** kaalaesänd **-jatk** kaelajatk [Mesilasel] pää taga on *kaalajakk* siis kilp San

kaala|kandja **1.** laps, kes suudab ise pead tõsta *ooh joba nakab `kaala `kanma, joba kaala `kanja. kui võtad üless om kaal kõva, joba kannap pään* Ran; *kaala `kandja, pää juuks otsah* Se

2. töövõimeline *Lapsed said juba kaalakandjags* Emm; *nigu said kaala `kanjass, nii pidid esi `endäle `leibä `tjinnmä* Ran; *ku ta joba kaala `kanja `olli, siss `panti eljä `karja* Nõo

Vrd kaelakandja

kaalakas *kaala|kas* Emm Kod, *-kass* Puh, *g -ga*

1. jämeda tugeva kaelaga *suur rammun ja kaalakas pul'l õli* Kod; *Kaalakass see on pikä ja jämme kaalaga* Puh **Vrd** kaulakas

2. kangekaelne *Poiss oli igavene kaalakas, äi kuulnd vanemate sõna* Emm

Vrd kaelakas

kaala|kell kaelakell *kaalakellä?* *omma hobõsil, `kul`lusõ ni kellä?* Se

kaalake **1.** dem < *kaal⁵ tal ei ole muud ku kaalak kolme soone otsan* Krk; *`väikene kaalakõnõ nurmõ all, kos vett juusk* Kam; *säne `hal'ja kaalakõsõga* [lind]; *pudõlil om kaalakõnõ* Se **Vrd** kaulakaine

2. krae *ol'l peenikäne kaalakanõ, madalakanõ, mata' kaalakanõ* Se

kaala|kiik *kaalakiika* tegema fig üles pooma *Mõni kinel elu apuks leheb, teevad omal ise kaalakiika. Kis omal kaalakiika teevad aa peest pörund* Emm **Vrd** kaelakiik **-kiri** pl meestesärgi kaeluse kaunistus *kaalakiirä?* *`hammõl ümbre kaala vanast õks kumaguga kirotõdi ma `eski ol'li suur kirotaja, ku karah k'äve; Kaala `kiijo `koet'e kas `kangah vai tet'te kässiga -- nyy ummõldevva_ niisama kaaldalotsõ mano* Se **-kivi** laager, millel jookseb veski peavõlli ots *päävõlli kaala all om kaalakivi, sii om kassikivist. om neid kah, kellel metal'l om* Krk **Vrd** kaelakivi **-klapp** kurgunibu *kaala klapp, kel tyyd ei olõ?, tyyul suu hais* Har **-kohus** kaelakohus *Roobõt' ol'l jo_kaala `kuhtudõ `sisse kaavat, näüss, mis sääl telle mõistõtass* Har

kaalakond kuljused *`enne olid peiupostel kaalakonnad obostel kaalas* VMr **Vrd** kaelakond

kaala|kont kaelakont *Vasiga kaalakont läks asemest ää; Ära keera sedasi pead, kaalakont läheb asemest ää. Kaalakont läheb katti ja pea `lendab `nurka viu* Rei **-kott** kaelakott *Kalarasi panti kaalakotti* Emm; *Kaalakot'in `ol'li piimäputel ja võileib karjussel ütten* Rõn; *Kaalakot't, kohe ma söögi `sisse pañni, napikõsõ ja leevämurukõsõ; kedä siss `kullõmma vai `koõsulõ lät's, ol'l näet pütükeseiga viin kaalakot'iga kaalan noorõmihe esäl; Sandõl ol'l ka_sääränsa-ma kaalakott* Har **-krae** meestekrae *kaala `kraesid vanass es õssa `keski* Kod **-krants** rangлуу *kaalakrantsi luu om ka valluss, `tolle sadamisega vißt põruti ärä; tõene vašk kooletedu ärä, kaala krantsi luu ollu `kat'ski murretu* Nõo **Vrd** kaelakrants

kaalakuta *kaala|kuta, -kut'a, -kuita* = kaelakute *käib peiuga kaalakuta* Kod **Vrd** kaulakuti

kaala|kõrd = kaelakord; kaelaehe *kaalakõrd om*, `kümnist `kopkist tett sääne `kaala panda, *s_kutstass kaalakõrd*. *kaala`kõrdõ peetäss ~ kannõttass* Se

kaala|käänaja 1. hum hunt – Trv

2. vihamees *sij om mu kaala`käändje* Krk

kaala|kännap kaelakännap *kaala künnäp sij pidäp`kaala üleväl; kaala künnäp oo kõva vedäjä, kaala siden suaned nõid vedäväd* Kod; *ilves närivet [põdral] kaala künnäpu katik, kaala künnäp, suur suuñ kaala pääl* Hls **-laager** metall-laager veskis *kaalalaager om vaset, kaalalaager om kivi sehen; päävõllil om kassikivist kaalalaager* Krk

-kaalaline Ls kangekaalaline

kaal|alune krae *Kaalalonõ om kitsas, veiga pitsitass* Se **Vrd** kaalalune

kaala|luu kaelakont *kaalaluu one kos piä õtsan seesäb* Kod; *ärä mur's kaala luu* Hls; *las [lapsed] summeldava seeniss ku mõni kaalaluu ärä murrap* Nõo; *ma`murda su kaala luu`kat'ski* Plv **Vrd** kaelaluu **-luur** (rahvamäng) *Puul`päävä`üüse ol' tyy`mängmine. sõss`veeti vägi`pulka ja? ol' kaalaluurividämine ja_tsuuri`lүүmine* Rõu **-lõikaja** vihamees vihamiis *kes alate närib su kallal, sij one kaala`lõikaja, vannub suda tõesen majan* Kod; *suu ehen sula sõber, taga sel'la kaala`lõikaje* Krk; *suu iijn om südäme sõbõr, a sälätakan om kaala`lõikaja* Räp **Vrd** kaalamees, kaela-, kaula|lõikaja

kaalama kallistama, kaela ümbert kinni hoidma *Kus kukkust kaalama* Emm

kaala|mees = kaalalõikaja *õige kaalamii'ss, taht tõõsõ`kaala lõigada?* Se

kaala|mulk 1. kurguauk *ol'li kaala mulguni liige* Ran; *pane sal'l`kaala, tuul puhk kaalamulgust`sisse* Krl

2. (hame jne) peauk *õige vanast ol' kaalamulk palistõt ja`aeti nüür`perrä* Kan; *ta om suu man makuss`õkva ku mesi, sällätakan`lõikass lõõri`kat'ski, lask kaalamulgust`sisse* Har

3. (voki osa) *meil tetäss hoid nii: pandass hoivarrass langaratta kaala`mulku ja siss nakatass langaratast`ümbre ajama* Har

kaalan *kaala|n* Kod M T Har, -h, -hn VId

1. kaela ümber, küljes *mijl on mol'liga kaalan, enäm ei õle miälen* Kod; *naa muial ei kurda ku üittõiste kaalan ja kukil* (armastajatest) Krk; *kurine om obesel kaalan* San; *kaalah ütstõõ-sõl käävä?* (kaelakuti käivad); *nä kõõ ütstõõsõl ommaki kaalah, nä tõõnõ tõõsõ mant kakkõk'j?* Se || fig *meie lapsed oo suun ja kaalan koeraga* (on suured sõbrad) Kod; *imä hoit last suuh ja kaalah* (hellitab liialt) Se |*hing villadsõ langaga?* *kaalahn* (võib iga silmapilk surra); *no um taa elo sääne, et ait um sälähn, taba kaalahn, tagavarra olõ õi?* Rõu

2. seljas, peal *mis`taevast tule, sij om kaalan kik'k* (õeld, kui vihm katusest läbi sajab) Krk || *järel tõne tüü olli tõse kaalan* Hel

3. fig tüliks, mureks, hooleks *küll om mul sõõdik kaalan* Trv; *ega sij ei ole nal'la`orjuss, mõtle meant suur kari, sij om puha sinu kaalan; temäl om neid* (kosilasi) *pal'lu, sõss olliv kik'k kukil ja kaalan* Krk; *tahab`saada, siss`nuiab. käib tõese kaalan ~ sällän`nuiaman* Ran; *mes sina sääl tõese kaalan süüd ku tõesel`endälegi midägi ei ole; küll ma_le ädän selle poesiga, si_m nigu rist mul kaalan* Nõo || *kallal tule ruttu, mõrsuk om mul kaalan* Nõo

Vrd kaalas, kaelas

kaala|naarma = kaalanääre pl *kaala`naarma? omma üless ajanu?* Urv

kaala|narts kaelarätt kaalanarts õli miässel mes käis vešti `alla. nüid one mañeskid ja lipsid Kod **-nääre** kaala `näärme valutava - - üless aanuva Ran; katsi`pool`ge vai kaala `näärme Kam; kaalanäärme ommava paistetedu, aava üless Ote; tsia kaala `näärme San; kaala `näärme? umma? üless `aanu Plv **Vrd** kaalanaarma **-pakk** kaelapak, põigiti pakk hoova all Kaalavael peab paras kaalapakk all olema; Ilma kaalapakuta äi ole vael seda joudu kut kaalapakuga. Mida lisemal kaalapaku alumese otsale panta, seda änam joudu vael aa kui vae otsa peele vajuta Emm **pealne, päälne** kaelapealne kaala `päälne om `siande `kukru `päälne Hls; vesti kaala päälil Krk; amme kaaltagune olli tõmmatu musta sãrgi kaalapäälitse pääle Puh **Vrd** kaulapäälne **-pidi, -pite** kaelapidi; fig jõuga, vägisi tõin ärä lapsed `kaalapidi Kod; ma võti latse `kaalapidi `kinni ja kissi üle läve `alla. kua man `olli kenk, emä sääld kengust näi ärä, et ma `kaalapidi last via. emä õegass, mi`sa `prohvuss tjiid, ma vitsa võta - - vai sina viad last `kaalapidi Nõo; imä pidi `lehmä `kaalapite kiñni? Rõu **Vrd** kaulapite **-puu** pl kaalapuu? kaelkoogud - Plv **Vrd** kaelapuu **-põll** õlapaeltega põll kaalapõllel rendsi man Krk; Kaalapõllega ei saa rinna päält kleit mustas Urv **Vrd** kaalpõll **-raha** kaelaraha kaalarahad õlid kaalan valla ametmehil. õberahad, auk servän ja õbekett käis ümmer kaala Kod; kaala rahad olliva ket`te kül`len, mulgud sehn. `mustlasel o`lli `juuste kül`len ja kaalan Ran; vineläsil ol`liva kaala raha? Plv **Vrd** kaularaha **-rahu** kaelanääre `seadel kaala rahud on ülesse aanuva Kod; `amba valutava, kaala rahu om üless aet Trv; ku kaala rahu om üless aanu, siis tetäss lepä `pušse ja pannass katelpuul `põške lämmit `kaaru Krk; katsipooliku, kaala rahud vai munad aeva üless Ran; mul aeva kaala rahu üless Nõo **Vrd** kaalarahuke, kaelarahu **-rahukene** = kaalarahu kaala rahugeste paistetus Rei; kaala rahukse valuteve Hls **-rang** rangluu - Käi **Vrd** kaelarang **-rihm** pinil küll om kaalarihm Har **Vrd** kaelarihm **-rõngas** rangluu kaala rõngass. meil ol`l siihn nuur` poišs, tu nii elläv ja pallav, murd kaala `rõnga `kat`ski Har **-rätt** kaelarätt meestel olli kaalarät`t, siidirät`t olli kirikun Krk; kaalarät`t iks jäi rõivastõ ala, üts ots sälä pääl, tuu topiti ala, tõnõ sääd, et `rulli kokko es viä?; mõni lät`s `hammõga `pal`jalt `kerkohe, es olõki kaalarätte; naisil olli? `valgõ rät`ti? kaalan; mehil ol` kirriv lak`a juunt nigu põllõ rõivast kaalarätiss Kan

kaalas `kaalas Emm Rei Phl, kaalas Saa VMr Vil kaela ümber, küljes Viimaks käsi-jälg kaalas (hoiatus lapsele, et ei kukuks) Emm; `pärlid olid `kaalas; `käised `kaalas (särk oli seljas) Rei; pand olli `kaalas Phl; `enne olid peiupoštel kaalakonnad obostel kaalas VMr **Vrd** kaalan, kaelas

kaala|sall kaelasall kudab mehile kaala `sal`la Kod; kui sukka või kaala `salli koad, siss pistetes silmä kokku, siss om `viklekiri Hel **-soon** kaelasoon kaala sooned `aiged Käi; lašk `õorda kaala `suuni ja näppi; küll õli vihane, kaala suaned `püssi Kod; ku kaalasoone valutev, sõss pitsidets kaala `suune Krk; kae kui `tõmban sulle `müüjä kaala `suuni Ran; tule triigi mu kaala `suuni Puh; mul aap valu siiä kaala soonde `sisse ja südä om ka alb Nõo; Ma lassi `indä kaalasuuni ka tasuda Urv; kaala soonõ? alutõsõ; pitsidä? mul kaala `suuni Krl; ja sõss niku kaala `suuni päält jah, säält ol` last jäl`tada õt `aadreverd Plv; hobõsõ tal`li `lahtre puu ol`l `val`mis `pantu, tollõga `añti herräle kaala `suuni pite Rãp; Vanaimäle kõõ miil`dü ku? mi? timä kaala `suuni tasõ Se **Vrd** kaulasoon

kaalast kaala|st Rei Saa M Puh Nõo San V, -ss Kod

1. kaela ümbert, küljest `ühte `päeva pole `rangi kaalast ää (hobune alati töö) Rei; võta ripeints ää kaalast Saa; obene alate rangin, ei õlegi `ranga kaalass suand ärä võtta Kod; mine vahel kabel kaalast mul ärä ometigi (öeld, kui kellestki tüdinud ollakse) Krk; `elme võti kaalast `väl'la Lei

2. (kellegi) käest, tülist, vastutuselt ära sji asi sae mul kaalass ärä, ei õle muret tämägä Kod; är läit's kaalast ottigi (ometi) vahel Krk; ku mul söödik kaalast ärä saab, mes mul viga siss elädä Nõo; no sai ar sjo tüü kaalast, sjoost tüüst `pässi prii; ma saadi timä kaalast ar? Se Vrd kaelast

kaalastikku kaalasti|kku Plt, -gu Ran Puh kaelastikku `istusid ike kaalastikku koos Plt Vrd kaalatside, kaalatsiku

kaalastokk kaalas|tok'k g -toki krae vanast kaännimi_maneskit, es olõ? kaalastok'k nigu nüüt Plv Vrd kaalduk, kaalustükk

kaala|tagune krae, kaelus maagelõng olli kirjutetev lõng, sellege kirjutive `ammit, kaalatagust ja rinnaedist Trv; `kaaldanõ ~ kaalatagonõ Röp Vrd kaal-, kaelatagune -**torn** turi, selg kaalatorn om `haiges jäänü?; kaala torn hallutass, soonõ? hallutasõ? Har -**toru** Villõ tuul' mugu_puhk kaalatorust `sisse; Ma `üt'li, et lasõ õi_ma_joht `hindele kaalatorust `sol'ki `sisse valla? Rõu; ku tapat `oina `maalõ, nilut ar nakat ragoma, kaalatoro mant raasakõnõ `hiidetäss är pinile Lut

kaalatside kaalatside TLä kaelakuti kaalatside kyyun Ran; nüid jälle olliva kaalatside kyyun Nõo Vrd kaalastikku

kaalatsiku kaalatsi|ku Kam, -gu Puh kaelakuti istuva kaalatsigu Puh; `ikseva kaalatsiku koon Kam Vrd kaalastikku

kaala|turi turi ma anna sullõ üte paugu rusikuga_kaalaturja pääle Har; sis pandas liha `liuda. egast kotusõst pandass raas, jalg ja rind `vitsa jah. kaalaturu papi jaost; kaala turost läts kuul' läbi Se Vrd kaelaturu -**tõbi** kaelatõbi kaala tõpõ lõpõss õks pal'lo tsiko är? Rõu -**vaag** Aketi kaala-vaega (hoova abil) kivisi kaaluma Vrd kaelavaag -**vahe** kraevahe `Sutsis poisi kaalavahe lund täis. Vihmaga `tõmba `paslak pehe, kaalavahe seisab kuiv Emm -**vits** rangлуу kaala vits, taa om `ümbre kaala; tuu ol' maha satt `kuurma päält ja kaalavitsa `kat'skiss lõönü? Har

kaalda|alonõ → kaaldalonõ

kaaldak `kaalda|k g -ku Hel Rõn, -ka Lei

1. krae enne olli [hamel] lai `kaaldak pääl, käänit tagasi maha Hel; `ammel olli `kaaldak pääl nigu jakil ja `kaaldakul olli nõõri kül'len, `nüürega keedeti üst `kiinni Rõn

2. püksivärvel – Lei

3. kaelarätt – Lei

Vrd kaaldakõnõ, kaalduk, kaalduke, kaaltagune

kaaldakune → kaaltagune

***kaaldakõnõ** `kaalta|kõne San, -kõni Krl(kaalda|kõni g -kõsõ), pl `kaaldakõsõ Har dem < kaaldak `kraile kaaltakõist vaia pääle ummõldõ; [juba on] kaaldakõsõga Krl; `Kaaldakõsõ ja `käüse veere_nuu? `ol'li õks alasi `rohkõmb mustass lännü? Har

kaald|alonõ Röp Se(kaaldõ-, `kaaldõ-, `kaalda-) = kaalduke vanast ol'li `hammõ `külge pant kaaldalonõ. säntse k'irä? tett rõivatükü pääle, verevä langaga ummõldu? `ümbre

kaala, katõ sõrmõ lautsõkanõ (laiune); Krahmalaga tetäss kõvass `kaaldõalonõ; särgil, pindsagul, `kaskal kah om kaaldalone Se

kaaldanõ kaalda|nõ Se, g -tsõ Rõu, `kaalda|nõ Vas Röp Se, `kalda|nõ g -dsõ Lut

1. krae mul vaia hammõ kaaldaisi ummõlda? Rõu; `hammõ `kaaldanõ; hüäl pal'tol om varat'nik a pii rõivil omma `kaaldadsõ?; `pal'la kaalaga vai `kaaldatsõga? Se; hammõ, särgi `kaldanõ Lut

2. värvel kaadsa `kaldanõ Lut

Vrd kaalduke

kaaldma¹ `kaaldma, (ma) kaalu San Krl; ipf (ma) `kaaldse Rõn, `kaaldisi Krl, (ta) kaald Lut

1. kaaluma (raskust) lina ommavõ_kaaldu. pangõ är_lina_kinni?, saava_lina är_kaaldu ja `aita viiä? San; ma `kaaldisi tsukõrd Krl

2. hoobama, üles tõstma üless `kaaldma oonõt Krl; no kui lask `kaivu pangi, nõst pangi tävve vett, toori kaaluga kaald `ussõ, kivi tuu kaald `ussõ Lut

kaaldma² → kaalduma¹

kaaldu kaldu Post oo nii kaaldu vajund; Selle titsi peab siie püsut kaaldu panema Kaa

kaalduke kaaldu|ke Saa, -k Saa Hel(g -i), `kaaldu|ke Trv Pst Hls, -k Hls Krk(-tuk) Lei(g -i), kaaltuke Pst Hls(`kaal-) Krk, g -kse krae, kaelus ijst olli ame `valla. kitsass `väike kaaltuke pääl, üits veereke Pst; ma kibrote `amme `kaaldukest; karatse teive neid `kaalduksid aive; `kaaldukse ja piha vahel olli `meestel rahako't; Vanast `aeti `amme kaaltukse ärä, mestel. našte `ammel es oleki kaaltukset. vanast olli mešte `kampsunidel ka püstkaaltuke pääl, aagig `kinni Hls; mea `õpsi `kaaldukest `aama. `valge niidige olli kiveriku kõveriku pääl aet. mis aet `kaaldukse, neil ei oole üttegi `kipra Krk **Vrd** kaaldak, kaaldakõnõ

kaalduma¹ `kaaldu|ma Kuu Khk Pha VII Mar Mär Saa Kos/-oa-/ Koe Rõu/-mma/ Vas; `kaaldma San

1. kaldu minema, alla langema laev `kaaldus [küljeli] Pha; puu akkab `kaalduma, kui ta alt läbi raiud Mär; kui `saagmine lõppes, siss puu `kaaldus `ümmar Saa; `uibu om ubiniid nii täüs et, ossa omma_maha_kaaldõnuvõ San; tuj ußs `kaaldu hõhvalõ pääle, ma_tugõsi viglahanna `vasta et, sõss saa õi? ußs `kaalduda hõhvalõ pääle Rõu; puu `kaaldu maahha, `ümbre Vas

2. kuhugi, millegi poole hoidma, suunda võtma, suunduma `kaaldub `toisepuõle Kuu; `kaaldub `senna poole Mar; jutt `koaldus sennapuõle Kos

Vrd kalduma

kaaldus kaaldus kaldus – Kaa

kaaldõ|alonõ → kaaldalonõ

kaalejaak pej kes `ümmer ulguvad ja varastavad, nende `kohta oo `seoksed alvad sõnad, kaalejaak ja `jeebur Aud

kaalejaan (ravimtaim); ?palderjan kaalejaan jah kasvab jõe `servas oea nõgus, juurikad tulevad ära pesta eloste; kaalejaani tutid, täma on `sitke Kul

kaal|esänd kaalaisand, sundija ka kos mul õigõ? kaalesänd tan om Krl; olt sa kaalesänd mullõ, istut kõõ kaala_päl Se **Vrd** kaalaesänd

kaali¹ n, g *kaali* p *kaali*|d, -t Muh Rei Khn Kam, p `kaali Khk; p `kaali Lai Röp; n *kaali* Tor; n, g, p *kaali* JMd; n `kaali Kuu; *kaal* g *kaali* Trm; *koal* g *koali* Kos; n, g *kuali* p -da Kod kaalisool *lihutas kaaliga* Khk; *Kaalit ning suppõrt pannassõ enne rugi külü põllu* `piäle Khn; *kivi lõhkujad ise tegid lõhket, panid `kaali ja `suhkrud ja sütt segamine* Lai; *lehtpuu tuhal õlema kualida ulgan, õkaspuu tuhal ei õle* Kod

kaali² → kail

kaalija `kaalija kää-, kaarditark – Mus

kaalik *kaali*|k g -ka = kaal⁶ *vanast ollu tüdrukil laulatse ajal kaalika ümmer* Trv

kaalika|leem kaalikasupp *kualika leent `keet`sime `kahte `moodu, tegime liibud, siis panime `tangu ja `keet`sime piimaga; [või] kaalikad raiuti rauaga nigu tangud, piimaga keedeti, `pandi `tangu ka* Lai -**lohk** kaalikaloik; pool kaalikat `kaalika `lohku `pandi `ahju VNg; `kartuli `lieme sies õlid `kaalika lohod Lüg; küpsetasin kaalika lohu ära Iis **Vrd** kaalilohk -**piirakas** kaalikapirikas `leiva `taiginast `tehti küll `kaalika `piiraka VNg; `kaaliga `piiraka sai teha ikke `ühthe `puhku, sie `tehti rukkijahu `kuoriku `sisse Lüg -**puder** `kaaliga `putru VNg

kaalikas *kaali*|kas spor, u S(-gas g -ga Khk) L, K(koali-, kuali-) I(kuali-), `kaali|kas R(n -gas Kuu Vai(-ka), g -ga VNg), g -ka; *kaali*|k u Pal Puh TMr Vön Rõu, g -gu Jäm Jaa, -ku Trm/koali-/ -ga Rei, koalik g -e, koal`ke, kualike Kod juurvili (Brassica napus) `ühthe `puhku panivad `kaalikku `ahju, panivad `suure `panni `kaaligu täis VNg; *pääl pääl pääl ei `kõlba `istutada, siis ei saa `kaalika* Lüg; *ne on `karged `kaaligid* Vai; *mo vanemad `üitsid `leiked, aga me oleme kaalikaks akand `üidema* Kär; *puene kaalikas* Kul; *kaalikad tohlastavad, on `pehmed, `tombavad siest `valgeks, on arvad* JõeK; *ega tohletand koalikad siis kõlba ästi süia, nied on kibedad* Kad; *kual`ke kuabe on magus* Kod; `kartuli ja koalika puoled Pal; *kaalikas kasvab `mihkkipäeva õösse veel villase lõnga `kat`ki* Lai; *kui `juuksed ää lõigati, siis oli pia kui kaalikas ots* Plt || fig taipamatu inimene õled üks `kaalika pää ehk kabusta pää Lüg **Vrd** kaal⁷, kaaliss, kaalits, koolikas

kaali|lohk kaalikaloik pannakse *supi `sisse kaali `lohku* Ann; *kieda kardulest ja kaali `lohku, lihakoit `sisse, olid iad `süia; kaali lohk, nisuksed paksud siivid* Amb -**loom** kaalikataim *ku `käega pillut kaali `luumele vett pääle ehk vihaga, tüü om `sipmine* Nõo

kaalima `kaalima, (ma) kaali Jäm Ans Mus

1. nõiduma, arbuma; ennustama *mine käätaga `juure, las kaalib üle* Mus

2. välja uurima, selgitama; üles andma *ma kaali see asja üles, kui üks sala asi on; `andas seltsilise üles ka - - küllap nad isi üksteist üles `kaalivad* Jäm

Vrd kaaluma

kaali|nänn lstk "kooritud kaalikas, millele jäetud lühikeseks lõigatud varred külge" Näh, võtta `kaali`nänni, ia laps `nämmib `kaali`nänni Lüg

kaali|rõivas surnulina ja kaalirõevass om kah mul valmiss, ele `valge, pleegitu ja paks Puh; `Lasku_i kaalirõivale silmäpisarat pääle Vas **Vrd** kaal⁶

kaali|sool (väetis) kaalisool `kõlbas iga vil`jale Trm; *külveti kaali `suula pääle, sis nisu tulli nõnda et* Krk; *näele (juurviljadele) pandass väe üst `vosvori ja pillutass lämmätust ja tõmmatass kaali`suula* Rõn; *kali`suul, tu om põllu vägi* Se **Vrd** kaali¹

kaaliss kaaliss g kaali kaalikas *kui kaaliss ärä kõsanu om, ega ta siss kasuma_i lähä* Puh **Vrd** kaal⁷, kaalits

kaalistama `kaalistama selginema (pilvitusest) sealt jo `kaalistab, akkab vist üle `jääma Hlj

kaalits `kaalits pl `kaal'(i)tse Vön(kaal'ts g `kaal'tsõ), g -a Ráp kaalikas `kaalitsal om paks ja mõro kuyr; näet virgõssõ jupikõnõ `kaal'tsit om Ráp Vrd kaaliss

-kaalja Ls hingekaalja

kaal|kell kaelakell kaalkellä? hobõsõlõ `kaala pandass; maõs säidsesada `marki kaalkellä kõrra iust; kaal kellä helü; Maaselitsa aigu sõidõti hobõstõga ringi, hobõsil oll kaalkellä? kaalah Se **-kirjass** kaalkirjass lepatriinu – TMr

kaal|koogud hrl pl kaelkoogud kaal`kookudega on `kerge `kande Phl; veid `piimä kaal`kuykegä, tõene mannergu tõesen õtsan; vanass `mõisan muanamehed kaännid kaalkuagudegä luamadelle; kaalkuyuk one laiass tahundet puu ja konksod one köödiku õtsan Kod; kui muud ametit ei ole, siss ole vai kaalkooguparandei, kui sa muud ei mõesta Hel Vrd kaala-, kaal|puu **-kooku** tõmbama, vedama kaelkooku vedama kaal`kooku tõmmeda ninda kas pää `otsast maha Emm; kaalkuagu vedämine võtab piä õtsass ärä kua, sij one sij kaalaga vedämine Kod **-kott** kaelkott märdsiesäl - - kaalkot't `olli kaalan, kaalkotti `panti liha, `leibä ja `saia; kadriale `panti kaalkotti karaskit; kaalkot't `olli vähjulisel kaalan, tõese `käega püis vähjä `kinni ja pañd kaalkotti Nõo; kaalkot't sañdil Se Vrd kaalakott **-lõig** kaelakütke, kett kes nüdi`pääga lehm `olli, tollel `olli kaallõig; kaallõjal `olli üten otsan silmuss, tõesen otsan `olli puu püür, `tolle susass silmussel läbi ja `olli `kinni Nõo; vanast olliva sarvlõia, nüit om kaallõia – `ümbre kaala om ket't Kam; õhvakõisil ol'l kaallõig, nuil `ollive `pehme_sarvõ? San

-kaalne Ls kange-, üle|kaalne

kaal|pulk 1. vankri vahepulk rataste kaalpulk `olli tel'est ja lakussest läbi Nõo; `Rauda olõ õs `vankri man neh `rohkõp ku nyu_paa kilda_sääl tele sisehn ja_kaalpulk Rõu; vanast ku ratta? olli `puudsõ?, ol'l iks kaalpulk ravvanõ; kat's kaal`pulka kadajast Vas; kaalpulk, tyyd kutsti serdesnik, tu ol'l kuusõ oss, ederattist tõllast läbi, kutstass kaalpulk Se

2. linakolgitsa osa [kolgitsa] `Ysalku `sõsse käve_terävä_servä, mis luu `kat'ski lei. Nyu_puu? ol'li_takast kaalpulgaga_kiñni?, sõss sai tõõsõst otsast kiñni võtta ja_lüvvä_linaluu puruss Rõu

kaal|puu 1. hrl pl kaelkoogud Kaalbudega aa ulga kergem raandud tassida kut kee otsas Emm; läin kõrtsi kajust vett `tooma `kaalbutega Phl; kui ütsindi `lehmi vett viid, siss viid `kaalbuiege; Kes üle kaalbu vai tuubrepuu astus, nakkas sälg valuteme Hel; vanast `pernase võtiva tõese `kaalpuu kongu `otsa, tõese läniku ja `viisivä `nurme `süvvä Nõo; emä läits tühü `mõisa `teole, võt't latse rüppi, `kaalpuiega söõgi üle ola Kam; länik `panti `kaalpuu `otsa, leeväkot't tõsõ angu `otsa, länik tõsõ angu `otsa San; meil umma loogusõ? jah. mõni `ütles ka `kaalbu Plv || kaelkookude puu lai kaalpuu, kitsas vajotab õla `sisse Kod

2. reeraami ristpuu `kaalpuu om edimäse kõdara `kot'sil. timä om nigu kõdara otsa kõrval. tä hoit `laagripuit kuyun Ráp

Vrd kaelpuu

kaal|põll õlapaeltega põll Mõni külisi põllest. Ol'l kaalpõll nigu praegu, nõõri man San; nüüd tulliva na kaalpõllõ?, koton sõs jo uhkõndõdi noidega Kan; Koet kaala nüür, tyy neh `pañti kaalpõllõlõ_kaalaa nõõris Rõu Vrd kaalapõll

kaalsa n, g `kaalsa Rõu Röp Se (kaalult) raske Linna külveti sõss ku_kuu ol'l maohn, sõss sai? `kaalsa_lina?; linanõ um `kaalsamb iks ku tyy `kaproñniit; Soodi lina_sai? aha? a nuu_sai_`pehme ja_`kaalsa? Rõu; `kaalsa_lina?omma_`säantse rassõ? ropsitult vai rabatult õks Röp; timähhavva om `kaalsap vili Se

kaalt kaalt Röp, kalt Se kaudu `tämbä ma_`läägi `Tarto kaalt kodo, mud'o käve õks tõist tiiid; latsõ_käävä_`veški kaalt posti `perrä Röp; läk'i? Obinitsa kalt kodo. kost kalt tii K'aut Petserehe Se

kaal|tagune, -taonõ -tagu|ne g -tse Hel T(-nõ Nõo), -nõ Urv Krl Har(-takunõ) Rõu, -`tao|nõ Urv Plv Vas, g -tsõ (-dsõ)

1. krae, kaelus `valgide kaaltagutsidege Hel; [pesupesemisel] `panti `tuhka seebi iist kaaltagutse `sisse; pikä juussõ kaaltagutse pääl vällän Ran; kaal olli muedu pal'lass, aga `amme kaaltagune olli tõmmatu musta särgi kaalapäälitse pääle; ega kõdardega `kampsunil kaaltagust es ole; meste `amme lağa kaaltagune olli iluste `väl'lä tipitedu, tipi pääl ja vitsa `viirde `aetu Puh; nigu kaal om, nii tetäss kaaltagune kah; kaaltagune olli ärä `määrdenu, temä mõtelnu et, mes ma tost kaaltagutsest mõse, ma mõse üle kõige Nõo; vanol mehil ol'l [hame] lağa kaaltagonõ katekõrra käänat Kan; Ammõ kaaltaotsõ olli kah pilutõdu Urv; kaaltagudsõ viir um `katski Rõu; kaaldaotsilõ ja käüss `värdlilõ noile tõmmati `süipi Plv; Kämblä laiunõ kaaltagonõ om illos, paras; `Ümbre kaaltaosõ piät õks midagi puntsutamma, ilosamb saa Vas **Vrd** kaala-, kael|tagune

2. püksivärvel Lakaga `pükse kinni `pandmine ol'l - - kaaldakutsõ manu?; Kaaldakunõ oll pruindsil kah. Kimardõt pruints ei_saisa? jo ilma kaaldakutsõlda `ülhen Har

kaal|tross `jumpritest läbi kinnitata kaaltrossid JõeK

kaalu `kaalu Nõo Võn kaldu mõsta mõsta `mõõlu, kassiand `kaalu, kaalup kana pesä, üits muna sehen = laits ällin Nõo

kaaludama kaaludama kaelustama Nad kaaludast teinateist nenda et Rei

kaaluja 1. tgn < kaaluma

2. ennustaja; nõid – Tõs PJg Vän **Vrd** kaalija, kaalunaine

kaaluke kaalu|ke Hel, -ge g -kse Saa krae `amme kaaluge on kare Saa **Vrd** kaalus

kaalu|koda hoone, kus kaalutakse läksid kaalu koja `juure `einu `kaaluma Khk; `koormad koaluti koalukoja pial ära Kos; kualukõda one turu piäl Kod; [Tartu] turun `ol'li suur kaal kaalukuan, säääl käesivä `kaalman Ran; ol'l üte kausikõsõga võet uma `süümise jaoss [võid], tyyud `tahtsõ kaalukua perremiiss armõtudõ henele Har; kaalukoa man kaalutass Se **Vrd** kaalumaja

kaalu|kuul kaalupomm – Lüg Jäm Kse

kaalukõni dem < kaal⁵ – Krl **Vrd** kaeluke

kaalu|laud kaal¹; kaalukauss kualulaud õli nel'jänukeline puuss laud, nüärid egäss õtsass sõlmega Kod; tõese kaalulavva pääl `olli tyy asi, midä sa `kaalu `tahtsit, tõese lavva pääl olliva pommi Nõo; pank_kaalulavva pääle Se

kaaluline kaalu|line Hää/-lene/ Puh Plv Vas/g -litse/, -linõ Se

1. a 10-puudane arvada et kaalulinõ saa [kaalu jagu linu] Se

2. fig (otsustusvõimetust inimesest) ära ole kaalulene Hää, katõ kaaluline Plv

kaaluma¹ `kaalu|ma eP(`kaalo- Käi LNg; -oa- Pöi Kos, -ua- Khn Koe Kad); `kaal|ma VNg Khn Saa Kod(-ua-) KJn Vil Trv eL(-me M San), (ma) kaalu(n) eP(-o- Ris) eL, `kaalun R; ipf (ta) kaald Kod Nõo Har, kaal'd Plv; pr (ta) kaald Rõu

1. kaaluma, raskust mõõtma `ennevanast meil `lueti läbi keik kalad, `eigä siis ei `muedetu `eigä `kaalutu Vai; nüid `öetse kooli `lapsi koolis kaalutama Muh; poiss `poodis `müija ja `kaaluja Käi; Jusku kullaga kaalub (vähese töö eest liiga kallist tasu nõudma) Hää; ma ei tea kui `raske see lõng on, ta alles `kaalumata Juu; ekse ole margap, kellega siin `muuga ikke `kualuda suab Kad; kui `surnu kruam margapuga ärä `kualdu ja rohoga `sisse `panna, siis `seismä vjil, moete ijred ja koid süäväd ärä Kod; Kaalu ku kulda (mingit asja vähe andma) Trv; vanast kui päsmerd es ole, siss `kirvega kaaluti `leibä Ran; Mõista, mõista mõõlu, kassi and kaalu, kaalup kana munakõst = margapuu Võn; kaalu meid üless ku `raske mi olemi jah San; liha `kaalja?, nimä? es mõövä?, ni `kaalva? Se || fig kas sa sedä `aega tiäsid `kualdu; keäsi näid uassid edemält kaald ja mõõt Kod

2. teatud raskuses olema, kaalu omama ühtvõrs `kaaluvad Lüg; küll see nüid pailu kaaluks see eina koorm, vett täis puhas Khk; rohi kaalub `ikka eina tugevasti ülesse Käi; põrsas kaalub [kümme] `naela Trm; tüüd olli pal'lu ja latse `ol'li, ma `jäie nii `kergess, et es kaalu ämp midägi Nõo; pal'lu sa kaalut San; šjoo tunnõ ma `käega pal'loss kaal Se

3. hoobama, kangutama, üles tõstma Kaalu see kivi kanjiga välja Jäm; lapsed panid aja irre põigiti aja `pæle ning siis teine `istus teise otsa `pæle, siis teine `kaalus teise üles, `kiikusid sedavisi Khk; Kanjiga koalutakse kivisi ja lüüakse `aukusi moha Pöi; kitsass ligu kaalub matused pealt maha Vig; kutsuti appi [kive] `kaaluma, kaeveti `lahti ja kangid `alla Vän; kiva sai aga kangi pial kaalutud, kangutud, `kaalusime ja rippusime sial pial kahekeste JJn; obosed jäid `jalgupidi `sisse, aga ma `kaalusin nad `jalgupidi `väl'lä KJn; sji oone kaaluts üless `puumege ja raiuts `pal'ke ala, tetäss `kõrgepess Krk; sain om vaeonu, selle piäb üless `kaalma Nõo; `saarlasõ võtiva puid juurtõka, `kaalseva `väl'lä Kam; silmä laua_kaalutass üless, siss nakass vesi `juuskma Har || `suula `mõõtma ~ `kaaluma (rahvamäng) selg selja vastu seistes, käed küünarvars-seongus ühendatud teineteist vaheldumisi seljale tõmbama Se **Vrd** kaalutama

4. vajuma, kalduma pilv `kaalub `sinne `puole Lüg; Tüü ots on ikka `raskem, koalub `alla Pöi; see koorm kaalub teinebole `ääre, tä oo `veltu läind; [piir] akand Ranna `mõisa maa `sisse `kaaluma Mar; `rõngad kualuvad põhja `puölõ, et [võrk] mette vee piäl ei seesä Khn; kui puu `murdub, ladva `raskus kualub `irmsass, juuriss kualub ülesi; kõhnad eläjäd, `seisi võsu jäären, kuegotas ja kaald piäd `alla Kod; [vilja-] pää lätsivä vett täis, `kaalseva `silda Kam || fig noh, saab näha kumma poole see asi kaalub, kummale [kohtus] `õigus jääb Khk; keik pärandus kaalub tema käde Rei; aeg jouab `sinna ligi, kaalub `sinnapuole VJg; kummalõ poolõ nüü? mõttõ? `kaalva, kas `õigõlõ poolõ Röp **Vrd** kaalduma¹

5. kaalutlema, järele mõtlema piaks seda `asja `kaaluma `enne kui akkab tegema Hlj; ma ole seda `asja `järge `kaalund, `arvand, otsus jähi ikka sedasi `jälle Khk, ma `kaalusin õige kaua seda `asja, aga ei saand `õigest `ühtigi VJg; tõsine mees oli, `kindla iseloomuga - - mis `ütles, selle oli juba läbi `kaalund Lai; küll ta `mõtles ja `kaalus, ei teand mis teha Plt; ma `kaalse kas lää või ei lää; ma ei saa periss `otsust `anda prilla seeni kui ma `järgi kaalu sedä `asja Hel || usutlema sa kui `hiinge kaalut, sa usu_i tõist Se **Vrd** kaaluslõma

6. (piibli või lauluraamatu abil) ennustama, arbuma `kaalus `aigusi ülese, `võtme `piale pani raamatu, `rääkis seda `aigust, kellega tuleb tänd parandada, kui `õigus oli kellega tuleb parandada siis läks `ümmere kohe, see oli see `kaalumine; vanaema `kaalus laulu raamatu ja `võtmega, `kaalus `aigusi ülese Pär; metu kord pime Anu `kaalus `lõngade ja odra teradega - - nii nad (kasvajad) kadusid ää Vän Vrd kaalima

Vrd kaaldma¹

kaaluma² `kaaluma, (ma) kaalu(n) kaelustama ta `kaalus mind Rei

kaalu|maja kaalukoda `kaalumajas `kaaluti midä asi tuli `kaaluda Lüg; kaalu maja, see on suur kut eina küin, `teisest `otsast minnasse `sisse eina koormatega, `teisest `välja Khk -mõõt ega `enne kaalu `mõetu põld, kõege rohkem olid vaka mõeded Mär -naine nõid Kaalunaene võtab üles kust tõbi tulnud Vän -nui margapuu kaalunuiaga kaalud linu Tõs; kaalu nui või `päsmar Tor -pomm (suurem) kaaluvihht `Kaalupomm `rauast, kääpidemega, `nummer pial, üks tähendas `kümme `naela Lüg; kaalu `pomma põle nii pal'lu kui `tarvis oo, ei saa korraga pal'lu `kaaluda Mär; kualu pomm one ümmärgune, sang kül'jen Kod; kui ammu ni kaalu tulliva vai kaalu pommi Ran -ponn kaalupomm – Trv

kaalu|puu 1. mitmesuguste esemete osa a. puust kepp, mille küljes rippusid kaalulauad kualupuu ja kualulaud, kõik õli puuss Kod b. (veskiosa) kaalu vai `pompamise puu ~ lõõdsa puu Har c. (linamasina osad) – Röp Se

2. hoob, kang kaal, kaalu puu, nendega kaalutse kivid `välja Muh Vrd kaal³

kaalus kaalu|s Hi(kaalos Käi) Saa Kod Plt, -ss M(-s Hls) T V, g -se (-sõ Har Lut, -sse Kod Puh, -ssõ Plv, -ssa Vil)

1. krae Jäkk aa - - kaalusest napivõitu; veered ja kaalust olid vanasti kirjudat Emm; miasse särge kaalussed õlid vanass laiad nagu nüid one kraed. siis õli kaaluss kukearjaga üle arjatud; vanass kuvved õlid vene kaalussega. kui võt'id üles õli üle piä. venekaalus õli viis-kuus `tol'li lai Kod; vanasti oli naištel kua särgeil kaalus Plt || rinnaesine, manisk ka² `valgõ kaaluss `kaala pant Krl Vrd kaalustükk

2. kaelarihm; kütke osa [lõa] kaalusel on kaks `otsa. kaalus ol'li kahe sõrme `jämmune Saa; lehmä lõög lodev. sidusime lõhemäss lõa kaalus Vil; kelläl olli kaaluss. pañds [hobusele] kaalusek `kaala Krk; panõ_hopõn kaalusõga kiñni? kablakõnõ `ümbre kaala kiñni köüdet Har

3. kaelarahadest kee, helmekee koos kaelarahadega meu emäl olli täis kaaluss ollu, viis raha ja neli `lehte, ku `kõndin siss kõrisnu Hel

4. riidest silmus purjel purjel on kaalussed kül'jen. egä `õmluse kõhan on kaalus Kod

5. koti kanne kot'il ol' uma kaaluss Rõu

Vrd kaaluke, kaelus, kaulamus, kaulus

*kaaluslõma kaalutlema, kaaluma kol² tükkü kaaluslõsõ un `paatava² Lei

kaaluss|poom hoob, kang kaalusspuum, kaalu sõss kivi või `kandu üless Krk Vrd kaal³

kaalustama kaalustama kaelustama – Puh

kaalus|tükk kaalustükk kaelus, manisk – Kod Vrd kaalastok, kaalus

kaalutama kaalut|ama Rid Kse Plt, -eme Krk San, -amma Röp hoobama, kangutama; kallutama, kõigutama; kõikuma see maea tahab kaalutada Kse; lämpjalg on - - siis käigu juures kaalutab Plt; kivi kaalutemise puum Krk; mis sa kaalutat sest loot'sikust San; kaalutass `väega [paati] sõss kae² jo ku `viijrde saat Röp Vrd kaaluma¹, kallutama

kaalu|tulp *kaalutulp* kaevusammas – Har Rõu **Vrd** kaal³

kaaluvane ebakindel, kõikuv, muutlik [inimene on] *Enämbjagu alade* `kaaluvane (kord parem, kord halvem) Kuu

kaalu|viht *ne suured poldid kaalu* `juures oo vihid, kaalu vihid Mar; *koalu vihid, olgu suured ehk* `veiksed Juu

kaal|varn aiskodar – Emm Phl *ree kaalvarn on ees* `otsas; *köve ots* `panta ree kaal`varna `kinni Emm

kaamasnikka `kaamasni|kka g -ga müürsepp `kaamasnigad ken sedä kive tüöd tegiväd; `kaamasniga `kello. `kaamasnigad ottad senegä `savve ja `kalki Vai

kaamel¹ *kaa|mel* g -i Rei Rap Trm Plt, -mõl` Krl/g -meli/g -mõli Rõu Se, -mel` Vas(g -mli); `kaa|mel g -i Emm Kos/-oa-/ Kod/-ua-/; n `kaamel Ran Nõo Ote/-mel`; *kaa|mel* g `kaamli Puh Har/-mõl`; n `kaamli San; *kame|l* g -i RId Muh Lih Kse Han Tõs Tor Kod Hls, -l` g -i Trv Krk; *kamme|l* g -i Khk(`kammel) Vll Põi Emm Rei L HMd Ann Plt, -l` KJn(g -l`ja) Hel(g -li), -ljas g -lja Juu JMd Ann Koe VJg(*kamiel*) KJn(-l`jass); *kammõl`* Lei *kaamel elivant`i ei õle nähnd, kameli* `siiski õlen nähnd Lüg; *Lehm jäend* `lahjast ja `küiru `jusku *kamel* IisR; `Piibli `järke peab *kammel üks püha loom olema* Põi; `kaamel on `körbe loom Emm; *kammeljad* `viavad `kuormaid `kõrbest läbi JMd; *kamel* olevet üte küüräge ja kate küüräge Krk; *käib küürän nigu* `kaamel jälle Ran; *nüid ma ole nigu kate küüruga* `kaamel jälle, *syure koti säll`än* Nõo; *Innembä lätt kaamõl läbi nõglasilmä, ku_rikas* `taiva`riiki saa Rõu || fig *Seeski kurnab kuid kammelid neelab alla* (inimesest, kes piasiasjades nõudlik, kuid suuri asju ei näe) Emm

kaamel² `kaamel VNg, *kaam|el* Tor Trm, -õl Rõu Räp, g -i kummel `kaameli tee VNg; *kaamelid on kõllase* `õitega, *kumelid* `valge `õitega Tor; *kaamõli tija* Rõu **Vrd** kaamõhain

kaameli|hain *kaamõlihaina vai ubinahaina* Räp

kaamlane *kaamla|ne* g -se vaablane *Nigu üits alustap, siss om kõik nigu kaamlase täl säll`än* Nõo

kaamlema `kaamlema ”mõllama, mässama, maadlema” – Vil

kaam|lõug lobamokk – Kaa

kaamutama `kaamu|tama, (ma) -dan segi ajama *Sa nüüd* `kaamudid kaik minu `asjad `kohvris segamiste Kuu

kaamõ|hain pl *kaamõhaina*² = kaamel² – Plv

kaan¹ *kaan* (-n) R(n `kaani Vai) Muh Hi, L K I (*koan` g koani, kuan` g kuani*), M T Krl Räp; *kae|n* Sa Muh Rid/-n/ van Tõs, g *kaani* üld, `kaani R rõngasuss (Hirudinea) *Täis imend* `endäst `nindagu *kaan* Kuu; *kuppib* `külge sie *kaan* ja siis *akkab verd võtamaie* Lüg; *kirjud kaanid imevad verd; merikaanid* Jäm; *ihnusse ja paha inimese kohe* `õetse *koa et see oo nagu kaan* Muh; *kaanid on mustad, pane ihu* `pääle, *võtab vere* `välja Phl; *mudase vee* `lohmides oo *pal`lu* `kaanisid Mär; `musta `koani mina teän, *see on vee* `aukude sees Juu; *kivi`nuoljas on pisemb kuani* `muodi Kad; *mudakaanid, mustad muda* `aukudes VJg; *kuanid eläväd veden, nisuksed mussad ussi* `muyudu Kod; *nigu kaan,* imeb `viimse tilga `väl`la; *ei taha kopikud kulutada, aga isi tahab* `viina kui *kaan* Plt; *võtad ennäst täis nii ku kaan* KJn; *verikaan* Kõp; *kel jala vigatse, pandav kaani imeme* `pääle Trv; *kaani om musta nigu üitse* Nõo; *jutiku kaani* Kam **Vrd** kaanik, kaanjas, kaarjas

kaan² *kaan* Jõe Kuu, -*n* Hlj Kad g *kaani* Jõe Käi purjelaev, millel tagumine mast on lühem *kaanil on vokaseil suuremb kui kruotseil* Jõe

kaan³ → kaas²

kaanakas¹ *kaana|kas* g -*ka*, -*ga* Mus

1. hüljes *surte kollase kirjude`külgedega kut kaanakas, kaanaka kädamad* Mus

2. ”lahja, kidur loom või inimene” *sääl pole meheks`miskid änd, pisine kaanakas oo, kaanagaks jäänd; ise kut kaanakas, aga lähäb suure lehma kallale* Mus

kaanakas² → kaunakas

kaanalene → kaunaline

kaandu *kaand|u*, -*o*, *kaand* – Hi ülekaik, trepp (kurendus) aiast ülepääsemiseks *Jüri tuli`kaandust üle aia; puu`panti`kaandu`alla* Rei

kaane *kaane*² *kae* – San

kaane- Vrd *kaase-*, *kanne-*

kaane|puu *kuane puud* silla tala peale pandavad puud *silla kuane puud one lõhandikod, pal`k pualeess lüädud* Kod Vrd kaas²

kaanestama *vada kaanestab keik ära* (võtab, ahnitseb endale) Jäm

kaanetama *kaane|tama* Khk Kär Hi/-*dama*/ Var PJg Kos/-*oa*-/ Amb Iis Trm Pal Hls/-*me*/ Nõo Ote; *kaanõta|ma* Urv, -*mma* Har Röp

1. kaanega katma *kui kauss jääb kaanetamata, siis lähavad iired ja ropud loomad`sisse* Iis || jääga katma, kinni külmetama *Külm akab merd eerdest kaanedama* Emm; *nii külmäle läts et, kõik`viij ja kao ol`li`kaanõtõdu?* Urv

2. kõrge, kärjetoopi vahaga katma *mesilased kaanetavad oma kärjed* εε Khk; *kärje mesi, mis kärje sees on ära kaanetud* PJg; *puhass mesi, mis kaanetanud on, on kõege parem. kaanetamata mesi ei lähägi kõvast* Pal; *ku mesi om ära`käärin, sõss kaanetets toobi`kinni* Hls; *kaanetedu mesi om`valmis; kaanetamada mesi lätt apuss* Ote; *ku imä munõnu?*, *siss kaanõtasõ`tüüjlise`kiinni?*, *siss nakasõ`läsõ`haudma* Har; *mehine kaanõtass käre?* *kiinni?*, *pand kupa vahaga?* *kiinni?* Röp

kaanevass *kaane vaßs kangamuster ma olen kõik kaane vaßsidki ära kudund, aga nüid seda kilpsil`mist ei`oska* Lai Vrd kaanivaskine

kaanijas → kaanjas

kaanikad pl *kaanikad* kannike – Emm

kaani|karp *teokarp kaanikarbid, nee oo vee kaanid, tä`karpe seest tuleb`väl`lä* Vig; *koani`karpa on`kirjuid ja`valgeid* Juu; *kaani karp on keeruline, teene ots on terav* Ksi; *suure sil`mä kui kaani karbi* Ran

kaanik(as) *kaani|k* g -*gu* Emm(-*kas*), g -*ga* Käi kaan¹ *Kaanigud elavad`kraavides ja vee`oukudes kus vesi seisab* Emm

kaanike¹ *kaanike* Trm Plt KJn Ote, *kaanke* Röp *kaasike kaanike* paarissõnad rahvalaulu refräänis *ku pruut kodu`viidi, siss kaaskenaise vastatside`kaastiva pulman: kaasike ja kaanike* Ote Vrd kanike

kaanike² dem < kaan¹ *kaaniksed on mustad ja läiguvad* Hää; *vesi kilab kaaniksi täis* KJn; *sääl üits`väoke kaanike`ol`li, ega`suuri es ole* Nõo

kaanima *kaanima* Sa Vig Han Tor Hää Kei Kos/-*oa*-/ Jür/-*oa*-/ TÜR Kad/-*ua*-/ Iis Lai Plt KJn TMr, *kaanima* Saa M(-*e*) Ran Ote Rõu Röp, (ma) *kaani(n)*; *kaanima* Kuu Jõh IisR

palju, ahnelt jooma Küll *se lehm* `kaanis nüüd sidä `külmä vett kere täüs Kuu; Küll kaanis õlut sisse Pha; *lehm kaanib täis kut pil'l* Jaa; Küll *on ennast täis kaaninud* (väga purjus) Tür; *ühe ingega* `kuanis kohe tuobi täie vett `nahka Kad; *tööd ei viitsi teha, aga pane* `viina `kaanima, *sial on mees*; `kaanisid õlut `juua Lai; *ku* [viina] *manu saap, sõss kaanip ennast täüs* Krk; *Ku_`hinde* [kihulased] *verd täüs* `kaanva, sõs `lätvä `lahki *ku_podsatas* Rõu || *kaanib paberossi* TMr **Vrd** kõõnima

kaani|vaskine *kaani* `vaski|ne g -se "atlastoime joonte ja ruudukestega" vanast `koeti *kaani* `vaskisi *palajit*. *kaani* `vaskisi *olli linikit koet ja anisilmälisi* Krk **Vrd** kaanevass

kaanjas `kaan|jas, (`kaani-) g -ja *kaan*¹ `kaanjad *kuppivad* [ihu] `külge; `nindagu `kaanijas *õli täis*; *verd täis kui* `kaanjas Lüg

kaans → kaas²

kaap¹ *kaap* Jõe Muh Rid Trv, g *kaab|u* Mär Kse Hää *Juu/-ua-/ KuuK Koe Iis Trm(-oa-)* KJn Krl Rõu Röp, g -i Kei; *kaab* g *kao* Se(*kaabo*) Lut; *kaab* Kuu kaabu *vana kaap oli piias* Rid; `kaapu `kantass pääs Hää; *pühapää* `käidi *kirikus kaabiga* Kei; *naisel* [oli peas] *nisikene suur kaap või nisike nigu truba muodi ja laiad* `paelad Iis; *haane* (Haanja) *kaap suurõ* `korgõ pesäga, `mustjass *hal'l puumvillanõ nüür pääl* Röp; `haani (Haanja) *kaab; pohova kaab* (van) *säntse* `väiku *veerekese, munõl ol* *kat'stõisskümme* `priisi *küle*h; *kao veere*?; *olõst koeti oline kaab* Se **Vrd** kaabu, kaapar¹, kaaps³

kaap² *kaap* Krl, g *kaab|i* Mus, -u Rõu, `kaape Vas

1. *kaabe paa kaap um hüä, taa ollõv kõtu rohuss* Rõu; *mõhõ kaap* Vas **Vrd** kaabe

2. *riiv* `tuhvli *riiv ehk kaap, kaabiks* `üitasse ka Mus

kaap³ *kaap* g *kaaba* Krk *tihe, paatunud tükk, kamakas*; *mingi aine kiht kivi pääl kasvass seast* `kaapa (sammalt), *midä maha saat* `kaapi; *kõtualutse villa kokku är vanunu, ku kaap kunagi; küll olli* `irmus *sõnnik, miul tulli puha* `lamba *kaap - - kudaki* `laote *ei saa, kisu kas* *või küidse katekõrra päält* Krk **Vrd** kaabak¹

kaap⁴ *on sel oli vana obose pronks ees, lasi ikke koap, koap* Juu

kaapa `kaapa *kokku, tükki, panka einä om latakuss lännu, `kaapa kokku; vil'lä* `kaapa *vanunu; `pakle* `kaapa *kokku vanunu* Krk

kaapama `kaapama, *kaabata* Põi/-oa-/ Muh L(`kaapma Mih), K I (-ua-, -oa-), Pst Hls/-me/ TLä Kam San/-me, -mõ/ Krl/-mma/ Rõu Lei, da-inf `kaapada R(`kaapamaie Lüg)

1. (üle) *tõmbama, pühkima; kraapima; silitades puudutama ta* `kaapas *mind* Muh; `kaapab, `kaapab, *saab* `saare *siss jääb* `seismä = *toa pühkimine* Mar; *mõisa ärra reit* `kaapama Kse; *jalgega* `kaapad *siuh säuh, teese jalaga teese korra* (kanadest) Mih; `kaapab *peoga* `silmi Tõs; *kui kaß peseb* `silmi, *siis* `õetse *et külaline tuleb. naa* `kaugelt *tuleb külaline* Aud; `kuapas `käega *pimedas üle näo* Juu; *vanasti kaabatud sakste* `jalgu JMd; *obune* `kaapas *jalaga* VJg; *poiss* *tükib* `kaapama *tüdrukud* Pil; *Mutiksel ol ninda ää mijl lämmest kakust_t* *kaabas iki peog üle õla, attümä, attümä* Pst; `kaapap *siist ja* `kaapap *sääd, ega ta_i* *viisi* `õiget `viisi *pühki* Nõo; *koer kaabaßs* *käpage üte korra; ma võt'i ka* `nyuri *kartold, naha* `kaapasi *maha_päält; vanast ku_jala* `kat'ski *leite, siss puu küllest* `kaapasit *tõrva ja_pannitõ_pääle* San; [puu] *juurõ_kaabati vääd'sega_päält är?* ja_`tuyralt *õkva_`koet'i är?* Rõu; *kis ta* `kaapas *lõõve mun* Lei

2. (otsides) *haarama, kahmama* `Laine *taht juo* `aeva *vanamihe ärä* `kaapada *sield* Kuu; *me* `kaapasi(m)ma *kõik kõhad läbi* Lüg; *Lihaleent* `liipa *pialt, kala leent* `kaapa *põhjast*

Han; `koapas `kääga ehk `ahmis `kääga Juu; koer kui `kukla piält sae `kiinni kuabata, murs ro'i maha; avi kuabanud lapse käe suhu; `kuapas `kiinni käess; sa un'di `viisi `kuapad kõhe [leiba], t'iid `kat'ki Kod; `kuapas kot'i muast ja `pistis uksest `väl'la Plt; kaabass `sõrmiga `mulda, ega `lapjuga es kaeva Kam || kokku kraapima, ahnitsema sie kuapab ikke oma puole Koe; temä kaabas kikke `raami kokku Hls

3. näppama, varastama tama kohe `kaapa, ei `kuula `ühtägi Vai; `kaapas aga kust kätte sai Mär; `kaapas leba ää Tor; ega se mijs küsi, se `kaapab varsti Trm; lähäb `kuapab ärä selle asja (vargast) Kod **Vrd** kaapima, kääpama

kaapar¹ `kaapar g -i, p pl kaapuraid meeste suvine peakate `ommeldi vaid kas linasest `riidest - - `kaaparid `üöldi `nendest; kodu `tehti suve `kaapuraid, mehed `käisivad VNg **Vrd** kaap¹

kaapar² → kaaper¹

kaapatama → kaabatama

kaape|kakk 1. leivataina kaapmetest pätsike; leivajuuretis `tarvis `kaapida `astja `puhtast ja teha `kaapekakkust; `tuoreld oli `kaapekakk ja siis perast, kui juo küps oli, siis õli `katsekakk Lüg; `kaapekakk jäi `astjasse, sellest sai juuretust JJn; `kaape kakk oli nagu rusikas, kaabiti `asten ära, `kaape kakk visati ka `ahju teiste `leibade vahele Lai; Kaapekakk panti viimätsenä ahjusuu pääle kütsäme Pst; Kaabitust tainast tetti väikene päts. Tuud kutsuti kaapõkakus vai_ka mõheriibatusõs Rõu

2. fig viimane laps perekonnas Tüttär jäi `kaapekakkust Lüg; `kaape kakk on til'lukesest jäänu Äks; `kaapekakk, mis kõige viimane oli, kui `lapsi enam `rohkem ei old Plt **Vrd** kaapepull

Vrd kaabekakk, kaape|leib, -pätsik, kraabe-, kaapse|kakk

kaape|leib kaapekakk leia taõgas kaavitasse ää ja tehässe üks pisike `kaape leib ja pannasse kerisele kübsele Mar **Vrd** kaabeleib **-pull** fig kaapekakk, pesamuna see on viimane `koape pul'l Pil **Vrd** kaabepull **-pätsik** kaapekakk Leib ütelnud, kui tema kaapepätsik ahjust välja võetakse, ei tohi seda nuaga lõigata Hel **Vrd** kaabepätsik

kaaper¹ `kaap|er g -ri Muh(-oa-) Mar, g -re Rid Hää; `kaab|er g -ri Rei; `kaapar, -ur VNg tolliametniku laev, ?tolliametnik `kaapri lae `olli Muh; kui merel `keidi kunderpanti `toomas, `kaaper võttis `kinni Rid; võeraste `riikide seest `veeti piiritust, siss `jälle `kaaprid `võtsid näd `kinni Mar || salakaubavedaja mere `kaapred on salakauba vedajad Hää

kaaper² `kaap|er g -re näppaja, varas; ihnur `tasku `kaaper; `kaaper kaaberdab, kisub võtab igalt puult mis sil'm näeb ja süda imustab Hää

kaape|raud kaabits Põi Khn Ulata moole `kaaperaud Põi **Vrd** kaaberaud

kaapima `kaa|pima R, eP(-oa-, -ua-), `kaap|ma Vig Var(koäp-) Mih Tõs Kod/-ua-/ KJn T Krl/-mõ/ Har Plv; `kaap|ma M(-me) Rõn spor V; (ma) kaabi(n) eP eL, `kaabin R

I. kaabitsema **a.** mingi esemega hõõrudes, kraapides milleltki pealispinda eemaldama; õõnestama, uuristama `tarvis `kaapida `astja `puhtast ja teha `kaapekakkust Lüg; akkan `kartoli `kaapima, saab `kartoli suppi `keitä Vai; Noaga koabitakse porgandi pealt ja süüakse Põi; puu peält saab kaabitud `mähkä Vig; minu ema `kaapis talbe koa `kartuli kül'lest koort ää, ei `koorind Mih; ma kaabin oma abeme jušu ka maha Saa; lusika kahaga suab pada `kaapida JMd; kaabiti ka ikke rahade pialt, rahasi [elitingi peale] VMr; kui `tärklist `tehti, siis `kaapisime kardulid Iis; nüriperäne raud õli, kellega kuap

[nahaparkimisel]; puu `vuagnad õlid lepä puuss. kuabitud kõmmeldigä sidess `õõnsess Kod; kaabi jala `puhtase porist Trv; ku jagu es saa kaalist muidu, siss kaabiti; kaabiti väidsege soolikit, sõss tule maha libeve tahm Krk; kala tulõva ärä `kaapi - -, `kaapsit väedsega vai riiviga, soomuss ärä Ran; väedsega kaabiti kammar `puhtass kõik Puh; aga mõni es kaabigina `mõhke, jät't mõhekül'le `kaapmada Nõo; Perän paku pääl kaabitas vana vikatiga [nahk] `puhtas Rõn; väitsega `kaapih naa (soolikad) es_saava_nii `puhta? Plv || fig paa `põhja `kaapima (pulmas isamehe kutse lapulistele) Lüg **b.** (linu) sugema; kupardama voda `kolgispuu ja akka linu `kaapima, `kaabi luud `vällä Vai; ei sitad kõik mõesta linu `kammi `ühti, mõni kaabib na samuti Vig; siis saivad nied lina `kuprad - - nugade vahel ärä kaabitud Koe; `kuapsid süure luu ärä linal Kod; ol'li niisugune rat's, kellega sa `kuprad otsast ärä kaavid SJn

II. kraapima, kratsima, hõõruma, terava esemega kriipima **a.** kokku kraapima, rehitsema, riisuma; pühkima *Justku sida pääl* `kaabitud (kahvatust inimesest) Kuu; *Kaabime toa korra luuaga üle; Kaabime niid nobesti see natukse eina kogu, siis saab õhtale Kaa; ma kaabi [laua] ärä Pha; loogu ma ikka natukse kaabi VII; siis akati `eina üless `koapima Muh; Jusku käs kaabib tuult (õeld, kui keegi lohakalt riisub, rehitseb või pühib) Hää; kuabi ja kuabi nõnnagu `kõõma (lühikesest heinast), ei ulata rehä `piäle Kod; käs mulla `sisse kuseb, siss kaabip peräst mulla `pääle Nõo; siss `laotedi tu tuhk laeale sinnä maa `pääle, ja_ss rihaga kaabiti sinnä `sisse Ote || fig ahnitsema; varandust kokku ajama; varastama igalt poolt `valmis `kaapima, `kaapija `sõrmedega mees VII; sij kaap kust ta saa, iki `ende poole Krk; ta püünd ja kaap taad varandust egalt puult kokku, kost kätte saa Har **b.** kriipima; kratsima; sügama, silitama Küll ta koabib ennast kiskuda Pöi; mis sa oma ihu kaabid Muh; kuer kaabib ennast, kirbud `kül'ges või Mih; Andja, võtja, kassi persse kaapija PJg; koer koabib ukse taga Juu; poiss - - tahnd sügäda. kui ülesse tõust, `kaapind ühest kohast ja teesest kohast KJn; pää valut's, lasi pääd `kaapi, - - siss läit's vähä lahepess; suga kaap kangast, suga akkass kangast `kaapme ~ kuluteme Krk; miä `ütli vanainimesele sõna ette, temäl `olli ää miil, kaap miu Puh; nij kirbu ike sõövä penid, ega ta muedu ei kaabissi ennäst; peni aap `kirpe, istup maha, siss kaabip ennäst nigu `oitku; ku suga paks om `kangale, siss suga kaabip kõik' langa puha tuppi; kaabip langa kõik `katski, puusua olliva kareda, nuu `kaapseva Nõo; mi_sa kaabidõ?, kas sa kärnä olõt; haiguus saanu `kül'ge, ni jovva ai mant kaabida ar? Se; kintsu ~ põlvi kaapima meeldida tahtma; paluma kui `saksald midagi `asja `läksid paluma, siis pidid täma `põlvi `kaapima. siis ikke `asja sai, kui `põlvi `kaapisid Lüg; tä `olle `sakste `kintsu `kaapind Mar **c.** kraapima, siblima; pealispinda segi ajama; kobestama *Leimuda vähä kanu, `lähteväd `piendru neh `kaapima Kuu; `kaapis `kääga mulla tasaseks, `kaapis rohud segamini Khk; [põldkanad] `Koapivad põhu `kuhjade `ääres Pöi; tä (kana) kaabib taeme ülesse Kul; karuse päeval `äestasid `enne kesa `põldu, siis ussi pesad pidid `saama kõik laiale kaabitud; kanad tahtvad `kaapida Aud; kana `kaapis piinre üless Hää; nüid om miu kurgi lännuva, kassi om ärä `kaapnuva Puh; kana pimedä `kaapsiva kõik [lilli juure] `väl'lä. nüid om `uibu juure ka `väl'lä kaabitu Nõo; `poigega kana, tuu om kõge ullemb `kaapma Kam **d.** auku kraapima, õonestama obosed kohe `kaapivad Vai; `Talve [põldkanad] `koapivad augud lume `alla Pöi; `tuhle argiga kaabits `tuhle vagu `lahti Lih; suured `irmsad pullid oln sii, mis müran ja `kaapin ja Tõs; põder oleva suu ranna piäl augu kaapnd KJn; koer**

pist nõna iire `urgu, siss akkass `kaapme Krk; neli `musta täkku ollive ihen. nij `irnseve ja `kaapseve ihen Hel; siss soe tullu küüni saena `taade, sääl `kaapnuva ja `kiunnuva ku jäl'e Puh; karu `kaapna inimesel tolle künnäpä sällä sehest `väl'lä; sij peni `ommegi ull `kaapma, vahel `ol'li vil'lä `sisse `lännu ja kurivörk vil'lä mulla `alla `kaapnu Nõo; ma kaabi kartoliid mulla seest Krl e. fig k a a p i d a s a a m a petta saama; kahju kannatama Juhtub ikka vahest ka kaapi saama; Sai mihesti kaapi Emm; sain kaapida Vig; sa `tahtsid minu perset küll `kaapida, aga ei soand Trm; minu nooren põlven olliva kulla, viielise ja `kümmelise, olliva `väikse, `tük'sevä ärä kaduma, rahvass saeva `kaapi Ran || peksma ma kaabin so perset KJn

III. intensiivselt midagi tegema Akkas `kaapima `mennä Kuu; Riidu pani äkisti kodu `poole `kaapima; Mis te veel oodate, pange ka `kaapima; Kus te nõnda `kaapides lähete Kaa; Liini koabib vana luua tõngiga tuba pühkida Pöi; kes seal `kaapides tulavad Muh; läks üksi `kaapides Rid; lähän `kaapides `senna Kul; pani `kaapima, taheti `peksa `anda, aga sai `kaapima, sai eest ära `kaapida Lai; `mitme mehega kaabime (sõuame) iki ärä sinna küll, ku pal'alt aeru ei `murdu Ran

Vrd kaapama, kapatama, kõõpima

kaap|jalg 1. kodukäija, tont, viirastus Mees oli nähnd kaap`jalga ja nüüd `kartabigi, ei tohi enämb pimejäs kuhugi `mennä; Kadus `nindagu kaapjalg `silmist Kuu; `enne `üöldi et koapjalad käivad kodu HJn; kaapjalg käind tema kallale JõeK; kaapjalg kolistab `jälle, kedagi ei old nähä Kad; tuleb nigu kuapjalg Plt

2. pej (inimestest ja loomadest) kaapjalad (kanad) kaabitsend `taimid Khk; üks inime, nagu ulguse `moodi või sedasi, `kat'kised `riided, [öeld] üks kaapjalg läks Kul; kuapjalad (külapoisid) olid eele `öösel `akna taga Juu; poisi kaapjalg old asemel seilali; kuapjalg võtab mis aga kätte suab Kad; üks koapjalg on, põle kellegi loom (vigasest hobusest) Pil **Vrd** kaakjalg

kaap|kübar kõrge rummuga viltkübar panema kaapkübarä pähä, siis päiv ei `paistu `silmade `pääle; kaap kübarä tehasse `riidest Lüg; meestel on laiad koapkübarad peas Juu; Joagul olid kintspüksid ja kõva koapkübar Kos; kaapkübar, pealt oli `järsku nagu purk, `laiade äärtega, `villadest `tehtud, kirjud paelad peal VJg; kaap küpär om kollõtõgõ Krl; vanast ol' l kaapküpär ja lakat's ja `kõrvuga_küpär Vas

***kaapmed** pl kaabe tij `väike muna pät'sike mõhe `kaapmist Kam

kaaps¹ kaaps g kaapsu Mih PJg hitse `tõmma kaaps ette, muidu jääb põld mõnest kohast tühasse, külimata; kahe kaapsu vahele külititi Mih; küli kaaps; kaapsi vädaja PJg

kaaps² kaa|ps Pöi/-oa-/ Pär Hää Krk/-ps/ on Nõnda `aega `mööda tõmmati kauda `nahka koaps ja koaps [naha parkimisel] Pöi; `kaarisid kaaridega, piid `kül'ges, `tõmmad kaaps, kaaps Pär; Elts lääp sedäsi kaaps kaaps - - kaabib pääle jalage Krk

kaaps³ kaaps = kaap¹ kus minu vana kaaps on Hlj

kaapsama koapsa|ma Jaa; (ta) `kaapsab Mih kaapama ta tahab korra tikuga koapsata Jaa; `kiipsab ja `kaapsab, saab `saare, seal muneb = toa `pühkimine Mih **Vrd** kaapsima

kaapsas → kapsas

kaapse|kakk `kaapsekakk kaapekakk – Emm

kaapsima `kaapsima, (ta) kaapsib Noa Lih Hää

1. kraapima – Noa

2. a. kapsima; kergelt, kärmelt midagi tegema *kaapsib tööd teha* Lih b. lohakalt kõndima *‘Vaata ku laisk on, ei viisi ‘jalgu üles ‘tõsta, läheb ‘kaapsides kaaps kaaps* Hää Vrd kaapsama

kaapstik on *Tiina tõmbas luuaga korra-kaks kaapstik üle toaparanda* Kaa

kaapsus → kapsas

kaapur → kaaper¹

***kaapõllõma** kraapima *Hopõn um jo_kavva lasila man saisnu?, no_sõk'iskõllõs ja_kaapõllõs* Rõu

kaapõtama *kaapõtama* tilkuma *kaapõtass, sääne ‘tsilmene, ‘üt’sku tsilguss katussõlt vai ‘tarrõ lävi katusõ* Lut

kaar¹ *kaar* (-r) g *kaare* eP(-oa-, -ua-) Trv Pst TMr San, -õ Khn(*koär, kuär*) Kan Vas/‘kaa-/,-i Saa VJg(‘kaa-) Äks Kõp eL(‘kaa- Trv Lei), g -u Trm(pl ‘kaa-) Kod/kuu-/ Lai Plt, ‘kaare R(n ‘kaare RId); *kaare* g ‘kaare Jäm AnsKhk Phl Iis, ‘kaarde VMr; n, g *kaare* Hi HMD Ann Kad VJg Sim Iis; *kaares* g ‘kaare Ans

1. kumer või kaarjas moodustis *nua laiva ‘kaared ‘taevas. kuulutavad ilma ‘aega ede; ‘taevas on vahel pilved kut oleks kaared olad* Khk; *pilvekaared, seuksed sured laeva ‘moodi* Kaa; *mis sa ‘peaksid sii lõlletama, tule koar keib ahju suust ‘välja* Jaa; *Olid noa laeva otsad sinised tuli ‘vihma, oli aga nõnda ‘pooles kaares ja pole sina sihes olnd siis oli kena vaikne aeg* Põi; *kana oo ropp eläjäs, kos ta oo kohe suur seta kaar järel* Mar; Kui valged pilve viirud taeva peal on, nii kui eina *kaared*, vana rahvad nimetavad neid *tuule kaared*, siis peab tuult tulema Ris; *‘vahtõ kuu kaar om õdagult ja_vanakuu kaar om hommugult; vana kuu kaariga panda_‘kartohli?; vana kuu kaar om kõkkõ kuivõmb aig* (siis haav paraneb kergesti) Har; *keeruda no hää paks kaar* [leiba] Plv || *taevakaar ‘päike läks juba üle kaare, ‘päike akkab maha minema* Pha || *ratas, rattapõid, vankriratas ‘kaaril is olõ ‘rauda, sõss põndi puu leišti* [rattavitsa asemele]; *star’gile* (toonekurele) *‘pontass kaar* [pessa aluseks] Lei k a a r e s ringi, kaarega *käi sial rähmustikus ‘ringi ei tia kui suures kaares, aga ei saa ‘kuškilt läbi* Lai; *‘sõuti puul kaarin ‘ankru manu tagasi* Ran|| fig Sõob nõnda, et suu kahes *kaares* Jäm; (kiiresti töötamisest) *see tõmmab ‘mitmes ‘kaares* Mus

2. ehituskonstruksioon (ahjul, sillal, väraval jne) (kõrtsi uktsel) *üks kuaru õts on piida küljen, tõene tala küljen* (ja kaare teises otsas rippus raskus, mis ukse sulges) Kod; *mõnel ‘olli kaar säääl ahju suu pääl, noh kivedest tettu kaar, mõnel käis üle ahju otsa - - tuhkaud ‘olli kaari all* Nõo; *ahjul ‘ol’li kaar iijn* Kam; *ku ahju suust tuli tule, siss lätt üles kaari ala* Ote; *ahokaar om õigõ? hullustõ? är? nõitunu* Kan; *silla kaari?, kes ‘silda üleväh pidävä* Se

3. mitmesuguste esemete kaarjad või kumerad osad a. laeva- või paadi ribi *‘kahte‘kümend kaard lähäb ‘paadi jauks* Jõe; *‘Lihtsamb neid ‘taivudettud ‘kaari oli ‘panna, ei ‘uolind neid ‘sauma järel sobitada ‘nindagu ‘raiutud ‘kaarije ‘kerral; ‘taivutettud ‘kaartega - - paat ‘notkus kohe ettei old ige nii ‘kindel kui nüüd ige sie peris ‘kasvand ‘kaardega, koverikku,est ‘tehtud: kui uut ‘paati ‘tehti, siis monele ‘pandi paar ‘taivudettud kaard ja siis igä vahe ‘pääle monesse ‘kohta igä ‘pandi neid tugevambi ‘oksa‘kaari; ‘Kaare puu pidi ‘istuma tihejasti ‘vasta ‘paadi siess ‘puolist ‘lauda* Kuu; *‘kaared olivad siis ‘männi puust ka ‘tehtu* VNg; *venel on ‘kaared sies* Jõh; *kaare persete* (laeva kiilupoolne kaareots) *pæele pannatse ‘kaltsoni puu* Mus; *raiut, painudet, ‘mütmest tükist kaared; kaarde ‘ümber saab louad ‘pantud* Emm; *silmustega kaar, kui kaarel*

silmused sees, et vesi jooseks paadi põhjas ühest kaarevahest teise Rid; laeval pannatse kaared ema peale ja siis akatse planka ümmer panema; Tesseldä kuarõ perse (alumine keskosa) terä ljõbõdamaks Khn; kaare kabade jaoks jääb põhe kolm tol'li paksuks; siis saab kaare asemed väl'lä raiutud Tor; seinlaeval on paännid, kordlaeval kaared Hää; igal kaarel on ooburi auk sies, et vesi juosta saaks JõeK; künal on kaarud sees, muidu ei seisa laudad koos Trm; nagu nuada venned, niid_o kuvve kuaruga Kod; kuuse ja pedäjä puust tetti kaarid, iki pind puust Ran; kuvvõ kaariga loodsik Röp; vinnel omma_`veiga suurõ_kaari? ja veiga paksostõ Se; k a a r e, -s kaaretatud paat on kaares, kui kaared on küljes Jõe; aluksed olivatta juo kaares; saab kaare VNg Vrd kaaris¹ b. korvi loogad, ribid keige ennem tulad jälle pannad mul'jude ning - - selle järge kaared sisse mul'jude Ans; räätsi kaarde vahele pandi nidemed Krj; ma ole pannud veel kadaka kaared, ei pihasta ära mette Kse; Kaared olid pailu peenemad kui pannad Han; korvi kaared - - kaare otsad läksid põim`nurka Var; Sarapuu kepid korvi kuardõks kõegõ paramad Khn c. ree või vankri osa kui ree põhi valmis oli, siis löödi nende põhja pulkade peale, ree pakkude kohta sõhuksed pool kõverad puud, nee üiti ree koared Jaa; ratta kaar Kul; kaar om sij üless painutedu kotus [reejalasel] Ote d. kirstu iluliist kaariga kirst, kirstu kaar`pante`pääle Röp e. fig roided Olid iga kovad kaared sul, et kannadid pigistämise ärä Kuu; külje koared Muh

4. niiduesi; niitmisel eele mahajääv heina- või viljaviirg ein sõisab mittu päiva kaares maas Lüg; einä on kaares maass Vai; vaadeti et põle niitija, kitsas kaar, ühe jala kaar Khk; kaar sai rehaga ümber pöörtud, kaarutud Kär; Lage moa, kerge rohi, mis seal viga laia koart lasta on Põi; nüid akkame kaari laiale lööma, muidu ta_p kuiva kaare alt ää Muh; kahe jala kaar (vastandkaar) Rei; einä niidetässe kaare viisi Mar; loog jäi kõik kaarde maha, vihm tuli piale ja tagus maa sisse Mär; ei viisi einä niitä, mutku jätüb kaari võlga Vig; kaarde vahel ädales tõoseb enimi Kir; ta saand oma kaarega teiste järele ühti Kse; Meitel vili allõs kuarõs muas Khn; piened kaared tehaks et ta (hein) kuivab usinam Ris; tarvis kaaresi lahti lüüa, paksud eenad Juu; ei saa puhast kaart, ein jääb kasvama alla JõeK; paks kaare, kõrged kaarded jäävad. siis ein jäi kaardesse ja siis sai kaarded lahti lüedud siis kuivas ja siis sai kaarutada VMr; teine läheb laia kaarega, sa lähed nigu pastli paelaga Sim; iga kaaru pial veeretati vili kokku köksidesse Trm; kui paks ein oli, sai kaared ümber tõmmata Pal; ein niideti kaari maha Kõp; vil'la kaari pidit õigi niitme, muidu niidit pää maha; ta (niidetav vili) sadass maha kaari Krk; looguss - - kogub kaari, siss tuleb ain ütte unikude Ran; hain om kaarin ja kaarist palatass lak'ka Har; no om vili kaarih, vidäde kokko õnnõ; kokko k'äänt kaar kui vikahtiga käänt tagasi, saa suur kaar Se; kaari? pääle palahhamese käändäss ümbre Lut || lina kaar (põllule pleekimiseks laotatud linavarte rida) Se Vrd kaare¹

5. ilmakaar; suund parvetajad ikke igast kaarest, Narvast ja Lüg; tee koes ilma kaares ta niid on Khk; mae`lmal oo koa kaared. ne oo ned lõuna, põhi õhtu ja omingu Mar; loodevesikaar (NW) Tõs; päe tõuseb ida kaarest Tor; tuul puhus loode koare poolt Kos; põha kaarõ? Vas

6. veekeeris ku keväjelt suurt Koiva müüdä sõidat parvõga, siss sõidat üte kaari alt tõsõ kaari ala?; konh pikä kaarialudsõ omma, säält om hää sõita?, konh omma äkilitse kaarialudsõ, säält om mõlaga nii tõmmada, et hamõ jääss perse manu kiinni? Har

kaar² *kaar* g *kaara* Hi hv Tõs, Saa hv VMr, Kod MMg Pal Kõp Vil eL

1. *suvivili, kaer vanal ajal olid ühte seltsi kaarad* Rei; *kaar lükib* Saa; *vahest kaara sai leigata, lumi oli maas* VMr; *kaarad o ripsmen; ku uavadel paljo urve küljen, siis suab kaaru; kaartel ja õtrel one keded; üks kaar oo vene kaar ehk lipu kaar. vene kaara ripsmed on ühele puale ja muakaara ripsmed on laiali* Kod; *kaarad seisid kava põnnin* MMg; *kaara pööris* Vil; *ütelihige kaara* Trv; *üte lakage kaar; kaartel om lipne kül'len* Pst; *kaar olli ütelnu, antke mulle ka sõnnikut, ma aa lipu tare arja siis; vanast ku varest änäp aava urbe sijst es ole vällä paisten, siss olli parass kaara külvä; ku kasel pal'lu urbi otsan, siis saap kešvi, aaval – kaaru; las süüvvä, oma karu, oma kaar; mustkaar, sõkal om must. maa kaara muudu; valge kaaral om valgep iva. ku valmi saa, lää ruttu maha. valgest kaarast tetass suurmit. valge kaar ei andvet nõnda pal'lu vällä ku türgi kaar, aga ta iva olevet parep; obese lakage kaar; kullavihm kaar; mis sii aasta kaar olli, sinna külveti siis jälle kaar, sii olli siis vanamaa kaar* Krk; *kaar külvä porri, rügä tuhk'auda; kui lepäd olliva urvan, sis tetti kaara; valge kaar ol'li edimäne, siss tul'li kõllane türgi kaar; kõllane kaar olli, üte külle pääl teräd; kaaral olliva lipud* Ran; *kui pihl äedsess, külveti kaara* Kam; *ku kaar kütüsse maa pääle külveti, siss käege es ulate pöörusse manu; ku lepal tilba kül'len om, siss saa kaaru* Ote; *kaara kukat'si andass obesele* San; *kui toome äitsevä, sis tetäss kaara* Kan; *suurõ_kaara tahtava varhra külvä, väikese kaara kutsutass nii kullavihm. nuid võit illatsõpa ka külvä* Har; *kaar haud jo mako, pia nakkass püürüst väl'lä ajama* Vas; *vanast ol'liva meil kaara? üte lihiga?, nüüd oma? kolmõ lihiga?, pöörüssega?* Vana *kuuga ja lõunõ tuulõga_külvet kaar kasve kerge* Röp; *timahhava ol'l kaara suvi hüä* Se; *hõbõhhadsõ_kaara?, terä pienü?, vahanõ, kuorõkõnõ ohukõnõ umma? saaksa_kaara? ni kal'li kaara?; vahadsõ_kaara? külbetäse? kon puostõmb maa ni lahõ maa päle, timä suurt saaki anna_i?; suurõ? valgõ? kaara?. püörüss um haragliganõ, um hüä väkev maa, andva? katõ kolmõ vara kassu; suurõ_kaara? umma? ütte puuldõ hõilaga kaara? Lut || kaerapõld Loomad läind kaara* Rei; *Lehmä juuśsev kiimuge kaara, sasive kaara ärä* Hls; *kaar om alle rul'mede, tõuvili rullits ärä* Krk; *vašt käi mesikäpp kaara* Hel; *kahru_kävivä? alati kaarah* Plv || (sõögiviljana; söödana) *obene ohutab, tahab kaaru* Saa; *kas vana obene kaaru ei sjuü (ka vanale inimesele meeldib hea asi)* Ran; *sulu siga, kae kui sa saat kaartega sjuütä, vahi kui lähäp tugevass* Puh; *kile jahu tetäss kaarust* Nõo || ^{tig} *obestel om suve kaara kapje all, las na esi süvvä välläst* Krk; *laisalõ hobõsalõ piat pik'ki kaaru (piitsa) andma* Har **Vrd** *kaer, kakr, kaur*

2. Mitmete taimede nimetustes liitsõna esi- või järelkomponendina **Ls** jänese-, kahe-, karu-, tuule-, tuul-, vares|kaar

kaar³ g *kaari räästas nokitsep kaari veere alutsit pidi* (ei viitsi suuremat tööd teha) Puh **Vrd** *kaarass, kaare*¹

kaar⁴ → kaarid

kaara- 1. (kaera osadest) *kaarakõlgastest tehti vañni kui sel'g ja ristluud ol'id aiged* Saa; *soas kaara lidvesid ärä panna kohegi; tõid kaara õl'gi elä_ille* Kod; *kaara lipne unik* Trv; *kaara lipne pehme, eläjile söödets ärä* Hls; *kaara aganit ja kaara kõlkit eläje nüit tahave; kaara põhku sööve looma parepide ku kešvä põhku; kaara pööruste aigu ei lasta (kütita) jänessit; tiisikul keedeti kaara kõlkit ja õlgi* Krk; *kaara libeme; kaara libled pañti puhtide kaartega segi* (ja siis anti hobustele) Ran; *vaesimbide padja om kaara liplist*

tettu; kaara põhk pandass sāngi koti `sisse Puh; kaara liblu `panti `moldi ja, `panti molliga [lammastele] ette Nõo; kesvä päid korjati `korvega ja kaara pöörissit Kam; kaara `liplust tetäss padi kah, om hää pehmekene Har; tuul' ai kaara `liplõ `silmä Rõu; kaara `liplist tetti `patjo; kaara `ol'gi `aetass sāngü kot'ti Plv; Ni_kuul'd ku kahr kaara_`püürüseh tsädsüt' Vas; kaara `liple omma nii `pehme, kas vai pad'a `sisse panõ Se

2. kaerte jaoks kaara aun one kolm neli `vihku kõrvu - - tõesed vihud `riissi `piäle kahelt kolmelt realt; `multse (mulluse) kaaramua piäl one nisud Kod; ike obesele võt't kaara torga ja `endele levä [põllule kaasa] Hls; obesel pannass kaara tork pähä Krk; siga lānmu `väl'lä kaara rõugu manu; obese kaara `torbuss Hel; kaara nurmekene om tare `akna all Puh; kaits kaara kubu `panti `pisti ja sinna üits kubu `risti pääle seenigu pik'k kaara roht sai; kaarasa'v sai kuhja `pääga täis; enne kui nyy kaara kuü `rehte üless ateti, `võeti na `valla ja puštati segi; suur varesse parv läits üle kaara nurme Nõo; mina ei saa minnä, minul om kaaravakk kuhjaga, kikass lahup maha (kiirest tööst) Kam; kaara kukat'si andass obesele San; kaarakot't om vähämp ku vil'äkot't; Võta kaarakot't kah üteh (piits hobusele); kaaramaad es kõrrata[?], tuud `äestedi paar `kõrda ägliga üle ja külvete seeme pääle Rāp; täl vajä kaaramuulõ minnä[?] eläjidõga[?], sääal om midä süvvä[?]; Koosõri nurmõh om kaara põld kõik' kõllatsõst tõmmanu[?] Se

3. kaerast, kaertest valmistatud, kaeru sisaldav kümme naha `piale `pañdi kakskümmend `naela kaara jahu ja siis oli ta (pargitav nahk)apnikus VMr; ku sügisese ajal akas piim ärä `lõpma, siis `tehti kaara `kiisa, `pañti piimäkõrdi `ulka; kaara `püili tegid ja kaara tangu ja; õptaja tüd'rikud ise tegemä armu `leibä, kaara `tummi `laskma vo'rm'i `sisse Kod; kaara `suurmist ei saa `paksu `putru Trv; kiriku leva üteltse kaara `püüglest oleved Pst; kaara `tangest keedets `putru, piimäge ike tetäs Hls; ko'ppenu mek'k `olli man tol kaara kilel Nõo; kaara `suurma liim Kam; makekopp teti õllest ja kaarajahust Ote; kaara kisle putr Krl; Hummogus - - ol' kaaraleeme peesütüs Rõu; kaara `peestüss om `väega makuss süük' Vas; kaara kama teti pal'lalt kaartest. nüid pandass nissu. mõni pand rüä terri kah; [pulmas] hummogu söögis tetti kaara `peestüst; kaaratumm keedeti kaarasuurmist; `säärne mäl'sä om kaara `suurma pudõr Rāp; `kiisla, kaara jauhõst keedetäss Se; `kaara `keislat põrõda väidu `šüüidess Lei

Vrd kaera-, kakru-, kaura-

kaara|hagu (viletsast kaerast) tan medä `kaara om, niu_kaara hagu Har; kaara hago um kasunu[?] halv põllu pääl, jüvvä `viedü[?] Lut **-jaan** tants, kaerajaan nel'jä puari tañts, kaara juan Kod; vanast `ol'legi `polka, kaarajaan ja `upsal Ran

kaara|kaie|kiri kindamuster – Vig **Vrd** kaerakaiekiri

kaarake _{dem} < kaar² miu kaarake pudenep kõik' maha Nõo; kaarakõnõ om hukka lānnü[?], vesi võt't ar[?] Se **Vrd** kaerake

kaara|kuur öösorr meil vanast tanh lātten muas (mudas) ega õdagult `naksi üt's tegemä nii kõrr, kõrr, kõgõ üü, nika hommuguni. tuu om kaarakuur Har **-kõik** lind, väänkael kaarakõik kisendab, nüid peab `kaara `viskama akkama; kaarakõigul ol'li maja otsa sees pesa pal'gide vahel. kui ta pojad üles kasvatas, siss oli neid kaara `kõike niipailu pal'lu, et iga oksa otsas neid `laulis Saa **Vrd** kaerakõik - **kõrs** kõrrepõld, kust kaer on koristatud aja nüid lehmäd kaara `kõrde Kod; vanast olli kaits `nurme linu, kešukõrre lina ja kaarakõrre

lina Krk; *kaara kõrs* `jäeti maha, jäi kesäss Kam; *kari om kaarakõrren* Ote **Vrd** kaerakõrs
-leib kaeravili *kaaraleib um* `tõpralõ, *hobõssilõ* Lut

kaara|lill (taim) **a.** punane põldmoon – VMr **b.** nisulill, äiakas *kaaralilled one nagu torod kaara siden.* `ümmer lehed, *sidess õõnes.* *kaaralill one ise ilos suur lill, punane* Kod; *kaaralil'l, kaara sehen ta kasvass, nupp all, lehe kül'len nagu põiekesel* Krk **Vrd** kaeralill

kaara|nagel pl *kaaranagla* "must kaer" – Lei

kaarama `kaarama IisR Muh põlema Laelamp on valge küll, kui ta laes `kaarab IisR; puud `kaaravad nõnna põleda et Muh

kaarane *kaara|ne* g *-se* Rei Hls, g *-tse* Trv Krk Puh Nõo, *-nõ* g *-tsõ* San Krl Se, *-dsõ* Krl Vas kaerane *kaarane kott* Rei; *lina* `siimne *kaaratse* Trv; `tatre om *kaaratse, kaara veeren olli* Krk; *kesi om kaarane, om* `kaaru täis Nõo; *kesvä_seh om pal'lo* `kaara, *kaaranõ kesõv* Se

kaara|pähkne pl (hilja valmivaist pähkleist) `Pähkneid om `kolmõ `sorti – rüü `pähkne[?], *kesvä* `pähkne[?], *kaara* `pähkne[?]; *Kaara* `pähkneid `ül'ti *ka_perämitse_* `pähkne[?] Har

kaaras `kaaras kaardus *see nii isi moodi mees, jalad* `rangis ja `kaaras all Mär

kaarass *kaara|ss, -ss* (?kaardass) g `kaarda Har, pl `kaarda[?] Rõu, *kaarda* San, `kaarda-Krl räästas *kaarda* `tsil'keve San; *pik'k kaarass; tuul* om `kaarda päält ärä `lahkunu[?]; *lina*[?] viiäse `kaarda ala[?] `rõuku; `kaarda lat'i[?] lüüäse to'l'l paksõmba ku tõsõ lat'i[?]; `kaarda malk tulõ kõkkõ enne panda[?], *kohe* `kaarda vihu[?] `sisse t'süsätäse[?]; *Pañni redeli* `vasta kaarast Har; `kaarda[?] `juuskva, *kõvastõ satass* Rõu **Vrd** kaare¹, kaaruss²

kaara|tera kaeratera *nälgeenäl one nagu kaarateräd õtsan* Kod; *kaarateräl omma_ka na* `liple `ümbre Har || poisikese peenisest *kaaraterä püksin. til'luke ti'ike ku kaarateräke* Krk; *tilu nigu kaara terä* Ran

kaaratsimm *kaara|tsimm* Urv Rõu Plv, *-tsimm* g *-tsimi* Har kaerajaan *Vanast tañdsiti kaaratsimmi kah. Esi_* `lauli: *hoi kaaratsimm, hoi kaaratsimm, hoi* `karga `vällä `kaema Har **Vrd** karassim

kaara|tsori 1. kahjurmardikas – Rõu

2. õösorr *kaarat'sori* Har **Vrd** kaaratsura

3. "üks sisaliku liik" *kaaratsori lask tsorri* Plv

kaara|tsura *kaarat'sura* õösorr – Har **Vrd** kaaratsori

kaarbakõ `kaarbakõ magasipulk – Lei

kaard¹ *kaard* g `kaardu Jõe, *kaardu* JõeK, `kaardo g `kaar(r)o Vai pasmas; kerale ühe koha peale keritud lõng *lang on* `kaardu `viisi *kerä peal* Jõe; *kaardupael oiab et langad langa vihis segamini ei lähäks* JõeK; `viihi `kaardo, `kaardo on `siotu `paulaga `kinni; *kolm* `kümme `langa on `kaaros Vai

kaard² *kaard* g *kaaru* Koe/kua-/ VMr VJg I(-oa-, -ua-) Plt, g `kaaru Kuu; *kaard* g *kaardi* KJn M(-rt Hls)

1. kaarjas, kõver, kiivas; kaar, kõverus, keerd, viltu olek `veškikivi on *kuaruks raiutud* Koe; *kieruline kaard puu, teene puu on lahe, aga sie on kaard* (ei anna pilbast kiskuda) VMr; *kui koard laud paneme lavva* `piale, *siis - - kaks nukka on üleval ja kaks all ristati;* *peri* `pääva koard; `vasta `pääva koard; *ratas on koard* Trm; *uks one* `lanknud *kuaruss;* *jalas ei õle* `õige, *tä one kaard, kaaruss lähnud, vedäb kõverite* Kod; *kaard* puu KJn; *ku ta*

`kisklik om, kaart puu, ei `lääki `lõhki Hls; laud om `kaardiss `kiskun - - tõine ots tõisipidi Krk || *laŋŋa* `kaarud (krussid) Kuu **Vrd** kaarik²

2. heina- või viljakaar *kaarud jävad* `lahti - - kõik vili jäi `kaardu; *eina kaard* Plt

3. ilmakaar *põhjakaard* Trv

kaarda|alune räästaalune *tal'li* `kaardaalune Krl; *Kas sul muid* `kaardaalutsõid ei olõ, *ku sa laua?* `härpäli `kaarda ala_pañni?; `kaardaalunõ (aidaesine trepp) Har **Vrd** kaardalus

Vt kaarass

kaard|alus = kaardaalune – Lei

kaarde → kaare¹

kaarde- → kaardi-

kaarde-² räästa- *Säält kost paari_kokku ol'liiva_pantu, tüüd* `otsa kutsuti paari *harjaotsass, sõss alumanõ ots ol'l* `kaartõots Urv; `kaardõ vihu kääneti ratsakullõ malga `pääle Har; `kaartõvihu?; *kubu tet'ti nii: `köutes `võet'i pikembiid rüä `ol'gi, nüü_pañti kohe* `kaartõveere ala? *vai kon nu hämmes `tõmpsi?*; *nyü_vana_härä ikkõ `ol'li viil pia egähn taluhn kon* `kaartõveere all *vai tarõ pääl* Rõu; `kaartõ vesi Plv; *kaartõlastu?*; *kaartõvihu? ole katusõl omma?*, *nu pandass* `kaartõ`rjüd'ja pääle; *kaartõrood'ass* Se; `kaardõaluss Lei **Vt** kaare¹

kaarde|alune a. räästaalune *aedal trepi kotuss kutsuti kah* `kaardõalunõ Ran; *laada* `kaardealutse om kõik puid täis; *lähme sinna* `kaardõ `alla, *sääl päevä* `paistel om ää `istu Nõo; *tsuska sinnä* `kaarde ala Kam; *lase* `kaarde ala *vihma varju* Ote; *ol'l iks* `kaardõalunõ, *kohe* `pañti mõni o's ja `rõiva? [kuivama] Har; *Kaartõalt sai jilä_hulga vett* Rõu; *kaartõalunõ om kuiv* Se; *kaardalus. tsu'ra* (pääsuke) sääd `kaarte `alla pesa Lei **Vrd** kaarda-, kaard|alus, kaartalune **Vt** kaardõ- **b.** kuredik – Äks

kaardes `kaardes väljapoole kaldu *pengi jalad oo* `kaardes; *ree jalased* `seisvad `kaardes (viltu) Mär

kaardi `kaardi Tor Saa KJn SJn Kõp Krk Puh Nõo *kaardu puu läks* `kaardi Tor; *laud kisub* `kaardi Saa; *veški kivi on raiutud* `kaardi KJn; *saağ lää* `kaardi Krk; *täl `olli tüü* `ündrik `kaardi lõegatu Nõo **Vrd** kaarti

kaardi|eit kaardimoor – Tor KJn **-katsuja** kaardimoor *sie oli siis teine kord* `käia *kuardi katsuja jures oma elu* `aeges Amb; *oli üks vana eit kaardi* `katsuea, *sie juhatas varastud* `aßsu kätte VMr **-kiri** (kindakiri) `kaarti kiri Krk; *kaardi kirja ma pidäsi alambes* Hel **Vrd** kaardiseljakiri **-leht** mängukaart *kaartõlehe?* omma?, *om esänd ni imänd ni soldat* Se

kaardima → kaarima

kaardi|moorkaardimoor *pani* `kaartisi `väl'la, *luges sialt inimese* `möödaläind elu, *tulevikku koa* Kul; *kaardimoor lukeb kaardide pealt elu* `õnne ette Tor; `kaardimoori kuulutiva, *et si poiss ei elä üle kate* `kümne `aasta Ran; `kaardemuur Nõo; *kaardemuur pañd kaardit* `vällä Plv **-mutt** `kaardi mu't kaardimoor – Krk **-mõõt** van õõnesmõõt, 7 karnitsat – Vas **-mäng** õlen ka `kange `kaardi`mäññu mies Lüg; *kaardimäññil oo ka vastane kennega tä mäññab* Khk; *Poisid* `ütlevad `koardi mäññi `aegu koa: käi `välja. Siis *pannakse teisele* `jälle kaerd ede Põi; *kaardi`mängus mehed* `võitvad raha Mar; *kaardimängu juures jäävad turakust* VJg; *kuardimängu juuren one kua maßt* Kod; *sain kaardi mängul kaks tihi* KJn

kaardin kaardin Krk, `kaartin Hls kaardus tõine vjir oiab kidseves ja tõine `pehmes, lobeveess, `kaartin õige `kanga vjir Hls; `kaardin om tõine ots tõisi pidi Krk **Vrd** kaardis¹

kaardi|naine kaardimoor läksin kua kuardinaese `juure; Maalu õli kõhe kuardinaene, pani `kuarta `väl'jä Kod **-noid** kaardimoor siin on pali ke usuvad `kaardi `nõida Lüg; mine ikke ühe kuardinõia `juurde, tema annab `sulle nõu Amb **-panija** kaardimoor seneperä `läksingi `kaardipanijalle Lüg; ma lää `kaartipaneje manu, lase `kaardit panna Krk **Vrd** kaartõpandja

kaardis¹ `kaardis Tor Saa KJn(-oa-) SJn kaardus laud oo `kaardis Tor; vildakas või kaardis KJn; tuleb kõver ja `kaardis SJn **Vrd** kaardin

kaardis² → kaaris²

kaardi|selja|kiri (kindakiri) `kaartisel`läkiri; ma kua kaardisel`lä `kirjä Krk **Vrd** kaardikiri

kaardi|tark kaardimoor sie oli siis teine kord `käia kuarditarga jures oma elu `aeges Amb; mõni kuarditark `ütleb `õigust küll Nõo **-tee** maantee sie ei õle mõni `kaardi tie egä `käidav tie Lüg; Kaarditeed äi veind peremees mette kinni panna Kaa; Kui jõvame kaarditee peale, saab obuse vahest sõitma aada Põi **-vaataja** kaardimoor kuardi `vuataea panõb kuardid `vällä Khn; küll kaardi `vaataja `ütles otse, nii kudas oli Aud **-vägi** `kardivää `soldand Kuu; `kaardi vägi, nie on ikke `kruono mehed, sõamehed ikke õlivad Lüg; kaardivägi oli `jälle `keisri ihu `kaitsevägi, püsut testest änam `jälle Khk; kaardivägi ja kaardiväe soldatid olid ikke `enni Mar; tääl olid siss kaardiväe `riided koa `sel`ges, eest oli nii särjesapitud Vig; ta on `kaardi vää peal Ris; kardivää mees; kardiväe polk Juu; kaardi vägi nu? ollõv piinü? `miihe? Krl **Vrd** kaart²

kaardi|silm kaartsilm kõõrdsilm kutsuti kaartsilm, kes seda `viisi `kaardus `vaatas Sim

kaardu `kaardu Kuu Lüg IisR Jäm Kaa Põi Saa spor K(-oa-, -ua-), Trm(-ua-) Kod/-ua-/

1. kõveraks, looka, kiiva [paadi] laud läks `kaardu Kuu; Tee lihab püsut `kaardu `säämale `poole Jäm; Muidu kena lai südame laud, aga kaardu tõmband Kaa; [puri] `Tõmmas `jälle `rohkem `kaardu Põi; ratas on nii `koardu läind, kesub `koardu - - rihist `väl'la läind Juu; king jalas kisub `kaardu Kad; mul omal on kääruud, `keskelt tapitud puud, nied ei and `kaardu minema Sim; pääv on ukse `kaardu `kiskund Lai || fig `vestäb `kaardu kääst (läheb rikki) Kuu **Vrd** kaara, kaardi, kaare², kaari, kaarikohe, kaarikude, kaarti, kaartu

2. kõõrdi (vaatama) kes `teisalle vahib ja `teisalle nääb, sie vahib `kaardu VJg; `vaatab `kuardu või nõnna, sil'ma `teisale ja nina oiab `teisale Ksi || fig pilve tõmbuma taevass kisub `kaardu `enne `vihma Lai

kaardus `kaardus Kuu Lüg IisR Vai/-os/ Kaa Saa Juu/-oa-/ Amb JMd/-ua-/ Sim Trm Lai

1. kaardunud, kiivas `veski `siived `onvad `kaardus; nied on `tehtod `kaardus, `ninda kuda tuul võttab Lüg; `Küõgi uks on vähe `kaardus IisR; `lauda on `kaardos Vai; `viitline tie, kui on teenebolt `kaardus Amb; `veski tiivad on `kuardus, muidu ei käi JMd

2. kõõriti sel on `kaardus silmad, kes teise silmaga vahib `teisale Sim || fig (näoilimest; ilmastikust) `kaardus `näoga; nägu `kaardus, akkab vist `nutma; täna on niske `kaardus ilm, ei tia ehk akkab tulema `vihma Lai

Vrd kaaras, kaardin, kaardis¹, kaartis, kaarus

kaardõ → kaare¹

kaardõ- → kaarde-

kaare¹ *kaarõ*[?] Rõu Vas, *kaarõh* Se, *kaardõ*[?] Har, *kaartõ*^(?) Rõu(-d-) Plv, g *kaartõ* San V(-d- Har Rõu Plv), *kaarde-* T(-õ Ran Nõo), *kaarte-* Äks Kam, *kaardõ-* Lei

1. räästas *kaarde silguva nigu labinaga* Nõo; *peremel ol'li sääl vällän 'kaarde all muedugi kat's 'püüsi naela otsan* TMr; *kõik 'kaarde täüs topitu neid 'rohte, korjass mõtsast, paänd 'kaardede kujuma; ma es saa muiale kui 'kaarde veere ala saesi kui nakass räest tulema* Kam; *vanast ol'l talul ol'l kõlks ja_pobsõl ol'l ko'uss tettu 'kaartõ veere ala*[?] San; *ma visa'ssi sinnä aina 'sisse pik'äle 'kaartõ ala*[?] Urv; *kaartõ*[?] *tsilgusõ*[?]. *paänd vikahti kaartõhõ* Rõu; *vanast 'paanti puid kohe 'kaartide ala; 'kaartõ ~ kaaritide vesi* Plv; *'kaartõ küleh jo*[?] *iätilga*[?] Vas; *katusõ alostuss tuu om katusõ kaarõh ~ katusõ vjij'*; *matal' kaarõh* (lühike räästas, mis ei anna varju); *lağa kaarõh; 'kaartõalonõ* Se || fig *Sul kaartõ tsilgusõ* (pisarad jooksevad) Vas **Vrd** kaarass **Vt** kaarde-, kaartõ-

kaare² *'kaare kaardu lauad oo 'endid 'kaare temmand; ratas läind 'kaare, näe mis 'moodi see ratas jooseb 'kaare* Mar

kaare³ *kaare väike maalapp üks piregeine kaare, sööre maad* Khk; *põllulapp ehk kaare* Kad **Vrd** koaren

kaare⁴ → kaar¹

kaare|alune 1. ala, kuhu niidukaar langeb [vikat] *jättab 'kaarealused 'kasvama* VNg; *kui vikkasti nenä ette jättäsid 'kasvamaie, - - 'kaare alused 'kasvavad* Lüg; *Kes laialt ede võtab [kaare], sellel koare alused kippuvad kasuma 'jäama* Põi; *vahest koarealune jääb 'kasvama. kui loo soab pealt ää 'võetud, nää, koarealused 'õitsevad nõnna et* Juu; *mina olin tubli einategija, mina ei ladvand ega jätt 'kaardealust 'tervest* VMr; *mõni jätab 'kuarealused 'kasvama ei viitsi läbi 'lüia* VJg; *piäd täiesti kaarealuse läbi 'lүүmä, et kasuma ei jäe* KJn; *ku vili 'oll'i alvaste niidetu, siss võtit kakit kápäga tolle kaarialutse ärä* Nõo; *niidä 'puhtahe, jät'tü_i*[?] *suurt kaarialost* Se

2. ahju koldealune *ahju kaari alune kutsuti kah lõhnass* Kam; *ahu kaarialune* San; *kaarialunõ* Urv

3. räästaalune – Puh

kaare|hari kahe niidukaare vahekoht; *kaare pealmine osa* Mõni *jätab 'jälle suure koare arja, koare alune jääb 'kõrgeks, 'arja; Loog jähi vee 'sisse - - mõned koare arjad 'paistsid* Põi; *kahe kaaru vahel õli kaaru ari, sij õli 'kõrgem* Trm; *kaari ari jääb 'kõrgess, kui 'keskeld lүүb sügäväde; kes om 'niitjad, niidävä iluste, ei tunnõgi kaari 'arja, om ilus puhass tasane kõik* Ran

kaarel → kaarlad

-Kaarel Ls kabeli-, kalmu-, miku|kaarel

kaareldi *kaareldi* Põi Nis adv < kaar¹ [Tuuliku katuse] *lauad 'lүүdi koareldi ear eare 'päele* Põi; *kaareldi lagi* (topelt lagi), *õhed lauad lüiakse 'alla, teesed 'piale, 'pialmesed on alumeste 'serbade pial* Nis

kaaren *'kaaren* Kuu Hlj VNg IisR hv Khk VII, K(-oa-, -ua-, *kaaren* Rap Koe) Trm MMg, *kaarn* Jõe Kuu KPõ(-oa-, -ua-) Pil Trv, *'kaarna* Lüg Jõh I(-oa-, -ua-) Hls T V(*kaarna* Krl), *'kaarnas* Hlj VNg Muh L(-oa- Var, -ua- Khn) Juu/-oa-/ SJn, *-nass* San Krl

Se, kaarnas Khk Saa Juu VJg/-ua-/ Vas, -ss Krl Rõu Vas Se, g `kaarna (g kaarna Puh); karnas g `karna Hää, karnass Lut

1. ronk karjuvad kui `kaarnad kallal, ei lase rahu `olla Mär; minust vanemad siis `ütlesid et -- nüüd üks surma sõnum tuleb, et `kaarnad kisuvad Var; `Kuarnas süeb mere `iäres `raipõsi kalu Khn; Mis te nokite siin nagu `kaarnad `väiksema kallal; kui `koarnad üle maea katuse läksid, siss pidid maea perenaene ja peremees ära surema Rap; minä sinuda `mussa `kuarnad ei karda (sõimlemisel) Kod; nigu `kaarnad raisa kallal kõik `ümmer Plt; kaarn talve aub pojad `väl'la Pil; vanast üteldi, et ku `kaarna lihatüki viib üle `ütsä põllu `pendre ja peni tolle ära `süüb, siss lääp peni `marru Nõo; ku `kaarna krongutass sõss üldass et pahanduss tulõ Kan; `kaarna üldäss surma tsirk ollõv; `kaarna `krunksva?, ei_tiiä? kas om sõda jälle pel'lädä vai Har; `kaarna kroñks, toosõ sõnomit Se; käu ku karnass must Lut || fig (halvast inimeset) meil põle tasasid `lapsi, need oo `neoksed kullid `kaarnad kõik Mar; ära `siuke karnas ole; Va kuradi `kaarnas tikub kallal, mine nende `kaarnatega `kaklema Hää Vrd kaarne2

2. katuse viilulauad kess `paekas on vareksed, aga otsa peal on `koarnad mõlemal pool Kos

kaarendas `kaarendas kokkuriisutud heinavall Kuhjalava juures oli kuiv hein `kaarendasesse aetud IisR

kaares → kaar¹

kaare|suu kaarealune `kaaresuu `alla jäi ein `kasvama Vai

kaaretama¹ kaa|retama Muh(-oa-, -ua-) Rid Mar Hää, `kaaretam(m)a VNg

1. heina kaarutama ein kuaretatse laiale Muh; sai teda (heina) kaaretud ja siis `jälle `kämme `tehtud Rid; kui see ein ei kuiva nende vastaskaarde pial, siss kaaretasse tä `ümber. `villa põle kaaretud Mar; kaareta ein üless Hää Vrd kaarutama¹

2. fig uisapäisa ja hooletult tegema segamisi kaaretama [pesu, riideid] Mar; umb `ratsa lähed `ilma mõtteta -- kui sa lähed koaretet, loarutes või sahmerdes; mis sa koaretad `peale Muh Vrd kaarutama³

kaaretama² kaartega varustama jo vene on `laidus, `tarvis akkada `kaaretama; `kaaretasivad `paati VNg Vrd kaaritama²

kaaretis kaare|tis g -tse (-tsi) Muh(-oa-, -ua-), koaretet Jaa keeritis labus ta (vihm) es löö ju nii läbimärjaks mette kui ta (hein) kaaretses oo; me saime kaaretsed kokku ikka; nendel `ollid kaaretsis einad Muh Vrd kaarutis¹

kaare|vahe heinakaarte vaheline ala kaarevahed lähvad rohelisest, ädal kasvab läbi Pal; [kui vastandkaari niideti] siis kaks kaarevahet jäi `puhtass ja luyg `olli `jõudus võtta, vahed jäid `riisumatta KJn; kui looguss [on vikatil] pääl, pühib kaari nii `puhtas, nigu tare põrmand, kaari vahe om puhass Ran

kaari `kaari Kaa Krk Puh Kam Ote Kan Har Rõu Se, -kaari Kär Kaa Mar

1. kaarjalt, kaardu, kiiva; ringi Aava laavad on `päike tükkis kaari kõveraks kiskund; Kes seikest kaari küli teind oo Kaa; ta (niidetav vili) sadass maha `kaari Krk; [piiritsa] `päälmäne ots pidi `kaari `sisse olema, siss ol'li ää `mähki `pääle `niiti Kam; `väikse [jäänooda] mulgu `raotass `kaari Ote; vestil om alumatsõ? nuka? `kaari [lõigatud] Kan; ahu lagi ol'li nii `kaari ümmärguste; siss võt'i `viskri kätte ja `naksi `viskamma `põh'itat `müü'dä `kaari Har; Mjiss sai's keskottal ja mugu_sõidut õnnõ hobõsiid `sentset pitehn `kaari?.

hobõsõ mugu_`juuskva rehetarrõ pitehn `kaari ja miiss mugu_pess piidsaga? Rõu; lavva? kuiosõ `kaari; säääl om kallass tji, säääl lüü rji `kaari; lei haina? `kaari (laiali) Se || ain om `kaari maan Puh Vrd kaara

2. *saab kaksi kaari niidetud Kär*

-kaari Ls kaksi-, kati-, ratas-, üksi-, ütsi|kaari

kaari- → kaare-

kaari|aru *kaariaru* kord, korralikkus, mõistlikkus nüüd ei olõ enämp midägi kaari arru inemiisil, inemise omma_kaariarust är_lännüve, muidugu `taplõsõ õnnõdõ; a_siin ei olõ_kaari arru sukugi San

kaarid pl *kaarid* S(*koarid* Põi Muh, *kaert* Khk, *kaer* Mus) Kse Han Var Pä(*kaer* Tõs, kom pl *kaaredega* Tor), *kaari* Hls Krk(n *kaar*)

1. *kraas(id) just kut vana kaari loud (lahja) Jäm; kaariga kaaritasse `villu, üks on alumine, teine `pælmine kaert; kaari piinid, õige `väiksed naelad villa `kaaridel Khk; Kaarinahk oo kaarilaava külge kaaripinnidega kinni löödud Kaa; Koari piid on pisikesed kõverad roadi otsad naha sihes Põi; Vill panta kahe kaari vahele ja akeda seda seel lahkeks kaarima Emm; Kaari laud oo katti, nende `kaaridega ei saa änam `kaarida Han; kaaridega saab `ändi teha Mih; vana kaariga `kaarsi; kaari naelad Tõs; kigepäält kaarits villa küben ärä, sõss veeredets kate kaari vahel silevess, kaari sel`lä vahel Krk || hobusekamm obuse `kaarimise kaer Mus Vrd kaaris³, kaast*

2. *kraasitais villu; heie villa om kädsän, ku kädsäst `vällä arutet villa kõvvekse, sji om siss kaar; kait`s kolm `kaari saa siit, ma `tõmba ärä, sa kohentse lõngass Krk*

kaarik¹ *kaari|k g -ku* Hää KPõ(-ua-, -oa-) I(-ua-, g -ka Kod) Äks Lai Plt KJn M(g -gu Krk) TLä Ote Krl Plv Röp, g -ka San, pl -gu² Lut; *kaari|kas g -ka* Mus Han Aud Tor Kos/-oa-/; *kaari|k g -ku* VNg IisR, -kas g -ka Kuu/-gas/ Lüg Jõh, n, g -ko Vai(g -go)

1. *kaherattaline vanker ma lähen `kaarikuttega `laudu `tuama VNg; nävad tiäd, `sõideti `kaarikattega meist `müüdä; `sõidavad `kaarikuiega Lüg; `sõitis kaarikoga `linna Tor, eenä koarik Juu; tuli kaheratta kuarikuga Kod; postimijs lää kodu kate ratta kaarikuge Krk; suvõl `olli kate rattaga kaarik, kutsuti tahveti vanger Ran; tol om kah rutt rattin ja kanapask kaarikin (väga kiire) Nõo; Vankri kääva nelläl rattal, a kaarik jäll katõl Krl || vankri kere – VJg Vrd kaarike*

2. pl *kaarikud* tähtkuju, Lyra – Kad

kaarik² *kaari|k g -ku* Kod/-ua-/ Hls Krk Nõo TMr Võn(g `kaarigo) Ote Vas, *kaarik* Röp kaarjas; kõver, kiivas; keerdus (puusüüst) *kaarik* `kiirtene puu olli Hls; *ratass kaarikuss är `kiskun; kaarik om vänd puu, kaarik ja kjiird Krk; ahju kumm `olli tuhkavva kottal, serände kaarik Nõo; ku vene? om `väega `kaarigo põhaga, sis vene? `väega kalluss Võn; `olli molli kirvess, `tolle terä `olli serände nigu ümārik vai kaarik Ote; kōdara? oma_kõik `kaarikost `sisse `pantu, sõss tulõ ratass kaarik, `väl`lä poolõ kummõr Röp Vrd kaard²*

kaarik³ *kaarik g -u* tore; uhkesti riides `väega kaarik poiss om, piab `endä iluste ülevän, ilusa `rõiva sällän; vahi toda kanad, küll aab enda kaharass, saba nii kaarik taka; `talli serände kaarik našterahvass, kaarik om serände tore, `uhkin `rõivin ja piab `endä nii kaarikuss, tõese ei massa temä man midägi; kaarik om rõevaste poolest `uhke, toorak om vaemu poolest `uhke Nõo

kaarike *kaari|ke* Ote, -kese² Lut = kaarik¹ katõ rattaga kaarike Ote

kaarikohe *kaarikohe* kaarjalt, kaardu `pañti `kaala ilosahe ja kaarikohe, `panku_i pik`aste `hel`mi; *kaarikohe lõigatass* [riiet]; *lasõ kaarikohe ja tsõõrikohe, imä opaáss tütärd* `kargamma (tantsima) Se

kaarikude *kaarikude* kaardu *peenike vitsakene paenutedu kaarikude* [vikatilöe] *kandsule `pääle, keedetü nõõriga sinna* Ran

kaari|laine ”ümmarguse harjaga avamerelaine” `suures meres oo kaari`lained, lõpe *meres att`lained* Mus

kaari|laud¹ *katuse viilulaud katusõ `otsõ pääl omma kaarilavva` pik`ä` lavva`*, nii *pik`ä` kui `alla* Se

kaari|laud² *kraasilaud Vanasti keis emastel talve läbi see villakaarimine nõnda et kaarilaavad olid üsna punased* Kaa || fig kõhn olend just kut vana kaari loud Jäm; *Marii oo just kut va kaarilaud, paljast natuke nahka ümber kontide* Kaa; *Põsed `lohkus jusku kaarilauad; Kintsud ku kaarilauad* Hää

kaarima¹ `kaari|ma S(`kaardi- Ans Khk; `koari-, `kuari- Põi Muh) Han Var Pä; `kaarma Tõs; `kaar|ma Saa, -me Hls(-ma, -mä) Krk, `koär|ma (`kuär-) Khn, (ma) kaari(n) kraasima Kui pruudile kerjamise ajal kaaritud villu antakse, siis jätta peigmees teda üle Jäm; *neljabä äi es kaarita `villu, `lambad pidid `õnduma akkama* Mus; *küla tüdrikud käisid `jälle ruudil `villu `kuarimas ja `ketramas* Põi; *kes kodu kaarib, see kaarib `ändadeks, vabrikus tehasse `eided* Muh; *Sügise tehta mütmes peres villakaarimese talgud* Emm; *kaarit vill on kedrat lõng, ehidud kanjas on kujut kanjas* Phl; *Ma ole küll `kaarin, aga nüüd lase vabrikus villad ää tiha* Han; *päeba `otsa ei jõund `kaarida, käed jäid `aigesse* Mih; *villad tulevad ikki lahedase `kaari, mudu ei saa kedrata* Tor; *kigepäält kaarits villa küben ärä, sis veeredets kate kaari vahel silevess* Krk **Vrd** kaastma

kaarima² `kaarima krooksuma konnad `kaarivad Rei

***kaarima**³ `kaari|ma Ote Plv Se, (nad) kaariva Ote, part kaarit Urv Krl, (ta) kuarib Kod

1. kaarduma, kõveraks kiskuma; kaarekujuliseks tegema *kisub `kuardu nagu kuariku, [lehe] serväd kuarib ülespuale* Kod; *jobujalaga kaaritas päänaha kaare, känksepa kaariva `nahka* Ote; *innembi ol`l taa kerik kõik` `tulpõ täüis, no_i olõ_nipal`lu, no_m t`ää tõist`muudu, kummit vai kaarit* Urv; *suure_kaaritu läve` ol`liva`* [magasiadal] Plv

2. segama taad kohetuist kaaritass, kui tu kuum vesi pandass pääle ja seätäss, siss üldäss ni_et kaaritass, olu vaja ar_`kaari; *olut ja `taari kaaritass* Se

kaarin *kaarin* Ran Nõo; *kaarih* Se kumer, kaares, kaardus *Võ`ll tetti kaarin, ega õgu es saesa* Ran; *ahju lagi `olli pääld serände kaarin* Nõo; *taa olõ õi hää inemine, taal silmä kolmu` väega `korgõh kaarih; puu om kasunu kaarih* Se

kaaris¹ kaaretatud nüüd on `laiva juo `kaaris, `ennemb on `laiul, siis `kaaris VNg

kaaris² *kaaris* g *kaarise* Jäm(`kaardi, g pl *kaardiste*) Ans kaart

1. mängukaart *kena kaaris; `kaardid on tondi `piibel; läind valeks ka, mis ta kaardiste pælt `vaatand* Jäm

2. maakaart *mool oli kaaris nink oort nägin kus `kohta* [rong] *sõidab* Ans

kaaris³ *kaaris* g *kaari* = kaarid – Jäm

kaaritama¹ *kaarita|ma* Kod, -mma V

1. kaagutama kui kana pessä ot's, siss kaaritass Kan; kana[?] kaaritasõ[?] Rõu; Kaaritaja kana; kana[?] kaaritasõ[?] ku munõlõ läävä[?] Räp

2. valjusti laulma lõikab laalta ja kaaritab Kod

kaaritama² kaari|tama Lai Nõo Urv(-tamma) Vas Se, -teme Krl; `kaaritama Jõe Kuu Hlj VN_g

1. paadi- või laevakaari paigaldama `Enne `laiudetti [paat] ärä ja siis ageti `kaaritama; `Kaaridin vene `männü`oksa `kaardega Kuu; `laiva on `kaaridettu VN_g **Vrd** kaaretama²

2. võlvima kaaritõt [kiriku] lagi; kaaritõt lävi, kaaritõt `keldre Se

3. kaarena kulgema; ringi käima mine `õkva jooneld, mes sa kaaritat Nõo; Mi_sa_säält kaaritat, `läämi no siist üle nuka, saami `õkva_kerigu manu_`vällä Urv; küll tää kaarit' ku[?] `liina lät's Vas; vesi kaaritass, keerutass nigu vij `vasta võrõnkuh (jõehauda) Se || fig pilvituma kui kisub `pilve tükati juba, siis `ööldi, et kisub `kaardu ja kaaritab Lai

kaaritama³ → karitama

kaarits¹ kaarits g -e Kse, g -a Han sõim rumal inimene; üleannetu laps kui ma su kaaritse kätte saa, küll ma taha näidata `sulle Kse; Ei sellel kaaritsal põle aru põrmugi Han

kaarits² → karits

***kaaritus** keeris vii hyy_käävä nii alasi kaaritusõ kottal om hyyg, konh leede om, säält `hyygu ei olõ[?] Har

kaari|täis kraasitais Villad pandi kaaride vahele, siis kraapsiti sedasi, kaaritäied pandi `korvi, säält siis võeti kui kedrati Jäm; [vill] kaaritasse segamini, siis tuleb kaaritäide tegemine Khk; Aigus oo Tiina nõnda ää vetand et just kut paljas kaaritais veel (kõhnast inimesest) Kaa; See paras koari täide korv Põi; Villad `kaarida `enni kedramest `kaaridega kaari`täiteks Emm

kaarjas¹ kaarekujuline mõnel on kulmud suurel `kõrgel, poole otsaesise pial - - `kaarjad kumerad Lai

kaarjas² `kaarjas = kaan¹ - Lüg

kaar|katus katuss tetäss `kaari pääle, kaarkatuss nigu kaarih ilosahe (pole järguline katmisviis, vaid kaares kaetud) Se

kaarlad pl `kaar|lad Jõe Kuu Noa LN_g Kul Vän KPõ(-oa-, -ua-; -led Ris Jür; sg g `kuardla Juu); n `kaar|las Ris, koar|las Juu g -la; `kaar|el g -le LN_g murakas `kaarlad `koltsed juba Ris; läks `koarlalle, `leidis pal'lu `koarlid Hag; ma olen koarlaste `piale maias Juu; limukad - - naa nagu `koarla lehed, üks ehk kaks lajukest `otsas Jür; Kehra taga on suured `kaarla rabad HJn; `kaarlad on soos ja ravades Amb; `kuarlaid on tänavu väga vähe JMd; `kaarla rava oli `kõrge, `kõrge rava, `veiklased männid `kasvasid Ann; lähäme `suosse `koarlalle, `kaarlaid `ot'sima ja noppima Sim **Vrd** kaaber, kaarlamari, kaarmad, kaarma-, kaar|mari, kaarnad

kaarla|mari murakas `kaarla`marju on rabades Ris; `kaarla `marju oli ravas na et kollendas kohe Ann; kaarlamarjad kasvavad suos Koe

kaarlant `kuar-, `koara|lant g -lañdi järvekaur; pütt Mia `laSSI `kuarlañdi ühekorra lennust maha; `koarlañdid, räime lind, ette valjust karjub meres, ette `kaugõlõ kuuluksõ Khn

kaarlas → kaarlad

kaar|laud kingsepatööriist *kaarlaud om päänaha painutamise jaoss* Ote

kaarlid pl Kaarlid euf "hülge kopsud-maksad" – Rei

kaarline `kaarline Kaarli-nimeline `kaarline poig Nõo

***kaarli|sörg** `kuarlisõörg seasõrgsõlm `tõmmad kõie `kuarli `sõõrga Kod

kaarmad `kaar|mad Hlj Jäm VII Jaa Põi(-oa-) Muh(-oa-) Hi Lä Mih; `kaar|mas g -ma Rei(*kaarmas*) Mär Vig Kir Han Mih; `kaarmed Jäm Rei Muh(*kaarmes*) Emm(`kaarmes) murakad lihame `kaarmele Jäm; `kaarmad o sihuksed pisiksed punased marjad, mis soos kasuvad. enne `keidi ikka `kaarmal Jaa; `kaarmed oo suured jämed nupilised, enne oo erk punane, pärast o `kolne ja ühna `pehme; `kaarme teed `tehti koa Muh; sii rabas kasvab pal'lu `kaarmud Mär; ma nopin `kaarmuid, keedan kaarma `moosi; me lähme `kaarmule Vig; üks pisike plika `kutsus `kaarmasse; `kaarma raba oo kõbam Kir; `Kaarmad oo kua pehmed nagu lutsu maksad Han; `Kaarmad kasvavad rabas. Suured kärnilised marjad Mih
Vrd kaarma-, kaar|mari

kaarma|mari murakas `kaarmamarjad sedised krudilikud kut `põlmemari, öieti `valmis siis on `koltset Jäm

kaar|mari murakas – Sa Kul kaarmarjad on kollased; kaarmarjad `kasvavad soode sehes `sambla peel Khk; Me oleme nee ikka koar `marjadeks üüdnnd Põi

kaarman → karman

kaarmas → kaarmad

kaarma|viin `tõine õli `kaarma viin, `tõine `atsi-ssin. `kaarma viin õli suguperäst `kangemb ku `tõised `viinad õlivad Lüg

kaarmes → kaarmad

kaar|moo koristatud kaerapõld siia `kaarmuu pääle tulõ tulõvaastaga lina `kül'bä? Se

kaarmus folk l ku latsel kõtt valut's, tetti `kiirmuss `kaarmuss latsel: `kiirmus `kaarmus, varessel valu, arakul `aiguss, mustal linnul muu tõbi, me latse kõtt `tervess Krk
Vrd keermus

kaarn¹ kaarn g `kaarna Jõe Kuu(`kaaren) Vai/n `kaarna/ JõeK

1. männikorp `männi`kaarnast Jõe; `Poissid tegeväd iga `kaarnast `mäñjü `laevu; `Kaarnast saab hõäd `kerged `laevad `lillutada; `rannald_s igä vahest oli `niisugusi `oite `paksusi neid `kaarna tükkü ja, nie olid hüäst `pehmed `vestädä; `Vanast olid polispuud ja nie olid `oite `paksu `kaarnaga Kuu; suured `kaarna pangad on rannal, tuul kannab `kaarnad `randa JõeK

2. võrgukäba Puu `pullue `aigu `tehdi alade `kaarna`pullu; Külläp_ne `kaarnad `kasda, `toine tegu kahuega. `Kaarnu `kasdamine `tähdä `verkue merelasu, `sendä_et `oite vanast, ku `korki viell vähä `saadavill, olid jo `pullud puist ku `kaarnast Kuu; `vergole `panna `kaarnad `külge; `kaarnad on `tohtosed ja `käsnäsed Vai

-**kaarn** Ls tulikaarn(as)

kaarna¹ → kaaren

kaarna² → kaarn

kaarnad `kaarnad Phl LNg Rid Mar Kul Mär PJg; `kaar|nas g -na Kul Kse murakad lähme `kaarnod `korjama LNg; `kaarnad, need kasuvad rabas Rid; `kaarna rabas on mustikad ja `kaarnad - -, [lähuvad] kollaseks ja `pehmeks koa Kul **Vrd** kaarnamari

kaarna|koo = kaarn¹ Ma `löüsin merest `oige `suure `kaarna `kuore, sest saab kohe `suure `laeva tehä; `Nuoremad inimesed ei `muista enämb `kaarna `kuorest `tehtud `vergu `pullusi Kuu

kaarnama `kaarnama ”männikorba puruga puunõud triivima” Kui moni puuriist `uurdest `vuodas, siis `vesteti `riista sise `kaarnapuru ja `lüödi `talbaga `uurdesse Kuu

kaarnanõ kaarna|nõ g -tsõ kaarnataoline; tõmmu inimene – Vas

kaarnas¹ → kaaren

kaarnas² → kaarnad

-kaarnas Ls tulikaarnas

kaarna|silm auk palgiparve esiotsa kinnituspuu jaoks `kaarne `silmäd `raiuti `palkidele `õtsa ja igepuu `pandi sielt läbi; `pannasse `parve, kuus ehk kolm `palki `rinna ja `raiutasse `kaarna silm `õtsa ja puu läbi, viis ehk kuus `tollu sie auk suur ja `seotasse `väätidega `kinni Lüg **Vrd** kaadersilm **-õli** (ravim) `kaarna eli `anti lastele, kis rahutumad olid, pruunikas, irmus sañt lõhn oli. selle `kaarna eliga `olle langi `aiguski `väl'la parandatud Tõs

kaarne `kaar|ne g -se I(-ua-, -oa-) Äks Krk Hel TLä TMr, -nõ g --sõ Nõo Rõu/-nõ²/ Vas; kaarnõ|ss, -h Se; kaarnes g `kaarne Jäm kaaren mussad `kuarsed kisendäväd, kui õppavad `poegi; vahel lähävad `kuarsed kahekeisi, tiäväd kronk-kronk, `kuarsed one surmalinnud; kaks kuariss lennäsid; `kuarsite pesäd one metsän; muss ja kõhna ku `kuarne Kod; `kaarne kronksutab Äks; kait's `kaarnet `kakleve tõine tõisspuul mäge, ijäl ei saa kokku = silmad Krk; sedä `sil'mä, mis oma essa irvitess - - `piäve `kaarne jõõ veeren `vällä `kiskma Hel; Nüid om kõik nigu verikaarse täl sällän Nõo; kui `kaarnõ_käü, sis surma sõna kah käehn Rõu; kaarnõss om kogoni must a varõss om esi² haheb; kaarnõh, noid `tsirka kui näet `kohki `vihklõsõ ütstõdsõga² `taiva pääl, siss määnegi üle `kohtu surm `kohki saa; liha `võõtõ suurõneläpäävä ja suurõ `rjidi, siss ommaki nimä `rišti² `kaarnõl jo puä², vähä õks saa kaar'nit, hakkõ saa õks inääb Se

-kaarne Ls tule-, tuli|kaarne

kaarnes → kaarne¹

kaarnits → karnits

kaar|olg koristatud kaerapõld Kaarol'g künneti kohe üles; kaarol'g jätetäss kesäss Vas; Kaarol'g om vijl künmäädä Röp; kaarolõ seeh om illos ristkhain. kari om kaarolõ pääl Se **Vrd** kaarmoo **-põhi** paadi kaardus põhilaud – Ran

kaar|põld kaarpõld ”põlispõld” – Vig

kaarros → kaarus

kaarsatamma kaarsatamma, da-inf kaarsata² kergelt kraasima võta tast kaarsi², kaarsata mõni harjaaluss `villu; võta nüü vabrikust `tuudu kaarsialudsõ_kah, kaarsata üle, saa kirjrd pääle `laskõ; mul om vijl üt's kaarsitäüs kaarsata², siss omma nee villa kaarsitu² Har

kaarsi pl kaarsi² V[n kaars(s)], n kaars San kraas(id) naidõ `vahtsõidõ kaarsõga om periss hää `villu kaarssi; ma õsti liinast `vahtsõ käekaarsi², sai säält ütest poodist kaarsi `naalu kah `osta². sa_poißs lüü nüü naala² sinna `kaarsõlõ `ümbre `viiri `müüädä `sisse; kaarsi `hamba omma nahadsõ rehma `sisse tettü traadist, säält tet'ti vanast käsi `kaarssõ ja vabriku `kaarssõ – mähiti rehm `ümbre trull'i, nii sai siss kaarsitrull val'miss; Kotun

`ol'li_käsikaarsi_ka_ks. Pihtsärgi? omma_kõik käsi`kaarssõga kaarsidu? Har; kaarssõga kaarsõ `villu Plv; `villu `suitass kaarssõga Lut **Vrd** kaarid, kars

kaarsima `kaarsima, (ma) kaarsi Khk, `kaartsima, (ta) kaartsib Mus (oksi) laasima puu kaarsitase `okstest `puhtaks; `teibad `tahtvad ka `kaarsimist `saaja; saarde ladvi kaarsitasse ka; nee aja viitsad tulad εε `kaarsida Khk; kaartsi se puu ää; `okste `kaartsimine, kaartsitud puud Mus **Vrd** karsima

kaarsitāis kraasitāis mul om viil' üt's kaarsitāis kaarsata?, siss omma naa villa kaarsitu? Har; ku kaarsitāis är_kaarsiti, siss hõörütedi lağa häie? Vas **Vrd** kaari-, karsitāis

kaarsma `kaarsma, da-inf `kaarssi^(a) San, (ma) kaarsi V(-mõ Har, da-inf kaarssse? Rõu) kraasima es saa_villu `kaarssi es San; Pal'lu sa_kotun jouat `kaarssi? –jala_villu ja muid halvõmbõid `villu õks kaarsõ. `Karahõ vill, nyu_tul'li_`kaarssin `tõisi sisest `väl'lä?; Inne `kaarismõist pedi villa? är? `mõskma ja_lahutõmõ. Nigu õnnõ kaarsituss `saiõ?, nii_nakati `õkva_`ketramõ; imä alh, esä pääl, vitu vatu vaihhõ pääl = villa `kaarimine kässiga Har; villa? olgu häste är? `kaarsidu?; vanast naid `villu õks kaarsiti, makka kaarsõ õks `tõisi Rõu; nää? kaarsõva mu_kaarssõga Plv; õigõ_vanast olõki is villa `kaarismist, siss villa? vakuti; villa_kaarsiti `häidehe; `kaarismise massin Vas; ja mõni jälle_`kaarsõ `kaarssõga Rärp; harakõisiga me `kaarsim Lut **Vrd** kaarima, kaasima², kaastma, karsima

kaart¹ kaa|rt Muh L(kuärt Khn) KPõ(-oa-, -ua-) Kod/-ua-/ KJn, -rīt Kse spor K(-oa-, -ua-), Iis Kod/-ua-/ M San V; kaa|rd Jõe Kuu VNg Emm Rei Kse Tõs Aud PJg Kad Trm SJn TLä(n kaardi Puh, `kaarde Nõo) Kam, -rd VJg KJn Kõp Trv; kaart Sa Mar Ris; hv kaarõh Se; -kard Lei; g kaa|rdi S L spor K(-oa-, -ua-, kardi HMd), Trm Hls Krk Puh San Krl Vas, -rdi V, kuar'di Juu Kod, `kaa|rdi R(n `kaarti Vai) Emm Ris Iis Trm Lai Trv Puh, -rdi VJg, kaarti HMd Jn Hls; pl `kaartid Muh, g `kaarde Nõo TMr, pl kaartõ Se, pl kaarid Ans

1. mängukaart akkama `kaardi `mäñjimaie; jagab `kaardid kättä, kie turakast jääb sie `jällä segab `kaardid `vällä, siis akkavad `jällä uut lugu `mäñgimäie Lüg; kis seda kaardi `kuntsi `oskab Khk; ennem `mõisnikud `mäñgisid `kaartidega inimesi üksteisele Mär; Mede küla mehed käisid ennem alati Möldrel kaarta mäñgimas PJg; lähme nüüd `koarta `lööma, kas raha `peale või mud'u või Juu; kuardid on kuradi `piibel Plt; `kaartide mäñgu juures `võeti juussed piä lael piusse ja `löödi rusikaga `pihta ja `üeldi: `tümpä `ässä, kummarda kuningad, nuusuta emändäd KJn; mes `pernane sa olet, sinul om kotun looma ja sina istut üü `aiga `kaardelavvan mestega Nõo; egal kaardi maal om üt's tuuss Plv; kaartõ lehekene; ilma rahalda om `lüüminõ, raha pääl mäñgide? Se; kaarte (välja) panema ~ vaatama, kaema (kaartide pealt) kaartide järgi ennustama `mustlase mies ja `naine tuliväd ja noh lase kätt `katsuda ehk `kaardid `panna ka Lüg; tämä pani `kaardi ja, ja siis on inimestele pidand `üttelema kõhe et kas se varass on ligi vai `kaugel Jõh; `mustlased panevad `kaarta kis `laskvad eesele `kaarta `panna Mar; tämä paab `kuarta `väl'jä, `ütleb tulevikku ette Kod; kaardi kimp; temä pañds kaardit Krk; alati `lastu mulle `kaardit `väl'la panna Ran; `pandava_kaardi `vällä: sullõ tulõ kiri ja sullõ tulõ `kurbõ sõnumõid; ku lähät lasõt `kaartõ panda?, siss massat kaardi `pandjalõ kaardiraha Har; käve vana paaba man, lašk `kaartõ kaia?; t'sigañdi `pandva `kaartit, nu omma targa? Se

2. maakaart `kaardi pääl` `näideti misikene õli maa ehk puolsaar ehk meri Lüg; Suur kaert oli teistel käe, `voatasid sii, `tahtsid siit otse Tönijale `minna Pöi; Kaardimajast käib [laeva] roolimajasse uks ja vahitüürimees käib seel laeva asukohta märkimas Emm; maailma kaart Tor; mudu meres ei purjutada `missugust, ikki kaardi järel Hää; siin üiame `Jõesu jõgi, kardi pial on Vasalemma jõgi HMD; moa `teaduse `tuündis oli koart koa üleval, sai käidud moajägusi `näitamas Kos; ja noh sis seda `kaardi ka õpeteti [koolis] Kad; koolis kui se `kaardi tuünd tuli, siis olin mina kohe `ähmi täis - - mina seda ei `oskand Lai; ma tuysi `kaardet nigu oma viit `sõrme Nõo; kaardi pääl omma_kõik kotussõ? ülevän Kan; maa `mõõit`jal om kaardiraamat ütten Har || tal on kõige parem koht siin kõrves, kõik põllud ühes kaardis Amb

3. postkaart `saatis jõuluks `kaarti Muh; no nüid peab ikke `kirjasi ka saadetama `kaardiga Ris; seda `kaardi ma ei taha saata Iis; kirjä kaart, sii lähäp postige Krk; siss tõene veli saat iki `kirju ja `kaarde Pärjile Ran; Ammerikast saadõti pühiss `kaartõ ja `kirju Har

Vrd kaaris

kaart² kaa|rt Ris Plt(1s), -rti VNg Se(1s), -rd VJg (liitsõnade esikomponendina g kaa|rdi- Khk VII Rei spor L, Kos/-oa-/ JMd/kua-/ Koe Plt Hls Krl/-rdi-/ , g `kaardi VNg Lüg Jäm Ris VJg Trv, g -kaarti Se, g kardi- Juu, g `kardi- Kuu) = kaardivägi punased `kaardid; läks sojaväe `kaarti VNg; `kaardi `soldat Jäm; koardi `väälased on kanged sõjamehed Kos; ihukaard VJg; punakaart Plt; `valgõkaart; kaarti sõamiis Se

kaart³ kaart "külm vihm, mis ära jäätab", jäide – Lut

kaart|alunõ kaartalunõ = kaardealune – Lut

kaarte- → kaarde-

kaarti `kaarti Vän Plt M kaardu laud on `kaarti tõmmand Vän; puu läks `kaarti Plt; saar kisub `jüüvle `kaarti Pst; `kanga vjir om `kaarti lännu Hls; laud om mõnest kuhast `kaarti tõmmanu Krk **Vrd** kaardi

kaarti- → kaardi-

kaartin → kaardin

kaartis `kaa|rtis Vän Ksi/`kua-/ Plt kaardus laud on `kaartis kõver Plt || nägu `kuartis ja `viltu, ei tia, mis tal äda on Ksi

-kaarts Ls käekaarts

kaartsima → kaarsima

kaartu kaardu Puha nij lavva om `kaartu lännu. Nij lavva kisuve kah `kaartu Krk

kaartõ → kaare

kaartõ- → kaarde-

kaartõ|pandja kaardimoor `kaartõpandja man, targa man Se **Vrd** kaardipanija **-pääsläne** `kaartõ `pääsläne pääsuke – Rõu **-tila** jääpurikas mõnikõrd omma `kaartõ tila? suurõ? nigu püssü?, a mõnikõrd omma_nigu riha pidimä? Vas **Vrd** kaartõtilk **-tilk** pl `kaartõ tilga? jääpurikas – Kan Plv Se **Vrd** kaartõtila

kaaru n, g kaaru Sa(-oa- Pöi), karu Krl ruutu (kaardimast) kaaru poiss Jäm; kaaru rump, k. emand Khk; mool oli kaaru tuus kää; `ärtu, kaaru, piigu, rist, nee ne neli tükki on Krj; löi kaaruga VII; koarust trump Pöi

kaaru|hari → kaarehari

kaaruma `kaaruma rlv1 kaagutama Ei kana sinuda `kaaru, kana `kaarub kukkekesta Kuu

kaarus `kaaru|s Kuu(-ss) Lüg, `kaar(r)os Vai kaardus Nie `lauad on `kaarus, ei nie `anna `sirgeks ajada Kuu; se kadus on vähäne `kaarros Vai || fig alade on sul `leuad `kaaruss (nutab) Kuu

kaarusk → kaaruss¹

kaaruss¹ `kaaruss g -sse Jõh, `kaarus- Lüg, kaaru|ss g -sõ Rõu(-sõk) Vas Se

1. värvilisest, eriti punasest villasest lõngast palmitsetud ilupael (pealisriietel); kaarusnõör verevä² kaarusõ² ol'li² tsiiro-tsääro `pantu (pihtkuue kaunistuseks) Rõu; musta² särgi² ja verevä² kaarusõ² nyy² kirotõdi `puusõ `pääle Vas; seto särgi küleh omma kaarusõ², üts om verrev, tõdnõ² m hal'ass, palmidu kokko, tettü säntse tsõõrikasõ; kõik rapiku_särgi² ja `kaaska² omma_kaarussiidõga² Se

2. teat lõng no obostekkid ka `ruositas tiad selle `kaarus `lõngaga ärä Lüg; `kaaruss on lõng, `läigib ja `karvane, kui `kuutasse `riide `sisse, `paistab iast `väljä Jõh

kaaruss² kaaru|ss Rõu, g -sse Kam Krl, g -ssõ Ote Krl, g -sõ Urv Har Lut(n kaare-) räästas pane tsirp kaarusse ala Kam; olõ katussil `ol'li kaarussõ; aidal ol' suu² kaaruss ette tett Urv; `hamba pal'k, tyy om sääl kaarusõ all, tyy katusõ manu ei putu² Har; aida kaaruss Rõu Vrd kaarass

kaarutama¹ kaaru|tama eP(-ua-, -oa-, -dama Emm Rei), -teme Krk; `kaaruta|ma RId(-mma Lüg)

1. segama, pöörama a. heinakaari, loogu, viljaladet rehaga pöörama, kergitama või laiali ajama `kaarutame `einad ülesse Jõh; me `riisusime eina mätaste `peale, siis akkasime kaarutama; kolm neli `korda kaarutati sase reht, siis sai peksanduse vilja käde Kär; `vihma saand ein kaarutati oomiku üless ja `lõunast aketi `vetma Kaa; eenad tulevad vist veel kord kaarutada, ega nad mud'u kuevaks saa `ühti Mär; `lautame eenad `kuima ja siss kaarutame `rinki Kir; mei kaarutasime ko eile, muidu ei `sündin [loogu] võtta Kse; kaarutage ein kerevile Han; me kaarutame einad `lahti Amb; [hein] riisuti `ümber `ringi kokku - - ehk kaarutati `ringi rehadega Rak; kui vihm `piaale tuli, sai ein kieritisse `pandud ja kaarutatud nii kaua kui kuivaks sai Sim; vaja kuarutata `luygu tõiss ja kolmat kõrd, siis oo küps Kod; [kui] paks ein oli, sai vikati lõõ otsaga üles kaarutata Pal; kaarutan eenad ülesse Plt || lähen `kaeru kaarutama (niitma), panen `õhta kärbikusse Kos b. segama, liigutama kaarutas [värvimise ajal] `villa, `tõstis teisiti ning teisiti; ahi löi nõnda `umpseks, kaaruda natuse, siis puud akkavad põlema; tuber oo küll mellega kaarudasse [õlle] `mesked segamini Khk; Levalabjakaga sai leib säädmise ajal segamini kaarutatud; Kaaruta korra ahjuorgiga ahjuperse tagaotsas, et tükid kenasti ää põleksid Kaa || tor'm kaarutab laiald mere ääres Hää c. sassi, segi ajama ta on aga `jälle keik segamini kaarutand, ammuks ma koristasi Khk; Asema päiluts puhas pahupidi `kistud, mis sii kallal kaarutamas `keidud on Kaa; laps otsib midad ema `järgi, ta kaarutab, sodib, `pürgeb VII

2. kumeraks tegema, koolutama kuarutet ehk paenotet lavvad; `venne lavvad kuarutatse Kod

Vrd kaaretama¹, kargutama, karutama¹

kaarutama² kaaru|tama Khk Krj, `kaaru- R kaagutama kana `kaarutab, kui munemast ära tuleb, voi munema lähäb Jõe; kana kaarudab, tahab munele `minna Khk Vrd kaaruma

kaarutama³ *koarutama* "laisalt ringi käima, laiutama" *koarutas ennast kiriku väravas, oli täis Jür Vrd kaaretama*¹

kaarutis¹ *kaaru|tis* Mär, *-tes* HMD keeritis *Rukkid on ka kõik kaarutisse riisunud Mär, eina kaarutes HMD Vrd kaaretis*

kaarutis² lobamokk *Kui igavene suur kaarutis, laseb `pääle küla `kauda ja lobiseb kõik, mis ta kuuleb* Krj

kaar|vahe `vaatke keik kaarvahed läbi, siiss laeva kaarete vahel olnd prügi Jäm

kaarõ(h) → kaare

kaarõh → kaart¹

kaas¹ *kaas* Muh, *kuas* IisK ka *sinu `tahtmene `süntku nii kui `taevas nõnna kaas maa peal* Muh; *pialt on õntsad kuas `seutud `kinni viel IisK*

kaas² *kaas* (-s) g *kaane* spor eP (-oa-, -ua-; *kaes* Jäm LNg Tõs, *koes* Rap Juu) Hls Võn Ote San, *kaanõ* Urv, `kaane R (*kane* Hlj; n *koas* Hlj, `kaasi, kaans Vai), *kaase* spor S, Trm Äks Lai Vil eL(-õ); *kaan* g *kaane* spor S(-oa-Põi) L (*kaen* LLaLo, *kaan* Mär Kir Mih, *kuan* Tõs), HaLä (-oa-) TÜR VMr Kad Iis Pal Lai (*koan* van, g *kaase*) VIPõ TMr, g `kaane Jõh IisR; p *kaant* spor eP, *kaand* R Hi Hää, *kaat* Hlj Lüg Vai Khk Pha Muh Rei Phl, *kuat* Kod, *kaast* spor S, Trm Äks Lai Vil eL; *koäs* van Var, Khn (*koäs*, *kues*, *kuä|s*, -s g *kuanõ*); *kaans* Urv; *kaandž* g *kaandže*, *kaan|e*, -õ Lei

1. õõnsa asja kate `kergita `vä, eke paja kaand ja `liiguta `putru Jõe; *puitti kaas* Hlj; *pane podile kaans `pääle, siiss lähäb `kiirest `kiemä Vai; ühekorra vanadel mestel `piipudel keisid kaaned, seel olid rõhud kül'les Jäm; paja, panyji, kiha, kerstu, kaju, karbi, kannu, purgi, `löime, `laeka, kasti kaas Khk; kut kiha on tühi, siiss pole mitte ea kaant peal oida* Krj; `karga `põõna `kinni ja tõsta kaas pealt ää Muh; *tõrre, putku, vaka, `katla kaan* Emm; *paiga küibil pole kaat pääl `märki* Rei; *pajal kaen peal, toosil oo müit's* Rid; *Suur katel ilma kaaneta = veekogu* Han; *potidel oo `teklid ja paeadel kaaned* Var; *Laupa piäb paa `kuäsa liivaga `nühkä* Khn; (veime)kirst oli ikke kaane `alla täis Aud; *peruga `pesti paa `kaani Saa; koäs oli `piale panematta* old Rap; *kohver oli kumaja kaanega* Ann; *kerstu kuäs käis nii `raskelt, et temä neid sialt küll kätte ei suand* Sim; *kapsa tõrrel käib koäs `sisse* Trm; *nägu lai nagu tõrukese kuas* Kod; *kaas kaevule `piale, et purusid `sisse ei lähä* Pal; *sel kaasel oli auk sehes* Äks; *pilved on nigu kuaned peal* Plt; *paa, nuriku, kasti, tonni, puiti kaas* Hls; *kaase all laset `audude* Krk; *pane `paale kaas pääle, lähäp `kijmä nigu lõhn mõnel paal ei olegi kaast, om niisama ilma* Nõo; *Kapsta `tõrdullõ `panti kaans ilostõ_pääle?*, *sõss ei lää_puru ja praht `sisse* Urv; *tsõõrik länigu, nyu `ol'li ilma kaasõlda ja kõrvulda* Har; *ta om tougada kuäs, tõõnõ om üless `nõsta kuäs* Se || fig kes ilma suu ette jõõdab *kuat `panna* Kod | *kudas puitt nõnna kaen* Rid; *Iga pot't leiab oma koane* Rap; *Nõnda paras kui napp ja napa kaas* Krk; *kui nappi nii kaast* Har

2. a. mitmesuguste esemete pealmine kaane moodi osa, mis sag lahti ei käi `viuli `pialis`kaaned VNg; `silla kaas `laududest, kahe ehk `kolme `tollised Lüg; [sepa] *Lõõts `tehti nahast ja `laudadest, `laudadest kaaned ja nahk vahel* Põi; *piähuu one kolmess tükiss koon. kuas one õtsa eden ja taga one kaks; silla kuas one lavvadess testod, kuas `pantse tõrandusse `piäle. sillal juba kuas piäl. silla kuane puud; kar'si (kraasi) kuaned* Kod || *Lõpusekuase all on punäsed lõpused (kalal)* Kod b. linalõuguti pealmine liikuv osa `kolgispu kaas Lüg; *lougudi kaasel on all sooned sihes* Khk; *lõugu koan o `keskelt tühi. pöö*

tõmmatse lõugu kaane alt läbi Pöi; kui ea `raske kaanega lõuget oli, se oli param Vig; nagu va lõugeti kaan, kes paelu `patrab Tõs; lõuguti koas on kahe soonega Juu; lina kol'bisku kuanel õli kaks suunt. pulk `oidis koon kuaat ja kol'biskud Kod; kaasega `lүүди kolgitsa soone `sissi, kaase sabast oieta `kinni Ote c. soalaad; kangareha ülemine osa sua kaan käib sua pääl, et suga õleks `kinni Jõh; sua kaaned Pal; riha kaas Krk; ku riihkammi kaas `valla om, siss langa `kargava üless Nõo; `kangariha kaas Rõn d. oherdi kaba uhõrdi kuas ehk pära ond `vasta `rjõndu Khn; uherdi piä ~ kaas KJn e. pumba kannu kaas Rei; pumba kannudel on koa koaned Kos; pomba kannu kaas Krk

3. raamatukaas `raamadu `kaaned on pabist VNg; `muidu ei saa õppetajast egä keriku `pääle, kolm kõrd lue `piibel läbi `kaanest `kaaneni Lüg; tähtraamadu kaased ee kärised Khk; vihu kaas Kär; See vana aabitsakaan `aitab küll Pöi; roamatu koaned olid vallali `külges Muh; `papelehed `pañdi kaande vahele Mih; olen selle roamatu juba teesest koane eärest `teise läbi lugend Juu; kuanest `kuande läbi lugema Koe; tuo `mulle vanasi vihu `kuasa, ma `leikan käävi `põhjadest Sim; raamatu kaasõ? Krl; kaasõst kaasõni läbi lugõnu [raamatu] Har; raamadu kaanõ?hv Plv

4. fig jää jõe paneb jää `kaane `alle juo, kaas pääl juo Lüg; meri kaase all, tõmmab `varsti merele kaase `peele Khk; meri üiab koat `peale [sügisel põhjatuulega] Muh; merel oo kaen pial Mar; jõel oo kaan peal talbel Mih; juba merel kuas piäl, nüüd võib igaks `sõita Khn; merel akkab kaan peal tulema Ris; järvel juba kuas piäl Kod; meri alles kaane all, järvel lähäb kaane `alla KJn; viil kaas pääl Se

Vrd kans

kaas³ → kangas

kaas⁴ kaa|s g `kaasi Kuu, g kaasi Rid Mär Kse Tor K(-ua-, -oa-) Kod Trv Hls Vas Se, -s g `kaasi VNg Lüg Vai, g kaasi Jäm Emm Rei Tõs Aud Ris TLä; kaes Pöi a. gaas sie Keri majakas oli sie, `petru-oli põles siel, vai kaas Kuu; kaasi tuli ja kaasi lamp ja, priimuse tuli oo jo koa kaasi tuli Tõs; vanast palasiva Tartu liinan kaasi tule, kaasi latõrna olli uulitside pääl ülevän; üits mijs kõnd, pik'k ridu ola pääl, tulesäde `olli otsan sääl, tollega näedäss palama kaasi latõrna Nõo b. udu, aur sääne kaašpilv, `maahha tulõ hummogult; kaas sääne toss tulõ maa pääle. `vasta õdagut `saistašs maa pääl nigu kaas, suurtõ `põuduga? Se c. (kõhus, sooltes) seest aab `kaasi täis Mar; mage õlut (ilma humalateta) võt'is seest `popsuma ja võtab `kaasi `sisse ja Mär; siis ta (loom) vahest akkab sialt ärjapi `kaasi `väl'la ajama, kui `ästi õerud HJn

kaas⁵, kaasa¹ n, g kaasa Jäm Ans VII Muh L(kasa Khn) Kos/koasa/ hv Hls, Puh Krl; `kaasa Kuu VNg Vai JõeK VJg; kaas g kaasa Tor San Rõu Se(kasa) abikaasa `keisri `kaasa Kuu; kel pole kaasa, si võtab kassi Ans; `aitimal `aia, `aitimal `amma - - minu kaasa kasvatomast rhv1 Muh; kel põle kaasat see võtab kassi Mar; minu oma siin ei ole ja minu `kaasa siin ei `kasva rhv1 JõeK; tyyul om uma kaas, tu lää äi muialõ Se || kaasavara - Mar Kir tä sedä kapidaali annab `tütrile kaasaks Mar

kaasa² `kaasa R eP(-oa-, -ua-; kaasa Koe Iis) Krk Ran Puh V

1. adv ligi, ühes ta viib küla `kosti `kaasa Jõe; oda `leibä `kaasa Kuu; `riidevähesed ja `luomad mida `kaasa sai, eks nie `ollu `kaasavarast VNg; siasõrg `leigetasse `karjatselle `kaasa Lüg; kaks kümme viis `verko läks venega `kaasa [merele] Vai; suured leva kantsid `võtsite `kaasa Muh; leheb `kusse `poole, `anta `kaasa Emm; kui `jälle mehele saab, siis

`antasse kaasavara `kaasa Mar; lapsed `võetse mere `ääre `kaasa `lambud tõrima Kse; ta `kutsus mu `kaasa Aud; eks tule `kaasa Ris; sie on ia et `lapsed `kaasa `tuote JõeK; Ta kannab last igale puole kaasa Koe; kui mehele läksid, `pañdi kerst `kaasa VMr; tegin `kuuka `kuasa [leeripoisile] Kod; sij asi `kiskus `kaasa Pal; [ainult puravikul] vařs läháb `kaasa [söögiks] Äks; j u m a l k a a s a van (hüvastijätusõnad) kui `lähte menema, siis `ütli jumalaga ja `toine `ütli `jälle jumal `kaasa VNg; läháb minemä, jumalaga. jumal `kuasa Kod; vanařti `ööldi jumal `kaasa, ku `keegi ää läks Plt; nojah, ää `tervis, jumal `kaasa Krk; tu vanast `ül'ti nii: jumalaga! (vastati) jummal `kaasa Har; ku tõõñõ üteli jumalaga, sõss tõõñõ üteli jummal `kaasa Ráp

2. (koos verbiga väljendab osavõttu, kaasaelamist) ee süda sehes, tunneb `kaasa kessel sañt elu on Khk; tyy ei tunne kellekile `kaasa, tol nigu kivist süd'ä Ran

3. postp (väljendab komitatiivset funktsiooni) `Eedi, `Linda, `Valter `surred `näie `aigue `kaasa; `Toisel `talvel `saadeti [mind] - - vana `uidumihe `kaasa oppima sedä `uiduajamise tüöd; `Suurpä kiel on `kirja `kiele `kaasa `rohkemb arenend Kuu; sie mies kie jäi isä `kaasa, sie õli `Solli Juhan; `sinne `kaasa tämä surigi, sene `kaasa tämä surigi, tuli juo `rinduga sääal uherdi pääl `õlla `täie ramuga; `Kahju `kaasa ei `surda Lüg

kaasa|kann pruutkann (kaasavarana) – Nis

kaasakene kaasa¹ kařs minu kallis kaasake, nelja `jalgne neiuke rhvl Ans; kavalik sina kasakene rhvl Khn; viis tema ellakse einamaal, `kañdis kaasakse paare pääl Hää; kas või kohe `kořja minna, kaasakesess kallistede rhvl San; o_õks sinno üläkkäist, sinno kal'list kasakaist rhvl Se || armuke kaasake om juba man, makab üten ja kik'k Hls

kaas|alelik kaastundlik sij om kaasalelik kes tund tõse `kurptust Trv

kaasaline `kaasaline Jõh, kaasalene g -lese Plt, -lõni g -lõsõ Krl kaaslane isames õli `peigmel `kaasaline kui `mendi `laulatamma Jõh

kaasa|mees `kaasamies pruudipoolne kihluse või laulatuse tunnistaja, pruudivend `neljakeiste `läksiväd `kihlama, `peigumies läks isämehega, isämies võttas `pruudi oma obose `pääle, `peigumies `istus `kaasame obose pääl. `kaasamies õli `pruudi vend. ku `venda ei õld, siis pidi küläst `katsuma; `pruudi puolt õli `kaasamies ja `peigume puolt isämies, `muidu ei `laulata Lüg

kaasa|naine `kaasa- RId, kaasa- Plt(kuasa-) KJn TMr

1. mõrsjapoolsete juht pulmas kui `kihlama `menna, siis `enne oli et vois `pruudi puolt `olla `kaasa `naine, `peigumies vies isamehe VNg; kui `pruuti `peidmist `tul'lid, `ol'li kaasanaene neil [vankri] piäl KJn; esäme naine ol'li kaasanaane TMr

2. armuke `Tallinnas õli õld tämäl `kaasa `naine, aga peris `provvada ei õld Lüg

kaasa|raha kaasa- spor L K, Har; kaas- Hls Rõu `tütrid said `enni kaasaraha Mar; kuipal'lu sa siis kaasaraha annad koa Vig; kui tütar läks mehele, siis vanem `andis kaasaraha `kõrva Juu; tyyul om pal'lu `tahjtõid ni_pal'lu kaasaraha `saie Har

kaasas kaasas Mar Vig VMr Kad(-ua-) Rak VJg Iis Trm Lai Vil; `kaasas R(-ss Kuu) Muh Hi, spor L Ha(-oa-Kos) Jä, Iis KJn

1. adv ühes, koos, seltsis panime `eistukki `selle tavaari mis meil `kaasas oli Jõe; `piske karsas `olli `kaasas Muh; meil kosja kakku kaasas põlnd Vig; mool ikke õñn `kaasas koa Mih; piits piab obusemehel ikka `kuasas olema Hag; mul oli püřs `kaasas, ei kart `ihti JMd; minu emakul õli alati alb õñn kaasas ko `vasta tuli Trm

2. postp koos, ühes, seltsis Eks `nuored mihed akkand vanuje `kaasass `ülgejääll `käümä Kuu; mina `käisin ka isa `kaasas `verkudega `püüdamas Hlj; `poigide `kaasas sain (õppisin) `kirjutama Lüg; `rendi `kaasas õlivad nied `pääväd [mõisale teha] Jõh; juba `suuremas sain, juba noppisin ema `kaasas `kartulid `mõisas IisR; tama oli ka miu `kaasas Vai; läksin isa `kaasas Talina Phl; temä läks selle mehegä `kaasas KJn || juures `mieste `rahva `rätsebä `kaasas oppind Kuu

Vrd kuasan

kaasa|tundlik → kaastundlik

kaasa|vara tütrele abiellumise korral kodunt kaasa antav vara `riidevähesed ja `luomad mida `kaasa sai, eks nie `ollu `kaasavarast VNg; Kui suur `kaasavara, siis võib ühe `silma `kinni pigistada, `õige suur `kaasavara, siis võib `tõise ka `kinni `panna; `kimmel kukk ja `valge kana, sie on `tütre `kaasavara Lüg; naise kaasavarast pole `ilmaskid kassi äna pele saand Mus; sellel `olli palju kaasavara `antud Muh; pole see saand end suurd `kaasavara midagi Emm; nüüd tahetse `ikke neid `naisi saha, kel rekkust ja kaasavara oo Mar; kaasavaraga tüdruk Tõs; lehmad ja `lammad ja kapid ja `riided, see on tema kaasavara Juu; `tütril oli kaasavara `ammu `ilma `val`mis VMr; sai kaasavarast lehma Trm; minu `kaasavaraga on `tehtud sji laut KJn; noorikal andass paelu kaasvara Trv; kaasavarrast tuust midä olõ hääd, tuul` tuu, vesi vii Rõu

kaase kaase "ronk" kaks kaaset tapelnuvad Äks

kaaseke(ne) dem < kaas² `väike kipu kaaseke Trv; söögi panet iki `sahvrede `laudu pääle, kaaseke pääle, muedu lähäb mõni luum `sisse Ran; kui kaaseke anumal pääl om, siss ei saa `kärbläne `sisse Nõo; väiku kaasõkõnõ Har; ja ol`l nii vihdiga sinnä? pääle käändä? tuu kaasõkõnõ Plv; `väikäne tõõrdokanõ, kaasõkanõ pääl Se

kaase|nahk "sedelga peal olev nahk" kaasõ nahk om `pantu pääle moodo ja ilo peräst, tu hoit [sedelgat] iks `vihma `vasta Röp

kaasetaja kaasitaja nooriku poolt kaasetajad `seisid [sööjate] `sel`lataga ja laultsid. `peime poolt kaasetajad sõid ühüs teestega `laudes ja `vastasid siis sealt Vig

kaasik¹ kaasik g -ku Mus SaId Muh Emm L, K I (-ua-, -oa-; koesik Lai), Ran, g -gu Jäm Khk Mus Hi; `kaasik u VNg Lüg

1. kasemets, -salu lehmad kaasikus Khk; kaasik oo `linda täis Muh; `lammad oo kõikse pääva kaasiku all Mär; kaasikid on siin vähä Vän; tuleb kuasikust `mööda `minna, siis `ongi sie maja Juu; kui kuasik, siis oo nuared kased, kasemetsän oo vanad Kod; lähme kaasiku `loole Lai; tu kaasik om sääl viil prõlla alali Ran

2. kaseriisikas `ruosasid `kaasikuid VNg; `valged seened need kaasikud, mis einamaa peal kasvavad ja soos Plt

Vrd kasik¹

kaasik² kaasik g -u Kad/kua-/ Iis Kod/kua-/ Urv, g -e Kod Võn; `kaasi|k g -ku VNg(n -ku, g -gu) Lüg(g -ko) Jõh, g -ke Lüg, n -ko g -go Vai pruutneitsi, pruutpaari kaaslased pulmas `kaasikod tegiväd aseme Lüg; `kaasik, `naine vai `tütruk, kel kuda `juhtus, jagas [veimi] Jõh; `kaasigod on `pulma tegijäd, `riistapesijad ja ken küläst `kraami `kandavad Vai; kuasikust on ikke naised, ega tüdrukud siis `oska `ehtida Kad || pruudi ema kaaslane pulmasõidul üks tüdruk jäi maha, ämmägä ühen `tuudi `pulma järele, siis sii õli ämmä kuasik Kod

kaasik³ *kaasi|k g -ku Kad/kua-/ Trv Hel Krl(-gu), -gu Krk Lei(kaaži|k g -ga; `kaažik) Kra, -kõ Röp, -gõ Rõu(kaassik) Plv(-kõ, -ko), -ke Nõo San(pl `kaasku), pl -ga Vas; kaasik, pl `kaaska² Har, g kaasi|gõ Se, -gu Lut(pl kaaska²); `kaasi|ko g -go Vai; kasik g kaasiko Plv kaasitaja pulmas `kaasigod `laulavad `peigomehe puolt ja sedäsi `vuoromitte `laulavad Vai; kaasigu naise kaasiteve pulman, kolm olli naise puult ja tõine jakk `nuurme puult Krk; vii_mu kaasik `vihtumaie, kaasike naba karanu rhvl San; vanast ol'li saajan `mõrsa `tüt'reku², nuid kutsuti ihitäjä² ja_noorõmihe `tüt'reku² ol'li `kaaska²; mõni vanõmb naisterahvass `naksõ `kaaska`vatska jagama Har; sõss `jaeti noile kaasikeile `vatska; kaasikõ vatsk Röp; sajäga läävä kaasigõ², kat's kaasigõt, kolmass `rištäm Se; kaasigu kaasitasõ ähin; Lääme kaažiga `vatsku kaeme, kaažikal om karvadse vadsa rhvl Lei*

kaasik⁴ pl kaasigõ² Plv Vas valge vesiroos jõõ kaasigõ² omma² lõmmu`lehti pääl, `valgõ² Vas

kaasike *kaasike Hää Trm Äks KJn Ote; `kaa|ške Trv, -ske Krk peam pulmalaulude, Lääne-Eestis ka muude rahvalaulude refrään läksi mina, läksi mina kiige,elle kaasike rhvl Hää; mõne laulul ütelti `kiiske `kaaske, mõnel `kaske Krk || pl kaasikesed "regivärsid" – Äks*

kaasike|laul = kaasikulaul *kaasike laulu Ote; ma õks mõõsta naid kaasigõ `laulõ Rõu Vrd kaasilaul*

kaasik|seen *kaseriisikas – K I nisused `val'kjad paksud seened, `üitakse kaasikseened Ann; kaasiksiäned `narmad kül'jen Kod; võiseened ei lähä kokku, aga kuusikseened ja kaasikseened lähävad [kupatamisel] Pal; kaasikseened ehk krõmps piima seened, `valged suured nagu `rõngad olivad, `valge ja piim tuli `väl'la Äks; Kaasikseened kasvavad änamaste `kaskede all, ilusad `valged ja `terved SJn Vrd kasikseen*

kaasik|tūdruk = kaasik² *pera siis `kaasik`tütrikud tulivad `pruudile appi kui ei `jõudand, et läks pera `lieri kõhe mehele Jõh*

kaasiku|laul hrl pl regilaul, peam pulmalaul – Krk Võn Vrd kaasike-, kaasi|laul **-naine** *pulmakaasitaja kaasiku naesed kaasitasid SJn; kaasiku naise kõõrutive ja lasive `laulu Hls; noorigu puult kaasigu naise; kaasigu naise `nuurme puult, niij kitiv nuurmiijst; vanast noorik käis ehen, kaasigu naise tagant järel Krk Vrd kaaskenaine*

kaasikutma *kaasikutma Vas, `kaasku|tma, (ma) -da Se = kaasitama setonaašõ² nuu_kaasikutva armõtohe Vas; kaasigõ kaaškudi², lavva takah kaasigudi² Se*

kaasi|laul *kaasilaulu = kaasikulaul – San*

kaasima¹ *`kaasima Khk Pha VII Põi laasima Aja irred `pandi kaasitud kuuskedest Khk; sügise `tahtvad lammaste agasi teha, saared niij aavad `kaasivad nad ää Pha; kaasib `koplis `kaski VII; roog kaasib ise ennast ää kui ta kauaks jääb, nagu `puugid laseb keik lehed maha Põi Vrd kaaskima*

***kaasima**² *part kaasitud Vil, kaasidu² Har; inf `kaasme, (ma) kaasi San kraasima isi kaasitud lõng Vil; villa om ärä kaasitu San; `ol'li villa kaasidu² Har Vrd kaarsma*

kaasinõ *kaasinõ udune kaasinõ õtak tulõ, kõva põud tulõ hummogu Se*

kaasitaja *kaasi|taja tgn < kaasitama pulmalaulik kaasiteje naise olliv katelt paarilt, kait's tükki lauliv peigemehe puult, kait's tükki nooriku puult Krk; saajan olliva ennembide kaasitaja, laoliva ike `kaske kanike Puh; pruudi puult ol' kaasitaja ja `peigeme puult ol'*

kaasitaja, siss nemä üits ütte `nek'sivä Ote; Peigmehe puult ol'l mõni viis kaasitõjat, pruudi puult ol'l kah Har; kaasitaja_kasitasõ[?] Plv Vrd kaasetaja, kaasik³

kaasitama kaasi|tama Hää Saa Kos/-oa-/ VMr Sim TaPõ(-ua-) VIPõ eL[-teme M, -tamma Urv Rõu(kaassi-) Plv Se, -tõmõ San Kan Krl Har; `kaasta- Kam, `kaasta- Rõn, kaastamma Plv, inf kaastõdõ San] regilaule (peam pulmalaule) laulma pulma aeg kaasitadass Hää; ega igad naised ei kaasitantki Ksi; `nüitsel aal ei kaasite ääp `kennigi Krk; periss kaasitaja naeset `võeti, siss kes kaasitasiva ütte `puhku ja sõemassiva vastatsikku; kaasitamise laulud TMr; kui `mõrsja `maia `tõudu, siss naese kaasitanuva; kaasitamise `laule küll pulman kaasitedu Kam; kaaskenaise vastatside `kaastiva pulman; kaasitamise laulu olliva esisugutse, esi sõna olliva ja Ote; Ega värsi lõpun ol'l iks `kaakee `kaakee, mõni jäl_kasit `kaakee `kaantkee Urv; oi_kos sääl pulman ol'l õks kaasitõmõnõ Har || lärmama; sõimlema kui loomad olid `kurja teind, siis tuli suure lärmiga kaasitama, et kõik oli puha puru Lai Vrd kasitama

kaasitsema kaasitama – Äks San õitsilised kaasitsevad Äks; nemä `kaastseva San

kaasitus kaasitu|s g -se Kos/-oa-/ Pal Pst Hls, -ss g -se Nõo Kam, g -sõ Krl; pl kaasitu|sed Kad/-ua-/ Kod TMr, -se Trv Ran Kam, -sõ Nõo, -sõ[?] Vas, `kaastusõ[?] Se; g kaasitse Krk pulmalaul kuasitusi kuasikud kuasitasivad `pulmades ikke Kad; kaasituse laulud Pal; pulmalaulu om kaasituse Hls; kaasitusõ `ol'li pulmah Vas; ku `mõrsat viiäs lavva mano, sis kaasigõ kaasidi[?], lauli `kaastuisi Se

kaasjalad → kangasjalad

kaaske|naine pulmakaasitaja siss kutsuti kat's ehk kolm naist, ne olliva kaaske naise Võn; ku pruut kodu viidi, siss kaaskenaise vastatside `kaastiva pulman Ote

kaasku `kaas|ku, -ko muinasjutt mie akkan `kaasko `rääkimä. tämä `oska `pal'lo `kaasko `rääki. üks `enne`muistene `kaasku Vai

kaaskima `kaaskima, imps kaasiti laasima Kuuse teibud on ea `kaaskida; Mäni oksad kaasiti `jälle aja teivasteks Kaa Vrd kaasima¹

kaaskõlõma `kaaskõlõma Võn Se, (nad) `kaaskõl'leva[?] ipf `kaaskelivä Röp kaasitama vakarahvass tull'iva `sisse, sõss `kaaskelivä; setokõsõ[?] pulma `aigo `kaaskõl'leva[?] Röp

kaaslane `kaas|lane g -lase R eP(kaa-; `koas- Kos, kuas- Trm, -laine Iis), -lõne San, -lani, -lõni Krl seltsiline kedas sa siis omale kaaslaseks tahad Khk; ta käis pühade ael oma `kaaslastega sii VII; kosilane oli `peigme `kaaslane PJg; minu kaaslane `aitab mind Tor; lähme `sel'tsis oma `kaaslasega Juu; tämal õli palju `kaaslaisi Iis; ti oleti minu `kaaslõne San

kaaslik `kaaslik g -u lahke, sõbralik see oli väga `kaaslik inimene, tänas mind, et sai `sel'tsi ja `julgust minust Pil

kaas|raha → kaasaraha

kaast kaašt g kaasti M kraas(id) `kaastega kaastitas; ku `lambit `pöetess, siss piat ka `lambal kaastige puru sälläst ärä `tõmbame; kikk kaastilaud täis neid pidimit. kaastil oli va's kah, kost sa `kinni võtit. `seantse pika julgada veeretide kaasti sel'lä pääl; kaasti pidima Trv; käsi `kaastege kaastiti Pst; kaasti pinnu Hel Vrd kaarid, kaarsi

kaaste|täis → kaastitais

kaasti|täis kraasitais enne kaastiti ijld läbi, siss nakati kaasti `täisi tegeme; `kaastetäis Trv; käsikaastege kaastiti; kaastitävved `villu Pst

kaastma `kaast|ma, (ma) kaasti M(-me) kraasima `vanast olli `ulka `villu läbi `kaasti. *kait's tüdrukut `kaastsive; enne kaastiti ijld läbi; villa iluste ära kaastit Trv; me `kaastseme `enne puha villa kodun, mia kedrasi ja vanamjjs kaašts Pst; ma käisi `villu `kaastmen; [leerilapsed] `villu `kaastnuva, `kangit kudanuva Hel Vrd kaarima¹, kaarsma*

kaas|tundlik osavõtlik kaas `tundlik süda sehes, kui sa teist `aitad Khk; `kaasa `tundlik inime Kse; ta niske ia kaas `tuñdlik inimene Lai; kaas `tundlik inime alastab teese `piäle KJn Vrd kaasalelik **-tundmine** kaastunne pole kaas `tundmist taal ka natustkid Khk; kas sul om kaas `tundmist, oless kähen, avitass ka tedä Trv **-tundmus** kaastunne teeñe, kel kaas `tundmust ei ole, sij teeše pärast `irmu ei tunne Pal; üits tooress inime, täl ei ole tõese `vasta sugugi kaas `tunmust Ran

-kaasuksed Ls kääkaasuksed

kaas|vara → kaasavara

kaatama¹ `kaatama ümber minema - - aga Kolga mies `ütleb, et paat `kaatas JõeK Vrd kaadama

kaatama² → kaotama

kaater `kaat|er Trm, g -ri Khn VMr Kod, -õr g -rõ Ran; n, g `kaatre Rõn; `kaad|er Mär Ran, g -ri Krk Ote Har, g -re San; n, g `kaad|ri San Se(`taad`ri), n, g -re Rõn Plv saekaater Kahõksa `kaatrid `suaksid `laudu Khn; `kaatris olid `püsti pikad saed VMr; sij `kaater õli õman kodon Kod; `laudu lõegati `kaatrõ man, `kaatrõ pääl `lasti nu palgid läbi Ran; `täämbõ ol' `kaadril säidse `saagi sisen Har; `katlalõ pandas `kaadre `taadõ ja naatas `laudõ `lõikama Plv; `laudu lõigatass `kaadriga² Se

kaatma → kaotama

kaats¹ kaats g kaatsa Jaa Põi(koats) kangaviga Kaats tuli `loomise ajal `sisse, lõng oli `risti võetud, teistest õle. Siis on kannas ukkas kui kaats sihes on Põi

kaats² kaat's g kaat'si Muh/g -tsi/ Aud Hää kaapkübar täna peab kaatsi pähe `lööma Muh

kaats³ kaats g kaatsi (-a) pal'li mängimise kaats. pikk puu, pealt `sirge ja alt kõverik sai ot'situd ja sellega sai `löödud naa et Aud

kaats⁴ kaats Käi, koaets Põi

1. on (viletsast jooksmisest) Pistis siiss joosma kaats kaatsi, kaats kaatsi Käi

2. fig häving (nagu vikatiga maha niidetud) Nüüd järg Poola kääs ja sõdamööda tuleb see koaets meite käde koa, tehakse jälle üks koaets Põi

kaats⁵ kaats Mar, g kaatsa Pär keermestusviga Kruubile (kruvile) oo sedasi vinti peale aatud, et tuli kaats sesse Mar; võt'tis kaatsa kruuvi `viñtide vahele Pär

kaats⁶ → akaatsia

-kaatsa Ls kootsa-kaatsa

kaatsad pl kaatsad g pl `kaatsade S(n kaats Jäm Khk Kär); pl kaa|dsa², -tsa², g pl, p `kaats|u V(g -o Plv Se, -õ Rõu Räj); kaatsas g `kaatsa VII, g pl kaatsaste Krj; `kaatsas Kuu, pl `kaatsad Kuu Hlj

1. a. vanaaegsed linased või takused meeste (alus)püksid sõber koorib sõbra kaatsad Khk; meestel `ollid pisissed lühiksed püksid, vahel `üiti kaatsad Muh; too omad kaatsad ää Rei; ku poisj_`sanna lät'si², sõss küüsüti iks "kas kaadsa_`saiõ²"; `kaatsu pääl `kañti `tõisi `pükse kah Rõu; kaadsa² ol'li_`vanast `paklatsõ_`pidämise pöksi²; ijh ol' mulk, kaadsamulk

Plv; kaadsa põrn; Aia otsah `kuivi mitu `paari `kaatsu Vas; mehe kaatsõl joba mito `paika pääl, kül'l kää viil mõnõ ao Räp; kaadsa^o omma `paklatsõ^o, a pük'si^o villadsõ^o. `pal'jidõ `kaatsuga^o juusk majäst `vällä; sõbõr tõõsõ sõbra kaadsa_kyyr'; kaadsa^o värise^o kui haavaleht jalah (hirmu pärast) Se; kaadsaharotäüs [mõõduna]; alumadsõ kaadsa^o; `peälmädse kaadsa^o; `suikadsõ^o kaadsa^o Lut || a lõdu hopõn, tuul um `jalguvaihhõn sääne rihm gu kat's `sõrmõ laiuta, hannast kaadsuni Lut **b.** taimenimeses liitsõna järelkomponendina **Ls** armi-, kikka-, kuke-, härja|kaatsad; kure-, käo|kaats **Vrd** kaaded, kaltsad

2. püksisäär püksi kaatsad, kaks `kaatsa on; põlvist `saati lühised villpüksid, allid pitkad sukad ulatasid kaatsade `sisse, pailad peel Jäm || fig tule va veninud kaats (laisast inimesest) ka rutem Jäm

3. suirakorvikesed mesilase tagajalgadel mesilased toovad `kaatsu `sisse. mesilased vädavad `kaatsu Khk; kaatsad on nõnda `rasked kui [mesilased] koju tulad Kär; mesilastel on kaatsad järele Pha

4. kanganiie osa [niie] silma poolel oo sõlm, reie poolel `sõlme ei ole. reie pooled `üiti kaatsad Muh

kaatsade on (halvasti käimisest) Vaada mismooda ta käib, leheb kaatsade kaatsade Käi

kaatsagilla adv "suure kiiruga, uisapäisa" sain `kaatsagilla menemä Kuu

kaatsa|jalg "inimene, kes suuri jalatseid taga veab" Ää sie õli juo `nuores `põlves nisike `kaatsajalg; Nääd, et võttas sene `kaatsajala, `tõine ei õless `tahtund küll nisikest `kaatsa`jalga Lüg

-kaatsakad **Ls** ärjakaatsakad

kaatsakas kaatsa|kas Ris Kad, -k Ote, `kaatsa|kas Hlj Lüg, g -ka kaltsakas juob ikka `nende `kaatsakattega kuos Lüg; küll on va kaatsakas Ris

kaatsale hatule Töö võttis püksid kaatsale Mih

kaatsam `kaatsam g -e kidur mets, võsa va `kaatsam, kidur karjamaa mõts Krk

kaatsama `kaatsama "kaatsadi-kaatsadi kõndima" `Kaatsab `jällä `siie `puole, küll võib `kaatsada Lüg

kaatsatama `kaatsatama Se, kaadsatamma Kan kädistama mis sa nii pal'lo kaadsatat ja kohut mõistat Kan; harak kaatsatas ussaiah Se **Vrd** katsatama

kaatsi on vaada kui tuleb kaatsi-kaatsi (lapse käimisest) Khk

kaatsidis venimus see on üks kaatsidis, äga see pole midagid väärt inimine Khk

kaatsima `kaatsima, (ma) kaatsi(n) Khk Muh Käi Phl Han Aud(-t-) PJg

1. pikkade lohisevate sammudega jalgu järele vedades käima nõin kaatsib Khk; tea kust ta nüid `kaatsides tuleb Muh; `kaatsides tuleb, astub aatsat aatsat Phl; `Jooksva `aiged ei saa `kärmete `kõia, kondid oo `kanged, nääd `kaat'svad Han; mis sa kaatsid `jalgu maad mõõda. ma `kaatsisin näid `taldu küll, ei kulund läbi `ühti PJg

2. alla tõmbama, tirima kaat'si kleit `alla, `kaat'sis `kleiti `põlbedele Aud

kaatsis ümar; paks Sellel oo seike kaatsis perse taga Kaa

kaatsitama kaatsi|tama = kaatsima kukk tuleb kaatsites Khk

kaats|püks sõim mis sa kaatspüks sii roinid Khk

kaatsukesed dem < kaatsad kalevised kaatsukesed rhvl Muh

kaatsus kõhn olend Lahja kut suur kaatsus Jäm

kaatsutama *kaatsutama* rahutult edasi-tagasi käima möllakaru kipub ja kaatsutab ühest kohast `teisi JõeK

-kaava Ls kiiva-kaava

kaavakas *kaava|kas* g *-ka* pahur laps vaa kaavakad, vaa pahurad lapsed. tääl põle mõnel ajal nehoksi kaavakid süles olnd Mar **Vrd** kaabakas

kaave *kaa|ve* Kaa Muh(*kua-*) Rei, g `kaave Jäm Pha VII, g `kaabe Khk(pl *kaaved*) Mus; n, g *kaave* Krj **a.** õhuke kiht mingit ainet või materjali `riide `kaaved Jäm; üks *kaave*, *pisine tera*, nõnda kut `paergust `rauda `viilida, (saab) viili `kaabed, kaaveteks kutsutud; see muidu üks `riide *kaave*, *pole riie midagid*, nii õhune; *leva viiluga `kohta `eetasse ka*: on ikka õhune nõnda kut oleks *kaave olad*. kaks viiluga *kaavet* Khk; *pajas `lindavad `kaabed laiali*, kui `rauda `tautse Mus; See oo sii ennem natikse *kaave küll*, *peab vist uie panema* (nõrgapoolsest viltusest postist või seinast) Kaa **b.** lumehelved; õhuke lumekord *siu* (see on) *lume kaave mis sajab Jäm*; *vahel lõõb lume `kaabid silmad täis* Khk; kui `arba `laia lund tuleb, *ne_o `kaabed* Mus; kui *akkab lund sadama*, siis `kaaved *käivad* Pha; *lume `kaaved käivad* VII; *tänä viel vähe lume kuavet muas*, *suab kahu varal reisi `metsas `kõia* Muh **c.** fig (inimesest) `aigus o mehe ni ää närvetand ät paljas *kaave jäänd `järge* Mus; nii `otses, muidu üks *kaave vel koos `aigustest ja tõbedest* Krj **Vrd** kaabe

kaavedis lahja nõrk inimene – Khk Mus muidu üks *inimise kaavedis on* Khk; *sääl pole änam inimest `ollagid*, *paljas kaavedis jäänd `järge*. äi sõdike *kaavedis jõva änam `miskid `asja `tõstada änd* Mus

kaavi pl `kaavi? virmalised `kaavi? omma? `taivan Lei

kaaviar *kahver|jaan* Khk(g *jaani*), *-jan* Põi, *-jaen*, *-joaen*, `kahver- Muh; *kahvi|jaen* g *-jaani* Mar; `kaa-viar Vai; p *kavijari* Kod soolatud kalamari kala mari peksetase ee, siis *pannasse `soola ning sibulad `sisse*, see o *kahverjaan* Khk; *aavi marjast tehasse `kahverjaeni* Muh; *tursa marjass tehässe kavijari* Kod

kaavist `kaavist g *-i* kõhn `kohne ehk `kaavist inimene Jõe

kaaviväits lusikanuga Kaaviväits, *tuju ol`häste terräv*, `tuuga ol`väega hää võtta Urv; *kaaviväidsega tetäss luitsat* Rõu

kaba¹ n, g *kaba* R(g *kava* Lüg) Jäm L K I Trv Hls TLä Plv Röp, n, g *kava* Kos Juu Kad

1. mitmesuguste esemete ja asjade laiem või jämedam ots *vikati löe kaba* Hlj; *Pani püssi kabaga* (laad) *karule piha* Jäm; *tuura kaba ~ raua kaba* Sim; *arja kaba on lai*, *sugemise kaba*. tõrvaga `tešti *arja kaba*; *viinakluasil oo kaba all*, `suhkrutasil oo *kua kaba*; *vanass õlid puuss treitud sualatuasid*, *jalg all*. *sij one kua kaba*; *vanass õli kõrtsimehel kua puuss kibud*, *puuss sõrmepitkune kaba taga* Kod; *kabad on `niiskesed nagu käsi* [sõidukünal], *sõvvavad kabadega* Pal **a.** oherdi päraosa ülemine, laienev ots, mille peale puurimise ajal rinnaga vajutatakse *uherdi kavad `onvad kõik `ühte `muodi*, *kaba `panna `rinna `alle* kui `auku `aeta Lüg; *tegi oherdille uue kaba* Mär; `vindla *kaba* Ris; kui *vana `seltsi oherd*, siis *paändi kaba `otsa*, *mis `rindade all käis* VJg; *uherdi piä ja kaba*, *kaba käib õtsass ärä*; `kiämre *kaba* Kod **Vrd** kabi, kabla², kaba **b.** (lusika, kulbi, kühvli, piibu) kaha *piibu kaba* Muh; *võtan kaba suppi täis* Saa; *olid kaba juurest pienemad*, *eks nad old `praeguste lusikate `plaani* VMr; *mõni `kühvli kaba täis lähäb `sisse* Sim; *lehem and aga lusika kaba `sisse `piimä* Kod; `luska *kaba lõhki* Trv || väike piip – Ran Nõo Röp suur piip *palutap pal`lu tubakut*, *serände kaba om ää*, *kulup veedi tubakut* Nõo **Vrd** kaha¹

c. voki süda *Vokki kaba* Hlj; *oki kaba ehk süda* Kse; *oki kaba* Tõs **Vrd** kabi d. hangu- või labidavarre kark – Kuu VJg Ran *Tein`hangule`uue kaba, vanal kulus auk joo`suureks Kuu; labida kaba* VJg

2. pottmüts – Lüg Jõh *sie õli sel`kõrral sie kava muod kui minu isä võttas`naise. `pruudile`torkiti ikke tanu pähä aga`ämmäle kaba ehk müts, kui tämäl omal ei õld sedä`laulatuse kabada`alles; ema emal sel õli`niiskesi`suuri kabasi järäl, üks õli sinine, `tõine õli`valge ja, siis neil õlid vel pikkad`lehvid taga* Lüg

kaba² *kaba* g *kava* R(n *kava* Kuu Hlj) VII Iis, g *kaba* Jõh IisR Tõs Tor Kad; g pl *kabude* VNg Lüg, *kappo* Vai

1. ristnurk *maja`nurga kabad, mine oda sealt kava pealt* Hlj; *`kirves on siel kabude pääl; lüön`naula kappo* VNg; *`ennä siin on nied`raiutud kavad, `enne ei`tehtud tappkabu. `salvasivad kavad`üsna vili (viltu); rist kabudega maja; kava põsed --`vestetasse kaheld puold; `seinä kaba; `puhta`nurga kaba* Lüg; *mis on`väljäs, sie on ristkaba, mis on sies, sie on tappkaba; Sinagi rönisid kaba`müoda minu`juure lakka* Jõh; *`seiso toa kava kohal; küll säääl vana`silla kappo vahel vie sies oli`pal`lo krappo* Vai; *Selle elu (maja) on tehtud kut kiitsaka pesa, et kassid joosvad kavade vahelt läbi* VII; *maja kaba* Tõs; *`laule rist`nurka ei teha, lastakse kabasse aga; nurk`lastud aga kabasse, põle`viitsind rist`nurka teha* Kad; *ripub sauna kava õtsas Iis || sie õnar või arm mis kabanurgal leigatasse või raiutasse pal`gi`sisse on kaba* Kad

2. (paadis) *`peitlega on raiutud auk kaba`sisse* [lootsiku põhjas]. *kaare kabade jaoks jääb põhe kolm`tolli paksuks* Tor

kaba³ n, g *kaba* Lüg Hää Saa Hls Krk puu langetamisel kännu või palgi külge jäänud läbisaagimata osa *`Korjasi`pulki ja kannukabasi kokku* Hää; *lõigage sji kaba maha, sji lääp tule puuss. ku sa puud maha`lõikat, siss lüüp kaba`külgi* [kännul või palgil] *nagu kapa kõru* Krk || *pindlaud kabad lastas pal`gidel kül`lepäält maha. iga pal`gist tull'i kaks kaba* Saa **Vrd** kabi

kaba⁴ liipritahumise kirves *kaba oo`liipri tahumise juures ijst maha`lompimiseks* Var

kaba⁵ n, g *kaba* tööriist köiepunumisel *köie kaba, see ei lase ülearu keerosi`sesse mette. see oli see puu, neli soent oli säääl sees, jämedad sooned, nii et neli lõnga keed`senna`sesse mahusid, igäuks kee isepänis. vändast`aeti`ümber ja see kaba siss`oedis ned keed, et ned läind mette`ruksu* Mar **Vrd** kada⁴

-**kaba** Ls *kiba-kaba*

-**kabadi** Ls *kiistakabadi*

kabaitama *kabai`täma* tihtima; triivima *kabai`tasivad maja. vorokad toppita`kiiliga`seinä varale vahele, sie on kabai`tämine* Lüg

kabajantsik *kaba|jañtsik* IisR Saa Sim Trm Lai, *-jantsik* Pst Nõo, *-jandsik* Ran, *-jansik* Mar, g *-u; -jañdsi|k* g *-gu* Rõu; *-jantsi|k* Kaa(-kas) Han, *-jañtsi|kas* Hää, g *-ka* võrukael; sulil, *kelm Kus`ned`poisid, kabajañtsikud,`volkavad, et kodu_i saa* IisR; *Kus see kabajantsika kari siis niid puhas läheb* Kaa; *Kis seda linna kabajantsikast teab* Han; *sa va kabajañtsik* Saa; *näe kui kabajañtsikud lähvad* Trm; *see teeb kabajañtsiku tükka; teinekord ned kabajañtsikud on`vargad* Lai; *mes sä selle kabajandsikuga`müllät* Ran; *`Säntsiid kabajañdsikiid joht nännü[?] olõ õi_ku_naa[?] umma[?]* Rõu

kabajatsõ pl *kabajatsõ[?]”tüdrukute kabistajad”* – Võn

kabak kaba|k Jõe Vig, g -ka RId(n -ka g -ga Vai), g -ku Pär Kos KuuK Koe VJg/n -ku/ Kod MMg Lai Plt KJn Kõp Puh Nõo Ote Rõu/g -ko/ Vas Se(g -gu), -kas g -ka Kei Kos Pil; kaabak g -i Ris, g -u Pil

1. kõrts siis ku `kallo `püüdämäst `tuldi `vällä, siis `mändi kabaka, kabaga `randa `vennegä; kabaka mies `osti neid `toisi `kallo Vai; Linn oo kabakid täis; Kabaku mehel oo viina kašt persse all Pär; meil on Kabaku talu, sial on pidand olema `enne kõrsikoht KuuK; vanast `olli `laade pääl mitu kabakut Nõo; läk'e_kabakohe Rõu || salakõrts – Kei VJg Kod ta on käsikõrts, tal põle kõrtsi `õigust, siis on kabaku VJg || kõrtsiskäija – Vas

2. laadaputka, -telk suured kaabakud olid [laadaplatsil] üleval ja [mustlased] magasin sial all Pil; laadekabaku. kas om pal'lu kabakid üles `lүүdu Ote

3. ait, sahver; kamber rehealuse otsas või eraldi kabak õli üks tillokene rat'is, mes elomajass lahun õli; reiealuse õtsan õli kabak. kabakul läks uks õvness; kabak õli maja seenädegä ühen üles raiutud, egä lahku ei õle ehitet; rat'tin õli vili, rasv, toeduaene, kabakun õlid `riided; kabaku panid `kruami kui `aita Kod

Vrd kavak

kabal¹ kabal g -a okaspäitsed varsa või vasika võõrutamiseks ühe lehmali olli kabal peas. juu se ikka teiste all imeb Muh **Vrd** pabal

kabal² kabal g -a Khk, -l' g -i Har; kapl g kabla Vig suurem tükk, käntsakas sur leva kabal kää; ta_s saa nii suurt liha kabalad kut ta `tahtas Khk; iä kablak; lume kablak Vig; Leevätük'k ol' leeväkabal'. Ma võti kabali `leibä. Lihatiikkü is üldä_nigu_kabaliss Har **Vrd** kabalik

kabalaats kaba|(o)aets, (-lot's) g -laatsi, -loatsi (hulkjalgne mereputukas) nii palju kabalaatsa võrkus et; kabaloaets mis `ühte `jooi koabib `jalgadega Muh

kabalas kabalas vaheliti `seisis säääl käed kabalas Jäm

-kabali Ls hilp-, küis|kabali

kabalik kabali|k g -ku, -gu = kabal² `panti `kapstõidõ `sisse patta suur kabalik liha `kijmä; suur kabalik `võidu; leeväkabalik `karmanni pant Har

kabalo n, g kabalo, pl kabalad mähe pane laps kabalo, laps `muidu pelästõ; midä sie laps `kil'lu `ninda kovast kui on kabalos Vai

kabalots → kabalaats

-kabalud Ls küiskabalud

kabama kaba|ma Hlj Lüg IisR eP M(-me) Nõo

1. käsikaudu otsima, kobama misa sii pimes kabad, sa_b leva ometi Põi; pimedas mud'u ummes kabab `kääga tee `kohta Mär; pime kabab kepiga tied Sim; mia kabasi `nurke `mүүdä Trv; pidit käsikaudu kabame, es tohi `vaate Krk

2. kahmama, haarama; kinni võtma, krabama inimesi kabati küll ära [rahututel aegadel] Hlj; Voodi peel sedassi oli, ma kabasin kätte Jäm; Laps kabas magades omal teki pial Han; kaban kuke `kiinni Saa; kabas tese `kiinni JMd; ma aari `kääga, `tahtse kabada `kiinni, aga ärä läits iist Nõo || varastama, näppama kabab ää Vig; ku `maia tuleb, muku kabab mes aga kätte suab; sedä ei või `usku, tükib kabama, ei või `asja ette jättä Kod; kost `perrä venib, sääld kabab; serätsit om külländ, kes kabava siist ja sääld Nõo **Vrd** kabastama

3. (tüdrukuid) kabistama, käperdama; ehal käima `poisid `lähväd kabamaie `lauba `õhta Lüg; pois kabab tüdrikud Kse; Mõni mees tahab `kangeste `naisi kabada Han; ega sie

Liena ei `sal`lind seda, kui poisid teda kabama tulid Koe; juba sa oled kaband, aga ei saa `pruuti VJg; sij` tulli iki kabamise `pääle `välle, et tüdrukut kabade; puul`be om kabamise üü Krk

4. rutates midagi tegema `irpsast kabab tööd tiha Ans; kaba aga viluse, `päigese kääs ei `aita `olla Mus; `aulised (ajulised) `öilasid `peepe, unt kabas ees joosta Mus; kabasime vatid `ümber; kaba ülese maast Var; aga kabasime et suaks ennemb `õhtalle Kad; ruttu kabas asjad kokku VJg || laps akkab ennast üles kabama, aab tõllakile maast Muh

5. siplema, rabelema; kiirelt liikuma aka `looma `tapma, siis kabab iganes; laps kabab, p`seisa `kuskil Khk; Tuul on val`luks läind, puud kabavad eieti Kaa; mine `vaata mis poisil viga on, et ta nõnda kabab VII; see oo üks suur erk obu, kibab ja kabab `peale Muh
Vrd kibama

Vrd kabima

kaba|müts kabimüts Kabamüts, pottisinine, pits `serväs, kaba`müt`sil `lindid, `siidi`leihvid rist`luini; Emä juo suri `seitse`kümme`nd `aastad tagasi, kabamüts `pandi pähä Lüg **Vrd** kaba¹, kabatanu

kaba|nurk kaba|nurk ristnurk vara sellel kabanurgaga seinal põle, teda ei varata, paremb on kui tuul läbi puhub. ega seda `nurka mõjale raiutagi kui `laule Kad
Vrd kavanurk

kaba|pää kabapää ”tüdrukust, kel juuksed kohevil” – Puh

kabasohv kabasohv g -i endisaegne taljes naistejakk `ennevanasel `pruudil oli oma`kuotud `sielik, kabasohv `seljäss Kuu

kabastama kabastama Lüg Muh

1. näppama mõnekohe `üetse kis sedasi varastab et see olli seal kabastan natuke; see `olli kabastamas koin Muh

2. kabistama Õli vanapoiss, eks ta ikke kabastas kedägi, `krahvil omal naist ei õld Lüg

Vrd kabama

kaba|tanu kabimüts `naised `käisid kerikus, siis `pandi sie kabatanu pähä. aga siis sie rätkik õli siin kesk kaba kõhas siis. sie kabatanu õli ikke päälid ilustattud Lüg **Vrd** kaba¹, kabamüts

kabe¹ kabe Hlj Vai Ans Khk Krj VII/g kabe/ Muh Jür Iis, g -da L(n kape Vig Mih, kabõ Khn) Kos KuuK Plt, g -ja Kuu

1. kõbus, tragi, kärmas sie on viel `kaunis kabe eit Vai; oh see nii kabe keimaga inimene Khk; kes vähe kabedam oli, käis külas tööil Lih; kabedad jalad Kse; selle vanaduse `kuhta kabe inimene Mih; oli ette kabe `rääkima Aud; ia kabe obune Tor **Vrd** käbe

2. puhas, korralik, kena Ega ma igasse `kohta lähä, ma käin ikka kabedamate `kohtade peal; Pea sile nagu sea muna, kabe nagu kana muna Mär; kus so nii `ümmer `tehti, et sä nüid nii puhas ja kape oled Vig; ilusad kabedad `riided `sel`gas Tõs

3. kerge kuiv kül'm oli täna omiku ju päris kabe Mär; kabe kül'm; omikune kabe Kse; kui `seoke ärm puude `kül`ges oo, siis oo ilm kabe ja kül'm koa Mih; täna kabe, ia `keia PJg

4. kõhn, kuivetanud kabeja `näüggä Kuu; kabe kondiga loom; oli pisike kabe pois, pole lihav olnd VII; kabe obune Muh

5. täbar *Kabe lugu* Hlj; *kabe nou on `sinnä `männä Vai; kabe nou käes Ans; sinu kellaga on üks kabe lugu Jür; sel on kabe nõu, ei sel ole enam `õigust* Plt

kabe² *kabe g -da* KJn Ote, pl *-de* Trv kare; kange, paindumatu *kabe lõng, riie, lina; kabe käsi* KJn; *lina enne likku panekit om kabede ja `kange* Trv; *tuy rõivas om kabe, tost ei ole ää tetä `uúdrigut* Ote

kabedalt *kabedalt* Han Var korralikult *Naine oli kabedalt riides* Han

kabedamalt komp < kabedalt *`väl`läs paned kabedamalt [riidesse] piad ilusamalt olema* Var

kabedamini adv < kabedalt *vanal ajal ei olntki kemmerika. see oo naa kabedamini `õetud* Vig

kabedasti *kabeda|sti* Var, *-st* Vig Aud, *-ste* Tõs adv < kabe¹ *see oo kape, kis kabedast teeb kõik; meil oo naa kabedast `leiba, saab enne `otsa enne kui uie saab* Vig; *na kabedaste või ilusti oli `riides* Tõs

kabedus s < kabe¹ *põle seal kabedust ega `puhtust kedagi* Mär

kabehine → kabene

kabel¹ *kabel g -i* R(n *-li* Lüg, ad *-llil* VNg) eP(*-l* Iis Plt; *kabe-l'l g -lli* Jäm; g *kabli* Hi) M(*-l*) spor T, Rõu *Vas/-l'/; kabõl' g -i* Urv(*kapõl'*) Krl Plv Röp/*kapõl' g -e, -il;* *kaabõl* hv Har; *kapel g kabeli* T(*kapõl'* Vön Kam; *kappel* Rõn), g *`kapli* Rei

1. *abikirik, palvemaja ü,e `korra `käisimme `naised oma `seltsiga `Prajli kabeliss* Jõe; *See on ju kut va vareste kabel veel (lagunenud majast) Pöi; Kadjaste külas on vanast olnd kabel, katoliku papi vana kabel* Vän; *kus `Kristus kirikut kinitab, säääl kurat kabelid `körva (iga kiriku kõrval on kõrts) Ris; `pääle rootsi sõja tullu see katoliku aig, siss om ollu säääl keset külä kapel* Vön

2. *surnukamber, matusetalituse ruum kalmistul; hauakamber mõni on `viina surd, `viidi kabeli, `säädus `vahtis, midä viga õli* Lüg; *Just kui kabelist vällä kargand (väga kõhn) Jõh; Mõndu ärra kabe-l'l on `Tõltse `rinka pael* Jäm; *`sakste `surnud `pandi kabelisse, kabeli paranda `alla* Mar; *keis kabelis `surnud `vaatames* Tor; *`surnuaia pääl om kabel, `sinna pannass surm seni ku `auda kaevets* Krk

3. *surnuaed – I Pal Äks Lai T V minä en lähä kabeli tämä `auda õiendama* Kod; *`kanged viiasse kabeli (kangekaelsest inimesest) MMg; suri laps ärä ja `maeti `sinna kabeli; alb kabel, vesi tuleb `auda `sisse* Pal; *kõik viiäss kabelide, olgu ta rikass vai vaene* Puh; *kui surnuga kabelide minnäss ja našterahvass `vasta tuleb, siss saab našte `rahva `kuuljat* Nõo; *ma lää kabeli pääle* Rõu; *ma lät'si nimelt `õkva kabõlihe* Röp

kabel² *kabel g kabla p `kapla* Mar/n *kapl'* Tõs Saa Trm Kod eL[*kabõl, -l* spor T(*kapel* TMr), V(*kapl* Krl Har Rõu Lei Lut Kra; *kapul'* Kan; *kaabõl'* Rõu) pael, nõör [kanga] *lõpetse [ja] üürjätse kabla; `kaplega seotass sõkelavva ja `nitse ülesse; pane obene `kapla* Trv; *adra kabla; [telgede] jalgpaukabla* Hls; *`niitsme kabla; [telgede] jalglavva kabla ja kinnitse kabel, kaldsa, kõrdi, koodi, koti kabel; mine vahel kabel kaalast mul ärä ometigi (õeld tüütajale); egät sõna ei tohi kabla pääl panna ega tõess võtta* Krk; *sij poiss om `õkva vana Oskari `muydu, pane vai üte kabla `otsa; ei `tiia kohe `meie jõmsik om `kapla `pantu, ommugu läits kotust ärä, aga mitte tagasi ei tule; esäkañepist tetti `kaplu ja `keidsi; `suvva kõrvust pannass kabla läbi, kutsutass aasanduse* Nõo; *`kapla pite kistass võrk iä ala* Vön; *orraega aetas nooda `kapla edesi jää all* Ote; *`kapla tetä ääpäidi, keerust keerutada*

kurapäidi Rõn; taalõ `kõlbass kõik, mis kabla pääl püsüss enne San; `nitse kabul' Kan; kiinitüs kabõl [telgedel] Urv; aa² tsuvvõlõ kabla² `perrä; kurapoole kapl Krl; mul om kabla kokku`laskmise päkk vällä`kaonu²; no_m säärän elu, et panõ vai kapl `kaala Har; kablalda² ei saa² `tsuuga `jalga; Tet'ti katõ keeruga_kabla² ja_kolmõ keeruga² Rõu; lingu kabõl Plv; mõnõl omma² eläjä_kabluh; Sõogi ajal tulles öeldakse jakka jummal' ja sellele vastatakse kabõl kaala kahitsajalõ Vas; tõõhõ om sullõ `kangõ sõbr niikavva ku pant sullõ kabla `kaala; `kanga alostus kabla² Räp; virnaśs (taim) `ümbre [vilja] lööse `kapla; kolmõst `häidest saa kabõl; lehm om kablah; üle [noodaveo] kabla tohi_i minnä², sõss lätt `kat'ski Se || fig nij om üte kabla pääl (võrdväärsed); Kablale käsku andma (pooma) Krk; Jala² käävä² `kapla, ma olõ nii väsinü Rõu; Kahõ`kapla saa_i katski lõigata. Önnõtust ja kahjo saa_i ar² hoita Vas; igävene kablaharo `korjaja² (alandlikust inimesest) Räp **Vrd** kabla⁴, kablakas¹

kabel|aed surnuaed Eks mei kaik olemme kabel`aial `kääned Kuu; omme on kabel`aja püha Iis **Vrd** kabeliaed

kabelas → kabelis

kabeldama kabeldama VNg JMd VJg Ote

1. kartma; närveerima akkab kabeldama VNg; inime on nisuke kärriku ja ädaldab, siis `üeldakse: mis sa kabeldad JMd

2. paaniliselt tegutsema a. põgenema mehed kabeldasid üsna menema -- kui ühõ irmutuse iest `peavad ära menema VJg **Vrd** kabelema b. hoolega otsima aeva kabeldasin kohe `ennekui ma `leitsin VJg

3. tülitsema, sõnelema nema om kabeldanu katekesi Ote

kabeldes kabeldes hirm mul aeva kabeldes tuleb `peale VJg

kabelema kabelema Jür VJg

1. paigal tammuma obune akkas kabelema, ei läind paigast ää Jür

2. põgenema küll ta kabeles, kui kardab, et `võeta `kinni; üsna kabeldes läksid mehed redusse VJg **Vrd** kabeldama

kabeles → kabelis

kabel|hoone kabel uone kalmistuvahi maja – Ris **Vrd** kabelihoone

kabeli|aed surnuaed kabliaid Emm; tuleksid vanad inimesed kabeliajast üless ja nääksid, mis elukord nüüd on Kad; siin oli kabeliaed lähidal Pal; sääil kabeliaian om vjil prii platsi Ote; kabõli aid Plv **Vrd** kabelaed **-hoone** kalmistul asuv kabel `surnu `tüüdi kabeli`üüne. tõeme kabeli`üünest ja `mat'sime maha Pal **Vrd** kabelihoone **-jutlus** surnuaiapüha jutlus enne kabõli`jutlust `peeti jutuss kerikun Võn **Vrd** kabelijutus **-jutus** = kabelijutus aga `väega pal'lu rahvast olli kabelijutussel Nõo **-kaarel** fig surm mul on kolm `peidmest: üks on liiva `peeter, tõene kabeli `kaarel ja kolmas mulla madis MMg **-karva** kabeli`karva kõhna ja põdelik et muku kabeli viädä Kod **-kell** `surnule lüiasse kabeli `kella Trm **-kusta** fig surm Kui see vana kabeli-kusta sind ära koristab ja liiva-annus so sil`mad kinni piigistab Trm **-maa** surnuaed Vana `tuodi obusega `Liesile ja `maeti kabeli`maale maha Kuu **-mats** fig surmav löök Kui `ninda `suure `vaardi päält maha `lendäd, void `saada peris kabeli `matsu Kuu; Eks Mihkel selle kabelimatsu juba söa-ajal sai, mis ta ka viis Kaa; Naise surm andis taale selle viimase kabelimatsu Han **-mägi** surnuaiamägi `Kanged on kaik kabeli määil (peale surma on kõik tublid) Kuu; mul ei ole

loodust elu `pääle, miu tji lääp Kabelimäe poole Nõo **-püha** surnuaiapäha meie õlima Tõrman kabelipühäl; rahvass pal'ju, et ullem kui kabelipühä Kod; vanast `ol'le jaanipävän kabelipühä Võn; Kabelipühäl lääme `terve perega kabelide Rõn **-reis** kirikus, kabelis käik Esimäsel `uue`aesta `päiväl `katsuti kabeli`reisust ruttu `aeva kuo, et siis `joudab alade sel `aestal `toistest `ennemb kaik tüöd `valmis; `Naine ige mend kabeli`reisu Kuu

kabelis kabe|lis Sa(-las Jäm) Hi(-les Käi, kablis Phl) palja jala otsas, palja ihu peal; kergelt riides ma liha kabelis `kingadega; kabelis särgi vää; kabelis jõkk särgi peel, pole muud villast all Jäm; ma `pistsi kabelis kasuga üle Khk; ma pane jõki kabelis üle, `säarki pole all änd Mus; Ma tuli oomiku kodunt nenda kabelis välja, niid vilu tuul keib nahast läbi; king on kitsas, kabelis üsna paras Kaa; pista kabelis `pintsak `selga Krj; kabeles kuue sees Käi; Mine üsna kabelis `kingi Rei; kablis kiñjad `jalgas ~ kiñjad kablis `jalgas Phl **Vrd** kabelisi, kabilas, kabisil

kabelisi = kabelis Koonikad olid tal kabelisi jalgas VII

kabeli|usuline baptist, palvemajas käija – HJn

kabel|kee kõiekeere trossis on mütu kümmend keed, nee `üita kabelkeed Emm; Nee on tõrvised kabelkee jupid. Nee kabelkee jupid tuleb lahkeks vaduda, siis saab köit nest teha Rei **Vrd** kaaber-, kabl|kee, kabliskesi

kabel|koi → kaabelkoi

kabel|pöksi takused (alus)püksid kabelpöksid olliva `paklatse, jämmest `rõivast tettu nigu kablust. `rätsep tei noid kabel`pök'se ehk naese esi `umbliva Ran

kabel|ruum kabel|ruum panipaik laeva vööris – Rei **Vrd** kaabelkoi

kabene kabene Hel, kabõ|nõ g -sõ San(kapen; g kabehõitse) Urv Krl(kabõ,õnõ) Rõu; kabõhe|ne g -(t)se Vas Röp, kabõh(h)õ|nõ g -tsõ, -dsõ Nõo/g -sõ/ Har Rõu Lut/g -sõ/ Kra; kabõha|nõ g -sõ Lut Kra; kabõh(h)i|ne g -(t)sõ Rõu Plv Vas(g -tse; n -nõ) Röp Se/-nõ/; kabe,|n, kabõ,|n g -dse, -dsõ Lei a. naisterahvas; abielus naine kabõsõ läävä enne `sanna San; Kui kabehine vitsost, minkidega midägi vitsutetas, üle lät, sis lääva vitsa katski Plv; kabõhese? `minke? no `sanna Vas; timä om väega majass kabõhiisilõ; tujl olõ õi kabõhisõ `kõrda inäp (pole menstruatsioon) Se; om pal'lu kabõ,|id'žit [kellel] äi olõ last Lei; maa kabõhõnõ (eesti naine) Lut || fig ehale minema puoiži? lättevä kabõ,|id'židõ Lei b. vanatüdruk vana kabõsetük'k, vai tiä ka viil uhkustass Urv; kabõhine ol' vana `tüt'rik, `ümbre viie`kümne vai `rohkõmb Rõu c. lapsega tüdruk ta ei olõ `tüt'rik, ta om kabõnõ Krl; pois? `kutsõ tujud jäl kabõhõnõ, tujy `tüt'rik ol' üle aia karanu? (väljaspool abielu lapse saanud) Har; Kui kabõhine edimält vasta tulõ, sõs saa paha hüä õnn Vas **Vrd** kabu, kabuke, kabõjatsõ

kabergi → kaaberkee

***kaberkas** pl kaberkad kaberneemlane – Jõe

kaber|neemlane Kaberneeme elanik kaber`niemlasi `üieta ikke kaberkad ka Jõe

kabes Ta tegi nii kena kabes katuse nendest `roogudest (üks rookahl vana, teine uus)

Põi

kabesil → kabisil

kabestama kabestama Mär PJg koristama Kabesta toad `kamred puhtaks Mär **Vrd** kabistama³

***kabeste-** naiste *kabõ,istekoda* (avalik maja); *kabõ,istõkouõõbi ~ kabõ,id'zidõtõõbi* (menstruatsioon) – Lei; *kabõstõraas* (naisterahvas) Krl; *kabõstõrahvass* (naine) – Har; *kabõhiste rahvass* Se

kabetama *kabetama* Pha Mih kahutama, kergelt külmetama *Vara ommiku oli maa püsut kabetand* Pha; *see kabetamene tuleb ikke`peale`mihklibed, kui akkab tali tulema* Mih

kabi kabi g *kabja* p `kapja SaId Rei Phl L Ha(n *kabja* HJn) TaPõ VIPõ eL(n *kappi* Lut; g *kabda* Lei), g, p *kabja* SaLä(p `kapja Khk) Krj Põi Hi Mär Rak VJg Iis, g, p `kapja R(n `kapja Lüg Vai); n, g, p *kabja* Jä VMr Kad Sim Pal Ksi Lai(n *kabi*) Plt

1. hobuse *kabi seppa`värki obuse`kapja* VNg; *tõisel on ump`kappjad, tõisel ilusad`kappjad, ei olõ plattis;`kapja`varba`naulad;`kapja`kanna`naulad* Lüg; *kapjo`külge`panna`ravvad`nauloga`kinni;`kapja`piiri* Vai; *Õks pidas jala õlal ja teine ooletas kabja ja lõi raava ala* Kaa; *obu lõõb tagant üles, annab tagumiste`kappjadega; kabja kida o kabja sehes* Jaa; *esimesed kabjad_o`aiged* Muh; *kabjadel on rouad all; kabja äärd leigada ära* Rei; *kapje all oo rauad* Mar; *tulid naa mis kabjad`pauksid* Vig; *kabja tut`Tõs;`pal`la kabjaga käib obune talbe paramine veel kui nüri`raudega; Kabjad lõid tuld* Vän; *kabja sarv* Kei; *surnd kabi mis seestpoolt kaabitakse* Hag; *arakaliha lõegatakse kess`paika`kapja ää* Juu; *labakabi on klat`kabi; püstkabjadega obused* Kos; *tengel värgitakse`väl`la kabja siest* Jür; *obusel on kabjad, eks tal ole neli`jalga ja neli kabja kah* Amb; *kabjade kabin* JMd; *lõi naela sügavalle`kapja, nüid [hobune]`luukab teist`jalga* Trm; *ädä tuli kabja`piirmeni`väl`jä; kabja põlendik one siden, kabja serväd lükänud maha, ae kabjad õtsass maha. siis akavad kabjad`kasma nagu kuu serv* Kod; *apuleva`tainaga määriti`kapju* Äks; *kabja piirte man säääl om rei sehen* Hls; *näe, kus mul sõl`g ku obese kabi; kabja veere pääl om piire; obestel om suve kaara`kapje all, las na esi süvvä`välläst* Krk; *obesel`raudu all ei ole, egass ta`kappjuge jää pääl`kõndi ei saa* Hel; *lasti obesel lennätä nii et kabja`välkusiva* Nõo; *tengel om`sisse lõõnu kabjal, kabja om lahenu* Ote; *kabja peniliha, õrgats* Kan; *vanal märäl omma lausigu kabja?, varsal omma_süvä_kabja?* Har; *olõsi_s`kapjo, saasi is`rauda panna?; olõ õi`perrä kaenu kabjolõ* Se || *inimese jalg kül siul on iivd`kappjad* Vai; *ega karjalapsel pold`miskit kabja`otsa`panna* Mus || *kaloss – Lüg || fig panõ kabja? kot`ti (hakka astuma)* Plv **Vrd** *kapjas*

2. mitmesuguste esemete osa täävi *kabjad* Jäm; *Looga arude alumisi otsi oödaks looga kapjadeks. Kapjade välimisel äärel on kabjaküüs sisse leigetud* Kaa; *Posti`kopstik ehk kabi* Põi; *pulluga`löödi vee`sisse, siis kalad läksid`noota. Pullul`olli kabi`otsas* Muh; *ku ta sedäsi laiass tapet ots om, kabi otsan* Krk **a.** *voki süda – Kuu spor eP(excl Sa) vogi`kapjanupp* Kuu; *voki kabi on see, kus kruu käib. kabi on nagu mo rusikas sedäsi`püsti* Juu; *kui tahetakse --`laumad`lõnga, siis lased siit vähe järele nõks -- kabjast, kabja kruuvist sialt* KuuK; [kui kruvi] *Ettepoole`keerad, siis kabi toob pialmise värgi`kaugemale ja nõerid läävad pingumale* Amb; *kabi on pingi pial,`kapja võib ülesse poole keerata ja`alla, kõvemast ja lõdvemast* Trm **b.** *oherdi kaba oherdi kabi oli mehel rinna all* Khk; *kabja on puust. kabja pannasse`rinde alla kui`auka lastasse* Ksi **c.** *murispuust üle ulatuv katusesarika alumine ots; ka sarikasse raiutud sälk`päästlased teind kabja`otsa pesa; oli sirbi`noumbu kabja vahele`pistand* Khk; *kabja asemed oo aluspuu sihes; unga kabi* Muh; *saarika kabjad kõevad rañtspal`gi sisse* Kir; *saarika kabjad pannasse uulu puu*

`peale PJg; sarika kabi jääb moorispuu `piale `kanma, sarika ots tuleb seenast väl'lapoole Nis d. viinaklaasi, karika, küünla, uhmri, lambi jne jalg se_o väga kena kivi, tal_o kabi all Jaa; Pisike kabjaga laes oli, selle täis `viina `anti Pöi; `enni olid kabjaga klaasid, pitsklaasid Mar; klaaslamp, sur kabi oli all Kul; kabjaga `sukrutuos nagu viinaklaas, jalg all JJn; teised [kupu] sarved on pi'sklaasid, nied kabjad lüiakse ää Kad; Neil kõrgematel [küünlajalgadel] õli kabjajagu kumer. Rasv - - jooksis üle kabja laua piale Trm e. lõe alumine ots, kuhu vikat kinnitatakse [vikati] kanna näsa keib kabja `auku Khk; kabja sihes on auk, `sõnna `sisse pannasse kanna nipp Kär; Vikati otsapanemiseks pannakse lüsi oma käte vahel püsti, kabi ülespoole Kaa; löö kabi oo `sirge; vikati kabja raud o `katki Muh f. püssipära vantsrui - - ojab püssi raava kabja küljes `kinni Khk; Puust oli kabi taga naagu püssil ikka on Krj; Kabi on püssil ikka puust Pöi g. lusika-, kulbi-, piibukaha pik'k piip lai kabi otsan; `lusku kabi olli ümārik või pikelik Hls h. sugutilukk `munnikabi; `kapjast vanad inimesed `üöldi Lüg

3. kabimüts perenaene ise panni sehukse tanu pähe nagu obuse kabi `olli Muh; noorikutel `panti kabjad pähe, ku laulatselt kodu `tul'ti ja ära `süüdi Hää

4. puu langetamisel kännu külge jäänud läbisaagimata osa kabi `kannu `külles Lüg Vrd kaba³

kabijalg `lehmil om sõrgjala, obesel kabijalg Hls

kabik kabik g -u hv väike kanake – Puh

kabilas kabil|as Khk Mus Krj Rei, -is Khk(-es) Mus palja jala otsas, palja ihu peal; kergelt riides kabilas `pastlad ka jalas; kus sa nii kabiles lehed, külmad ära Khk; kinnyad kabilas `jalgas Mus; kabilas kasukas Krj; `Klääpas kabilaskinnyad `jalgas ja sehust trasust `riided `selgas Rei Vrd kabelis

kabile minnäs eina kabile "kaugemale luhta heinale" – Hel

kabiles, kabilis → kabilas

kabima kabima Lüg Vai Sa Käi L Juu VJg Kod Ksi KJn Rāp

1. mingit tegevust alustama kabi menemāie, minu `silma alt `vällä Lüg; `valge `väl'las, kabime aga maast üles Khk; Akake õhekorra kabima koa [voodist välja] Pöi; katsu et sa kabima saad Käi; `Mihkel kabide kohe minema kui tööminemesest juttu tihatse Han; akati `peale keskomikot tätt (loogu) ülesse kabima Mih; kabi minema siit Aud; te õlesita `väl'ja kabima akanud Kod; nakass joba kabima mineket Rāp Vrd kebima

2. rutates midagi tegema `kange kabima `käiä, iad jalad Lüg; kui ülemus tuleb, mehed kabivad `jälle töö kallale Khk; ema kabis sii, ega me `nāl'gas põle olnd Pha; siis `mendi kabides `jälle Muh; Naine kabis kärmeste `loogu võtta. Mees kabin ašsad kokku ja kohe kodu `poole kabima Han; katsoti kabida, et rutto uie leba kätte sai Mih; küll tema kabib nüid tulist. kabi nüid ruttu, vihm tuleb Ksi || haarama, kahmima Iga mees katsus midagid tiitsesti käde kabida Kaa; Nää poiss kabib tüdriku `kinni Han; ma siis kabisi kõik kokku, et näd süiä ei suan Var || näppama mõni inimene kabib omale rehepeksu `aegas `taskusse `vilja; na `kange kabima, kui aga `mahti saab Aud

3. käsikaudu otsima; kobama Tuluke kustus ää, niid kabime käsikaudu välja Kaa; kabis ja kabis, ei leidn Kse; mis sa kabid seal `nurkas Tõs; lapsed mängavad pimesiga. üks oo `ringis, silmad `kinni ja kabib `peale `teisa Aud; kabi siäl `kaugemal Juu; mis sa kabid tast `ot'sida VJg

4. (naisterahvast) käperdama, kabistama *tahtnd ikke `seoksid `pakse `naisi kabida Mih; poisid käeväd tüdrekid kabimas KJn*

5. korraldama, korda seadma *kui ta väl'las käib, siis ta vahest ennast kabib ka Tõs*

6. kaapima; siblima *obu kabib, ärg `mültab; `ouku kabima Jäm; kanad kabivad Kse*

7. ronima *obone kohe `seini `müödä kabisi üles Vai; minä kabisin maha kiviüüniko õtsass Kod Vrd kabuma²*

Vrd kabama

kabi|müts Lääne-Eesti rahvariiete juurde kuuluv kabjakujuline naistemüts *kabi müts'id olid veel peas, nehuksed laiad lüüdid, roosid olid seal sees, `ripsid sel'la peal. kabi müts'id olid veel siidist, rätikud keisid veel `müt'se peal Vig; kabja müts' Lih; mo ämmal oli kabimüts; meil oli vanaste `sohke lai nagu obuse kabi, `öeti kabi müts, kabjaga müts Tõs; pruudil oli kõige ilusam ja uuem kabi müts' PJg Vrd kabamüts*

kabin *kabin g -a Lüg Vai eP M Nõo KodT Võn; kapin g kabina T V*

1. deskr krabin, plagin, müdin, sahin *meil siin `piske `piiga `juokseb kabin taga Lüg; ei ole `kuulla kobina ei kabina Vai; eina kabin Jäm; pörssad läind `pahna, kabin ülal Khk; üks läks `põesa, ät paljas kabin oli `järges Põi; ma kuule midaged tasast kabined Käi; `lehte kabin; ussid `kuulvad su jala kabina ko ää Kse; Siidi riiete kabin, paberi kabin Saa; kabinaga tuli virna `otsast Juu; ei siin pole kibinad ega kabinad Jür; `ooste kabjade kabin JMd; mes kabin see küinis on Trm; võtab nurgan ku kabin Trv; lää `müüdä ku kabin Krk; hobõnõ juusk nigu üt's kapin; `väega suur kapin tulõ Plv; kabja kapin Vas || tüli, pahandus Isaste `ulkas oli korraks pisine kabin Jäm || muidu teiste kabina (askelduse) järele sai `pandud koa [varandus peitu sõja eest] Muh*

2. väike hoog, sabin *korra `olli ühna ea kabin `vihma Muh; vihma kabin (väike vihm) Kse; üks kabin tuult Khn*

kabinad pl *kabinad Kuu Hlj asjad; varustus, (tarbe)esemed; lelud Tuo kaik kabinad `paati, siis `voimme hakkada merele menemä. kasi oma kabinuiega Kuu; lähen kogu oma kabinattega Hlj*

kabinal *kabin|al IisR Khk Kaa Pha Muh Mar Kul Han Tor VJg Pil KJn, -el Käi adv < kabin Tõmmame loo kabinal tiitsesti üles Kaa; mehed saand kabinal ülese (kui kubjas tuli) Pha; Vetsed loogo na et kabinel Käi; vihm saeab üsnä kabinal Mar; rot't jooseb kabinal Tor; laastud kukkusid kabinal; obused tulid aga kabinal VJg; loomad `tõusid kabinal ülesse Pil; lehed tulevad kibinal ja kabinal puu otst maha KJn*

kabinen *kabinen kiiresti paneme `rõõva `selgä ku kabinen, siss lääme Hls*

kabi|puu *murispuu kabipuu `sisse raiutse asemed ja pannasse paarid `peale Mih Vrd kabjapuu*

kabisel → *kabisil*

kabisema *kabi|sema S L JMd VJg Trm Kod Lai Plt KJn Puh, -seme Krk, -sama Trv, -sõmma Plv, -sõma Rämp kabinat tekitama niid nii vaga, et puu leht ei kabise Jäm; sa oled nii täis [täisid], et kabised Ans; paber kabiseb; pahn kabiseb; joulu õled tulad kabisedes tuba Khk; Tänapäev soe võttis eina juba kabisema; Töö käis kabisedes nende käe Põi; obune jookseb nii et maa kabiseb Mär; aava lehed kabisevad alati Hää; nii tühi et kabiseb JMd; üks rohi ka kabise, kui ta vana ja `kuivand on Lai; kasukas külma kääs*

kabisema läänd Plt; *iluse`rõõva sel`län ku kabisev* Krk; *juusk nigu kabisõss* Plv; *mõts kabisõs vai kohisõs* Röp || *lobisema kurda vait, mis sa iki kabiset pääl* Krk

kabisil *kabi|sil* Pöi, *-sel* Krj Jaa; *kabesil* VII palja jala otsas; kerge riidega *kabisel`saapad`jalgas* Krj; *kabesil kiijjad ehk pane pätid kabesil, pole sukka sihes* VII; *Ää poiss mene nii kabisel üht`õue. Pane omale`rohkem riidet`selga, mene siis* Jaa; *paslid kabisil`jalgas* Pöi **Vrd** *kabelis*

***kabislõma** *kabistama*² *`vellan alg kabislõda taad kabe,ist* Lei

kabistaja *kabistaja* *koristaja spital`nidsa` umma,kerigu kabistaja*² Lut

kabistama¹ *kabist|ama* spor eP, Trv Puh, *-eme* Hls Krk *kabinat* *tekitama*, *krõbistama* *rotid kabistavad pahna sihes* Khk; *Kena looiln, muudku kabista eina kogu* Kaa; *Akkab`jälle`vihma kabistama* Pöi; *üks iir kabistab seal, põle muud kedagi`ühti* Mär; *kabista siss`õlgi ku ta üles ei tõuse* Tor; *Kis säl`nurkas kabistab* Hää; *kana kabistab pesä kallal* Juu; *lehti kabistama;`laastusi kabistama* VJg; *üit`s kabisten võsa sehen* Krk || *askeldama küll see aeg kabistes kulub* Jäm || *külmetama Juba kabistab vällän* Trv

kabistama² *kabistama* Lüg IisR S L Juu JMd Sim Pal Plt Pil KJn Trv TLä Kan Rõu Plv; *kaabistamma* Vai; *kabissama* Kod

1. *naisterahvast käperdama; kõditama`poissi`lähto`piiga`juure`kaabistamma* Vai; *Läkt tüdrugid kabistama* Emm; *tüdrikul ja poisid kabistavad, kallistavad ja juravad* Mar; *akkas ree piäl kabistama mio kõrdi`ändu* Khn; *mõnikord peiupoiss läks pruuttüdrukut kabistama* Juu; *poisi`kabistasõ`tütrikkõ* Kan **Vrd** *kabastama*

2. *sugutama a.* (lindudest) *Aned kabistavad, isaani`tallab emäane* Lüg; *Muud ku`tiibamas ja kabistamas aga* IisR; *kukk kabistab kana* Mar; *tedredel ju oma kabistamese aeg kah* Hää; *sij kukk ei kabissa kanu, muku laalab* Kod; *kikass kabistap`kannu* Puh; *Nyyur`kikas kabišt ka jo`kannu* Rõu **b.** (inimestest) *Ju sie`tütrik kabistab`poistega, ei sie enämb`õige õle* Lüg; *oleks nad mette teine teist kabistan* Muh; *kui kuu pohastos on`mööda läin, siis lase hennast kabista, siis toleb poeg* Phl; *kõind karja`lautas karja`naisi kohotamas, luband neid ää kabistada* Mih; *kabistada kõlvass, aga võtta es`kõlba* Nõo; *poiss kabistass`tütreku är², sõss um lat`s kah takah* Plv

kabistama³ *kabistam(m)a* Vas Se Lut(da-inf *kabista*²) *korrastama; ehtima kabista hinnäst`veitkene, panõ ilosabast, puhasta; Imä piät õk`s hinnäst ka² kabistamma ku² tütre jo² suurõ²;`suuga tege suurõ liina, a käega kabista ai² kana pessägi²* Vas; *kabõhiste rahvass kabistas`hindä`hõstehe ar² ku kerikohe vai`ka kulänjåhe läävä²* Se; *kabistass tarrõ`vasta pühä`aigu* Lut **Vrd** *kabestama*

kabja|kabin *kabjaplagin kabjakapin ol`l`kuulda²* Rõu **-kandja** hum *hobune Mõned peremed, kellel põlnud vaja üle talve kahte kolme kabjakandjat pidada, müis sügise ühe ära* Trm

kabjakas *kapjagas* Kuu; *kabja|kas g`-ka* Aud Ris

1. euf *hobune* – Kuu

2. *riidest jalats* – Aud

kabja|kirves *värkraud* – Var **-kõbin** *kabjaplagin kabja kõpin ol`l ku hopõn`juusk* Har

kabjakene dem < *kabi varsal om kabjakõnõ`kat`ski* Har